

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΥΡΜΕΛΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΣΠΑΝΟΥ„

Η ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
Τὸ κάτω παζάρι. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας

LE MARCHÉ DE VIEILLE ATHÈNES
Pendant les dernières années de la domination Turque (Dodwell)

Historia tōn Athēnōn

ἹΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ἈΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ὙΠΕΡ ἘΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ἈΓΩΝΑ

ἈΡΧΟΜΕΝΗ ἈΠΟ ΤΗΣ ἘΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ἈΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ,

ΔΙΗΡΗΜΕΝΗ ΜΕΝ ΕἸΣ ΒΙΒΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΔΕ
ὙΠΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΥΡΜΕΛΗ.

ἜΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἐπιδιορθωθεῖσα καὶ αὐξυνθεῖσα δι' ἀξιολόγων προσθηκῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Συγγραφέως.

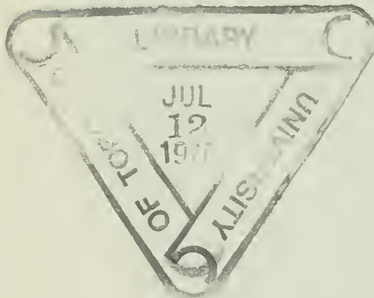

ἘΝ ἈΘΗΝΑΙΣ,
ΤΥΠΟΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ἈΓΓΕΛΙΔΟΥ.

1853.

Εὔδαιμον πτολίεθρον Ἀθηναίης ἀγελείης,
Πολλὰ ἰδὸν, καὶ πολλὰ παθὸν, καὶ πολλὰ μογῆσαν,
Αἰετὸς ἐν νεφέλῃσι γενήσεαι ἤματα πάντα.
(Χρησμ. παρ' Ἀριστοφ. Ἱππ. στίχ. 1013 ἴδε Σχολ.)

« Ἱστορίας ἀρετὴ ἡ ἀλήθεια. »

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Ὅστις ἐπεχείρησε νὰ συγγράψῃ ἱστορίαν ἐν συνειδήσει ἐγνώρισε τῷ ὄντι πόσον δύσκολον εἶνε τῆς ἀληθειας ἡ εὕρεσις, ὅσον δύσκολον νὰ συμφωνήσωσιν οἱ πολλοὶ περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου· καὶ τοῦτο διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν νοητικῶν καταστάσεων ἑνὸς ἑκάστου.

Διὰ νὰ μὴ περιπέσω εἰς τοιαύτας ἐλλείψεις, δὲν ἠθέλησα νὰ ἐξέλθω τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν ἐν Ἀθήναις πραγμάτων, εἰμὴ εἰς ὅσα συνδέονται τὰ Ἀττικὰ μὲ τὰ γενικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως. Μ' ὅλον τοῦτο, ἂν καὶ ἤμην παρὼν καὶ αὐτόπτης τῶν πολλῶν ἀφ' ὅσα διαλαμβάνει ἡ παροῦσα συγγραφή, εὗρον ὅμως ἐν μέρει πολλὰς δυσκολίας, ἀλλὰ ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα διέκρινε τὴν ἀλήθειαν κατὰ προτίμησιν τοῦ ἀξιοπιστοτέρου· διότι τίποτε δὲν ἀφῆκα ἀνεξέταστον μέχρι τοῦ ἐλαχίστου.

Ἀφ' ὅτου τὸ πρῶτον ἐξέδωκα τὴν παροῦσαν ἱστορίαν μέχρι τῆς σήμερον ἐφάνησαν οὐκ ὀλίγα ἱστορικὰ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν διατρεξάντων συγγράμματα, ἐν οἷς καὶ τοῦ Κάρπου Παππαδοπούλου τὸ πόνημα, σχεδιασμένον μὲν ὑπὸ τούτου, κατεστρωμένον δὲ εἰς γραφὴν ὑπ' ἄλλου τινος ἐπὶ πληρωμῇ τῆς ἐπεξεργασίας, φέρον δὲ ἐπιγραφήν. « Ἀνασκευὴ τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀναφερομένων περὶ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρήτζου, τοῦ Ἑλληνικοῦ Τακτικοῦ, καὶ τοῦ Συνταγματάρχου Φαββιέρου.»

Καὶ ὁ μὲν τίτλος τοῦ πονήματος οὕτως ἔχει, τὸ δὲ

πρᾶγμα εἶνε ἀληθῶς ἐπικύρωσις τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων· διότι ἀντὶ ἀνασκευῆς βλέπει τις εἰς τὸ πόνημα τοῦτο τὸν Κάρπον βεβαιοῦντα πανταχοῦ πάντα τὰ παρ' ἐμοῦ ἱστορούμενα, ἐκτὸς ὅτι λοιδορεῖ μόνον, νομίζων ὅτι αἱ λοιδορίαι ἀρκοῦσιν εἰς ἀνασκευήν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ μάλιστα τὸν τακτικὸν στρατὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ἀρχηγόν του Φαββιέρον κἀμμία δὲν ὑπάρχει ἀσυμφωνία, ἐκτὸς μόνον ἀσημάντων τινῶν παραδρομῶν.

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ Ὀδυσσέως, ἀντὶ ν' ἀποπλύνῃ τὸν ῥύπον, ἐπαυξάνει τὸ αἶσχος καὶ τὸ ὄνειδος τοῦ ἀνθρώπου· καθότι ἐπιβεβαιοῖ μὲν τὰς κακουργίας αὐτοῦ, χρωματίζει δὲ αὐτὰς ὑπὸ ἀλλοίαν ἔποψιν, προσάπτων ἐνοχὴν εἰς τοὺς παθόντας· ἐφῷ καὶ πρὸς ἀθώωσιν τοῦ ἀγαπητοῦ Ὀδυσσέως του ἐπιφέρει. « Μὴ δὲν εὑρέθησαν εἰς » τοιαύτην λυπηρὰν ἀνάγκην καὶ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης εἰς τὴν Πε- » λοπόννησον, πολλοὶ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ εἰς τὰ διάφορα μέρη » καὶ κατὰ διαφόρους καιρούς, καὶ ὁ Στρατάρχης Δ. Ὑψηλάντης εἰς τὸ 1829; » (ὅρα Σελ. 6.) Βλασφημία κατάπτυστος !!! Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ Ὑψηλάντης κακοῦργοι φονεῖς, προδόται τῆς Πατρίδος καὶ Τουρκοδυσσεῖς; Πότε καὶ ποῖα παραδείγματα δύναται νὰ ἔχῃ ὁ Κάρπος ἢ ἄλλος τις τῶν παρευρεθέντων εἰς τὸν Ἀγῶνα; Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πολλοὶ τῶν ὁπλαρχηγῶν διὰ τὰς περιστάσεις τοῦ πολέμου ἐξώκειλον εἰς ἁμαρτήματα, ἀξιοκατάκριτα μὲν, οὐχὶ ὅμως αἱμοβόρα, καὶ φέροντα ὄλεθρον εἰς τὰ πράγματα τῆς Πατρίδος, ὡς ἐκεῖνα τοῦ Ὀδυσσέως. Κανένας ἄλλος τῶν ὁπλαρχηγῶν δὲν ἐσήκωσεν ὅπλα κατὰ τῆς Πατρίδος, ὡς ὁ Ὀδυσσεύς, οὔτε ἔπραξε τόσους φόνους κατὰ συναγωνιστῶν, ὅσους ὁ Ὀδυσσεύς. Καὶ τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ οὐδ' αὐτὸς ὁ Κάρπος.

Φαίνεται δὲ ὁ φίλος μας Κάρπος ὅτι ἠθέλησε νὰ παίξῃ μὲ τὴν φαντασίαν του, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ συμβιβασθῇ καθ' ἑαυτὸν, απολακτίζει τὴν ἀνασκευὴν, καὶ προσθέτει εἰς τὰς κακουργίας τοῦ 'Οδυσσέως ὅ,τι ἐγὼ παρέλειψα ἑκουσίως ὡς μιαρωτάτην τῶν κακουργιῶν του. Ἀκροτηριάσας δὲ ὁ Κάρπος τὴν πρᾶξιν αὐτὴν διὰ νὰ μὴ δώσῃ χαρακτῆρα βδελυρὸν, ἐκφράζεται οὕτω πως Σελ. 39.

« Λέγει δὲ ὁ Κ. Συρμελῆς ὅτι ὁ 'Οδυσσεὺς ἐφόνευσεν ἀδίκως » Ἕλληνας· ἂς εἴπω ἐγὼ μίαν πρᾶξίν του, τὴν ὁποῖαν ἂν αὐτὸς » ἤξευρε, τίς οἶδε, πῶς ἤθελε τὴν μεταπλάσῃ . . . . 'Ανέβη » (ὁ Ὀδυσσεὺς) ἐπὶ τοῦ τραχήλου ἑνὸς τῶν δημογερόντων » (τῆς Λεβαδείας) Ἠλία Πασπάλη, τὸν ἔφερεν εἰς δύο ὡρῶν » διάστημα, καὶ τὸν ἐφόνευσεν ». Ὅταν ὁ ἀναγνώστης ἀπαντήσῃ ἐν τῇ παρούσῃ συγγραφῇ τὴν ἀληθῆ διήγησιν τῆς πράξεως ταύτης εἰς τὰ περὶ τοῦ 'Οδυσσέως, θέλει φρίξῃ διὰ τὴν κακίαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ὥστε προσφυῶς εἶπε τις ἀναγνώσας τὸν Κάρπον· « ὢ πόσον συνιστᾷ, ἀντὶ νὰ καταβάλῃ ὁ ἀνεπιτήδειος ἐχθρὸς διὰ τῶν παραλογιῶν καὶ ἀντιφάσεών του, ὅσον δὲν δύναται νὰ πράξῃ ὁ ἀγαθὸς φίλος διὰ τῶν ἐπαίνων του ».

'Επειδὴ προεθέμην νὰ γράψω ἀλήθειαν, καὶ θηρεύων αὐτὴν πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων πρὶν ἐπεχειρήσω τὴν προκειμένην δευτέραν ἔκδοσιν, παρεκάλεσα καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐκ τῶν παρευρεθέντων εἰς τα πράγματα νὰ μὲ φωτίσωσιν ἂν παρέτρεξα τὶ, ἢ εἶπον τὶ μὴ ἐχόμενον ἀληθείας· καὶ ἔκτινων μὲν ὠφελήθην, ἐξ ἄλλων δὲ παράπονα μόνον ἤκουον, καὶ ἕκαστος τούτων ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγων, ἐσιώπα τὰ τῶν ἄλλων, καί ποτε κακίζων τὰ τῶν ἑτέρων, ἐμεγαλοῤῥημόνει τὰ ἑαυτοῦ.

Ἕνεκα τούτου πεπεισμένος εἰς τὴν συνείδησίν μου καὶ εἰς τὴν αὐταλήθειαν τῶν πραγμάτων, μηδόλως

φροντίζων περὶ τῆς κακοηθείας τινῶν, ἐπιδιορθώνων διὰ προσθέσεων ἀξίων λόγου ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν παροῦσαν συγγραφὴν, ἀφίημι αὐτὴν νὰ διέλθῃ ἐκ νέου τὰ πιεστήρια τοῦ τύπου βελτιωμένη, καὶ νὰ ἀναφανῇ εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ γνωρίζωσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων, τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐφιλοπόνησα δὲ χάριν τῶν ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνισθέντων καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, ἀθανάτου μνήμης ἕνεκα.

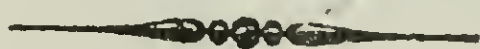
Ὁ ἱστοριογράφος πρέπει νὰ εἶνε ἀνώτερος παθῶν, ἀμερόληπτος, καὶ ὅσον οἷόν τε φιλαλήθης, διὰ νὰ ἐκδώσῃ σύγγραμμα ἀψευδῶν γεγονότων, ἐπιλαμπούσης ἐν πᾶσι τῆς ἀληθείας· καὶ τότε εὐτυχεῖς οἱ ἀναγνῶσται τοιούτου ἱστορικοῦ συγγράμματος· εὐτυχεῖς οἱ λαοὶ τοιούτου κήρυκος τῆς ἀληθείας ἐπιτυχόντες εἰς τὴν εἰκόνα τῶν πράξεών των. Εἶνε μὲν σπάνιον ἡ ἐπιτυχία αὕτη διὰ τὴν περὶ τὸ γράφειν ἀσυνειδησίαν τῶν μὲν, διὰ τὴν μεροληψίαν τῶν δε, διὰ τὴν κουφόνοιαν ἄλλων, καὶ διὰ τὸν φθόνον τινῶν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ διὰ προσωπαρέσκειαν κολάκων τινῶν, ἀναιδῶς παρεξηγούντων τὰ πράγματα, καὶ παραμορφούντων τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τοῦ γεγονότος, μάλιστα δὲ ἂν τύχωσιν ἱστοριογραφοῦντες στιχουργοὶ, οἵτινες ἀδείᾳ ποιητικῇ ψευδόμενοι ἀναιδῶς, πλάττουσι πράξεις ἡρωϊκὰς, ἢ ἀποδίδουσι τὰ ἀλλότρια τοῖς οἰκείοις. Ὁ νουνεχὴς καὶ ἀπαθὴς ἀναγνώστης δύναται νὰ κρίνῃ καὶ ἐκτιμήσῃ τὰ ἱστορούμενα· δύναται καὶ νὰ διαγνωρίσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ γράφοντος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς κρίσεως. Ὅσοι δὲ ἀναγινώσκουσι προκατειλημμένως, ὁμοιάζουσι τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδία, πρὸς τὰ ὁποῖα οἱ γονεῖς παίζοντες βάλλουσιν ἔμπροσθεν αὐτῶν νομίσματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, χάλκινα· τὰ δὲ παιδία αὐτὰ, καθὸ μω-

ρὰ ἁπλόνουσι τὰς χεῖρας καὶ λαμβάνουσιν ἐκ τῶν νομισμάτων ἀδιακρίτως τῆς ἀξίας ἑνὸς ἑκάστου.

Νομίζω ἐμαυτὸν ἱκανοποιημένον, ζήσας νὰ ἐκδώσω εἰς δευτέραν ἔκδοσιν τὸ προκείμενον ἱστορικὸν σύγγραμμά μου ἐπιδιορθωμένον καὶ τελειότερον, καὶ βεβαιῶ, τοὺς ἀναγνώστας ὅτι δὲν θέλουσιν ἀπαντήσῃ οὔτε ψεύδη, οὔτε ἀπίθανα, οὐδὲ παραμορφωμένα. Εἰς οἰκείους καὶ φίλους δὲν χαρίζομαι, οὐδὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀδικῶ. Ἡ συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια εἶνε μόρια τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐξ ἑτέρου καὶ ἡ συνείδησις εἶνε θεά τις τιμωροῦσα τοὺς ἀδικοῦντας. Εὔχομαι δὲ ἵνα καὶ πᾶς ἄλλος ἱστοριογράφος πλησιάσῃ ἐγγὺς τῆς ἀληθείας, ὅσον ἐγώ.

Σημειωτέον δ' ἐντούτοις ὅτι ἐξακολουθῶν εἰς τὴν πρώτην ἔκδοσιν τὸ ἔθιμον τῶν προσκυνητῶν τοῦ ἁγίου Τάφου χριστιανῶν τοῦ νὰ καλῶνται χατζῆδες τουρκιστί, ἐφύλαττα τὸ στοιχεῖον Χ. ὡς δηλωτικὸν τῆς τοιαύτης κλήσεως· ἤδη δὲ παρέλειψα αὐτὸ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα βάρβαρα. Ἀμέλησα δὲ εἰς τὴν πρώτην νὰ δώσω προσοχὴν εἰς γαιογραφικάς τινὰς θέσεις τοῦ Τόπου, καὶ νὰ ἐπιστήσω ἐπί τινων χωρίων καὶ δήμων τῆς Ἀττικῆς, τῶν ὁποίων ἡ ἀνακάλυψις εἶνε τὰ μέγιστα πολυπόθητος παρὰ τοῖς φιλοπονοῦσι περὶ τὰ τοιαῦτα. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀναπληρῶ εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει ἀνέθηκα τὴν βίβλον εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, ἔκρινα δίκαιον νὰ συμπεριληφθῇ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ἡ ἀνάθεσις αὕτη· διότι εἶνε ἡ πρώτη, νομίζω, ἐξ ὧν εὐηρεστήθη ἡ Α. Μ. ν' ἀποδεχθῇ ἐν Ἑλλάδι.

ΒΑΣΙΛΕΥ.

Ο Μέγας δημιουργὸς τοῦ παντὸς, διὰ νὰ μὴν ὑπάρχωσι τὰ δημιουργήματά του εἰς βαθύτατον σκότος, καὶ μένωσι τὰ πάντα νεκρὰ, ἔστησεν ἐν μέσῳ τοῦ στερεώματος τὸν μέγαν Ἀστέρα τοῦ Φωτός· καὶ Ἰδοὺ ἐφωτίσθη τὸ Πᾶν.

Καὶ τέλος, ἀφοῦ ὁ Πλάστης ἐπευχήθη εἰς τὸν Ἄνθρωπον τὸ « Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, » καὶ ἔμελλεν ἐκ τούτου τὸ ἀνθρώπινον γένος νὰ πληθυνθῇ· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ διαιτᾶται θηρίου δίκην, ἐν ἀχρηστίᾳ ἔχον τὸ λογικὸν, εἶπεν ὁ θεὸς, γενηθήτω Πόλις εἰς φωτισμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς, καὶ ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι· Καὶ ἰδοὺ ἐφώτισαν πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην.

Ἀλλ' ἔμελλε κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Δημιουργήματος, νὰ ἀντιπέσῃ τὸ σκοτεινὸν σῶμα εἰς τὸ Σῶμα τοῦ Φωτὸς, ὡς εἰς τὸν Ἥλιον ἡ Σελήνη, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν σκοτασμὸν τῆς φωτοδότιδος γῆς.

Τέλος πάντων τὸ ἀντιπίπτον ὑπέκλινεν, ἡ σκοτόμαινα διελύθη, ἡ ῥοδοδάκτυλος Ἠὼς ἀνεφάνη, καὶ ἰδοὺ οἱ Ἕλληνες χαίρουσιν ἤδη εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ πολυποθήτου Ἀστέρος, τοῦ μέλλοντος νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ λαμπρύνῃ τὸν Ἑλληνικὸν ὁρίζοντα, καθήμενος ἐπὶ θρόνου λαμπροῦ ἐν τῇ ἐκλεκτῇ Πόλει τῶν Ἀθηνῶν. (α)

Ταύτης δὴ τῆς Πόλεως τὰς προσπαθήσεις κατὰ τὸν ὑπὲρ Ἐλευθερίας ἀγῶνα θέλεις ἰδῇ Βασιλεῦ! εἰς τὴν Παροῦσαν βίβλον, τὴν ὁποίαν ὁ ὑποφαινόμενος λαμβάνει τὴν τόλμην νὰ προσφέρῃ εὐλαβῶς πρὸς τὴν ΥΜΕΤΕΡΑΝ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΑ.

Ὁ ὑποκλινέστατος Ὑπήκοος,

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΥΡΜΕΛΗΣ.

(α) Ἡ εὐχὴ αὕτη ἐπληρώθη διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ Θρόνου ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας· ἡ Πόλις Ἀθηνῶν ὀφείλει Ἀνδριάντα εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβίκον πατέρα τοῦ Ὄθωνος· διότι ἐκλογῇ καὶ προτροπῇ ἐκείνου ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου· καὶ οὕτως ἀπεδόθη εἰς τὴν Πόλιν αὐτὴν ὅ,τι δικαιωματικῶς ἀνῆκεν αὐτῇ· ὁ ἀκραιφνὴς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς δόξης ζῆλος τοῦ Λουδοβίκου δὲν συνετέλεσεν εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐπενήργησε ζωηρῶς εἰς τὰς βουλὰς τῶν μεγάλων Δυνάμεων περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς βασίλειον ἀνεξάρτητον.

ΕΝΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

UN VOYVODE D'ATHÈNES (Duprais 180)

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΑΘΗΝΩΝ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΤΕΛΟΣ πάντων ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, φέρων τὸ σύμβολον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Τυραννίδος, ἡ Πελοπόννησος, τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλλάς, προδιατεθειμένη ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τῆς φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀδράζει τὰ ὅπλα, καὶ ἐπανίσταται κατὰ τῶν κρατούντων ἀνὰ πᾶσαν Πόλιν καὶ Ἐπαρχίαν.

Αἱ Ἀθῆναι ἀναπτερούμεναι εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀνεγερτικῆς Σάλπιγκος, συντρέχουσιν ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸν ἀνήκουστον καὶ μοναδικὸν τοῦτον τῆς Ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἀναπετάσασαι τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ ἐναντίον τῆς κατακρατούσης ἡμισελήνου.

Οἱ κρατοῦντες τῶν Ἀθηνῶν Τοῦρκοι εἰς τὴν γενικὴν ταύτην τῶν πραγμάτων ταραχὴν ἀπόπληκτοι γεγονότες, καὶ περίφοβοι διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο περιστατικόν, ἐκυματοῦντο εἰς τὴν ἀβεβαιότητα, καὶ ἐζήτουν ποῖα μέσα νὰ εὕρωσι προσφορώτερα εἰς τὴν σωτηρίαν των. Καὶ διὰ νὰ προλάβωσι τὰς συνεπείας τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ ν' ἀσφαλισθῶσιν ἐναντίον ἐνδεχομένων δεινῶν, κρίνουσιν ἀναγκαῖον νὰ φονεύσωσι τῶν κατοίκων τῆς Πόλεως χριστιανῶν τὸ ἐν ἡλικίᾳ ἀρσενικὸν γένος, ἐφ' εἰσέτι δὲν ἦσαν εἰς ὅπλα οἱ χριστιανοί. Καὶ συνεδριάσεων γε-

νομένων ἐπιμένουσιν ὁμοφώνως εἰς τὴν θανατηφόρον ἀπόφασιν. Καὶ ὁ μὲν Μουφτῆς (Εἰσαγγελεὺς) ἀποφαίνεται νόμιμον καὶ δικαίαν τὴν σφαγὴν, ὁ δὲ Καδῆς (Δικαστὴς) Χατζῆ Χαλὴλ Ἐφέντης καλούμενος, ἀνὴρ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, μὴν ἐλπίζων ἴσως καὶ αὐτὸς, ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον ἀποβῆ εἰς ὄλεθρον τῶν ὁμογενῶν του, τοὺς ἀπαγορεύει σφοδρῶς τὸ σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον τοῦτο μέτρον, καὶ προσπαθήσας ὅσον ἠδύνατο διὰ λόγου, μετέπεισε αὐτῶν τὴν γνώμην καὶ βουλὴν ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς ἐξάψεώς των. Εἰς τὸν Ἄνδρα τοῦτον ὀφείλεται ἀνδριὰς παρ' ἡμῶν· διότι ἂν διὰ τῶν προσπαθειῶν του δὲν ἐκώλυε τὴν κακὴν βουλὴν τῶν ἐνόπλων ἐχθρῶν, ἡ Πόλις τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐσώζετο ἐλευθέρα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς καὶ ἐχρησίμευσε, καταφύγιον τῶν κατοίκων πάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνεργηθῶσιν, ὡς ἐνεργήθησαν, τόσαι μεγάλαι καὶ ἔνδοξοι πράξεις εἰς τὴν Ἀττικὴν, συντελέσασαι καὶ αὗται εἰς τὴν μεγάλην ἀπόφασιν τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Πατρίδος, τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου. Ἦν δὲ οὗτος ὁ Εὐεργέτης ἡμῶν γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Βυζαντίου, ὑπὸ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Τοῦρκοι.

Δυσαρεστηθέντες δὲ οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τῆς θανατηφόρου βουλῆς των, καὶ πλήρεις ὑπονοιῶν δυσαρέστων, καὶ βλέποντες τὰ πράγματα ἐπὶ τὰ χείρω προβαίνοντα, μετὰ σπουδαίας τινὰς συζητήσεις ἐνέκριναν οὐσιῶδες καὶ ἀναγκαιότατον νὰ φυλακώσωσι, πρὶν ἀφανεῖς γένωσι, τοὺς Πρωεστῶτας τῶν Χριστιανῶν, καί τινας τῶν προκρίτων αὐτῶν οὓς ἂν τύχωσι· διότι τινὲς ἐξ αὐτῶν προλαβόντες προσέφυγον εἰς Προξενεῖα Εὐρωπαϊκά· καὶ συλλαμβάνοντες αὐτοὺς τὴν δεκάτην Ἀπριλίου τοῦ σωτηρίου ἔτους **1821** εἰκοστοῦ πρώτου ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀνάγουσιν εἰς τὸ Φρούριον, καὶ ρίπτοντες αὐτοὺς εἰς σκοτεινὴν καὶ στενὴν εἱρκτὴν, ἐθεώρουν αὐτοὺς ἀντικείμενον τῆς λύσσης των. Οἱ συλληφθέντες δὲ ἦσαν οὗτοι· Προκόπιος Βενιζέλος, Ἄγγελος Γέροντας, Παλαιολόγος Βενιζέλος, (Προεστῶτες τῆς Πόλεως κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος) Φιλάρετος Τριανταφύλλης Ἱερομόναχος, Ἄνθιμος Ἁγιοταφίτης Ἱερομόναχος, Ἀγγελάκης Βενιζέλος, Γεώργιος Μπάρμπανος, Ἰωάννης Παν-

ταζῆς, Φίλιππος Γουναράκης, Σπυρίδων Φ. Γουναράκης, Δημήτριος Καρόρης, καὶ Βασίλειος Σαράντης.

Τὸ μέτρον τοῦτο τῶν Τούρκων ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ λάβωσι καὶ αὐτοὶ μέτρα σπουδαιότερα, καὶ νὰ προλάβωσι τοὺς κακοὺς σκοποὺς τῶν ἐχθρῶν. Αὐθημερὸν τῆς συλλήψεως τῶν δώδεκα πολλοὶ τῶν ἐγκριτωτέρων προσφεύγουσιν εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ προξενεῖα, ὅπου ἦταν καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν προσφυγόντες· ἦσαν γὰρ ταῦτα ἄσυλα παντὶ τῷ προσφεύγοντι καθ' ὅλην τὴν Τουρκίαν (α). Ἐνταῦθα δὲ σκεπτόμενοι περὶ τοῦ πρακτέου συνακούονται διὰ γραμμάτων μὲ τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων, καὶ ἐπιταχύνουσι τὴν εἴσοδον αὐτῶν εἰς τὴν Πόλιν, διὰ νὰ ἐγείρωσι γενικὸν τὸν πόλεμον ὡς ἐκ τῶν ὅλων τῆς Ἀττικῆς κατοίκων κατὰ τῶν τυράννων ἐχθρῶν· ἦσαν δὲ προδιατεθειμένοι οἱ χωρικοὶ διὰ τοῦ Δημητρίου Ζωγράφου, ἀδελφοῦ τοῦ Νικολάου Ζωγράφου, καὶ Πατρὸς τοῦ Θεμιστοκλέους Ζωγράφου ἀρχιτρικλίνου ἤδη τοῦ Βασιλέως, ὅστις διὰ τῆς ἱκανότητός του καὶ τῶν προσφυῶν τρόπων του συνεισέφερε πολὺ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. Οὗτος ἔπνεε διακαῆ ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς Πατρίδος. Συναγωνισθεὶς δὲ καὶ συμπαθὼν μέχρι τῆς ἁλώσεως τοῦ Φρουρίου, ἐτελεύτησεν ὑπὸ νόσου εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰαννουαρίου 1823.

Συσσωματωθέντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ἐκ τῆς πόλεως καὶ

(α) Μεγάλην χάριν χρεωστοῦμεν εἰς τὸν φιλέλληνα καὶ ἔνθερμον ζηλωτὴν τῆς ἐλευθερίας μας, τὸν Δόκτορα Καίσαρα Βιτάλην, Ἰταλὸν, ἀντιπρόξενον Νεαπόλεως, ὅςις οἰκῶν ἐνταῦθα πρὸ πολλῶν ἐτῶν, μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Ἰατροῦ, καὶ ἔχων γυναῖκα Ἀθηναίαν, συνηγωνίσθη μετὰ τῶν Ἀθηναίων, γενόμενος κοινωνὸς ὅλων τῶν δεινῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Αὐτὸς οὗτος ἐπρομήθευσε τοὺς ἐν Ἀχαρναῖς συνελθόντας πυρίτιδος, μὴ δυναμένους νὰ κινηθῶσιν ἄνευ τοῦ μέσου τούτου τοῦ πυρὸς, ἐμβαλὼν τὴν πυρίτιδα εἰς τζότρας [τζίτζας] διὰ τὴν ἔρευναν τῶν Τούρκων, σφοδρῶς ἀπηγορευμένης τῆς μετακομίσεως, ἀποστείλας αὐτὴν εἰς Ἀχαρνὰς διὰ τοῦ γυναικαδέλφου του Βαρβολομαίου Μερτρούδ· ἐτελεύτησε δὲ ὁ ἀγαθὸς οὗτος φιλέλλην τὴν δευτέραν [14] Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1827 ὑπὸ νόσου ὑδρωπικίας· ἐγκατέλιπε δὲ θυγατέρας δύο, ἐξ ὧν τὴν μίαν ἔχει γυναῖκα ὁ Ἰατρὸς Ἀλέξιος Πάλλης, τὴν ἑτέραν δὲ ὁ Γερουσιαστὴς Γεώργιος Ψύλλας.

τῶν χωρίων περὶ τοὺς χιλίους διακοσίους εἰς Μαινίδιον (α) ('Αχαρνὰς) ἐμβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Ἀπριλίου **1821**, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Μελέτιον Βασιλείου Χαστιέα· καὶ οἱ Τοῦρκοι προλαβόντες ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Φρούριον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, διορίσαντες μικρὰς φυλακὰς τοῦ τειχίου τῆς Πόλεως κατὰ τὰς πύλας. Ἡ δὲ εἴσοδος τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο διὰ τῆς πύλης Βομβονήστρας (β) καλουμένης, πρώτου εἰσπηδήσαντος ἔνδον, καὶ ανοίξαντος τὴν θύραν Δημητρίου Σαρκουδίνου, ὅτε ὁ Γεώργιος Κουρτέσης ἐπιπίπτει πρῶτος κατά τινος Ὀθωμανοῦ Θεσσαλονικέως, τοῦ ἁρπάζει τὴν σπάθην ἀπὸ τὰς χεῖρας, πολύτιμον οὖσαν, καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον. Γενόμενοι δὲ κύριοι τῆς Πόλεως, ἔψαλον δοξολογίαν πρὸς Κύριον. Καὶ επομένως εἰσελθόντες εἰς τὰς οἰκίας τῶν Τούρκων, ἥρπαζον πᾶν τὸ προστυχὸν, καθυβρίζοντες ἐν ἐκδικήσει τῶν ἀπαιδεύτων τινὲς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα, μὲ τὸ νὰ ἦσαν τουρκικά· ἐξομοιούμενοι κατὰ τοῦτο μὲ τοὺς Τούρκους, οἵτινες ταὐτὰ ἔπραττον κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀμοιβαίως.

Οἱ Τοῦρκοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξέλθωσι τοῦ Φρουρίου ἐφρουριορκοῦντο δεινῶς· ἦσαν δὲ οἰκογένειαι Ὀθωμαναὶ ἅπασαι τετρακόσιαι πεντήκοντα μία, ἀπρομήθευτοι ἀπὸ ἀναγκαῖα καὶ πολεμεφόδια, καὶ κατὰ πάντα ἦσαν ἀνεφοδίαστοι· ὥστε δὲν

(α) Παράδοξος ἡ ἐπικρατήσασα ὀνομασία «Μαινίδιον». Ἀχάρνα ἢ Ἀχάρνη, εἶνε εἶδος ἰχθύος, ἐξηγούμενον λαβράκι. Μαινίδιον δὲ ὑποκοριστικὸν τοῦ Μαίνη ἢ μαινὶς (σαρδέλα) λέγεται μικρόν τι ἰχθύδιον. Ὁ Δῆμος Ἀχάρνης ἢ Ἀχαρνῶν ἦτον ὁ μέγιστος τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς. Φαίνεται ὅτι ἢ ὁ Ἀριστοφάνης, ἢ ἄλλος τις τῶν νεωτέρων Κωμικῶν, ἢ παίζων, ἢ σπουδάζων, εἶπε περὶ τοῦ δήμου τούτου· «οὐκ ἔστιν ἤδη Ἀχάρνη, ἀλλὰ Μαινίδιον» ὅ ἐστι «δὲν εἶναι πλέον λαβράκιον, ἀλλὰ σαρδελίδιον»· καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τοῦτο Μαινίδιον. Πόθεν δὲ ὁ δῆμος οὗτος ἐκλήθη Ἀχάρνα ἢ Ἀχάρνη, εἶνε ἄδηλον.

(β) Ἡ Πόλις περιτειχισμένη οὖσα ἀπὸ μικρὸν τειχίον, εἶχε θύρας ἑπτά, ἐξ ὧν αὕτη ὑπῆρχεν ὅπου ἤδη τὰ ἀνάκτορα· ἐκαλεῖτο δὲ Βομβονήστρα ἀπὸ τὸν ποιούμενον βόμβον, τῶν πιπτόντων ὑδάτων εἰς τὴν αὐτόθι δεξαμενὴν, ἐξ ἧς διηροῦντο τὰ ὑδραγωγεῖα τῆς Πόλεως.

ἐδύναντο νὰ ἀνθέξωσιν εἰς διαρκῆ ἀποκλεισμόν. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐδοκίμασαν τὸν ἀποκλεισμὸν πλέον τῶν τριῶν μηνῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεχείρησαν τὸν ἀποκλεισμὸν μετὰ σπουδῆς καὶ ζήλου, συνεισφέροντες ἕκαστος τὰ ἴδια αὐτοῦ εἰς τὰς κοινὰς χρείας τοῦ μεγάλου τούτου ἐπιχειρήματος. Πρᾶγμα μεγάλης θέας ἄξιον, νὰ βλέπῃς τοὺς πολίτας μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ αὐτὰς τὰς γυναῖκας, νὰ ἐνασχολῶνται σπουδαίως εἰς ἐργασίας πολεμικάς, πρῶτον ἀντικείμενον τῆς ὁράσεώς των, οἱ μὲν κατασκευάζοντες λόγχας, οἱ δὲ πυρίτιδα κόνιν, ἄλλοι δὲ διαλύοντες τὸν μόλυβδον εἰς βόλια, ἄλλοι ἐργαζόμενοι τὰ περὶ τοὺς πόδας, καὶ ἄλλοι τὰ τῆς κεφαλῆς, ἕτεροι δὲ περὶ σπάθας καὶ πυροβόλα φιλοπονοῦντες· ἦσαν δὲ τινὲς καὶ ῥοπάλοις ἐνωπλισμένοι. Ἐν ἑνὶ λόγῳ δὲν ἦσαν ἄλλα ἀντικείμενα παρὰ τὰ πολεμικά, καὶ τὰ πάντα ἦσαν εἰς κίνησιν. Πανταχόθεν ἀντηχοῦσεν ὁ πατριωτισμός, ὁ ζῆλος, ἡ ἅμιλλα τοῦ καλοῦ μὲ τὴν γενικὴν φωνήν, « ἡ ζωὴ ἐλευθέρα, ἢ θάνατος ἔνδοξος. » Εἰς τοσοῦτον δὲ βαθμὸν ἐνθουσιασμοῦ εἶχον φθάσῃ οἱ Ἕλληνες κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχήν, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξομοιώσωμεν τὸ πάθος, εἰ μὴ μὲ ἐπιδημικὴν μανίαν θανάτου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, διαδοθεῖσαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα· διότι ἔβλεπες ὅλους μικροὺς μεγάλους μαινομένους διὰ τὸν ὑπὲρ Πατρίδος θάνατον.

Ὥστε διὰ νὰ ἐξακολουθῶσι τὰς ἐργασίας των τακτικώτερον, καὶ εἰς τὰ χρειώδη νὰ προμηθεύωνται ἐν εὐκολίᾳ, καὶ μάλιστα διὰ νὰ φυλάττεται ἡ εὐταξία περὶ τὰ πράγματα, ἀφοῦ πρῶτον ἐσχημάτισαν πολιτικήν τινα Ἀρχήν, διοικοῦσαν τὸ ἐσωτερικόν, καὶ ἀνταποκρινομένην μὲ τοὺς ἔξω Ἕλληνας περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων, ἀναγνωρίζουσιν εἶτα προθύμως ὁπλαρχηγοὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει, εἰκοσιπεντάρχους, πεντηκοντάρχους, ἑκατοντάρχους, καὶ ἐπέκεινα· καὶ ποιήσαντες τὸν ὅρκον τῆς ὑπακοῆς ὑποτάσσονται οἱ Χασιῶται (α) ὑπὸ τὸν Μελέτιον

(α) Ἡ Κώμη Χασιὰ ἐκλήθη ἀπ' ἀρχῆς τῆς κατοικήσεώς της « Χαστιὰ » διὰ τὴν κεχωμένην θέσιν της. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἔστι ῥῆμα χαστάω, ἐκ τοῦ πρωτοτύπου χάω, ἐξ οὗ χαστός, ή, όν, ὅπερ

Βασιλείου καὶ Δημήτριον Σκευᾶν συνδημότας των· οἱ Μαινηδιᾶται ὑπὸ τὸν Ἀναγνώστην Κιουρκατιώτην συνδημότην των. Οἱ Μεσογεῖται (α) ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Δάβαριν, πρόκριτον τοῦ χωρίου Λιόπεσι, ἢ τῶν Ἐχελιδῶν, (β) οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Πόλεως ὑπὸ τοὺς Ἰω. Βλάχον, Νικόλαον Σαρῆν, Συμεὼν Ζαχαρίτζαν, Νεροῦτζον Βενιζέλον, Λουκᾶν Νίκαν, Σωτήριον Βουζίκην (γ), Δημήτριον Ξάνθην, Σπυρίδωνα Κυριακόν, Ἰωάν. Καρόρην, Ἀπόστολον Κορθινὸν, Νικόλαον Κόρδαν, καὶ Ἀντώνιον Ποῦλον. (δ) Καὶ ἐν τούτοις ἦν ἀρχηγὸς Δῆμος Ἀντωνίου ἐκ Λεβαδίας· γενικὸς δὲ ὑπασπιστὴς διωρίσθη Νικόλαος Κολοβός. Τούτων δὲ γενομένων, καὶ ἀπεκδυόμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῆς δουλείας, ἐνεδύθησαν τὸν νέον Ἕλληνα, καὶ διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐνδυμασίας ἀλλοιωθέντες ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν,

---

ἡμεῖς χωστὸν λέγομεν. Εἶνε ἀξιοπερίεργος ὁ Ἡσύχιος, λέγων χασιὰ καὶ χαστιεῖς δῆμος ἐστὶ, δὲν φανερώνει τίνος Πόλεως ἢ Ἐπαρχίας· ὅθεν οἱ δημογράφοι δὲν ἐνέκριναν νὰ τὸν συμπεριλάβωσιν εἰς τοὺς δήμους τῆς Ἀττικῆς· μ' ὅλον ὅτι κατ' ἐξαίρεσιν ἐκαλοῦντο δῆμοι αἱ τῆς Ἀττικῆς Κῶμαι καὶ τὰ νῦν λεγόμενα χωρία· ἂν ἡ θέσις τῆς Κώμης ταύτης δὲν ἦτον πραγματικῶς χάσμα, οὐδ' ἡμεῖς ἠθέλαμεν παραδεχθῆ τὸ ὄνομα χαστιὰ ἢ χαστιεῖς εἰς τοὺς νῦν Χασιώτας· διότι γνωρίζομεν ὅτι ἐκ τῶν θέσεων ἐκλήθησαν καὶ ἄλλοι δῆμοι, ὡς ἡ Κοίλη, ἡ Ὕβα, αἱ Δειράδες κλπ. περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐροῦμεν.

(α) Θαῦμα! πῶς διετηρήθη μέχρι σήμερον τὸ ἀρχαιότατον ὄνομα «Μεσογεία» μία τῶν τεσσάρων Φυλῶν τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ Κραναοῦ βασιλέως, καλουμένων οὕτω «Κραναΐς Ἀτθὶς, μεσογεία, Διακρίς.

(β) Ἔστι δῆμος παλαιὸς «Ἐχελίδαι» καλούμενος ἐξ Ἐχέλου Ἥρωος, νῦν δὲ ὑπάρχει χωρίον ἀκατοίκητον, ἀπέχον τῆς Κώμης Λιόπεσι εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας, Χελιδοῦ καλούμενον, ὅπου φαίνονται σημεῖα κατοικημένου τόπου. Οἱ κάτοικοι τούτου τοῦ χωρίου μετοίκησαν ὡς εἰς καταλληλοτέραν θέσιν εἰς τὴν νῦν Κώμην Λιόπεσι· ὅθεν εἶνε δίκαιον ν' ἀποδοθῆ εἰς αὐτοὺς τὸ παλαιὸν ὄνομα «Ἐχελίδαι» — Τὸ δὲ ὄνομα λιόπε ἀλβανιστὶ σημαίνει ἀγελάδα.

(γ'.) Οὗτος πληγωθεὶς κατὰ μέτωπον ἀπὸ τοῦ Φρουρίου ἀπέθανε τὸν ἔνδοξον θάνατον τῇ 30 Μαΐου εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 25, χρηστὸς νέος ἀναδειχθείς· ἦν δὲ ἀδελφὸς Μιχαὴλ Βουζύκη

(δ'.) Οὗτος ἀπέθανεν ὑπὸ λοιμικῆς νόσου τῷ 1824, χρηστὸς ἀναδειχθεὶς Πολίτης εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 30· ἦν δὲ ἀδελφὸς Πανα. καὶ Σταύρου Πούλου.

παρίστανον φαινόμενον νέον, τρομερὸν εἰς αὐτούς· ἐφ' ᾧ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Φρουρίου γελάσαντες οἱ Τοῦρκοι τὸν σαρδώνιον γέλωτα, « τί ἐπάθετε, βρέ, λέγουσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐγίνατε 'σὰν τρελοί· ὁ Θεὸς σᾶς πῆρε τὰ μυαλά σας διὰ νὰ χαθῆτε. »

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ κρατῶσι στενώτερον τὸν ἀποκλεισμὸν ὑποδέχονται ἀσμένως καὶ ἄλλους ἄνδρας ἐθελοντὰς ἐκ πλησιοχώρων τινῶν Νήσων, οἷον Ὑδραίους, Αἰγινήτας, Σαλαμινίους, καὶ Κίους. Ταυτοχρόνως δὲ ἦλθε καὶ ὁ Κεφαλὴν Γεράσιμος Φωκᾶς, ἀρχηγὸς ἑξήκοντα περίπου ἑπταννησίων. Τούτους δὲ ἅπαντας διώρισαν ἑκάστους εἰς ἰδίαν θέσιν περὶ τὸ Φρούριον, χορηγοῦντες αὐτοῖς τακτικῶς τὴν καθημερινὴν τροφὴν καὶ τὰ πολεμεφόδια.

Ἐπειδὴ ἐκτὸς τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις ἀνωτέρα, ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς ὁποίας νὰ διατηρῆται ἡ τάξις, καὶ ἡ πειθαρχία τῶν ἐνόπλων, οἱ ἐν τοῖς πράγμασι Πολῖται ἔκριναν πρόσφορον νὰ ζητήσωσι διορισμὸν Ἀρχηγοῦ τῆς ἐνταῦθα στρατιωτικῆς δυνάμεως παρὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἐλθὼν εἰς Ἑλλάδα, ὑπελήφθη ὡς ὑπερτάτη Ἀρχὴ τῶν Ἑλλήνων, διότι, ἅμα κατευοδόθη, διεκήρυξεν ὅτι εἶνε πληρεξούσιος ἀντιπρόσωπος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, μέλλοντος ὅσον οὔπω κατὰ τὴν διακήρυξίν του, νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ πολυάριθμον στρατόν. Ὁ ἀρχιστράτηγος λοιπὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ πληρεξούσιος τοῦ μεγάλου Ἐπιτρόπου πέμπει εἰς Ἀθήνας τὸν λιβάριον λιβαρόπουλον μὲ τὸ ἑπόμενον δίπλωμα ἢ ψήφισμα. Καὶ ὁ λιβαρόπουλος οὗτος ἐξουσίασε μὲ δραστηριότητα καὶ μὲ ζῆλον μέχρι τῆς συστάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ τῆς πελοποννησιακῆς Γερουσίας, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγνωρίσθη ἡ ἄναρχος ἀρχὴ τοῦ Ὑψηλάντου μηδὲν οὖσα, καὶ ὁμοιάζουσα τὸ παιγνίδιον τῶν παίδων « Βασιλειᾶς » καλούμενον. Ἐν τοσούτῳ ὅμως ὠφέλησεν ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος Δημ. Ὑψηλάντης, καὶ διὰ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματός του, καὶ διὰ τῆς στρατιωτικῆς διαγωγῆς του, καὶ διὰ τοῦ πολλοῦ ζήλου του ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἂν οὗτος εἶχε νοῦν, ὅσην εἶχε ψυ-

χὴν, καὶ ἂν εἶχε πνεῦμα ὅσον εἶχε ζῆλον, ἤθελε συντελέσῃ τὰ μέγιστα. Ἕπεται δὲ τὸ ψήφισμα ἢ δίπλωμα.

» Δυνάμει τῆς δοθείσης μοι πληρεξουσιότητος εἰς τὴν ἀρ-
» χιστρατηγίαν τῆς Ἑλλάδος παρὰ τοῦ γενικοῦ Ἀρχιστρατή-
» γου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τοῦ σεβαστοῦ μοι Αὐταδέλφου,
» ψηφίζω καὶ πέμπω ὡς ἀρχηγὸν πληρεξούσιον τῶν στρατευ-
» μάτων τῆς Ἀττικῆς μέχρι τῆς ἐκπορθήσεως ἢ παραδόσεως
» τοῦ Κάστρου, τὸν κύριον Λιβέριον, ἄνδρα φιλογενῆ, ἔμφρο-
» να, καὶ πεπαιδευμένον. Ὅθεν πάντες οἱ ὁμογενεῖς οἱ εἰς τὴν
» Ἀττικὴν στρατευόμενοι πρέπει νὰ τὸν γνωρίζωσιν ἀρχηγόν
» των, καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν ἢ παράδοσιν τοῦ Κάστρου νὰ
» δεχθῶσι τὸν παρ' αὐτοῦ πολιτικὸν ὀργανισμὸν καὶ διάταξιν
» μέχρι δευτέρας μου σκέψεως.

Δημήτριος Ὑψηλάντης.

Πληρεξούσιος τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου.

Οἱ ἀποκλεισμένοι ἐν τούτοις, γενόμενοι ἔντρομοι εἰς τὴν ἀπροσδόκητον συμφοράν, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ πληροφορηθῶσιν ὁποῖαι ἄρα γε νὰ εἶνε αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων των, κατετήκοντο καὶ ὠδύροντο, διανοούμενοι τὰ μέλλοντα νὰ πάθωσι κακά, ἂν μείνωσιν ἐγκαταλελειμμένοι εἰς τὴν διάκρισιν ἀνθρώπων καὶ ἀσεβῶν καὶ δούλων διὰ νὰ εἴπω οὕτως, ὅπως ἐκεῖνοι καὶ μᾶς ἐκάλουν, καὶ μᾶς ὑπολήπτοντο. Ὅθεν διὰ νὰ πληροφορηθῶσι τὰ πράγματα τῆς Τουρκίας ὅπως ἔχουσι, καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐξαιτήσωσι συνδρομήν, ἐξαποστέλλουσι ποταπόν τινὰ χωρικὸν χριστιανόν, ὄντα μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸ Φρούριον, γραμματοκομιστὴν εἰς τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ Ὀθωμανούς· καὶ διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ οὗτος μὲ γραφὴν ἐκείνων, ὑπεσχέθησαν αὐτῷ πολλά. Οὗτος δὲ εἰς τὴν ἔξοδόν του συλληφθεὶς δὲν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ τὰ γράμματα. Ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι ἐρευνήσαντες αὐτὸν ἀκριβῶς, εὗρον αὐτὰ ἐντὸς τῶν παπουτζίων ἔνδον τῆς ὕλης. . . . . .

Ἦσαν δὲ τὰ διαλαμβανόμενα τῶν γραμμάτων, ὅτι παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα σηκώσαντες ὅπλα ἐναντίον αὐτῶν οἱ ἄπιστοι κά-

τοικοι τῆς Πόλεως καὶ τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς ῥαγιάδες (ὑπήκοοι) χριστιανοί, τοὺς ἐβίασαν ὥστε ν' ἀποκλεισθῶσιν ἐν τῷ Φρουρίῳ ἀπρομήθευτοι ὅλως διόλου διὰ τὸ αἰφνήδιον συμβάν· ὥστε κινδυνεύουσι ν' ἀπολεσθῶσιν ἐξ ὁλοκλήρου, ἐὰν δὲν τοὺς προφθάσῃ ὅσον τάχος βοήθεια· ἐξορκίζουσι δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Προφήτου νὰ μὴ περιΐδωσι τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοθρήσκους ἀδελφούς των νὰ γένωσι θύματα σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις τῶν ἀπίστων καὶ μικρῶν ῥαγιάδων εἰς αἰώνιον ὄνειδος τοῦ ὀθωμανικοῦ ἔθνους, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Καὶ πάλιν μετ' ὀλίγας ἀποστέλλουσιν ἕτερον ὅμοιον κατὰ τὴν τύχην, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὸν τρόπον, ὅστις ἐγχειρίζει τὰ γράμματα πρὸς τοὺς ἡμετέρους.

Κατ' αὐτὰς μετὰ πολλὰς σκέψεις, οἱ ἀποκλεισμένοι δοκιμάζουσι καὶ τοῦτο· ἕνα τῶν δώδεκα (περὶ ὧν προεῤῥέθη) τὸν πρεσβύτερον Φίλιππον Γουναράκην πέμπουσι πρεσβευτὴν πρὸς τοὺς ἡμετέρους, προτείνοντες δι' αὐτοῦ τὴν ἀμνηστίαν, καὶ ἄφεσιν τοῦ ἀξιοποίνου τολμήματος, ἂν διαλύσωσι τὸν ἀποκλεισμόν, καὶ ἡσυχάσωσιν· οἱ Ἀθηναῖοι δὲ καταγελάσαντες αὐτοὺς ἐπέμενον ἐντονώτερον· συνελυπήθησαν ὅμως τὸν ἀτυχῆ Γουναράκην διὰ τὸν ἐν εἱρκτῇ υἱόν του Σπυρίδωνα, διότι ἔμελλον νὰ τὸν θανατώσωσιν οἱ ἐχθροί, διὰ τὴν ἀπραξίαν τοῦ πατρὸς εἰς τὴν ἀποστολήν του.

Τέλος στενοχωρημένοι οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν, καὶ ἐν τοσούτῳ ἐπιδεικνύμενοι ἀνδρείαν, ἐξήρχοντο σπανίως ἀπὸ τοῦ Φρουρίου, ἀποσταχύζοντες τὰ πλησίον αὐτοῦ ἐσπαρμένα, καί ποτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου, διὰ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸ πρᾶγμα σπουδαιοτέρως, καὶ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ ἐπιχειρήματος, κρίνουσι καιρὸν ἁρμόδιον τῆς ἐξόδου τὴν μεσημβρίαν, νομίζοντες ὅτι κατ' αὐτὴν ἔπεται νὰ κοιμῶνται αἱ φυλακαί· καὶ οὕτως ἐξερχόμενοι περὶ τοὺς ἑκατὸν ἑξήκοντα ἔνοπλοι, συνεπάγονται καί τινας ἀναγκαιοῦντας εἰς τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν. Προχωρήσαντες δὲ εἰς τὰ πρὸ τῆς μεσημβρινῆς πύλης τοῦ τειχίου τῆς πόλεως ἀλώνια, ἔνθα νῦν κεῖται τὸ στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον, ἐπιπίπτουσιν ἔνθα ἐφύλαττον οἱ Αἰγινῆται, καὶ λαμβάνουσι τὴν σημαίαν αὐτῶν·

εἶτα ἀπαντῶσι φυλακὴν ἐξ ὑδραίων, ἔνθα γενομένης μάχης, συνδραμόντων καὶ Ἀθηναίων, τρέπονται εἰς φυγὴν, σωθέντες ἐν τῷ φρουρίῳ. Μ' ὅλον τοῦτο ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσιν ὀλίγον τινὰ καρπόν· ἐφονεύθησαν δὲ ἐξ αὐτῶν ψυχαὶ τεσσαράκοντα, ἐξ ὧν αἱ εἰκοσιεπτὰ ἦσαν ἀραβικὰ γυναικόπαιδα ἐκ τῶν συνεπαγομένων ὡς ἐῤῥέθη ἄνωθεν, ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ἀπέθανον δύο, ἐζωγρήθησαν δύο, καὶ ἐπληγώθησαν τρεῖς, ἐν οἷς ἦν ὁ ἀρχηγὸς Δῆμος Ἀντωνιάδης, ὅστις μετακομισθεὶς εἰς Αἴγιναν πρὸς θεραπείαν, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἰατροῦ, γαγγραινούσης τῆς πληγῆς, ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν τριάκοντα πέντε. Ἦν δὲ ἄκρως ζηλωτὴς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἄξιος ἀρχηγός, θρηνηθεὶς παρὰ πάντων.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, ἀποκλείσαντες οἱ Τοῦρκοι πεντὲξ τῶν ἡμετέρων ἐν τῷ ὑπὸ τὸ Φρούριον ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ καλουμένου, καὶ προσπαθοῦντες νὰ τοὺς συλλάβωσι ζῶντας, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὸ κατορθώσωσι, διότι ἀποφασισμένοι αὐτοὶ ν' ἀποθάνωσιν ὑπέμειναν τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν, μαχόμενοι ἡρωϊκῶς μέχρι τῆς τελευταίας ῥανίδος τοῦ αἵματός των, καὶ ὁ τοιοῦτος ἀποφασιστικὸς θάνατος ἐτρόμαξε τοὺς Τούρκους.

Μετὰ ταῦτα παρατηροῦντες οἱ Τοῦρκοι, ὅτι ἡ θέσις τοῦ Μουσείου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Ἕλληνες, ἦτον πρόσφορος καὶ ἀναγκαία εἰς αὐτούς, ἀποφασίζουσι νὰ καθέξωσιν αὐτὴν δι' ἐξόδου· καὶ ἐξορμήσαντες ἀπαντῶσιν εὐθὺς τὸ Ἑλληνικὸν πῦρ, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ προχωρήσωσι, πληγόνονται τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ ὀπισθοδρομοῦσιν εἰς τὰ ἴδια· ἀλλὰ ὁ ἀνδρειότερος αὐτῶν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀνδρίαν ἤλπιζον οἱ Τοῦρκοι πολὺ, πίπτει νεκρὸς ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἡμετέρων, καὶ τεμόντες τὴν κεφαλήν του οἱ ἡμέτεροι, ἔστησαν αὐτὴν ἐφ' ὑψηλοῦ, πρὸς ὄνειδος καὶ ἐμπαιγμὸν τῶν ἐχθρῶν. Παροξυνθέντες ἐκ τούτου οἱ βάρβαροι, καὶ βαρυθυμοῦντες διὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ σκοπουμένου καὶ τὴν ἧτταν αὐτῶν, ἀποκεφαλίζουσιν ὀκτὼ ἐκ τῶν λοιπῶν ἕνδεκα, τῶν ἐν τῇ εἱρκτῇ, ὡς ἐῤῥέθη, κειμένων, ἀφήσαντες μόνον νὰ ζήσωσιν οἱ προεστῶτες, Προκόπιος Βενιζέλος, Ἄγγελος Γέροντας, καὶ Παλαιολόγος Βενιζέλος, διὰ νὰ δώ-

σωσι λόγον ἐν περιπτώσει ὡς ἀντιπρόσωποι καὶ ἐγγυηταὶ τῆς Κοινότητος τῶν Χριστιανῶν Ἀττικῆς. (α).

Ἀπὸ τοὺς φονευθέντας τούτους, χωρὶς νὰ ἐξαιρέσω τοὺς ἄλλους Μάρτυρας τῆς Πατρίδος καὶ Πίστεως, ὁ Ἱερομόναχος Φιλάρετος Τριανταφύλλης, ἦτον τῷ ὄντι μεγάλης ἀρετῆς Ἄνθρωπος, φέρων μέγα καύχημα εἰς τὸ Ἱερατεῖον. Ἀνέβαινε δὲ εἰς ἡλικίαν ἐτῶν περὶ τὰ πεντήκοντα, ἀναστήματος Ὑψηλοῦ, καὶ τὴν τρίχα ξανθός· ἦν δὲ καὶ ἰσχνότερος μᾶλλον ἢ εὔσαρκος· πρόσωπον εἶχε σεμνὸν, γένειον σχεδὸν μικρὸν, ὀφθαλμοὺς γλαυκοειδεῖς, ὄχι ὅμως μεγάλους· ὁ δὲ χρῶς τοῦ προσώπου ἦτον σιτοειδής. Ἐν τούτοις ἦτον καὶ φίλος τῶν Μουσῶν, ἐραστὴς τῆς Ἐλευθερίας, καὶ ὡς Ἱερεὺς ἐφρόνει τὴν δόξαν τῆς θρησκείας ἐν τῇ Ἐλευθερίᾳ.

Ὁ θάνατος τούτων τῶν Πολιτῶν ἐπροξένησε μὲν πένθος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ κατέφαγε τὰ σπλάγχνα αὐτῶν τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδικήσεως· ὥστε ἡ Φρουριορκία ἐγένετο σφοδροτέρα μετ' ἐπιμονῆς μεγάλης, μὴ παραλειπομένου μηδενὸς τῶν δυνατῶν ἀναγκαίων μέσων εἰς ὅσον οἷον τε σφιγκτὴν στενοχωρίαν τῶν ἀποκλεισμένων. Ἀλλὰ ὁ Δαίμων αὐτῶν ἠθέλησε πρὸς καιρὸν νὰ τοὺς ἁρπάσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ παρεκτείνῃ τὸν ἀγῶνα, καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν σκηνὴν τοῦ Πο-

---

Ἀφοῦ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ Ὀμὲρ Πασᾶς Βριώνης, διαλυθείσης τῆς πολιορκίας, κατεβίβασαν οἱ Τοῦρκοι αὐτοὺς εἰς τὴν Πόλιν, φυλάττοντές τους εἰς ἀνώγειον διὰ τὰ περαιτέρω. Τὴν νύκτα δὲ εἰς τὰς δύω Αὐγούστου, κοιμωμένων τῶν φυλάκων, καταβάντες ἀπὸ τῶν θυρίδων διὰ σχοινίων ἀπεσώθησαν εἰς Σαλαμῖνα, κακοπαθήσαντες πολλὰ εἰς τὴν σκοτεινὴν εἱρκτὴν τοῦ Φρουρίου, ὡς νὰ ἦσαν εἰς τὴν κόλασιν τοῦ Ἅδου. Ἐξ αὐτῶν μετὰ ταῦτα ὁ Προκ. Βενιζέλος ἡμίπληξ γενόμενος, καὶ ζήσας κατάκειτος δεκαπέντε ὅλα ἔτη ἐτελεύτησε μετὰ πολυώδυνον ἡμιζωίαν. Οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ σοφοῦ Ἰω. Βενιζέλου, καὶ πενθερὸς Γενναδίου τοῦ Γυμνασιάρχου. Ὁ Ἄγ. Γέροντας πολιτευθεὶς τιμίως, καὶ ἀναφανεὶς χρηστὸς πολίτης ἐν ὅλῳ τῷ διαστήματι τῆς ἐπαναστάσεως μένει μέχρι σήμερον ἀβράβευτος. Ὁ δὲ Παλ. Βενιζέλος ἂν καὶ οὗτος εἶνε ἐκ τῶν παρημελημένων, εὐτυχεῖ ὅμως ἀληθινὴν εὐτυχίαν, ἀποκτήσας υἱοὺς ἓξ ἀξιολόγους, ἐν οἷς οἱ Ἰατροὶ Ἀλέξανδρος καὶ Μιλτιάδης Βενιζέλου· εἰς τοῦτον ἀνήκει ὁ μακαρισμὸς τοῦ εἰπόντος « μακάριος ὅστις εὐτύχησεν εἰς τέκνα ».

λέμου θεατρικωτέραν· καὶ τοιουτοτρόπως ἡ περίστασις ἔκαμε νὰ ματαιωθῶσι τὰ μέχρι τοῦδε τολμήματα τῶν Ἑλλήνων, καὶ οἱ Τοῦρκοι νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς παρούσης Φρουριορκίας.

Εἴπομεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον ἀπρομήθευτοι τροφῶν, καὶ ἀπελπισμένοι τοῦ νὰ εὕρωσι τὰ μέσα πορισμοῦ ζωοτροφίας διὰ τὸν στενὸν ἀποκλεισμὸν, ἀφ' ἑτέρου αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ἀνικάνους νὰ λύσωσι τὸν ἀποκλεισμὸν, ἐπιφυλάξαντες τὸν καιρὸν βαθείας νυκτὸς, ἀφοῦ τὴν ἡμέραν ἐσκόπευσαν διὰ τηλεσκοπίου πλοιάριον ἀραμένον εἰς Φάληρον, ἐκπέμπουσι πέντε ἐκ τῶν οἰκείων μὲ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα πρὸς τὸν Ὀμέρην διοικητὴν τότε Καρύστου, ἐξηγούμενοι καθ' ἣν εὑρίσκοντο δεινοτάτην θέσιν, καὶ ἐξαιτούμενοι θερμῶς σωματικὴν βοήθειαν, ἱκανὴν νὰ διαλύσῃ τὸν ἀποκλεισμόν. Διελθόντες ὅθεν οἱ ἀπεσταλμένοι μετὰ προσοχῆς μεγάλης τὰς φυλακὰς τῶν πολιορκούντων, ἦλθον ἀσφαλῶς εἰς Φάληρον, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, καὶ συναρπάσαντες δύο τοῦ πλοίου ναύτας κοιμωμένους, ἔπλευσαν ὑπὸ τὴν κωπηλατίαν τούτων εἰς Κάρυστον.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς Βριώνης περιφερόμενος περὶ τὴν Βοιωτίαν ἐσκόπευε τῶν ἀποστατῶν τὰ κινήματα Πελοποννήσου καὶ στερεᾶς Ἑλλάδος· λαβὼν δὲ ὑπὸ τοῦ μνησθέντος Ὀμέρη τῆς Καρύστου προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν ὑπὲρ τῶν ἀποκλεισμένων Τούρκων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀκούων τὰς μετὰ δακρύων παρακλήσεις τῶν ἐκ τοῦ Φρουρίου ἀπεσταλμένων, κάμπτεται εἰς συμπάθειαν, καὶ ἐκστρατεύει ἐπὶ τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι, πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Βριώνης, προαποστέλλουσιν εἰς Βοιωτίαν στρατιωτικὴν βοήθειαν εἰς τὰ ἐκεῖ Ἑλληνικὰ Σώματα ὑπὸ τὸν λουκᾶν Νίκαν κατὰ μῆνα Μάϊον· ἑπομένως δὲ μαθόντες ὅτι ὁ ἐχθρὸς παραγίνεται εἰς Ἀθήνας, εὑρέθησαν εἰς ἀμηχανίαν, διότι ἔβλεπον ἑαυτοὺς περιστοιχισμένους ἀπὸ δεινοτάτην περίστασιν· ἀλλ' ἐγκαρδιωθέντες ὅση ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις, διαιροῦνται εἰς δύο Σώματα· καὶ οἱ μὲν κρατοῦσι τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Φρουρίου, οἱ δὲ ἀπαντῶσι τοὺς ἐπερχομένους εἰς χωρίον Λιάτανι τῆς Τανάγρας ἐννέα ὥρας ἀπέχον τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ ἀρκτικόν. Ἦσαν δὲ οὗτοι τὸν ἀ-

ριθμὸν ἑπτακόσιοι, ὁ δὲ ἐχθρὸς εἶχε στρατὸν πλήρη τῶν τριῶν χιλιάδων. Ἐνταῦθα λοιπὸν συγκροτεῖται μάχη διαρκοῦσα ὥρας τινὰς μεταξὺ δύω ἀνίσων σωμάτων κατά τε τὸ ποσὸν καὶ ποιόν. Ἀλλ᾽ ὁ ἐχθρὸς δυνατώτερος ὢν κατορθοῖ τὴν διάβασιν, ἀπολέσας ἄνδρας ἱκανούς. Καὶ τὴν εἰκοστὴν Ἰουλίου εἰσέρχεται εἰς τὴν Πόλιν.

Οἱ πολιορκοῦντες τὸ φρούριον μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιπολεμῶσι δύο Δυνάμεις, τοὺς ἀποκλεισμένους καὶ τοὺς ἐπερχομένους, ἀναχωροῦσιν ἄλλοι εἰς Σαλαμῖνα, καὶ ἄλλοι εἰς Αἴγιναν, ἐγκαταλιπόντες ὅλοι σχεδὸν πᾶσαν κινητὴν περιουσίαν εἰς τὰς κρυψῶνας τῶν οἰκιῶν, καθότι αἱ πλειότεραι εἶχον ὑπὸ γῆν τοιαύτας.

Ὁ ἐχθρὸς πλησιάσας περὶ τὴν Πόλιν ἐξαπλώνει τὰς πτέρυγας τοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, συλλαμβάνει γυναικόπαιδα τινὰ μὴ δυνάμενα νὰ προλάβωσι τὴν φυγήν· καὶ τὸν Νικόλαον Μαρκοπουλιώτην πατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Μαρκοπουλιώτη, τὸν ὁποῖον οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ λύσσαν ἐκδικήσεως κινούμενοι, τὸν ἔδωκαν τὸν σκληρότατον θάνατον τοῦ παττάλου. Ἂν ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐβάδιζε μὲ δειλίαν, ἤθελε συλλάβη πολλοὺς ἄνδρας καὶ πολλὰ γυναικόπαιδα· διότι ἡ ἀναχώρησίς των ἐγένετο καθ᾽ ἣν ὥραν ὁ ἐχθρικὸς καπνὸς ἐφάνη πρὸ ὀφθαλμῶν ἀπέναντι τῆς Πόλεως. Ἐβοήθησαν δὲ τοὺς ἡμετέρους οὐκ ὀλίγον δύο ἀγκυροβολημένα ἐν Πειραιεῖ Ἑλληνικὰ πλοῖα, ἐπὶ τούτῳ μεμισθωμένα ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς φρουριορκίας ὑπὸ τῆς τοπικῆς Διοικήσεως, διὰ νὰ χρησιμεύσωσι καὶ εἰς φύλαξιν κινητῶν πολυτίμων πραγμάτων, καὶ εἰς διάσωσιν τῶν φευγόντων εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ ἀποκλεισμένοι δὲ εἰς τὸ φρούριον ἂν καὶ ἔβλεπον ἀφ᾽ ὑψηλοῦ τοὺς οἰκείους ἐρχομένους εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν αὐτῶν, δὲν ἐπίστευον ὅμως ὅτι οἱ ἐπερχόμενοι ἦσαν Τοῦρκοι, ἀλλὰ νομίζοντες στρατήγημα τὴν φυγὴν τῶν ἡμετέρων, δὲν ἐτόλμησαν νὰ καταβῶσι πρὶν τοῖς φωνήσωσι κάτωθεν οἱ ἐλθόντες Τοῦρκοι, καὶ νὰ τοὺς βεβαιώσωσιν ὅτι ἀληθῶς εἰσὶ Τοῦρκοι. Ἡ λύπη μετεβλήθη εἰς χαράν, καὶ ἀνοίξαντες τοῦ φρουρίου τὰς πύλας καταβαίνουσιν οἱ ἄνδρες εἰς τὴν Πόλιν.

Γενόμενοι δὲ κύριοι τῆς πόλεως οἱ ἐχθροὶ, καὶ μαθόντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχουσι κεκρυμμένα ὑπὸ γῆν τὰ κινητὰ κτήματά των, ἐγένοντο ἱκανοὶ νὰ εὕρωσιν ὅλας σχεδὸν τὰς κρυψῶνας. Ἐκ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθον ζημίαν σημαντικήν· αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης ζημίας ὑπῆρξεν ἡ ἄσκοπος διεύθυνσις τῶν πραγμάτων, διότι ἀπηγόρευσαν οἱ ἐν τοῖς πράγμασι στρατιωτικοὶ τὴν ἔξοδον τῶν κινητῶν πολυτίμων· ἄλλως ἐν εὐκολίᾳ ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσιν αὐτὰ εἰς Σαλαμῖνα. Πλὴν ἡ πολυαρχία ἐν καιρῷ Ἐπαναστάσεως δὲν συγχωρεῖ σκέψεις περὶ ἀσφαλείας περιουσίας.

Ἄξιον σημειώσεως κρίνω τὸ παρόν. Ἐπειδὴ ἕνας τῶν ἀποκλεισμένων Τούρκων ἀπεσκίρτησε τὴν ὁλομέλειαν διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τοῦ ἀποκλεισμοῦ, καταβὰς νύκτα ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων διὰ σχοινίων, καὶ σωθεὶς εἰς τὴν Πόλιν, τὸν ὁποῖον οἱ ἡμέτεροι ἐπροφύλαξαν δι' ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του εἰς τὸ Αὐστριακὸν Προξενεῖον. ὅπου ἦσαν καὶ ἄλλοι τινες Τοῦρκοι διὰ τὸ ἄσυλον δῆθεν τοῦ Προξενείου· οὗτος δὲ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Βριώνη εἰς τὴν Πόλιν, παραμένων εἰσέτι ἐνταῦθα, ἠθέλησε νὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ ἀνωγείου τῆς οἰκίας, καὶ ἐνῷ κατέβαινε μετὰ τῶν λοιπῶν Τούρκων τὴν (σκάλαν) Κλίμακα, οἱ Ἀθηναῖοι Τοῦρκοι καταβάντες ἤδη ἀπὸ τοῦ Φρουρίου, ἅμα εἶδον αὐτὸν, εἰς τὴν στιγμὴν τὸν φονεύουσι « δὲν πρέπει νὰ ζῇς προφέροντες μετ' ὀργῆς, ἄπιστε καὶ προδότα τῆς ὀρθοδόξου (Μουσουλμανικῆς) Πίστεως ». Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀφίνουσιν ἄταφον, κηρύττοντες αὐτὸν ἀνάξιον τῆς ὀθωμανικῆς μερίδος καὶ τῆς ἀνθρωπίνου συμπαθείας. Φρόνημα τῷ ὄντι ἄξιον ἐπαίνου! Πόσους τοιούτους προδότας παρέβλεψαν οἱ ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἑλλάδος! καὶ πόσοι ἐξ αὐτῶν τρέφονται τὴν σήμερον ἀπὸ τὸ πτωχὸν δημόσιον ταμεῖον, βραβευθέντες ἀναξίως καὶ παραλόγως.

Οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν περιχαρεῖς γενόμενοι διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν κατεψηφίσαντο θάνατον τῶν ἐπαναστατησάντων, τὴν δὲ περιουσίαν αὐτῶν νὰ σφετερισθῶσι πρὸς ἀποζημίωσίν των δι' ὅσα ἔπαθον μέχρι τοῦδε· ἔπραττον δὲ καὶ οὗτοι καθ' ἡμῶν, ὅ,τι καὶ ἡμεῖς κατ' αὐτῶν· ἀλλ' ἡμέραν παρ' ἡμέραν προβαίνουσαι αἱ δυσάρεστοι εἰδήσεις τῶν Τουρκικῶν πραγμάτων, ἀνεχαίτιζον τὸ θράσος αὐτῶν, καὶ ἐταπείνουν τὸ φρόνη-

μα. Ἐν τούτοις ἐφρόντισαν νὰ προμηθευθῶσιν ἀπὸ ζωοτροφίας, πολεμεφόδια, καὶ τὰ λοιπὰ ἀναγκαῖα διὰ τυχόντα ἀποκλεισμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἂν καὶ κατέφυγον εἰς τὰς νήσους εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Βριώνη, δὲν ἐδύναντο ὅμως νὰ ἡσυχάσωσιν ἐκεῖ οὐδ' ἕνα μῆνα, ἀλλὰ πνέοντες ἐκδίκησιν, καὶ ἐκκεκαυμένοι ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸν, ἐξῆλθον περὶ τοὺς ὀκτακοσίους εἰς Μεγαρίδα, ἑνωθέντες μετὰ τῶν φυλαττόντων τὰ στενὰ Ἀρχηγῶν Κυριακούλη Μαυρομιχάλη καὶ Νικήτα Σταματοπούλου· εἶτα διαιρεθέντες κατὰ Σῶμα, ἔβλαπτον τὸν ἐχθρὸν πανταχοῦ, ἐδῶ μὲν παραφυλλάττοντες, ἐκεῖ δὲ ληστεύοντες, πρόσκομμα γενόμενοι καὶ εἰς βουνὰ, καὶ εἰς ὄρη, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ὁδοὺς, ὥστε ἐκ τούτου συνέβη τὸ ἀκόλουθον.

Τὸν Σεπτέμβριον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1821 ἑξήκοντα Ἀλβανοὶ στρατιῶται τοῦ Βριώνη, ἐξῆλθον ἔφιπποι ἀπὸ τῆς Πόλεως, πορευόμενοι εἰς Δραγουμάνον (α) χωρίον, ἀπέχον τῆς Πόλεως μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν, διὰ νὰ λαφυραγωγήσωσι σῖτον κεκρυμμένον ἐκεῖ, οὕτω πληροφορηθέντες· ἑβδομήκοντα δὲ ἐκ

(α) Δραγουμάνος εἶνε λέξις Τουρκικὴ ἑρμηνευομένη ἑλληνιστὶ Διερμηνεύς. Εἷς τῶν Διερμηνέων τῆς ὑψηλῆς Θύρας ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, ἠγόρασε τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκλήθη Δραγουμάνον· συνορεύει δὲ πρὸς Μεσημβρίαν μὲ τὸ χωρίον Φλέγαν, καὶ πρὸς Δυσμὰς μὲ τὸ ὑποστατικὸν τῆς Βασιλίσσης Ἀμαλίας· ἐνταῦθα τὸ πάλαι ἦτον ὁ δῆμος Φλύα, ἥτις μετωνομάσθη Φλέγα, καὶ ὅσον μέρος ἐκτήσατο ὁ Δραγουμάνος ἐκλήθη ὑπὸ τὸ ὄνομά του, ὅσον δὲ ὁ Μεσογείτης, ἐκλήθη καὶ τοῦτο ὑπὸ τὸ ὄνομά του, ἤτοι τὸ χωρίον τοῦ Μεσογείτη, ὅπερ ἐστὶν ἤδη τὸ τῆς Βασιλίσσης· τὸ δὲ λοιπὸν μέρος καλεῖται μέχρι τοῦδε Φλέγα· βεβαιοῦται δὲ ὅτι ὁ τόπος οὗτος εἶνε ἡ Φλύα ἐκ δύο μαρτυριῶν, ά. ὅτι ὁ τόπος φλύει, ἤτοι ἐκπηγάζει ὕδατα εἰς πολλὰ μέρη, ἐξ οὗ ἐκλήθη καὶ ὁ δῆμος Φλύα, καὶ β΄. ὅτι ἐκ τοῦ « Φλύα » παρεσχηματίσθη ἡ Φλέγα, συγγενὴς τοῦ φλέω, ἐξ οὗ τὸ φλέγω, καὶ φλύω· ὥστε καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος καὶ ἐκ τοῦ πράγματος βεβαιοῦται τοῦ δήμου τούτου ἡ ἐνταῦθα ὕπαρξις.

τῶν ἡμετέρων ὑπ' Ὁπλαρχηγοὺς Ἀναστάσιον Λέκκαν, καὶ Δημήτριον Σκευᾶν Χαστιέα, ὑποστήσαντες αὐτούς, τοὺς κτυπῶσιν εἰς τρόπον ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσι, θανατωθέντες ἓξ ἐξ αὐτῶν, πεσόντων καὶ δύο ἵππων.

Ἀναγγείλαντες δὲ οὗτοι τὸ γεγονὸς πρὸς τὸν Βριώνην Πασσᾶν, τὸν παροξύνουσιν εἰς ἐκδίκησιν. Ὀργισθεὶς δὲ ἐπὶ τούτῳ ὁ Βριώνης, παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ τὸ Ἱππικὸν καὶ πεζοὺς περὶ τοὺς πεντακοσίους, ἐπέρχεται μὲ σπουδὴν κατὰ τῶν ἡμετέρων. Οὗτοι δὲ ἀτρόμητοι εἰς τὴν ὑπερτεροῦσαν τοῦ ἐχθροῦ δύναμιν, τοποθετηθέντες εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, συνάπτουσι μάχην ὥραν ἀρκετήν, χωρὶς νὰ ἐνδώσωσιν οὐδὲ κατὰ μικρόν· ὁ ἐχθρὸς ἀγανακτῶν εἰς τὴν ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ περιφρόνησιν ἑβδομήκοντα μόνον ἀνδρῶν, καὶ τούτων ὄχι ὡπλισμένων καλῶς, ἐπιπίπτει μὲ τὸ Ἱππικὸν κατ' αὐτῶν· ἀλλ' οὗτοι ἀντεπιπίπτουσι πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς, ὀλίγοι πρὸς πολλούς, ὥστε παραμικρὸν ἐκινδύνευσε νὰ θανατωθῇ καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς Ὀμέρης, ἐνῷ Ἀθηναῖός τις Δῆμος Ῥουμπέσης ἅμα ἐγνώρισε τὸν Πασᾶν ἐφ' ἵππου, μαινόμενος ὁρμᾷ ἐναντίον αὐτοῦ, πεζὸς ὤν, σύρει κατ' αὐτοῦ τὴν πιστόλαν (τὸ μόνον ὅπλον του)· καὶ ἂν σωματοφύλαξ τις δὲν ἤθελε προλάβῃ νὰ δώσῃ τὸ σῶμά του καὶ ν' ἀποθάνῃ ἀντὶ τοῦ Κυρίου του, ἐφονεύετο τότε βεβαίως ὁ Πασσᾶς. Μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ἕλλην δὲν ἀποχωρεῖ, δὲν δειλιᾷ, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἕτερον ὅπλον, ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ ἵππου, ἁδράζει τὸν χαλινόν, καὶ ὁ μὲν Βριώνης γενόμενος ἔντρομος, ῥίπτει ἀπὸ τὰς χεῖρας τὴν σπάθην του, πολύτιμον οὖσαν, καὶ οὕτω σώζεται ὠκυποδίᾳ τοῦ ἵππου· ὁ δὲ Ῥουμπέσης γίνεται θῦμα τοῦ ἡρωϊσμοῦ του μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Βριώνη, ὡς ἄλλος Κυναίγειρος Μαραθώνιος· ἡ δὲ σπάθη (α) γενομένη λάφυρον ἑτέρου συναγωνιστοῦ Ἥρωος τοῦ Ἀγγέλου Ἔγγελι, ἐσήμαινε τὸν θρίαμβον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ βάρβαροι δὲ νομίσαντες ὅτι πολεμοῦσι μὲ ὑπεράνθρωπόν τινα δύναμιν, σπεύδουσι νὰ σωθῶσιν εἰς τὴν Πόλιν. Εἰς τὴν παροῦσαν

[α]. Ἡ Σπάθη αὕτη ἐπροσφέρθη μετὰ ταῦτα δῶρον εἰς τὸν Ὀδυσσέα, καὶ οὗτος τὴν ἐφιλοδώρησε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην.

μάχην ἔπεσον ἐκ μὲν τῶν ἐχθρῶν ἱκανοί, ἐπληγώθησαν δὲ πολλοί· ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων εἷς μὲν ἀπέθανεν, ἐσυλλήφθησαν δὲ τρεῖς, περιπλακέντες εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν. Ἐκ τῶν συλληφθέντων εἷς ἦτον καὶ ὁ Νικόλαος Σαντοριναῖος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰωάννου Σαντοριναίου, τοῦ ὁποίου τὴν κεφαλὴν ἔφερον οἱ βάρβαροι εἰς τὴν Πόλιν δεῖγμα δῆθεν Παληκαριᾶς.

Ἡ νίκη αὕτη τῶν Ἀθηναίων δὲν εἶναι τόσον σημαντικὴ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν, ὅσον ὅτι κατήσχυνε τὰ μέγιστα τὸν Πασσᾶν, ὥστε δὲν ὑποφέρει πλέον νὰ μένῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν Τοῦρκοι μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πασσᾶ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, καὶ μετὰ θερμῶν δακρύων τὸν παρακαλοῦσι νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψῃ ἐρήμους εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀπίστων Ἑλλήνων· οὗτος δὲ ἀμετάθετος εἰς τὴν ἀπόφασίν του, καὶ λέγων πρὸς αὐτοὺς, «ἂν ἑβδομήκοντα ἄνθρωποι μὲ ἐνίκησαν, καὶ μὲ ἔκαμαν νὰ κινδυνεύσω τὴν ζωήν μου, τί θέλει γένῃ, ἂν συσσωματωθῶσιν εἰς χιλίους,» φεύγει περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀφήσας ὅμως εἰς τὴν πόλιν ἕνα χιλίαρχον μὲ τριακοσίους στρατιώτας βοήθειαν τῶν κατοίκων Τούρκων. Ἀλλὰ καὶ οὗτος μαθὼν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι συσσωματοῦνται εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀποκλείσωσι πάλιν αὐτοὺς εἰς τὸ Φρούριον, φεύγει δρομαῖος ἐντεῦθεν, ἐπιμείνας δέκα μόνας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ του· ἔμειναν ὅμως ἐκ τοῦ Σώματος τούτου ἑξήκοντα Ἀλβανοὶ μισθωτοί.

Οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν περίλυποι γεγονότες εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἂν καὶ προμηθευμένοι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, ὡς εἴπομεν, βλέπουσιν ὅμως ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἀβοήθητοι καὶ ἔρημοι τῆς προστασίας τοῦ Κράτους των. Θεωροῦσι τὴν περίστασιν δεινοτάτην πρὸς ἑαυτούς· ἀποφασίζουσι μόλα ταῦτα νὰ πολεμήσωσι μόνοι ἐναντίον πάσης περιστάσεως, νομίσαντες δεινότερον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Πατρίδα των, τὰς ἑστίας των, τὰ κτήματά των, καὶ νὰ περιφέρωνται ἀλλαχοῦ ἄποροι καὶ ἀπόλιδες. Δύω κακῶν προκειμένων, ἐπροτίμησαν τὸ τιμιώτερον, ἔχοντες πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἐλπίδας των, ὡς μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἐλπιδόληπτοι ὄντες οἱ Ὀθωμανοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τέλος οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Βριώνη ἐξέρχονται ὅλοι ἀπὸ τὰς Νήσους εἰς τὴν Ἀττικὴν τὴν πρώτην Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ πρώτου ἔτους. Μὴ τολμῶντες νὰ διευθυνθῶσι πάραυτα εἰς τὴν Πόλιν, εἰσῆλθον αὐθημερὸν εἰς τὰ χωρία, ἕως οὗ συσσωματωθῶσι μὲ τοὺς λοιποὺς κατοίκους τῆς χώρας, τοὺς ὁποίους ὁ Γαβριὴλ Ἀναστασίου ἔσπευσε νὰ παρασκευάσῃ εἰς πόλεμον. Ἐρχόμενοι δὲ ἐπέκεινα τῶν διακοσίων εἰς Ἀμαρύσιον (α) καὶ Χαλάνδριον (β) χωρία, ἀπέχοντα τῆςΠόλεως τὸ μὲν δύο, τὸ δὲ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥρας, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους τῆς Πόλεως νὰ τολμήσωσι τὸἀκόλουθον ἐπιχείρημα, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐμφανείας τῶν ἡμετέρων. Μαθόντες δὲ ὅτι ἦλθον αὐτόθι οἱ ἐπαναστάται ἀπροπαράσκευοι καὶ ἀσυσσωμάτωτοι, νομίζοντες ἁρμόδιον εὐκαιρίαν νὰ κτυπήσωσιν αὐτοὺς οὕτως ἀδιαθέτους, διὰ νὰ προξενήσωσιν ἐκ τούτου τὸν φόβον καὶ εἰς τοὺς λοιπούς. Πορευόμενοι δὲ εἰς τὰ ῥηθέντα χωρία, εἴτε ἐσμικρύνθη τὸ θάῤῥος των, εἴτε ἐπρόκριναν νὰ δοκιμάσωσιν ἐκεῖνο τῶν ἐναντίων, ἀντὶ μάχης διημερεύουσιν εἰς ἀκροβολισμοὺς ἀποφεύγοντες τὴν συμπλοκήν, καὶ οὕτως ἐπιστρέφουσιν

(α) Τὸ χωρίον τοῦτο κοινῶς λέγεται Μαρούσιον, διορθωθὲν εἰς Ἀμαρύσιον ἐκ τοῦ Παυσανίου, λέγοντος « Ἀθμονεῖς τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἄρτεμιν » (κεφ. λά ἐν τοῖς Ἀττικοῖς)· ὥστε οἱ Ἀθμονεῖς ἐκλήθησαν Ἀμαρύσιοι· ἀλλ' ἐγὼ ἀπαντῶ κώλυμα δυσδιάβατον τρόπον τινά· ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἀμαρυσίου κεῖται ὁ παλαιὸς δῆμος Πήληκες, μέχρι σήμερον καλούμενος Πέληκας τροπῇ τοῦ η εἰς ε κατὰ διάλεκτον. Ποῖον λοιπὸν δῆμον πρέπει νὰ προκρίνωμεν τοὺς Ἀθμονεῖς, ἢ τοὺς Πέληκας; τοὺς πρώτους; ἀλλ' οἱ δεύτεροι σώζουσι τὸ ὄνομα· τοὺς δευτέρους; ἀλλ' οἱ πρῶτοι σώζουσι τὸ ἐπώνυμον τῆς Θεᾶς. Ἰδοὺ ἡ λύσις. Τὸ Ἀμαρύσιον διαιρεῖται εἰς ἄνω καὶ κάτω· καὶ εἰς τὸ ἄνω κεῖνται οἱ Πήληκες, εἰς τὸ κάτω δὲ οἱ Ἀθμονεῖς, ὅπου νῦν λέγεται τὸ « χωρίον Λογοθέτου »· καὶ ἡ γῆ τοῦ χωρίου τούτου εἶναι ἐπιδεκτικωτέρα εἰς ἀμπελοφυτείαν· διότι οἱ Ἀθμονεῖς ἐφημίζοντο εἰς ἀμπελουργίαν κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην· καὶ ὁ οἶνος τοῦ τόπου τούτου εἶνε ἐξαίρετος.

(β) Ἐλέγετο τοῦτο τὸ πάλαι Χόλαργος καὶ χολαργία· ἐξ οὗ δήμου ὁ μέγας Περικλῆς.

αὐθημερὸν εἰς τὴν Πόλιν. Ἀπέθανον δε ἐν τούτῳ ἑκατέρωθεν ἀνὰ ἕνα, καὶ ἐπληγώθησαν ἀνὰ δύο (α).

Οἱ Τοῦρκοι δοκιμάσαντες τὴν δύναμιν τῶν ἀνωτέρω Ἀθηναίων, κρίνουσιν ἀναγκαῖον νὰ τοὺς κτυπήσωσι κατὰ κράτος ὅσον τάχος, πρὶν συνενωθῶσι μετὰ καὶ ἄλλων. Διὸ τὴν ἐπιοῦσαν δευτέραν Νοεμβρίου ἐξερχόμενοι πρωῒ τῆς Πόλεως ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα, ἀπαντῶσι τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ Χαλάνδριον, ἔνθα συσσωματωμένοι ὄντες περὶ τοὺς διακοσίους πεντήκοντα, ἐσκέπτοντο ὅπως ἔλθωσιν εἰς τὴν Πόλιν, περιμένοντες ἐν τοσούτῳ καὶ ἄλλους συμπολίτας. Καὶ ἰδόντες οὗτοι τοὺς ἐχθροὺς πλησιάζοντας εἰς τὸ χωρίον ἐναντίον αὐτῶν, ἀπομακρυσμένους μάλιστα ἀπό τε τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Φρουρίου, τοὺς ἐνόμισαν ἕρμαιον τῆς τύχης των, καὶ πλήρεις πνεύματος ἐκδικήσεως καὶ ἐλπίδων χρηστῶν, τοὺς ὑποδέχονται μὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ σίδηρον. Ἐνταῦθα λοιπὸν συγκροτεῖται μάχη γενναίως ἀπ᾽ ἄμφω τὰ μέρη, γνωστοῦ ὄντος ἐν ἀμφοτέροις, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη θέλει σταθμίσῃ τὴν τύχην των, διότι καὶ τὰ δύο μέρη ἐμάχοντο, οἱ μὲν περὶ σωτηρίας, οἱ δὲ ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ἡ μάχη διαρκεῖ ἀρκετὴν ὥραν· ἀλλὰ τέλος οἱ Τοῦρκοι μ᾽ ὅλον ὅτι ἐπολέμησαν ἀνδρείως, τρέπονται εἰς φυγὴν αἰσχίστην, ἀποβάλλοντες πολλοὶ ὅπλα καὶ ἱμάτια, διὰ ν᾽ ἀποτρέψωσι τοὺς διώκοντας εἰς τὴν λαφυραγωγίαν· κατεδιώχθησαν ὅμως ἕως εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τῆς Πόλεως. Πρᾶγμα τῷ ὄντι παράδοξον! διότι ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν πλειότεροι τὸν ἀριθμὸν, ἦσαν ὅμως οἱ πολλοὶ ἄοπλοι, καὶ ἄπειροι πολέμου, καὶ διὰ τοῦτο παράδοξον, ὅτι ἐδυνήθησαν νὰ τρέψωσιν εἰς τοιαύτην φυγὴν τοὺς ἐνόπλους καὶ γεγυμνασμένους ἐκγενετῆς εἰς τὰ ὅπλα. Εἰς τὴν μάχην δὲ ἔπεσαν Τοῦρκοι ἀριθμημένοι τριάκοντα δύο, ἐκτὸς τῶν πληγωμένων· συνελήφθη δὲ καὶ εἷς ζῶν, ὃν οἱ συγγενεῖς τοῦ πεσόντος ἀρχηγοῦ Λέκκα σουβλίσαντες τὸν ἔρριψαν εἰς τὴν πυρὰν πρὸς ἐκδίκησιν. Ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ἀπέθανον δύο μό-

(α) Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Συμεὼν Ζαχαρίτζας, παραφυλάξας τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν Πόλιν, συλλαμβάνει δύο ἵππους φορτηγούς, τρέψας εἰς φυγὴν τοὺς ἱππηλάτας.

νον, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἦν ὁ Ἀναστάσιος Λέκκας, ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου Λέκκα, καὶ πατὴρ τοῦ ὑπομοιράρχου Χρήστου Λέκκα. Ἦν δὲ οὗτος χαρακτῆρος μὲν ἡρωϊκοῦ, ψυχῆς δὲ γενναίας καὶ ἀτρομήτου, τὸ δὲ σῶμα μέτριος καὶ πάνυ πρᾶος, τὴν τρίχα ξανθὸς, τὸ πρόσωποε εὐειδὴς, ἡλικίας δὲ ἔτη εἶχε τριάκοντα δύο, ὅσοι ἦσαν οἱ φονευμένοι εἰς τὴν μάχην αὐτὴν Τοῦρκοι.

Περίλυποι δὲ γεγονότες οἱ Τοῦρκοι διὰ τὴν ἧτταν, καὶ αἰσθόμενοι ἑαυτοὺς ἀνικάνους νὰ ἐξέλθωσιν ἤδη τῆς Πόλεως, ἢ κἂν νὰ δυνηθῶσι νὰ φυλάξωσιν αὐτὴν, καταφεύγουσιν εἰς τὸ Φρούριον μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι θὰ κλεισθῶσι καὶ αὖθις. Κατέτηκον δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ αὐξανόμενοι φόβοι ἀπευκταίων μελλόντων διὰ τὴν τελείαν διακοπὴν τῆς μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν ὁμογενῶν κοινωνίας των. Καὶ συνερχόμενοι εἰς κοινὰς διασκέψεις, καὶ βουλευόμενοι περὶ τῶν πρακτέων, οὐδὲν ἄλλο ἐθεώρουν σωτήριον παρὰ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἄμυναν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἐνθαῤῥυνθέντες διὰ τὴν νίκην, καὶ γενόμενοι ὑπὲρ τοὺς χιλίους, εἰσέρχονται ἀκωλύτως εἰς τὴν Πόλιν. Καὶ τὴν τρίτην τοῦ αὐτοῦ Νοεμβρίου ἀποκλείουσι πάλιν τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ Φρούριον, καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ δευτέρα φρουριορκία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐφρόντισαν νὰ προμηθευθῶσι ἀπὸ τροφὰς καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα, ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς ἀποκλεισμὸν χρόνιον ἂν ἀναγκασθῶσιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἐπειδὴ ἤξευραν τὰς προμηθείας τῶν ἀποκλεισθέντων, καὶ ἐγνώριζον ὅτι τοῦ Φρουρίου ἡ ἅλωσις εἶνε δύσκολος, γνωρίζοντες δὲ ὅτι πᾶσα ἀργοπορία καὶ βραδύτης δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀπευκταῖα καὶ συνεπείας ὀλεθρίας, δὲν ἠθέλησαν νὰ περιμείνωσι τὴν παράδοσιν τοῦ Φρουρίου διὰ στενῆς μόνον φρουριορκίας, ἀλλὰ διενοήθησαν νὰ κυριεύσωσιτὴν Ἀκρόπολιν διὰ μηχανῶν, εἰ δυνατὸν καὶ δι᾽ ἐφόδου.

Ὅθεν διὰ νὰ εὐκολύνωνται εἰς τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ νὰ

πράττωσι τακτικῶς καὶ ἀκινδύνως, καὶ νὰ ἔχωσι πρόχειρα τὰ χρειώδη, πρῶτον ὑπετάγησαν εἰς τοὺς αὐτοὺς ὁπλαρχηγούς, ὡς καὶ εἰς τὴν πρώτην φρουριορκίαν, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, ἐν οἷς προσετέθησαν ὁ Δημήτριος Λέκκας, ὁ Νικόλαος Ἀργύρης, καὶ Ἀλύπιος Καλογερᾶς. Καὶ ἐπὶ τούτων ἀρχηγὸς διωρίσθη ὁ Παναγιώτης Κτενᾶς· εἶτα καθιστῶσιν Ἀρχὴν ἐπιτόπιον διοικητικήν, συγκειμένην ἐκ πέντε ἀνδρῶν, διευθύνοντος ἑκάστου τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν του, διορισαντες τὸν μὲν Γαβριὴλ Ἀναστασίου ποριστὴν τῶν προσόδων, τὸν Σπυρίδωνα δὲ Πατοῦσαν καὶ Προκόπιον Βενιζέλον ἐπὶ τῶν Πολιτικῶν, τὸν Γεώργιον Σχουζὲ ἐπιστάτην τῶν πολεμεφοδίων, καὶ τὸν Σπυρίδωνα Γκικάκην ἐπὶ τῶν τροφῶν· καὶ συγχρόνως διορίζουσι δώδεκα συμβούλους αὐτῶν.

Εἴπομεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθον ζημίαν σημαντικὴν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Βριώνη. Καὶ μ' ὅλον ὅτι ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐξωτερικὴν βοήθειαν, μ' ὅλον ὅτι κατεξοδεύοντο εἰς τὴν τροφὴν καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ἀποθεμένων εἰς τὰς Νήσους, δὲν ἐσμικρύνθη μ' ὅλα ταῦτα ἡ προθυμία των, καὶ ἡ γενναιότης νὰ θυσιάσωσι καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα αὐτοῖς χρήματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἱεροῦ καὶ μεγάλου σκοποῦ. Οἱ πλούσιοι καὶ εὐκατάστατοι δίδουσι κοινὰ τὰ ὑπάρχοντά των, οἱ πένητες συνεισφέρουσι πᾶν τὸ δυνατόν, και ἐν γένει ἕκαστος κατὰ τὴν δύναμίν του φέρουσι τὰς ψυχάς των, τὰ σώματά των, εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Πατρίδος. Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπῃ τις εἰς ἔπαινον τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχήν, δὲν ἤθελεν ὑπερβῇ τοὺς ὅρους τῆς μετριότητος· αἱ δαπάναι δὲ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας πολιορκίας ἀναβαίνουσιν εἰς δραχμὰς ἑνὸς ἑκατομμυρίου, αἱ γενόμεναι ἐξ ἀτόμων μόνον.

Οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ ἄγρυπνοι ἡμέραν καὶ νύκτα δὲν παρέλειπον κανὲν μέσον, δι' οὗ ἐδύναντο νὰ βλάπτωσι τοὺς ἡμετέρους. Ἐκτὸς τῆς χρήσεως τῶν κανονίων καὶ βομβῶν παρεφύλαττον ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων καὶ προμαχώνων τῆς Ἀκροπόλεως δι' ὅλης ἡμέρας τοὺς ἐν τῇ πόλει διερχομένους, τοὺς ὁποίους κατὰ πρώτην ἐμφάνισιν ἐτουφέκιζον, φονεύοντες καθ' ἑκάστην

σχεδὸν, πότε ἕνα, καὶ πότε δύο, καίτοι μετερχομένους ὅλας τὰς δυνατὰς προφυλάξεις.

Τέλος ἀποβλέποντες οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοῦ Φρουρίου τὴν ἅλωσιν, βουλεύονται ὅπως δυνηθῶσι νὰ ἐπιτύχωσι τὸ σκοπούμεον, καὶ γνωρίζουσι πάντες ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς ὠφελήσῃ εἰς τὸν σκοπὸν, εἰμὴ ἡ κυρίευσις τοῦ Σερπεντζὲ, ὅστις εἶνε τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Φρουρίου, τὸ περιέχον τὸ ὠδεῖον τῶν παλαιῶν, διότι ἐντεῦθεν ἐδύναντο νὰ προχωρήσωσιν εὐκολώτερον καὶ εἰς τὴν κατάσχεσιν τῶν λοιπῶν. Τούτου δὲ ἐγκριθέντος παρὰ πάντων, ἂν καὶ ἦτον τολμηρὸν ἐπιχείρημα, ἀποφασίζουσιν ἔφοδον κατὰ τοῦ Σερπεντζὲ, τοῦ ὁποίου τὸ τεῖχος ἐφυλάττετο ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς, ὑπερασπίζετο δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς προμαχῶνας τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἀπὸ ἄλλας θέσεις τοῦ Φρουρίου. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον ἐδῶ οὐχὶ τὴν τυχοῦσαν προσοχὴν, διότι τὸ εἰς χρῆσιν καὶ πόσιν των ὕδωρ ἦσαν τὰ πηγάδια τοῦ Σερπεντζέ· δὲν ἤλπιζον ὅμως ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον τολμήσῃ ἔφοδοι εἰς τὴν δυσκάθεκτον αὐτὴν θέσιν· ἀλλ' ἡ προθυμία ὑπερνικᾷ τὰς δυσκολίας. Οἱ Ἀθηναῖοι σταθεροὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν των, καταφρονοῦντες τὰ ἐναντία καὶ τρομερὰ, ἐπιπηδῶσι τὸ τεῖχος, φονεύουσι τοὺς ὑπερασπίζοντας αὐτὸ, κρατοῦσι τὸν Σερπεντζὲ, καὶ κατατρομάζουσι τοὺς ἀποκλεισμένους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐγένετο δὲ ἡ πρᾶξις αὕτη τὴν δεκάτην τρίτην Νοεμβρίου 1821. ἔπεσον δὲ εἰς τὴν ἔφοδον πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων, ὧν τὰ ὀνόματα θέλομεν καταλέξῃ ἐν ἰδίᾳ τάξει· ἐν οἷς καὶ ὁ γενναῖος Γεώργιος Γκλύστης ὁ Σαλαμίνιος, ὅστις ἐπαινεῖται παρὰ πάντων διὰ τὸν πολὺν ζῆλον καὶ πατριωτισμόν του· ἀποθνήσκων ἐκ τῶν τραυμάτων κατὰ τὴν ἔφοδον, ἐρωτᾷ τοὺς περὶ αὐτὸν, « ἐμβήκαμεν, » ὃ ἐστὶν, ἐκρατήσαμεν τὸν Σερπεντζέ; ἀκούσας δὲ τὴν ποθεινὴν φωνὴν « ἐμβήκαμεν »· ἀμέσως ἐξέψυξεν ἀπὸ τὴν χαράν του.

Εἶνε δὲ οὐχ ἧττον ἄξιον περιεργείας νὰ σημειώσωμεν καὶ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ Κτενᾶ πρὸς τοὺς συναγωνιστάς του, μέλλοντας νὰ ἐφορμήσωσιν, ἀφοῦ ἐψάλη ἡ τελετὴ τοῦ ἁγιασμοῦ κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν χριστιανῶν· « Βρωμόσκυλα ! τοὺς λέγει ὁ ῥηθεὶς Ἀρχηγὸς, θὰ τὴν βγάλωμεν μὲ παστρικὸν πρόσωπον »;

ἀποκρινομένων δὲ αὐτῶν « θὰ τὴν βγάλωμεν Ἀρχηγέ, » ἀμέσως δίδοται τὸ σημεῖον τῆς ἐφορμήσεως. Βρωμόσκυλα δὲ τοὺς ἐκάλεσε διὰ νὰ τοὺς ἐνθυμίσῃ τὴν Τουρκικὴν ὕβριν, οὕτω καλούντων τοὺς χριστιανούς, καὶ ἐκ τούτου νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ μῖσος κατ' αὐτῶν, καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῆς Πίστεως.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκράτησαν τὸν Σερπεντζέ, γίνονται ἀκράτητοι, καὶ σπεύδουσι νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὴν κυρίευσιν τῆς Ἀκροπόλεως· καὶ οὕτως ἐκ πρώτης ὁρμῆς κυριεύουσι τὴν πρώτην πύλην αὐτῆς, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπιπηδῶσιν εἰς τὴν δευτέραν· κρατοῦσι καὶ αὐτήν, ἀντιμαχόμενοι εἰς τὴν ἀνδρείαν ἀντίστασιν τῶν κρατούντων. Μετὰ ταῦτα ὁ ἐνθουσιασμὸς καταντήσας αὐτοὺς εἰς παραφοράν, τοὺς φέρει νὰ κυριεύσωσι καὶ τὴν τρίτην· πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ παράδοξον διὰ τὴν δυνατὴν καὶ ὑψηλὴν θέσιν της· ὅθεν ἀποτυχόντες, ἀποθνήσκουσι περὶ τοὺς εἰκοσιπέντε τὴν πέμπτην Δεκεμβρίου, ἐκτὸς τῶν ὅσοι ἀπέθανον εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας πύλης, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ ἀνδρεῖος Παναγῆς Σ. Ἀργύρης, καὶ ὁ μεγαλόψυχος Ἄγγελος Ἔγγελις.

Ἐγένετο δὲ ἡ κατὰ τῆς τρίτης πύλης ἐπέλευσις δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἠλίας Μαυρομιχάλης, υἱὸς τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας μὲ ἀρκετὸν Σῶμα στρατιωτῶν, διὰ νὰ περάσῃ εἰς Κάρυστον, διέτριψεν ἡμέρας τινάς. Οἱ Ἀθηναῖοι φιλοτιμούμενοι νὰ πράξωσί τι γενναῖον καὶ ἡρωϊκὸν εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ καλοῦ τούτου Πολίτου, ἐπεχείρησαν τὴν ἔφοδον ταύτην· ἂν καὶ ἀπέτυχον, ὅπερ ἦτον ἑπόμενον· ἔδειξαν ὅμως ὅτι ἡ ἅλωσις τοῦ Φρουρίου δὲν ἤθελεν εἶναι ἑπομένως ἀμφίβολος, τοιούτων ἀγωνιζομένων ψυχῶν.

Οἱ Τοῦρκοι ἀφοῦ ἔχασαν τὸν Σερπεντζέ, καὶ τὰς δύο πύλας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐστενοχωρήθησαν ἔτι μᾶλλον· καὶ ἡ δεινοπάθεια αὐξάνετο διὰ τὸ στενὸν τῆς Ἀκροπόλεως· ἀρχίζει ὁ ἀναστεναγμὸς καὶ ὁ κλαυθμὸς τῶν γυναικοπαίδων σφοδρότερος· διαλογίζονται τὴν μέλλουσαν τύχην των, ἂν πέσωσιν εἰς χεῖρας ἐχθρικὰς καὶ δουλικὰς μᾶλλον κατὰ τὸ φρόνημά των, καὶ γίνονται ἀπαρηγόρητοι. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια ἀσυνήθιστα εἰς ἐργασίας χειρῶν κοπώδεις, ταλαιπωροῦνται εἰς τὴν

στροφὴν τοῦ χειρομύλου ἀδιακόπως· ὥστε στρέφοντες τὴν χειρόμυλον, ἐτραγῴδουν μετὰ πόνου ψυχῆς τὴν παροῦσαν ᾠδὴν, ἴδιον αὐτῶν ποίημα

«Κακόμοιραις ἡ Ἀθηνιαῖς ἡ καλομαθημέναις
Τραβοῦσι τὸν χερόμυλον καὶ κλαίουν ἡ καϋμέναις.
»Ἀφῆκαν βρύσεις μὲ νερὰ, δένδρα μὲ πορτοκάλια
Κ' ἐμβῆκαν στὸν ῥημόκαστρον, καὶ τρώγουν τὰ λιθάρια
»Τάχα νὰ ζήσω νὰ τὰ 'δῶ τὰ πράσινα (α) μπαριάκια (β)
Νἄλθουν νὰ πολεμήσουνε, νὰ βγάλουν τὰ φαρμάκια.
»Βρὲ Ἰσαλὰ (γ) ἐλπίζομεν νὰ ἔλθουν οἱ Πασσάδες
Καὶ νὰ κτυπήσουν τὰ σπαθιὰ νὰ κόψουν τοὺς ῥαγιάδες (δ).»

Οἱ δὲ Φρουριορκοῦντες ἐξακολουθοῦν σφοδρότερον τὸν ἀποκλεισμὸν, πάντα λίθον κινοῦντες εἰς ἀποπεράτωσιν τῶν πραγμάτων. Παρατρέχω τὰς καθημερινὰς συνδιαλέξεις γενομένας μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερῶν, καὶ ἐκείνας τὰς γενομένας ἑκατέρωθεν μετὰ λοιδοριῶν καὶ ὕβρεων, καὶ τελευτώσας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς γέλωτας καὶ εἰρωνίας, μὲ πάθος ὅμως πολύ· παραλείπω τὰ ὅσα προτρεπτικὰ μετῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ πείσωσι τοὺς Τούρκους νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ ὑποσχέσεων ὠφελίμων. Ἀλλ' οὗτοι ἀντέχουσι καρτεροψύχως καὶ δὲν ἐνδίδουσιν οὐδαμῶς· ὥστε ἡ καρτερία των εἶναι πολλοῦ ἐπαίνου ἀξία. Εἶναι ἀληθὲς, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἀρνηθῶμεν, ὅτι οἵτε πολεμοῦντες καὶ οἱ πολεμούμενοι ἑκάτεροι ἦσαν Ἀθηναῖοι, καὶ δὲν διεκρίνοντο εἰς τὴν ἀνδρίαν, εἰμὴ κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ ἰδιαίτερα τινὰ ἤθη. Ὅθεν εἶχον δίκαιον οἱ Τοῦρκοι νὰ παραπονοῦνται πρὸς τοὺς χριστιανοὺς συμπολίτας των, λέγοντας πρὸς αὐτοὺς « ἡμεῖς εἴμεθα Ἕλληνες, καὶ πολεμοῦμεν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν πατρίδα μας » ἀποκρινόμενοι οὕτω « καὶ τί εἴμεθα ἡμεῖς; δὲν ἤμεθα Ἕλληνες; δὲν ἐγεννήθημεν εἰς τοῦτον τὸν τόπον; δὲν ἀνετράφημεν, δὲν ἐμεγαλώσαμεν μαζύ σας εἰς τούτην τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐσεῖς κάμνετε τώρα ἐδικήν σας; » καὶ ἄλλα παρόμοια. Μὰ εἶσθε Τοῦρκοι, εἶσθε Μωαμετάνοι,» λέγει ἕνας τῶν ἡμετέρων, « καὶ διὰ τί, ἀποκρίνονται, δὲν γίνεσθε καὶ σεῖς, διὰ νὰ εἴμεθα ὅλοι ἐλεύθεροι.

(α) Οἱ Τοῦρκοι εἰς τὰς σημαίας μεταχειρίζονται ὡς ἱερὸν τὸ πράσινον χρῶμα· (β) Σημαίας· (γ) Ἔχει ὁ θεός. (δ) Ὑποτελεῖς.

Ἀλλὰ πρὶν δώσω τὸ τέλος τῆς παρούσης μου ὑποθέσεως, πρέπει νὰ εἴπω τινὰ συμπεσόντα ἐν τῷ μεταξὺ ὡς ἄξια μνήμης καὶ ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὴν διήγησιν τοῦ παρόντος μου ἐγχειρήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰαννουαρίου 1822 ἔρχεται εἰς Ἀθήνας ὁ Ἄρειος Πάγος, συνιστάμενος ἀπὸ μέλη τὸν πρώην Ταλαντίου Νεόφυτον Μεταξᾶν, Ἄνθιμον Γαζῆν, Κωνσταντῖνον Σακελλίωνα, Δρόσον Μανσώλαν, Γεώργιον Αἰνιᾶνα, Κωνσταντῖνον Τασίκαν, καὶ τὸν Γραμματέα Ἀδὰμ Δούκαν. Οὗτος δὲ ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτον Ἀρχή τις τῆς Ἑλλάδος δευτέρα τῇ τάξει ἐκείνης τῆς *ὑπερτάτης Διοικήσεως* λεγομένης, συγκεκροτημένος περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου ἔτους τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπὸ τὰς Ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, κατὰ γνωμοδότησιν τοῦ Θεοδώρου Νέγρη προεδρεύοντος τῆς ἐν Σαλώνοις Συνελεύσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων, μὴ συγκατατεθειμένων εἰς τοῦτο, εἶτα δὲ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῆς *ὑπερτάτης Ἐθνικῆς Βουλῆς* ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπ' αὐτῶν.

Ἡ Ἀρχὴ αὕτη πρὶν ἀναχωρήσῃ ἀπ' Ἀθηνῶν, δίδει νέον ὀργανισμὸν εἰς τοὺς πολίτας Ἀθηναίους ἀρχῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΠΕΡΙ ΕΦΟΡΙΩΝ.

« Κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρείου πάγου, ἐπικυρωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης Ἐθνικῆς Βουλῆς, ὁ ὀργανισμὸς τῶν Ἐφόρων γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον

Α'. Ἐκλέγονται διὰ ψήφων ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων πολιτῶν διὰ τὴν διοίκησιν ἑκάστης Ἐπαρχίας δώδεκα ἄνδρες.

Β'. Διαιροῦνται οὗτοι εἰς δύο τμήματα, πολιτικὸν καὶ Δικανικόν. Καὶ τὸ μὲν πολιτικὸν καταγίνεται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἐπαρχίας, τὸ δὲ Δικανικὸν θεωρεῖ τὰς κρίσεις.

Γ΄. Τὸ πολιτικὸν συγκροτεῖται ἀπὸ ὀκτὼ μέλη, καὶ ὀνομάζεται οὕτως· ά) Ἔφορος τῆς Πολιτικῆς· β΄) Ἔφορος τῆς Οἰκονομίας· γ΄) Ἔφορος τοῦ Ταμείου· δ΄) τῆς Ἀστυνομίας· έ) τῆς Λατρείας· ς΄) τῶν Πολεμικῶν· ζ΄) τῆς Δικαιοσύνης· ή) Ἔχουσιν οὗτοι καὶ ἀρχιγραμματέα.

Χρέη καὶ δικαιώματα τῶν Ἐφόρων ἐν γένει.

Α΄) Ἐκτελοῦσιν ὅλας τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρείου Πάγου. β΄) βουλεύονται περὶ πάσης ὑποθέσεως ὅλοι κοινῶς καθ' ἡμέραν. γ΄) εἰς τὰς ἀποφάσεις ὑπογράφονται τὰ γράμματα (ἔγγραφα) ἀπὸ τὸν Ἔφορον, εἰς ὃν ἀνάγεται ἡ ὑπόθεσις, καὶ σφραγίζονται μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Ἐπαρχίας, καὶ ὑπογράφεται εἰς τὸ τέλος ὁ Ἀρχιγραμματεύς. δ΄) Διαμοιράζονται τὰ Τμήματα τῆς σφραγῖδος μὲ κλήρους οἱ ἑπτά, ἐκτὸς τοῦ Ἀρχιγραμματέως. έ) Εἰς τὰς φιλονεικίας ἡ ἀπόφασις γίνεται διὰ τῆς ψήφου τῶν πλειόνων· ψηφίζουσι δὲ μόνον οἱ ἑπτά. ς΄) διαρκεῖ ἡ Ἐφορία ἕνα ἐνιαυτόν.

Ὅρκος τῶν Ἐφόρων.

« Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παντοδυνάμου καὶ ἀληθεστάτου Θεοῦ » ἔμπροσθεν τῶν συμπατριωτῶν μας ὑποσχόμεθα ἡμεῖς οἱ ὑπο- » γεγραμμένοι διορισθέντες Ἔφοροι, ὅτι θέλομεν ὑπηρετήσῃ » τὴν Πατρίδα μας, καθ' ὃν τρόπον μᾶς ἐπρόβαλε, μὲ ζῆλον » καὶ πατριωτισμόν, καὶ νὰ δώσωμεν λογαριασμὸν τρεῖς φοραῖς » τὸν χρόνον. Καὶ ἂν κἀνένας φανῇ παραβάτης νὰ ἔχῃ τὸν » Θεὸν ἀντίμαχον, καὶ τὴν πατρίδα πολέμιον. »

Οἱ Ἀθηναῖοι φύσει φιλόκαινοι, καὶ φιλόκαλοι ἐν ταὐτῷ, παρεδέχθησαν μετὰ χαρᾶς τὸν καινὸν τοῦτον ὀργανισμόν, καὶ ταυτοχρόνως γενομένης συνελεύσεως, βάλλονται εἰς πρᾶξιν τὰ διαταχθέντα παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου·

ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΦΟΡΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

« *Ἀγαθῇ Τύχῃ.*

« Κοινῇ γνώμῃ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ τῶν πέριξ χωρίων

αὐτῆς διωρίσθησαν εἰς τὰ ὑπουργήματα Πολιτικὰ καὶ Δικανικὰ οἱ ἑξῆς ἄνδρες δώδεκα. Ὁ Ἅγ. Ἀθηνῶν Κ. Διονύσιος Ἔφορος τῆς θρησκείας, ὁ Ἡγούμενος Βρανᾶ Κ. Γαβριὴλ (Ἀναστασίου) Ἔφορος τῆς Οἰκονομιας, τῶν Πολικῶν Σπ. Πατούσας, τοῦ Ταμείου Σπ. Γκικάκης, τῶν Πολεμικῶν Ἰω. Βλάχος, τῆς Ἀστυνομίας Διονύσιος Πετράκης, τοῦ Δικαίου Παναγῆς Ζαχαρίτζας, καὶ Δημόσιος Γραμματεὺς Ἰωάννης Σκουζές. Ἔφοροι δὲ τοῦ Δικανικοῦ οἱ Κ. Θωμᾶς Λογ. Χωματιανός, Νεόφυτος Πεντέλης (Ἡγούμενος), Γεωργαντᾶς Σκουζὲς, καὶ Ἄγγελος Γέροντας· οἱ ὁποῖοι οὗτοι δυνάμει τῆς παρούσης ἐνυπογράφου ἀποδείξεως ἔχουσι νὰ ἐκτελῶσιν ἕκαστος εἰς τὸ μέρος του τὸ ὑπούργημα, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ διάταξις τῶν νόμων εἰς ἓν ὁλόκληρον δωδεκάμηνον. Ὅθεν καὶ δίδοται τὸ παρὸν παρ' ἡμῶν τῶν πληρεξουσίων, ὑπογεγραμμένον καὶ ἐσφραγισμένον τῇ σφραγῖδι τῆς Κοινότητος εἰς ἔνδειξιν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 27 Ἰαννουαρίου 1822.»

Ἄς σημειωθῇ μὲ περιέργειαν ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ εὑρεθῶσιν οἱ προμνησθέντες ἄνδρες εἰδήμονες τῆς ἀξίας τοῦ ὑπουργήματός των, καὶ ἱκανοὶ τῆς κατὰ λόγον ἐκτελέσεως, ὡς θεωροῦντες αὐτὰ πρωτοφανῆ ἀντικείμενα· ἐνῷ καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ θεωρία ἔλειπε κατὰ πρῶτον καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἀφοῦ ἡ Ἀρχὴ αὕτη ὠργάνισε τὸ Πολιτικὸν καὶ Δικαστικὸν οὕτω, δὲν ἀμέλησε νὰ διαθέσῃ καὶ τὸ στρατιωτικόν, διορίσασα Ταξιάρχην, ἑκατοντάρχους, πεντηκοντάρχους, καὶ εἰκοσιπεντάρχους. Καὶ τὸ ὕφος τοῦ διορισμοῦ ἦτον τοιοῦτον.

Πόσον ἆρά γε ὕψωσε τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων ὁ νέος οὗτος ὀργανισμός! Πρώτην φορὰν ἀκούουσι, βλέπουσι, δέχονται ὀργανισμόν, διάταξιν, ἀξίωμα. Ταῦτα εἰσὶν αἱ ἀπαρχαὶ τῆς Ἐλευθερίας. Πόσον τὸ τοιοῦτον αὔξησε τὴν προθυμίαν, ἐμεγάλυνε τὴν ψυχήν, καὶ διεκαθάρισε τὴν διάνοιαν. Δὲν γνωρίζονται πλέον οἱ χριστιανοὶ Ἀθηναῖοι, ἂν ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ μέχρι χθὲς προσκυνοῦντες τὸν βάρβαρον. Γεννᾶται ἅμιλλα τοῦ καλοῦ μεταξύ των, καὶ φιλοτιμοῦνται ποῖος νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον εἰς τὸ

φιλόπατρι. ἂν δὲν ἤμην Ἀθηναῖος, ἤθελα ὑπερπαινέσω τὴν εὐταξίαν, τὴν εὐπείθειαν, τὴν ὑποταγὴν τῶν συμπολιτῶν μου εἰς τὰ νενομοθετημένα, εἰς τοὺς Ἀρχηγούς των, εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος· ἄκρα ὁμόνοια, ἄκρα σύμπνοια ἐβασίλευεν εἰς αὐτούς. Εἴθε νὰ διέμενεν ἡ ὁμόνοια καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Φρουρίου.

Ὁ Ἄρειος Πάγος ἀφοῦ διέτριψεν ὀλίγας ἡμέρας, προσπαθῶν ἐν ταὐτῷ νὰ πείσῃ τοὺς ἐν Φρουρίῳ νὰ παραδοθῶσιν, ἔχοντες πᾶσαν ἀσφάλειαν τιμῆς τε καὶ ζωῆς, παραλαβὼν δὲ συνεργάτην ἐκ μέρους τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν τὸν Ἰω. Τατλήκαραν, τὸν μετεπωνομασθέντα Εἰρηναῖον (α), ἀναχωρεῖ διὰ νὰ διαθέσῃ καὶ τὰ κατὰ τὴν λοιπὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Τὸ Ἀρχικὸν τοῦτο Σῶμα ἀνοικείως ὠνομάσθη *Ἄρειος Πάγος*· ἀλλ᾽ ἂς μείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας δεῖγμα τῆς ἀρχαριότητός του, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὡς νήπιον ἀρτιγενὲς ἀνεφάνη εἰς τὸν Κόσμον· ὠφέλησεν ὅμως κατὰ τὸ δυνατόν, ἐφ᾽ ὅσον διήρκησεν, ἔχων τοὺς *σκοποὺς του εἰλικρινεῖς*.

Κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν πέμπεται Βουλευτὴς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπαρχίας Ἀθηνῶν εἰς τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα ὁ Ἰατρὸς Ἀνάργυρος Πετράκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν ἦλθον ἐνταῦθα καί τινες βοηθοὶ τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν ἀπ᾽ ἀρχῆς τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ κατὰ τὰ μέσα, ἄλλοι δὲ μετὰ ταῦτα, νομίζω ἤδη ἁρμόδιον νὰ γνωστοποιήσω τὴν δύναμιν ταύτην, καὶ εἶτα ν᾽ ἀκολουθήσω τὰ λοιπὰ τῆς προθέσεως.

(α) Οὗτος ἦν ἐκ Ῥαιδεστοῦ τῆς Θράκης, κατοικῶν εἰς Ἀθήνας ἐκ νεότητος, ἀνὴρ σοφὸς καὶ μεγάλης ἀρετῆς, ἐφῷ καὶ παρὰ πάντων ἠγαπᾶτο καὶ ἐσεβάζετο· ἀπέθανε τῷ 1835, ζήσας ἔτη 76.

30 Λίγινῆται, ἀρχηγὸς αὐτῶν ὁ Γεώργιος Τζελεπὴς, ἀνὴρ πνέων πατριωτισμόν.

40 Σαλαμίνιοι, ἀρχηγὸς αὐτῶν Γεώργιος Γκλύστης· ἀλλ' ἀποθανόντος τούτου εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ Σερπεντζὲ, ὡς προείρηται, ἀρχηγοῦσιν Ἀναγνώστης Μπιρμπίλης, καὶ Ἰωάννης Βιένας. Διέμειναν δὲ οὗτοι δι' ὅλης τῆς φρουριορκίας. Σημειούσθω ὅτι κατ' ἀρχὰς συνέδραμον περὶ τοὺς διακοσίους.

60. Ἑπταννήσιοι, οἱ πλεῖστοι Καφαλῆνες, Ἀρχηγὸς αὐτῶν ὁ Γεράσιμος Θ. Φωκᾶς, ἀνὴρ ἔνθερμος ζηλωτὴς τὰς Ἐλευθερίας, καὶ Ἄνθρωπος ἀγαθός.

50. Σύμμικτοι ἐκ Κεφαλήνων, Ζακυνθίων, καί τινων Ναξίων, ἀρχηγὸς αὐτῶν Χριστόδουλος Ῥαπτόπουλος, ἀνὴρ πνέων ἐνθουσιασμὸν μέγαν. Ἀπεσταλμένοι παρὰ τῆς ὑπερτάτης Διοικήσεως κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ ἔτους 1822.

30. Γερμανοὶ, ἀρχηγὸς αὐτῶν ὁ Βουτιὲ Γάλλος· ἦλθον δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα· ἅπαντες οὗτοι εἰς ἄκρον Φιλέλληνες.

Εἰς τὴν πρώτην τοῦ αὐτοῦ Μαρτίου ἦλθε καὶ ὁ Κώνστας Λαγουμτζῆς Ἀργυροκαστρίτης, ὁ ἄριστος ὑπονομοποιὸς, χρήσιμος εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἁλώσεως τοῦ Φρουρίου.

Οἱ Ἀθηναῖοι περιχαρεῖς γενόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τῶν δύω τούτων ἀνδρῶν τοῦτε πυροβολιστοῦ Βουτιὲ καὶ τοῦ ὑπονομοποιοῦ Κώνστα, ἀπεδέχοντο πᾶν ὅ,τι ἡ ἱκανότης αὐτῶν τοὺς ἐπρότεινε χρήσιμον. Καὶ ὁ μὲν Βουτιὲ ἐπρομηθεύθη ἀπὸ βόμβας καὶ ἄλλα πολεμεφόδια, καὶ ἐνήργει προθύμως· ὁ δὲ ὑπονομοποιὸς ὡδήγησε τοὺς φρουριορκοῦντας εἰς ἐργασίαν ὑπονόμου κατὰ τὴν τρίτην πύλην τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τοῦ ἐπικειμένου αὐτῇ προμαχῶνος. Οὗτοι δὲ ἐπιχειροῦντες αὐτὴν μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ προθυμίας, ἐντὸς τριάκοντα τριῶν ἡμερῶν τελειοῦσιν αὐτὴν, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ ὑπεγίνετο ἀπὸ τῆς πρώτης πύλης.

Ἐν τούτοις ὁ Ἄρειος Πάγος δι' ἐπιστολῆς του προτρέπει τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσιν εἰς Στυλίδα τῆς Φθιώτιδος στρατιωτικόν τι Σῶμα ἐναντίον τῆς ἐκεῖ ἐχθρικῆς Δυνάμεως, ὅπου συνέδραμον καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ Σώματα. Πρόθυμοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, καί τοι στενοχωρούμενοι διὰ τὴν χρείαν τῆς ἐξακολουθή-

σεως τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἀποστέλλουσι κατὰ μῆνα Μάρτιον ἄνδρας τοῦ Πολέμου ἑκατὸν δέκα, ὑπὸ Ἀρχηγὸν Νικόλαον Ἀργύρην· καὶ πάλιν κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους πέμπουσιν εἰς Ὑπάτην ἕτερον Σῶμα ἑκατὸν ἑβδομήκοντα Ἀνδρῶν ὑπ' ἀρχηγοὺς Νεροῦτζον Βενιζέλον, καὶ Ἀντώνιον Ποῦλον, ὅπου γενομένης μάχης ἠρίστευσεν ὁ Ἰω. Κανάρης σημαιοφόρος ὤν.

Τελειωθείσης, ὡς εἴπομεν, τῆς ὑπονόμου, οἱ ἀποκλεισταὶ προειδοποιοῦσι τοὺς ἀποκλεισμένους, προτρέποντες αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν, πρὶν ἀνατραπῇ ἡ πύλη διὰ τῆς ἐκρήξεως τῆς ὑπονόμου, καὶ πάθωσιν ὄλεθρον· Οὗτοι ὅμως, ἂν καὶ δὲν ἐδύναντο μήτε τὴν ὑπόνομον νὰ ματαιώσωσι, μήτε ν' ἀντικρούωσι τοὺς ἐπιπίπτοντας κατ' αὐτῶν, δὲν ἐνδίδουσιν ὅμως, ἀποφασισμένοι νὰ ἀνθέξωσι μέχρι τῶν ἐσχάτων πνοῶν, οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ λυπούμενοι τὴν ἀνατροπὴν τῶν προμαχώνων, οἵτινες ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν καὶ εἰς αὐτούς, ὅπως καὶ εἰς τοὺς Τούρκους, ὅταν ἤθελεν ἔλθωσιν εἰς χεῖράς των, θεωροῦντες ἀναγκαῖον τῆς ὑπονόμου τὸ ἀποτέλεσμα, δίδουσι τὸ πῦρ εἰς τὴν ὕλην, πίπτει τὸ τεῖχος τῆς Πύλης, καὶ μετ' αὐτῆς ἕτερός τις Πύργος· ἀλλὰ διὰ νὰ κυριευθῇ ἡ θέσις, ἡ περιέχουσα τοὺς προμαχῶνας, ἐξ ὧν ἐμάχοντο οἱ ἐχθροί, παρατηροῦσιν ὅτι χρειάζεται ἔφοδος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνυπόμονοι, καὶ διὰ νὰ μὴ χάσωσι τὸν καιρόν, περιφρονοῦντες παντάπασι τὴν ζωήν, φιλοτιμοῦνται τίς πρῶτος ν' ἀναβῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην καὶ ὄρθιον (α) θέσιν· οἱ ἐχθροί, ὡς τρέχοντες τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ὅλαις δυνάμεσι μετέρχονται τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν. Ἀγὼν μέγας ἐγείρεται ἑκατέρωθεν· οἱ μὲν προβαίνουσιν, οἱ δὲ ἀντικρούουσι· καὶ ἐνῷ πίπτουσιν οἱ ἐμπροσθινοί, οἱ ἀκόλουθοι λαμβάνουσι τὸν τόπον αὐτῶν· καταφρονεμένου δὲ παντελῶς τοῦ θανάτου, κατακρατοῦσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ὀχυρὰν ταύτην θέσιν τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ Ἀπριλίου

(α) Ἐπειδὴ οἱ προμαχῶνες, οἱ Πῦργοι, καὶ λοιπὰ ὀχυρώματα τοῦ Φρουρίου κατεδαφίσθησαν ἤδη ὑπὸ τῆς Ἐξουσίας, ὡς ἄχρηστα καὶ μὴ ἀρχαῖα, δὲν δύναταί τις, θεωρῶν μόνον τὰς θέσεις, ὡς ἔχουσι σήμερον, νὰ ἐπαινέσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ κατ' ἀξίαν τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν πολεμησάντων.

1822. Πρᾶγμα μέγα τῷ ὄντι καὶ ἡρωϊκόν. Ἀλλὰ τί δὲν κατορθοῖ ἡ προθυμ᾽ καὶ ὁ ζῆλος; Τοιαῦται πράξεις εἶναι τῷ ὄντι σπάνιαι, καὶ ὑπερτεροῦσι πᾶσαν ἄλλην Παληκαριάν. Ἔπεσον δὲ νεκροὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων μὲν δεκαεπτὰ, ἐν οἷς καὶ ὁ Λουκᾶς Νίκας, ὅστις πληγωθεὶς καιρίως, ἐτελεύτησε μεθ᾽ ἡμέρας ἕξ, ἐπιδείξας ἔργα ἀληθοῦς ἥρωος, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν εἰκοσιέξ· καὶ ὁ λεοντόκαρδος Δημήτριος Σκευᾶς ὁ Χαστιεύς. Γερμανοὶ δὲ ἔπεσον ἕξ, δέκα ὅλοι ὄντες οἱ συνορμήσαντες· ἐπληγώθησαν δὲ πάντες περὶ τοὺς τριάκοντα. Ἐδῶ χρεωστοῦμεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν ἀπεριόριστον ἀνδρείαν τῶν Γερμανῶν, οἵτινες εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν Ἀθηναίων ἐφώνησαν τὰ ἑξῆς ἀξιοσημείωτα. « Μήτε τόπον ἁγιώτερον. μήτε ἐποχὴν » ἁρμοδιωτέραν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν διὰ νὰ δώσωμεν εἰς » θυσίαν τὰ σώματά μας ὑπὲρ τῆς φίλης Ἑλλάδος, καὶ μά» λιστα ἐνῷ ἔχομεν συναποθανοῦντας τοὺς ἀνδρείους, τοὺς » ἀγαπητοὺς ἡμῶν Ἀθηναίους. »

Ἀχρήστου δὲ κατασταθείσης τῆς τρίτης Πύλης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν προμαχώνων, οἱ ἀποκλεισμένοι, περιορισθέντες μόνον εἰς τὸ ἀκροφρούριον, ἦλθον εἰς δεινοτάτην στενοχωρίαν καὶ κακοπάθειαν, δι᾽ ἣν περιπίπτουσιν εἰς ἀσθένειαν. Τὰ γυναικόπαιδα εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Τὸ νερὸν τῶν δεξαμενῶν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἠλαττοῦτο καὶ ἐξέλειπε· κατὰ δυστυχίαν τῶν ταλαιπώρων ἐπικρατεῖ ἀνομβρία· τὰ δὲ πηγάδια, ἐξ ὧν ἔπινον, πρὸ πολλοῦ τὰ ἐστερήθησαν, ἀφ᾽ ὅτου ἔχασαν τὸν Σερπεντζέ. Μ᾽ ὅλα ταῦτα ἀντέχουσιν εἰς ὅλα τὰ δεινὰ ἕως εἰς τὴν ἐσχάτην σταλαγματίαν τοῦ ὕδατος. Πολλαὶ ἀποθνήσκουσι, πολλοὶ ἀπομαραίνονται· ἔξωθεν δὲν βλέπουσιν οὐδεμίαν βοήθειαν ἀπὸ μέρους τῶν ὁμογενῶν, οὔτε δύνανται νὰ μάθωσιν, ὅπως τρέχουσι τῆς Τουρκίας τὰ πράγματα. Στενὰ πανταχόθεν· νὰ παραδοθῶσι; δὲν ἀποφασίζουσι· κλαίουσι, θρηνοῦσιν, ὀδύρονται ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ τὰ παιδία. Πᾶσαν στιγμὴν προσεύχονται, ἐπικαλούμενοι τὰς ἄνω δυνάμεις νὰ δώσωσιν ὑετόν. Ἀλλὰ τὸ κακὸν ζώδιον τῶν ταλαιπώρων ἀποσκορακίζει τὰ νέφαλα τοῦ Οὐρανοῦ, ὥστε ἡμέραν καὶ νύκτα ἐπικρατεῖ ἡ αἰθρία, καὶ ὁ Οὐρανὸς χαλκοῦς ἀναφαίνεται.

Τέλος ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς ἄκραν ἀδυναμίαν, καὶ δὲν τοῖς ἔμεινε πλέον ἐλπὶς βροχῆς, οὔτε ῥανὶς ὕδατος, ἀποφασίζουσι νὰ παραδοθῶσι μὲ συνθήκας, ἀφοῦ παρῆλθον τρεῖς ὁλόκληροι ἡμέραι χωρὶς νὰ ἔχωσι νὰ γευθῶσιν οὐδὲ σταλαγματίαν ὕδατος· καὶ οὕτως εἰς τὰς δέκα τοῦ Ἰουνίου 1822 παραδίδοται ἡ Ἀκρόπολις εἰς τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὴν ἀκόλουθον συμφωνίαν· πρὶν ὅμως ἐκθέσω τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης πρέπει νὰ εἴπω, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις προειδοποιηθεῖσα παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ὅτι πλησιάζει ἡ παράδοσις τῶν ἀποκλεισμένων, ἐφρόντισε νὰ στείλῃ ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἀπὸ τὸν Ἀνδρέαν Καλαμογδάρτην καὶ Ἀλέξανδρον Ἀξιώτην, διὰ νὰ καταγράψωσι τὰ διάφορα εἴδη τοῦ Φρουρίου.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΩΝ

Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δῆλον γίνεται, ὅτι, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας Ἀθηνῶν, ἐπαναστατήσαντες μᾶς ἐπολέμησαν, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἀπέκλεισαν εἰς τὸ Φρούριον, μετὰ σταθερὰν ἐπιμονὴν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ μετὰ τὴν ὁποίαν ὑπεφέραμεν σκληραγωγίαν, μᾶς ἔλλειψαν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, καὶ κατὰ τὸν ἀνέκαθεν ὅρον ἐζήτουν νὰ δώσωμεν ῥάϊ (ὑποταγὴν) εἰς αὐτοὺς, καὶ νὰ τοῖς παραδώσωμεν τὸ Φρούριον· καὶ ὅλοι ἡμεῖς οἱ μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐστέρξαμεν τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο συνδιαλεχθέντες μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων καὶ ἀπολύτων πληρεξουσίων τῆς Διοικήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (ὀνομαζομένης ἐνδόξου Γοβέρνου) ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπόκεινται οἱ εἰρημένοι Ἀθηναῖοι Ἕλληνες· τῶν ἐντίμων Κυρίων Ἀνδρέου Καλαμογδάρτη, καὶ Ἀλεξάνδρου Ἀξιώτου, καὶ μετὰ τῶν δώδεκα Ἐφόρων τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ὁπλαρχηγῶν, ἐκάμαμεν τὰς ἀκολούθους συμφωνίας διακρινομένας κατ' ἄρθρον.

Α'. Νὰ δώσωμεν εἰς χεῖράς των τὰ ὅπλα τὰ ἐν τῷ Φρουρίῳ εὑρισκόμενα (α) κανόνια, Μουρτάρια, καὶ ὅλα τὰ εἰς χεῖρας

(α) Τὰ εὑρεθέντα ἐντὸς τοῦ Φρουρίου ἦσαν τὰ ἑξῆς· κανόνια μικρὰ καὶ μεγάλα ὀρειχάλκινα μὲν ὀκτὼ, σιδηρᾶ δὲ 19, τὰ πλεῖστα ἄχρηστα. Βαρούτη ὀκάδες 72, σιταροκρίθι κοιλὰ 8000.

τῶν Ὀθωμανῶν εὑρισκόμενα ὅπλα καὶ χαρμπία χωρὶς νὰ κάμωμεν καμίαν ἀ..'στασιν.

Β'. Μετὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν μέχρις ὅτου προμηθευθῶσιν ἄλλοσε, οἱ Ἕλληνες νὰ ἀσφαλίσωσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν τῶν Ὀθωμανῶν, χωρὶς νὰ τοῖς προξενηθῇ παραμικρὰ ζημία ἢ βλάβη.

Γ'. Ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν εὑρισκόμενα ἔπιπλα καὶ φορέματα νὰ λάβῃ ἑκάστη Ὀθωμανικὴ οἰκογένεια μεθ' ἑαυτῆς ἀνὰ ἓν πάπλωμα, σινδόνιον, προσκέφαλον, καὶ σιλτὲ, καὶ κατασκευασμένα φορέματα συγκείμενα εἰς ἓν φορτίον· καὶ ἀνὰ δύο τεντζερέδες μὲ τὰ σκεπάσματά των, καὶ ἀνὰ δύο σαχάνια.

Δ'. Ἀπὸ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν εὑρισκόμενα ἀδαμαντικὰ, χρυσαφικὰ, καὶ ἀργυρικὰ, καθὼς καὶ τὰ μετρητὰ χρήματα ὅσα μὲν εἶναι ἰδιαίτων περιουσίαι, τὰ μὲν ἡμίση νὰ λάβωμεν ἡμεῖς, τὰ δὲ ἄλλα ἡμίση νὰ τὰ παραδώσωμεν εἰς αὐτούς· ὅσα δὲ ἤθελεν ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι τῶν Ἑλλήνων περιουσίαι νὰ τὰ παραδίδωμεν εἰς αὐτοὺς σῶα χωρὶς νὰ τὰ μερίζωμεν.

Ε'. Ἀφοῦ ἐξέλθωμεν τοῦ Φρουρίου ὅσοι τῶν Ὀθωμανῶν θελήσουν νὰ διατρίψωσιν εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ κατοικῶσιν ἀπαρεμποδίστως, καὶ νὰ μὴ παρενοχλῶνται ἀπὸ κανὲν μέρος· ὅσοι δὲ θελήσουν νὰ περάσουν εἰς τὴν Ἀσίαν, νὰ ἐπιβιβάζωνται εἰς πλοῖα ὑπὸ σημαίαν Ἀγγλικὴν, Γαλλικὴν, καὶ Ἀουστριακὴν, καὶ νὰ μεταφέρωνται ἐν ἀσφαλείᾳ· τὸν δὲ ἀπαιτούμενον ναῦλον τῶν πλοίων αὐτῶν, καὶ τὸ ἀναγκαῖον μὲ αὐτάρκειαν διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν παξιμάδι καὶ τυρὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας των νὰ παραδώσουν οἱ Ἕλληνες εἰς χεῖρας τῶν πλοιάρχων.

« Ἀφοῦ ἐσυμβιβάσθημεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ παρεδέχθημεν ἑκάτερα τὰ μέρη τὰς συμφωνίας αὐτὰς, ἐδόθη πρὸς ἡμᾶς ἓν ῥωμαϊκὸν συμφωνητικὸν ἔγγραφον, σφραγισμένον μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Ἐπαρχίας, καὶ ὑπογεγραμμένον με τὰς ὑπογραφὰς τῶν διωρισμένων. Διὸ καὶ δίδεται πρὸς αὐτοὺς ἐκ μέρους ἡμῶν τὸ παρὸν ἐπίσημον ἐσφραγισμένον ἔγγραφον.

Τὴν 3 Σιαγὰλ 1227, (Τουρκ. ἔτ).

(Ἕπονται 30 ὑπογραφαὶ τῶν προκρίτων μετὰ τ... ἰδίων αὐτῶν σφραγίδων.)

Ἀφοῦ δὲ ἀλλάχθη ἀμοιβαίως ἐπικυρωμένη ἡ παροῦσα συνθήκη ὥρᾳ ὀγδόῃ πρὸ μεσημβρίας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐμβαίνουσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλιάσει, προπορευομένου τοῦ Μητροπολίτου Ἀρχιερέως Διονυσίου μετὰ τοῦ Κλήρου, καὶ παρακολουθούντων τῶν ἐν τῆς πράγμασι πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως καὶ γενομένης δοξολογίας πρὸς τὸν Ὕψιστον, ὁ φρούραρχος Τοῦρκος ἐγχειρίζει ἐπὶ δίσκου ἀργυροῦ τὰς κλεῖς τοῦ Φρουρίου πρὸς τὸν Μητροπολίτην, καὶ οὗτος πρὸς τὸν Ἔφορον τοῦ πολέμου Ιω. Βλάχον. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀφοῦ ἐποτίσθησαν νερὸν, καταβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν ὡς ἡμιθανεῖς οἱ πλειότεροι διὰ τὴν κακοπάθειαν καὶ ἀποτίαν· ἦσαν δὲ ψυχαὶ ὅλαι 1160· πρὶν δὲ νὰ κλεισθῶσιν, ἀνέβαινεν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν περὶ τὰς 2500. Εἶνε περίεργον ἢ μᾶλλον μυστηριῶδες, ὅτι καθ᾽ ὃν μῆνα παρέλαβον οἱ Τοῦρκοι τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς (τῷ 1456 μηνὶ Ἰουνίῳ) κατὰ τὸν αὐτὸν τὴν ἀπέδωκαν πάλιν εἰς τοὺς χριστιανοὺς, κρατήσαντες αὐτὴν ἔτη 366. Ἂν εἴχαμεν γνωστὴν τὴν ἡμέραν τοῦ μηνὸς ἐκ τῆς ἱστορίας ἐκείνων, καθ᾽ ἣν παρεδόθη εἰς τὸν Τοῦρκον τὸ φρούριον, ἠθέλαμεν ἠξεύρῃ καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ ἤθελεν εἶναι θαῦμα ἂν ἦτον ἡ δεκάτη τοῦ Ἰουνίου.

Ὁ Ταξιάρχης δὲ Παναγῆς Κτενᾶς ἀκράτητος ἀπὸ τὴν χαρὰν διὰ τὴν παροῦσαν ἀγαθὴν τύχην, τρέχει εἰς τὰ κανονοστάσια, καὶ μόνος πυροκροτεῖ τὰ νικητήρια. Ἀλλ᾽ ἀπροσεξίᾳ φερόμενος, ἐνῷ γεμίζει τρίτην φορὰν τὸ κανόνιον, πρὶν ἀποστῇ, πεπυρωμένον ὂν, καὶ ἐκ τούτου ἀναδίδον ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τὸ πῦρ εἰς τὴν βαρούτην, καίει τὸν γενναῖον τοῦτον νέον, ἀποτινάζον αὐτὸν κατὰ κρημνοῦ. Ἐνταῦθα ἡ χαρὰ τῶν Ἀθηναίων συνεκεράσθη μετὰ τῆς λύπης· ἐκλαύθη παρὰ πάντων, διά τε τὴν ἀξιότητα, καὶ τὸν ἔνθερμον ζῆλόν του· ἦν δὲ ἐτῶν 28, μετρίου ἀναστήματος, μελανοειδὴς τὴν ὄψιν. Ὁ θάνατος τούτου ἐπέφερεν ἀπευκταῖα ἀποτελέσματα, τὴν διχόνοιαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ τίς νὰ λάβῃ τὴν Φρουραρχίαν, καὶ ἑπομένως τὸν Ὀδυσ-

σέα, τὸν Γκούραν, καὶ τὰ ἑξῆς. Οἱ δὲ συμπολῖται αὐτοῦ ἐποίησαν τὰ προσήκοντα ἐπικήδεια, θάψαντες αὐτὸν εἰς τὸν Ναὸν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἐπιστήσαντες εἰς τὸν τάφον λίθον, (α) ἐπιγράψαντες καὶ τοῦτο.

« Ἑλλήνων νίκης ἄγγελος ἔπαθες ξένον πάθος.
» Ὡς ὁ Εὐκλῆς ὁ παλαιὸς ὁ Μαραθωνομάχος.
» Ὡς Φοῖνιξ ὅμως 'ς τοῦ πυρὸς τὰς φλόγας σὺ ἐῤῥίφθης
» Καὶ εἰς ἀθάνατον ζωὴν πάλιν ἀνεγεννήθης.»

Εἶτα δὲ εὐγνωμοσύνῃ κινούμενοι καθιστῶσι Φρούραρχον τὸν Αὐτάδελφον αὐτοῦ Σπύρον Κτενᾶν, νέον ἄπειρον τῶν πραγμάτων, καὶ ἀδόκιμον. Μόλον τοῦτο τὸν ὑπέφεραν δὶ ὀλίγον καιρὸν, ἐν ὅσῳ ἔπραττε κατὰ συμβουλὰς τῶν φρονιμωτέρων.

(α) Τοῦτον κατέθραυσαν οἱ ἐχθροὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τῷ 1827, εἶτα οἱ ἐπιζήσαντες ἀδελφοὶ Κτενᾶ συνήρμοσαν τὰ τμήματα καὶ διέθεσαν τὴν πλάκα ἐπὶ τοῦ τάφου τῷ 1832.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐλευθερωθέντες ἤδη, ἔχαιρον τὰ τῆς ἐλευθερίας καθ' ὅσον ὁ καιρὸς τοῖς ἐσυγχώρει· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πόλεμος δὲν ἐγένετο μόνον πρὸς μόνους τοὺς Τούρκους τῶν Ἀθηνῶν, ὥστε μετὰ τὸ τέλος τούτου νὰ ἡσυχάσουν τὰ πράγματα, ἀλλ' ἦτον γενικὸς ἐναντίον μεγάλου τυράννου, ὅστις διὰ νὰ καταβάλῃ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου κινεῖ μεγάριθμον στρατὸν κατ' αὐτῆς ὑπὸ τὸν Δράμαλιν Ἀρχηγόν· οἱ Ἀθηναῖοι φοβούμενοι μήπως ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν διάβασιν ἐπιδράμῃ καὶ τὴν Ἀττικὴν, ἐταράχθησαν ὡς εἰκός.

Ἐν τούτῳ ἐλθούσης τῆς εἰδήσεως περὶ τῆς προσεγγίσεως τοῦ Δράμαλι, τὸ συῤῥεῦσαν πλῆθος ἐκ διαφόρων μερῶν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἐλευθέρωσίν της, λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς ῥηθείσης εἰδήσεως, καὶ διερεθίζοντες τινὰς τῶν ὁπλοφόρων Ἀθηναίων, θανατώνουσι τοὺς Τούρκους τοὺς παραδοθέντας μὲ τὴν προειρημένην συνθήκην. Οἱ ἀπαίδευτοι στρατιῶται ἀπανθρωπίᾳ φερόμενοι, μολύνουσι τὰς χεῖράς των εἰς ἀθῶα αἵματα· οἱ δυστυχεῖς Τοῦρκοι κατῴκουν ὅλοι σχεδὸν εἰς τὸ δημόσιον κατάστημα, ὅπερ ἦν Διοικητήριον τῆς Τουρκικῆς Ἐξουσίας, καὶ δὲν ἐδύναντο ν' ἀποφύγωσι τοὺς φονεῖς των ὡς περιωρισμένοι εἰς τὰ οἰκήματα ἄοπλοι. Θανατώνοντες δὲ τοὺς ἄνδρας καὶ πολλοὺς τῶν παίδων, διαμοιράζονται τὰς γυναῖκας, λαμβάνων ὁ καθεὶς ὁποία τῷ ἤρεσκεν. Οἱ πρόκριτοι καὶ φρονιμώτεροι πολῖται τῶν Ἀθηνῶν καταταραχθέντες εἰς τὴν ἄδικον καὶ ἀπάνθρωπον πρᾶξιν, ἔτρεχον προσπαθοῦντες νὰ διασώσωσιν ὅσους δυνηθῶσι· καὶ μόλις σώζονται ἐκ τῶν ἀνδρῶν μὲν ἑξήκοντα περίπου, ἐκ τῶν ἀῤῥένων δὲ παίδων περὶ τοὺς 150, γυναῖκες δὲ ὡς 500. Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες μετά τινων γυναικῶν

καὶ πολλοὶ τῶν παίδων ἀποστέλλονται εἰς Σμύρνην διὰ τοῦ Αὐστριακοῦ Ἀντιπροξένου Γεωργίου Γροπίου, ἀδείᾳ τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς· τὰς δὲ γυναῖκας, ὅσαι μετὰ ταῦτα ἀφέθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, παραλαβὼν αὐτοὺς οὗτος εἰς τὸ κατάστημά του φιλανθρωπίᾳ κινούμενος, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ ἰδιοτελείᾳ, ὥς τινες λέγουσιν, ἔτρεφεν αὐτὰς 200 περίπου τὸν ἀριθμὸν ἐξ ἰδίων ἐξόδων ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ ἀποζημιωθῇ ἐν καιρῷ, ἕως ὅτου εὐκαιρίας λαβόμενος ἀπεπέμψατο καὶ αὐτὰς εἰς τὴν Σμύρνην. Ἐγένετο δὲ τὸ δρᾶμα τοῦτο τὴν εἰκοστὴν ὀγδόην τοῦ αὐτοῦ Ἰουνίου. Δικαιόνοντες τινὲς ζηλωταὶ τῆς Δεισιδαιμονίας τὴν ἄδικον σφαγὴν, ἐφήρμοζον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸν 69 παράγραφον τοῦ ιή κεφαλαίου τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεολόγου « Ἀπόδοτε. φησὶ, αὐτῇ (τῇ Τουρκίᾳ) ὡς καὶ αὐτὴ » ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα » αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ, ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν· » ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστερνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ » βασανισμὸν καὶ πένθος. »

Μετὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐνῷ ἐπλησίαζεν ἡ διάβασις τοῦ Δράμαλι, μεταφέρουσιν εἰς Σαλαμῖνα καὶ Αἴγιναν τὰς Οἰκογενείας των, καὶ ἡ πόλις σχεδὸν ἐρημοῦται· τὸ Φρούριον ὑπάρχει ἀδύνατον, καὶ ἀνοχύρωτον διὰ τὰς ἐλλείψεις τῶν ἀναγκαίων.

Πρὶν ὅμως διαβῇ τὰς Θερμοπύλας ὁ ἐχθρὸς, ὁ Ἄρειος Πάγος διατάττει νὰ ἐκστρατεύσωσι πεντακόσιοι Ἀθηναῖοι, ἐνωμένοι μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ Πόλις ἀμέσως πέμπει τὴν τοιαύτην δύναμιν ὑπὸ Ὁπλαρχηγοὺς τὸν Νικόλαον Σαρῆν, Συμεὼν Ζαχαρίτζαν, καὶ Ν. Ἀργύρην.

Ὁ δὲ Σπύρος Κτενᾶς Φρούραρχος, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Φρούριον, ἂν ὁ ἐχθρὸς ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, λέγει πρὸς τοὺς πολίτας νὰ λάβωσι μέτρα περὶ τούτου, ὅτι αὐτὸς παραιτεῖται· οὗτοι δὲ εὑρεθέντες εἰς ἀμηχανίαν, ἀποροῦσιν εἰς τὸ πρακτέον. Ἀφοῦ δὲ παρεκάλεσαν τὸν Στάθην Κατζικογιάννην, διατρίβοντα ἤδη εἰς Ἀθήνας μὲ τριάκοντα στρατιώτας, νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ Φρούριον συμβοηθὸς τοῦ φρουράρχου, καὶ αὐτὸς δὲν ἐστερ-

ξεν· ὁ Ἰωάννης Βλάχος καὶ Νικόλαος Ζαχαρίτζας, παῖδες τῶν πρώτων κτηματικῶν οἴκων, βλέποντες ὅτι κινδυνεύει νὰ χάσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ὅπερ μὲ τόσους ἀγῶνας, μὲ τόσα ἔξοδα, καὶ μὲ τόσα αἵματα ἐκέρδησαν, φιλοτιμούμενοι οἱ δύο οὗτοι νέοι νὰ μείνωσιν εἰς τὸ Φρούριον, καὶ στήσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, προσεκάλουν τοὺς ὅσοι ἀπὸ πατριωτισμὸν ἀποφασίζουσι ν' ἀποθάνωσι μετ' αὐτῶν εἰς τὴν διάσωσιν τῆς ἤδη ἐλευθερωμένης πατρίδος.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐνθαῤῥύνει τριακοσίους ἑβδομήκοντα νέους καὶ μὲ ἀπόφασιν μένουσιν, ἢ νὰ σώσουν τὸ Φρούριον καὶ τὴν πόλιν, ἢ νὰ ἀποθάνωσιν ἐδῶ· καὶ ταυτοχρόνως σπεύδουσι νὰ ἐφοδιάσουν, ἐπιδιορθώσουν, καὶ ὀχυρώσουν τὸ Φρούριον κατὰ τὸ δυνατὸν, ἐργαζόμενοι ἡμέραν καὶ νύκτα, ποῖος μὲν νερὸν, ποῖος δὲ ξύλα, καὶ ποῖος λίθους ἀράμενος ἐπ' ὤμων, νὰ μετακομίζῃ ἐνταῦθα· εἶνε τῷ ὄντι ἐπαινετοὶ οἱ διακριθέντες οὗτοι ἄνδρες διὰ τὸ φιλόπατρι αὐτῶν καὶ τολμηρὸν ἐπιχείρημα· τολμηρὸν δὲ τὸ λέγω, διότι ἦσαν ἐγκαταλελειμμένοι· δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἰμὴ ὅτι πνεῦμα πατριωτισμοῦ παρώτρυνε τὰς ψυχάς των.

Ἐν τούτῳ δὲ γράφουσι πρὸς τοὺς ἰδίους αὐτῶν γονεῖς καὶ οἰκείους καὶ πάντας τοὺς συμπολίτας, ἐξηγούμενοι τὰ αἰσθήματά των. Ἴσον δὲ τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα ὡς ἔγγιστα τοῦ νοήματος τῶν γραμμάτων κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

« Ἀγαπητοὶ γονεῖς, φίλοι, συγγενεῖς, καὶ λοιποὶ Συμπο-
» λῖται! ἡ Πατρίς μας βλέπετε κινδυνεύει τὰ ἔσχατα· ἡμεῖς
» μὴ δυνάμενοι νὰ πράξωμεν ἄλλως πως, ἀπεφασίσαμεν νὰ μεί-
» νωμεν ἐδῶ, διὰ νὰ τὴν ὑπερασπισθῶμεν ὅλοι ὁμοῦ μὲ ἀπό-
» φασιν νὰ χύσωμεν καὶ τὴν ὑστερινὴν σταλαγματίαν τοῦ αἵ-
» ματός μας. Τίποτε ἄλλο δὲν ζητοῦμεν ἀπὸ σᾶς, εἰμὴ τὴν
» εὐχήν σας, τὴν ἀγάπην σας, καὶ ὑγείαν σας, καὶ νὰ παρα-
» καλῆτε τὸν Θεὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Ἡ ὑπό-
» θεσις τῆς πατρίδος εἶναι ὑπόθεσις τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦ-
» το ἐλπίζομεν εἰς τὴν θείαν βοήθειαν νὰ μὴ χαθῶμεν ἀδίκως,
» μήτε ἡμεῖς, μήτε ἡ πατρίς· εἴθε ν' ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς
» ἐσᾶς, καὶ σεῖς ἡμᾶς, καθὼς ἐπιθυμοῦμεν.» Τὴν 1 Ἰουλίου 1822.

'Αλλ' ἐν τοσούτῳ εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ ἄλλοι ἔνθερμοι ζηλωταὶ, ὁ Ἡγούμενος τοῦ Βρανᾶ Γαβριὴλ Ἀναστασίου μετά τινων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του, ὁ Ν. Σαρῆς, ὁ Σ. Ζαχαρίτζας, καὶ Λάμπρος Ἠλιακόπουλος, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς, ὥστε οἱ πάντες ἐγένοντο περὶ τοὺς πεντακοσίους.

Οἱ ἐν Σαλαμῖνι Ἀθηναῖοι οἱ πλεῖστοι κτηματίαι εὐγνωμοσύνῃ κινούμενοι, καὶ προτροπῇ τοῦ Ἀρείου Πάγου ψηφίζουσι τὰ ἀκόλουθα.

« *Ἀρετῆς ἕνεκα*

Ὁ Ἀθηνῶν Διονύσιος (α) ἐπιβεβαιοῖ.

« Ὅσοι καὶ ὁποιοι Ἀθηναῖοι Ἕλληνες ζήλῳ ἐνθέρμῳ καὶ

(α) Συνήθεια δεσποτικὴ τῶν Ἀρχιερέων ἦτον νὰ προγράφωνται ἐν παντὶ ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ, ὅταν μάλιστα ἦτον ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τὴν κύρωσιν.

Ὁ Ἀρχιερεὺς οὗτος ἦν ἀνεψιὸς τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου τοῦ Πατριάρχου ἐκ Δημητζάνης τῆς Ἀρκαδίας, ἀνὴρ σεβάσμιος καὶ ἐνάρετος· ἀπέθανε δὲ τῷ 1823 τῇ 14 Μαΐου οὕτω πως. Κατ' αὐτὰς συνέπεσε νὰ ἔλθῃ ἀπὸ Τῆνον ἡ αὐταδέλφη του πανοικὶ εἰς Ἀθήνας· ἐπειδὴ δὲ τὸ φέρον πλοῖον ἦν μολυσμένον ἀπὸ πανώλους νόσου, ἀγνοούσης τῆς γυναικὸς, τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ ἐρχομοῦ της ἀποθνήσκει τις τῶν ἐν τῷ πλοίῳ ὑπὸ τῆς αὐτῆς νόσου, καὶ φανερωθέντος τοῦ πράγματος, τίθεται ὑπὸ φύλαξιν, ἐνῷ εἰσέτι δὲν εἶχε λάβῃ συγκοινωνίαν μετά τινος τῶν παρ' ἡμῖν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πανιερότης του ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν τῆς αὐταδέλφης του πρὸ τοῦ συμβάντος θανάτου, ἔδωκεν ὑποψίαν εἰς τὴν τοπικὴν Διοίκησιν, μήπως ἔλαβε κοινωνίαν μὲ τοὺς περὶ τὴν ἀδελφήν του, καὶ οὕτως ἐνεκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, περιωρισμένος μὲ αὐστηρὰν φύλαξιν. ἀπὸ βαθεῖαν δὲ λύπην κυριευθεὶς διὰ τὸν ἀνοίκειον, ὡς ἐνόμισε, τρόπον τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὸν Ἀρχιερατικὸν χαρακτῆρά του, καὶ περιπεσὼν εἰς ἀσθένειαν, μετ' ὀλίγας τελευτᾷ· ἦν δὲ ἐτῶν περὶ τὰ 40, εὐμεγέθης ὢν τὸ ἀνάστημα, γένειον ἔχων μαυροειδὲς ἀναλογοῦν τῷ σώματι κατὰ τὸ ποσόν· ἦν δὲ τὸ πρόσωπον γαληνὸς καὶ τὸ εἶδος χαρίεις. Ὀφείλεται πολὺ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ἐπειδὴ ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους του τὸν Ταλαντίου Νεόφυτον καὶ τὸν Ἡσαΐαν Σαλώνων, προσέτι ἐπρότρεψε καὶ τοὺς προκρίτους τῶν ἐπαρχιῶν, οἵτινες διήγειραν τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα, ἐνθαῤῥυνόμενον πολὺ ἀπὸ τὰς εὐχὰς τῶν Ἀρχιερέων, καὶ μάλιστα ἐνῷ εἶχαν ἐνοπλιστὰς τοὺς Ἐπισκόπους, καὶ Στρατηγὸν τὸν περίφημον Ἱεροδιάκονα Ἀθανάσιον Δωριέα, τὸν κληθέντα Διάκον.

πατριωτισμῷ ὤμοσαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος, καὶ ἀπεφάσιταν μετὰ τῶν τριῶν Ἐφόρων κυρίων Γαβριὴλ, Ἰωάννου Βλάχου, καὶ Ν. Ζαχαρίτζα, καὶ τοῦ Γραμματέως Ἰωάννου Σκουζὲ, καὶ τῶν Ὁπλαρχηγῶν Σπύρου Κτενᾶ, Λάμπρου Ἠλιακοπούλου, Συμεὼν Ζαχαρίτζα, καὶ Νικολάου Σαρῆ· νὰ συγκινδυνεύσωσι, καὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμά των ἕως εἰς τὴν ἐσχάτην σταλαγματίαν, ὑπερμαχοῦντες νὰ κρατήσωσι καὶ νὰ διαφυλάξωσι τὴν Ἀκρόπολιν, ἐκκλείοντες καὶ καταπολεμοῦντες τοὺς εἰσερχομένους κατ' αὐτῆς ἐχθροὺς Τούρκους· οἱ τοιοῦτοι γνωστοποιηθέντες κατ' ὄνομα ἀπὸ τοὺς ῥηθέντας Ἐφόρους θέλει θαυμασθοῦν (α) ἀπὸ τὸ ἔθνος, θέλει στεφανωθοῦν (β) μὲ τὴν εὐχαρίστησιν τῶν συμπολιτῶν των Ἀθηναίων, ὡς λυτρωταὶ τῆς πατρίδος καὶ εὐγενεῖς Ἀθηναῖοι. Ἡ δὲ Σ. Διοίκησις τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ οἱ πατριῶται Ἀθηναῖοι, προσφέρουσιν εἰς αὐτοὺς ἀρετῆς ἕνεκα δέκα χιλιάδας δένδρα ἐλαιῶν ἐκ τῶν Ἐθνικῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐγένετο τὸ παρὸν ἐπικυρωμένον παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν ἐν Σαλαμῖνι παρευρεθέντων Ἀθηναίων, καὶ ἐσφραγισμένον τῇ σφραγίδι τῆς Κοινότητος τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἔνδειξιν.

Προσθ. Ἐὰν ἡ Ὑπερτάτη Διοίκησις δὲν ἤθελε συγκατανεύσῃ εἰς τὰ εἰρημένα, ὑποσχόμεθα ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι νὰ τὰ δώσωμεν ἐξ ἰδίων μας (γ) κατ' ἀναλογίαν ὡς ὑπογραφόμεθα.

Ἐν Σαλαμῖνι, τῇ 6 Ἰουλίου 1822 (Τ. Σ.)

(Ἕπονται 63 ὑπογραφαὶ)

(Τ. Σ.) Ἐπικυροῖ ὁ Ἀρ. Πάγος τὰ ὄπισθεν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ὑπογεγραμμένων.

Ὁ ΤΑΛΑΝΤΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΣ Πρόεδρος.
Κ. ΤΑΣΙΚΑΣ
ΠΑΝΟΥΣΗΣ ΤΡΕΨΙΑΔΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
Διὰ τὸν Ἀρχιγραμματέα ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(α) Οὔτε κὰν τοὺς ἐρωτᾷ τις ἀπὸ τί μαλλὶ κρατεῖ ὁ σκοῦφος των, κατὰ τὴν παροιμίαν.

(β) Οὔτε τὸν ἐξ ἀκανθῶν στέφανον.

(γ) Ἀκόμη [illegible] καὶ θέλει χρεωστοῦνται εἰς αἰῶνας τοὺς [illegible]αντας

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐστάλη εἰς τὴν Πόλιν, ὅπερ ἐνεύφρανε τοὺς ἐν αὐτῇ διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην τῶν συμπολιτῶν. Ἆρά γε ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀντημείφθη κἂν εἷς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων; οὐδείς! οὔτε ἐκ τῶν ζώντων, οὔτε ἐκ τῶν παίδων τῶν ἀποθανόντων.

Ὁ Δράμαλις μαθὼν ὅτι τὸ Φρούριον ὀχυροῦται, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ τὸ ὑπερασπισθῶσι μὲ τὴν ἐσχάτην σταλαγματίαν τοῦ αἵματός των, ἔκρινε μάταιον ν' ἀποστείλῃ πρὸς τὰς Ἀθήνας μέρος τῆς Δυνάμεώς του. ὅθεν πανστρατιᾷ διαβαίνει τὸν Ἰσθμὸν, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Πελοπόννησον· καὶ οὕτως ἡ Ἀττικὴ ἀποφεύγει ἤδη τὸν κίνδυνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἐπειδὴ αἱ Ἀθῆναι εὑρίσκοντο ἤδη ἔξω κινδύνου ἄρχεται μεταξὺ τῶν Πολιτῶν ἡ διχόνοια. Ὁ Φρούραρχος Κτενᾶς μικρόνους ὢν, πράττει ἀνόητα, καὶ ἡ ἀνοησία αὐτοῦ ἐπιφέρει θάνατον τοῦ Γεωργίου Σκουζὲ, ἐπιστάτου τῶν Προσόδων, διαπραχθέντα ἀπό τινας κακούργους στρατιώτας του· φυλακίζει καὶ ἄλλους πεντὲξ ἐκ τῶν κτηματικῶν, τοὺς ὁποίους μετέφερεν ἐκ Σαλαμῖνος, ἐπὶ σκοπῷ, ἢ νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ χρήματα πρὸς χρῆσιν στρατιωτικῶν μισθῶν, ἢ νὰ τοὺς θανατώσῃ, ἂν δὲν χρηματοδώσωσιν.

Ὁ Μεγαλόψυχος Ν. Σαρῆς τεταραγμένος εἰς τὰ μωρὰ καὶ βλαβερὰ κινήματα τοῦ Κτενᾶ, διανοεῖται ὅπως ἐξώσει αὐτὸν ἐκ τοῦ Φρουρίου· ὑποκρινόμενος δὲ φιλίαν, κατορθοῖ καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸ Φρούριον μὲ δεκαπέντε μόνον στρατιώτας, καὶ δυνάμει τῆς μικρᾶς του δυνάμεως καθίσταται ἱκανὸς καὶ κυριεύει τὸ Φρούριον, ἀφοῦ ἐδίωξεν ἀφ' ὅλας τὰς θέσεις τοὺς φρουρὺς, οἵτινες ὑπέρβαινον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑβδομήκοντα· ἐνσπείρει τὸν φόβον εἰς τοὺς περὶ τὸν Κτενᾶν, καὶ κατακρημνίζονται ἐκ τοῦ Φρουρίου ἕως ὅτου νὰ σωθῶσιν εἰς τὴν Πόλιν· ἐφυλάχθη ὅμως νὰ μὴ θανατώσῃ τινὰ, τουφεκίζων καὶ πιστολίζων εἰς τὸν ἀέρα, μόνον διὰ νὰ φοβήσῃ· ἐφείδετο γὰρ πολὺ τοῦ αἵματος τῶν συμπολιτῶν του.

Εὐθὺς ἀπολύει τοὺς φυλακωμένους, καὶ κηρύττει εἰς τὴν πόλιν τὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν· προσλαμβάνει εἰς τὸ Φρούριον συμβοηθὸν τὸν Δημήτριον Λέκκαν, καὶ προσπαθεῖ νὰ φανῇ εὐδόκιμος εἰς τοὺς συμπολίτας του. Οἱ δὲ ἐναντίοι, ἐν οἷς ἦσαν καὶ Ἰω. Βλάχος καὶ Ν. Ζαχαρίτζας, φοβούμενοι ἀπευκταῖα, διὰ νυκτὸς ἀνεχώρησαν. Τοιαῦτα εἶναι τῆς διχονοίας τ' ἀποτελέσματα.

Μετὰ ταῦτα οἱ περὶ τὸν Ἰω. Βλάχον, Ν. Ζαχαρίτζαν, καὶ Συμεὼν Ζαχαρίτζαν περὶ τοὺς 500, ἀπέρχονται μὲν εἰς τὰ Δερβενοχώρια τῆς Μεγαρίδος, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἔξοδον τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἑνωμένοι μὲ τοὺς περὶ τὸν Δ. Ὑψηλάντην καὶ Νικήταν, οἵτινες ἐφύλαττον ἐκεῖ, ἀφοῦ ὁ Δράμαλις ἐκλείσθη εἰς Κόρινθον. Ἀλλ' ὁ κύριος σκοπός των ἦτον νὰ ἐνεργήσωσί τι κατὰ τοῦ Σαρῆ. Ἔπεμψαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Σαρῆν στρατιώτας ἑκατὸν εἰς Μεγαρίδα ὑπὸ τὸν ὁπλαρχηγὸν Σπυρίδωνα Κυριακόν.

Ἀφοῦ δε τὰ Σώματα ταῦτα διέτριψαν ἡμέρας τινάς, ἕως ὅτου ὁ Δράμαλις δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ ἐξέλθῃ τῆς Κορίνθου, οἱ ἐναντίοι τοῦ Σαρῆ πείθουσι τὸν Ὑψηλάντην καὶ Νικήταν νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ὑποχρεώσωσι τὸν Σαρῆν νὰ τοῖς παραδώσῃ τὸ Φρούριον. Τίποτε ἄλλο δὲν ἐκίνησεν εἰς τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους αὐτούς, εἰμὴ φθόνος. Καὶ ὁ φθόνος δὲν ἰξεύρει ποτὲ νὰ προτιμήσῃ τὸ συμφέρον.

Ἐρχόμενοι δὲ ἐνταῦθα οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι Ὑψηλάντης καὶ Νικήτας μετὰ τῶν ἐναντίων τοῦ Σαρῆ προσκαλοῦσιν αὐτὸν νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν των, θέλοντες νὰ τὸν πείσωσι νὰ παραχωρήσῃ τὸ Φρούριον. Ἀλλ' οὗτος δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀκρόασιν. Βλέπων δὲ ὅτι ἀποσπῶσιν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς Πολίτας, καὶ προσπαθοῦσιν οἱ ἐναντίοι, ὥστε νὰ ἐγκαταλειφθῇ μόνος, εὑρέθη εἰς στενὴν θέσιν. Καὶ διὰ νὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ Φρούριον, παρ' ὧν ἠδικεῖτο μᾶλλον, ἢ ἠδίκει, προκρίνει καὶ καλεῖ ἑκὼν ἀέκων τὸν Ὀδυσσέα διὰ γραμμάτων, ὑποσχόμενος νὰ παραδώσῃ αὐτῷ τὸ Φρούριον, θεωρῶν αὐτὸν προτιμότερον τοῦ Ὑψηλάντου. Ταῦτα ὁ Σαρῆς ἐνήργει καὶ ἔπραττε μετὰ τοῦ Λέκκα καὶ τοῦ Μελετίου Βασιλείου, οἵτινες ἐλθόντες πρὸς τὸν Ὀδυσσέα

διεκοίνωσαν τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ τὰ τῶν φατριῶν. ἔτυχε δὲ καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν οἱ ἐν Αἰγίνῃ πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν νὰ καλέσωσι τὸν Ὀδυσσέα ἐπὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἐν τούτοις ὁ Σαρῆς ἠσθάνετο τὴν δεινότητα τῆς περιστάσεως, καὶ ἐδυσκολεύετο νὰ παραδώσῃ τὸ Φρούριον. Ὅθεν ἐθήρευε τὴν σύμπραξιν τῶν συμπολιτῶν του, διὰ νὰ μὴ δώσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου εἰς ἀλλοτρίας χεῖρας· ἀλλ' οἱ ἐναντίοι ἦσαν πολλοὶ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ ἀσθενέστερον.

Ὁ Ὀδυσσεὺς λαβὼν τοιαύτην αἴσιον εὐκαιρίαν, ἐχάρη τὰ μέγιστα, μακαρίζων ἑαυτὸν, κύριος ἤδη γενόμενος τοῦ Φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν μεγαλητέρας ἐκτάσεως. Παραλαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωάννην Γκούραν, ἔχων καὶ στρατιώτας 150, ἔρχεται εἰς Ἀθήνας, τὴν εἰκοστὴν πρώτην Αὐγούστου 1822. Οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ δὲ ὑποδέχονται αὐτὸν μὲ κανονοβολισμὸν, προσφέροντες αὐτῷ καὶ τὰς κλεῖς τοῦ Φρουρίου.

Οὗτος δὲ φύσει πονηρὸς καὶ πανοῦργος, ἐνεδύθη τὴν Ἀλωπεκῆν, ποιούμενος συχνὰς συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ Νικήτα, ὑποχωρῶν αὐτοῖς διὰ λόγου μόνου τὸ Φρούριον, καὶ ὠφελούμενος ἀπὸ τὴν ἁπλότητα τῶν δύω τούτων, εὑρίσκει εὐκαιρίαν νὰ τοὺς ἀπατήσῃ καὶ ἄλλως πως. «Πρέπει, λέγει, νὰ συνδεθῶμεν σφιγκτὰ, καὶ διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ πίστις μεταξὺ ἡμῶν, νὰ ὁρκισθῶμεν καὶ νὰ σχηματίσωμεν Ἑταιρίαν μυστικήν. Ἐπρόβαλε λοιπὸν, ὅτι ὁ Δ. Ὑψηλάντης νὰ γένῃ Ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Κωλοκοτρώνης Ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ Μάρκος Βότσαρης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ὑψηλάντης ἐπείσθη μὲν, ἀλλ' ἐφύλαξε τὴν Ἡγεμονίαν διὰ τὸν ἀδελφόν του Ἀλέξανδρον. Τοιαῦτα ἔπαιζεν ὁ Ὀδυσσεὺς πρὸς στερέωσιν τοῦ μέλλοντός του.

Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγνώρισαν τὸν Ὀδυσσέα Φρούραρχον, οὗτος ἀποποιούμενος δολίως τὴν Φρουραρχίαν, διορίζει ἀνθ' ἑαυτοῦ Φρούραρχον τὸν Ἰωάννην Γκούραν, κατακρατεῖ ὅλας τὰς θέσεις καὶ τοὺς προμαχῶνας τοῦ Φρουρίου, καὶ ἀποβάλλει ὅλους ἐν γένει τοὺς Ἀθηναίους φύλακας. Γενόμενος δὲ ἐγκρατὴς τοῦ

Φρουρίου καὶ τῶν πραγμάτων τῆς Πόλεως, διαθέτει τὰ πάντα κατ' ἀρέσκειαν, ἐφοδιάζων τὸ Φρούριον μὲ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια. Καὶ ἐπειδὴ τὸ Κοινὸν ἢ δημοτικὸν Ταμεῖον δὲν εἶχε χρήματα, δανείζει αὐτῷ ἐξ ἰδίων του γρόσια τουρκικὰ δεκατριῶν χιλιάδων, τιμωμένου τοῦ διστήλου πρὸς ὀκτὼ γρόσια. Ταὐτοχρόνως ἐζήτησε καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς Τοπικῆς Ἀρχῆς Οἰκονόμος τοῦ Φρουρίου διὰ τὸν λογαριασμὸν ἐξόδων καὶ ἐσόδων. Εἶτα ἐνεργεῖ διὰ τῶν προκρίτων τῆς Λεβαδίας παροικούντων ἤδη ἐνταῦθα, καὶ ἐκλέγεται Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, συνελεύσεως γενομένης Ἀθηναίων, Θηβαίων, Λεβαδιτῶν· ὁ δὲ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν διαζώννυσιν αὐτῷ τὴν σπάθην ἐπευχόμενος τὰ κατ' εὐχήν· ἡ σπάθη δὲ αὕτη ἦτον τοῦ Ὀμὲρ Βριώνη, περὶ ἧς ἐρρέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις.

Ἐν τούτοις δὲ διὰ νὰ φανῇ τρομερὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, καὶ νὰ δείξῃ αὐτοῖς ὁποίας φύσεως ἄνθρωπος εἶνε, συλλαμβάνει διὰ νυκτὸς δύο νεήλυδας ὁμογενεῖς, καὶ τοὺς κρεμᾷ εἰς ἀγχόνην. Ἱερέα δέ τινα ζῶντα κτίζει ὄρθιον ἕως οὗ ἀπέπνευσεν ὁ δυστυχής, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ μὲ τοιαύτην θυσίαν τὸν Δαίμονά του· διότι ἦν ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν ἱερωμένων, καὶ τὸν φόνον αὐτῶν ἐδόξαζεν οἰωνὸν αἴσιον, ὡς γνωστὸν τοῦτο πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν. Ἰδοὺ δόξα ἀλλόκοτος! Ἰδοὺ μιαρότης ἑβραϊκή!

Ἑπομένως παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ δύο τρία πρωτοπαλήκαρά του ἐκ τῆς φρουρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως, διέρχεται τὰς ἐπάλξεις τοῦ Φρουρίου, ὑποδεικνύων ἀφ' ὑψηλοῦ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς ἐλαιῶνας τῶν Ἀθηνῶν, λέγων, ἰδοὺ τὰ πλούτη τῶν στρανιωτῶν. Ταῦτα πάντα ἡμέτερα· δὲν μένει ἤδη ἄλλο, εἰμὴ νὰ ἐκριζώσωμεν τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστι τοὺς προκρίτους Ἀθηνῶν. Τὰ δὲ πρωτοπαλήκαρα ἀποκρίνονται «ὅτι γνωρίζεις ἡ γενναιότης σου πρόσταζε, ἡμεῖς ἄλλο δὲν ἰξεύρομεν εἰμὴ νὰ ἐκτελῶμεν τὰς διαταγάς Σου· εἰς ὅλα μᾶς ἔχεις προθύμους. Ἰδοὺ ἀληθὲς τὸ ἀξίωμα, ὅτι φιλεῖ τὸ ὑπήκοον τοῖς τοῦ Ἄρχοντος ἤθεσιν ἐξομοιοῦσθαι.

Μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ κατασταθῇ Δημογεροντία μὲ ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῶν Πολιτῶν, καὶ οἱ ἐκλεχθέντες Δημογέροντες

ῆσαν, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἔφοροι, Θωμᾶς Λ. Χωματιανὸς, Παναγῆς Ζαχαρίτζας, Ἰωάννης Βλάχος, Παναγῆς Σκουζὲς, καὶ Ἰωάννης Πάλλης· (τῇ ά. Σεπτεμβρίου 1822). Εἶτα ἐζήτησε πεντακοσίους στρατιώτας Ἀθηναίους ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν εἰς ἐκστρατείαν.

Ἡ Κοινότης τῶν Ἀθηνῶν ἐκοῦσα ἀέκουσα πληρώνει μὲν μισθοὺς πεντακοσίων στρατιωτῶν, οὗτος δὲ παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ τριακοσίους πεντήκοντα Ἀθηναίους ἀμισθώτους ὑπὸ Ὁπλαρχηγοὺς Ν. Σαρῆν καὶ Ν. Ἀργύρην, Μελέτιον Βασιλείου, Δημήτριον Λέκκαν, καὶ Ἰω. Δάβαριν, στρατεύει περὶ τὴν Βοιωτίαν, μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἐδῶ προσαρμόζεται νὰ εἴπωμεν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὴν παροιμίαν τοῦ Δαμαλῶν· « τὰ λιανὰ δὲν θέλατε, τὰ χοντρὰ γυρεύατε, τραβᾶτε τώρα Διαβόλοι τὸν χερόμυλον ».

Ὁ νέος δὲ Ἀρχιστράτηγος ἀπαντηθεὶς μὲ τὸν ἐχθρὸν μεταξὺ Βελήτζας καὶ Δαδίου χωρίων Βοιωτίας, ὅπου ἀναγκαζόμενος νὰ συνάψῃ μάχην, τρέπεται εἰς φυγὴν, πρῶτος αὐτὸς τρέχων ὅσον τάχιστα διὰ τῆς ὠκυποδίας του (ἦν γὰρ ὠκυποδέστατος τῶν Ἑλλήνων, ὑπερτρέχων καὶ τὸν ἄριστον ἵππον), τὸ δὲ στράτευμα ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη τοῦ Ἀρχηγοῦ, μόλις τὴν ἐπιοῦσαν τῆς μάχης ἠδυνήθη νὰ τὸν εὕρῃ εἰς τὰ κρησφύγετα τῶν δασῶν.

Ὁ φιλόπατρις δὲ καὶ γενναῖος Σαρῆς νομίζων αἰσχρὸν τὴν φυγὴν ἐπιμένει εἰς τὴν θέσιν μόνος, καὶ πυροβολεῖ τοὺς ἐπερχομένους ὅσον ἠδύνατο, καὶ ἀσάλευτος ἀπὸ τὴν θέσιν του, συλλαμβάνεται ζῶν κατ' ἀποτυχίαν τῶν πυκνοτάτων ἐχθρικῶν βολίων. Εἶτα δὲ ἀπάγεται αἰχμάλωτος εἰς Λάρισσαν πρὸς τὸν Ῥουσὶν Πασσᾶν. Ὁ Ἕλλην οὗτος ἦτον γενναίας, ἀνδρείας, καὶ ἀγαθῆς φύσεως. Πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχε δείξῃ δείγματα τοιαύτης φύσεως πρὸς τὴν Τουρκικὴν Ἐξουσίαν, ἣν πολλάκις κατῄσχυνε δραπετεύων ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν κρατούντων καὶ ἀπὸ εἱρκτὴν, καὶ ἀπὸ μέσον πολλῶν· ἦτον ὅμως καὶ κακῶν ἠθῶν εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν· ἀποτελέσματα τῆς ἀπαιδεύτου μεγάλης του φύσεως. Ἀπαχθεὶς δὲ εἰς Λάρισσαν βάλλεται εἰς εἱρκτὴν ἐμπεριεχομένην εἰς τὰ οἰκήματα τοῦ Ῥουσὶν

Πασσᾶ ἀλυσοδεμένος. Ἐν τῇ εἱρκτῇ μελετῶν τὴν ἀπόδρασιν, τὴν ἐννάτην ἡμέραν λύει τὰς ἀλύσεις, καὶ ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς ἐξέρχεται πηδῶν ἀπὸ τοῖχον εἰς τοῖχον, καὶ τὴν ἡμέραν. φθάνει εἴς τινα Βλαχοποιμένα, τὸν ὁποῖον πείθων ἀλλάσσει τὰ ἱμάτια, ἐνδυθεὶς τὰ ποιμενικά, καὶ οὕτως ἀποκρινόμενος καθ' ὁδὸν ποιμενικὴν προφοράν, κατώρθωσε νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἀπαντῶντας ἐχθρούς, ὥστε ἔφθασεν εἰς Ταλαντονῆσι πρὸς τοὺς ἡμετέρους, ὀκτὼ ὅλας ἡμέρας πορευόμενος ἀπὸ ὄρος εἰς ὄρος, τρεφόμενος ἀπὸ χόρτα. Τὴν 24 τοῦ Δεκεμβρίου φθάνει εἰς Ἀθήνας πρὸς τὴν ά. φυλακὴν τῆς νυκτός, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν τὰ Χριστούγεννα ἐμφανίζεται ὡς ἀναστημένος ἐκ νεκρῶν εἰς τὴν Πόλιν· διότι ἐνομίζετο παρὰ πᾶσι θανατωμένος.

Ὁ Ὀδυσσεὺς δέ, ἂν καὶ νικημένος, κατορθοῖ καὶ κάμνει συνθήκην μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπατῶν καὶ δολιευόμενος αὐτόν. Μίαν ἀπὸ τὰς ῥαδιουργίας του ἦτον καὶ τοῦτο, πλάττει γράμματα τῶν Ἀλβανῶν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ, ὡς στελλόμενα δῆθεν πρὸς αὐτόν, διαλαμβάνοντα ἀπιστίαν πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ προδοσίαν τῶν Τουρκικῶν πραγμάτων· καὶ κάμνει νὰ συλληφθῶσιν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὰ γράμματα· ὁ δὲ Πασσᾶς πιστεύσας τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα ὡς ἀληθῆ, ἐβιάσθη καὶ συνθήκας νὰ κάμῃ, καὶ ν' ἀναχωρήσῃ. ὥστε τὸ ἔτος τοῦτο, ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ἔμεινεν ἀβλαβὴς ἀπὸ ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ὁ Γκούρας ἀφοῦ ἔλαβε τὴν Φρουραρχίαν ἐπεμελήθη νὰ ὀχυρώσῃ, ἐνδυναμώσῃ, καὶ ἐφοδιάσῃ τὸ Φρούριον καθ' ἃς ἔλαβεν ὁδηγίας καὶ διαταγὰς παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ αὐτοῦ Ὀδυσσέως. Καὶ διὰ προτροπῆς τούτου, ἐπιστασίᾳ τοῦ Φρουράρχου, δαπάνῃ τε καὶ ἐργασίαις καὶ προθυμίᾳ τῶν Ἀθηναίων ἀνεγείρεται ἐκ βάθρων ὁ προμαχὼν τῆς πηγῆς, ἥτις ἐξ ἄλλης ἐπιχειρήσεως τυχαίως ἀνεκαλύφθη μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Φρουρίου, κεκαλυμμένη οὖσα πρὸ αἰώνων. Τὴν πηγὴν ταύτην εἷς τῶν τότε λογίων ἐκάλεσε Κλεψύδραν ἐσφαλμένως, μὴ γνωρίζων ὅτι ἡ Κλεψύ-

δρα τῶν παλαιῶν δὲν ἔκειτο ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλ' ἔξω τῆς Πόλεως πρὸς τὸ δυτικονότειον, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἀνεφαίνοντο εἰς τὸ Φάληρον, κατὰ τὴν περὶ αὐτῆς ἱστορίαν. Ἡ πηγὴ αὕτη τὴν σήμερον εἶναι ἀφανής, ἐκλείψασα παντελῶς. Εἰς τῆς πηγῆς δὲ τῆς νῦν τοῦ νέου προμαχῶνος τὴν ἐκκαθάρισιν ὁ ζηλωτὴς ἐπιστάτης τῶν ὑδάτων τῆς πόλεως Λάμπρος Γεωργαντᾶς εἰργάσθη μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Κροκιδᾶ· ὁ δεύτερος οὗτος πλακωθεὶς ἀπὸ ἔκρηξιν χώματος σώματος μεγάλου ἐξέπνευσεν. Εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην ἐξωδεύθησαν πολλότατα χρήματα. Ἀλλ' ὁ κενόδοξος Ὀδυσσεὺς ἐπέγραψεν εἰς τὸν προμαχῶνα τάδε

Προμαχεῶνα τόνδε πηγαίου ὕδατος
Ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων Ὀδυσσεὺς Ἀνδρήτζου
Ἑλλήνων Στρατηγός ».

Ἄτοπος καὶ ἄλογος ἡ ἐπιγραφή, διότι οὔτε κατέβαλέ τι, οὔτε συνεισέφερεν ἐξ ἰδίων του, εἰ μὴ ὅτι συνεπροθυμοποιήθη εἰς τὴν οἰκοδομήν. Ἡ πλὰξ δὲ ἐφ' ἧς τὸ ἐπίγραμμα ἀφῃρέθη ἤδη.

Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν (Ὀκτώβριον μῆνα 1822), ἦλθεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀθήνας τὴν πατρίδα του ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας, κινούμενος ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχεν αἰσθήματα, ἐκοινοποίησεν εἰς τοὺς συμπολίτας του τὸν ἀκόλουθον λόγον, καθ' ἃς εἶχε τότε ἰδέας, καὶ δυνάμεις· φυλάττων δὲ εἰσέτι ἔναυλον τὸν περὶ τούτου ἔπαινον τοῦ μακαρίτου Θεοδώρου Νέγρη, ἐνεθαῤῥύνθη νὰ τὸν κατατάξῃ ἐνταῦθα.

ΛΟΓΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΥΡΜΕΛΗ.

« Θαυμαστὸν μὲν καὶ παράδοξον ἐφάνη ποτὲ φίλοι συμπατριῶται! μετὰ τὸν παραδοξότατον πολυχρόνιον ὕπνον, εἰς τοὺς ἑπτὰ παῖδας ἐκείνους, τοὺς ἐν σπηλαίῳ τῆς Ἐφέσου τριακόσια ἑβδομήκοντα δύο ἔτη κοιμηθέντας, ἡ ἀλλοίωσις τῶν σημείων, τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως· ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν τοσούτων ἐτῶν δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν καὶ ἡ πόλις μετεσχηματίσθη, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἄλλαξαν καὶ φρόνη-

μα καὶ δοξασίαν, καὶ τρόπους, καὶ ἔθιμα· δὲν εἶνε παράδοξον, ἂν καὶ οἱ διῶκται τῶν χριστιανῶν, καὶ ἡ εἰδωλολατρεία ἐξέλειπον, καὶ ὁ τίμιος τοῦ σωτῆρος σταυρὸς πανταχοῦ τῆς πόλεως ἐγκαθίδρυστο. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἑπτὰ παῖδας ὁ ὕπνος λίαν θαυμαστὸς καὶ παράδοξος, ἡ δὲ μεταβολὴ τῶν πραγμάτων οὐδαμῶς, διὰ τὴν παρελθοῦσαν μακροχρονίαν.

Ἀλλ' εἰς ἐμέ, ὦ φίλοι συμπατριῶται, συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Τέσσαρα μόνα ἔτη παρῆλθον καὶ μῆνες ἓξ ἀφ' οὗ χρόνου ἀπεδήμησα ἀπὸ τῆς φίλης πατρίδος μου, ἕως ὅτου ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας της· τὸ διάστημα μὲν μικρόν, ἡ μεταβολὴ ὅμως μεγίστη· τὰ πάντα μοὶ φαίνονται εἰκότως παραδοξότατα. « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑπίστου! » Ἀπίστους ἐχθροὺς τῆς πίστεώς μας δὲν βλέπω· οἱ τύραννοι ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ ἐξ ὁλοκλήρου ἐντεῦθεν ἐξέλιπον! τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ ὑψωμένον φαίνεται εἰς ὅλην τὴν πόλιν, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τοῦ Κυρίου! οἱ ἄνθρωποι ἐκ δούλων καὶ αἰχμαλώτων ὅλοι ἐλεύθεροι καὶ τὰ ὅπλα ἐνδεδυμένοι! ὅλοι μετέβαλον καὶ ψυχὰς καὶ φρονήματα, σχεδὸν καὶ χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ σώματα! ὅλοι ὅλοι μιᾷ φωνῇ καὶ μιᾷ συμπνοίᾳ καὶ ἀπλέτῳ ζήλῳ φωνάζουσι « πολλῷ κρείττων ὁ ὑπὲρ Ἐλευθερίας θάνατος, ἢ ἡ μετὰ δουλείας ζωή. ». Ταῦτα πάντα δὲν εἶναι τῷ ὄντι φίλτατοι συμπολῖται παραδοξότατα; ποῖος νοῦς, ποῖος ἄνθρωπος οὐ μόνον ὁμογενής, ἀλλὰ καὶ ἀλλοεθνὴς δὲν ἀπορεῖ, δὲν θαυμάζει τὴν ταχίστην καὶ παράδοξον μεταβολὴν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων! « Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου! δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ὡς φοβερὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ». Ὅλη ἡ Πελοπόννησος, ἡ Ἀττική, ἡ Βοιωτία, Φωκίς, Λοκρίς, Αἰτωλία, Ἀκαρνανία, Κρήτη μὲ ὅλον τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, χαίρουσιν ἤδη ἑαυτοὺς ἐλευθέρους.

Μακαριστὰ μὲν καὶ ἀξιέπαινα τὰ ἔθνη ὅσα ἐλεύθερα ὄντα μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας ἔχυσαν τὰ αἵματά των, καὶ ἐφύλαξαν τὴν ἐλευθερίαν των· πολλῷ μακαριστότερον ὅμως καὶ ἐπαινετώτερον εἶνε τὸ ἡμέτερον Ἑλληνικὸν ἔθνος· καθότι ὄντες ὑπὸ βαρύτατον ζυγὸν τῶν ἀπίστων βαρβάρων, καὶ δεδομένοι

σχεδὸν τὰς χεῖρας καὶ πόδας ὡς αἰχμάλωτοι, ἠμπορέσαμεν καὶ διεῤῥήξαμεν τὰ δεσμὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀπεῤῥίψαμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ διαῤῥήδην χορεύομεν τὴν Πυῤῥίχην ἐλεύθεροι, « ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισι ».

» Ποῖον ἔθνος ἄνδρες σοφοί, ὑπέπεσεν εἰς αἰχμαλωσίαν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, ὡς ἡμεῖς, καὶ εἶτα ἠμπόρεσε νὰ αναλάβῃ τὴν ἐλευθερίαν του ! ; Οἱ Ἑβραῖοι ἔγειναν εἰς τὴν Αἴγυπτον δοῦλοι, καὶ μετὰ ταῦτα ἠλεθεύρώθησαν. ἀλλὰ πῶς ; ἄρά γε μαχόμενοι καὶ τὰ ὅπλα ἔχοντες εἰς τὰς χεῖρας, καὶ νικήσαντες τὴν Φαραωνίτιδα δύναμιν ; ὄχι ! ὄχι ! εἰς ὅλους εἶνε γνωστὸν ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδος τῶν Ἑβραίων· χρόνοις δὲ ὕστερον πάλιν αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὸν Ναβουχοδονόσορ βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος, καὶ πάλιν ἐλευθερώθησαν· ἀλλὰ πῶς ; Κῦρος ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς καθυποτάξας τὴν Βαβυλῶνα, τοῖς ἐχάρισε τὴν ἐλευθερίαν· τέλος ὑπέπεσον εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, καὶ μέχρι τῆς σήμερον πάντες πανταχοῦ γῆς διατελοῦσιν ὑπήκοοι ἀλλοτρίων δυνάμεων. Οἱ Ἀσσύριοι δυνατοὶ καὶ φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀφοῦ ἅπαξ ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των, συναπώλεσαν καὶ τὸ ὄνομα. Οἱ Βαβυλώνιοι δυνατοὶ καὶ περίφημοι καὶ οὗτοι γενόμενοι, ἀφοῦ ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, καὶ ἑπομένως ἀπὸ πολλοὺς δυνάστας, ἔπαθον μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Ἀσσυρίων χειρότερα. Ἡ Αἴγυπτος, ἡ Καρχηδὼν, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα Κράτη, ἀφοῦ ἀπέθανον καὶ ἐνεκρώθησαν, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀναστηθῶσι, φοβούμενοι καὶ δεύτερον θάνατον.

» Ἡμεῖς ὅμως οἱ Ἕλληνες, ἂν ὑπεπέσαμεν εἰς τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν σκληρῶν τυράννων λατρευτῶν τοῦ Μωάμεθ, διὰ αἴτια τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε τοῦ παρόντος καιροῦ ν' ἀναφέρω, ἐφυλάξαμεν ὅμως καὶ θρησκείαν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθιμα, καὶ ἐκεῖνον τὸν προπατορικὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, ἐξ οὗ διακρινόμεθα τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην μεγαλοψυχίαν, δι' ἧς ἀνελάβομεν εὐκλεῶς τὴν ἐλεύθερον πολιτείαν· καὶ θέλομεν ζήσῃ, ὡς ἐλπίζω, εἰς τὸ ἑξῆς, δοξαζόμενοι παρὰ πάντων, καὶ τιμώμενοι οὐχ ἧττον τῶν προγόνων ἡμῶν. Ἂς ἀναμνησθῶμεν δὲ τὰς πράξεις ἐκείνων, νίκας καὶ τρόπαια, ὅσα

κατὰ βαρβάρων κατέστησαν, διὰ τῶν ὁποίων ἀθάνατον κλέος μετ' ἀθανάτου ὀνόματος πᾶσιν ἀνθρώποις κατέλιπον· εἶτα παραβαλόμενοι ἡμεῖς πρὸς ἐκείνους, καὶ ἀντεξεταζόμενοι ἀπροσωπολήπτως δικαίᾳ κρίσει, θέλομεν γνωρίσῃ, ἂν ἀξίως α ἡμεῖς τοι πατέρων μεγ' ἀμείνονες εὐχόμεσθ' εἶναι.» Τότε δὲ τυφλοῦται τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, ἂν μή τις μαθὼν ἐθισθῇ τὰ καλὰ τιμᾷν καὶ διώκειν μᾶλλον, ἢ τὰ συγγενῆ καὶ οἰκεῖα ».

» Ἀμαζόνες μὲν γὰρ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους γυναῖκες παραδόξου, ὡς λέγεται, ἀνδρίας, ἀφοῦ καθυπέταξαν ἄλλα πολλὰ ἔθνη, ἐστράτευσαν καὶ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, διὰ νὰ θριαμβεύσουν κ' ἐδῶ, ὡς καὶ ἄλλοθι· ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἀπαντήσαντες ἔξω τῆς πόλεως, καὶ μαχόμενοι μὲ ἀνδρείας ψυχὰς ἀπέδειξαν τὰς ψευδάνδρους γυναῖκας, ὅπερ ἦσαν κατὰ φύσιν γυναῖκες. τοῦτο μὲν τῶν προγόνων κλέος καὶ ἔπαινος, τῶν ἀπογόνων δὲ ἡμέτερον καύχημα· ἀλλ' ἐλεύθεροι ὄντες, καὶ τὰ πολεμικὰ γυμνασμένοι, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐμάχοντο. Ἔτι δὲ μετὰ ταῦτα Δαρεῖος ὁ Περσῶν βασιλεὺς μὴ ἀρκούμενος νὰ εἶναι μόνον κύριος τῆς Ἀσίας, ἐπεθύμησε νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ τὴν Εὐρώπην· ἔφθασε τέλος πάντων εἰς Μαραθῶνα καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὕδωρ καὶ χῶμα, σημεῖον ὑποταγῆς· οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι νομίζοντες τὸν εὐκλεῆ θάνατον γλυκύτερον τῆς δεδουλωμένης ζωῆς, δὲν ἐφοβήθησαν τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐκεῖ εἰς Μαραθῶνα παραταξάμενοι, ἐθέριζον εἰς τῶν βαρβάρων τὸ ςράτευμα, κατὰ κράτος νικήσαντες· καὶ τοῦτο μὲν τῶν προγόνων κλέος καὶ μνήμη ἀθάνατος, τῶν ἀπογόνων δὲ ἡμέτερον καύχημα καὶ παράδειγμα ἀρετῆς· ἀλλ' ἐλεύθεροι ὄντες, καὶ τὰ πολεμικὰ γυμνασμένοι, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐμάχοντο. Μετὰ ταῦτα δὲ ὕςερον Ξέρξης ὁ τοῦ Δαρείου, Βασιλεὺς καὶ οὗτος Ἀσίας, ἀτιμαζόμενος διὰ τοῦ πατρός του τὴν ἧτταν, καὶ λυπούμενος διὰ τὴν συμφορὰν τῆς Περσίας, μὲ ἄκραν ὀργὴν ἐπεστράτευσε καθ' Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ Ἀθηναίων, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπους μὲν ἀναριθμήτους, στρατιώτας δὲ εὐαρίθμους· οἱ πρόγονοι ἡμῶν μεγαλόψυχοι καὶ τότε φανέντες, ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, ὡς φησὶ Πίνδαρος, ἐβάλλοντο κριπῖδ' ἐλενθερίας ἐπί τε Σαλαμῖνι, καὶ Μυκάλῃ, καὶ πλαταιαῖς, ὥσπερ ἀδαμάν-

τινοι στηρίξαντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος· καὶ τοῦτο τῶν προγόνων κλέος καὶ μνήμη ἀθάνατος, τῶν ἀπογόνων δὲ ἡμέτερον καύχημα καὶ παράδειγμα ἀρετῆς· ἀλλ' ἐλεύθεροι ὄντες, καὶ τὰ πολεμικὰ γυμνασμένοι, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐμάχοντο. Ἡμεῖς δὲ ὄντες ὄχι ἐλεύθεροι, ἀλλ' αἰχμάλωτοι, ὄχι ἔνοπλοι, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι, καὶ γυμνοί, καὶ πένητες, καὶ ὡς ξένοι τῆς Ἑλλάδος κατασταθέντες οἰκήτορες, τὸ νὰ δυνηθῶμεν, τώρα πρῶτον μαθόντες τὴν πολεμικὴν ἐπὶ τῶν σωμάτων τῶν δεσποτῶν, μὴ ἰδόντες πρότερον γυμνάσιον τακτικῆς, τὸ νὰ δυνηθῶμεν, λέγω, νὰ πολεμήσωμεν ὄχι μὲ Ἀσιανοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ ἄνδρας, βαρβάρους μέν, ἀλλὰ γεννημένους καὶ ἀναθραμμένους παππόθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ κατανικήσωμεν τὸ θηρίον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατετρόπωσεν ὅλα τὰ βασίλεια τῆς Ἀσίας, καὶ ἔστησε τὸν θρόνον του ἐπάνω εἰς τὴν Εὐρώπην, πολλὰ ἔθνη καὶ ἐνταῦθα ὑποζυγῶσαν, καὶ νὰ διώξωμεν ἀπὸ τὴν εὐρωπαίαν γῆν τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὰ κτήματά των, ἀπὸ τὰς οἰκίας των, ὄχι ξένον λαόν, ξένον στράτευμα, ἀλλ' ἐγκατοίκους πολίτας, πλουσίους, ἐλευθέρους, Ἡγεμόνας, Ἄρχοντας, καὶ ἐξουσιαστάς· τοῦτο εἶνε παράδοξον! τοῦτο εἶνε τεράστιον! τοῦτο εἶνε καὶ ἔνδοξον, τοῦτο εἶνε καὶ ἐπαινετόν.

» Ἆρα διὰ τοῦτο δὲν εἶνε ψεῦδος, ἂν « ἡμεῖς τοι πατέρων μεγ' ἀμείνονες εὐχόμεσθ' εἶναι. » Ὥστε οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν ἂς τραγῳδῶσι τὸ « Ἄμμες ποτ' ἦμες Ἄλκιμοι νεανίαι ». Ἡμεῖς δὲ ἂς ψάλλωμεν, « Ἄμες δε γ' ἐσσόμεθα πολλῷ κάῤῥονες. »

» Ὅθεν δικαίῳ τῷ λόγῳ πρέπει νὰ λογιζώμεθα Ἔθνος εὐκλεὲς ἔνδοξον, ἀνδρεῖον, καὶ χαρακτηριστικόν. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἂν χαίρωσι καὶ καυχῶνται, ὅτι δὲν ὑπέπεσον, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δουλείαν, ἂς μακαρίζουν τὴν τύχην των, ὅτι δὲν ἔτυχε νὰ ἔχωσι γείτονα τὸν Τοῦρκον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου αἰχμαλωτισθέντες δὲν ἤθελε δυνηθῶσι ν' ἀναλάβωσι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ νὰ φυλάξωσι θρησκείαν, γλῶσσαν, καὶ ἔθιμα εἰς διάστημα τετρακοσίων περίπου ἐτῶν τυραννούμενοι, βασανιζόμενοι, κατατρυχόμενοι, θλιβόμενοι, ταλαιπωροῦντες καὶ δεινοπαθοῦντες καθ' ἑκάστην ὑπὸ δυνάστας βαρβάρους τε καὶ ἑτεροθρήσκους, ζῶντας

ὑπὸ δεινὴν δεισιδαιμονίαν. Ὁ Ναπολέων ὁ πολεμήσας τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, δὲν ἦτον βάρβαρος, δὲν ἦτον Τοῦρκος τύραννος. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος νικητὴς εἰσῆλθεν εἰς τὰ Παρίσια· ἀλλ' ἦτον χριστιανὸς βασιλεὺς καὶ ἐξευγενισμένος, καὶ σεβασθεὶς τῶν Γάλλων τὴν εὐγένειαν καὶ σοφίαν, ἐφιλοτιμήθη νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ ἐλευθέρους συμφώνως μετὰ τῶν λοιπῶν συμμάχων δυνάμεων.

» Ὦ πατρίς! εἴθε πάντες οἳ ναίουσί σε,
» Οὕτω φιλεῖεν, ὡς ἔγωγε, ῥαδίως
» Οἰκοῖμεν ἄν σε, κ' οὐδὲν ἂν πάσχοις κακόν »

» Συγχωρήσατέ μοι τὴν τόλμην φίλοι μου συμπολῖται! τοιούτους καὶ ὑμᾶς θεωρῶ καὶ ὑπολαμβάνω· ἡ φωνή μου αὕτη ἐγένετο ἀγαπητοὶ διὰ τὴν φήμην, ὅτι τινὲς τῶν ὁμογενῶν προδιδουσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων. Εἶνε δυστυχία ἂν τῷ ὄντι εὑρίσκεταί τις τοιαύτης φύσεως, εἶνε λυπηρὸν, ἂν ὁμογενὴς πράττῃ τοιοῦτον ἀνοσιούργημα. ὦ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία! ὦ ἔλλειψις τῆς φύσεως! ποῖος ποτὲ ἤλπιζεν ὅτι μεταξὺ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων, εἰς τοὺς ὁποίους ὅλους ἡ αὐτὴ ἐφαίνετο προθυμία διὰ τὸν μαρτυρικὸν στέφανον; ποῖος ἤλπιζεν, ὅτι ἕνας ἐξ αὐτῶν ἤθελεν ἀποσκιρτήσει ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν ἄλλων, μὴν ὑποφέρων διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν λίμνην τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνος, ἀλλὰ προτιμῶν τὴν ὀλίγην τοῦ λουτροῦ θερμασίαν ἀπὸ τὴν οὐράνιον βασιλείαν; Δώδεκα δὲ ἦσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν κατὰ πρώτην πρόσκλησιν τὸν Κύριον Ἰησοῦν· αὐτοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ καθ' ἑκάστην τρεφόμενοι ἀπὸ τὴν οὐράνιον διδασκαλίαν τοῦ γλυκυτάτου καὶ πρᾳοτάτου αὐτῶν διδασκάλου, καὶ ἔβλεπον ὀφθαλμοφανῶς τὴν θείαν δύναμιν καὶ ἐξαίσια θαύματα τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλ' ἕνας ἐξ αὐτῶν ὁ πιστότερος, ὡς ἐφαίνετο, διὰ τοῦτο ἐκράτει καὶ τὸ γλωσσόκομον, προδίδει εἰς θάνατον τὸν ἴδιον αὐτοῦ εὐεργέτην, καὶ διδάσκαλον, καὶ θεόν. Ὥστε κατὰ δυστυχίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δὲν λείπουσιν οἱ τοιοῦτοι ἀπὸ τὸν Κόσμον.

» Τοὺς ὦ πυρφόρ' ἀστραπᾶν κράτη νέμων Ζεῦ
Πάτερ! ὑπὸ τεῷ φθίσον κεραυνῷ.

» Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ »

» Ἀλλὰ περὶ τούτων παραιτοῦμαι νὰ ὁμιλήσω, πεπεισμένος ὢν, ὅτι ἡ θεία δίκη θέλει τοὺς ἐξολοθρεύσῃ ὀγλίγωρα ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς· οἱ γὰρ τοὺς δαίμονας λατρεύοντες, θάνατον ἔχουσι τὴν ἀνταμοιβήν.

Ὁ λόγος μου μέχρι τοῦδε φαίνεται πανηγυρικὸς μᾶλλον, ἢ προτρεπτικὸς, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἀκόμη ἐμφωλεύει εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν θέλει λείψῃ ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς βλάπτῃ, οὔτε θέλει ἀναβάλῃ τοὺς ὀλεθρίους σκοπούς του, Σας παρακαλῶ νὰ γένητε προσεκτικοὶ καὶ εἰς τὰ ἀκόλουθα.

» Ἄνθρωπε! μὴ τοῦτο βλέψῃς, εἰ νεώτερος (α) λέγω,
Ἀλλ' εἰ φρονοῦντος τοὺς λόγους ἀνδρὸς σ' ἐρῶ. »

» Φίλοι συμπολῖται καὶ λοιποὶ Ἕλληνες ἀδελφοί! τέλος πάντων δὲν μένει ἀμφιβολία οὐδεμία, ὅτι ἡ παροῦσα ἐποχὴ εἶνε ὁ χρόνος ἐκεῖνος, ὁ πρὸ χρόνων διὰ πνεύματος ἁγίου ῥηθεὶς, καθ' ὃν ἡ ἀγαθοποιοῦσα θεία πρόνοια ἐλεήσασα τοὺς πεπτωκότας ἡμᾶς ὑπὸ τὴν δουλείαν τῶν ἀντιχρίστων βαρβάρων ηὐδόκησεν ἀφάτῳ αὐτῆς ἀγαθότητι, νὰ μᾶς ἀνεγείρῃ ἤδη καὶ ἀνυψώσῃ εἰς τὸν πρότερον ἐκεῖνον τῆς δόξης βαθμόν. Ὅτι μὲν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐξ ὕψους καταπέμψας ἡμῖν τὰ φῶτα, ἐνέβαλεν ἡμᾶς εἰς τοῦτον τὸν ἔνδοξον καὶ ἱερὸν πόλεμον, μαρτυροῦσι τὰ πράγματα· ὅτι δὲ ἀληθῶς εἶνε θέλημα Θεοῦ νὰ χαθῇ ὁ ἐχθρὸς τῆς Πίστεως, μᾶς βεβαιόνει ὁ ἱερὸς Θεολόγος εἰς τὴν ἀποκάλυψίν του, ἔνθα λέγει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀοράτως συμπολεμεῖ ἡμῖν τὸ θηρίον (θηρίον δὲ καλεῖ τὸν Τοῦρκον) καὶ ὅσοι, λέγει, μαζὺ μὲ τὸν Χριστὸν πολεμοῦν τὸ θηρίον, ἐκεῖνοι εἶνε οἱ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοὶ στρατιῶται τοῦ Ἰησοῦ. « Οὗτοι (οἱ ἄπιστοι) λέγει, πολεμήσουσι μετὰ » τοῦ ἀρνίου· (ἀρνίον δὲ λέγει τὸν Χριστὸν) καὶ νικήσει αὐ» τοὺς τὸ ἀρνίον, ὅτι Κύριος Κυρίων ἐστὶ, καὶ Βασιλεὺς Βα» σιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί. »

» Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἡμεῖς εἴμεθα οἱ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ

(α) Ἔχων ἡλικίαν ἐτῶν 24.

πιστοὶ πολεμισταὶ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς μᾶς βοηθεῖ, συμπολεμῶν τὸν ἐχθρὸν, ποῖος τώρα ἀληθινὸς χριστιανὸς ὑποφέρει νὰ μὴν ἁρπάσῃ τὰ ὅπλα καὶ ὁρμήσῃ ἐναντίον τοῦ ἀπίστου καὶ ἐχθροῦ τοῦ Κυρίου μας; Δὲν σᾶς λέγω πλέον νὰ ἀναπολήσετε εἰς τὸν νοῦν σας τίνων προγόνων εἶσθε ἀπόγονοι, ἀλλὰ τίνος θεοῦ εἶσθε κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ στρατιῶται καὶ πιστοί. Δὲν σᾶς λέγω πλέον νὰ ἴδῆτε ποίαν γῆν κατοικεῖτε καὶ νὰ αἰσθανθῆτε ποῖον ἀέρα ἀναπνέετε, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμηθῆτε ποίους οὐρανοὺς, μετὰ τὴν ἐνταῦθα ἀποβίωσιν θέλετε κατοικήσῃ, καὶ εἰς ποῖον παράδεισον θέλει εὐφραίνεσθε.

» Ὥστε μὴ δειλιᾶτε, ἂν εἴμεθα ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ ἀνθρωπίνην βοήθειαν. Ἂς μὴ σᾶς φοβίζουν τὰ πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ. Μάθετε ὅτι ἡ ἀνδρία νικᾷ μὲ τὴν φρόνησιν, καὶ ὄχι τὸ πλῆθος μὲ ἀταξίαν· ἀνακαλέσατε εἰς τὴν μνήμην σας ἕνα Μιλτιάδην, ἕνα Θεμιστοκλέα, ἕνα Κίμωνα, ἕνα Λεωνίδαν, οἵτινες μὲ ὀλιγάριθμον μὲν, ἀλλ᾽ ἀνδρεῖον στρατὸν κατενίκησαν, καὶ εἰς τέλειον ἀφανισμὸν ἔφερον τὰς πολυπληθεῖς καὶ ἀναριθμήτους δυνάμεις τῶν πολεμίων. Καὶ τί ἀνάγκη νὰ σᾶς φέρω παραδείγματα παλαιά; Ὁ Γκούρας μὲ ἑπτακοσίους δὲν κατέκοψεν εἰς τὰ Βασιλικὰ δέκα χιλιάδας Τούρκους; Ὁ Νικήτας μὲ τετρακοσίους δὲν ἐβίασε τὸν Δράμαλιν νὰ κλεισθῇ εἰς Κόρινθον μὲ 35 χιλιάδας στρατόν; Οἱ ἑβδομήκοντα Ἀθηναῖοι δὲν ἐπολέμησαν εἰς Δραγουμάνον τὸν Ὀμὲρ Πασσᾶν Βριώνην καὶ τὸν ἔκαμαν, ὥστε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας;

» Ὥστε ἂν μείνωμεν, καθὼς πρέπει νὰ μείνωμεν, εἰς τὴν πρώτην ἀπόφασίν μας, γενομένην, ὅτε ἐπρωτοπλίσθημεν, « ἢ ζωὴ ἐλευθέρα, ἢ θάνατος ἔνδοξος » θέλει εἴμεθα πάντοτε ἐλεύθεροι καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἀπόγονοί μας. Ἂν θέλῃ ὁ ἄνθρωπος, θέλει καὶ ὁ θεός, ἔλεγεν ἕνας σοφὸς χριστιανός· ἂν ἡμεῖς θέλωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας, θέλει καὶ ὁ θεός, καὶ τὸ θέλει περισσότερον παρ᾽ ἡμᾶς. Εἴθε δὲ, καθὼς ἐθελήσαμεν ἀπ᾽ ἀρχῆς, νὰ θέλωμεν καὶ τοῦ λοιποῦ προθυμότερον! »

Ὁ Γκούρας (α) προχωροῦντος τοῦ χρόνου, καθίσταται Διοι-

(α) Ἐπειδὴ ἡ Ἱστορία θέλει διαλαμβάνει πολὺ τὸν Γκούραν, διὰ νὰ

κητὴς τῆς Ἐπαρχίας, ἢ διὰ νὰ εἰπῶ ἀληθέστερον Δυνάστης, μετερχόμενος τὴν δυναστείαν καθ' ὅλην τὴν Ἐπαρχίαν. Καὶ διὰ νὰ κρατῇ δυνατὴν τὴν ἐξουσίαν του, ἐσυγχώρει τὰ κακουργήματα καὶ πταίσματα τῶν στρατιωτῶν του, τοὺς ὁποίους ἐκάλει συντρόφους (καθ' Ὅμηρον δὲ εἴποι τις ἂν ἑταίρους). Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτον ἄλλο μεταξὺ τούτου καὶ τῶν στρατιωτῶν του, εἰ μὴ συντροφία τις λῃστῶν ἀποβλεπόντων πρὸς τὸ ἴδιον τέλος·

χαρακτηρισθῇ τέλειος ὁποῖος ἦν ἐξ ἀρχῆς, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ φανερώσω τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνδρός.

Οὗτος μὲν ἐγεννήθη τῷ 1791 εἰς Γκουρήτζαν μικρὸν χωρίον τῆς Κυτινίας Παρνασίδος ἀπὸ γονεῖς ποταπούς. Ἡ παιδικὴ ἡλικία του ἦτον οὐτιδανή· ἐχρημάτισε καὶ βοσκὸς προβάτων παρά τινι Τούρκῳ. Φθάσας δὲ εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ἀκολουθεῖ τὸν συγγενῆ του Πανουριᾶν λῃστὴν ὄντα τότε· συνέζησε δὲ μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως. Πρὸ τριῶν ὅμως ἐτῶν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐγένετο ἀκόλουθος τοῦ Ὀδυσσέως, ἐπὶ ὑπηρεσίᾳ τοῦ νὰ ἄγῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν σκύλον (Σαμψῶνι), τοῦ δεσπότου αὐτοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις ἐδούλευε τὸν περιβόητον Ἀλλῆ Πασσᾶν. Ὁ Τύραννος οὗτος θέλων νὰ θανατώσῃ ἐχθρόν του τινὰ Τοῦρκον, παροικοῦντα εἰς Ἀθήνας, διατάττει τὸν οἰκεῖον του Ὀδυσσέα, διημερεύοντα εἰς Λεβαδίαν, νὰ δολοφονήσῃ τὸν Τούρκον· ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποστέλλει τὸν Γκούραν εἰς Ἀθήνας, ἐκλέξας ἱκανὸν αὐτὸν εἰς τοιοῦτον ἀνοσιούργημα. Ἐρχόμενος δὲ οὗτος ἐνταῦθα, συναριθμεῖται εἰς τὴν φρουρὰν τοῦ Πολιτάρχου, καὶ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν, λαβὼν εὐκαιρίαν, θανατώνει τὸν Τοῦρκον διὰ νυκτός. Δὲν φροντίζει ὅμως νὰ ἀναχωρήσῃ, ἢ νὰ κρυβῇ· ἡ Ἐξουσία κάμνει ἔρευναν περὶ τοῦ φόνου, καὶ μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν συλλαμβάνεται ὁ Γκούρας, καὶ δεδεμένος ἀπάγεται εἰς τὸν Πασσᾶν τῆς Εὐβοίας, διὰ τὸ νὰ ἦσαν αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του. Ὁ Ὀδυσσεὺς διατρίβων εἰς Λεβαδίαν μανθάνει τὸ γεγονὸς, καὶ ἀμέσως συλλαμβάνει ἀνθρώπους τοῦ Πασσᾶ τούτου, ἐπιστέλλων αὐτῷ ὅτι, ἂν δὲν ἀπολύσῃ τὸν Γκούραν, οἱ ἄνθρωποί του θανατώνονται ἐξ ἀποφάσεως. Ὁ Πασσᾶς ἀναγκασμένος ἀπολύει τὸν Γκούραν, καὶ οὕτως ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον. Τέλος εἰς τὴν ἀνταρσίαν τοῦ Ἀληπασσᾶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἑνώνεται μὲ τοὺς ἁρματωλοὺς (οὕτω λεγομένους) τῆς Ἠπείρου (Στερεᾶς Ἑλλάδος) ἕως ὅτου ἐγείρεται ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων. ὢν δὲ ὑπὸ τὸν Πανουριᾶν, συναγωνίζεται πρῶτον εἰς Σάλωνα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν· περιφέρεται καὶ τὴν Φωκίδα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, κατορθόνων ἔργα ἀνδρεῖα. Μανθάνων δὲ ὅτι ὁ Ἰμπραὴμ Πασσᾶς καταβαίνει ἀπὸ Ζητούνιον (Λαμίαν) πρὸς τὰ κάτω μέρη, παραλαμβαίνων 700 ἄνδρας καταλαμβάνει τὴν θέσιν Βασιλικά· ὁ ἐχθρὸς θέλων νὰ διαβῇ ἐκεῖθεν συ-

καὶ εἰς τὴν Πόλιν μὲν διορίζει τὸν Μακρογιάννην Πολιτάρχην, ὁμοίως κατὰ τὸ Τουρκικὸν ἔθιμον· εἰς τὰ χωρία δὲ περίπολον (Δερβέναγα) τὸν ἐξάδελφόν του Μαμούρην. Καὶ ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Χαστιᾶς ἀντέτεινον εἰς τὰς τυραννικὰς θελήσεις τοῦ Γκούρα, καὶ δὲν ἤθελον νὰ δουλωθῶσιν, ἀφοῦ ἅπαξ ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τοῦ Σουλτάνου, ὁ Δυνάστης Γκούρας πέμπει τὸν ῥηθέντα Μεμούρην, καὶ τὸν Στάθην Κατζικογιάννην μὲ

νάπτει μάχην πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Γκούρας συμπλεκόμενος μετὰ τῶν ἑπτακοσίων πρὸς ὀκτὼ χιλιάδας Τούρκων τοὺς νικᾷ κατὰ κράτος· τρέπει εἰς φυγὴν τὸν ἐχθρὸν, καὶ κατακρατεῖ τὸ στρατόπεδον ὅλον. Οἱ Ἕλληνες ὑπερπλουτοῦν ἀπὸ λάφυρα. Ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις ἐξαγγελθεῖσα τὴν νίκην, τὸν τιμᾷ μέσον τοῦ Ἀρείου Πάγου μὲ δίπλωμα χιλιαρχίας· καὶ συγχρόνως τὸν διατάττει νὰ συλλάβῃ τὸν Ὀδυσσέα ἢ νὰ τὸν θανατώσῃ, τὸν ὁποῖον ὁ Ἄρειος Πάγος εἶχε κηρύξει πολέμιον τοῦ ἔθνους, καὶ ἡ Διοίκησις τὸν ἀναθεμάτισεν ὡς ἀντάρτην· διότι δὲν ἤθελε νὰ γνωρίσῃ αὐτήν· ὁ Γκούρας μὴ θέλων νὰ φανῇ ἀγνώμων εἰς τὸν πρώην δεσπότην του, ἀντὶ νὰ κινηθῇ ἐναντίον του, ἑνώνεται μετ' αὐτοῦ εἰς οὐδὲν λογισάμενος τὴν διαταγὴν τῆς Διοικήσεως, συμπεριφερόμενος ὑπ' ἐκεῖνον, Ἐγκλεισθέντες δὲ ἀκολούθως εἰς Γραβιᾶς τὸ χάνι μὲ 80 στρατιώτας, καὶ δύο ἀρτοποιοὺς, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἐθανατώθη ἀφοῦ ἐπολέμησαν δι' ὅλης ἡμέρας τὸν ἐχθρὸν, τὴν νύκτα ἐξέρχονται διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων πέντε χιλιάδων ὄντων ἀβλαβεῖς ἅπαντες. Εἶτα δὲ ἔρχονται εἰς Ἀθήνας. Ὅθεν ἄρχεται ὁ Γκούρας νὰ ἀναφαίνεται εἰς τὸν Κόσμον ὡς ἔνδοξος στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἂς Παρατηρήσῃ τις, ὁ Ὀδυσσεὺς σώζει τὸν Γκούραν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πασσᾶ τῆς Εὐβοίας· ὁ Γκούρας σώζει τὸν Ὀδυσσέα ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Ἔθνους. Ὁ Σαρῆς φέρει ἀμφοτέρους εἰς Ἀθήνας· ἀμφότεροι θανατώνουσι τὸν Σαρῆν. Ὁ Ὀδυσσεὺς γίνεται αἴτιος τῆς ὑψώσεως τοῦ Γκούρα. Ὁ Γκούρας γίνεται αἴτιος τῆς κατατροφῆς τοῦ Ὀδυσσέως· Τὸ δὲ φρούριον ἐκδικεῖται μὲ τὸ αἷμα τῶν τριῶν. Ταῦτα ὅμως ἐπήγασαν ἀπὸ τὴν κακεντρεχῆ τοῦ Ὀδυσσέως ψυχήν.

Ἐπειδὴ ἐμνήσθην ἀνωτέρω τὸ Δίπλωμα τῆς χιλιαρχίας, χάριν περιεργείας ἐκθέτω αὐτὸ ἐνταῦθα, διὰ νὰ γένῃ γνωστὸν ὁ τρόπος, καθ' ὃν αἱ Διοικήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπολιτεύοντο.

Ἀγαθῇ Τύχῃ.

Κατὰ τὰς ὑψηλὰς διαταγὰς τῆς Ὑπερτάτης Ἐθνικῆς Βουλῆς ὁ Ἄρειος Πάγος ἐθεσπίσατο τάδε.

Α. Διὰ τὰς λαμπρὰς ἐκδουλεύσεις ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Κ. Ι. Γκούρας εἰς

ἀρκετὸν Σῶμα ὁπλοφόρων, οἵτινες ἐπιπίπτουσιν εἰς τὸ χωρίον καὶ διαρπάζουσι τὰς οἰκίας ἐξ ὁλοκλήρου, ἀπογυμνώσαντες ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας πάσης ἡλικίας.

Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν Ἀθηναῖοι, μεθ' ὧν ἐδιοίκει τὰ τῆς Ἐπαρχίας, ἂν καὶ ἐνέδιδον εἰς τὰ τέλη του ἐξ ἀνάγκης, συνεισέφεραν ὅμως τὰ μέγιστα εἰς ἀνθρωπισμὸν καὶ πολιτισμὸν τοῦ Γκούρα· διότι ἔτυχε νὰ εἶνε φύσεως ἐπιδεκτικῆς τῶν καλῶν καὶ φιλοτίμου, καὶ ἐκ τούτου ἡμέραν παρ' ἡμέραν μετεμορφοῦτο ὁ Γκούρας ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἄλλος ἐξ ἄλλου γενόμενος.

Ὁ Ὀδυσσεὺς βλέπων τὸν Γκούραν νὰ μεγαλύνεται καὶ νὰ σχετίζεται μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἀρχίζει νὰ ὑποπτεύεται καὶ νὰ τὸν φθονῇ· διαλογίζεται μέσον τίνι τρόπῳ νὰ τὸν κάμῃ μισητὸν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, χωρὶς νὰ γνωρισθῇ ὅμως ὅτι αὐτὸς στήνει τὴν παγίδα· καὶ τὸ μέσον τοῦτο παῤῥησιάζεται αὐτομάτως. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατιῶται τοῦ Γκούρα ἔπραττον καταχρήσεις καὶ ἀδικίας συχνὰς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ φιλόπατρις Σαρῆς ἀντεφέρετο πάντοτε· ὥστε ὅλοι οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ τὸν

τὸ Γένος, ἀγωνισθεὶς εἰς τὸν Ἱερὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, καὶ πολεμήσας ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος, τὸν τιμᾷ μὲ τὸ λαμπρὸν τῆς χιλιαρχίας ἀξίωμα.

Β. Ὁ Ἄρειος Πάγος θέλει πληρώνῃ εἰς τὸν εἰρημένον τὸν παρὰ τῆς Ὑπερτάτης Ἐθνικῆς Βουλῆς διορισθέντα μισθόν.

Γ. Ὁ Ἄρειος Πάγος θέλει ἀνταμείψῃ τὸν εἰρημένον μὲ λαμπρὰς ἀνταμοιβὰς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἀναλόγως μὲ τὰς ἐκδουλεύσεις του.

Τῇ 9. Μαΐου 1822, ἐκ τῆς Λιθάδος.

Οἱ Ἀρειοπαγῖται.	Ι. ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ
ΤΑΛΑΝΤΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΣ	Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ	Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Κ. ΣΑΚΕΛΛΙΟΝΟΣ	ΑΔΑΜ ΔΟΥΚΑΣ.

Ὁ Χρ. Πεῤῥαιβὸς διασώζων τὸ πάθος πρὸς τὸν Γκούραν καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, προσπαθεῖ νὰ μηδενίσῃ τὸν ἄνδρα, ὥστε ἐτόλμησε ν' ἀπαλλοτριώσῃ ἀπ' αὐτὸν καὶ τὴν εἰς Βασιλικὰ περίδοξον μάχην, ἐνῷ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐκ συμφώνου τὴν ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Γκούραν.

ἐφοβοῦντο καὶ ὑποπτεύοντο δεινά. Ὁ Γκούρας παραπονεῖται εἰς τὸν Ὀδυσσέα κατὰ τοῦ Σαρῆ, ὑποβάλλων ὑπ' ὄψιν τὰ σκάνδαλα καὶ τὰ προσκόμματα εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Ἀρχῆς του. Ὁ Ὀδυσσεὺς γνωρίζων τὸ δραστήριον ἦθος τοῦ Ἀθηναίου τούτου, καὶ λαμβάνων τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν πρὸς τὸν σκοπόν του, πρὸς μὲν τὸν Σαρῆν διαβάλλει τὸν Γκούραν, δώσας ὅρκον πίςεως, ὅτι ἐν ὅσῳ ζῇ ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Σαρῆς δὲν θέλει πάθῃ κακόν· πρὸς δὲ τὸν Γκούραν δίδει γνώμην ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προτροπὴν νὰ δολοφονήσῃ τὸν Σαρῆν πρὸς ἀσφάλειαν δῆθεν ἀμφοτέρων· ἐφῷ διακοινώνει ὁ Γκούρας τὴν γενομένην βουλὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ὀδυσσέως εἰς τοὺς πιστοὺς ἀξιωματικούς του, διὰ νὰ εὕρωσι τὴν εὐκαιρίαν πρὸς σύλληψιν τοῦ Σαρῆ. Τέλος τῇ 23 Ἰουνίου τοῦ 1823 γενομένης ταραχῆς εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπὸ στρατιωτῶν, παρευρεθέντος καὶ ἐμοῦ ἐν τῷ μεταξὺ τυχαίως, ἐνῷ ὁ Σαρῆς ἐμβῆκεν ἐν τῷ μέσῳ πρὸς διάλυσιν τῆς ταραχῆς, ἑβδομήκοντα στρατιῶται τοῦ Γκούρα συλλαμβάνουσι τὸν Σαρῆν· οὗτος κρατούμενος ὅλος ὑπ' αὐτῶν, ἀναβρυχώμενος τοὺς σπρώχνει ἰσχυρῶς, καὶ φεύγει νὰ σωθῇ εἰς τὸ Ἐπαρχεῖον (ἦν δὲ τότε Ἔπαρχος Δρόσος Μανσόλας), ἀκολουθοῦντες δὲ αὐτὸν οἱ ἑβδομήκοντα, τὸν λαμβάνουσιν ἐντεῦθεν χωρὶς νὰ σεβασθῶσι τὸ Ἐπαρχεῖον, καὶ τὸν φέρουσι προσεκτικώτεροι εἰς τὸ φρούριον, ἔνθα τὸν θανατώνουσιν ἀνιλεῶς κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Φρουράρχου, ὅστις κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν συναυλίζετο εἰς τὸ Θησεῖον μετὰ τῶν Δημογερόντων, καὶ τοῦ Ἐπάρχου· ἔνθα δύο στρατιῶται δρομαῖοι φέρουσι τὴν ἀγγελίαν εἰς τὸν Γκούραν τῆς συλλήψεως τοῦ Σαρῆ, κρυφίως λαλήσαντες αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἔπαρχος Μανσόλας, μαθὼν τὸ γεγονὸς τῆς συλλήψεως, παρακαλεῖ τὸν Γκούραν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς τοῦ Σαρῆ, μὴ εἰδὼς τὰ βεβουλευμένα.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβε καὶ ὁ Σαρῆς ἐκ τῆς μιαροσύνης τοῦ Ὀδυσσέως· ἦν δὲ ὁ φιλόπατρις οὗτος καὶ γενναιόφρων νεανίας ἐτῶν εἴκοσι ἐννέα, εἶχε δὲ ἀνάστημα σώματος μέγα μᾶλλον ἢ μέτριον, ἀλλ' ὅλον ἀνδρικὸν καὶ ὡραῖον, ὁποῖον ἡ φύσις σπανίως φιλοτιμεῖται νὰ δείξῃ· ἦν δὲ καὶ ξανθὸς τὴν τρίχα, ἔχων

μύστακα ἐπιμήκη· ὁ θάνατος τούτου τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου κατεπίκρανε τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Γκούρας ἁμαρτήσας ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸν θάνατον τοῦ Σαρῆ, περιπεσὼν δὲ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν φθόνον τοῦ Ὀδυσσέως, κρίνει ἀναγκαῖον νὰ σχετισθῇ καὶ μὲ ἄλλους Ὁπλαρχηγούς, διὰ νὰ γένῃ δυνατώτερος. Ὅθεν ἐνεργεῖ καὶ κάμνει γαμβρὸν εἰς τὴν γυναικαδέλφην του τὸν Στάθην Κατζικογιάννην τὸν Ὁπλαρχηγόν. Ὁ γυναικάδελφός του Ἀναστάσιος Α. Λιδωρίκης, δυνάμει τῶν γαμβρῶν του ἰσχύει πολὺ εἰς Ἀθήνας· ὅστις δὲν ἔπαυε τοῦ νὰ διασπείρῃ κρυφίως ψυχροὺς λόγους κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως· οὗτος δὲ δὲν βλέπει μὲ ὄμμα καλὸν τὸν τοιοῦτον σύνδεσμον τοῦ Γκούρα. Μ' ὅλον τοῦτο ἐκ φύσεως πανοῦργος, ἀλλὰ καὶ δειλός, ὑποκρύπτει τὸ αἴσθημά του, δεικνύων ὅτι εὐαρεστήθη, καὶ συνέχαιρε τὰ νέα συνοικέσια, καθότι καὶ ὁ Γκούρας ἦτον ἤδη νεόνυμφος· ἀλλ' ἡ ἀγαθὴ τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος κατορθοῖ τὰ ἀκόλουθα.

Ὁ Γκούρας ἀνάγει εἰς τὸ Φρούριον τὴν γυναῖκά του (κατὰ μῆνα Φευρουάριον, 1823) πρὸς τὴν ὁποίαν ἀποδίδονται ὅλαι αἱ ἀνήκουσαι τιμαί, ὡς πρὸς σύζυγον τοῦ Φρουράρχου καὶ Ἄρχοντος Ἀθηνῶν. Ὁ Ὀδυσσεὺς περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους φέρει καὶ αὐτὸς τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν μητέρα του ἐνταῦθα, καὶ τὰς οἰκίζει εἰς τὸ Φρούριον· ἐκ τούτου γεννᾶται ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν γυναικῶν· καὶ ἑκάστη τῶν Καπιτανίσσων θέλει τὰ πρωτεῖα. Ἡ μήτηρ τοῦ Ὀδυσσέως καταφρονεῖ τὴν Γκούραιναν, λέγουσα « Τὴν γυναῖκα τοῦ ὑπηρέτου μου δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔχω ὁμοίαν μου»· αὕτη δὲ δὲν ὑποφέρει τὴν καταφρόνησιν, συνηθισμένη νὰ τιμᾶται πρότερον ὡς Κυρία. Ἡ ἔχθρα τῶν γυναικῶν κάμνει νὰ γεννηθῇ ἡ ἔχθρα τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ Γκούρας διὰ νὰ γένῃ ἀσφαλέστερος ἀνάγει εἰς τὸ Φρούριον τὸν σύγγαμβρόν του Κατζικογιάννην πανοικί. Ὁ Ὀδυσσεὺς ταράττεται, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐξώσῃ ἀπ' εὐθείας τὸν Γκούραν, διεγείρει τοὺς Ἀθηναίους ἐναντίον τῶν φίλων καὶ σχετικῶν αὐτοῦ, ἵνα, ἀφοῦ πέσωσιν οὗτοι, συμπέσῃ καὶ αὐτός. ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς σκοπούς του, ὅτι τὸ μέρος τῶν φίλων τοῦ Γκούρα σκεπτόμενον φρονιμώτερον, νομίζει σωτήριον

τὴν διαίρεσιν τῶν δύο, καὶ προτιμότερον τὸν Γκούραν παρὰ τὸν Ὀδυσσέα. Ὁ Γκούρας ὅμως ἐφύλαττε μέχρι τοῦδε σέβας, εὐπείθειαν, καὶ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ ἀγνώμων· μόνον δὲ ἐπροφυλάττετο τὴν δολιότητα αὐτοῦ, διαγνωρίσας ἤδη τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Οὗτος ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς, ὡς μὴ γνωρίζων ποτὲ πίστιν ἐν ἑαυτῷ, δὲν ἐπίστευε πλέον αὐτῷ· ὅθεν διὰ νὰ μὴν ἔχῃ ἐμπόδια εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν σκοπῶν του, γράφει πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ν' ἀναχωρήσῃ ἀπ' Ἀθήνας, καὶ νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν Ἀθηναῖοι, μανθάνοντες τὸ πρᾶγμα, λυποῦνται διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ ἀντιζηλία τῶν γυναικῶν δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐξάψῃ ἐντελῶς τὴν ἔχθραν τῶν ἀνδρῶν. Ὅθεν διὰ νὰ μὴ σβύσῃ μὲ τὸν διαχωρισμὸν τῶν γυναικῶν πρὶν κορυφωθῇ, διανοοῦνται νὰ πράξωσιν, ὥστε νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν ἡ Οἰκογένεια αὕτη· διὸ καὶ γράφουσι πρὸς τὸν Ὀδυσσέα τὰ ἀκόλουθα. «Δὲν ἐλπίζομεν νὰ σᾶς λανθάνῃ ἡ μεγάλη χαρὰ τὴν
» ὁποίαν ἐδοκίμασεν αὕτη ἡ Πόλις, ὅταν ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ
» δεχθῇ τὴν εὐγενῆ οἰκογένειάν σας, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου λύπη
» ἐγκάρδιος ἐκυρίευσεν ὅλους ἡμᾶς, ὅτε ἠκούσαμεν, ὅτι ἐμη-
» νύσατε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπ' ἐδῶ. Ἡμεῖς λοιπὸν ἐκρίναμεν χρέος
» μας νὰ σᾶς γράψωμεν ἀπὸ μέρους ὅλης τῆς πατρίδος, ζητοῦν-
» τες αὐτὴν τὴν χάριν ἀπὸ τὴν γενναιότητά σου, νὰ μὴ μᾶς
» στερήσετε τὴν εὐγενῆ οἰκογένειάν σας, τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς τῶν
» Ἀθηνῶν τὴν ἔχει διὰ καύχημά του, καὶ ἐμψύχωσιν εἰς τὰς
» παρούσας περιστάσεις· περισσότερον δὲν θέλομεν νὰ σᾶς βα-
» ρύνωμεν μὲ τὰς παρακλήσεις μας· ἡ γενναιότης σου λοιπὸν
» γνωρίζων τὸ εἰλικρινὲς τοῦ ζητήματός μας, εἴμεθα εὐέλπι-
» δες, ὅτι θέλετε νεύσῃ εἰς τὸ νὰ μᾶς κάμετε καὶ αὐτὴν τὴν
» χάριν εἰς τὴν πατρίδα μας, ἥτις σᾶς εἶνε εὐγνώμων καὶ διὰ
» τόσας ἄλλας. Τῇ 7 Δεκεμβρίου **1823**. »

Δελεασθεὶς δὲ ἐκ τούτου ὁ Ὀδυσσεὺς, καίτοι παμπόνηρος, μετέβαλε γνώμην, καὶ τὸ πρᾶγμα διέτρεξεν ὡς ἀκολούθως θὰ φανερώσωμεν. Διὰ νὰ πάθῃ ὁ Ὀδυσσεὺς, ἔπρεπεν ὁ Δαίμων αὐτοῦ νὰ τὸν φέρῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρε τὸν τάφον του.

Πρὶν ὅμως δώσω τέλος τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεταξὺ τού-

των ἐχθροπραξίας, πρέπει νὰ διηγηθῶ τὰ συμβάντα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1823 ἔτους, καὶ ἑπομένως τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, τὴν ὁποίαν ἐκίνησεν ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς τῆς Εὐβοίας ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Τὸ 1823 σωτήριον ἔτος εἰς τὴν ὥραν τοῦ θέρους τὰ εἰς Εὔβοιαν τουρκικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν διὰ νὰ λεηλατήσωσι τὰ χωρία, καὶ νὰ συνάξωσι τὰ γεννήματα· τὰ δὲ γυναικόπαιδα καὶ οἱ ἄχρηστοι τῶν Ἀθηναίων μεταβαίνουν εἰς Σαλαμῖνα καὶ Αἴγιναν.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ μὴν ἀφήσωσι τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὰ χωρία, καὶ εἰ δυνατὸν, νὰ τὸν βιάσωσι νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἀττικῆς, ἀποφασίζουσιν ὅλοι οἱ ἐν ὅπλοις νὰ πιάσωσι τὴν θέσιν Κωλοπίθεσαν. (α) Ἀφοῦ δὲ κατέλαβον αὐτὴν, καὶ ἐκ πείρας

(α) Ἦν τὸ πάλαι δῆμος Ἀττικῆς Πίθος καλούμενος. Πιθ δὲ ἢ πίθε Ἀλβανιστὶ λέγεται « κῶλος »· Οἱ προσφυγόντες ἐνταῦθα καὶ κατοικήσαντες τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς Ἀλβανοὶ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἀκούσαντες τὴν ὀνομασίαν τοῦ χωρίου τούτου Πίθος, αἰδοῦντο νὰ προφέρωσι τὸ ὄνομα τοῦτο Ἀλβανιστὶ διὰ τὸ κακέμφατον τῆς λέξεως, προτιμῶντες τὴν Ἑλληνικὴν ὡς ξένην φωνὴν, Κῶλος. Οἱ ἐντόπιοι δὲ Ἀθηναῖοι ἐγέλων εἰς τὴν παρεξηγημένην κλῆσιν τοῦ Κώλου ἀντὶ Πίθου· ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀλβανοὶ νὰ ἑνώσωσι τὰς δύο εἰς μίαν λέξιν « Κωλοπίθεσα » μετριάζοντες τοιουτοτρόπως τὸ κατ᾽ αὐτοὺς κακέμφατον.

Ἐκ τῆς ἀπαιδευσίας καὶ βαρβαρότητος ἔπαθεν ὁ δῆμος Πίθος ὅ,τι καὶ ἡ Δεκέλεια ἀπὸ τοὺς Σταυροφόρους Φράγκους, Σικελοὺς, Γάλλους καὶ Ἰταλοὺς, τοὺς ἐξουσιάσαντας τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τοῦ 1205 μέχρι τοῦ 1456. Οἱ ἐντόπιοι εἰς τὴν διαφθορὰν τῆς γλώσσης ἐπρόφερον Δεκέλλαν τὴν Δεκέλειαν· οἱ εἱρημένοι Φράγκοι δὲν ἠδύναντο εἰμὴ νὰ τὴν προφέρωσι De cella, ὅπερ σημαίνει ταμεῖον, ἀποθήκην, τὸ καθ᾽ ἡμᾶς κελλάρι. Τὸ De cella εἶνε συνώνυμον τῷ de cassa· τὸ δὲ De μόριον ἢ ἄρθρον φέρει σημασίαν τιμῆς καὶ προνομίου. Κατ᾽ αὐτοὺς τοὺς χρόνους ὁ τόπος τῆς Δεκελείας ἦτον ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος ὡς μέχρι τῆς σήμερον. Οἱ Φράγκοι διαβαίνοντες ἀπὸ χαλκίδος διὰ τῆς Δεκελείας εἰς

ἐγνώρισαν, ὅτι δὲν δύνανται ἐντεῦθεν νὰ ἐμποδίζουν τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ στενὰ ἡ Ἀττική, καὶ ἀφοῦ τὰ χωρία ἐπρόλαβαν ν' ἀσφαλισθῶσιν, ἐγκρίνουσι νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Πόλιν, διὰ νὰ φυλάξωσιν αὐτὴν καὶ τὸ Φρούριον·

Ἀθήνας, (διότι κατεῖχον συγχρόνως καὶ τὴν Εὔβοιαν) καὶ μὴν εὑρίσκοντες οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν οὐδὲ κἂν τρόφιμον τὶ εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς De cella ἢ De cassa, ἐκάλεσαν αὐτὴν, καὶ δικαίως, Malacella καὶ Malacassa· καὶ ἔκτοτε μέχρι σήμερον καλεῖται Μαλακάσσα. Παραδεχόμεθα δὲ ὅτι ἡ σημερινὴ Μαλακάσσα εἶνε ἡ παλαιὰ Δεκέλεια ἐκ τοῦ ὅτι κεῖται πλησίον τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ τῆς φερούσης ἀπὸ Ὠρωποῦ εἰς Ἀθήνας, καὶ ἡ θέσις αὕτη εἶνε ὀχυρωτέρα τῶν ἄλλων θέσεων ἐκείνου τοῦ μέρους. Ὅτι δὲ ἡ Δεκέλεια ἔκειτο παρὰ τὴν ὁδὸν τοῦ ὠρωποῦ βεβαιοῖ τοῦτο ὁ Θουκυδίδης ἐν οἷς λέγει· «Ἡ τῶν ἐπιτηδείων παρακομιδὴ ἐκ τῆς Εὐβοίας πρότερον ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ κατὰ γῆν διὰ τῆς Δεκελείας θᾶσσον οὖσα, περὶ τὸ Σούνιον κατὰ θάλασσαν πολυτελὴς ἐγίγνετο». (Συγγραφ. ζ'. κεφαλ. κή),

Ἀπατῶνται ὅθεν οἱ θέλοντες νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ Δεκέλεια. εἶνε τὸ χωρίον «Ταττόη», διότι κατα τοὺς Γεωγράφους ἡ Δεκέλεια κεῖται πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς Ἀττικῆς, ἡ δὲ Ταττόη κεῖται πρὸς τὸ βόρειον τῆς μεσογείου χώρας. Ἦτον δῆμος τὸ πάλαι ἐν Ἀττικῇ Ὄη καὶ Ὄα καλούμενος κατὰ τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον. Ὄη δὲ σημαίνει τὸ ἀρνιακὸν, τὴν μηλωτήν. Τὸ δέρμα τοῦτο μετεχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ, ὡς καὶ οἱ νεώτεροι, ἔνδυμα τὸν χειμῶνα. Δὲν εἶνε ἀμφιβολία ἢ ὅτι κρυωμένος τις ἔν τινι κωμῳδίᾳ φέρων τὴν ὄην ἐπεφώνησε «Τάττ' ὄη» ὅ ἐστὶ φιλτάτη μου γούνα· ἢ ὅτι ἐκάλεσαν τὴν Ὄην ὡς ἀρχαιοτάτην Τάττα, ὡς οἱ νεώτεροι τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ τὰ παιδία τοὺς γονεῖς· διότι τὸ Τάττα εἶνε ἐπιφώνημα τιμητικὸν, προσφιλὲς, κολακευτικόν· ἐπεκράτησε δὲ τὸ Τάττ' Ὄη, ὡς καὶ τὸ Μαινίδιον ἀντὶ τοῦ Ἀχάρνη·

Δὲν πρέπει τις νὰ παραξενεύηται εἰς τὰς τοιαύτας μεταπεποιημένας ὀνομοσίας, ἀφοῦ τὸ ὄρος Ὑμηττὸς κατήντησεν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας νὰ γένῃ Τρελός· καὶ ἰδοὺ πόθεν. Οἱ παλαιοὶ τῆς Ἰταλίας κάτοικοι, ἡ λεγομένη μεγάλη Ἑλλὰς, ἐλάλουν τὴν δωρικὴν γλῶσσαν τὸ πλεῖστον μέρος, προφέροντες τὸν Ὑμηττὸν Ὕματτον. Ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῆς βαρβαρότητος ἔπαθε καὶ ὁ Ὕματτος ἀκρωτηριασμὸν, στερηθεὶς τὴν πρώτην συλλαβὴν, καὶ ἐκλήθη Μάττος. Οἱ κρατοῦντες τῶν Ἀθηνῶν Φράγκοι ἑρμήνευσαν εἰς τοὺς ἐντοπίους τὸν Ὑμηττὸν Τρελόν· διότι ἡ λέξις Matto σημαίνει Ἰταλιστὶ τρελόν· Ὅθεν ἔκτοτε μέχρι σήμερον οἱ χυδαῖοι τῶν Ἀθηνῶν καλοῦσι τὸν Ὑμηττὸν Τρελόν.

καὶ οὕτως ὁρκωθέντες εἰς Κωλοπίθην, κάμνουσι τὴν παροῦσαν συμφωνίαν.

« Ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι Ἀθηναῖοι ζήλῳ ἐνθέρμῳ κινούμενοι καὶ πατριωτισμῷ, ἀπεφασίσαμεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος, νὰ ἐκστρατεύσωμεν μετὰ τοῦ γενναιοτάτου Στρατηγοῦ καὶ φρουράρχου μας κυρίου. Ἰω. Γκούρα διὰ τὰ στενά μας, διὰ ν' ἀσφαλίσωμεν καὶ νὰ προφυλάξωμεν τὸν τόπον μας ἀπὸ τὴν ὀλέθριον ὀργὴν τοῦ ἐχθροῦ· ἐλθόντες δὲ ἐνταῦθα εἰς Κολοπίθεσαν, καὶ σκεπτόμενοι κοινῶς, ὅτι εἶναι ἀδύνατον πρᾶγμα διὰ νὰ βαστάξωμεν τοὺς ἐχθροὺς εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθοῦν ἔξοδα μάταια, σήμερον ἀποφασίσαμεν κοινῶς οἱ ἐδῶ εὑρεθέντες πατριῶται μετὰ τοῦ στρατηγοῦ μας, διὰ νὰ συντρέξωμεν προθύμως εἰς τὴν Πόλιν, ἀφίνοντες ἐδῶ ἑκατὸν στρατιώτας σκοποὺς (καραούλια), ἀφοῦ ἐκάμαμεν τὸν ὅρκον μας ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, διὰ νὰ χύσωμεν ὅλον τὸ αἷμά μας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος· ὑπόσχεται δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁ Στρ. καὶ φρούραρχός μας Γκούρας ἐν καθαρᾷ συνειδήσει καὶ μεθ' ὅρκου, ὅτι ἂν δὲν δυνηθῶμεν νὰ βαστάξωμεν τὴν Πόλιν, πολεμοῦντες κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μέχρι τῆς ἐσχάτης δυνατῆς στιγμῆς, νὰ μᾶς δεχθῇ (α) ὡς ἀδελφὸς χριστιανὸς ὅλους μέσα εἰς τὸ Φρούριον, ἵνα ἑνωμένοι ὅλοι εἰς ἓν σῶμα καὶ μίαν ψυχὴν νὰ συμπολεμῶμεν τοὺς ἐχθρούς. Προσέτι δηλοποιοῦμεν ἂν τὶς τῶν καταγεγραμμένων ἤθελε λειποτακτήσῃ καὶ παραιτήσῃ τὴν πατρίδα του, καὶ τοὺς ἀδελφούς του, ὁ τοιοῦτος νὰ γνωρίζεται ὡς ἐχθρὸς τῆς πατρίδος χειρότερος παρὰ τὸν Τοῦρκον, καὶ νὰ καταδικάζεται εἰς αἰώνιον ἐξορίαν, καὶ στέρησιν τοῦ σπητίου του, καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων του.

Ἐγένετο ἐν Κωλοπθέσῃ, τὴν 6 Ἰουλίου 1823.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί.)

Τούτου γενομένου ἔρχονται εἰς τὴν Πόλιν ἐνδυναμόνοντες τὰ ἀναγκαῖα.

Ἡ ὑπερτάτη Διοίκησις διατρίβουσα εἰς Σαλαμῖνα διέταξεν

(α) Ὡς νὰ εἴμεθα ξένοι μισθωτοί, καὶ ἐκεῖνος ἰδιοκτήτης τοῦ Φρουρίου.

ἓν Σῶμα στρατιωτικὸν ἐκ πεντακοσίων ἀνδρῶν, καὶ ἦλθον ἐνταῦθα ὑπὸ ἀρχηγοὺς Ἰω. Π. Μαυρομηχάλην καὶ Σταῦρον Γρίβαν.

Τὸ Ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ, συμποσούμενον εἰς πεντακουσίους ἤδη ἱππεῖς, πλησιάζει ἔξω τοῦ τείχους τῆς πόλεως τῇ 27 Αὐγούστου· οἱ Ἀθηναῖοι μὴν ἔχοντες πλείονας τῶν δέκα ἱππέων ἐξέρχονται πρὸς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθρικοῦ, συνάπτοντες μάχην πεζοὶ πρὸς ἐφίππους, καὶ δὶς καὶ τρὶς τρέπουσιν αὐτοὺς εἰς φυγὴν, ὥστε ἐνθαῤῥυθέντες διώκουσιν αὐτοὺς μίαν ὥραν μακρὰν, καὶ οὕτως ἐπιστρέφουσιν ἀβλαβεῖς· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξερχομένων Ἀθηναίων δὲν ὑπερέβαινεν ἐκεῖνον τῶν ἱππέων ἐχθρῶν. Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἔπεσον ἐχθροὶ 36, ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπέθανεν εἷς, ἀπομακρυνθεὶς τῶν συναγωνιστῶν του, ὀνόματι Δημήτριος Αὐγερινὸς, καὶ συνελήφθη ὁ Ἰωάννης Σαντοριναῖος νεανίας, καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς Φιλιππούπολιν, καὶ μετὰ ἐννέα ἔτη ἠδυνήθη νὰ ἐλευθερωθῇ, καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας.

Ἐκ τούτου οἱ ἐχθροὶ καταισχυθέντες, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ βλάψωσιν ἐπὶ μᾶλλον τοὺς Ἀθηναίους ἀναχωροῦσι μηδὲν ἐργασάμενοι. Καὶ οὕτω παρῆλθε τὸ ἔτος τοῦτο ἄνευ ἄλλης ἐχθρικῆς προσβολῆς.

Ἐν τοσούτῳ αὐξάνονται αἱ σχέσεις τοῦ Γκούρα μετὰ τῶν Ἀθηναίων· βελτιοῦται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡμέραν παρ᾽ ἡμέραν μετασχηματίζεται εἰς τὸ κρεῖττον· ἀποβάλλει τὸ ἄγριον ἦθος καὶ φιλοτιμεῖται νὰ ἐξομοιοῦται μὲ τοὺς πολιτισμένους καὶ φιλοκάλους· καὶ εἰς ταῦτα τὸν ἐβίαζεν ἔτι μᾶλλον ἡ ὑποψία τοῦ Ὀδυσσέως. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ δύναμίς του ἐθεμελιοῦτο εἰς τοὺς στρατιώτας του, δὲν ἐδύνατο νὰ ἐμποδίζῃ τὰς καταχρήσεις των· ἀλλ᾽ οὔτε πάλιν ἐμπιστεύετο εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἠγανάκτει κατ᾽ αὐτοῦ διὰ τὰς ἀταξίας τῆς φρουρᾶς του.

Ὁ Ὀδυσσεὺς διὰ νὰ φαίνεται ὅτι εἶναι εἰς κίνησιν καὶ ὅτι πολεμεῖ ὑπὲρ Πατρίδος, καθὸ Ἀρχιστράτηγος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, συνάγει στρατὸν ἐκ τριῶν χιλιάδων Ἑλλήνων, καὶ κινεῖται κατὰ τῆς Εὐβοίας περὶ τὰ τέλη τοῦ 1823 ἔτους· καὶ διὰ νὰ συγκροτήσῃ τὸν στρατὸν τοῦτον φορολογεῖ τὰς Ἐπαρχίας τῆς δικαιοδοσίας του· παρὰ δὲ τῶν Ἀθηναίων λαμβάνει

μισθοὺς στρατιωτῶν. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἤλπιζον ὅλοι ὅτι δυνάμει τοιούτου στρατοῦ, ἔχοντος τὰ ἀναγκαῖα, τροφάς τε καὶ πολεμεφόδια, ἤθελε κατορθώσῃ τί. Οἱ δὲ Τοῦρκοι προκατειλειμμένοι ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀδυσσέως, βλέποντες καὶ τὴν ἰσχυρὰν συγκρότησιν τοῦ στρατοῦ, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ πανοικῆ φόβον, διαλογιζόμενοι τὸ μέλλον αὐτῶν ὀλέθριον· ὁ γεννάδας ὅμως Στρατάρχης Ὀδυσσεὺς ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἐλπίδων αἰσίων καὶ ἀπαισίων, ἀφίνει κεχηνότα ἀμφότερα τὰ διαμαχούμενα ἔθνη, διαλύων τὸ στρατόπεδον, καὶ ἔρχεται εἰς Ἀθήνας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1824.

Βλέπων δὲ κατεχόμενον τὸ Φρούριον ὄχι πλέον ἐκ τῶν οἰκείων καὶ πιστῶν, θεωρῶν δὲ ἑαυτὸν μετέωρον καὶ ἐπισφαλῆ, ταράττεται ὡς εἰκός, καὶ διανοεῖται τεχνάσματα. Δὲν ὑποφέρει μὲν νὰ βλέπῃ τὸν Γκούραν εἰς τὰς Ἀθήνας δυνατὸν, δὲν τολμᾷ ὅμως νὰ τὸ δείξῃ ἀναφανδὸν πρὸς αὐτόν· καὶ ἐκ πλαγίου προσπαθεῖ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ἐξουσίαν, ταὐτοχρόνως προσποιούμενος φιλίαν ἐγκάρδιον καὶ ἀδελφοσύνην.

Διῃρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι εἰς δύο φατρίας, οἱ μὲν ἦσαν μετὰ τοῦ Γκούρα οἱ δὲ φθονοῦντες τοὺς φίλους τοῦ Γκούρα, ἔκλιναν πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, καί τοι γνωρίζοντες αὐτὸν ἐπιβλαβέστερον παρὰ τὸν Γκούραν. Ὁ Ὀδυσσεὺς γνωρίζων ὅτι οἱ Δημογέροντες ἐξασκοῦσιν ἐπιῤῥοὴν εἰς τὸν τόπον, βλέπων δὲ αὐτοὺς οἰκειοτέρους πρὸς τὸν Γκούραν, διανοεῖται νὰ λύσῃ τὰ μέσα τῶν σχέσεων μεταξὺ Γκούρα καὶ Δημογερόντων. Ἐφῷ δημοτικὸς γενόμενος καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον δῆθεν διώκων, τὴν ἀλωπεκῆν μετερχόμενος, παρορμᾷ τὸν λαὸν δυνάμει τῆς μετ' αὐτοῦ φατρίας ἐναντίον τῶν Δημογερόντων. Ὁ λαὸς συνελθὼν παύει τοὺς πρώτους καὶ ἐκλέγει ἄλλους. Οἱ ἐκλεγχθέντες δὲ ἦσαν Μιχαὴλ Τυρναβίτης, (α) Ἀνάργυρος Πατράκης, Ἰω. Πάλλης (β) καὶ δύο ἐκ τῶν χωρίων· ἦσαν δὲ οὗτοι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν. Συγχρόνως καθιστῶσι καὶ Δικαστήριον, συγκείμενον ἀπὸ δύο μέλη, δυνάμε-

---

(α) Οὗτος ἐτελεύτησε τῷ 1836 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 86, χρηματίσας ἄνθρωπος τοῦ Κόσμου, ἔχων νοῦν καὶ πολιτικὴν σύνεσιν.

(β) Οὗτος ἐτελεύτησε τῷ 1827, χρηστὸς καὶ ἐνάρετος πολίτης ἀναδειχθεὶς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ.

τον νὰ δικάζῃ πᾶν εἶδος δίκης· καὶ διὰ νὰ ἔχῃ ἰσχὺν, ἐζήτησαν τὰ μέλη τοῦ Δικαστηρίου παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως νὰ δοθῇ αὐτῷ συνεργάτης εἷς τῶν οὐκιακῶν του. Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὰς πράξεις αὐτὰς ἀναχωρεῖ ἐξ Ἀθηνῶν, μὴ θέλων νὰ διατρίβῃ πολὺ ἐνταῦθα δι' ἄλλα τινὰ τέλη του.

Εἰς τὰς συνελεύσεις καὶ ἐκλογὰς τῶν Ἀθηναίων γενομένας τὴν 21 καὶ 23 Φευρουαρίου, παρευρέθη καὶ ὁ Συνταγματάρχης Ἄγγλος Στανὼπ, διατρίβων κατ' αὐτὰς εἰς Ἀθήνας· τοῦτον ὁ πλάνος Ὀδυσσεὺς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ὑποδεικνύων σέβας καὶ ἀγάπην, διὰ νὰ τῷ ἐπιδεικνύῃ τὰς πράξεις του καὶ τὴν δημοτικότητά του· ὁ ἀγαθὸς οὗτος φιλλέλην συνέζησε καιρόν τινὰ μετ' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἁπλοῦς καρκῖνος μὲ τὸν δολερὸν ὄφιν· καὶ συνέγραψεν ὑπὲρ τοῦ Ὀδυσσέως ἀπατηθεὶς τὰ μέγιστα· διότι ὡς ξένος καὶ ὡς φίλος τοῦ ἐπαινουμένου δὲν ἐδύνατο νὰ μάθῃ ἀπό τινα τὴν ἀλήθειαν, καθ' ὃν χρόνον μάλιστα ἐδυνάστευεν ὁ Ὀδυσσεὺς, καὶ κανένας δὲν ἐτόλμα νὰ φανερώσῃ τὰς κακίας τοῦ ἀνθρώπου. Πόσον λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικοὶ οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ γράφωσιν εἰς ξένην γῆν ξένων πράξεις καὶ βίους.

Ὁ δὲ Γκούρας ἀντιφερόμενος καὶ ἀντενεργῶν εἰς τοὺς νεοεκλεχθέντας Δημογέροντας, τοὺς ἠνάγκασε νὰ διαλυθῶσι· δὲν συνεισέφεραν ὀλίγον εἰς τὴν διάλυσιν καὶ οἱ ἐναντίοι αὐτῶν. Ἂν ὅμως οἱ Δημογέροντες οὗτοι ἦσαν ἐμπειρότεροι τῶν πραγμάτων, καὶ ὀλίγον πραγματευόμενοι τὰς περιστάσεις, δὲν ἦτον δύσκολον νὰ σχετισθῶσι μετ' αὐτοῦ ὡς οἱ προκάτοιχόν των, οἵτινες ἐγνώρισαν τὴν δυνατὴν θέσιν τοῦ Γκούρα καὶ τὴν περίστασιν βοηθοῦσαν αὐτὸν, καὶ ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἐτολμοῦσεν, οὔτε ἐδύνατο νὰ βλάψῃ αὐτόν· δὲν ἠμπορῶ ὅμως νὰ σιωπήσω, ὅτι οἱ διαλυθέντες οὗτοι Δημογέροντες ἦσαν καὶ φιλοπάτριδες καὶ ζηλωταὶ τῆς Ἐλευθερίας. ταὐτοχρόνως δὲ διελύθη καὶ τὸ δικαστήριον, μετατεθεμένων τῶν Μελῶν αὐτοῦ εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν· ἦσαν δὲ οὗτοι Π. Ζαχαρίτζας καὶ Γεώργιος Ψύλλας· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐστάλη ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπαρχίας εἰς τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα κατὰ τὸ Πολίτευμα, ὁ δεύτερος δὲ διωρίσθη ὡς σύμβουλος τοῦ Βουλευτοῦ, ἐνῷ ὁ Νόμος δὲν προσδιώριζε σύμβουλον Βουλευτοῦ.

Τί δὲ τεχνάζεται ὁ δόλιος Ὀδυσσεὺς, ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἀπ' Ἀθήνας, πορευόμενος εἰς Κάλαμον (α) Κώμην Ἀττικῆς; πλάττει μίαν

Ὁ Δῆμος οὗτος ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ψαφὶς, καὶ ἐνέμοντο αὐτὸν οἱ Ὠρώπιοι. Σημαίνει δὲ ψάθαν· ἐκ τῆς λέξεως «ψαφὶς» γίνεται ψαφαρὸν, ψαθαρὸν, ψαδαρὸν, καὶ ψαθυρόν. Εἶνε καὶ συνώνυμος τῇ ῥιπῇ ἢ ῥιπὶ (ῥίψ) σημαινούσῃ καὶ τὴν ψάθαν καὶ τὸν κάλαμον. Τὸ δὲ ψαφαρὸν ἢ ψαδαρὸν σημαίνει τὸ εὔθλαστον, τὸ ἀσθενὲς, καὶ τὸ μὴ στερεὸν, ὡς εἶνε ἡ ψάθα καὶ τὸ καλάμι. ὥστε ἡ ψαφὶς καὶ ὁ κάλαμος εἶνε συνώνυμα. Πότε δὲ ἤρξατο νὰ καλῆται κάλαμος ἡ ἑρμηνευθεῖσα ψαφὶς εἶνε μὲν ἄδηλον, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κατωτέρους χρόνους τοῦ Μεσαιῶνος. Ἡ Κώμη ψαφὶς ἔκειτο πρὸς τὴν θάλασσαν ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπέχουσα τῆς παραλίας, ὅπου τὴν σήμερον εἶνε καὶ δύο ἐκκλησίαι, καὶ καλεῖται ὁ τόπος ἡ Παναγία· ἀπέχει δὲ ὁ νῦν Κάλαμος ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν. Οἱ κάτοικοι τῶν δήμων Ἀττικῆς μετετοπίσθησαν οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς περιστάσεων, καὶ μάλιστα οἱ κατὰ τὰς παραλίους πόλεις ἢ Κώμας κατοικοῦντες. Ἔχομεν παραδόσεις ἐκ τῶν παλαιοτέρων ἡμῶν, ὅτι καθ' οὓς χρόνους οἱ Ἄραβες ἐπολέμουν τὸ βασίλειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε ἐπολιόρκουν τὴν Χαλκίδα διὰ θαλάσσης, τὰ πλοῖα αὐτῶν εἰσπλέοντα τὸν Εὐβοϊκὸν Κόλπον διήρπασαν καὶ ἐξηνδραπόδισαν τὰς παραλίους αὐτὰς πόλεις τῆς Ἀττικῆς, τὸν Μυῤῥινοῦντα, Προβάλινθον, Ῥαμνοῦντα, ψαφίδα καὶ λπ. Οἱ κάτοικοι τοῦ Μυῤῥινοῦντος οἱ διασωθέντες, μετῴκησαν ἔκτοτε εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας, ὅπου σήμερον κεῖται τὸ Μαρκόπουλον, μίαν ὥραν ἀπέχον τοῦ Μυῤῥινοῦντος. Καλεῖται δὲ νῦν Μυρνοῦντα, ὅπου φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς Κωμοπόλεως· ὁ δὲ Προβάλινθος μετωνομάσθη βάλανθος, καὶ τελευταῖον καλεῖται Βελανιδιὰ, ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος ἤδη· ὡσαύτως καὶ ὁ Ῥαμνοῦς Ὀμβριόκαστρον ἐπικληθείς. Ἀπεσύρθησαν δὲ καὶ οἱ ψαφίδαι ὅπου σήμερον κεῖται ἡ Κωμόπολις τοῦ Καλάμου, ἀπέχουσα τοῦ μαντείου τοῦ Ἀμφιάρεω εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας, ὅπερ νῦν μαυροδήλεσι καλεῖται.

Ὁ ἀρχαιολόγος λογιώτατος, ὅστις τὰ περὶ τὸν Κάλαμον καὶ Ὠρωπὸν χωρία ἐκάλεσε Πειραίαν εἰς τὸν σημερινὸν νέον σχηματισμὸν τῶν δήμων Ἀττικῆς, ἠπατήθη ὡς πρὸς τὸ ὄνομα· διότι κανένας τῶν παλαιῶν δήμων Ἀττικῆς δὲν φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο «Πειραία», οὔτε χωρίον τι. Ἰδοὺ πόθεν παρήγαγεν ὁ ἀρχαιολόγος καὶ σχηματιστὴς τῶν δήμων τὸν νέον τοῦτον δῆμον. Ὁ Θουκυδίδης Συγγραφῇ Β΄. κεφαλ. κγ΄ λέγει, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι φθάσαντες εἰς τὸν Ὠρωπὸν ἐκάκουν τὴν Πειραϊκὴν καλουμένην γῆν, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι παρεχώρησαν εἰς τοὺς ὠρωπίους νὰ νέμωνται ὑπηκόους ὄντας αὐτῶν. Ἐκ τούτου ὑπέλαβεν ὁ ἀρχαιολόγος ὅτι δῆθεν ἡ λέξις «Πειραϊκὴ» παράγεται ἐκ τῆς Πειραίας, οὕτω καλουμένου τοῦ τόπου· ὡς ἄνθρωπος ἠπατήθη. Ἡ λέ-

ἐπιστολὴν δεκαοκτὼ Πολικῶν ἐγκρίτων, ὑπογεγραμμένων κατὰ πλαστογραφίαν, ὅτι πέμπεται δῆθεν πρὸς αὐτὸν τοῦτον· ἔνθα προσκαλεῖ τὸν Γκούραν καὶ τῷ κοινοποιεῖ τὴν ἐπιστολὴν διαλαμβάνουσαν οὕτω. « Πρὸς τὸν γενναιότατον Στρατηγὸν Ὀδυσσέα, τὸν κοινὸν πατέρα καὶ εὐεργέτην μας· μετὰ θεὸν εἰς ἄλλον δὲν ἔχομεν τὰς ἐλπίδας, εἰ μὴ εἰς τὴν γενναιότητά σας. Ἀφοῦ ἀναχωρήσατε ἀπ' ἐδῶ, ὁ Γκούρας ἄρχισε πάλιν τὰ πρῶτα του· τοὺς Δημογέροντάς μας τοὺς κατατρέχει, τοὺς πολίτας τοὺς τυραννεῖ· ὅ,τι θέλει, κάμνει· κανένα δὲν ἀκούει· ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν πλέον νὰ τὸν ὑποφέρωμεν. Πολλὰ καλὰ μᾶς ἔκαμες ἕως τώρα. Σᾶς παρακαλοῦμεν θερμῶς νὰ κάμῃς καὶ τοῦτο. Τὸν Γκούραν νὰ τὸν σηκώσῃς ἀπὸ τὸ Φρούριον, καὶ νὰ ἔλθῃς ὁ ἴδιος νὰ καθήσῃς ἐδῶ, διὰ νὰ ἔχωμεν ἡσυχίαν, καὶ νὰ διορθωθοῦν τὰ πράγματα· σᾶς ἐξορκίζομεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ τῆς Πατρίδος νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃς ὀρφανούς, καὶ παραπονεμένους. Μένομεν μὲ ὅλον τὸ σέβας ».

Πρὶν ὅμως γένῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ γράμματος ὁμιλεῖ πρὸς τὸν Γκούραν οὕτω « Παιδί μου Γκούρα, πολλαῖς φοραῖς ἐδάλθηκαν οἱ ἐχθροί μας νὰ μᾶς διαιρέσουν· ὅμως δὲν ἐκατόρθωσαν τίποτε· ἀπὸ τὸ παρὸν γράμμα θέλεις βεβαιωθῇς τοὺς κακοὺς σκοποὺς τῶν Ἀθηναίων· σοῦ εἶπα πολλαῖς φοραῖς νὰ προσέχῃς αὐτούς, καὶ νὰ μὴ τοὺς πιστεύῃς, ὅτι εἶναι διαβολεμένοι, καὶ πονηροί, καὶ πασχίζουν νὰ μᾶς διώξουν καὶ τοὺς δύο ἀπ' αὐτοῦ· ὅμως τὰ φρόνιμα παιδία δὲν τὰ γελοῦν· « λαγὸς πιπέρι ἔτριβε,

---

ξις Πειραϊκὴ εἶνε διφυής, καὶ ἡ μὲν ἔχει ῥίζαν τὸν Πειραιᾶ, ἡ δὲ τὸ πεῖραρ, ὅπερ σημαίνει τὸ πέρας, τὸ τέλος πράγματος ἢ τόπου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὠρωπὸς κεῖται ἐπὶ τῶν συνόρων Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας κατὰ τὸν εὐβοεικὸν Κόλπον, τὰς παρὰ τὰ σύνορα γαίας, αἵτινες καὶ πέρατα καλοῦνται τῆς ἐπαρχίας, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλουν πειραϊκὴν γῆν, ὡς εἰ ἔλεγον τελευταίαν γῆν. Ὥστε ἢ πρέπει νὰ ὀνομασθῇ δῆμος Πειραϊκῆς, καὶ οὐχὶ Πειραίας, ἢ Περαίας, ὡς ἄλλος λογιώτατος ἐκ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι ἀφήρεσε τὸ Ι, νομίσας τὴν πρώτην συλλαβὴν ἐσφαλμένην, καὶ οὕτως ἐξακολουθεῖ νὰ γράφεται «Περαία»· ἢ πρέπει νὰ προτιμηθῇ ὁ δῆμος ὠρωπὸς καὶ διὰ τὴν ἀρχαιότητά του καὶ διὰ τὴν θέσιν του ὡς πρὸς τὰ ἄλλα χωρία τῆς Πειραϊκῆς· μάλιστα δὲ ὁ Παυσανίας αὐτὴν τὴν γῆν καλεῖ ὠρωπίαν.

κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του» διάβασε λοιπὸν καλὰ τὸ γράμμα τῶν φίλων, καὶ λάβε τὰ μέτρα σου διὰ νὰ φερθῇς εἰς αὐτούς, καθὼς τοὺς πρέπει· ἡ ἐδική μου συμβουλὴ εἶναι νὰ τοὺς βγάλῃς ὅλους αὐτοὺς ἀπὸ τὴν μέσην, ἂν θέλῃς νὰ ἡσυχάσωμεν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς διαβόλους· καὶ ἂν δὲν τὸ κάμῃς τοῦτο, θὰ μετανοήσεις· διὰ τί ἠμποροῦν ὡς τὰ ὕστερα νὰ σὲ δολοφονεύσουν· περισσότερα δὲν ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ, καὶ ἂν ἔχῃς νοῦν, φέρσου σὰν παληκάρι» Ἡ παροῦσα συμβουλὴ ὁμοιάζει μὲ τὸ ἀκόλουθον πρὸς τὸν Θ. Κολοκοτρώνην γράμμα τοῦ ἰδίου Ὀδυσσέως « ἀδελφὲ Γύφτο! ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ὅποιον ἤθελε νὰ φονεύσῃ τὸν ἔκαμνε συγγενῆ· λάβε καὶ σὺ μέτρα διὰ τοὺς ἀληθινοὺς Τούρκους τῆς Πατρίδος· διότι θέλουν ἀφανίσει τὴν Πατρίδα, καὶ μὴ καρτερεῖς νὰ σοῦ τὸ φανερώσω μὲ τὸ τζικοῦρι», (ὅρα Φραντζῆ ἱστορ. Τόμ. Β΄. σελ. 86.) Ἂς ἰδοῦνοίτολμῶντες νὰ δικαιώσωσι καὶ νὰ ὑπερασπίζωσιν τὸν Ὀδυσσέα· σφαγέα καὶ μακελλάρην ἤθελε τὸν Κολοκοτρώνην ὁ Ὀδυσσεύς· ποίων; τῶν προκρίτων τῆς Πελοποννήσου. Πόση διαφορὰ μεταξὺ Κωλοκοτρώνη καὶ Ὀδυσσέως! ὁ μὲν αἱμοβόρος καὶ μιαρός, ὁ δὲ ἀγνὸς αἱμάτων καὶ ἀληθὴς Πατριώτης.

Ὁ Γκούρας δὲ ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν ἔμεινεν ἄπορος, μὴ δυνάμενος μήτε νὰ πιστεύσῃ, μήτε ν' ἀπιστῇ· καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὴν Πόλιν τεταραγμένος, ἐκμυστηρεύεται τὸ πρᾶγμα εἴς τινας τῶν ἐξ ἀποῤῥήτων του συγγενεῖς, οἵτινες γνωρίζοντες μᾶλλον τὴν δολιότητα καὶ τὰς μηχανουργίας τοῦ Ὀδυσσέως, τὸν ἔκαμαν νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶνε πλαστογραφία, κίνημα δολερῶν σκοπῶν, ἀφορώντων τὸν ὄλεθρον τοῦ Γκούρα. Ὅθεν ὁ Γκούρας διὰ ν' ἀντιστρέψῃ τὰ καθ' αὐτοῦ μελετώμενα κατὰ τοῦ ἰδίου μελετῶντος, κοινοποιεῖ τὸ μυστικόν τοῦτο, ἀλλὰ πολὺ βραδέως, πρός τινας φίλους, καὶ ἓν ἕτερον ἐπινόημα τῆς διεστραμμένης ἐκείνης ψυχῆς, ὅπερ ἐν τοῖς περὶ τοῦ Γκούρα εἰρήσεται.

Ἕως ὅτου ὅμως νὰ γνωρίσῃ ὁ Γκούρας τὴν ῥαδιουργίαν τοῦ πονηροῦ, ἐβασανίσθησαν ἀδίκως φρικώδη βάσανα ὀκτὼ Ἀθηναῖοι νεανίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν Λάμπρος Κορομηλᾶς. Ἰωάννης Κανάρης, Σαράντης Βανάνας, καὶ Δ. Ῥοῦτος, ὑπο-

πτευθέντες παρ' αὐτοῦ ὡς ὀπαδοὶ τῆς ἐναντίας Φατρίας ἐπιβουλευούσης αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Κατὰ τὸ 1824 ἔτος ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν ὥραν τοῦ θέρους ἐπιβαίνει εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ στρατὸν ἓξ χιλιάδων ἐκλεκτόν, τεσσάρων ἐκ Γενιτζάρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ δύο ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Εὐβοίας· ὁ σκοπὸς τοῦ ἐχθροῦ ἦτον νὰ λεηλατήσῃ καὶ διαρπάσῃ τὰ χωρία, καὶ νὰ πολιορκήσῃ εἰ δυνατόν, τὴν Πόλιν.

Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ Φρουράρχου προλαμβάνουσι τὰ δυνατὰ καὶ σπουδαῖα μέτρα. Τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἀδυνάτους ἄνδρας μεταφέρουσιν εἰς Σαλαμῖνα. Οἱ δὲ ἱκανοὶ νά φέρωσιν ὅπλα μένουσι νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα. Καὶ πρὶν νὰ ἐπιδῇ ὁ ἐχθρὸς, γράφουσι πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν περὶ τῆς παρούσης περιστάσεως, προτείνοντες καὶ αἰτοῦντες τινά. Πρὸς πληροφορίαν δέ τῶν μεταγενεστέρων περὶ τῶν παρόντων πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, κρίνω ἄξιον νὰ συμπεριλάβω ἐνταῦθα τὴν παροῦσαν ἀναφορὰν τῶν Ἀθηναίων, τῆς ὁποίας τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα δὲν εἶνε ψευδῆ.

« Σεβαστὴ Διοίκησις! « Ἰδοὺ καὶ τέταρτος χρόνος, καθ' ὃν ὁ ἐχθρὸς ἐκίνησε τὰς δυνάμεις του ἐναντίον τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὸ μεγαλήτερον μέρος τοῦ ἔθνους βλέπομεν νὰ μένῃ θεωρὸν τῶν κινημάτων τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οἱ περισπασμοὶ καὶ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου νὰ περιορίζωνται πάλιν εἰς ὀλίγας ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὴν παντελῆ ἀδυναμίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰς ἔφερεν αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς, τρεῖς χρόνους κατὰ σειρὰν καταπολεμῶν, καὶ ἐκστρατεύων εἰς τὰς ἰδίας· τοιαῦται εἶναι αἱ Ἐπαρχίαι τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ τοιουτοτρόπως, μόναι δηλ. καὶ ἐπολέμησαν ἕως τώρα ἀβοήθητοι, καὶ ἀντεστάθησαν γενναίως μὲ μεγαλωτάτην φθορὰν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου. Δι' αὐτὰς ἕως τώρα ὁ ἐθνικὸς οὗτος πόλεμος ἐστάθη μερικὸς, καὶ μερικώτερος διὰ

κάθε μίαν ἀπ᾽ αὐτάς· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ ἔχῃ ἡ Ἑλλὰς ὅλη ἓν σῶμα στρατιωτικὸν ἐθνικὸν, ἀνάλογον ν᾽ ἀντιπαρατάττεται ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, εἰς ὅποιον μέρος τῆς Ἐπικρατείας εἶναι ἀνοικτὸν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, ἐκ τοὐναντίου ἡ πᾶσα μία Ἐπαρχία, καίτοι πυρπολημένη, αἰχμαλωτισμένη καὶ κατεστραμμένη πρότερον, ἦτον ὅμως ὑπόχρεως νὰ ἀντέχῃ μόνη εἰς ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Σουλτάνου. Ἐκ τούτου αὐταὶ αἱ ἐπαρχίαι ἔμειναν πλέον χωρὶς κανένα πόρον χρηματικὸν, ἔμειναν καὶ χωρὶς ὁπλοφόρους ἄνδρας· ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον, ἄλλοι δὲ διεσκορπίσθησαν ὡς ἀπόλιδες εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ τώρα οὔτε μία Ἐπαρχία ἰδιαιτέρως, οὔτε ὅλαι ἑνωμέναι μαζὺ δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ σχηματίσωσι πολλοστὸν στρατιωτικὸν Σῶμα πρὸς ὑπεράσπισιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ᾽ ἆρά γε ἔτζι θέλει τὰς ἐγκαταλείψῃ καὶ τοῦτον τὸν χρόνον τὸ ἔθνος; Μὴ πρὸς θεοῦ Σεβαστὴ Διοίκησις! τώρα οἱ Ἕλληνες ὅλοι φωνάζουν ἔθνος· φωνάζουν ἐθνικὴν Διοίκησιν. Ἡ Διοίκησις ἔλαβε τὴν ἀνήκουσαν δύναμιν καθ᾽ ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν, καὶ ἄρχισε νὰ δεικνύῃ πατρικὴν καὶ δραστήριον προστασίαν τῶν λαῶν της. Δύναται λοιπὸν νὰ ὑποφέρῃ τὰ γνήσια τέκνα της τοὺς Ἀνατολικοελλαδίτας νὰ τοὺς σπαράττῃ ὁ ἐχθρὸς μόνους καὶ ἀβοηθήτους, καὶ νὰ ἐξολοθρεύῃ αὐτὰς τὰς ὡραίας Ἐπαρχίας τῆς Ἐπικρατείας της; Ἡ Πελοπόννησος δὲν θέλει ἆρά γε τελευταῖον ἐξυπνήσῃ ἀπὸ τὸν λήθαργον τῆς ἀδιαφορίας της εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος; δὲν θέλει λάβῃ ποτὲ τύψιν συνειδήσεως δι᾽ ὅσον αἷμα ἀθῶον Χριστιανικὸν χύνεται, καὶ ὅτι ὀπισθοδρομοῦν τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἐξ αὐτῆς τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἀκινησίας της; ἡμεῖς ἔχομεν τὰς ἐλπίδας καὶ τὸ θάῤῥος μας εἰς τὴν πρόνοιαν τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως, ὅτι θέλει ὀργανίσει Σῶμα στρατιωτικὸν ἐθνικὸν, καὶ θέλει τὸ βάλῃ εἰς κίνησιν ἐν καιρῷ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ὅπου ἡ χρεία τὸ καλέσει· οἱ Ἀθηναῖοι αὐθόρμητοι κατ᾽ αὐτὰς συνῆλθον, καὶ ὡρκίσθησαν ὅσοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ὁπλοφορήσωσι διὰ νὰ φυλάξωσι τὸ τεῖχος τῆς πόλεώς των, καὶ τὸ Φρούριον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ γενναίου Στρατηγοῦ Γκούρα, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς

προχωρήση έως εδώ. Ευρέθησαν όμως ολίγοι διά την φύλαξιν του εκτεταμένου Τείχους· και το δεινότερον πολλοί εξ αυτών άοπλοι. Η Πατρίς μας καθυποβάλλει υπό το όμμα της Σ. Διοικήσεως αυτήν την ανάγκην της· και παρακαλεί δι' ημών να προβλεφθώσιν από την Υπερτάτην Διοίκησιν, και να σταλώσι πεντακόσια τουφέκια διά να μεταχειρισθώσιν αυτά οι πρόθυμοι άοπλοι στρατιώται της πατρίδος προς υπεράσπισιν τούτου του προπυργίου της Ἑλλάδος. Τα τουφέκια αυτά θέλουν μένη πάντοτε δημόσια υπό την εξουσίαν και διάταξιν της Διοικήσεως· ημείς δε απεκδεχόμενοι και ταύτην την μερικήν εις την πατρίδα μας βοήθειαν, ως την γενικωτέραν δι' όλην την Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα.

Υποσημειούμεθα με όλον το σέβας.

Τῇ 27 Ἀπριλίου **1824.**

(Τ. Σ.) Οἱ Δημογέροντες.

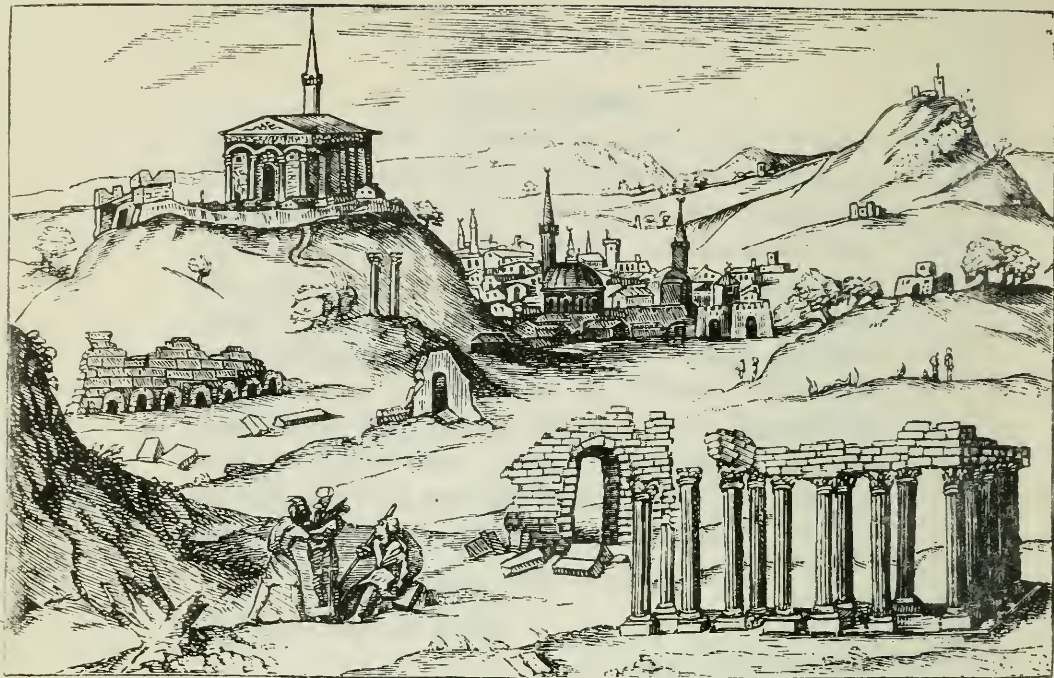
Σημειούσθω, ότι η Διοίκησις τα μεν τουφέκια και τινα πολεμεφόδια εφρόντισε και μας έστειλεν, έτερον δε ουδέν εδυνήθη να πράξη.

Ὁ δὲ Γκούρας άμα ο εχθρός επάτησε την Ἀττικήν, διά να μη τον αφήση να λάβη θάῤῥος, παραλαμβάνων τριακοσίους άνδρας, έρχεται εις Μαραθώνα.

Ὁ εχθρός ακούων τον Γκούραν ενταύθα, κινείται εναντίον του, έχων πεποίθησιν, ότι ή θέλει τον πιάση αιχμάλωτον, ή θέλει τον διώξη, αφού του φθείρη την μικράν δύναμιν.

Ὁ Γκούρας βλέπων το κίνημα του εχθρού, κρίνει καλόν να τον υπομείνη και να τον πολεμήση εις χαράκωμα· η απόφασίς του όμως ήτον, ή να δοξασθῇ εις τον ένδοξον τούτον τόπον του Μαραθώνος, ή να αποθάνη και να ταφῇ εκεί· ανεμνήσθη γαρ τον Μιλτιάδην την ώραν εκείνην, και εκ φιλοτιμίας ώρμησε να τον μιμηθῇ. Διό κάμνει πρώτον την διαθήκην του (αυτή ευρέθη και μετά τον θάνατόν του, ήτις τῷ προσάπτει τιμήν), και εκλέξας την θέσιν, οχυρούται, περιμένων τον εχθρόν.

Ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς πλησιάζει και προσπαθεί πρώτον να κρημνίσῃ το χαράκωμα διά κανονίων, και αφού επυροβόλησε **44** φο-

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΤΟΥ 1672
Σχεδίασμα τοῦ Ἰησουΐτου μοναχοῦ
Ἰακώβου Babin

ATHÈNES EN L'AN 1672
Dessin de Iacob Babin, moine
Jésuite

Πρέπει νὰ ἀναγνώση τις τὰς διαφημιστικὰς περιγραφὰς τῶν κατορθωμάτων των, καὶ νὰ καμαρώση ἔπειτα τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος. Θὰ νομίση, ὅτι ἀκούει ἀκόμη τὰς πολυγλώσσους ἐπευφημίας τοῦ στρατοῦ τῆς πολιορκίας, διὰ τὴν σκοπευτικὴν ἐπιτυχίαν τῆς μπόμπας τῆς 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1687. Καὶ ἦτο ἡμέρα Παρασκευή.(Δ. Καμπούρογλου.Παλαιαὶ Ἀθῆναι)

ραῖς, μὲ ἀλλαλαγμὸν ὁρμῶσιν οἱ ὑπερήφανοι Γεννητζάροι κατὰ τοῦ χαρακώματος· ἡ Ἑλληνικὴ ὅμως φωτιὰ τοὺς καίει καὶ τοὺς ῥίπτει κατὰ γῆς· αὐξάνεται ἡ ὀργή, καὶ ἐκ δευτέρου σφοδρότερον ῥίπτονται κατὰ τοῦ χαρακώματος. Οἱ Ἕλληνες ἀνάπτουσιν ἀπὸ θυμόν, καὶ μὲ τὸ πῦρ ἀδιάκοπον ἀπωθοῦσι πάλιν αὐτούς. Ὁ Πασσᾶς, διὰ νὰ μὴ μείνῃ κατησχυμένος, ἐνθαῤῥύνει τὸν στρατόν του, ἐνθυμίζων τοὺς Γεννητζάρους τὰ πατρῷα ἀνδραγαθήματα, μεγαλύνων αὐτούς, καὶ ὑποσχόμενος πλουσιώτατα τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. Ὁ δὲ Γκούρας ἐνθυμίζων πρὸς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἔνδοξον προπατορικὴν νίκην τοῦ Μαραθῶνος, τοὺς ἔκαμε νὰ αἰσθάνωνται ὅτι μάχονται οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι παλαιοὶ Ἀθηναῖοι· καὶ ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ μὲ τελευταίαν ἀπόφασιν, ἢ νὰ κυριεύσωσι τὸ χαράκωμα, ἢ νὰ μὴν ὀπισθοδρομήσῃ κανένας, πανστρατιᾷ ἐπιπίπτουσι τὸ ἀλὰ ἀλὰ μεγαλοφωνοῦντες οἱ βάρβαροι· ὁ δὲ γενναῖος Γκούρας, ἀφοῦ ἄναψε τὰς καρδίας τῶν περὶ αὐτὸν ἀπὸ μίαν φλόγα φιλοτιμίας, πρῶτος πηδᾷ (α) ἔξω τοῦ χαρακώματος, καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ λοιποὶ τριακόσιοι, καὶ γίνεται τὸ πρᾶγμα ἀντίστροφον· οἱ ἐχθροὶ δίδουν τὰ νῶτα, καὶ βλέπεις πρᾶγμα παράδοξον, οἱ τριακόσιοι νὰ φυγαδεύσωσιν ἓξ χιλιάδας στρατὸν ἐκλεκτόν, εἰς τρόπον ὥστε διεσκορπίσθησαν, διωκόμενοι τῇδε κἀκεῖσε· ηὔξησε δὲ τὴν φυγὴν καὶ τὸν τρόμον τῶν Τούρκων καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Στρατηγοῦ Διονυσίου Εὐμορφοπούλου, ὅστις κατὰ τὸ δειλινὸν ἐπρόφθασε βοήθειατῶν ἡμετέρων. Ἡ μάχη ἄρχισεν ἀπὸ πρωΐας μέχρι δειλινοῦ. Ἔπεσον δὲ Τοῦρκοι εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης 260. Μεταξὺ τούτων εἶναι καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Γεννητζάρων Ἰμπραὴμ Πασσᾶς, καὶ ὁ Ἀνεψιὸς τοῦ Ὀμὲρ Πασσᾶ Ἀτμίμπεης, καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί. ἐσώθησαν πληγωμένοι καὶ ἡμιθανεῖς περὶ τοὺς 610. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπλήσθησαν πλουσιωτάτων λαφύρων· καὶ ἐξ αὐτῶν ἐπληγώθησαν τρεῖς, καὶ ἀπέθανεν εἷς· ἐγένετο δὲ ἡ μάχη τῇ ἕκτῃ Ἰουλίου 1824.

Ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς, συνάξας τοὺς διασκορπισμένους Γεννητζά-

(α) Ἐγένετο δὲ τοῦτο, ἅμα εἶδε τὴν ἐπιφανεῖσαν βοήθειαν, ἥτις ἐπεφόβισε μὲν τοὺς ἐναντίους, ἐνεθάῤῥυνε δὲ τοὺς ἡμετέρους.

ρους του, στρατοπεδεύει εἰς Καπαδρίτι (α) χωρίον Ἀττικῆς.

Ὁ Γκούρας κοινοποιεῖ τὴν νίκην εἰς τὴν Πόλιν, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν, ἥτις εἰς ἀπάντησιν τῆς αναφορᾶς του ἐπιστέλλει τὰ ἀκόλουθα.

Περ. Β.
Ἀρ. 2709

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΤΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

Πρὸς τὸν Γενναιότατον Ἰωάννην Γκούραν.

Ἡ Διοίκησις μὲ εὐχαρίστησίν της ἀνέγνωσε τὴν ἀπὸ τὰς 7 τοῦ παρόντος ἀναφοράν σου, καὶ μὲ χαράν της εἶδε τὰς λαμπρὰς νίκας, τὰς ὁποίας μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀρχηγῶν ἔκαμες εἰς τὸ πεδίον τοῦ Μαραθῶνος· αἱ πράξεις σου πάντοτε ἐστάθησαν σύμφωνοι μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους· καὶ ἡ Διοίκησις ἀφοῦ ἔμαθεν ὅτι ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροί, καὶ σχεδὸν ἐπολιόρκησαν τὰς Ἀθήνας, εὐλόγως εἶχε καλὰς ἐλπίδας εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀνδρίαν σου, καὶ εἶχε δίκαιον νὰ ἐλπίζῃ ἀπὸ μέρους σου καὶ εἰς τὸ ἑξῆς κάθε πατριωτισμὸν καὶ ζῆλον, καὶ προθυμίαν· καὶ ἐνῷ σὲ συμβουλεύει καὶ σὲ προτρέπει νὰ μείνῃς πάντοτε ἄγρυπνος εἰς τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ καὶ προσεκτικός, εἰς τὸ νὰ φυλάττωνται καλῶς αἱ ἀναγκαῖαι θέσεις, σὲ εὔχεται παντοτινὰ καὶ λαμπρὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν Τρόπαια. Ἐνθυμοῦ Στρατηγέ, ὅτι ἡ Ἱστορία ὕστερα ἀπὸ αἰῶνας φυλάττει εἰσέτι τὴν μνήμην ὑπόγυιον τῶν εἰς Μαραθῶνα ἀριστευσάντων προγόνων μας. Ἤξευρε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀπροσωπόληπτος αὕτη Ἱστορία δὲν θέλει βέβαια παραδώσῃ εἰς τὴν σιωπὴν τὴν εἰς τὸ αὐτὸ πεδίον λαμ-

---

(α) Τὸ ὄνομα Καπαδρίτιον εἶναι τῆς ἐποχῆς τῆς παραφθορᾶς τῆς γλώσσης· ἐκλήθη οὕτως κατὰ παραφθορὰν ὡς ὑπὸ τὰς Δειράδας κείμενον. ἦν γὰρ δῆμος Δειράδων, ὧν ὁ χείμαρρος καλεῖται νῦν φασιδερη. Τὸ Καπαδρίτιον ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ὕβα ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του· διότι ὕβα λέγεται τὸ κοιλοειδὲς σχῆμα τῆς γῆς, ὅπερ ἡμεῖς Γούβαν καλοῦμεν, διατηροῦντες τὸν ἀρχαϊσμὸν διὰ τοῦ διγάμματος· ὕβα, οὔβα, Γούβα. Οἱ δῆμοι τῆς Ἀττικῆς ἐκλήθησαν οἱ μὲν ἐκ τῆς θέσεως, οἷον Δειράδες, Ὕβα, Κοίλη, Κρωπία κτλ., οἱ δὲ ἐκ τῆς ὕλης, οἷον μυῤῥινοῦς Ῥαμνοῦς, Μαραθὼν κτλ. οἱ δὲ ἐκ περιστάσεων, ἐξ Ἡρώων, ἢ θεῶν, καὶ ζώων ἢ ἰχθύων.

πρὰν νίκην σου. Οἱ καλοὶ καὶ γενναῖοι πατριῶται (α) οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν κατὰ μέρος τὴν πατρίδα εἰς αὐτὸ τὸ ἔνδοξον στάδιον, ἐπειδὴ κρίνει εὔλογον ἡ Διοίκησις νὰ τιμηθῶσι, θέλει προβιβασθῶσιν εἰς ἀνάλογον βαθμὸν, καὶ μὲ δεύτερον σᾶς ἐμπερικλείονται τὰ διπλώματά των· εἴθε ὅμοιαι περιστάσεις νὰ δώσωσιν ἀφορμὰς εἰς τὴν Διοίκησιν, νὰ τιμᾷ τοὺς καλοὺς Πατριώτας, τοὺς ὁποίους ἡ πατρὶς ἀφ' ἑτέρου κατατάττει εἰς τὴν σειρὰν τῶν εὐεργετῶν της.

Ναύπλιον τῇ 12 Ἰουλίου 1824.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί.)

Πρὶν ὅμως μάθῃ ἡ Διοίκησις τὴν νίκην αὐτὴν εἶχε τῷ στείλῃ δίπλωμα τῆς Φρουραρχίας γεγραμμένον τῇ 24 Ἰουνίου 1824. Διότι ἕως τώρα ἦτον γνωρισμένος μόνον ἀπ' Ἀθηναίους. Διὰ νὰ ἔχωσιν οἱ μεταγενέστεροι ἰδέαν καὶ γνῶσιν τῆς παρούσης καταστάσεως καὶ διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, παρενείρω ἐνταῦθα δύω γράμματα τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες διὰ τοῦ ἑνὸς μὲν διορίζουσι Φρούραρχον τὸν Γκοόραν, διὰ τοῦ ἑτέρου δὲ κοινοποιοῦσι πρὸς τὸν Διοικητὴν τὸν διορισμὸν, αἰτοῦντες ἐν ταὐτῷ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῆς.

Δίπλωμα.

« Οἱ κάτοικοι τῆς Πόλεως Ἀθηνῶν συνελθόντες σήμερον καὶ σκεφθέντες περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἐπαρχίας, καὶ περὶ συντηρήσεως τῆς εὐταξίας καὶ ἡσυχίας αὐτῆς, ἐσυμφωνήσαμεν καὶ ἀπεφασίσαμεν.

Ά. Ὁ Στρ. Ἰω. Γκούρας γνωρισμένος ἄξιος τῆς ὑπολήψεώς μας, ὀνομάζεται καὶ δευτέραν φορὰν παρ' ἡμῶν Φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἀττικῆς διὰ τὸν παρόντα χρόνον.

Β'. Ὁ εἰρημένος Στρ. καὶ Φρούραρχος χρεωστεῖ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν εὐταξίαν, ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν τῆς Ἐπαρχίας.

Γ'. Ἡ Κοινότης χρεωστεῖ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς συνάξεως τῶν ἐθνικῶν εἰσοδημάτων, χορηγοῦσα τὰς ἀναγκαίας ζωοτροφίας καὶ μισθοὺς τῆι Φρουρᾶς.

(α) Μεταξὺ τῶν ἀριστευσάντων εἶναι καὶ ὁ Ἰω. Ῥούκης.

Δ'. Ἡ Κοινότης ὑπόσχεται νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς τὴν Ὑπερ. Διοίκησιν τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων περὶ τῆς Φρουραρχίας τοῦ Στρ. Γκούρα, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Διοικήσεως.

Τῇ 17 Μαΐου 1824.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί.)

Πόσον ἀξιοπερίεργον εἶναι τὸ παρὸν γράμμα διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐξηγήσεως, ὅτι διὰ τὴν ἀνάγκην ἀνεγνώρισαν Φρούραρχον τὸν Γκούραν.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΤΑΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ.

« Ἐπειδὴ δὲ ἔφθασε καὶ τέταρτος χρόνος, καθ' ὃν ἡ Ἀττικὴ ἐκτίθεται εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀναγκασμένοι διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι νὰ ἀπαντήσωσι τὴν ἐχθρικὴν ἐπιδρομὴν καὶ φυλάξωσι τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν, ἀνεγνώρισαν Φρούραρχον διὰ τὸ τρέχον ἔτος τὸν Στρ. Ἰω. Γκούραν. Κοινοποιοῦντες δὲ τοῦτο πρὸς τὴν Σ. ἡμῶν Διοίκησιν, ἐξαιτούμεθα τὴν συγκατάθεσίν της εἰς τὸ νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν διορισμὸν τοῦ Φρουράρχου. Τῇ 18 Μαΐου 1824.»

Μετὰ ταῦτα ὁ Γκούρας, ἅμα ἔμαθε τὴν στρατοπέδευσιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Καπαδρίτι, κοινοποιεῖ γνώμην εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι συμφέρει ν' ἀποκλείσωσιν ἐκεῖ τοὺς ἐχθρούς. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτὴν τὴν γνώμην, μετὰ προθυμίας καὶ σπουδῆς αὐθημερὸν συνέρχονται ἐπέκεινα τῶν δύο χιλιάδων, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ Κατζημίδι θέσιν τινὰ ἁρμοδίαν ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ὅπου συνέλαβον εἴκοσι Καμήλους καὶ ἄλλα θρέμματα τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Τοῦρκοι βλέποντες ἑαυτοὺς περικλειομένους, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ φόβον μέγαν, καὶ ἐνῷ τὴν ἀκόλουθον νύκτα ἔμελλον οἱ ἡμέτεροι νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν, κακῇ τύχῃ εἰς τὴν τετάρτην ὥραν τῆς νυκτὸς λαμβάνει ὁ Στρατηγὸς Γκούρας ἐπιστολὴν ἀπὸ Μέγαρα, διαλαμβάνουσαν ὅτι ἀπὸ Λαμίαν κατέβησαν ἄλλαι ὀκτὼ χιλιάδες Τοῦρκοι, διευθυνόμενοι εἰς Ἀθήνας. Ὁ Γκούρας, ἂν δὲν ἐπίστευε τόσον εὔκολα τοῦτο τὸ γράμμα, ἤθελε λάβῃ ἐνταῦτα νίκην μᾶλλον λαμπροτέραν παρ' ἐκείνην τοῦ Μαραθῶ-

νος. Ὅθεν πιστεύσας τὰ γραφόμενα, ἀφίνει τὴν αὐτὴν νύκτα τὴν θέσιν ἔρημον, καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν Πόλιν.

Οἱ ἐχθροὶ νομίσαντες παράδοξον τὴν φυγὴν, δὲν ἐπίστευον ὡς ἀληθῆ, ἕως ὅτου ἐβεβαιώθησαν.

Ὁ Γκούρας ἀπατήθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐλυπήθη τὰ μέγιστα. Οἱ δὲ ἐχθροὶ εὑρόντες εὐκαιρίαν, καταλαμβάνουσι θέσεις τινὰς ὀχυρὰς, καὶ τὸ Ἱππικὸν ἀριθμούμενον περὶ τοὺς 600 Ἱππεῖς, ἔρχεται ἔξω περὶ τὰ τείχη τῆς Πόλεως. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκπηδοῦν ἀπὸ τὰ τείχη καὶ προκαλοῦν εἰς μάχην τὸ Ἱππικόν· ἡ μάχη ἄρχεται ἀπὸ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, καὶ διαρκεῖ μέχρι δείλης. Οἱ Ἀθηναῖοι μάχονται ὅλοι πεζοὶ, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἔφιπποι· καὶ πρῶτον κτυπῶνται ὑπὸ τὸν Ἄγχεσμον· καὶ τὰ πέριξ βουνὰ, καὶεἶτα περὶ τὸ Λύκειον καὶ τὸ Μοναστήριον τῶν Ἀσωμάτων, ἔνθα οἱ ἐχθροὶ ἔκαμαν πολλὰς ἐφορμήσεις κατὰ τῶν ἡμετέρων, μὴ δυνάμενοι εἰς οὐδεμίαν νὰ τοὺς τρέψωσιν εἰς φυγήν. Συγχρόνως καὶ τὸ Φρούριον ἐκανονοβόλει ὅσον ἔφθανε· καὶ οὕτω πρὸς τὸ ἑσπέρας ἀναχωρεῖ τὸ Ἱππικὸν μηδὲν ἐργασάμενον.

Ἀφοῦ δὲ ἐδοκίμασε τὸ Ἱππικὸν τοῦτο τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας τὴν αὐτὴν τύχην, καὶ ἐγνώρισεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὸ κίνημά του, δὲν ἔκρινε νὰ ἐπανέλθῃ αὖθις περὶ τὰ τείχη.

Εἰς τὰς μάχας ταύτας ἠρίστευσαν οἱ ἀδελφοὶ Λέκκα, Δημήτριος καὶ Γεωργάκης, Νεροῦτζος Βενιζέλος, καὶ ἄλλοι, μάλιστα δὲ ὁ Ἰωάννης Νικολάου Ἐλευσίνιος, ὅστις τρὶς διῆλθεν ἔφιππος μόνος τὸ πολυάριθμον ἱππικὸν, θανατώσας τρεῖς ἐξ αὐτῶν, διαμείνας ἀβλαβὴς παραδόξως ἀπὸ τὰ ἐχθρικὰ βόλια. Ὄχι ὀλίγην καὶ ὁ Στρ. Γκούρας ἔδειξε γενναιότητα. Ἔπεσον δὲ ἐκ τῶν ἐχθρῶν 60, καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἕνας. Κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν συλληφθεὶς εἰς τοὺς μύλους ὁ Θεοδόσιος Λελούδας, ἐθανατώθη, ἀπεσταλμένος διὰ τὰ ἄλευρα τοῦ δήμου.

Εἶτα οἱ Ἀθηναῖοι συνελθόντες σκέπτονται μετὰ τοῦ Γκούρα περὶ τοῦ πρακτέου, νοήσαντες καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ ἀπὸ Μεγάρων γράμματος, καὶ ἀποφασίζουσιν νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς Καπαδρίτην. Ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς πληροφορηθεὶς τὸν σκοπὸν τῶν ἡμετέρων ἀπό τινα χωρικὸν συλληφθέντα εἰς τὰ χωρία,

μετακομίζεται μεθ' ὅλου τοῦ στρατοπέδου εἰς Κάλαμον Κώμην Ἀττικῆς, καὶ ἐντεῦθεν μεταβιβάζει ὅλους τοὺς ἀῤῥώστους, πληγωμένους, καὶ εἴτι ἄλλο περιττὸν, εἰς Εὔβοιαν.

Οἱ Ἕλληνες ἅμα ἔμαθον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπέρασεν εἰς Κάλαμον, χωρὶς νὰ χάσουν καιρὸν, τὸν προφθάνουν ἐκεῖ, καὶ εὐθὺς μὲ τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον φέρονται πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς τρέπουσιν εἰς φυγὴν, φονεύοντες αὐτούς· ἀλλ' ἰδοὺ προφθάνει τὸ Ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ βάλλει εἰς ἀταξίαν τοὺς ἡμετέρους. Ὁ Γκούρας ἐδῶ κινδυνεύει, ὅτι μένει μόνος, καὶ μόνος ἔφιππος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἱππικοῦ. Οἱ σωματοφύλακές του, οἵτινες ἦσαν πάντοτε ἀπὸ τὴν ἐν Ἀκροπόλει Φρουρὰν τὸν ἐγκαταλείπουσι, κλίναντες εἰς ἀταξίαν· ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ δεκαοκτὼ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Σ. Ζαχαρίτζαν βλέποντες τὸν Γκούραν εἰς κίνδυνον, προλαμβάνουσι τόπον ὑπόκλαδον καὶ τουφεκίζουσι τοὺς ἐχθρούς· ὁ Γκούρας ἐνθαῤῥύνεται, τὸ Ἱππικὸν ταραχθὲν εἰς τοῦτο τὸ πῦρ, φοβούμενον ποσότητα ἐναντίων, ἀφίνει νὰ σωθῇ ὁ Γκούρας· καὶ διαφεῦγον τοὺς δεκαοκτὼ, ἀπαντᾶται ἀπὸ εἰκοσιπέντε Κρῆτας, ἀποσταλμένους κατ' αὐτὰς παρὰ τῆς Διοικήσεως, ὑπὸ τὸν Χαρμούλην. Οἱ Κρῆτες ἀναδειχθέντες ἀνδρεῖοι, κάμνουσι τὸ Ἱππικὸν νὰ ζητῇ δρόμον.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἡ συμπλοκὴ αὕτη· ἂν ὅμως ὁ Στρατηγὸς ἐπρολάμβανε μέτρα, ἤθελε νικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς κατὰ κράτος διὰ τὸν φόβον ὃν ἔλαβον. Ἀπέθανον ἐκ τῶν ἡμετέρων δώδεκα· τῶν ἐχθρῶν δὲ ἐλαφυραγωγήθησαν πτώματα εἰκοσιτρία. Οἱ Τοῦρκοι περῶσιν εἰς Εὔβοιαν, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ἴδια περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου. Ἡ στρατοπέδευσις τοῦ ἐχθροῦ διήρκησεν ἡμέρας τεσσαράκοντα· ἔχασεν ἀνθρώπους ἀπὸ πόλεμον καὶ ἀῤῥωστίαν 1200, κατὰ τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ἀκριβεῖς πληροφορίας· Ἕλληνες αἰχμαλωτισμένοι καὶ φονευμένοι ὅλοι τριάκοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Καὶ πρὶν νὰ εἰσβάλῃ ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ 1824 ἔτος, καὶ μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ, οἱ φιλόκαλοι Ἀθηναῖοι ενα-

σχολοῦνται περὶ τὰ σπουδαιολογικὰ καὶ φιλολογικά. Ἀνεγείρουσι ἐκ νέου τὴν περίβλεπτον Φιλόμουσον Ἑταιρείαν (α). Καταστaίνουσι Σχολεῖα τῆς νέας παιδαγωγίας, τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς, τῆς Ἑλληνικῆς, τῶν Εὐρωπαϊκῶν Γλωσσῶν, καὶ τὸν Παρθενῶνα, ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο τὰ κοράσια τὴν Ἀλληλοδιδακτικήν, καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς γλώσσης. Ὁ Γκούρας ἐκλέγεται μέλος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, καὶ καθ' ἡμέραν ἐπισκέπτεται τὰ Σχολεῖα μετὰ τῶν ἄλλων Μελῶν. Οὗτος δὲν εἶναι πλέον ὁ πρωτος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔτρεχε βαθμηδόν, ὡς προείπομεν, τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβολήν.

Συγχρόνως ἄρχεται καὶ ἡ Ἐφημερὶς τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Συντάκτην τὸν Γεώργιον Ψύλλαν. Ἡ τυπογραφία δὲ ἦν δῶρον τοῦ Ἄγγλου Συνταγματάρχου Σταγχὼπ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐν Λονδίνῳ Ἑταιρείας Ἑλληνικῆς, συνωδευμένον μὲ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

» Ἐν Ἀθήναις, τῇ **20** Ἀπριλίου **1824**.

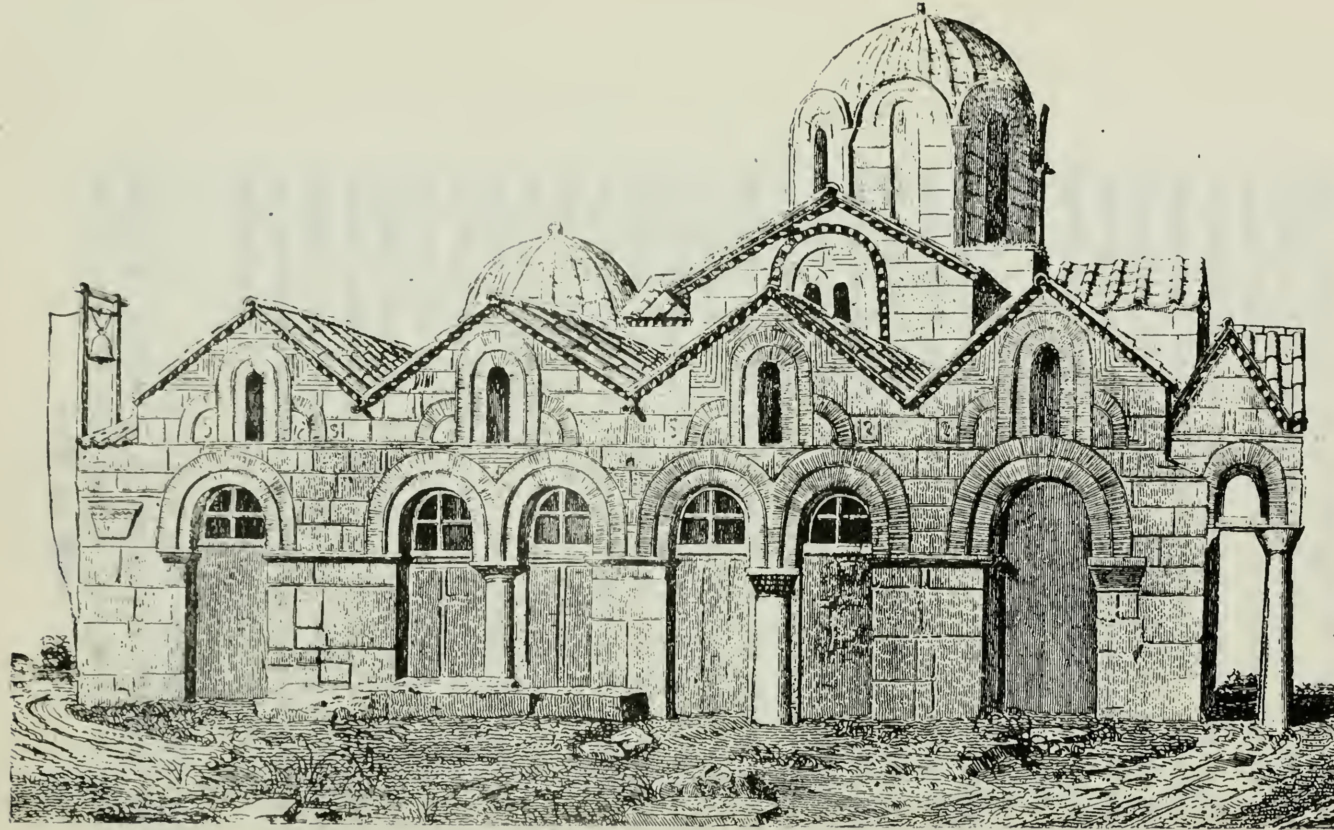
Ἀθηναῖοι!

Σᾶς ὀνομάζω Ἀθηναίους, ἐπειδὴ εἶσθε οἱ ἄξιοι ἀπόγονοι ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ, σοφοῦ, ἀνδρείου, καὶ περιφήμου λαοῦ· ἐπειδὴ ἀποκτήσατε ἀνδρείως, καὶ ἐφυλάξατε φρονίμως τὴν Ἐλευθερίαν. Ἐγὼ ἐστάλην πρὸς ὑμᾶς ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἐν Λονδίνῳ Ἑλλην. Κομιτάτου. Δὲν ἀγαπῶ νὰ σᾶς βαρύνω μὲ μακρὰν τινα διήγησιν τῶν καλῶν, ὅσα προξενεῖ ἡ ἐλευθέρα ἐνέργεια τοῦ νοὸς ἐπὶ τῶν ἔργων τῶν Διοικητῶν ἑνὸς Ἔθνους· Τοῦτο γνωρίζοντες οἱ εἰς Ἀγγλίαν φίλοι σας, ἔστειλαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μερικὰς Τυπογραφίας. Μίαν ἀπ' αὐτὰς προσφέρω ἐν ὀνόματι τοῦ Κομιτάτου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἄς τὴν μεταχειρίζωνται εἰς τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ· ἄς τὴν φιλάττουν ὡς ἱερὰν τινα παρακαταθήκην τῆς ἀγάπης τῶν Βρεταννῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἀθηναῖοι! τὸ δίκαιον τοῦ Ἔθνους σας ἔγγισε τὸν λαὸν τῆς Ἀγγλίας κατάκαρδα· αὐτοὶ ἐγένοντο θεωροὶ καὶ πα-

---

(α) Τὸ κατάστημα τοῦτο ἔλαβε τὴν ὕπαρξίν του μετὰ τὴν δωδεκαετίαν τῆς τρεχούσης ἑκατονταετηρίδος. Ὅρα περὶ αὐτῆς τὴν συνοπτικὴν κατάστασιν τῆς πόλεως Ἀθηνῶν Κεφ. Γ'. σελ. 82. ἔκδ. γ'.

ρατηρηταὶ μὲ θαυμασμὸν τῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀνδραγαθημάτων τῶν Ἑλλήνων· Μὲ μέγαν καρδιόκτυπον ἀπατένισαν πρὸς ἓν Ἔθνος παλαῖον γενναίως μὲ τὰς μεγαλητέρας ἐναντιότητας τῆς τύχης, ἐκπηδῶν ἀνδρείως ἔνδοθεν τῶν ἁλύσεών του, καὶ τέλος πάντων ἀτρόμητον εἰς τὸν ἀφανισμόν του νὰ θριαμβεύῃ κατεπάνω ἑνὸς βασιλείου, ὅπερ τοσαῦτα ἔτη ἠδυνήθη νὰ ὑπερασπισθῇ ἐναντίον τῶν ἰσχυρωτέρων ἡγεμονιῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον θαυμαστὸν, εἶνε, ὅτι ἓν Ἔθνος τοσοῦτον χρόνον δεδουλωμένον ὑπὸ βασιλεῖς Ῥωμαίους καὶ Τούρκους μεταξὺ τῶν ταραχῶν τῶν ὅπλων, τῶν πολέμων, τῶν φατριῶν, καὶ περιεστοιχισμένον ἀπὸ μέγα τι πλῆθος Τούρκων, ἐσύστησε τὸ τόσον ἐλεύθερον πολιτικόν του Σύνταγμα. Ὅμως διὰ νὰ διατηρήσετε καὶ νὰ κάμετε τελειότερον προσέτι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχὴν πάνυ καλῶς ἐποιήσατε, ἔχετε νὰ ἀπαντήσετε ἀκόμη πολλὰς δυσκολίας. Ἀθηναῖοι! σεῖς ἰξεύρετε καλῶς ὅτι σκοπὸς τῆς Διοικήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ κοινὴ εὐδαιμονία; ὅπερ ἐστὶ, τὰ μεγαλήτερα ἀγαθὰ πρέπει νὰ εἶναι τῶν πολλῶν· τοῦτο ὅμως δὲν γίνεται ὅπου ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε βέβαιος τῆς ζωῆς, τῆς ἰδιοκτησίας, καὶ τῆς τιμῆς του· ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία, ὅτι ἡ εὐταξία αὕτη δὲν ὑπάρχει ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα τελεία; μάλιστα ἐνταῦθα, ἔνθα ὁ λαὸς ὁμολογεῖται ὡς ἀγαθός; Εἶνε ὅτι οἱ ὀλίγοι, οἵτινες ἥρπαταν τὴν δύναμιν ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Διοικήσεως, ἐδίωξαν τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον μᾶλλον ἢ τὰ συμφέροντα τοῦ Κοινοῦ· λέγω δὲ τοὺς ὀλίγους δυνατοὺς πάσης Φατρίας. Ὥστε διὰ νὰ διορθωθῇ ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν πραγμάτων, ὁ λαὸς πρέπει ἢ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν φυσικήν του δύναμιν, ἢ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν νοῦν του καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐναντίον τοῦ κακοῦ διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου. Μέγας τις ἀνὴρ λέγει, ὅτι ἂν τῷ ἐδίδετο τόπος μέσα εἰς τὸ εὐρύχωρον βασίλειον τῆς Ἀνατολῆς σεβαστὸς καὶ ἀπείρακτος, διὰ νὰ δίδῃ ἀσφάλειαν πρὸς τοὺς θέλοντας νὰ παρατηροῦν καὶ νὰ κοινοποιῶσιν ἐντεῦθεν τὴν διαγωγὴν καὶ τὸν τρόπον τῶν Καδίδων, Πασσάδων, καὶ Βεζυράδων, αὐτὸς λέγει καὶ ὑπόσχεται νὰ κρημνίσῃ εἰς ὀλιγώτατον καιρὸν τὸν τυραννικὸν θρόνον τῶν Σουλτάνων ἐκ βάθρων.»

Η ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑ

L'ÉGLISE "CAPNICAREA„

Οἱ Ἀθηναῖοι λαβόντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ ἰδόντες αὐτὴν πλήρη εὐνοϊκῆς διαθέσεως, καὶ γεγραμμένην ἐξ εὐγενοῦς χαρακτῆρος, ἀπαντῶσι πρὸς αὐτὸν τάδε.

Σεβάσμιε Στανώπ.

«Τὰ λαμπρά σου καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα ἔγειναν γνώριμα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλλάδος. Αἱ Ἀθῆναι ἀντηχοῦσιν ἀπὸ τὰς εὐλογίας καὶ ἐπαίνους τοῦ κυρίου Στανὼπ, αἵτινες ἀπήλαυσαν προσωπικῶς τὸ ἀξιότιμον ὑποκείμενόν του· ἐγνώρισαν πραγματικῶς τὰ προτερήματά σου, ὠφελήθησαν ἀπὸ τόσας σοφὰς ὁδηγίας σου, καὶ προτροπὰς περὶ τὰ καλὰ, καὶ τελευταῖον ἔλαβον ἀπὸ τὸ χέρι σου τὸ ἀξιόλογον δῶρον τῆς Τυπογραφίας, ἥτις θέλει συνεισφέρῃ βέβαια πολὺ εἰς τοῦ λαοῦ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Τοιοῦτοι ἄρα εἶνε διὰ τοὺς Ἕλληνας ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οἱ συνιστῶντες τὸ Ἑλλην. Κομιτάτον τῆς Λόνδρας, καὶ τοιούτους φίλους καὶ συνοικοδόμους τῆς ἐλευθερίας της εὐτύχησε νὰ ἔχῃ ἡ Ἑλλάς! Οὗτος ὁ λογισμὸς κύριε, ἀναζωπυρεῖ κάθε καρδίαν Ἑλληνικὴν, πολλαπλασιάζει τὸ θάῤῥος εἰς τὸν ἀγῶνά μας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ τὸ θλιβερὸν ὄμμα σήμερον τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀτενίζεται, εἰ μὴ εἰς τὴν παντοδύναμον χεῖρα τοῦ Ὑψίστου, καὶ εἰς τὰς εὐαισθήτους καρδίας τοῦ φιλανθρώπου Βρετανικοῦ λαοῦ, καὶ τῶν ὁμοίων του χριστιανικῶν λαῶν· τὰ δείγματα τῆς εὐνοϊκῆς διαθέσεως τῶν Βρεττανῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἕως τώρα πάμπολλα καὶ μεγάλα. Ἓν ἀπ' αὐτὰ εἶνε καὶ ἡ παροῦσα Τυπογραφία, τὴν ὁποίαν σὺ ὦ ἀξιέραστε Στανὼπ, ἐχάρισας πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὀνόματος τοῦ σεβαστοῦ Ἑλλην. Κομιτάτου. Ὁ Δῆμος λοιπὸν τῶν Ἀθηναίων τὴν παραλαμβάνει κύριε, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ γεμάτος ἀπὸ εὐγνωμοσύνην καὶ βαθὺ σέβας, προσφέρει τὰς προσηκούσας εὐχαριστίας εἰς σὲ τὸν ἀγαπητόν του φίλον, καὶ διὰ σοῦ εἰς ὅλον τὸν χορὸν τῶν ἐν Λονδίνῳ φιλελλήνων ἑταίρων σου. Ἀνυπομόνως περιμένει τὴν αἴσιον ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν θέλει δυνηθῇ νὰ ἐγείρῃ ἀνδριάντας τῶν εὐεργετῶν του, καὶ νὰ τοὺς στεφανώσῃ μὲ τοὺς πρέποντας στεφάνους κατὰ τὴν παλαιάν του συνήθειαν. Ἤδη δὲ δεχθῆτε πρὸς τὸ παρὸν, ὦ γενναῖοι ἄνδρες, τὴν πρόθυμον ταύτην τῶν Ἀθηναίων ἀμοι-

βήν, ήτις εἶνε τὸ νὰ ἐγχαράξωσι μὲ ἀνεξάλειπτα γράμματα μέσα εἰς τὰς καρδίας τὰ λαμπρὰ ὀνόματά σας, καὶ νὰ τὰ παραδώσωσι καὶ εἰς τὴν εὐλογίαν τῶν ἀπογόνων των, ἀθανάτου μνήμης ἕνεκα.»

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10 Μαΐου 1824.»

Ἡ διατριβὴ τοῦ φιλοκάλου τούτου ἀνδρὸς εἰς Ἀθήνας ἐστάθη τῷ ὄντι ὠφέλιμος, καὶ ἡ ὑποδοχὴ τῶν Ἀθηναίων εὐγνώμων. Ὅθεν καὶ πρὸ τῆς ἄνωθεν ἀλληλογραφίας ἡ Κοινότης τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῆς ἐπιτοπίου Ἀρχῆς ἔπεμψε πρὸς τὴν ἐν Λονδίνῳ φιλελληνικὴν Ἑταιρείαν τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν.

« Ἀφ' ὅσους καὶ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεώς μας καὶ μετὰ, ἄνδρας ἀλλογενεῖς εἶδεν ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν περιφέρειάν της νὰ ἐπισκεφθῶσι τὰς ἐκ τῆς Τυραννίας πολυχρονίους πληγάς της, νὰ συνθρηνήσωσιν εἰς τὰ τόσα της δεινὰ, καὶ νὰ συμβουλεύσωσιν εἰλικρινῶς καὶ φιλανθρώπως τὴν ἀνέγερσίν της, φέρει τὰ πρωτεῖα ὁ χρηστὸς συμπολίτης σας χιλίαρχος κύριος Στανώπ· ἡ διαγωγὴ κυρίως τούτου ἐπληροφόρησε τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τῆς ἐν Λονδίνῳ φιλελληνικῆς Ἑταιρείας οἱ σκοποὶ εἶνε τῷ ὄντι εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπὸ φιλανθρωπίαν κινούμενοι, χωρὶς πολιτικὰ καὶ διπλωματικὰ τέλη· ὅθεν διὰ νὰ προχωρήσωσιν οἱ ἀξιέπαινοι οὗτοι σκοποί σας, εὐχόμεθα νὰ μὴ στερηθῶμεν τὸν ἀγαθὸν τοῦτον σύμβουλον, ἀλλὰ νὰ διατρίβῃ εἰς τὰς Ἐπαρχίας τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Θερμοπυλῶν, εἰς αὐτὰς μάλιστα τὰς δεινὰς περιστάσεις, ἐν αἷς κίνδυνοι ἐξωτερικοὶ καὶ ἐσωτερικοὶ ἐπαπειλοῦσι τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἔχουσι χρείαν τῆς παρουσίας τοιούτων ὑποκειμένων. Κύριοι ὡς ὑπερασπισταὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων, ὡς φωτισμένοι καὶ εἰδήμονες τῆς Πολιτικῆς καταστάσεως τῶν ἀπὸ τυραννίδα καὶ ἀμάθειαν ἀπαλλαττομένων ἤδη λαῶν, δὲν πρέπει νὰ παραξενευθῆτε εἰς τὴν τοιαύτην μας πρότασιν, προερχομένην ἀπὸ τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, καὶ τὴν ὑπαγόρευσιν τῶν περιστάσεων.

Τῇ 16 Μαρτίου 1824 ἐν Ἀθήναις».

Ἐπειδὴ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος Ἔπαρχος τῶν Ἀθηνῶν ἦτον ὁ Μιχαὴλ Σοῦτσος Βυζάντιος, ἀνὴρ φιλότιμος εἰς τὰ τῆς παιδείας, συνήργησε καὶ αὐτὸς εἰς τὸ μέρος του εἰς τὴν καθύδρισιν τῶν

Σχολείων. Ἔγραψε πρὸς τὴν Διοίκησιν τὴν θέλησιν τεσσάρων Ἡγουμένων Παντέλης, Πετράκη, Βρανᾶ, καὶ Καισαριανῆς, οἵτινες προῃρέθησαν νὰ προσφέρωσιν ἐκτάκτους φόρους γρόσια πέντε χιλιάδων κατ' ἔτος εἰς σύστασιν Σχολείων· ὅμως νὰ εἶνε ἐλεύθεροι ἀπὸ ἄλλας ἐκτάκτους δόσεις. Ταῦτα ἡ Διοίκησις ἀπεδέχθη καὶ ἐπεκύρωσε, καὶ ὁ Ἔπαρχος ἔσπευσε νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν. Καλοῦνται δὲ οἱ Ἡγούμενοι, Νεόφυτος Τέγκλερις, Διονύσιος Πετράκης (α), Γαβριὴλ Ἀναστασίου, καὶ Ἰωσὴφ Ταμβακόπουλος· οἱ Ἡγούμενοι οὗτοι ἐχρησίμευσαν καὶ ἄλλως εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, καὶ ἔργοις καὶ λόγοις καὶ χρήμασι.

Καὶ πρὶν νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ ἀνωτέρω, ἡ Κοινότης εὑροῦσα πρόθυμον τὸ φιλόπατρι τῶν διδασκάλων, ἐφρόντισε πρὸ ἕξ ἤδη μηνῶν νὰ καταστήσῃ Σχολεῖον δημόσιον ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἀκολούθου διακηρύξεώς της. « Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ » μεταξὺ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου περιστάσεων πρὸ πολλοῦ » ἤρχισαν νὰ ἐπιθυμοῦν τὰς μούσας εἰς τὴν πατρίδα των καὶ » τὸν φωτισμὸν τῆς νεολαίας· διὸ καὶ κοινῇ γνώμῃ ἐσυστήθη » κατ' αὐτὰς δημόσιον Σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ διδάσκωνται » πρὸς τὸ παρὸν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Ἰταλικὴ διάλεκτος. Διδά» σκαλοι δὲ ἐκλέχθησαν οἱ ἐλλογιμώτατοι Κύριοι Ἰω. Εἰρη» ναῖος καὶ Διονύσιος Σουρμελῆς, οἵτινες κάμνουσιν ἀρχὴν » τῶν μαθημάτων τὴν ἐρχομένην δευτέραν εἰς τὸ Σχολεῖον » τοῦ ἀειμνείστου Ντέκα· εἰδοποιοῦνται λοιπὸν οἱ φιλομαθεῖς » πατέρες κατὰ τὸ ἱερὸν χρέος ὁποῦ ἔχουσι νὰ δίδωσιν εἰς τὰ » τέκνα των καλὴν ἀνατροφήν, νὰ στείλωσι τοὺς υἱούς των » εἰς τὸ εἰρημένον Σχολεῖον διὰ νὰ ἀποκτήσωσι τὰ φῶτα τῆς » παιδείας, τὰ ὁποῖα θέλουν τοὺς καταστήσῃ καλοὺς ἀνθρώπους, » ἐλευθέρους καὶ εὐτυχεῖς τῆς Ἑλλάδος πολίτας· καὶ ἑπομένως » εἶναι ἡ καλητέρα κληρονομία ὁποῦ θέλουν ἀφήσῃ οἱ γονεῖς » πρὸς αὐτούς. οἱ διδάσκαλοι δέχονται καὶ κάθε ἄλλον Ἕλληνα » νέον ἐπιθυμοῦντα νὰ παιδευθῇ.

Τῇ 29 Φεβρουαρίου 1824.

(α) Οὗτος ἐτελεύτησε τὴν 29 Ἀπριλίου 1840 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 56 χρηστοῦ πολίτου τὸν βίον διαγαγών.

Προσετέθη μετὰ ἓξ μῆνας τοῖς δύο διαληφθεῖσι διδασκάλοις ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, ἀνὴρ φιλολόγος, καὶ ἐγκρατὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Δὲν εἶνε περιττὸν νὰ σημειώσω καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῆς Διοικήσεως πρὸς τὸν Ἔπαρχον Ἀθηνῶν, δι' ἧς φανεροῦται καὶ ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα προθυμία της.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΤΟ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ.

Πρὸς τὸν Ἔπαρχον Ἀθηνῶν.

« Τὰ κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν Ἀθηνῶν ἱερὰ Μοναστήρια Πεντέλης, Πετράκη, Καισαριανῆς, καὶ Βρενᾶ, προσδιωρίσθησαν παρὰ τῆς Διοικήσεως νὰ δίδωσι κατ' ἔτος ἐκτὸς τῶν νενομισμένων δικαιωμάτων καὶ πέντε χιλιάδας Γρόσια, ἤτοι ἀνὰ 2000 τὰ δύο πρῶτα, καὶ ἀνὰ 500 τὰ δύο δεύτερα εἰς πόρον τῶν νεοσυστηθησομένων δύο Σχολείων χάριν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας. Εἶναι φανερὸν ὅτι, διὰ νὰ δύνωνται τὰ εἰρημένα Μοναστήρια νὰ συνεισφέρωσι τόσα Γρόσια, πρέπει νὰ μένωσιν ἀνενόχλητα ἀπὸ διαφόρους παραλόγους ἀπαιτήσεις καὶ στρατιωτικὰς ἀταξίας, ὥστε ἡ Διοίκησις ὀφείλουσα νὰ ἐμποδίσῃ παρομοίας ζημίας τῶν Μοναστηρίων, διὰ νὰ δύνανται νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τόν, περὶ οὗ ὁ λόγος, σκοπόν, στέλλει τὴν ἐμπερίκλειστον διαταγὴν πρὸς τὸν Στρατηγὸν Γκούραν. Διατάττει ἰδίᾳ καὶ τὴν εὐγενίαν σου νὰ φέρεσαι μὲ κάθε προσεκτικὸν ὄμμα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐμποδίζωνται οἷς προσήκει τρόποις, οἱ ἄτακτοι, καὶ ἐπομένως νὰ μὴ δοκιμάζωσι τὴν παραμικρὰν ζημίαν τὰ Μοναστήρια, διὰ νὰ κατορθωθῇ ἐκ τούτου ὁ ἀναγκαῖος πόρος τῆς συστάσεως τῶν σχολείων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐλπίζει βέβαια μίαν ἡμέραν καὶ ἡ Πατρὶς τὸν χρυσοῦν αἰῶνά της.

Ἐν Ναυπλίῳ τὰς 5 Σεπτεμ. 1824. »

Ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία ἔλαβε πρόνοιαν νὰ ὀργανίσῃ καὶ Σχολεῖον τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Πρὸς δεῖγμα τῆς φιλοκαλίας ἐκθέτω τὴν ἀπάντησιν τῆς Κοινότητος πρός τινα αἰτήματα τῆς Φιλομούσου.

« Ἐνεφανίσθη πρὸς ἡμᾶς ἡ ἀπὸ 16 τοῦ τρέχοντος ἐπιστολή σας. ὁ ζῆλός σας διὰ τὰ καλὰ ἐπῃνέθη· τὰ αἰτήματά σας ἐνεκρίθησαν δίκαια, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος. Διὸ καὶ κοινῇ γνώμῃ ἀπεφασίσθη νὰ ἀφεθῶσιν εἰς χρῆσιν τῆς Φ. Ἑταιρείας τὸ Τζαμὶ τῆς Κολώνας, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βιβλιοθήκη δημόσιος· τὸ Τζαμὶ τοῦ 'Ροδακιοῦ, διὰ Σχολεῖον τῶν Ἐπιστημῶν, καὶ ὁ περὶ αὐτὸ κῆπος εἰς κῆπον βοτανικόν· ὁ τόπος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς εἰς Μουσεῖον τῶν ἀρχαιοτήτων. Μεταχειρίσθητε λοιπὸν κύριοι, αὐτοὺς τοὺς τόπους ἐλευθέρως εἰς τοὺς κοινωφελεῖς σκοπούς σας, προθυμοποιούμενοι νὰ ἐνεργῆτε καὶ κάθε ἄλλο καλὸν ὅπως ἐπαγγέλλεται τὸ ἱερὸν σύστημά σας· καὶ ἡμᾶς θέλετε εὑρίσκῃ πάντοτε κατὰ τὸ ἀνῆκον μέρος συνεργούς.

Τῇ 18 Ἀπριλίου 1824.

Οἱ Δημογέροντες. »

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Κοινότητος ἐπεκύρωσεν ἡ Διοίκησις διὰ τοῦ παρόντος διατάγματος.

« Ἐπειδὴ ἡ Πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρξε ποτὲ ἡ καθέδρα τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐπειδὴ ἡ Διοίκησις προσπαθεῖ νὰ εἰσάγῃ καὶ τὸν φωτισμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐπιθυμεῖ νὰ φθάσῃ ἡ Πόλις αὕτη εἰς τὴν ἀρχαίαν της δόξαν καὶ λαμπρότητα· βλέπει δὲ καὶ τὸν εἰς τοῦτο ζῆλον καὶ προθυμίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς, συναινέσει τοῦ Σ. Βουλευτικοῦ Σώματος.

Διατάττει.

Α'. Τὸ τζαμὶ τοῦ Σταροπαζάρου διορίζεται Σχολεῖον τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς Μεθόδου.

Β'. Τὸ τζαμὶ της Κολώνας Βιβλιοθήκη Δημόσιος.

Γ'. Τὸ τζαμὶ τοῦ ῥοδακίου Σχολεῖον τῶν Ἐπιστημῶν.

Δ'. Ἡ περὶ αὐτὸ γῆ κῆπος βουτανικός.

Ε'. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερ. καὶ τῆς Οἰκονομίας νὰ ἐνεργήσωσι τὴν παροῦσαν διαταγήν.

Ἐν Ναυπλίῳ, τῇ 18 Νοεμβρ. 1824.»

(Τ. Σ.) (Αἱ ὑπογραφαί.)

Πρὸς τούτοις φιλοτιμούμενοι οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἔχωσι συνεργοὺς καὶ συμπράκτορας τῶν καλῶν, ἐπιμόνῳ αἰτήσει πρὸς τὴν Διοίκησιν ἀνακαλοῦσι τὸν φιλογενῆ συμπολίτην των, Ἐπίσκοπον Ταλαντίου Νεόφυτον Μεταξᾶν, τὸν μετὰ ταῦτα Ἐπίσκοπον Ἀττικῆς, νῦν δὲ Μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἵνα προστατεύσῃ ἐνταῦθα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, χηρευούσης τῆς Μητροπόλεως Εὐαγγελικοῦ ποιμένος διὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου Διονυσίου, ὡς ἐῤῥέθη προηγουμένως.

Διὰ νὰ γένῃ καταδηλότερον ἡ περὶ τὰ καλὰ κλίσις τῶν Ἀθηναίων, ἐνέκρινα νὰ μὴ παραλείψω καὶ τὰ ἀκόλουθα δείγματα τῶν ἀρετῶν τῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, Πολιτῶν.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ.

» *Ἀδελφοὶ Ἀθηναῖοι!*

Ἐσυστήθη εἰς Ναύπλιον Φιλανθρωπικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ὁ Ὀργανισμὸς δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος μας· αὐτὸς θέλει σᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ σκοποῦ της, καὶ τῶν τρόπων, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται εἰς τὸ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν. Ὅλα μᾶς δίδουν χρηστὰς ἐλπίδας, ὅτι ἔχει νὰ ὠφελήσῃ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, καὶ ἡ εἰδικωτέρα προστασία τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει πρὸ πάντων ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Διοικήσεως, τὸν φιλόκαλον Κουντουριώτην, ἐπιστηρίζει τὰς ἐλπίδας μας. Οἱ ὑπογεγραμμένοι διορισθέντες ἀπὸ τὴν φιλανθρωπικὴν Ἑταιρείαν, νὰ συγκροτήσωμεν ἐδῶ ἐπιτροπὴν ὑπάλληλον αὐτῆς, προσκαλοῦμεν κατὰ χρέος τοὺς φιλανθρώπους Ἀθηναίους, νὰ γένωσιν μέλη αὐτῆς τῆς Ἑταιρείας. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θέλετε ἀδελφοὶ Ἀθηναῖοι, προθυμοποιηθῇ εἰς τοῦτο τὸ κοινωφελὲς ἔργον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἡ Πατρὶς ἰδιαι-

τέρως ἔχει βεβαίως νὰ ὠφεληθῇ· ἐπειδὴ ποίαν ἄλλην Πόλιν τῆς Ἑλλάδος ἔχει νὰ προτιμήσῃ ἡ Ἑταιρία, διὰ νὰ συστήσῃ τὸ δεύτερον Νοσοκομεῖόν της, παρὰ τὰς Ἀθήνας; καὶ ποῦ ἀλλοῦ εὑρίσκονται τόσον πολλαὶ χῆραι καὶ ὀρφανὰ ἀνδρῶν πεσόντων εἰς τὸν ὑπὲρ Πατρίδος πόλεμον, τῶν ὁποίων τὴν περίθαλψιν νομίζει πρῶτον χρέος της ἡ Ἑταιρεία, εἰ μὴ ἐδῶ; Ὅταν δὲ τοῦτο συστηθῇ ἐδῶ, στοχασθῆτε πόσην ὠφέλειαν ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ ἡ κατατεθλιμένη ἀνθρωπότης τῆς πολυπαθοῦς Ἀττικῆς. Ἂς συντρέξωμεν τὸ λοιπὸν ὡς ἀληθεῖς Ἀθηναῖοι, ἐρασταὶ τῶν καλῶν, καὶ φιλάνθρωποι».

Τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1824.

Γ. ΨΥΛΑΣ.
Δ. Κ. ΒΙΤΑΛΗΣ.
Α. ΠΕΤΡΑΚΗΣ.

Ἡ Ἑταιρεία αὕτη ἔλαβε τὰς δυνατὰς προόδους διὰ τῆς συνδρομῆς πολλῶν Πολιτῶν. Καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ὡς ἀξιόπιστα τὰ παρ' ἐμοῦ λεγόμενα, παρεισάγω περικοπὴν τινὰ γράμματος Ἕλληνος, ἀνδρὸς σημαντικοῦ καὶ εὐυπολήπτου, ὅστις εἰς τὴν ἐνταῦθα διατριβήν του ἐγνώρισε πραγματικῶς τοὺς περὶ ὧν ἡ ἀναφορά του. (Ἴδ. Ἐφημ. Ἀθην. Ἀριθμ. 16, 25 Ὀκτωβρίου 1824.)

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ.

« Ἀνέγνωσα τὴν προκήρυξίν σας εἰς τὸν 11 ἀριθμὸν τῆς ἐδῶ Ἐφημερίδος, καὶ ὑπερεπαινέσας τὸν ζῆλον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀνελάβετε τὸ βάρος τῆς ἐπιτροπῆς, σπεύδω ὡς μέλος καὶ ἐγὼ αὐτῆς τῆς Ἑταιρείας, νὰ σᾶς εὐχαριστήσω δι' αὐτό. Ἡ κυβερνῶσα τὴν Ἑταιρείαν ἐπιτροπὴ ἐπέτυχε τῷ ὄντι εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑποκειμένων σας, καθὼς ἐλπίζω νὰ ἐπιτύχετε εἰς τὸν περὶ συνδρομῆς σκοπόν σας ἀπὸ τὴν φιλοκαλίαν τῶν Ἀθηναίων. Πρόθυμοι οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐξοδεύσωσι πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους, πῶς δὲν θέλουν συνδράμῃ μὲ ὀλίγα μίαν Ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας οἱ σκοποὶ εἶνε τόσον κοινωφελεῖς; Ὅσον διὰ τὰς ἐλπίδας σας, ὅτι τὸ δεύτερον Νοσοκομεῖόν της ἡ Ἑταιρεία ἔχει νὰ ἀναγείρῃ ἐδῶ,

τὰς εὑρίσκω βασίμους· ἡ Ἑταιρεία, ὅπου περισσότερον χρεωστεῖ τὸ Ἔθνος, ἐκεῖ συντρέχει κατὰ προτίμησιν. Κἀμμία δὲ Ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος μόνη δὲν κατεπολέμησε μὲ ἀλλεπαλλήλους πολυνέκρους τειχοπηδημοὺς Φρούριον, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουσαι μὲ αὐτὸ τὰς προτέρας Ἀθήνας, δίδουν ἀφορμὴν εἰς τὸ Ἔθνος νὰ καυχᾶται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας του. Ἕπεται τὸ λοιπὸν ἡ Ἑταιρεία νὰ περιθάλψῃ κατὰ προτίμησιν χήρας καὶ ὀρφανὰ τοιούτων ἐναρέτων πατριωτῶν, οὕτως ἐνδόξως πεσόντων εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμόν μας· καὶ ἐγὼ ὑπόσχομαι νὰ τὴν παρακινήσω, ἂν ἔχῃ εἰς τοῦτο χρείαν παρακινήσεως. . . . Μένω δὲ μὲ ἰδιαιτέραν ὑπόληψιν κύριοι· ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1824. Θ. Νέγρης».

Ταῦτα ἐν συντόμῳ τὰ περὶ τὴν φιλοκαλίαν τῶν Ἀθηναίων· ἡ Ἱστορία δὲ μᾶς ἕλκει εἰς τὴν διήγησιν τῶν πολεμικῶν. Πρὶν ὅμως ἀρχίσω, συνάπτω ἐδῶ ὡς συνέχειαν τῶν πραγμάτων τὰ ὀλίγα ἀκόλουθα.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Κράτους βεβαρυμένη ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀγωγὰς τῶν Πολιτῶν περὶ δικαστικῶν ὑποθέσεων, ἐνέκρινε νὰ συστήσῃ προσωρινὰ Δικαστήρια, καὶ ἐκδίδουσα ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἐπάρχους, προσκαλεῖ ἵνα πέμψῃ ἕκαστος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης κατάλογον τῶν εὐϋποληπτοτέρων καὶ ἀξιωτέρων Πολιτῶν τῆς Ἐπαρχίας, διὰ νὰ ἐκλέξῃ ἡ Διοίκησις τοὺς ὁποίους ἤθελεν ἐγκρίνῃ διὰ Δικαστάς. Ὁ Ἔπαρχος λοιπὸν Ἀθηνῶν συγκαλέσας τοὺς προκριτωτέρους Πολίτας, τοῖς κοινοποιεῖ τὴν διαταγήν· καὶ γενομένης συνελεύσεως, ἐκλέγονται ἕξ, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα στέλλονται πρὸς τὸ εἰρημένον Ὑπουργεῖον διὰ νὰ ἐκδοθῇ ἐκεῖθεν ὁ τακτικὸς διορισμός. Ὁ Ἔπαρχος διορίζει τετραμελῆ Δικαστικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν προεκλεχθέντων παρὰ τοῦ λαοῦ, πρὶν γένῃ ὁ διορισμὸς ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον, καὶ εἰδοποιεῖ τὸν λαὸν διὰ τῆς παρούσης.

« Ἄνδρες Ἀθηναῖοι! ἐπειδὴ διὰ τὰς ἐπισωρευθείσας ἀπείρους κρισολογικὰς ὑποθέσεις, ἐκ τῶν ὁποίων σχεδὸν αἱ πλειότεραι ἔμειναν ἀθεώρητοι ἀπ᾿ ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως ἄχρι τοῦδε, αἱ Ἀθῆναι ἔχουσι χρείαν συστάσεως Κριτηρίου τακτικω-

τέρου· μόλον ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Δικαίου ἀπεστάλη χθὲς πρὸς τὴν Ὑπερ. Διοίκησιν κατάλογος ὑποκειμένων τινῶν, τὰ ὁποῖα ἐπὶ συνελεύσεως τῶν ἐδῶ προκρίτων δι' ἐλευθέρας ψηφηφορίας ἐνεκρίθησαν νὰ σημειωθῶσι, διὰ νὰ ἐκλέξῃ ἐξ αὐτῶν κριτὰς, ὁποίους ἐγκρίνει ἡ Σ. Διοίκησις· ἀλλ' εἰς τὴν μεταξὺ ταύτην τοῦ καιροῦ μεσολάβησιν διὰ νὰ μὴ πάσχῃ ὁ λαὸς, μὴν ἔχων ποῦ νὰ διαλύσῃ καὶ τὰς παλαιὰς, καὶ τὰς καθ' ἡμέραν ἀναφυομένας διαφοράς· διὰ τοῦτο διωρίσθη προσωρινῶς ἐπιτροπὴ τετραμελὴς συγκειμένη ἀπὸ τοὺς Κ. Ἀν. Πετράκην, Μ. Τυρναβίτην, Στ. Σεραφὶμ, καὶ Ἰω. Πανταζῆν, διὰ νὰ κρίνῃ καὶ ἀποφασίζῃ περὶ τῶν ἐνταῦθα παῤῥησιαζομένων διαφόρων κριτολογικῶν ὑποθέσεων μέχρι τῆς τελείας συστάσεως τοῦ Κριτηρίου ».

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἄρχισε πάραυτα τὰς ἐργασίας της, ἀλλ' εἰργάζετο Ἀράχνης ὑφάσματα, καὶ μόνα τὰ ἀδύνατα ἐνεπλέκοντο. Ἀφοῦ τὸ πᾶν ἦτον ὁπλοκρατία καὶ ἰσχυροκρατία, πῶς ἐδύναντο νὰ ὑπάρξωσι Δικαστήρια;

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ παρόντος ἔτους ἐπεδήμησε μόλυσμα λοιμοῦ εἴς τινα χωρία τῆς Ἀττικῆς, καὶ εἰς τὴν Πόλιν· ἐλήφθησαν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ κακοῦ. Ὁ Γκούρας ἐπιστρέφων κατ' αὐτὰς ἀπὸ τὴν ἐν Σαλώνοις Συνέλευσιν τῶν Στερεοελλαδιτῶν (γενομένην μὲν ἐπὶ σκοπῷ κοινῶν συμφερόντων, πράξασαν δὲ μηδὲν) μετέρχεται πᾶσαν αὐστηρότητα εἰς παῦσιν τοῦ κακοῦ· καὶ παροξυνθεὶς ἀπό τινα πονηρὸν κατὰ τοῦ Ἀναγνώστου Ἀνδρέου κατοίκου Κερατίας, πιστεύει τὴν διαβολὴν, καὶ προστάζει τὸν Μεμούρην νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν ἀξίως τῆς ἀπειθείας του.

Εἰς τὰς 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐκλέχθη ὁ Π. Ζαχαρίτζας Πα-

(α) Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε νεώτερον, ὡς καὶ ἡ Κώμη. Οἱ κάτοικοι τῶν δήμων Φύρνης καὶ Ἀμφιτροπῆς κατῴκησαν τὴν Κώμην αὐτήν· Ὁ σχηματιστὴς τῶν νέων δήμων τῆς Ἀττικῆς ἔδειξεν ἀμάθειαν, καλέσας δῆμον τὸ ὄρος Λαύριον, ἐνῷ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸν δῆμον Σούνιον, ἐνῷ μάλιστα ἡ κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην χώρα Ἀττικῆς περιεῖχε πολλοὺς δήμους ὀνομαστούς. Ἰστέον δὲ ὅτι ἡ Φύρνη ἐκλήθη εἰς τὴν παρακμὴν Πρύνη· ἡ λέξις αὕτη Ἀλβανιστὶ σημαίνει Κερατέαν· ὥστε εἶνε μετάφρασις, ὡς καὶ ἡ Κωλοπίθεσα, ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης.

ραστάτης (ἀντιπρόσωπος) τῆς Ἐπαρχίας διὰ τὸ Βουλευτικὸν Σῶμα·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ αὐτοῦ ἔτους συνῆλθον εἰς Ἀθήνας διάφορα στρατιωτικὰ σώματα, τῶν ὁποίων ἀρχηγοὶ ἦσαν οὗτοι, Γκούρας, Καρατάσσος, Κριεζώτης, Κατζικογιάννης, Λέκκας, Γάντζος, Ῥούκης, Δικαῖος, ΧρῆστοςΠοριώτης, καὶ Βέργος, οἵτινες ἐπερίμενον διαταγὴν τῆς Διοικήσεως διὰ νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὅπου ἦτον ἀνάγκη.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις (1) τῆς Γ. Περιόδου ἐκλονεῖτο νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ γεννηθεῖσαν κατ' αὐτῆς ἀνταρσίαν, προσκαλεῖ τὰ Σώματα ταῦτα νὰ περάσουν εἰς Κόρινθον, Ἀρχηγὸν τῶν ὁποίων διορίζει τὸν Γκούραν. Οὗτος δὲ παρακινημένος τὰ μέγιστα ἀπὸ πολλοὺς καὶ φίλους (2) ἀναδέχεται τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας· καὶ διορίσας ἀντιφρούραρχον τὸν ἐξάδελφόν του Ἰωάννην Μεμούρην, παραλαμβάνων τριακοσίους Ἀθηναίους περὶ αὐτὸν, στρατεύει εἰς Κόρινθον τὴν 20 Νοεμβρίου 1824. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται ὁ ἀνταρτικὸς πόλεμος. Ἀφικόμενος δὲ ἐν Κορίνθῳ, ἐπιστέλλει πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀρχὴν τὰ ἀκόλουθα.

« Εὐγενέστατε Ἔπαρχε, Φιλογενέστατοι Δημογέροντες, καὶ Γενναιότατε Κ. Μεμούρη, σᾶς ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς. Ἐχθὲς τὸ ἑσπέρας ἔφθασε τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηνῶν εἰς Καλαμάκι. Οἱ εὐγενέστατοι Κ. Λόνδος, καὶ Νοταρᾶς ἔστειλαν πρὸς αὐτὸ δὶς τὴν αὐτὴν νύκτα Πρέσβεις μὲ σκοπὸν νὰ τὸ καταπείσουν διὰ στόματος, ὡς καὶ ἐγγράφως, ὅτι ἡ Διοίκησις εἶνε ἄνομος, καὶ νὰ μὴν ἔμβῃ αὐτὸ εἰς Κόρινθον. Ἡ ἀπόκρισις ἐστάθη ὅτι κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Διοικήσεως ἦτον εἰς χρέος νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ. Καὶ κατὰ τὸ μέσον τῆς αὐτῆς νυκτὸς ἀνεχώρη-

---

(1) Ἐσύγκειτο δὲ αὕτη ἀπὸ μέλη τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην, Π. Μπότασιν, Ἀν. Σπηλιοτάκην, Ἰωάννην Κωλέττην, Πανοῦτσον Νοταρᾶν, καὶ εἶτα Κωνσταν. Μαυρομιχάλην.

(2) Ἀπεσταλμένοι δὲ τῆς Διοικήσεως ἦλθον νὰ συνεργήσωσιν ὁ Μακρογιάννης καὶ Ἀδὰμ Δούκας, οἵτινες ἐπέτυχον τὴν κλίσιν τοῦ Γκούρα συνεργείᾳ καὶ ἄλλων.

σαν ἡ εὐγενία των εἰς Βασιλικά. Καὶ ἡμεῖς σήμερον τὸ πρωῒ ἤλθομεν ἐνταῦθα ἀνενοχλήτως. Σήμερον περὶ τὰς ὀκτὼ ὥρας περὶ τοὺς 800 ἐστάλησαν ἐκ τῶν ἡμετέρων νὰ πιάσωσι τὰ στενὰ τοῦ ἁγιονορίου, διὰ νὰ μένῃ ἐλευθέρα ἡ κοινωνία μεταξὺ τοῦ Στρατοπέδου τοῦ ἡμετέρου καὶ τῆς Διοικήσεως. Ἡ Τυπογραφία τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐκ μέρους μου ἄλλας εἰδήσεις δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν Κόσμον, εἰμὴ ὅτι κοκκινίζει τὸ πρόσωπόν μου ὅπου καὶ ἂν εἶμαι, ὅπου καὶ ἂν στέκωμαι, συλλογιζομένου καὶ ἀποδυρομένου τῶν νῦν Ἑλλήνων τὴν ἀνοησίαν καὶ ζημίαν. διὸ εὔχομαι καὶ ἐπιμελοῦμαι εἰρήνην, ἥτις μόνη δύναται νὰ φέρῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ σωτηρίαν τοῦ Ἔθνους. »

Ἐν τοσούτῳ ὁ Γκούρας προσπαθεῖ νὰ καταπαύσῃ τὴν ταραχὴν τῶν πραγμάτων μὲ εἰρηνικὸν τρόπον. Διὸ γράφει πρὸς τὸν Στρατηγὸν Νικήταν ὄντα εἰς Ἀγιῶρι, ἔχοντα τὸ μέρος τῶν Ἀντιδιοικητῶν, καὶ τὸν προτρέπει νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ εἰσαχθῇ ἡ εἰρήνη· διότι ὁ ἐμφύλιος πόλεμος θέλει φέρει τὰ ὀλεθριώτατα ἀποτελέσματα· ὅτι εἶνε καλὸν καὶ συμφέρον, ἔλεγε, νὰ ἀποτελῶμεν μὲ τὸν λόγον ὅ,τι ἀναγκαζόμεθα νὰ πράττωμεν μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ τὸν σίδηρον. Ἀλλ' ὁ Νικήτας μὴ θέλων νὰ ἐνδώσῃ εἰς τοὺς Διοικητικούς, δὲν ἀκούει μὲ ἀρέσκειάν του τοῦ Γκούρα τὰς συμβουλάς. καὶ οὕτως ἐκεῖ γίνεται μάχη. Ἡ ζημία ἔγεινεν ἑκατέρωσε, ἀλλ' εἰς τοιοῦτον πόλεμον τὸ νικῶν μέρος λογίζεται νικημένον διὰ τὸ νὰ μάχωνται Ἕλληνες πρὸς Ἕλληνας.

Ὁ Γκούρας ἐπεμβαίνει πρὸς τοὺς ἀντάρτας, καὶ εἰς Κουτζουμάδι τοὺς κτυπᾷ, καὶ ἄλλους μὲν θανατώνει, ἄλλους δὲ συλλαμβάνει, καὶ τοὺς ἀποστέλλει εἰς τὴν Διοίκησιν. Εἶτα πολιορκεῖ τὸ Ἀγιῶργι, τοῦ ὁποίου οἱ ὑπερασπισταὶ τὴν νύκτα ἀναχωροῦσιν· ἐντεῦθεν κινεῖται τὸ στρατόπεδον εἰς Τρίκκαλα τῆς Κορινθίας, ὅπου ἦν ὁ Νοταρᾶς, καὶ ἀμαχητὶ ἐμβαίνει εἰς τὴν Κωμόπολιν ταύτην· συλλαμβάνει τὸν Ἰω. Νοταρᾶν, καὶ τὸν ἀποστέλλει εἰς τὴν Διοίκησιν. Ἰδοὺ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἀπέστελλε τοὺς Ἀρχηγοὺς τῶν συλληφθέντων Ἀνταρτῶν.

Γενναιότατε Στρατηγὲ Κύριε Ἰωάννη Νοταρᾶ.

Ὁ Ἐκλαμπρότατος Κύριος Ἰωάννης Κωλέτης Πληρεξούσιος τοῦ Σ. Ἐκτελεστικοῦ Σώματος, μὲ ἀναγγέλλει μὲ διαταγήν του τὴν 8 τρέχοντος γραμμένην ἀπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον νὰ σᾶς στείλω εἰς τὴν Σ. Διοίκησιν. Λοιπὸν ἰδοὺ ἔρχεται αὐτοῦ ὁ Στρατηγὸς Εὐμορφόπουλος καὶ ὁ Κ. Ν. Κριεζιώτης, διὰ νὰ σᾶς ἀναγγείλουν τὴν ἀπόφασιν ταύτην· καὶ διορίζω τὸν Ἀντιστράτηγον Κ. Ἰω. Ρούκην νὰ σᾶς συνοδεύσῃ ἕως ἐκεῖ.

Τὴν 10 Δεκεμβρίου 1824, Τρίκαλα ὥρ. 6 τῆς ἡμέρας.

Ἰω. Γκούρας.

Γενναιότατε Ἀντιστράτηγε Κ. Ἰω. Ρούκη,

Ἅμα λάβῃς τὸ παρόν μου νὰ παραλάβῃς τὸν Στρ. Κ. Ἰω. Νοταρᾶν, καὶ νὰ τὸν συντροφεύσῃς ἕως Ναυπλίου ἐντίμως, ἕως ὅτου τὸν παραδώσῃς πρὸς τὸ Σ. Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

Τῇ 10 Δεκεμβρίου 1824, ὥρ. 6 τῆς ἡμέρας.

Ἰω. Γκούρας.

Πρὸς δὲ τὸ στρατιωτικὸν Σῶμα τοῦ Νοταρᾶ ἐπιστέλλει τάδε· « Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, οἱ εὑρισκόμενοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Στρατηγοῦ Ἰω. Νοταρᾶ, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς Διοικήσεως ὁ Στρατηγὸς Ἰω. Νοταρᾶς στέλλεται εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὅσοι ἀγαπᾶτε, ἔλθετε νὰ ἑνταμωθῆτε μὲ τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ μὲ τὸ στράτευμα τῆς Σ. Διοικήσεως. Ὅσοι πάλιν δὲν ἀγαπᾶτε, ἔχετε τὴν ἄδειαν νὰ πηγαίνετε ὅπου θέλετε».

Ἰω. Γκούρας

Ἀπὸ Τρίκκαλα μεταβαίνει εἰς Λύκουρα, καὶ ἐντεῦθεν ἀλλοῦ· οἱ δὲ ἐναντίοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιστέκωσιν εἰς τὴν ἐπέλευσιν τοῦ γενναίου στρατοῦ, πανταχοῦ ὑποχωροῦσι καὶ διαλύονται· καὶ ἄλλοι μὲν ζητοῦσι συγχώρησιν, ἄλλοι δὲ φεύγουσιν ἔξω τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Κωλοκοτρώνης προσπίπτει εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ἐξαιτεῖται τὸ ἔλεός της.

Ὁ Ἀρχηγὸς Γκούρας, ἀφοῦ ἐκαθάρισεν ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας τὰς Ἐπαρχίας Κόρινθον καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεται εἰς Ἤλιδα, ὅπου ἐφώλευε δυνατὴ ἀντιδιοικητικὴ φατρία, ἥτις καὶ αὐτὴ διελύθη κακῶς, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἀντιπολεμήσῃ μηδ᾽ ὅλως τοὺς ἐπερ-

χομένους. Καὶ οὕτως εἰς διάστημα τεσσαράκοντα ἡμερῶν λαμβάνουν τὰ πράγματα εὐκταίαν κατάστασιν. Οἱ νόμοι στερεοῦνται, ἡ Διοίκησις γνωρίζεται εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον. Ἰδοὺ δὲ ὅπως καὶ τὸν Χρύσανθον Σισίνην ἀπέστειλεν εἰς Διοίκησιν.

» *Γενναιότατε Στρατ. Κ. Χρύσανθε Σισίνη.*

Κατάγεσαι κατὰ δυστυχίαν ἀπὸ τὰς οἰκογενείας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ὤμοσαν τὴν κατάργησιν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ πηγαίνῃς εἰς Ναύπλιον, διὰ νὰ δώσῃς λόγον τῶν πράξεών σου ἔμπροσθεν τῶν νόμων, νὰ δοξασθῇς ἂν φανῇς ἀθῶος, καὶ νὰ τιμωρηθῇς, ἂν ἀποδειχθῇς ἔνοχος, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς Ἑλλάδος· ὁ γενναῖος Ἀντιστράτηγος Κ. Μακρογιάννης θέλει σὲ συνοδεύσῃ ἕως ἐκεῖ.

Τῇ 23 Δεκεμβρίου 1834, Γαστούνη.

Ὁ Στρατηγὸς Ἰωάννης Γκούρας ».

Γενναιότατε Ἀντιστράτηγε Κ. Μακρογιάννη, ἅμα λάβετε τὸ παρὸν νὰ συνοδεύσετε ἀσφαλῶς καὶ ἐντίμως εἰς τὸ Σ. Ἐκτελεστικὸν Σῶμα εἰς Ναύπλιον τὸν γενναῖον Στρ. Κ. Χρύσανθον Σισίνην, καὶ νὰ μοὶ στείλῃς ἀπόδειξιν ἀπὸ τοῦτο τὸ Σ. Σῶμα, ἂν ἐφέρθης ὡς εἶπον.

Τῇ 28 Δεκεμβρίου 1824. Γαστούνη.

Ὁ Στρ. Ἰω. Γκούρας.

Τὸ Ἔθνος χρεωστεῖ πολὺ εἰς τὸν ἀείμνηστον Γκούραν διὰ τὴν παῦσιν τοῦ ἐμφυλίου τούτου πολέμου· διότι, ἂν αὐτὸς δὲν ἤθελε περάσῃ εἰς Πελοποννησον, τὸ κακὸν ἤθελε κορυφωθῇ, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐκινδύνευε τὴν ὕπαρξίν της. Ἐγὼ δὲν ἐπαινῶ μήτε τὸ ἓν μέρος, μήτε τὸ ἄλλο καταδικάζω· διότι καὶ τὰ δύο ἐνέχονται· ἐπαινῶ ὅμως τὸν Γκούραν, ὅτι ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸ ἓν μέρος, καὶ ἔκαμε νὰ παύσῃ τὸ ἄλλο· ἀλλέως ἐκινδύνευεν ἡ Ἑλλάς. Οἱ λεγόμενοι ἀντιδιοικηταὶ δὲν ἦσαν ἀληθῶς ἀντιπατριῶται· το νικῶν ὅμως μέρος λογίζεται πάντοτε το ὑγιαῖνον. Τοιαῦτα εἶναι τοῦ Κόσμου τὰ πράγματα !

Ἐπειδὴ ἔφθασα ἕως ἐδῶ, διερχόμενος τὰ τοῦ Γκούρα, κρίνω χρέος μου νὰ σημειώσω καὶ τὴν περὶ τὰ ἄλλα σπουδήν του, ταυτοχρόνως ἐνεργουμένην. Ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐκστρατείας ταύ-

της ἐφρόντιζε νὰ πραγματεύεται καὶ Μέλη τῆς Φ. Ἑταιρείας, καὶ νὰ κήδεται περὶ τῶν Σχολείων, καὶ τοῦ Φωτισμοῦ τῆς Νεολαίας. Ἡ ἑπομένη ἐπιστολὴ σταλμένη ἀπὸ Πύργον τῆς Ἤλιδος φανερώνει τοῦ ἀνδρὸς τὴν φιλοκαλίαν.

« Φιλογενέστατοι Ἔφοροι τῆς Φ. Ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν, μὲ τὸν πεζοδρόμον νὰ μὲ στείλετε τριάντα διπλώματα ὑπογεγραμμένα καὶ ἐσφραγισμένα· τὰ μὲν δέκα νὰ εἶνε τῆς Τάξεως τῶν Εὐεργετῶν, τὰ δὲ εἴκοσι τῆς τάξεως τῶν Συνηγόρων (α), ὑπογεγραμμένα, ὡς εἶπον ἀπὸ τὴν Ἐφορίαν, καὶ ἐσφραγισμένα μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Ἑταιρείας· τὰ δὲ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν γράφονται ἐδῶ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλπίζω νὰ ἐπιτύχω. Νὰ μὲ εἰπῇ ἡ Φ. Ἑταιρεία πρὸς τούτοις, ἂν τὸ Σχολεῖον ἔχῃ ἔλλειψιν χρημάτων, νὰ κάμω νὰ οἰκονομηθῇ, ἵνα μὴ διὰ τοῦτο συμβῇ ἐμπόδιον.

Πύργος τῇ 16 Ἰαννουαρίου 1825.

Ὁ Ἀδελφὸς Ἰω. Γκούρας.

Ἂς φανερωθῇ καὶ τοῦτο χάριν ἀληθείας, ὅτι εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συνώδευε τὸν Γκούραν ὡς σύμβουλος καὶ Γραμματεὺς τῆς Ἀλληλογραφίας του ὁ Παναγιώτης Σοφιανόπουλος κατέχων Μέντορος θέσιν.

Ἐπειδὴ δὲ κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἦλθον εἰς Ἀθήνας οἱ προκριτώτεροι τῶν Ψαριανῶν, παῤῥησιάσαντες εἰς τὸ Κοινὸν διαταγὴν τῆς Διοικήσεως περὶ κατοικήσεως αὐτῶν ἐν Πειραιεῖ, δὲν εὑρίσκω ἄλλην εὐκαιρίαν, εἰ μὴ τὴν παροῦσαν, νὰ παρενείρω τὰ μεσολαβηθέντα περὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς.

Οἱ Ψαριανοὶ ἀφοῦ ἔχασαν τὴν ἰδίαν αὐτῶν Πατρίδα ἐζήτουν μέρος ἁρμόδιον καὶ συντελεστικὸν διὰ νὰ συνοικήσωσιν ἀμεταστάτως. Μετὰ πολλὰς καὶ σπουδαίας σκέψεις εὑρίσκουσιν ἀντικείμενον τοῦ ζητουμένου τὸν Πειραιᾶ. Ὅθεν ἀναφερόμενοι περὶ τούτου εἰς τὴν Διοίκησιν, ἐπιτυγχάνουσι τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς, ἥτις διατάττει καὶ προτρέπει τοὺς Ἀθηναίους, νὰ συγχωρήσωσιν εἰς τοὺς ἀπόλιδας Ψαριανοὺς νὰ οἰκισθῶσιν εἰς Πειραιᾶ.

(α) Ἴδε Συνοπτ. Κατάστ. τῆς Πόλ. Ἀθηνῶν σελ. 82 ἐκδόσει γ'.

Οἱ Ἀθηναῖοι συνέρχονται περὶ τούτου, ἀναγινώσκουσι τὴν διαταγὴν, συνομιλοῦσι μετὰ τῶν ἀπεσταλμένων Ψαριανῶν, καὶ ἀκούσαντες τοὺς λόγους αὐτῶν, σκέπτονται ἰδιαιτέρως περὶ τούτου ὡς σπουδαίου πράγματος. Τέλος ἀποφασίζουσιν, οἱ μὲν Ψαριανοὶ νὰ κατοικήσωσι τὴν ἐθνικὴν γῆν τοῦ Πειραιῶς, οἱ δὲ πολῖται νὰ κρατήσωσι εἰς ἰδίαν χρεῖαν τὴν ἰδιόκτητον τοῦ ἐνταῦθα Μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ὅθεν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν πεντὲξ τῶν προκρίτων Πολιτῶν, καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ψαριανῶν κατέρχονται εἰς Πειραιᾶ· τὸν θεωροῦν, μετροῦσι τὸν Ἰσθμόν του, καὶ παρατηροῦντες, καὶ παρεξετάζοντες τὰς θέσεις, εὑρίσκουσιν ἁρμοδιωτέραν καὶ ἐπιτηδειοτέραν εἰς οἰκοδομὴν Πόλεως ἐκείνην τοῦ Μοναστηρίου, παραιτοῦντες δι' ὅλου τὴν ἐθνικήν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μὴ στέργοντες νὰ παραχωρήσωσιν αὐτοῖς τὴν γῆν τοῦ Μοναστηρίου, μὴ θέλοντες ὅμως νὰ τοὺς ψυχράνωσι, διορίζουσι μὲν ἐπιτροπὴν ἔκτινων Πολιτῶν νὰ κοινοποιήσῃ πρὸς αὐτοὺς ταῦτα.

» *Ἀδελφοὶ Κύριοι Ψαριανοί.*

Οἱ Ἀθηναῖοι σᾶς ἐξηγοῦσι καὶ αὖθις δι' ἡμῶν τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν ἔχουσιν, ὅτι μέλλουν νὰ σᾶς ἀπολαύσωσι συγκατοίκους εἰς τὴν πατρίδα των κατὰ τὴν διαταγὴν τῆς Σ. Διοικήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν προσδιορίζει οὔτε τὸν τρόπον τῆς κατοικήσεώς σας εἰς Πειραιᾶ, οὔτε τὸ μέρος, εἰς ὃ μέλλετε νὰ κτίσετε τὴν Πόλιν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ γῆ τοῦ Πειραιῶς δὲν εἶνε ὅλη ἐθνικὴ, ἀλλ' εἶνε, ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ, καὶ μέρη ἰδιόκτητα, καὶ τοῦ Μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· διὰ τοῦτο κοινῇ γνώμῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσι δύο ἀπεσταλμένους των πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν, ὅπου θέλουν παρευρεθῇ συγχρόνως καὶ οἱ ἐδικοί σας πληρεξούσιοι, διὰ νὰ ἀποφασισθῶσιν ἐκεῖ τὰ πάντα περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως πρὸς αἰώνιον εἰρήνην καὶ ἀδελφικὴν ἀγάπην μεταξύ μας. ἔῤῥωσθε. »

Τῇ 11 Ἰαννουαρίου 1825.

Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν.

Πρὸς δὲ τὴν Διοίκησιν γράφουσιν οὕτω.

„Σ. *Διοίκησις*.

Πρὸ ἡμερῶν ἐφάνησαν ἐνταῦθα ἀπεσταλμένοι τῶν Ψαριανῶν παῤῥησιάζοντες πρὸς ἡμᾶς διαταγὴν τῆς Σ. Διοικήσεως, δι' ἧς ἀποφασίζεται νὰ κτίσωσι Πόλιν εἰς Πειραιᾶ οἱ Ψαριανοὶ, καὶ νὰ κατοικήσωσιν ἐκεῖ. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὅσον νομίζεται ὠφέλιμον εἰς τὸ ἔθνος ὡς ἀρχὴ νέας δόξης καὶ εὐτυχίας τῆς Πατρίδος, τόσον ἐχαροποίησε καὶ ὅλους ἡμᾶς, καὶ ἀπεδέχθημεν εὐπειθῶς τὴν διαταγὴν αὐτῆς. Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων ἔκλεξεν ἐπιτροπὴν, ἥτις ἐξήγησε τὰ τοιαῦτα αἰσθήματά του προς τοὺς ἀπεσταλμένους Ψαριανοὺς, τοὺς συνώδευσεν εἰς τὸ νὰ περιεργασθῶσι τὸν Πειραιᾶ, καὶ νὰ ἐκλέξωσι τὸ μέρος τῆς ἐθνικῆς γῆς, τὸ ἁρμοδιώτερον εἰς τὸν σκοπόν των. Οἱ ἀδελφοὶ ὅμως οὗτοι ἀντὶ νὰ ἐκλέξωσι τὸν τόπον, ὅπου ἦτον καὶ ἡ παλαιὰ Πόλις τοῦ Πειραιῶς, ἤ τινα ἄλλον, ἐζήτησαν ἐπιμόνως, καὶ ζητοῦσι νὰ κτίσωσι τὴν νέαν Πόλιν των εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἀπὸ γῆν ἰδιόκτητον καὶ γῆν τοῦ Μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, προβάλλοντες, ὅτι διὰ μὲν τὴν ἰδιόκτητον ἡ Διοίκησις δίδει ἄλλην εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς· ἐκείνη δὲ τοῦ Μοναστηρίου προσδιορίζεται παρὰ τῆς Διοικήσεως πρὸς αὐτούς· πράγματα τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν ἄδικα πρὸς τὸν λαὸν καὶ δυσπαράδεκτα· ἐπειδὴ καὶ ἓν μέρος Ἀθηναίων σχεδιάζει πρὸ χρόνων νὰ μετοικήσῃ εἰς Πειραιᾶ, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἓν μέρος ἠγόρασε πολλὴν γῆν ἰδικήν των ἐνταῦθα, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀπολαύσωσι τὰ καλὰ τοῦ ἐμπορίου, κατοικοῦντες εἰς τὸν λιμένα τοῦτον. ὥστε τὸ παράδειγμα τούτων ἔμελλον ν' ἀκολουθήσωσι καὶ ἄλλοι πάμπολλοι Ἀθηναῖοι. Ἕνεκα τούτου ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν συγκροτήσας κοινὴν συνέλευσιν ἀναφέρεται πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν, καὶ παρακαλεῖ, ὡς κοινὴ μήτηρ νὰ οἰκονομήσῃ τὸ συμφέρον καὶ τῶν δύο γνησίων τέκνων της Ψαριανῶν καὶ Ἀθηναίων, χωρὶς οὔτε τὸ ἓν καλὸν νὰ λείψῃ, οὔτε πρὸς τοὺς ἄλλους νὰ γένῃ ἄδικον· Καὶ νὰ προσδιορίσῃ ἓν μέρος μὲν τῆς ἐθνικῆς γῆς διὰ νὰ κτισθῇ ἡ τῶν Ψαριανῶν Πόλις, ἐκείνη δὲ τοῦ Μοναστηρίου, ἐπειδὴ ἔχουσι

περισσότερον δικαίωμα εἰς αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι, ἥτις εἶναι ἀφιερώματα τῶν πατέρων των, νὰ μείνῃ διὰ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔχουσιν ἀπόφασιν νὰ κατοικήσωσι καὶ αὐτοὶ περὶ τὸν λιμένα. Περὶ δὲ τῆς ἰδιοκτήτου λόγος οὐδείς· ἐπειδὴ εἶνε εἰς ὅλους γνωστὸν, ὅτι οἱ νόμοι ἐγγυῶνται τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἰδιοκτησίας τῶν Πολιτῶν, καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἀφαιροῦσιν. Ἡ Σ. Διοίκησις δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι θέλει ἀναπαύσῃ τὰ δίκαια καὶ τῶν Ἀθηναίων, περιθάλπουσα καὶ κατοικίζουσα ἐνταυτῷ τοὺς Ψαριανοὺς εἰς τὴν ἐθνικὴν γῆν τοῦ Πειραιῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπιθυμητὸν, καὶ εἰς τὸ ἔθνος ὠφέλιμον.

Πέμπονται παρὰ τῆς Πόλεως ὁ Πανοσιώτατος Συμεὼν (α) Ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, καὶ ὁ Κύριος Ἀγγελάκης Καγγελέρης (β) νὰ παραστήσωσι καὶ διὰ ζώσης φωνῆς πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν τὰ δίκαια ταῦτα τῶν Ἀθηναίων.

Τὴν 21 Ἰαννουαρίου 1825.

Οἱ Πατριῶται Ἀθηναῖοι.

(Σ. Τ.) (Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί).

Ἡ διοίκησις δὲν ἔπραξεν, εἰ μὴ κατὰ τὸ γράμμα τῶν Ἀθηναίων· οἱ δὲ Ψαριανοὶ παρημέλησαν τὴν ὑπόθεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἤδη δὲ μᾶς παῤῥησιάζεται ἕτερος κίνδυνος ὄχι κατώτερος ἐκείνου τῆς Πελοποννήσου, μὲ διαφορὰν ὅτι ἐκεῖνος συνέβη ὑπὲρ δικαιωμάτων Πολιτῶν, καὶ Ἐπαρχιῶν, οὗτος δὲ ἐγείρεται ὑπὸ κακίας κατὰ τῶν Ἀθηναίων μὲν, διὰ νὰ βλάψῃ ὅμως τὸ ὅλον τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων.

Ὁ περιβόητος εἰς κακίαν Ὀδυσσεὺς, ἀφοῦ δὲν ἠμπόρεσε μὲ

(α) Οὗτος ἐτελεύτησε τῷ 1847 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 80. Ἦν δὲ Ἄνθρωπος τοῦ Κόσμου, ὅ ἐστὶ πεφωτισμένος καὶ ἔχων γνώσεις Πολιτικὰς, Ἱστορικὰς, καὶ ἄλλας βιωτικὰς, σύνεσιν δὲ καὶ νοῦν τέλειον.

(β) Οὗτος ἦτον ἐκ τῶν πρώτων οἴκων τῶν Ἀθηνῶν, χρηματίσας κατὰ καιρὸν ἕνας τῶν Προεστώτων τῆς Πόλεως.

ὅσα ἠδυνήθη νὰ ἐπινοήσῃ τεχνάσματα, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν φρουραρχίαν τοῦ Γκούρα· καὶ ἀφοῦ ἐξεφανερώθη ἡ ἔχθρα μεταξὺ τῶν δύο, μεταπεμψάμενος τὴν οἰκογένειάν του, ἀπεσπάσθη δι' ὅλου τῶν Ἀττικῶν πραγμάτων· καὶ διὰ τοῦτο ἐκαιροφυλάκτει νὰ ἐκδικηθῇ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Γκούρα.

Τέλος ἀφοῦ δὲν ὠφελήθη παντάπασιν ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἤλπιζε πολύ, ἐξεναντίας δὲ βλέπων τὸ ἀντικείμενον τοῦ φθόνου του, τὸν Γκούραν, νὰ ὑψοῦται καὶ νὰ ἰσχύῃ πολύ, ἑαυτὸν δὲ μισημένον παρὰ τῆς Διοικήσεως, καὶ ἐγκαταλελειμμένον ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἀφρισμένος ἀπὸ λύσσαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του, ἐπιβουλεύεται νὰ βλάψῃ καὶ Ἀθηναίους καὶ Ἔθνος. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ τοὺς ὀλεθρίους σκοπούς του, μέσον ἄλλο δὲν δύναται νὰ εὕρῃ, εἰμὴ νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸν Τοῦρκον, τὸν ἐχθρὸν τῆς Ἑλλάδος· καὶ οὕτως ἀνταποκρίνεται μὲ τὸν Ὀμὲρ Πασσᾶν τῆς Εὐβοίας, ζητῶν τὴν συμμαχίαν, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὰς Ἀθήνας εἰς τὸν Σουλτάνον, καὶ ἑπομένως τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς πλήρης χαρᾶς τὸν ὑπόσχεται μεγάλα· καὶ πάραυτα ἐξαγγέλλει τὸ τοιοῦτον εἰς τὴν Θύραν. Ὁ Σουλτάνος περιχαρὴς γενόμενος, τὸν διορίζει μὲ διάταγμα διοικητὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Ὀμέρης τῷ δίδει ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του 300 Τούρκους, ὅσους ἐζήτησεν αὐτός, εἶχε δὲ καὶ ἰδικούς του ἐπέκεινα τῶν 500. Ὅθεν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι κινεῖ πόλεμον εὐλογοφανῆ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, καὶ διὰ νὰ πιασθῇ ἀπὸ αἰτίαν, γράφει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰς ἑξῆς ἐπιστολὰς κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἀλληλογραφίαν. Ἀλλὰ πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν τῶν πραγμάτων προεκθέτω ἐνταῦθα τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἀλληλογραφίας. Ἐν πρώτοις ὁ Ὀδυσσεὺς παρακαλεῖ τοὺς Ἀθηναίους νὰ τῷ στέλλωσι τὰ γρόσια (ἴδε βιβλ. β'. Κεφ. β'.) ὅτι τοῦ ἀναγκαιοῦν εἰς ἄλλας κατεπειγούσας χρείας· οὗτοι δὲ ἀποκρίνονται, ὅτι περὶ τούτου ἀναφέρθησαν εἰς τὴν Διοίκησιν ὡς χρέος τοῦ Ἔθνους καὶ ὄχι τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἅμα λάβωσιν ἀπάντησιν, τὸν ἀποκρίνονται περὶ τῶν γροσίων. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀνταποκρίνεται οὕτως. « Κύριοι ἀδελφοί, πολὺ παραξενεύομαι

μὲ ἓν γράμμα, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐστείλατε μὲ τὸν Ἀντώνιον Γραμματικόν μου, καὶ μοῦ γράφετε, ὅτι προσμένετε ἀπόκρισιν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, καὶ ἀμέσως μοῦ φανερώνετε διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν γροσίων· καὶ τώρα εἶναι τόσος καιρὸς ὁποῦ ἐπέρασε, καὶ κάμμίαν ἀπόκρισίν σας δὲν ἔλαβα, καὶ δὲν ἠξεύρω τὸ αἴτιον· ἀδελφοὶ ἐγὼ αὐτὰ τὰ γρόσια δὲν εἶναι ἀπὸ ἀλατζάκιά μου (φορολογήματα) ὁποῦ σᾶς ζητῶ, ἀλλὰ τὰ ἔδωκα καὶ ἀγόρασα πρᾶγμα καὶ μὲ τὰ ἴδιά σας τὰ χέρια τὸ ἔχετε βάλη εἰς τὸ Κάστρον, διὰ νὰ εἶναι ἐφοδιασμένον διὰ χρησίμευσιν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, καθὼς ἐχρησίμευσε μάλιστα· λοιπὸν στοχασθῆτε ὅτι ἔχετε δώση Τεμεσοῦκι (ἔγγραφον) ἀπὸ τὰ χέρια σας, τὸ ὁποῖον στέκει εἰς ἐμέ· καὶ ἢ δόσετέ μου τὰ γρόσια, ἢ δόσετέ μου τὸ πρᾶγμα ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ Κάστρον νὰ τὸ πουλήσω νὰ πάρω τὰ γρόσιά μου, ὅτι μοῦ χρειάζονται καὶ ἐμέ· καὶ καθὼς ἐχρησίμευσαν εἰς τὸ Φρούριον τῆς Ἐπαρχίας σας, ἠμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν καὶ ἀλλοῦ τὸ ἴδιον· καὶ προσμένω ἀπόκρισίν σας περὶ τούτου. Πολὺ ἀπάνθρωπον πρᾶγμα εἶναι ἕνας νὰ θέλῃ νὰ κάμῃ καλόν. καὶ ἀντὶ τοῦ μάννα νὰ λαμβάνῃ χολήν. ὑγιαίνετε.

2 Δεκεμβρίου 1824. Ὅσιος Λουκᾶς.

Ὀδυσσεὺς Ἀνδρήτζου.»

Ἀπάντησις.

Γενναιότατε Στρατηγέ, ἐλάβομεν τὸ γράμμα σου, εἴδομεν νὰ μᾶς λέγῃς διὰ τὸ σιτάρι τοῦ Κάστρου· Γενναιότατε ἠξεύρεις πολὺ καλὰ ὅτι τὸ σιτάρι αὐτὸ ἐβάλθη εἰς τὸ Κάστρον, καὶ τὸ Κάστρον εἶναι τῆς Διοικήσεως καὶ ὅλου τοῦ Ἔθνους· λοιπὸν διὰ αὐτὸν τὸν λογαριασμὸν τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ νὰ εἰσακουσθῆτε μὲ τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν· ἡ γενναιότης σου ἠξεύρεις ὅτι ἀπὸ αὐτὸ τὸ Κάστρον, ἔξω ἀπὸ βάσανα καὶ μπελάδες κἀνὲν ἄλλο δὲν ἀπήλαυσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ καθ' ἡμέραν δὲν λείπομεν ἀπὸ τοῦ νὰ πληρόνωμεν τόσα ἔξοδα διὰ νὰ κάμωμεν τὴν πρέπουσαν ὑπακοὴν καὶ εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς νόμους. Παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς γράφῃς συνεχῶς χαροποιῶντάς μας διὰ τὴν ἀγαθὴν ὑγείαν σου· καὶ ἡμεῖς δὲν θέλομεν λείψῃ ἀπὸ τὸ

φιλικὸν χρέος μας· ὑποσημειούμεθα μὲ ὅλην τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην

Ὁ Ὀδυσσεὺς τοῖς Προκρίταις τῶν Ἀθηνῶν.

» Κύριοι πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν ἀδελφικῶς σᾶς ἀσπάζομαι. Σᾶς ἔχω στείλῃ τόσα γράμματα διὰ νὰ μοῦ στείλετε τὰ γρόσιά μου, καὶ τοῦ λόγου σας μοῦ δείχνετε τὴν Διοίκησιν· ἐγὼ τῆς Διοικήσεως Γρόσια δὲν ἔδωσα παρὰ ἐσᾶς, καθὼς στέκει εἰς τὰ χέριά μου καὶ ἡ ὁμολογία σας, καὶ στέκουν καὶ εἰς ἐσᾶς τὰ γρόσιά μου εἰς ἐφόδια τοῦ Κάστρου. λοιπὸν ἰδοὺ ὁποῦ σᾶς γράφω καὶ ταύτην τὴν φορὰν ἀκόμη, ὅτι νὰ μοῦ στείλετε τὰ γρόσιά μου καὶ τὸν ἰατρόν μου (1) ὁποῦ μοῦ βαστᾶτε· ἢ νὰ ἠξεύρετε ὁποῦ θὰ στείλω νὰ σᾶς κάψω ταῖς ἐλιαῖς καὶ τὰ σπαρτά· καὶ μὴ φαντάζεσθε μὲ τὴν Διοίκησιν· ὅτι ἐγὼ εἰς τὸ δίκαιόν μου ἐπάνω δὲν φοβοῦμαι μήτε τὸν θεὸν (2) λοιπὸν νὰ ἠξεύρετε καὶ τοῦτο, ὅτι σεῖς γρόσια καὶ ἰατρόν μου δὲν κρατεῖτε, ὅτι ἀποφασίζω καὶ χάνω ὅτι καὶ ἂν ἔχω καζαντήσῃ (κερδίσῃ) ἕως τώρα· πλὴν ἀπὸ αὐτὰ δὲν τραβῶ χέρι ἀπὸ ἐσᾶς, καὶ εἰς πέντε ἡμέρας προσμένω ἀπόκρισίν σας ἢ μοῦ τὰ στέλλετε ἢ ὄχι· εἰδὲ πάλιν σᾶς ἔχω πάρῃ τίποτε ἐθνικά, ἢ ντζερεμέδες (πρόστιμα) ἢ ἀπὸ τοῦ Κάστρου σας πράγματα, κάμετε τὸν λογαριασμόν σας καὶ βαστάξετε. Σᾶς λέγω τοῦτο μόνον, μὴ θέλετε δύο τρία ἄτομα νὰ πάρητε καὶ τὸν λαὸν τῆς Ἐπαρχίας εἰς τὸν λαιμόν σας, καὶ ὑγιαίνετε.

13 Φεβρουαρίου 1825, Στεβενίκο.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρήτζου.»

Ἀπάντησις.

Στρατηγὲ Ὀδυσσεῦ !

Ἐλάβαμεν τὸ ἀπὸ 13 Φεβρουαρίου γράμμα σου, διὰ τοῦ

---

(1) Οὗτος εἶνε ὁ ἐπιτήδειος χειροῦργος Ἀσάνης Ταλαντινὸς Τοῦρκος γενόμενος αἰχμάλωτος, ἢ νὰ εἰπῶ ὀρθότερον, σωθεὶς μόνος τῶν ἐν Ἀταλάντῃ Τούρκων διὰ τὴν τέχνην του, ἀποσφαγέντων πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικός του. Οὗτος ἐθεράπευσε, καὶ διὰ νὰ εἰπω μᾶλλον, ἔσωσε πολλοὺς Ἕλληνας τραυματισμένους καιρίως.

(2) Καὶ Πότε ἄλλοτε ἐφοβήθης θεὸν, ἢ ἐπίστευσες εἰς θεόν.

ὁποίου ζητεῖς ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην τὰ ἄσπρα σου (γρόσια) μὲ τὰ ὁποῖα ἠγοράσθη σιτάρι εἰς ἐφοδίασιν τοῦ Φρουρίου καὶ τὸν ἰατρόν σου, τὰ ὁποῖα ἂν δὲν σοῦ δώσωμεν, μᾶς φοβερίζεις νὰ καύσῃς τοὺς ἐλαιῶνας καὶ τὰ σπαρτά μας· δι' αὐτὰ καὶ πρότερον σοῦ ἐγράψαμεν, καὶ τώρα σὲ λέγομεν ὅτι τὸ Φρούριον εἶναι τῆς ὑπερτάτης ἡμῶν Διοικήσεως, καὶ ὁ ἰατρὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ Φρούριον ὡς ἰατρὸς τῶν φρουρῶν, καὶ ἀκολούθως εἰς δούλευσιν τῆς Διοικήσεως· ὅθεν πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν σὲ παρακαλοῦσαμεν καὶ σὲ παρακαλοῦμεν νὰ γράψῃς, καὶ αὐτὴ ὡς δικαία καὶ φιλόστοργος μήτηρ δὲν καταδέχεται νὰ σὲ ἀδικήσῃ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ γράφομεν πρὸς αὐτὴν περὶ τοῦ ζητήματός σου, καὶ εἴμεθα εὐέλπιδες νὰ εἰσακουσθῶμεν, καὶ εἰς 20 ἡμέρας νὰ λάβῃς τὸ δίκαιόν σου. Τοὺς Ἐλαιῶνας δὲ καὶ τὰ σπαρτά μας δὲν προσμένομεν νὰ τὰ ἴδωμεν καιόμενα καὶ φθειρόμενα ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Ὀδυσσέα, ἀφοῦ δὲν ἔπαθον τοῦτο ἀπὸ τοὺς τοσάκις εἰσβαλόντας εἰς τὴν γῆν μας Τούρκους, τοὺς ὁποίους ἐπολέμησες (1) διὰ τὴν φύλαξιν καὶ τούτων καὶ πάσης ἰδιοκτησίας τῶν Ἑλλήνων τῇ 17 Φευρ. 1825.»

Συγχρόνως κοινοποιοῦσι τὰ τρέχοντα πρὸς τὴν Διοίκησιν καὶ τὸν Γκούραν, καὶ ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἀπαιτοῦσι τὴν παρουσίαν του.

Ὁ Γκούρας βλέπει τὸν κίνδυνον εἰς ὃν ἔτρεχον αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Ἑλλὰς διὰ τὸν κακόβουλον Ὀδυσσέα· καὶ ἐνῷ ἐπερίμενεν εἰς Πύργον τῆς Ἤλιδος διαταγὴν τῆς Διοικήσεως διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Πάτρας κατὰ τὴν αἴτησίν του, ὅπου ἤθελε πολιορκήσῃ τοὺς Τούρκους, ἕως ὅτου νὰ παραδοθῇ καὶ τοῦτο τὸ Φρούριον, ἀέκοντί γε θυμῷ αἰτεῖ παρὰ τῆς Διοικήσεως νὰ τῷ συγχωρηθῇ νὰ ἀπέλθῃ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα. Ἡ Διοίκησις διὰ νὰ ἀπαντήσῃ τὰς ἐχθροπραξίας καὶ τούτου τοῦ κακοῦ ἐχθροῦ τῆς Ἑλλάδος, τὸν διατάττει νὰ ἐκστρατεύσῃ μὲ ὅλον τὸ Σῶμα τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του καὶ νὰ καταδιώξῃ τὸν Ὀδυσσέα.

(α) Πολιτικὴ κολακεία ἐξαγοραζομένη τὸν καιρὸν διὰ τὴν πονηρίαν τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ ἅμα λαβὼν ὁ Γκούρας τὴν διαταγὴν, γράφει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι διέταξε τὰ στρατεύματα νὰ ὁδεύσωσι κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, καὶ ἐκεῖθεν νὰ διαβῶσιν εἰς Λεβαδίαν, αὐτὸς δὲ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔρχεται εἰς Ἀθήνας, λέγων ἐνταυτῷ ὅτι ἐλπίζει νὰ στείλῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ καὶ τὸν Ὀδυσσέα εἰς τὴν παρακαταθήκην τῶν νόμων. Ὁ λόγος οὗτος ἐγένετο ἔργον.

Ὁ Ὀδυσσεὺς παρασκευάζεται εἰς πόλεμον, καὶ διὰ νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείψωσιν οἱ περὶ αὐτὸν Ἕλληνες, ὡς γινομένου τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Πατρίδος, τοὺς ἀπατᾷ, λέγων ἄλλα ἀντ' ἄλλων, καὶ ὅτι δὲν πολεμεῖ ἐναντίον τοῦ Ἔθνους, οὔτε ἐναντίον τῆς Ἐπαρχίας τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἐναντίον δύο ἢ τριῶν ἀτόμων. καὶ ὅτι μὲ αὐτὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐχθροῦ θέλει κατορθώσῃ πολλὰ πρὸς ὄφελος καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν· οἱ λόγοι του ὅμως δὲν ἦσαν ὅμοιοι μὲ τὰ ἔργα του.

Τέλος πάντων βλέπων τὸ ἐπίχειμά του μεγάλον καί δεινὸν, ἐνόει καὶ τὰ μέσα τῆς ἀσφαλείας του, καὶ εὐθὺς ἀποβλέπει πρὸς τοὺς Κουντουριώτας. Ἐν τῇ Ἀττικῇ ὑπῆρχε Κώμη Κούντουρα καλουμένη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, παρὰ τὰ Κοντούρεα ἤτοι κοντὰ οὔρεα, ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἐφ' ἧς κεῖται ἡ Κώμη· διότι τὰ περὶ αὐτὴν καὶ ἐφ' ὧν κεῖται ὄρη εἰσὶ κοντὰ κατὰ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν σημασίαν τῆς λέξεως, ἤτοι μὴ ὑψηλά. Ὁ τόπος οὗτος εἶνε πλήρης πεύκων, καί τινων ἐλαιῶν, καὶ ἡ ῥητίνη εἶνε τὸ προϊὸν αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐμπόριον τῆς ὕλης ταύτης ἐγίνετο ἐν Ἐλευσῖνι διὰ τὴν θάλασσαν, οἱ κάτοικοι τῶν Ἐλευθερῶν, ἤτοι τοῦ Πετρογερακίου, κατέβησαν καὶ κατῴκισαν τὰ Κοντούρεα διὰ νὰ ἔχωσι πλησιεστέραν τὴν Ἐλευσῖνα διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς ῥητίνης καὶ τοῦ ἐλαίου. Ὁ λαὸς οὗτος ἦτον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ διαταγὴν τῆς Τουρκικῆς Ἐξουσίας φύλακες τῶν στενῶν τῆς Μεγαρίδος, καὶ ἐν τῇ Ἐπαναστάσει ἔμειναν ἰδιόῤῥυθμοι καὶ μὴ συσσωματωμένοι μετὰ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς. ἔδειξαν δὲ κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα ἔργα ἡρωϊκὰ, καὶ ἐπολέμησαν τὸν ἐχθρὸν τοσοῦτον ὥστε κατατάσσονται παρὰ πάντων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνδρείων. Ἤδη καταβάντες ἐκ τῶν Κοντουρέων, κατῴκησαν οἱ μὲν εἰς

Μάνδραν, οὕτω κληθεῖσαν διὰ τὴν θέσιν, διότι κεῖται ἐν μέσῳ βουνῶν ὡς περίβουνος, οἱ δὲ εἰς Μαγούλαν, ἥτις εἶνε ἡ παλαιὰ Ἀκέρνα. Κέρνα δὲ καὶ Ἀττικῶς Ἀκέρνα λέγονται αἱ ἐξοχαὶ τῆς ῥάχεως, καὶ ὑπὸ τοιοῦτον σχῆμα κεῖται ἡ Μαγούλα· ἄλλοι δὲ εἰς Ἐλευσῖνα διὰ τὸ εὔπορον τῆς θαλάσσης. Ὁ λαὸς οὗτος μετὰ καιρὸν θέλει χάσει τὸ ὄνομα Κουντουριώτης, ὡς ἔχασε πρότερον τὸ «Ἐλευθερεῖς». Τῷ ὄντι ὁ λαὸς οὗτος εἶχε τὸ ὄνομα ὡς καὶ τὸ πρᾶγμα. Διέπρεψαν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ πολλοὶ πολεμικοί, ἐν οἷς ὁ Ἰωάν. Κοντούλης, Παπᾶ Χρῆστος Κρικκούκης, Δημήτριος Κρικούκης, Ἀναστάσιος Μουρίκης, Παναγιώτης Χατζῆ Μελέτης, Λάσκοι, Χρῆστος Λιούλης, Ῥουτούμης, Δέρβας, Κολιμάδης, ὁ ἀποθανὼν ἐν Κρήτῃ μαχόμενος, ἀφοῦ ἐπέφερε φθορὰν μεγάλην κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Βερσύτης, οἱ ἀδελφοὶ Νικόλας καὶ Ἀναγνώστης Νίκα, Ῥώκας, καὶ ὁ Παπαθανάσιος, καὶ ἄλλοι· Μεταξὺ δὲ τούτων ὁ μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἔχων ἐν τῷ λαῷ ἦτον ὁ Χατζῆ Μελέτης λεγόμενος, ἀνὴρ Πολιτικὸς καὶ εὐκατάστατος.

Ἡ πρόνοια τοῦ Ὑψίστου ἐκ τῶν πλευρῶν τῶν Ἐλευθερῶν ἐκ γῆς Ἀττικῆς ἐζωογόνησε τὴν ἔνδοξον ἀδελφότητα, τοὺς ἱστορικοὺς Κουντουριώτας Λάζαρον καὶ Γεώργιον. Τούτων γὰρ ὁ Πάππος ἐλθὼν ἐκ Κουντούρων εἰς Ὕδραν, ἐναπέθηκεν ὡς εἰς ἀγαθὴν γῆν, τὸν σπόρον τὸν καλόν, τὸν βαστήσαντα τὸν καρπὸν τῆς δόξης.

Διὰ νὰ μὴν ἔχῃ λοιπὸν πολεμίους ὁ Ὀδυσσεὺς τοὺς Κουντουριώτας, γράφει πρὸς αὐτούς, ὅτι ὁ πόλεμός του δὲν γίνεται πρὸς ἄλλους τινάς, εἰμὴ πρὸς Ἀθηναίους μόνον, καὶ νὰ ἡσυχάσωσιν αὐτοί, μηδὲν ὑποπτευόμενοι κακὸν ἀπὸ μέρους του. Καὶ εἰς τὰς δύο τοῦ Μαρτίου πέμπει τριακοσίους στρατιώτας ἀνακατωμένους μὲ Τούρκους, καὶ λεηλατοῦν τὰ χωρία, κείμενα πρὸς τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἁρπάζοντες ὅσα ἠμπόρεσαν βοσκήματα καί τινας ἀνθρώπους.

Ὁ δὲ Γκούρας τὴν τρίτην Μαρτίου ἔρχεται εἰς Ἀθήνας, καὶ βουλευσάμενος τὰ περὶ τοῦ πολέμου, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀναποφεύκτως βεβιασμένον νὰ πολεμήσῃ τὸν Ὀδυσσέα, καὶ οὕτως τὴν ἑνδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς στρατεύει εἰς Λεβαδίαν· ἅμα

δὲ ἔφθασεν ἐκεῖ, διαλύει τὰ σχέδια τοῦ Ἀντάρτου· οἱ κάτοικοι τῆς Βοιωτίας ἀγάλλονται εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Γκούρα, καὶ εὔχονται τὰ κάκιστα πρὸς τὸν κακόβουλον Ὀδυσσέα· καὶ ὅσοι τῶν κατοίκων τούτων ἦσαν ἐν ὅπλοις ὑπ' ἀνάγκης μετ' αὐτοῦ, ἑνόνονται μετὰ τοῦ Γκούρα, καὶ συμπροθυμοῦνται εἰς τὸν ὄλεθρον ἐκείνου.

Ὁ Ὀδυσσεὺς βλέπει τὸν ἑαυτόν του ἐγκαταλελειμμένον ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐνόμιζεν ἰδικούς του· βλέπει τὰ Ἑλληνικὰ σώματα ἑνωμένα ἐναντίον του· βλέπει τοὺς σκοπούς του ἀτελεσφορήτους· ἡ παρουσία τοῦ Γκούρα τὸν φοβίζει· φύσει ὑπόπτης καὶ ἄπιστος, μὲ τοὺς ἰδίους παλαιοὺς στρατιώτας του, καὶ μὲ τοὺς 300 Τούρκους περιτρέχει τὰ ὄρη καὶ τὰ χωρία· μακρὰν ὅμως τοῦ Γκούρα, μηχανώμενος νὰ ἀπατήσῃ καὶ νὰ στρατηγήσῃ αὐτὸν μὲ δολιότητα· ἦτον ὅμως δειλός, ἔχων καὶ τὴν ἀπιστίαν ἔμφυτον, δὲν ἐδύνατο νὰ πράξῃ τίποτε.

Ὁ Γκούρας ὡς Στρατηγὸς τῆς Διοικήσεως διὰ νὰ δείξῃ ὅτι, ὁ κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως πόλεμος κινεῖται ἀπὸ τὸ Ἔθνος, καὶ διὰ νὰ σηκώσῃ πᾶσαν ὑποψίαν δεινοῦ ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων τῆς Βοιωτίας καὶ Εὐβοίας, καὶ διὰ νὰ τοὺς ἐνθαῤῥύνῃ ἐνταὐτῷ κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐκδίδει καὶ πέμπει αὐτοῖς προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν ἔντυπον, δι' ἧς ἐνήργησε πολὺ εἰς βλάβην τοῦ Ὀδυσσέως, διότι πολλοὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἑνώνονται μὲ τὰ στρατεύματα τῆς Διοικήσεως.

Ἀπὸ δὲ τὰ ἀκόλουθα γράμματα τοῦ Στρατηγοῦ γίνεται δῆλον ὁ ζῆλος καὶ ἡ σταθερότης τῶν στρατευμάτων τῆς Διοικήσεως, καὶ ἐνταυτῷ ἡ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκη· ἐπρόκρινα νὰ ἐκθέσω αὐτὰ ταῦτα τὰ γράμματα ἀπαράλλακτα παρὰ τὴν ἐμὴν διήγησιν ἅτινα καταλεπτῶς διηγοῦνται τὰ διατρέξαντα· ἐν ταὐτῷ καὶ ὁ ἀναγνώστης λαμβάνει πλειοτέραν εὐχαρίστησιν διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς διηγήσεως.

» Σεβαστὴ Διοίκησις !

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος ἔφθασα εἰς Μέγαρα ἀπὸ Ναύπλιον, καὶ ἐπεθύμουν ἀμέσως νὰ διαβῶ εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Θηβῶν ὅπου ὁ προδότης Ὀδυσσεὺς Ἀνδρήτζου πραγματευόμενος

τὴν δούλωσιν τῆς Ἑλλάδος μὲ τοὺς Τούρκους ἦτον στρατοπεδευμένος περὶ τὰς Θεσπιάς. (Ντουμπρένα). Δύο σημαντικὰ ἐστάθησαν τὰ ἐμπόδια εἰς τοῦτόν μου τὸν σκοπόν· πρῶτον ὅτι τὰ περισσότερα τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου Σωμάτων ἦτον ἀκόμη εἰς τὴν Πελοπόννησον· δεύτερον ὅτι τὸ Φρούριον τῶν Ἀθηνῶν ἔπρεπε νὰ προπαρασκευασθῇ πρὶν νὰ ἐκστρατεύσω. Ἦλθον εἰς Ἀθήνας, καὶ ἀφοῦ μήτε Φροντιστής, μήτε Χρηματοφόρος τῆς Σ· Διοικήσεως ἐπρόφθασε καταπόδι, ἔκαμα πρόβλεψιν ζωοτροφίας προσωρινήν, καὶ διὰ τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ἐκστρατείαν.

Τὴν δωδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀναχωρήσας ἀπ' Ἀθήνας ἔφθασα εἰς Πλαταιὰς (Κόκλα) τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς Παλιοπαναγιᾶς, ὅπου ἀφήσας τὰς Θεσπιὰς εὑρίσκετο στρατοπεδευμένος ὁ Ὀδυσσεύς· ἀλλ' ἐγὼ πληροφορηθεὶς καὶ τὴν ἐκεῖθεν διὰ τὴν Πέτραν ἀναχώρησίν του, ἐπῆρα τὴν ὁδὸν τῆς Λεβαδίας, ὅπου ἔφθασα τὴν δεκάτην ἕκτην τοῦ ἰδίου. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἑνωθεὶς μὲ **400** Ἱππεῖς Τούρκους εἰς Πέτραν ἐλθόντας ἀπὸ Εὔριπον, ἐπέρασεν ἀπὸ Λεβαδίαν, πρὶν ἐκεῖ φθάσω ἐγώ, καὶ ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Χαιρώνειαν, ἐνῷ τὴν δεκάτην ἑβδόμην ἤλπιζον οἱ Ἕλληνες οἱ μετ' ἐμοῦ νὰ συγκροτήσω μάχην ὑπὲρ Πίστεως, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τοῦ Τουρκόφρονος Ὀδυσσέως εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὅπου ὁ Μακεδὼν Φίλιππος ἐνέκρωσε τὴν ἐλευθερίαν τῶν προγόνων μας, ἔφυγον ὑπ' οὐδενὸς διωκόμενοι διὰ νυκτὸς οἱ ἐναντίοι, καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδος τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Τὴν **19** ἀγανακτοῦντες κατὰ τῶν Τυραννοφρονούντων οἱ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου Ἕλληνες ἔτρεξαν καταπόδιτων προθύμως ἕως εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Πόλεως Ταλαντίου, δύο ὥρας μακρὰν τῶν ἐχθρῶν.

Σήμερον καταγίνομαι νὰ τοποθετήσω τὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου σώματα διὰ νὰ πολιορκηθοῦν οἱ παρὰ τὸ παραθαλάσσιον πολέμιοι. Αὐτοὶ δὲ περιμένουν βοήθειαν ἀπὸ Ζητούνιον καὶ Εὔριπον κατ' αὐτάς· δὲν εὐκαίρησα τὴν λεπτομερῆ ταύτην περιγραφὴν νὰ τὴν κάμω ἀρχήτερα, καὶ ἐντελέστερα πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν· διότι εἰς διάστημα ἑπτὰ ἡμερῶν, αἱ μεγα-

λήτεραι, εὐτυχέστεραι κατὰ τὴν κεχερσωμένην γῆν, καὶ ἀναγκαιότεραι εἰς τὴν στερέωσιν τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος Ἐπαρχίαι, οὖσαι ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Τούρκου Ὀδυσσέως, ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἔγειναν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως κτήματα. Δὲν ἠμπορῶ ὅμως νὰ μὴν ἀναφέρω πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν μὲ λύπην καὶ θλίψιν τῆς ψυχῆς μου μεγίστην, ὅτι ἡ κυρίευσις αὕτη θέλει εἶνε πρόσκαιρος διὰ μίαν καὶ μόνην αἰτίαν, τὴν παντελῆ εἰς ταῦτα τὰ μέρη ἔλλειψιν ψωμοῦ. Τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια ἂν δὲν κινήσουν καὶ τοὺς Ἐκτελεστὰς καὶ Βουλευτὰς καὶ πατέρας τοῦ Ἔθνους, ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀνασταίνεται, ἀλλὰ πνέει τὰ λοίσθια. Μάθετε Σεβαστοὶ καὶ χρήσιμοι τοῦ Ἔθνους Διοικηταί, ὅτι ὀκτὼ ἡμέρας οἱ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου ζῶσι μὲ λάχανα· ἂν εἰς τοῦτα τὰ μέρη ἀπαντᾶται κανένας ἄνθρωπος, αὐτὸς ὁμοιάζει τοὺς νεκροὺς τοῦ Ἅδου, καὶ ὄχι τοὺς ζῶντας· λάχανα μόνον χωρὶς ἀρτυμὴν εἶναι τῶν δυστυχῶν τούτων λειψάνων τῆς ἀνθρωπότητος ἡ δυστυχεστάτη τροφή. Ἀδελφοί! ἢ ψωμὶ νὰ προφθάσῃ εἰς τὰ Σάλωνα καὶ Δίστομον τὸ ὀγλιγωρότερον διὰ ἓξ μῆνας, ἢ θὰ μὲ ἀναγκάσουν οἱ στρατιῶται νὰ ὀπισθοδρομήσω ἀμέσως. — Τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος μου μὲ ἐβίαζε νὰ γράψω περισσότερα παρὰ τὸ δέον· καὶ ζητῶ συγγνώμην ἂν σᾶς ἐνοχλοῦν τὰ τοιαῦτα. Ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις, εὑρισκομένου μου εἰς Ναύπλιον, ὑπεσχέθη ζωοτροφίας, καὶ πολεμεφόδια· ἀλλ' ὡς τούτην τὴν ὥραν προσμένων νὰ εἰδῶ φέροντα τὰ διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς ζωοτροφίας χρήματα τὸν δικαιότατον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, βλέπω παντελῆ ἀφροντισίαν. Τὸν πρωταίτιον τοιούτων κακῶν γνωρίζω καὶ θέλω στηλιτεύσῃ διὰ τοῦ τύπου ἐντὸς ὀλίγου, διὰ νὰ δώσω αἰτίαν νὰ μὲ θεατρίζουν καὶ ἐμὲ εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, ὅταν σπείρω ζιζάνια, προξενῶ ταραχάς, κάμνω φατρίας, καὶ κατατρέχω τοὺς ἀληθῶς εἰς τὴν Πατρίδα ὠφελίμους ἄνδρας. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλλὰς ἐλευθεροῦται, ἂν γένῃ πρόβλεψις τῶν ἀναγκαίων, ὦ σεβάσμιοι τῶν νῦν Ἑλλήνων Διοικηταί.

Τῇ 20 Μαρτίου 1825.

» *Σεβαστὴ Διοίκησις.*

Τὴν 27 Μαρτίου διώρισα τὸν Στρ. Κριζιώτην νὰ πλησιάσῃ

εἰς μίαν μάχην ἀπέχουσαν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ὥραν ἡμίσειαν ὅπου νὰ κατασκευάσῃ ὀχυρώματα. Ἡ θέσις ὀνομάζεται ὁ *Προφήτης Ἡλίας*. Τὴν ἑσπέραν τῆς 28 ἦλθον κἀγὼ αὐτοῦ· τὴν 30 δὲ διετάχθη ὁ ἀντιστράτηγος Ῥούκης μὲ περίπου ὀκτακοσίους νὰ ὀχυρωθῇ εἰς λόφον κείμενον ὑπεράνω τοῦ Μοναστηρίου Βιλιζοῦ, κρατούμενον τότε ἀπὸ τοὺς ἐναντίους, ἀπέχον ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου των ὥραν ἡμίσειαν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐζήτησε νὰ συνδιαλεχθῇ μετ᾽ ἐμοῦ· τὸν ἀπεκρίθην ὅτι δὲν μοὶ εἶνε συγχωρημένον νὰ κάμω ἰδιαιτέρας μυστικὰς συνδιαλέξεις, εἰ μὴ ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου ὁπλαρχηγῶν· καὶ οὕτως ἦλθε τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εἰς τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον καὶ ἐκλείσθη ἐκεῖ μὲ 100, ἔνθα ἐπολιορκήθη τὴν 31 τοῦ αὐτοῦ. Ἡ μάχη ἄρχισεν εἰς τὸ Μοναστήριον λίαν πρωΐ. Οἱ εἰς Λιβανάτας ἐχθροὶ διηρέθησαν εἰς δύο· διότι εἰς δύο καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τοποθετημένοι· καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῶν Σῶμα πεζοὶ καὶ ἱππεῖς ὥρμησαν πρὸς τὸ Μοναστήριον ἐναντίον τῶν πολιορκούντων, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιστήσωσιν, ἀπεσύρθησαν ἀβλαβεῖς. Ἑνωθέντες δὲ οὗτοι μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως ἐνεκρίθη νὰ ἐπέλθωσι κατὰ τοῦ Ῥούκη, καὶ γενομένης ἐξορμήσεως, ἀντεκρούσθησαν ἀνδρείως παρὰ τῶν ἡμετέρων, ὥστε ἐξηκολούθει ἡ μάχη ἑκατέρωθεν μὲ ἀνδρείαν· οἱ περὶ τὸν Κριεζιώτην ἐρχόμενοι πρὸς βοήθειαν τῶν ἡμετέρων, ἠθέλησαν, πρὶν ἐκεῖ φθάσουν, νὰ δοκιμάσουν τολμηρὸν κίνημα κατὰ τοῦ ἱππικοῦ εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα. τὸ τόλμημα τοῦτο κατ᾽ ἀρχὰς μὲν μὲ ἔκαμε νὰ τρομάξω, ἀλλὰ τέλος βλέπω νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν τὸ ἐχθρικὸν μὲ θρίαμβον τῶν Ἑλλήνων· διευθυνόμενος δὲ ὁ Ὁπλαρχηγὸς οὗτος πρὸς τὸν Ῥούκην, ὅπου ἑνωθεὶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιπίπτει κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπιφέρει γενικὸν χαλασμὸν ἱππέων τε καὶ πεζῶν, οἵτινες διεσκορπίσθησαν τῇδε κακεῖσε, κατερχόμενοι βουνά, βράχους, καὶ κρημνούς, καὶ φονευόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας· καὶ ἂν δάσος πυκνόν, καὶ κατάφυτον δὲν ὑπέκρυπτεν αὐτούς, δὲν ἤθελε σωθῇ οὐδένας. Ὅσοι δὲ ἀπέφυγαν τὴν μάχαιραν τῶν Ἑλλήνων, διεσώθησαν εἰς τὸ γενικὸν στρατόπεδόν των. Ἡ δὲ μάχη διήρκησεν ὥρας ἕξ. Περὶ δὲ τὸ δειλινὸν τῆς αὐτῆς ἡμέρας διώρισα ἐκ νέου ἀποκλεισμὸν τοῦ αὐτοῦ Μονα-

στηρίου, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπομείνη ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ὀ-δυσσέως Γιαννάκης μὲ 70 στρατιώτας. Οἱ ἐχθροὶ πρὸς τὸ ἑ-σπέρας ἐδοκίμασαν νὰ ἐμβάσουν τροφὰς εἰς τοὺς ἀποκλεισμέ-νους· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ τὰς λάβουν αὐτοὶ μὲ τὸν διωγμὸν τῶν ἐχθρῶν. Τὴν ἀκόλουθον ά. Ἀπριλίου, ἀφοῦ πάλιν ἐδοκίμασαν οἱ ἐναντίοι νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς ἀπο-κλεισμένους, καὶ ἀπελπισθέντες ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι, οἱ ἀπο-κλεισμένοι στενοχωρούμενοι, παρεδόθησαν εἰς χεῖρας τῶν ὑπὸ τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ παραδοθεὶς Γιαννάκης μὲ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ὀδυσσέως, μένων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου, παρακαλῶ τὴν Σεβ. Διοίκησιν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ μὲ δίπλωμα ἕνα τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου Ὁπλαρχηγῶν. Ἐν τοσούτῳ παρακαλῶ τὴν Σεβα-στὴν Διοίκησιν νὰ προφθάσῃ τὸ στρατόπεδόν της ὅσον τάχος ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα ψωμί, φυσέκια, καὶ πτυάρια· νὰ μὴ λείψουν ὅμως τὰ σιτηρέσια, ἂν θέλῃ νὰ ἴδῃ καὶ τὸ τέλος τῶν πραγμά-των αἰσιώτερον. Ἐν Ἀταλάντῃ 4 Ἀπριλίου 1825.

Ὁ Στρατηγὸς Ἰω. Γκούρας.

Μετὰ τὴν προῤῥηθεῖσαν μάχην οἱ ἐχροὶ ἐκλείσθησαν στενὰ εἰς Λιβανάτας, μὴ δυνάμενοι μηδὲ νὰ ἀναχωρήσουν, διότι καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἦσαν πολιορκημένοι στενὰ τόσον, ὥστε δὲν εἶχαν τροφὴν οὐδὲ διὰ τρεῖς ἡμέρας. Ὁ ἀνάξιος Ὀδυσσεὺς βλέπων ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον, παραδίδεται ὑποχείριος εἰς τὸν στρατηγὸν Γκούραν τὴν ἑβδόμην Ἀπριλίου 1825. Πρὸς δή-λωσιν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ διατρεξάντων ἐκτίθεται τὸ πρὸς τὴν Διοίκησιν γράμμα τοῦ Γκούρα.

Σεβαστὴ Διοίκησις!

Μὲ τὰς ἀναφορὰς μου τῶν 31 Μαρτίου, καὶ 4 τοῦ τρέ-χοντος ἀνέφερα εἰς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν δύω κατὰ τῶν πολεμίων νίκας τῶν Ἑλλήνων. Διὰ δὲ τῆς παρούσης ἀναγ-γέλλω τὴν 7 τοῦ τρέχοντος, ἥτις εἶναι ἡ παράδοσις τοῦ Ὀδυσσέως ὁμοῦ μὲ 800 ἄλλους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῶν στρατευμάτων τῆς Διοικήσεως. Ἐν τούτῳ λαμβάνω εἴδησιν ὅτι τὸ Τουρκικὸν δυνατὸν Σῶμα καταβαίνει

ἀπὸ Ζητουνίου· καὶ πάραυτα διορίζω τὸν Ῥούκην μὲ 500 στρατιώτας νὰ προκαταλάβῃ τὰ στενὰ τῶν Βασιλικῶν. ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ πρὸ ἡμισείας ὥρας ἐπρόλαβον τὴν δίοδον, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ ἀπαντήσω αὐτὸς ἐγὼ προσωπικῶς τοὺς ἐχθροὺς πρὶν ἐμβῶσιν εἰς τὴν Πεδιάδα τῆς Λεβαδίας, καταλείψας τὸν Κριεζώτην καὶ Κατζικογιάννην εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τὸν ἐν Λιβανάταις Τούρκων. Ἀπαντῶ δὲ τοὺς ἐχθροὺς εἰς Τουρκοχῶρι (Λεῦκτρα) οἵτινες ὥδευσαν πρὸς Δαύλιαν, ἔνθα προλαβὼν εἶχα πέμψῃ τοὺς Ὁπλαρχηγοὺς Γεώρ. Διοβουνιώτην, Νάκον Πανουργιᾶν, Κομποταδίτην, Πρέβαν, καὶ Κοντοσόπουλον, οἵτινες συνάψαντες μάχην ἐνίκων μὲν τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ τέλος οἱ μὲν Τοῦρκοι ἐστρατοπέδευσαν περὶ τὴν Δαύλιαν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐτοποθετήθησαν εἰς Ἱερουσαλήμ· ἔνθα ἔφθασα καὶ ἐγώ. Ἀρχηγοὶ δὲ (α) τοῦ ἐχθρικοῦ στρατο-

---

(α) Τούτους ὁ Ὀδυσσεὺς ἀφοῦ ἐκλείσθη εἰς Λιβανάτας ἐπροσκάλεσε νὰ τὸν προφθάσωσιν ὅσον τάχος ἐκεῖ, γράφων αὐτοῖς ἄλλ' ἀντ' ἄλλων διὰ νὰ μὴ τοὺς φοβίσῃ· οὗτοι δὲ ἑκάτεροι ἀποκρίνονται αὐτῷ πρὶν νὰ κινηθῶσι κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

« Πολὺ ἀγαπητέ μοι Καπετᾶν Ὀδυσσέα σὲ χαιρετῶ, καὶ μὲ τὸν χαιρετησμόν μου σοῦ φανερόνω. Ἐλάβαμεν τὸ γράμμα σου, καὶ εἴδαμεν ὅτι νὰ εὐγοῦμεν μίαν ὥραν προτήτερα· καὶ ἡμεῖς ἐκάμαμεν χαζηρλῆκι (ἑτοιμασίαν) διὰ νὰ ἐβγοῦμεν, καὶ σήμερον ἦλθεν ὁ Γιανούτζαγας Μωραΐτης καὶ μοῦ λέγει ἀλλοιώτικα χαμπάρια (ειδήσεις) ὅτι ἐχθὲς ἐκάμετε ἕνα τουφέκι μὲ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἐσὺ κανένα γράμμα δὲν μοῦ ἔστειλες νὰ μάθωμεν τὸ σίγουρο, διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἰμπτάτι σου [βοήθειαν]. τώρα νὰ μὲ γράψῃς ἀμέσως, ἂν εἶναι ἐχτιζᾶς [χρεία] εὐθὺς νὰ ἔλθωμεν νὰ σὲ καταφθάσωμεν, ὅτι ἡμεῖς χαζῆρι [ἕτοιμοι] εἴμεσθεν καὶ μίαν ὥραν προτήτερα νὰ μᾶς στείλῃς τὸ χαμπέρι μὲ τὸ καΐκι καὶ ἡμεῖς πάλιν ὁπότε εὐγοῦμεν, πάλιν εὐθὺς χαμπέρι σοῦ κάμωμεν, μόνον αὔριον νὰ μᾶς γράψῃς ἀμέσως διὰ τὸ ἐχθεσινὸν ντουφέκι.

[Τ. Σ.] 1825 Ἀπριλίου ά. Ζητοῦνι.»

Ἀμπὰζ Πασσᾶς.

» Πολὺ ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ Καπητᾶν Ὀδυσσέα τιμίως σὲ χαιρετῶ. καὶ τὰ μάτια σου φιλῶ· καὶ μὲ τὸ ἀδελφικόν μου σοῦ φανερόνω· ἔλαβα το γράμμα σου, καὶ εἶδα νὰ μοῦ γράφῃς ὅσον ἠμπορῶ ὀγλίγωρα [τὰ δὲ λοιπὰ ὁμοίως τοῖς ἄνωθεν].

1825 Ἀπριλίου ά. Ζητοῦνι.

Ὁ ἀδελφός σου Μουσταφάμπεϊς Μησιρλῆς.

πέδου εἶνε ὁ Ἀμπᾶς Πασσᾶς, καὶ ὁ Μουσταφάμπεγις Ἀλβανός· οὗτοι, λέγεται, ἔδωκαν ἔνορκον ὑπόσχεσιν πρὸς τὸν Ῥουμελη̃βαλεσσῆν νὰ κυριεύσουν τὰ Σάλωνα, καὶ διὰ τοῦτο ἑτοιμάσθησαν νὰ κινήσουν ἐκεῖσε· τὴν 11 τοῦ αὐτοῦ ἀφοῦ ἐπροσπάθησαν ἐν διαφόροις κινήμασι νὰ εἰσέλθουν εἰς Σάλωνα, μὲ μεγάλην καταισχύνην, ἀλλὰ καὶ ζημίαν ὀπισθοδρομοῦν πάλιν εἰς Τουρκοχῶρι, ἀπολέσαντες πολλοὺς καὶ πολλά. Ἂν οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπασχον ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν, ἤθελαν τοὺς διακόψῃ τὸν δρόμον ὅλως δι' ὅλου· καὶ τοῦτο εἶνε ὁ μεγαλήτερός μας ἐχθρὸς εἰς τὴν παροῦσαν ἐκστρατείαν· ὥστε ἐξατονισμένοι ἀπο τὴν πεῖναν, ἐμείναμεν το ἑσπέρας εἰς Δαύλιαν. Σήμερον δὲ πρωῒ πρὶν ἀνατείλῃ ὁ Ἥλιος, παρ' ἐλπίδα συγκροτεῖται μάχη περὶ τὴν χαιρώνειαν· ὅθεν ἐβιάσθην νὰ προφθάσω βοήθειαν τῶν ἡμετέρων, ἀποκλεισμένων ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν Ἱππικόν, καὶ μαχομένων πεζῶν πρὸς Ἱππεῖς· εἰς τὴν ἐμφάνισίν μου ἐνθαρρυνθέντων τῶν ἡμετέρων, δειλιώντων δὲ τῶν πολεμίων, τρέπεται τὸ Ἱππικὸν εἰς φυγήν, καὶ μὲ πολὺν ἀγῶνα κερδίζουν τὴν νίκην οἱ Ἕλληνες. Ἔπεσον δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἑπτά, καὶ ἐπληγώθησαν ὀκτώ. . . .

Τῇ 7 Ἀπριλίου 1825.

« Στρατηγὸς Ἰω. Γκούρας. »

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ κατ' Ὀδυσσέως πόλεμος. Οὗτος, συλληφθεὶς εἰς τὸν τόπον ἐξ' οὗ ἐξῆλθε, (ἦν γὰρ Πατρὶς αὐτοῦ ἡ Λιβανάτες) ἀποστέλλεται εἰς το Φρούριον τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα φυλακώνεται εἰς τὸν μέγαν πύργον τῆς Ἀκροπόλεως, ὅστις καὶ ἐντεῦθεν δὲν ἔλειπε νὰ μετέρχεται πᾶν μέσον εἰς ἀποδραπέτευσιν· ἀλλὰ τὴν πέμπτην τοῦ Ἰουνίου 1825. ἔλαβε τελευτὴν τῆς ζωῆς του ἀξίαν ὧν ἔπραξε. Διὰ διαταγῆς τῆς Διοικήσεως ἐκδομένης κατ' αἴτησιν τοῦ Γκούρα θανατώνεται, ἀποπνιγνεὶς κατὰ μέσην νύκτα, καὶ ἀπὸ τοῦ πύργου καταῤῥίπτεται κατὰ γῆς. Ὁ ἐκτελεστὴς τοῦ θανάτου ἦτον ἱερεὺς στρατιωτικός, ὅστις ἐξεδικήθη ἐναντίον αὐτοῦ, διὰ τὸ προς τοὺς ἱερεῖς μῖσος, καταδρομήν, καὶ κακά, πραχθέντα ὑπ' ἐκείνου. Ὁ δὲ θάνατος οὗτος ἐπλάσθη ἄλλως πως διὰ τὰς τότε περιστάσεις, ὅτι δηλ.

θέλων ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ καταβῇ ἀπο τοῦ πύργου, ἐκόπησαν τὰ σχοινία μὲ τὰ ὁποῖα ἦτον δεμένος, καὶ οὕτως ἐθανατώθη. (ἴδε ἐφημ. Ἀθην. ἀριθμος 68. 9 Ἰουνίου) Ἐτάφη δὲ ὑπο τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως προς βοῤῥᾶν. Τὰ δὲ λείψανα αὐτοῦ ἀνεκόμισεν ἡ σύζυγός του τῷ 1833. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως ἐξηκολούθει τὰς κακουργίας του, πρόσκομμα γενόμενος πάντοτε εἰς τὰς προόδους τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, μετερχόμενος ἐν ταυτῷ μιαιφονίαν ἀνδρῶν πολλῶν· ἐξ ὧν οἱ πλειότεροι ἐδύναντο να ὠφελήσωσι τα μέγιστα τὴν πατρίδα· παραλείπων τοὺς ἄλλλους ὀνοματίζω τοὺς δύο ἀγαθοὺς πολίτας, τον Νοῦτζον, καὶ Μπαλάσκαν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἦτον Ἰωαννίτης σημαντικὸς μέγα δυνάμενος παρα τῷ Ἀλλῆ Πασσᾶ, ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Οὗτος μετα τὴν πτῶσιν τούτου τοῦ Τυράννου ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν, ὑποσχόμενος μεγάλα ὅτι θέλει πράξῃ εἰς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος, δια τὴν ἐπίῤῥοιαν ἣν εἶχε παρα τοῖς κατοίκοις τῆς Ἠπείρου. Καὶ ἐφοδιασθεὶς μὲ τα χρειώδη γράμματα τῆς Διοικήσεως, ἐπορεύετο εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοπουμένου, ἔχων εἰς τὴν συνοδίαν του καὶ τον Μπαλάσκαν. Πρέπει ὅμως να εἰπῶ πρότερον τὴν μεγάλην πρὸς τὸν φονέα Ὀδυσσέα εὐεργεσίαν τοῦ πρώτου· ὁ φονεὺς οὗτος καταδικασθεὶς δὶς εἰς θάνατον παρὰ τοῦ Δεσπότου αὐτοῦ Ἀλλῆ Πασσᾶ διὰ κακουργήματά του, δὶς ἐσώθη διὰ τοῦ ἰδίου Νούτζου, ὅστις ἀπο τῶν δημίων τας χεῖρας ἀπέσπα αὐτὸν, εἰς οὐδὲν λογισάμενος τὴν προσταγὴν τοῦ Τυράννου· (ἄς μὴ παραξενεύεταί τις, ὅτι τοιαύτη ἦν ἡ προς αὐτὸν εὔνοια τοῦ Σατράπου.) Ὁ δὲ Μπαλάσκας ὢν εἰς τὴν Συνοδίαν τῶν Τούρκων ἐπὶ τῆς πολιορκίας τούτου τοῦ Ἀλλῆ Πασσᾶ, συνηκολούθησεν αὐτοὺς μέχρι τῆς καταβάσεως αὐτῶν εἰς Βοιωτίαν τὸν πρῶτον χρόνον τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀποκλείσαντες δὲ οὗτοι τὸν Ὀδυσσέα εἰς τῆς Γαβριᾶς τὸ χάνι, τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἔμελλον να στήσωσι κανόνια κατ᾽ αὐτοῦ, δι᾽ ὧν κατεδαφίζοντες τοὺς τοίχους τοῦ χανίου, ἀναμφιβόλως ἤθελε συλλάβωσιν αὐτὸν μετα τῶν περὶ αὐτόν. Ὁ Μπαλάσκας βλέπων τὸν κίνδυνον τῶν ἀποκλεισμένων, φανερώνει πρὸς τὸν Ὀδυσσέα τὸν σκοπὸν τῶν ἐχθρῶν μὲ φωνὴν αἰνιγματώδη, ἀγνοουμένην μὲν παρα τούτοις, καταληπτὴν δὲ εἰς

ἐκεῖνον· καὶ οὕτω τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐξέρχεται τοῦ χανίου μετὰ τῶν Ὀγδόηκοντα Ἑλλήνων, διασωθέντων πάντων παρὰ ἕνα διὰ Μπαλάσκαν· ἔτι δὲ ἐνῷ οἱ ἐχθροὶ ἔμβαινον εἰς Λεβαδίαν, ὅπου ἤθελε ζωγρήσωσιν ὅλους σχεδὸν τοὺς κατοίκους, προλαμβάνει ὁ Μπαλάσκας καὶ εἰδοποιεῖ τὸν Ὀδυσσέα Ἀρχηγὸν ὄντα τῶν ὅπλων τῆς Ἐπαρχίας ταύτης, καὶ τοὺς προκρίτους αὐτῆς. Εἶτα ἀπατῶν τοὺς ἐχθρούς, ἔκαμε νὰ σωθῶσι τὰ γυναικόπαιδα ὅλα, καὶ πολλοὶ ἄνδρες ἄοπλοι. Καὶ ἐδῶ παραιτούμενος τοὺς ἐχθροὺς ἑνοῦται μετὰ τῶν ἡμετέρων. Τούτους λοιπὸν τοὺς δύο σωτῆρας καὶ εὐεργέτας του ὁ ἄθεος Ὀδυσσεὺς θανατώνει μὲ δόλον καὶ ἀπιστίαν, ἀφοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὅρκον πίστεως, τῇ 27 Μαΐου **1822.** μετὰ τῶν δύο τούτων ἦτον καὶ ὁ Λεβαδίτης Ἰω. Λάπας, τὸν ὁποῖον ἠθέλησε καὶ τοῦτον νὰ φονεύσῃ, ἀλλὰ οἱ στρατιῶται τὸν ἔσωσαν ὡς οἱ πλεῖστοι ἐκ Λεβαδείας.

Ἀναμνησθεὶς δὲ τὰ τῆς Λεβαδείας ἐπενθυμίζω καὶ τὸν θάνατον τῶν δύω καλῶν πατριωτῶν Δημητρίου Μπεγιάζη ἑνὸς τῶν προκρίτων τῆς πόλεως ταύτης, καὶ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Παππᾶ Ἀναστασίου ἀπὸ Κακῶσι (Θεσπιᾶς) τῆς Βοιωτίας. Οἱ δύο οὗτοι αἰχμαλωτισθέντες ἐν Λεβαδείᾳ, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ὀμὲρ Βριώνη, ἀπελευθερώθησαν ἐνεργείᾳ τοῦ Μπαλάσκα, ἀπατήσαντος τὸν Πασσᾶν. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς ἀντὶ νὰ συγχαρῇ τὴν σωτηρίαν των, θανατώνει ἀμφοτέρους, τὸν μὲν Παππᾶ Ἀναστάσιον μὲ γρόνθους κατὰ κεφαλῆς, τὸν δὲ Μπεγιάζην μὲ τουφεκισμὸν, εἰπὼν τοῦτο, ὅτι, ἂν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν καλοὶ, δὲν ἀπέφευγον τὴν μάχαιραν τῶν Τούρκων. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ παρενείρω διὰ τὴν ὁποίαν μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν ὁ Κάρπος καὶ τὸν θάνατον τοῦ δυστυχοῦς Ἠλία Πασπάλη. Οὗτος ὁ δυστυχὴς ἦτον Δημογέρων Λεβαδείας κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος μετὰ καὶ ἄλλων συμπολιτῶν του. Ὁ Ὀδυσσεὺς ζῶν κατὰ μίμησιν τῶν Πασσάδων, ἀφοῦ ἦτον ἔγγαμος, ἦτον καὶ παιδεραστὴς, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς περιοδίας του τοιούτους φαυλοβίους νέους· ἀλλ' ἦτον προσέτι καὶ θηλυμανής· Ἐπειδὴ ἡ γυνὴ τοῦ ῥηθέντος Πασπάλη ἦτον ὡραία καὶ ἀκμάζουσα, ἐπιβουλεύεται τὴν σωφροσύνην αὐτῆς· μὴ δυνάμενος ὅμως ν' ἀπολαύσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς, ἐπινοεῖται ὁ μιαρὸς οὗτος ἄνθρωπος

πρὸς ἐκδίκησιν τὸ ἀκόλουθον. Συλλαμβάνει τὸν δυστυχῆ σύζυγον τῆς σώφρονος γυναικὸς, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ὡς ἐπὶ κτήνους, τὸν προστάζει νὰ βαδίσῃ, διατάξας ἐνταυτῷ τοὺς περὶ αὐτὸν, νὰ τὸν ῥαβδίζωσιν ὄπισθεν ὡς ὀνηλάται, ὁσάκις ἤθελε σταματᾷ ὁ ἄθλιος. Τέλος ἀφοῦ ἐβάδισεν ὁ δυστυχὴς Πασπάλης δύο ὁλοκλήρους ὥρας, φέρων τὸ ἄχθος τοῦ Δαίμονος εἰς τόπους δυσβάτους καὶ δασώδεις, ὁ ἀπάνθρωπος Ὀδυσσεὺς δένει μὲ σχοινίον τὸν ταλαίπωρον ἀπὸ τὰ αἰδοῖα καὶ τὸν κρεμᾷ ἀνάποδα εἰς ἓν ὑψηλὸν δένδρον, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ κατ' αὐτοῦ τὴν ἀποτυχίαν τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας του. Τοιαύτην φρικώδη τελευτὴν ἔλαβεν ὁ Ἠλίας Πασπάλης. Διὰ νὰ φανερωθῇ δ' ἔτι μᾶλλον ποίου βαθμοῦ ὠμότητος ἦτον ὁ ἄνθρωπος οὗτος, λέγω καὶ ἓν ἕτερον μόνον, ὅτι συλλαβὼν δύο χριστιανοὺς ἀθώους Ἕλληνας, τοὺς ἐσούβλισε, τοὺς ἔψησεν ὡς σφάγια εἰς τὸ πῦρ, βραδύνων τὸν θάνατον αὐτῶν διὰ μεγαλητέραν βάσανον. Παρατρέχω ἐδῶ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου Μιχαὴλ Ταλαντινοῦ, τοῦ ὁποίου συνέτριψε τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη, καὶ εἶτα κατασύρας αὐτὸν κατὰ πετρῶν, τὸν ἐβίασε νὰ ἐκπνεύσῃ ἐλεεινῶς, ὁ προὔχων καὶ εἷς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς Ἀταλάντης.

Ἰδοὺ ἂς ἴδωσι ποῖον τέρας ἐτόλμησαν νὰ ἐξυμνήσωσι τινές. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ φύσις τὸν ἐχάρισε προτερήματα, ἀλλὰ τὶ ὄφελος, ὅτι τὰ μετεχειρίσθη εἰς κακόν· ἤθελεν εἶναι ὁ ἀξιώτερος, φρονιμώτερος καὶ ἐνδοξότερος Στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος, ἂν τοῦ ἔλειπε τὸ φίλαρχον καὶ τυραννικόν· τότε δικαίως ἐδύνατο νὰ λέγῃ ὁ Φιλολόγος Κοραῆς « Δάκρυα λύπης κατέβρεξαν τοὺς ὀφθαλμούς μου, ὅτι ὅλα τῆς Ἑλλάδος τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουν τὸν Ὀδυσσέα » (ἴδε ἐφημ. Ἀθην. ἀριθ. 15, 22 Ὀκτωβρίου 1824.) Καὶ ἐγὼ μὲ λύπην μου περιγράφω τὸν βίον του, καὶ δακρύω, διὰ τὶ αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ μὴν ὁμοιάσῃ τὰ γνήσια τῆς Ἑλλάδος τέκνα, διὰ νὰ μὴ γείνῃ ὄνειδος αὐτῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Μετὰ τὸν προειρημένον ἀγῶνα ὁ Γκούρας διορίζεται νὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους εἰς Σάλωνα προκαταλαβόντας ἤδη τὴν

Πόλιν. Γενομένης δὲ μάχης εἰς χωρίον Πεντώρη, γίνεται θῦμα τῆς ἐλευθερίας ὁ γενναῖος Ἰωάννης Παπᾶ Νικολάου Ἐλευσίνιος. Ἀκολούθως πολιορκοῦνται οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν Πόλιν Ἄμφισσαν, ἔνθα γίνονται συχνοὶ ἀκροβολισμοὶ καὶ μάχαι καὶ νῖκαι τῶν ἡμετέρων. Ὁ Γκούρας δὲ ἀφήσας τοποτηρητήν του εἰς τὸ ἐν Σαλώνοις στρατόπεδον, ἔρχεται εἰς Ἀθήνας κατὰ μῆνα Αὔγουστον.

Δυσαρεστημένος δὲ ἀπὸ τὴν ἀταξίαν τοῦ στρατιωτικοῦ, ἀπείθειαν τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του Ὁπλαρχηγῶν, καὶ μάλιστα τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες δὲν κατεδέχοντο νὰ γνωρίζωσιν Ἀρχηγὸν τὸν Γκούραν, καὶ ἀγανακτῶν ἐπὶ τούτοις σφοδρῶς δὲν ἤθελε νὰ εἶναι πλέον Ἀρχηγὸς τοῦ στρατοπέδου· ὥστε πρῶτος τῶν Ἑλλήνων Ὁπλαρχηγῶν ἐπεθύμησε Βασιλέα. καὶ ἤκουσα ἐγὼ ἐκ στόματός του νὰ λέγῃ « τώρα ἐγνώρισα ἀδελφοὶ πραγματικῶς, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς Βασιλέα· ἂς τὸν ἰδῶ εἰς τὴν Ελλάδα, καὶ ἂς ἀποθάνω· δὲν ὑποφέρεται πλέον ἡ ἀταξία τοῦ στρατιωτικοῦ, καὶ ἡ πολυαρχία ». Πληροφορηθεὶς δὲ ὅτι τὸ εἰς Ναύπλιον τακτικὸν προοδεύει εἰς αὔξησιν ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Φαββιέρ, πέμπει πρὸς τὴν Διοίκησιν τὸ ἀκόλουθον γράμμα.

Σ. Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

« Πρὸ δύο ἤδη ἐτῶν ἐπεθύμουν νὰ βάλω εἰς πρᾶξιν τὴν εἰς τὸ Τακτικὸν κλίσιν μου, ἀλλὰ τὰ τότε περιστατικὰ δὲν μὲ ἐσυγχώρουν. Αὐτὴν οὖν ταύτην τὴν κλίσιν ἀνέβαλον ἔκτοτε ἄχρι τοῦδε ὀλέθρια διὰ τὸ ἔθνος περιστατικά· καὶ μάλιστα ἡ ἐφετεινὴ ἐκστρατεία μοῦ αὔξησεν εἰς τόσον βαθμόν, ὥστε ἐκβῆκεν ἀπὸ τὸν ὅρον της. Διὰ τοῦτο συνομιλοῦντες μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Κ. Μακρυγιάννη (ὅστις καὶ στοματικῶς θέλει ἀναφέρει αὐτὴν) ἐμείναμεν σύμφωνοι εἰς τοῦτο τὸ κοινωφελὲς ἐπιχείρημα. Ὅθεν παρακαλῶ τὸ Σ. μου τοῦτο Σῶμα, ἵνα στείλῃ νὰ συστήσῃ εἰς τὴν Πόλιν ταύτην ἐπὶ τούτῳ σχολεῖον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, ὥστε τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα νὰ γυμναζώμεθα, καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ἴσως φανῶμεν ὠφελιμώτεροι εἰς τὴν ἱερὰν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ

ταλαιπώρου ἔθνους μας, τοῦ ὁποίου τὰ ἄνωθεν ὀλέθρια περιστατικὰ κατεῤῥόφησαν τὸ αἷμα. Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα! ἐλπίζω εἰς τὴν ἀνωτάτην Πρόνοιαν, ὅτι ὅλοι οἱ εὐαίσθητοι καὶ καλοὶ πατριῶται, ὅσοι γνωρίζοντες τὴν καθ' ὅλους τοὺς τρόπους ὠφέλειαν αὐτοῦ τοῦ κοινωφελοῦς ἔργου, θέλουν τρέξῃ καὶ ἐναγκαλισθῇ αὐτὸ, καὶ τότε βεβαιότατα ἐκέρδισε τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ ἰδία ἀνθρώπινος φύσις ζητεῖ, τὴν ἱερὰν δηλ. Ἐλευθερίαν. Παρακαλῶ ὅμως νὰ διατάξῃ ἵνα μοὶ ἀποπληρωθῶσιν ὅλοι οἱ λογαριασμοί μου, διὰ νὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὸ αὐτὸ πρὸς τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου στρατιώτας, καὶ νὰ μείνω ἐλεύθερος μὲ ὅσους ἤθελαν μὲ ὑπακούσῃ, νὰ γυμναζώμεθα εἰς τοῦτο τὸ κοινωφελὲς ἔργον. Εἴθε δὲ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα, νὰ βάλετε τοῦτο ὅσον τάχος εἰς πρᾶξιν, ἵνα ἕως εἰς τὸ ἐρχόμενον ἔαρ τελειοποιηθῶμεν.

Μένω δὲ μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

Τὴν 2 Αὐγούστου 1825, ἐξ Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἐλάχιστος πατριώτης, ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΟΥΡΑΣ

Ποῖος ἦτον ὁ Γκούρας πρὸ δύω καὶ τριῶν ἐτῶν, καὶ ποῖος ἀναφαίνεται ἤδη! Φύσις ἀγαθὴ ταχέως ἀναδίδει. Διατρίψας δὲ ὀλίγας τινὰς ἡμέρας ἐνταῦθα, τὴν ἑβδόμην Σεπτεμβρίου ἀναχωρεῖ ἐπὶ Σάλωνα.

Ἡ Διοίκησις λαμβάνουσα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γκούρα, ἐνέκρινε καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας τὸν Συνταγματάρχην Φαββιέρον μὲ τὸ τακτικὸν Σῶμα, συμποσούμενον εἰς ἑπτακοσίους ἄνδρας, διὰ νὰ διοργανισθῇ ἐδῶ καὶ αὐξηθῇ. Καὶ εἰς τὰς 5 Ὀκτωβρίου 1825 τὸν δέχονται οἱ Ἀθηναῖοι μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Εἰς τὸ ἔμβασμα τούτου εἰς τὴν Πόλιν ἐξῆλθεν ὅλος ὁ λαὸς γυναῖκες, παιδία, ἄνδρες, εἰς προϋπάντησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Τακτικοῦ. Οἱ λόφοι καὶ τὰ μικρὰ ὑψώματα τῆς γῆς σκεπασμένα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν παρέσταινον ἀξιόλογον τινὰ θέαν. Ἡ ὁδὸς, ἥτις ἔφερε τὸ Σῶμα, ἦτον ἡ ἱερὰ ὁδὸς τῆς Ἐλευσῖνος. Τὰ παιδία, οἱ μαθηταὶ τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ Σχολείου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ηὔξανε τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων, βημα-

τίζοντες τακτικῶς, προϋπάντουν τὸ ἐρχόμενον πολεμικὸν τακτικόν, ᾄδοντες συγχρόνως τὴν ἡρωϊκὴν ᾠδὴν (1) τοῦ ἀειμνήστου Βότσαρι. Τὸ Φρούριον ἅμα ἐπλησίασε τὸ Τακτικὸν εἰς τὰς πύλας τοῦ τειχίου τῆς Πόλεως, τὸ ἐτίμησε μὲ τὸν πρέποντα κανονοβολισμόν· ἡ δὲ Πόλις ἅπασα ἐνεπλήσθη χαρᾶς καὶ ζήλου.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ Συνταγματάρχης Φαββιὲρ δημοσιεύει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἑξῆς.

« *Συμπολῖται !*

Σεῖς καταλαμβάνετε τὸν σκοπὸν τῆς Διοικήσεως εἰς τὸ νὰ πέμψῃ ἐδῶ ἓν μέρος τοῦ Τακτικοῦ Σώματος, τοῦ ὁποίου τὸν ὀργανισμὸν μοὶ ἐνεπιστεύθη. Πληροφορημένοι ἀπὸ τὴν πεῖραν ὅλοι οἱ φρόνιμοι τῆς Ἑλλάδος, ἐγνώρισαν, ὅτι αὐτὴ ἡ διάταξις, ἥτις παρεδέχθη ἀπὸ ὅλα τὰ χριστιανικὰ Ἔθνη, ἦτον ἡ μόνη ἥτις ἐδύνατο νὰ διώξῃ τὴν τόσων χρόνων δυστυχίαν, καὶ νὰ εἰσάξῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν. Συμπολῖται ! ἡμεῖς θέλομεν ἐπιτύχῃ τὸν διπλοῦν αὐτὸν σκοπόν, ἐὰν συντρέξετε νὰ ἐπαυξήσετε τὰς φάλαγγάς μας· τότε τοῦτο

---

(1) Ἔστι δὲ αὕτη, ἣν καὶ προεγυμνάσθησαν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τούτῳ.

« Ἕλληνες! Κλαύσωμεν ἄνδρα γενναῖον,
Τὸν Μάρκον Βότζαριν Ἥρωα νέον,
Οὗτος ἀπέθανεν ἡρωϊκῶς.
» Τοῦτον τὸν Ἥρωα ἂς μιμηθῶμεν,
Ἂν τὴν Ἐλευθερίαν μας ὄντως ποθῶμεν,
Καὶ θέλει θραύσωμεν ἐχθροὺς ἡμῶν.
Ἄνδρες ὁμόνοια ’ς ἡμᾶς ἀνήκει,
Καὶ ὁ Ὑπέρτατος μᾶς τάζει νίκην,
Νίκην βεβαίαντε καὶ ἀσφαλῆ.
» Τοῦρκοι σκληρότατοι ἂν ἐφονεύθη,
Ὁ Μάρκο Βότσαρις, δὲν λιγοστεύθη
Ἡ ἐναντίον σας Ἑλλήνων ὁρμή.
» Ἥρωα Βότζαρι Ἠπείρου θαῦμα!
Εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἄφησες τραῦμα,
Σῶμά σου χάσαμεν οὐκ ἀρετάς.
» Ὑπάγ’ ἀθάνατε στὰς οὐρανίους,
Σκηνὰς τοῦ πλάστου μας μὲ ὕμνους θείους,
Καὶ δέου πάντοτε διὰ ἡμᾶς. »

τὸ Σῶμα μακρὰν τοῦ νὰ εἶναι εἰς βάρος διὰ τὸν τόπον, θέλει εἶναι τὸ προπύργιον ἀκολούθως, δι' οὗ ἠμπορεῖτε νὰ ἀνακτήσετε τὰς οἰκίας σας, καὶ νὰ χαίρετε ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν κόλπον τῆς οἰκογενείας σας τοὺς γλυκεῖς καρποὺς τῶν κόπων σας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας σας. Ὅταν ἐδέχθην τὴν ἔντιμον ἐπιστασίαν, ἥτις μοὶ ἐνεπιστεύθη εἰς τὸ νὰ ὀργανίσω τὸ Ἑλληνικὸν Τακτικὸν στρατιωτικὸν, δὲν ἠθέλησα οὔτε μισθαποδοσίαν κάμμίαν· ἐγὼ θέλω ὥστε ἡ Ἑλλὰς ὅταν ἀποκτήσῃ υἱοὺς ἱκανοὺς νὰ διευθύνουν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ Τακτικὰ Σώματα, νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν ἑστίαν μου, φέρων μετ' ἐμαυτοῦ διὰ μόνην ἀνταμοιβὴν τὴν ἀγάπην τῶν ἐλευθέρων καὶ εὐτυχισμένων Ἑλλήνων ».

Τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1825.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τακτικοῦ Σώματος.

Συνταγματάρχης ΦΑΒΒΙΕΡ.

Συγχρόνως ἐκδίδει καὶ τὴν παροῦσαν εἰδοποίησιν πρὸς τοὺς καλεσμένους νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸ Τακτικόν. Εἶνε περίεργον εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ μάθῃ ποῖαι ὑποχρεώσεις ἐδίδοντο εἰς τὸν Ἕλληνα στρατιώτην. Μόλον τοῦτο μὲ ὅλην τὴν λιτότητα ἔτρεχον πρόθυμοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους θάνατον.

Εἰδοποίησις.

« Ἡ Διοίκησις ἀφοῦ κατὰ τὴν κοινὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἔθνους ἐσύστησεν ἓν Σῶμα Τακτικῶν στρατευμάτων, ἔλαβεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέτρα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὸ μέσον ὅλαι αἱ δυσκολίαι καὶ ἄργηται εἰς ὅσα πράγματα εἶναι ἀναγκαῖα διὰ ἕνα Τακτικὸν στρατιώτην καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς.

Κάθε στρατιώτης τοῦ πεζικοῦ ἅμα ἐμβῇ εἰς τὸ Σῶμα λαμβάνει ἐνδυμασίαν μὲν, ἓν μιτάνι τζόχινον λευκὸν, μὲ γαλάζια σηρήτια, ἓν σοκάρδι ὁμοίως τζόχινον, δύο βρακία πάνινα λευκὰ διὰ τὸ καλοκαῖρι, ἓν τζόχινον διὰ τὸν χειμῶνα, ἓν φέσι κόκκινον, μίαν ζώνην γαλάζαν, ἓν ζευγάρι παπούτζια, καὶ νὰ καινουριόνωνται ὅσαις φοραῖς παλαιόνουν, ἔτι ἓν ζευγάρι σκάλτζες, μίαν καπώταν, ἓν λουρὶ διὰ νὰ βαστᾷ τὴν κα-

πόταν εἰς τὸν ὦμον. Ὅπλα δὲ, ἓν Τουφέκι μὲ τὴν λόγχην τὴν ἡμέραν· 15 λεπτὰ σιτηρέσιον πληρωμένον καθ' ἡμέραν διὰ νὰ ἔχῃ τὸ κρέας του καὶ τὸ κρασί του καὶ τ. λ. Μισθὸν δὲ 16 γρ. τὸν μῆνα, τὰ ὁποῖα νὰ πληρόνωνται κάθε δέκα ἡμέρας κατὰ ἀναλογίαν. Οἱ δεκανεῖς, ὑπαξιωματικοὶ, ἀξιωματικοὶ λαμβάνουν καὶ πληρωμὴν κατὰ τὸν βαθμόν των. Ὁ λοχαγὸς λαμβάνει δύο ψωμία, δύο σιτηρέσια, καὶ 150 γρόσια τὸν μῆνα. Τὸ Ἱππικὸν καὶ πυροβολικὸν λαμβάνει μισθὸν μεγαλήτερον, ἐπειδὴ καὶ τὸ χρέος αὐτῶν εἶναι κοπιαστικώτερον. οἱ μὲν Ἱππεῖς λαμβάνουν 25 γρόσια μηνιαῖον, οἱ δὲ πυροβολισταὶ 20 γρόσια. Εἶναι ξεχωριστὰ τὰ πλυστικὰ, τὸ λάδι, καὶ ξύλα, τὰ ὁποῖα πληρόνονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Σῶμα. Τὸ πρώτιστον καὶ κυριώτερον χρέος τῶν στρατιωτῶν εἶναι ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἀνωτέρους των· αὐτὴ φέρει εἰς αὐτοὺς τὸν ὑπεράσπισιν καὶ ἀγάπην τούτων τῶν ἀνωτέρων των· καὶ μήτε ἔχουν τὴν ἄδειαν, ἢ νὰ κτυπήσουν, ἢ νὰ ὑβρίζουν κἀνένα. Διωρισμένη τιμωρία εἰς τοὺς στρατιώτας εἶναι ἡ φυλακὴ καὶ ἡ ἐξορία ἀπὸ τὸ Σῶμα, ὅταν ἤθελε φερθοῦν ἀχρεῖα· χάρισμα διὰ ἐκείνους ὁποῦ φέρονται καλὰ εἶναι ἡ ὑπόληψις τῶν Ἀρχηγῶν, καὶ οἱ προβιβασμοί. Κάθε στρατιώτης ἠμπορεῖ νὰ γίνεται μὲ τὴν προκοπήν του Δεκανεὺς, Ὑπαξιωματικὸς, καὶ Ἀξιωματικὸς, χωρὶς τοῦτο νὰ κρέμαται ἀπὸ τὴν ἀρέσκειαν τοῦ δεῖνος, ἢ τοῦ δεῖνος· χαίρει ἀκόμη μεγάλην ἐλευθερίαν ὅταν κάμνῃ καλὰ τὰ χρέη του· μήτε ἔχει κἀνενὸς ἄλλου φροντίδα, παρὰ μόνον τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ. Ἡ Διοίκησις φροντίζουσα ἀκόμη καὶ διὰ τὰς δουλεύσεις ἐκείνων τῶν Ἀρχηγῶν, ὅσοι ἐπολέμησαν διὰ τὴν Πατρίδα, μὲ θέλει τὸ πληρεξούσιον νὰ τοὺς ὑποσχεθῶ, ὅτι ἐκεῖνος ὅστις ἤθελεν ἐμβῇ εἰς τὸ Τακτικὸν, φέρων μὲ τὴν προτροπήν του ἀπὸ 30=40 ἀνθρώπους, νὰ γίνεται εὐθὺς ὑπολοχαγὸς δεύτερος· ἐκεῖνος ὅστις ἤθελεν ὁδηγήσῃ περισσοτέρους τῶν 50, νὰ γίνεται ὑπολοχαγὸς πρῶτος· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ φέρει 100, νὰ γίνεται λοχαγός. Αὐτοὶ θὰ ἐμβαίνουν εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ Σώματος, ἅμα μάθωσι νὰ ἐνεργοῦν τὰ χρέη των· καὶ διὰ νὰ εὐκολυνθῶσιν εἰς τοῦτο θέλουν ἔχει ξεχωριστοὺς γυμναστὰς δι' ἑαυτούς. Οἱ μέλ-

λοντες ἀξιωματικοὶ (ὑποψήφιοι) λαμβάνουν, ὁ Ὁπλαρχηγὸς δεύτερος καὶ πρῶτος, ἓν ἥμισυ ψωμὶ, ὁμοίως καὶ ἓν ἥμισυ σιτηρέσιον τὴν ἡμέραν· ὁ λοχαγὸς δύο. Διὰ μισθὸν οἱ πρῶτοι λαμβάνουσι μηνιαῖον 50 Γρόσ. οἱ δεύτεροι 55, καὶ οἱ τελευταῖοι 60. Οἱ προβιβασμοὶ θέλουν εἶναι ὀγλιγωρότεροι διὰ ὅσους γραφθῶσιν οἱ πρῶτοι· ἐπειδὴ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον θέλει συμπληρωθῇ ἐκεῖνο τὸ τακτικὸν στρατιωτικὸν Σῶμα, τὸ ὁποῖον θέλει ἐλευθερώσῃ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἀθῆναι, τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1825.

Ὁ Διοικητὴς τῶν Τακτικῶν Στρατευμάτων.

Συνταγματάρχης ΦΑΒΙΕΡ

Οἱ νέοι τῶν Ἀθηνῶν ἐκκαέντες ἀπὸ τὸν ζῆλον τούτου τοῦ Σώματος, καὶ μάλιστα διὰ νὰ ἀποκρούσωσι τὸ ὑβριστικὸν καὶ βίαιον τῶν ἀτάκτων στρατιωτικῶν, οἵτινες συχνὰ κατετάραττον τὰ πράγματα, συνέδραμον εἰς τὴν τάξιν ἐθελονταὶ περὶ τοὺς πεντακοσίους δείξαντες θαυμασίας προόδους.

Οἱ ἄτακτοι στρατιῶται τοῦ Φρουρίου, καὶ οἱ ἐν τῇ Πόλει παρεπιδημοῦντες ὁπλοφόροι δὲν ἔβλεπον μὲ καλὸν ὄμμα τὸ τακτικόν· καὶ ἐκ τούτου ἄρχισαν διχόνοιαι καὶ ταραχαί. Ὁ Στρατηγὸς Γκούρας μανθάνων ἐν Σαλώνοις τὰ τοιαῦτα πέμπει τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. « Γενναιότατοι Ὁπλαρχηγοὶ τῶν ἔνδοθεν καὶ ἔξω τοῦ Φρουρίου Ἀθηνῶν εὑρισκόμενοι, τὰς μεταξὺ στρατιωτῶν ἀτάκτων καὶ τακτικῶν συμβάσας αὐτόσε διαφιλονεικήσεις καὶ μάχας μὲ ἄκραν μου λύπην ἔμαθον· καὶ μ' ὅλον ὅτι δὲν παρευρέθην αὐτόσε νὰ ἴδω εἰς ποίους ἦτον τὸ ἔγκλημα· καὶ ὅμως ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ὀνόματος σημασίας εἰς τοὺς ἀτάκτους τὸ ἀπέδωκα· καὶ ἔτι πλέον ἐλυπήθην μὴν ἀκούσας καὶ τὴν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς τοιούτους αὐστηροτάτην ποινήν. Τὸ Ἔθνος ἀδελφοὶ, δὲν πάσχει ἤδη παρὰ ἀπὸ μόνην τὴν τοῦ στρατιωτικοῦ μας ἀταξίαν. Καταδέχεσθε λοιπὸν αὐτοὶ ἐσεῖς νὰ βλέπετε τὴν τοσοῦτον εὐκταίαν καὶ σωτηριώδη τακτικὴν, νὰ καταφρονῆται καὶ νὰ δέρνεται ἀπὸ ἄτακτον εἴτε στρατιώτην, εἴτε ἀξιωματικὸν,

εἴτε παντοίου εἴδους ἄλλον πολίτην, χωρὶς ἐσεῖς αὐτοὶ φρυάττοντες μὲ τοὺς ἰδίους ὀδόντας νὰ τὸν καταξεσχίζετε, καὶ ἂν τύχῃ ἀδελφός σας, νὰ τὸν παραδίδεται εἰς τὴν δικαίαν τῶν νόμων τιμωρίαν; Ἡ παραμικρὰ ἀδελφοί, ἡ παραμικρὰ ἐνόχλησις εἰς τοὺς τακτικοὺς ἐκ μέρους τῶν ἀτάκτων ἀναγκαίως λογίζεται ἤδη μεγαλώτατον καὶ ἀσυγχώρητον ἔγκλημα. Ἐκ τούτου ἔρχομαι καὶ ἐγὼ διὰ τοῦ παρόντος μου νὰ σᾶς προειδεάσω, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς, ὅστις, εἴτε στρατιώτης, εἴτε ἀξιωματικός, εἴτε ἄλλος πολίτης ὁποίας δήποτε ἡλικίας καὶ τάξεως τύχῃ, ἤθελεν ἐνοχλήσῃ ἢ ὑβρίσῃ ἢ κτυπήσῃ τινὰ τῶν στρατιωτῶν, ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον θέλει εἶναι ἐγκαταλελειμμένος ἀπὸ πᾶσαν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν Ἀρχῶν, ἀλλὰ θέλει παραδίδεσθαι πάραυτα εἰς τὴν αὐστηροτάτην τῶν Κριτηρίων τιμωρίαν, καὶ ὡς βέβηλος θέλει εἶναι εἰς τὴν αἰώνιον ἀποστροφὴν καὶ μῖσος τῶν Ἀρχηγῶν καὶ ὅλου τοῦ Κόσμου.

Ἐν Χρυσῷ (Φωκίδος), τῇ 8 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ Πατριώτης καὶ ἀδελφός σας ΙΩ. ΓΚΟΥΡΑΣ.

Εἰς τὰς 25 Ὀκτωβρίου (1825) φεύγουσι διὰ νυκτὸς οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Σαλώνων ἀποκλεισμένοι, καταδιωχθέντες ἀκολούθως ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ὥστε, διαλυθείσης τῆς πολιορκίας, ἐπανέρχονται πολλοὶ εἰς Ἀθήνας, μεθ' ὧν καὶ ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν. Ὅστις ἀμέσως μαθητεύει εἰς Σχολεῖον τῆς Τακτικῆς, τὸ ὁποῖον ἄνοιξεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐξακολουθῶν τὰ χρέη του ὁμοίως μὲ στρατιώτην, ἔχων συνοπαδοὺς καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐκ τῆς Φρουρᾶς—Ταὐτοχρόνως καὶ ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης ἐμβαίνει εἰς τὴν Τάξιν, καὶ ἁμιλλᾶται εἰς τὴν πρόοδον.

Ὁ Γκούρας δὲ ἐκδίδει καὶ τὸ ἀκόλουθον πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

» Τὸν πρῶτον χρόνον Φίλτατοι ὁμογενεῖς, τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος ἐκινήθημεν κατὰ τῶν Τυράννων μας ὅπως ἐτύχομεν, ἄοπλοι, ἄναρχοι, καὶ στερημένοι ἀπὸ πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς γνώσεις. Ὁ θεὸς ὅμως εὐλόγησε τὰ ἔργα μας· καὶ εἰς ὀλίγον καιροῦ διάστημα ἐνικήσαμεν τὸν ἐχθρὸν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν.

» Οἱ Φωτισμένοι τῆς Εὐρώπης λαοὶ, καὶ ὅσοι μὲ αὐτοὺς συνανεστράφησαν, ἐπαινοῦσαν τότε καὶ ἐθαύμαζον τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ μᾶς ἐσυμβούλευαν συχνὰ νὰ παύσωμεν τὴν ἀναρχίαν, συνιστῶντες Διοίκησιν ὁμοίαν μὲ ἐκείνας τῶν βασιλευομένων Ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ νὰ διορθώσωμεν τὸ πολεμικόν μας, λαμβάνοντες μαζὺ μὲ τὸ Ἄτακτον καὶ Τακτικὸν στρατιωτικόν· ἐσυστήσαμεν νόμους καὶ προσωρινὴν Διοίκησιν, ὁποίαν αἱ περιστάσεις ἐσυγχώρησαν· ἀλλὰ δὲν ἐφωδιάσθη μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ οὐσιωδῶς ἀναγκαῖα πρὸς στερέωσίν της.

» Ἂν τὸ πολεμικόν μας δὲν ἔμεινεν ὡς τὴν σήμερον, καθὼς ἐκεῖνο τοῦ πρώτου, ἄτακτον λέγω, ἀγύμναστον, χωρὶς κανόνας, καὶ κινούμενον, ὡς ἐφαίνετο εἰς τὸν καθένα Ὁπλαρχηγὸν εὔλογον, ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν εἶναι εἰς διαφορετικὴν κατάστασιν.

» Ἡ ἔλλειψις λοιπὸν Τακτικοῦ στρατιωτικοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπροξένησε πολλὰ κακὰ, καὶ ἐμπόδισε τὴν πρόοδον καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἔθνους. Τὸν περὶ στρατολογίας τῆς Διοικήσεως νόμον εἴδαμεν ὅλοι· ἀλλὰ τίς ὠφέλεια ἂν δὲν τὸν ἐναγκαλισθῶμεν; Οἵτινες προθύμως καὶ μὲ στερεὰν ἀπόφασιν νὰ συνδράμωμεν διὰ νὰ ἐνεργηθῇ. Ἀρχιερεῖς οἱ ποιμένες τῶν λαῶν, Ἱερεῖς καὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, Ὑπάλληλοι τῆς Διοικήσεως, Ὑπουργοὶ, Στρατηγοὶ καὶ Ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, Ἕλληνες Ὁμογενεῖς, παντὸς βαθμοῦ καὶ ἀξιώματος, Φιλέλληνες ἀλλογενεῖς, διατρίβοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα, φωνὴ οὐράνιος τὴν σήμερον μᾶς προσκαλεῖ ὅλους, νὰ συντρέξωμεν μὲ τὰς συμβουλὰς καὶ μὲ τὸ παράδειγμα, διὰ νὰ προοδεύσῃ τὸ Τακτικὸν στρατιωτικόν. Καθένας πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ, ὅσα μέσα καὶ τρόπους ἔχει, διὰ νὰ ἐμψυχωθῶσιν οἱ Ἕλληνες, νὰ περιπατήσουν τὸν νέον τοῦτον δρόμον, καὶ ἀγῶνα, ὅστις εἶναι ἐλαφρότερος τῶν δεινῶν, ὅσα ἀπειλοῦσι τὴν Πατρίδα. Τὰ ἱερὰ τῶν ἀποθανόντων διὰ τὴν Ἐλευθερίαν λείψανα, φωνάζουν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Σατράπου τῆς Αἰγύπτου. Αὐτὸς μὲ ὀλίγα Τακτικὰ σώματα ἐνίκησε καὶ περισσότερα καὶ δυνατώτερα Ἑλληνικὰ ἄτακτα ἐδικά μας. Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς παρανάλωμα γενόμενοι τῆς λύσσης τοῦ Τυράννου, συμβουλεύουν ἀπὸ τοὺς τάφους

των, νὰ συστηθῇ Τακτικόν. Οἱ Ὁπλαρχηγοὶ καὶ ἁπλῶς οἱ ἀδελφοί μας Ἕλληνες, ὅσοι ἔγειναν θύματα ὑπὲρ τῆς Πίστεως ἐν τῷ μεταξὺ τῆς πενταετίας, καὶ αὐτοὶ Τακτικὸν φωνάζουν ἀπὸ τοὺς τάφους. Αὐτοὶ οἱ τόποι ὅπου οἱ πρόγονοί μας κατετρόπωσαν μυριάδας βαρβάρων ὀλίγοι ὄντες, καλῶς τεταγμένοι, τὴν σύστασιν τοῦ Τακτικοῦ, χωρὶς φωνὴν μᾶς παραγγέλλουν. Τέλος πάντων αὐταὶ αἱ γυναῖκες, τὰ κοράσια, καὶ τὰ ἀδύνατα τῆς Ἑλλάδος νήπια, τοῦ Τακτικοῦ τὴν πρόοδον διανοοῦνται ὡς ἄσυλόν των εἰς τὸ ἑξῆς.

» Τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἔχωμεν καὶ ἄτακτα στρατεύματα τὴν βλέπω κ' ἐγὼ, καθὼς καὶ ἄλλοι, καὶ διὰ τὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τὰς προλήψεις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ δι' ἄλλους λόγους. Μόλον τοῦτο καὶ ἐγὼ αὐτὸς κατ' ἐπιταγὴν τῆς Σεβαστῆς Διοικήσεως γυμνάζομαι εἰς τὸ Τακτικόν. Καὶ παρακινῶ καὶ Ὁπλαρχηγοὺς καὶ στρατιώτας, καὶ κάθε ἄλλον Πολίτην, νὰ ἀκολουθήσωμεν τοῦτον τὸν Ἱερὸν ἀγῶνα· ὥστε οἱ μὲν Ὁπλαρχηγοὶ νὰ κατασταθοῦν ἄξιοι νὰ ὁδηγήσουν ἐν καιρῷ ἀνάγκης στρατιώτας, μὴ λειποτακτοῦντας. Οἱ δὲ στρατιῶται νὰ ἀποφύγωσι τὰ δεινὰ καὶ ἐλλείψεις, ὅσα ἕως τώρα ἀκολουθοῦσαν εἰς τὸ ἄτακτον διὰ πολλοὺς λόγους· οἱ δὲ Πολῖται μόνιμον πολεμικὸν ἔχοντες, νὰ ἐλπίσουν τὴν ἀσφάλειαν τῆς Πατρίδος.

» Αἱ Ἀθῆναι ὑπῆρξαν παλαιόθεν Σχολεῖον τῶν τεχνῶν καὶ Ἐπιστημῶν· ἡ θέσις αὐτη ἐξυπνεῖ εἰς τὸν νοῦν παντὸς Ἕλληνος αἰσθήματα ἐλευθερίας, καὶ ἔρωτα τακτικῆς Πολεμικῆς. Ἂν ἡ εὐχὴ τῆς Πατρίδος κάμῃ, ὥστε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας νὰ ἐξέλθουν καὶ τὴν σήμερον Τακτικὰ Ἑλληνικὰ Σώματα, νὰ κατατροπιώσουν τοὺς Αἰγυπτίους, τί δόξα διὰ τὴν Ἑλλάδα! καὶ ποία καταισχύνη εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως.

Τῇ 10 Δεκεμβρίου 1825.

Ὁ Συμπολίτης σας Ἰω. Γκούρας.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Ἐν τοσούτῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιμελοῦντο μὲ ὄχι ὀλιγώτερον ζῆλον καὶ τὰ περὶ τὰς Μούσας καὶ τὴν Παιδείαν. Ἡ Νεολαία

ἐπροχώρει εἰς τὰ μαθήματα· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ηὐξάνετο ἡμέραν παρ' ἡμέραν. Τὸ 1825 ἔτος παρῆλθεν εὐτυχῶς εἰς τὰς προόδους. Τὸ 1826 ἤθελε φέρῃ εὐτυχεστέρας καὶ πολὺ μεγαλητέρας, ἂν κατ' αὐτὸ δὲν ἤθελε συμβῇ ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου, καὶ ἑπομένως ἡ πολιορκία τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ νὰ ἔχωσιν οἱ μεταγενέστεροι γνῶσίν τινα τῆς τωρινῆς καταστάσεως τῶν Σχολείων τῶν Ἀθηνῶν, ἐκθέτω τὰ πρακτικὰ τῶν Διδασκάλων τῶν Ἀλληλοδιδακτικῶν Σχολείων, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τῶν Ἐφόρων τῆς Φ. Ἑταιρείας πρὸς τὴν Διοίκησιν, ἐκ τῆς ὁποίας γίνεται δῆλον ἡ περὶ τῶν Μουσῶν ἐπιμέλεια.

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα.

» Ἀρκετὰ ἔδειξεν ἕως τώρα ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος πόσον εἶναι προνοητικὴ καὶ εὐδιάθετος διὰ τὴν ἀκριβῆ συντήρησιν τῶν ἀρχαίων λειψάνων τῶν ὡραίων τεχνῶν, τὰ ὁποῖα εἰσέτι καλλωπίζουν καὶ λαμπρύνουν τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἓν ἀπὸ τὰ ἱερὰ καθήκοντα τῆς Ἑταιρείας εἶναι καὶ ἡ περὶ ταῦτα ἐνδεχομένη ἐπιμέλεια καὶ συνδρομή. Ὅθεν ἡμεῖς πληροφορούμενοι, ὅτι κατὰ συνέπειαν τοῦ περὶ ἐκποιήσεως Νόμου, μέλλουν νὰ πωληθῶσι κατ' αὐτὰς ἐθνικὰ κτίρια εἰς τὴν Πόλιν τῶν Ἀθηνῶν· καὶ γνωρίζοντες πόσον ἡ περίστασις δύναται νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸ νὰ λάβωσι διὰ πάντα κάποιαν περίθαλψιν καὶ πρέπουσαν θέσιν πολλὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα, κακῶς περιπλεγμένα μέσα εἰς τὴν κακὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσῃ ἡ βαρβαρότης καὶ ἀμάθεια πρὸ αἰώνων εἰς αὐτὴν τὴν Πόλιν, καὶ τρέχοντα τὸν κίνδυνον τῆς παντελοῦς ἐξοντώσεώς των, καὶ εἰς αὐτὰς μάλιστα τοῦ πολέμου τὰς περιστάσεις, θεωροῦμεν ὡς χρέος μας νὰ ὑπενθυμήσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν, παρακαλοῦντες ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαίας ἐκείνης Ἑλληνικῆς δόξης νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐν καιρῷ τὰ δέοντα εἰς στερέωσιν τοῦ κοινωφελοῦς προβλήματός μας. Μία ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἀπὸ τοπικὰς Ἀρχάς, ἀπὸ τὸν Φιλόμουσον Συνταγματάρχην Φαβιέρ, καὶ ἀπὸ ἡμᾶς, τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν, ἐὰν ἐγκρίνῃ ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις, συνακουομένη μετὰ τῆς ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἐκποιήσεως Ἐπιτροπῆς, δύναται καὶ γνωρίζει νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς

ὅσα ἀφορῶσι τὴν ἀξιέπαινον ἔκβασιν τοῦ ἐπιχειρήματος· ἔχουσα δηλονότι τὴν ἄδειαν νὰ μὴ συγχωρήσῃ τὴν ἐκποίησιν μέρους τόπων ἐθνικῶν, ὅταν φανῇ συντεῖνον εἰς τὸν σκοπόν· καὶ ἀκόμη νὰ ῥίψῃ κάτω, ἂν εἶναι ἀνάγκη, καὶ κάμμίαν νεωτέραν σαθρὰν οἰκοδομὴν, ἥτις ἤθελεν εὑρεθῇ νὰ γειτνιάζῃ παρὰ πολὺ εἰς ἀρχαῖον κτίριον, καὶ νὰ ἐπαπειλῇ τὸν κίνδυνον τῆς φθορᾶς ἀπὸ περιστατικὸν πυρός.

» Ἡ τοιαύτη Ἐπιτροπὴ δύναται κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον νὰ προσέξῃ ἀδείᾳ τῆς Διοικήσεως καὶ εἰς διορθώσεις ὁδῶν: καὶ εἴτι τοιοῦτον δυνατὸν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις ἤθελεν ἀποβλέπῃ πρὸς καλὴν διάταξιν τῆς Πόλεως. Δὲν πρόκειται ἐκ τούτου κάμμία ζημία εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον, ἀλλὰ καὶ μικρᾶς θυσίας δοθείσης, αὕτη θέλει εἶναι τὸ μηδὲν, ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀνεκτιμήτων ἐκείνων τῆς Ἑλλάδος θησαυρῶν, καὶ τὸν καλὸν τῆς Πόλεως σχηματισμόν.

Ἡ παροῦσά μας ἐλπίζομεν νὰ ἀξιωθῇ τῆς ἀνηκούσης προσοχῆς τῆς Σ. Διοικήσεως, καὶ νὰ χαροποιηθῶμεν ταχέως μὲ τὰς ἀναλόγους ἀποφάσεις της πρὸς τὰ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος ταῦτα αἰσθήματα τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Ὑποσειμειούμεθα μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας.

Τῇ 18 Ἰαννουαρίου 1826.

Οἱ Ἔφοροι τῆς Φιλ. Ἑταιρείας

ΤΑΛΑΝΤΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΣ

Ἰω. ΓΚΟΥΡΑΣ

ΓΡΟΠΙΟΣ

Μ. ΤΥΡΝΑΒΙΤΗΣ

Ὁ Γραμμ. Ν. ΚΑΡΟΡΗΣ ».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Σεβαστοὶ Ἔφοροι τῆς Φ. Ἑταιρείας.

Ἐπειδὴ ἐτελείωσεν ὁ διωρισμένος μοι οὗτος πρῶτος χρόνος, ἀφοῦ ἐνεπιστεύθην τοῦτο τὸ Ἀλληλοδιδακτικὸν Σχολεῖον τοῦ Παρθενῶνος· καὶ ὡς χρέος μου ἀπαραίτητον ἀναφέρω ὡς ἑξῆς τὰ πρακτικά μου.

Κατ' ἀρχὰς ἀπεφασίσθη νὰ σπουδάζωσι μόνον τὰ Κορά-

σια, καὶ ἕως νὰ γεμίσῃ ὁ ἀριθμὸς τοῦ Σχολείου νὰ σπουδάζωσι καὶ μικρὰ ἀρσενικὰ παιδία, τὰ δὲ ἄλλα εἴτε μικρὰ εἴτε μεγάλα νὰ σπουδάζωσιν εἰς τὸ ἄλλο Ἀλληλ. Σχολεῖον τῶν ἀῤῥένων.

Αἱ Παρθένοι, αἵτινες ἤδη σπουδάζουσιν, εἶνε 52 καὶ ἄλλα τόσα μικρὰ ἀρσενικά.

Τὸ πρωῒ σπουδάζουν τὸ γράψιμον καλλιγραφικῶς, εἶτα τὴν ἀνάγνωσιν, ὅλα τὰ μαθήματά των ἐσύνθεσα εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσάν μας.

Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι εἰς τρεῖς Τάξεις, ἡ ά εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς γραμματικῆς, τὰς κλίσεις, καὶ τὰς συζυγίας· ἡ β' εἰς τὸ πρῶτον μέρος· ἡ γ εἰς τὸν συλλαβισμὸν καὶ λέξεις· παραδίδονται καὶ τὴν ἁγίαν Γραφὴν ἐκ διαλειμμάτων κοινῶς. Μετὰ τὸ γεῦμα γράφουν εἰς τὰς πλάκας των οἱ ἀρχαριώτεροι τὰ πρῶτα σχήματα τῆς Γεωμετρίας, καὶ οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ ἓν σχῆμα τῶν γεωγραφικῶν Πινάκων, καὶ τὴν Ἀριθμητικήν.

Σεβαστοὶ Ἔφοροι, ἰξεύρετε ὅτι ἓν Σχολεῖον τοιοῦτον παρασταίνει συνεπτυγμένως ἔθνος ὁλόκληρον· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι ὀργανισμένον ὁπωσοῦν κατὰ πολιτικὸν σύστημα ἑνὸς ἔθνους, ὅπου ὁ μαθητὴς νὰ συνειθίζῃ μικρόθεν νὰ διοικῇ καὶ νὰ διοικῆται κατὰ τοὺς νόμους. Ἐπρόβαλον κατὰ πρῶτον εἰς τὸ κοινὸν τοῦ Σχολείου, ὅτι κάθε ἔθνος ἔχει νόμους, καὶ ὅπως γράφει ὁ νόμος, πορεύονται οἱ ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Σχολεῖόν μας πρέπει νὰ γράψωμεν νόμους, καὶ ὅπως γράφει ὁ νόμος, νὰ πορευώμεθα. Εἶτα ἐπρόβαλα καὶ ἐκλέχθησαν ἀπὸ τὸ Κοινὸν τοῦ Σχολείου διὰ ψήφων ἐννέα Νομοθέται· καὶ ἐγὼ δέκα, καθὼς φαίνεται εἰς τὸ Σχολεῖον ἡ τοιαύτη προκήρυξις· καὶ οὕτως ἐσυστήσαμεν τοὺς νόμους τοῦ Σχολείου τούτου· καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀνεγνώσαμεν παῤῥησίᾳ εἰς τὸ Σχολεῖον, εἰς τοὺς ὁποίους ἔστερξαν ὅλοι, τότε τοὺς ὑπέγραψαν οἱ διωρισμένοι νομοθέται, ὡς φαίνονται εἰς τὸ Σχολεῖον· ἔπειτα κατ' ἐκλογὴν τοῦ Κοινοῦ μας διώρισα τοὺς Διοικητάς, οἵτινες συνιστῶσι τὴν Διοίκησιν τοῦ Σχολείου, καὶ συνυπογράφουν μετ' ἐμοῦ, καθὼς βλέπετε τὰς ἀναφοράς μου.

Τὴν Εὐφροσύνην Ἀναστασίου Λιδωρίκη (α) γενικὸν Παιδονόμον· τὴν Αἰκατερίναν Θ. Λ. Χωματιανοῦ (β) γενικὸν διερμηνευτήν· τὴν Μαργαρίταν Κ. Βιτάλη (γ) καὶ τὴν σοφίαν Γεωρ. Σκουζὲ (δ) γενικοὺς εὐταξίας· τὴν Σοφίαν Ν. Λογ. Χωματιανοῦ, καὶ τὴν Βενετζάναν Λάμπρου Νάκου γενικοὺς ἐπιθεωρητάς. τὴν Μαρίαν Φίλωνος (ε) καὶ τὴν Ἐλισάβετ Λάμπρου Ἡλιακοπούλου (ς) γενικοὺς ἐπιστάτας.

Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν διωρίσθησαν εἰς τὸ ἴδιον ὑπούργημα καὶ ἀπὸ δύο.

Α΄. Τὰ χρέη τοῦ Διδασκάλου εἶναι, ἐπειδὴ παρασταίνει τρόπον τινα Βουλευτικὸν, νὰ συμβουλεύεται τοὺς πεπαιδευμένους, νὰ συνθέτῃ καὶ νὰ διορίζῃ ὅλα τὰ μαθήματα· καὶ τὰ ὅσα εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Σχολείου χρειάζονται.

Β΄. Τὰ χρέη τοῦ γεν. Παιδονόμου εἶναι, ἐπειδὴ αὐτὸς παρασταίνει τρόπον τινὰ ἐκτελεστικὸν, νὰ ἐκτελῇ, ὅσα ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον διαταχθῇ, πρὸς τοὺς ἄλλους ὑπουργοὺς, καὶ ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς μαθητάς· νὰ συρίζῃ μὲ συρήκτραν διὰ νὰ σιωποῦν οἱ μαθηταὶ, νὰ λέγῃ τὴν προσευχὴν, νὰ συρίζῃ διὰ νὰ ἀλλάζουν, ἢ νὰ τελειώνουν οἱ μαθηταὶ τὰ μαθήματα, ἢ τὰ περιπατήματά των, νὰ προσέχῃ ἂν οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ἐκτελοῦν τὰ χρέη των. Εἰς ἔλλειψιν ἀνωτέρου ὑπουργοῦ, διορίζεται ὁ ἀκόλουθος ὑπουργὸς νὰ ἐκτελῇ καὶ τὰ χρέη ἐκείνου.

Ὁ τοιοῦτος Τίτλος γεν. Παιδονόμου ἀνήκει εἰς τὸν Διδάσκαλον, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ἐκτελεῖ τὰ χρέη τοῦ Διδασκάλου, διὰ τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτήν.

Γ΄. Τὰ χρέη τοῦ Γεν. Ἑρμηνευτοῦ εἶναι, ἐπειδὴ αὐτὸς παριστάνει τρόπον τινὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, νὰ διορίζῃ καθημερινῶς ὅλους τοὺς Ἑρμηνευτὰς τῆς Γραφῆς, τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ἀριθμητικῆς· νὰ κτυπᾷ τὸν Κώδωνα, ὅταν θὰ εἰσέρχωνται οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ Σχολεῖον, ἢ ὅταν

(α) Ἀπέθανεν αὕτη ἄγαμος. (β) σύζυγον νῦν Σταματίου Ζαχαρίτζα. (γ) νῦν δὲ σύζυγον Γ. Ψύλλα. (δ) νῦν σύζυγον Ἀναστ. Βλάχου (ε) σύζυγον Λ. Νάκου (ς) νῦν χήραν Γ. Κτενᾶ.

ἄλλοτε θὰ περιπατήσουν, ἢ ὅταν διορθώσουν· οἱ Ἑρμηνευταὶ κάμνουν καὶ τὰ σχήματα διὰ νὰ σφογγίσουν τὰς πλάκας των.

Δ΄. Τὰ χρέη τοῦ Γεν. Εὐταξία εἶνε, ἐπειδὴ αὐτὸς παριστάνει τρόπον τινὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας, ἔχει καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ δύο, τὸν Γεν. ἐπιθεωρητὴν καὶ τὸν Γεν. Ἐπιστάτην· νὰ διορίζῃ καθημερινῶς δύο ἢ τρία εὔτακτα παιδία νὰ φυλάττουν τὴν εὐταξίαν τοῦ Σχολείου· αὐτὰ μόνον ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ κρεμοῦν εἰς τὸν λαιμὸν τῶν πταιστῶν τὸ παράσημον, ὅμως μὲ τὴν γνώμην τῶν συμμαθητῶν τοῦ πταίστου, νὰ λέγῃ τὰ ὀνόματα τῶν παιδίων, ἢ νὰ διορίζῃ ἄλλον διὰ νὰ βεβαιωθῇ ποῖα παιδία λείπουν, νὰ λαμβάνῃ λογαριασμὸν καθ᾽ ἑκάστην τοῦ γεν ἐπιθεωρητοῦ, καὶ τοῦ γεν. ἐπιστάτου, ἂν ἐκτελοῦν τὰ χρέη των.

Ε΄. Τὰ χρέη τοῦ γεν. ἐπιστάτου εἶναι, εἴτε τὸ πρωὶ εἴτε τὸ μεσημέριον, ὅταν ἔλθουν οἱ μαθηταὶ νὰ τοὺς θέτῃ κατὰ τάξεις ἔξωθεν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Σχολείου, νὰ διορίζῃ μαθητάς, διὰ νὰ τοὺς κάμνουν διδασκαλίαν εἰς ὅσα μαθήματα παραδίδονται. Διορίζει δύο ἢ τρία παιδία νὰ φέρουν νερόν, νὰ σαρώνουν τὸ Σχολεῖον, ἢ καὶ τὸ προαύλιον. Διορίζει καθ᾽ ἡμέραν ἕνα θυρωρόν, τὸν ὁποῖον προστάζει αὐστηρὰ νὰ μὴν ἀφίνῃ χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Διδασκάλου, ἢ τοῦ γεν. Παιδονόμου νὰ εἰσέρχεται κανεὶς μέσα εἰς τὸ σχολεῖον. Ὁ γεν. Ἐπιστάτης, πρὸ τοῦ νὰ εἰσέλθουν οἱ μαθηταὶ ἐμβαίνει καὶ ἐξετάζει τὰ τοῦ Σχολείου, ἂν εἶναι ὅλα εἰς τὴν τόπον των, ἂν τὰ σχοινία τῶν σχιζινῶν πλακῶν βαστοῦν· ἔπειτα ἰσιάζει τὰ κονδύλια τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν, καὶ τοὺς χαρακόνει μὲ τὸ μολυβδοκόνδυλον διὰ τὴν γραφήν. Ὅταν ἔλθῃ ἡ διωρισμένη ὥρα διὰ νὰ ἐμβαίνουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ Σχολεῖον, στέκεται εἰς τὴν θύραν καὶ ἐξετάζει ὁμοῦ μὲ τὸν θυρωρὸν τοὺς μαθητὰς ἂν εἶναι εὐπρεπισμένοι, καὶ καθὼς γράφει ὁ νόμος ἂν ἔχωσιν ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν σπουδήν των· ἂν εὕρωσι κανένα παραβάντα τὸν νόμον, τὸν ἀναφέρουν εἰς τοὺς διορισμένους ἀπὸ τὸν γεν. Εὐταξίαν νὰ παρασημοφορεθῇ, διὰ νὰ ἀναφερθῇ εἰς τὸ κριτήριον. Ὅταν οἱ μα-

θηταὶ ἔμβωσιν εἰς τὸ Σχολεῖον, δὲν ἔχουσιν τὴν ἄδειαν κατὰ τὴν θέλησίν των νὰ ἐβγαίνουν, εἰ μὴ μόνον μίαν ἢ δύο φορὰς τὸ πρωΐ. ὁμοίως καὶ μετὰ τὸ γεῦμα, δείχνοντες εἰς τὸν θυρωρὸν ἓν μικρὸν πινακίδιον ἀποδεικτικὸν τῆς εὐταξίας των, χωρὶς αὐτὸ ἂν εὑρεθῇ ἔξω μαθητής, παιδεύεται (τιμωρεῖται). Ὅταν ἀπολύσουν, κλείει τὴν θύραν καὶ δίδει τὸ κλειδὶ εἰς τὸν Διδάσκαλον, ἢ εἰς τὸν γεν. παιδονόμον.

ς′ Τὰ χρέη τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ εἶναι ά. νὰ ἐξετάζῃ κάθε ἡμέραν τοὺς διορισμένους ἐπιθεωρητὰς τῶν ἐνοριῶν, ἂν εὐτάκτησαν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ὁδὸν (ἀγυιὰν) ὅταν ἀπελύθησαν, καὶ β′ ἂν ἦλθον ὅλοι οἱ μαθηταί των· καὶ γ′ ὅσοι ἔλειψαν, καὶ εἶτα ἐλθόντες, ἂν ἔφερον ἀπόδειξιν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, εἰδὲ καὶ δὲν ἔφερον νὰ τοὺς ἀναφέρῃ νὰ παρασημοφορεθῶσι, διὰ νὰ παρασταθοῦν εἰς τὸ Κριτήριον.

Αὐτοὶ οἱ ἓξ διωρισμένοι Διοικηταὶ ἔλαβον ἐνσφράγιστον τῆς Ἑταιρείας, καὶ ἐνυπόγραφον παρ' ἐμοῦ βραβεῖον ἐπιγεγραμμένον κατὰ τὸ ὑπούργημά του ἕκαστος.

Ἐξακολουθοῦν τὰ μαθήματά των καθὼς καὶ ἄλλοι μαθηταὶ συγχρόνως.

Εἶναι εἰς χρέος νὰ ἔρχωνται ἓν τέταρτον πρὸ τῆς διορισμένης ὥρας τῶν μαθητῶν.

Ἀφοῦ οἱ διωρισμένοι νομοθέται ἐσύνθεσαν τοὺς νόμους, καὶ ἐκλέχθησαν οἱ Διοικηταὶ τοῦ Σχολείου, ἐκλέχθησαν μετὰ ταῦτα διὰ ψήφων ἀπὸ τὴν ά, β, καὶ γ, τάξιν οἱ Κριταὶ δέκα τὸν ἀριθμόν, Δρακούλα Νιάνιου (α). Πηγὴ Π. Σκουζὲ (β), Σεβαστιανὴ Σπ. Βενάρδου (γ), Μαρία Σπ. Παλαιολόγου, Σοφία Π. Τυρναβίτου (δ), Εὐφροσύνη Ἁρμάση, Μαρία Μισαραλιώτη (ε), Δεσποινὴ Λεώνη (ς), Αἰκατερίνα Μ. Δεοδοσίου, καὶ ἐγώ.

Ἡ περὶ τοῦ Κριτηρίου προκήρυξις φαίνεται εἰς τὸ Σχολεῖον εἰς τέσσαρα μέρη. Ἔγραψα τὰς τέσσαρας γενικὰς ἀρε-

---

(α) Ἡ εὐφυὴς αὕτη νεάνις ἀπέθανεν εἰς τὸν πέμπτον τοκετόν της γυνὴ οὖσα Νικολάου Μπόνη. (β) νῦν σύζυγος τοῦ Γάλλου Πομερέτου.. ((γ) γυνὴ Στυλ. Τζίγκρη. (δ) νῦν χήρα Γ. Κάλκου. (ε) τέθνηκεν ἔγγαμος ς) νῦν σύζυγος Β. Μανιατοπούλου.

τὰς Σωφροσύνην, Δικαιοσύνην, Φρόνησιν, Ἀνδρίαν, ὥστε ἡ Δικαιοσύνη ἐγράφη ἄνωθεν τῶν Νόμων. Τὸ Κριτήριον γίνεται δὶς τῆς ἡμέρας ὅταν θὰ ἀπολύσουν οἱ μαθηταί. Τὸ Κριτήριον ἀποβλέπει περισσότερον εἰς συμβουλὴν καὶ δικαιοσύνην παρὰ εἰς ποινήν· οἱ Διοικηταὶ καὶ οἱ Κριταὶ ἀλλάζουν εἰς ἕνα μῆνα, ἢ εἰς ἕνα χρόνον.

Σεβαστοὶ Ἔφοροι, παρακαλῶ νὰ κρίνετε εὐμενῶς τὰ πρακτικά μου, καὶ νὰ δώσετε εἰς αὐτὰ τὴν ψῆφόν σας. Ναὶ μὲν παιδικά, ἀλλ' ἀποβλέποντα νὰ ὀργανίσουν καλοὺς Πολίτας.

Μένω μὲ βαθύτατον σέβας.

Τῇ 3 Ἰανν. 1826 Σχολεῖον Παρθενῶνος.

Ὁ Διδάσκαλος Ν. Νικητόπουλος (α).

Τὰ πρακτικὰ τοῦ Διδασκάλου τῶν ἀῤῥένων ἔκρινα περιττὸν νὰ τὰ συμπεριλάβω ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ἡ μέθοδός του εἶνε σχεδὸν ἀπαράλλακτος μὲ τὰς λοιπὰς τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν. Μαθηταὶ δὲ ἄῤῥενες ἦσαν ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν δύναται ὁ καθεὶς νὰ ἰδεασθῇ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων καὶ τὴν κατάστασιν τῆς νεολαίας, ὁποία ὑπῆρχε τῷ ὄντι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν μέσῳ πολέμου, ἐχθρικῆς καταδρομῆς, καὶ ἐλλείψεως τῶν μέσων καὶ ἀναγκαίων. Τὸ πρᾶγμα μὲν φαίνεται μικρὸν θεωρούμενον εἰς τὸ μέγεθός του· ἀλλ' εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἦτον εἰς ἄκρον μέγα· καὶ ἡ προθυμία καὶ ὁ ζῆλος τῶν Ἀθηναίων περὶ τὴν παιδείαν ἦτον μέγας καὶ πολύς· καθότι εἰς κἀμμίαν ἄλλην Πόλιν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος δυναμένην νὰ ἔχῃ Σχολεῖα, δὲν ἔβλεπες Σχολεῖον. Τὰ δὲ Σχολεῖα τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων προώδευσαν καὶ αὐτὰ ἀναλόγως· Διδάσκαλοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἦσαν τρεῖς, τῶν Μαθηματικῶν εἷς, τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς εἷς ἕτερος.

(α) Οὗτος ἀπήλαυσε γενικὴν ὑπόληψιν τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν σώφρονα διαγωγήν του. ἐτελεύτησε δὲ τῷ 1848.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ Τακτικὸν Σῶμα ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐνδυναμοῦτο καὶ ἐπροχώρει εἰς αὔξησιν, ἐνταυτῷ καὶ ἐτελειοποιεῖτο εἰς τὰς γυμνάσεις του, καὶ ἐκ τούτου παρακινημένος ὁ Ἀρχηγὸς αὐτοῦ, ἐμελέτησε πρῶτον δεῖγμα ἐπιχειρήματος πολεμικοῦ, χρεωστοῦμεν νὰ ἀναδεχθῶμεν καὶ τὴν περὶ τούτου διήγησιν ὡς ἀχώριστον ἀπὸ τὰ χρονικὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ὡς ἀναγκαῖα δὲν δύναμαι νὰ ἀποφύγω καὶ τὰ ἑξῆς μικρὰ προλεγόμενα.

Ὅταν τὸ Σῶμα τοῦτο ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ἦτον κατὰ πρῶτον ὁ ἀριθμός του εἰς ἑπτακοσίους. Μεταξὺ δὲ τεσσάρων μηνῶν ὑπερέβη τὰς τρεῖς χιλιάδας, τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἕκτον ἀνεπλήρουν Ἀθηναῖοι. Ἡ τρίτη Φεβρουαρίου τοῦ 1826 ἦτον ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Συνταγματάρχης καὶ Ἀρχηγὸς τοῦ Σώματος ἐσχημάτισε τὸ γ' Τάγμα ἐν πομπῇ καὶ τάξει εἰς τὸ παλαιὸν Ἱπποδρόμιον. Ὅλα τὰ στρατιωτικὰ Σώματα, τὸ ἱππικὸν καὶ πυροβολικὸν ἐσχημάτιζον μέγα τετράγωνον. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Πόλεως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες συνελθόντες εἰς τοῦτο, ἔδιδον ἀξιόλογον θέαν· ἐν μέσῳ τούτων ὁ Ἀρχιερεὺς ἱεροστολισμένος μετὰ τοῦ Κλήρου, ὑψουμένου τοῦ ἱεροῦ σημείου τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἀφοῦ ὁ Συνταγματάρχης ἀνεκήρυξε τὸν νέον Ταγματάρχην τὸν Σπ. Σωνιέρον Κερκυραῖον, ὁ Ἀρχιερεὺς τελεῖ τὴν ἀνήκουσαν ἱεροπραξίαν, δοξολογεῖ τὸν Ὕψιστον Θεὸν, εὔχεται νὰ καταβῇ ἄνωθεν ἡ εὐλογία καὶ θεία χάρις εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σώματα· συγχρόνως δὲ ἐγχειρίζει πρὸς τὸν νέον Ταγματάρχην τὴν σημαίαν τοῦ γ' Τάγματος, εὐχόμενος τὰ εἰκότα, τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερον αἱ παρθένοι τοῦ Ἀλληλοδιδακτικοῦ Σχολείου. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἐλογίσθη ὡς ἡμέρα λαμπρὰ, καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ δάκρυα χαρᾶς ἐπλήσθησαν ἐλπίδων χρηστῶν.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν του γ' τάγματος ὁ Ἀρχηγὸς Φαββιέρος ἀποφασίζει νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὸς τὴν Κάρυστον ἐπ' ἐλπίδι νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου τὸ Φρούριον. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἦτον τῷ ὄντι τολμηρὸν, καὶ μελετημένον κακῶς· καθότι ἦτον

ἀπρομήθευτος παντὸς ἀναγκαίου. Πολεμεφόδια δὲν εἶχε, τροφὰς δὲν εἶχε, τὰ μέσα πρὸς εὐκολίαν τούτων ἔλειπον. Μόλον τοῦτο ζητεῖ ἐπιμόνως τὴν ἄδειαν τῆς Διοικήσεως· ἀλλ' ὁ Στρατηγὸς Γκούρας ἐμπειρότερος τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ἀφοῦ ὁ Φαββιέρος ἐκοινοποίησε πρὸς αὐτὸν τὴν γνώμην του, τῷ ἐπρόβαλεν ὅλας τὰς δυσκολίας πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ὅτι τὸ ἐπιχείρημά του δὲν θέλει ἀποβῇ εὐτυχῶς δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων· ἀλλ' ὁ Φαββιέρος ὑποπτευόμενος τὴν συμβουλὴν τοῦ Γκούρα ὡς φθόνον, δὲν ἔδωκεν ἀκρόασιν. Ὁ Γκούρας ὅμως πεπεισμένος εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Φαββιέρου, διορίζει τὸν ἐδικόν του Ἰωάννην Μεμούρην Ἀρχηγὸν πεντακοσίων ἀτάκτων στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Συνταγματάρχου, ἔχοντος χρείαν καὶ ἀτάκτου σώματος, (εἶχεν ὅμως καὶ ἄλλους πεντακοσίους σταυροφόρους ὑπὸ Ὁπλαρχηγὸν τὸν Στέφανον Βούλγαριν) παραγγείλας πρὸς αὐτὸν πᾶν ἀσφαλιστικὸν μέσον.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Στρατὸς ἔφθασεν εἰς Μαραθῶνα, ὁ Ἀρχηγὸς ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον.

Πρὸς τοὺς Κ. Προξένους, τῶν οὐδετέρων Δυνάμεων.

» Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς εἰδοποιήσω, ὅτι διωρισμένος ὢν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν, ν' ἀκολουθήσω τὸν πόλεμον εἰς ταῦτα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, διακηρύττω εἰς κατάστασιν ἀποκλεισμοῦ τὰ παράλια τῆς Νήσου Εὐβοίας, καὶ τὸν Κόλπον τοῦ Βώλου..

Δέκα πλοῖα πολεμικὰ διωρισμένα εἰς αὐτὰ τὰ παράλια θέλει εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐμποδίζουν τὸ ἔμβασμα.

Ὅθεν παρακαλῶ νὰ προϊδεάσετε τὸ ἐμπόριον τῶν Ἐθνῶν σας, διὰ νὰ μὴ πάθῃ κάμμίαν ζημίαν.

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι μὲ τὴν πλέον καθαρὰν ὑπόληψιν Κύριοι.

Τῇ 10 Φεβρουαρίου 1826, ἐν Μαραθῶνι.

Δοῦλός σας ταπεινότατος.
Διοικητὴς τῶν Ἑλληνικῶν τακτικῶν Δυνάμεων
Συνταγματάρχης Βαρῶν εἷς τῶν Διοικητῶν
τοῦ Τιμίου Τάγματος.«

Τέλος πάντων, μετακομίζεται εἰς Κάρυστον, καὶ εὐθὺς πολιορκεῖ τοὺς Τούρκους, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν θέσιν τῶν Χριστιανικῶν οἰκιῶν· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Φρούριον. Στήνει ἓν μικρὸν κανόνιον, τὸ ὁποῖον εἶχε σφαίρας μόνον δεκατρεῖς· καὶ καθ' ἡμέραν ἔρριπτεν ἀνὰ μίαν, ὅσον νὰ προξενήσῃ κατάγελων εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς τῆς Εὐβοίας, μανθάνων τὸ πρᾶγμα, κινεῖ μὲ στράτευμα, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας φθάνει καὶ στενοχωρεῖ εἰς μάχην τὸν Φαββιέρ. Οἱ Σταυροφόροι καὶ ἄλλοι ἄτακτοι συνειθισμένοι εἰς τοιαύτας μάχας, ὠφέλησαν πολὺ τὸ Τακτικόν, πρώτην φορὰν λαμβάνον πεῖραν τῆς ἀξίας του. Διὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, ὁ Φαββιὲρ εὑρέθη πολιορκημένος ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν ἀντὶ πολιορκοῦντος· καὶ τόσον εἰς κίνδυνον, ὥστε, ἂν δὲν ἐγίνετο ἔξωθεν πρόβλεψις, τὸ Σῶμα ὅλον ἤθελε χαθῆ.

Ἅμα δὲ ἦλθεν ἡ θλιβερὰ εἴδησις εἰς Ἀθήνας τὴν 11 Μαρτίου, πάραυτα οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς ἐν Αἰγίνῃ Ψαριανούς, κοινοποιοῦντες τὸν κίνδυνον τοῦ Τακτικοῦ, καὶ προτρέποντές τους νὰ προφθάσουν εἰς Κάρυστον μὲ πλοῖα, εἰς ἀποδιωγμὸν τῶν ἐχθρῶν, ἅτινα ἐκράτουν τὸν ἀποκλεισμόν· οἱ Ψαριανοὶ ἔδειξαν μεγάλην προθυμίαν, κινήσαντες τρία ἐκ τῶν καλητέρων πλοῖα. Συγχρόνως ἔπεμψαν καὶ οἱ Ὑδραῖοι ἄλλα δύο, ἅμα κοινοποιηθέντες τὸν κίνδυνον· ἡ ἄφιξις τῶν πλοίων τούτων διέλυσε τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς θαλάσσης. Κατὰ συγκυρίαν δὲ εἶχον ἀποβῆ αἰφνιδίως εἰς Κάρυστον οἱ Ὁπλαρχηγοὶ Κριεζιώτης καὶ Βάσσος, οἵτινες συνεισέφερον τὰ μέγιστα εἰς σωτηρίαν τοῦ Τακτικοῦ. Παραταξάμενοι γὰρ εἰς μάχην ἔτρεψαν τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν πάραυτα, φύγωμεν, εἶπεν ὁ Ὀμέρης, ἅμα εἶδε διὰ τοῦ Τηλεσκοπίου τὸν Ὁπλαρχηγὸν Κριεζιώτην· ἔτυχε γὰρ πολλάκις νικημένος παρ' αὐτοῦ. Καὶ οὕτω διελύθη ἡ πολιορκία καὶ τῶν δύο μερῶν. Ἔφυγε δὲ ὁ Φαββιὲρ μὲ τὸ Σῶμά του ἀπὸ Κάρυστον, ἀφοῦ ἔθαψεν ἐκεῖ περὶ τοὺς τριακοσίους Ἕλληνας, ἐξ ὧν εἷς ἦτον καὶ ὁ γενναῖος Χρῆστος Σαρῆς ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου ἐκείνου Σαρῆ. Ὁ νέος οὗτος ἦτον τοῦ Ἱππικοῦ καὶ προώδευεν ἐξαιρέτως, καὶ παρεῖχεν ἐλπίδας χρηστάς, ἀλλ' ὁ πρόωρος θάνατος ἀφήρπασε πάντα. Ἦτον δὲ ἡλικίας

ἐτῶν 21, ὑψηλοῦ ἀναστήματος· εἶχε δὲ ψυχὴν γενναίαν καὶ ἀτρόμητον, γνήσιος ὢν ἀδελφὸς τοῦ μακαρίτου Νικολάου Σαρῆ κατὰ πάντα.

Σημειούσθω, ὅτι ἡ περίστασις αὕτη εἶναι ἡ πρώτη, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἔπαθον σημαντικὴν ζημίαν θανάτου εἰς συμπλοκὴν μάχης, εἶνε καὶ ἡ πρώτη εὐτυχὴς νίκη τῶν Τούρκων καθ' ἡμῶν· ἐννοῶ δὲ τὰ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον.

Τοιοῦτον ἀπευκταῖον τέλος ἔλαβεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Συνταγματάρχου Φαββιέρ· ἔκτοτε τὸ Σῶμα διεσκορπίσθη εἴς τε τὰς νήσους, καὶ εἰς Ἀθήνας· ἕως ὅτου συνῆλθε μεν πάλιν ἐνταῦθα, ἀλλ' οὔτε ὡς πρότερον, μ' ἐκεῖνον τὸν ζῆλον, οὔτε μὲ τὴν προτέραν ἰσχύν του· ὥστε κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἐγένετο σημαντικὴ λειποταξία, διότι ἔλειψαν τὰ μέσα, καὶ ἡ ζωοτροφία, καὶ τὰ σιτηρέσια· καὶ ἄν, οἱ ἔχοντες χρήματα Ἀθηναῖοι δὲν ἐπρολάμβανον μὲ ἱκανὴν δόσιν, τὴν μεγάλην Παρασκευὴν, οἱ Τακτικοὶ ἤθελον κάμῃ μεγάλην ἀταξίαν, ὅ ἐστι διαρπαγὴν τῆς Ἀγορᾶς. Ἂν ὁ Φαββιὲρ εἶχε προβλεπτικὸν καὶ κρίσιν, ὅσον εἶχε ζῆλον καὶ ψυχὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἤθελεν ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα.

Ἡ Διοίκησις ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον, συγκαλοῦσα τρίτην Ἐθνικὴν Συνέλευσιν· οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας συνέρχονται καὶ ἐκλέγουσιν ἐκλέκτορας τῶν ἀντιπροσώπων Πληρεξουσίων, καὶ οὗτοι συνελθόντες τὴν 17 Ἰαννουαρίου 1826 ἐκλέγουσι Πληρεξουσίους τὸν Ἰωάν. Βλάχον, καὶ Γ. Ψύλλαν· παραιτηθέντος τοῦ δευτέρου ἐστάλη ὁ Στάμος Σεραφὶμ ἀντ' αὐτοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α′.

Ἡ λυπηρὰ καὶ τρομερὰ ἀγγελία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου κατετάραξε ψυχικῶς τὰς Ἀθήνας. Ἀπελπισία κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ ἐχθροῦ ἔβλεπον πλησιάζουσαν. Νὰ σωθῶσι μέχρι τέλους ἀπόρθητοι δὲν εἶχον ἐλπίδας. Βλέπουν τὸ Ἔθνος ἀδύνατον, τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, τὸν ἐχθρὸν δυνατὸν, ἑαυτοὺς ἀνικάνους· Μ᾽ ὅλον τοῦτο ἀποφασίζουσι νὰ ἀντισταθοῦν καὶ νὰ πολεμήσουν μέχρι τέλους ἀναπνοῆς.

Ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μεσολογγίου ἐκστρατεύει πρὸς τὴν Ἀττικήν. Πρὶν ὅμως πατήσῃ τὴν γῆν αὐτὴν, ἐνησχολήθη καὶ ἔφερεν εἰς ὑποταγὴν μὲ τρόπους εἰρηνικοὺς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος· ἔστειλεν ἀποστόλους διὰ τοῦ Ὀμὲρ Πασσᾶ τῆς Εὐβοίας καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς. Αἱ ὑποσχέσεις καὶ οἱ δόλιοι τρόποι τοῦ Ἐχθροῦ ἀπάτησαν τὰς ἀπαιδεύτους καὶ ἀνελευθέρους ψυχὰς πολλῶν χωρικῶν, οἵτινες κρυφίως τῶν κατοίκων τῆς Πόλεως ὑπεσχέθησαν τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ διὰ ν᾽ ἀσφαλισθῶσιν ἔτι μᾶλλον εἰς τοὺς σκοποὺς των δολοφονοῦσιν οἱ Χαστιῶται τὸν Ὁπλαρχηγὸν τοῦ Χωρίου τούτου Μελέτιον Βασιλείου, (α) ἄκρον ζηλωτὴν καὶ ὑπέρμαχον τῆς Ἐλευθερίας. Ἀλλὰ σεβόμενος τὴν ἀλήθειαν, βεβαιῶ τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι τὰ κινήσαντα αἴτια εἰς ὑποταγὴν τοὺς χωρικοὺς, ὑπῆρξεν ἡ πρὸς αὐτοὺς διηνεκὴς δυναστεία τοῦ Γκούρα, ἐπισύρουσα διάφορα ἀδικήματα καὶ διαρπαγάς. Ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας διωρίσθη Φρούραρχος

(α) Οὗτος ἦν ἤθους ἁπλοῦ καὶ ψυχῆς ἀκάκου, ὑπηρέτει τὴν Πατρίδα μὲ εἰλικρίνειαν, καὶ ἐκ ψυχῆς ἦτον μισότουρκος, καὶ Χριστιανὸς καθαρός· ἡλικίας δὲ ἔτη εἶχε περὶ τὰ 50.

μέχρι τοῦδε δὲν ἔλειψεν ἡ φορολογία, γενομένη μὲ δυνατὴν δυναστείαν εἰς τρόπον ὥστε οἱ Τοῦρκοι εἰς τὴν εἴσοδόν των εἰς τὰ χωρία εὗρον δύο δεμένους ἐπὶ τούτῳ, τοὺς ὁποίους λύσαντες ἀπόλυσαν, καὶ οὗτοι εὐγνωμόνουν τοὺς Τούρκους ὡς λυτρωτάς.

Ὁ Γκούρας Φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν καὶ Διοικητὴς τῶν Ἀττικῶν πραγμάτων, δὲν ἔλαβε σπουδαῖα μέτρα εἰς τὴν παροῦσαν δεινὴν περίστασιν· ὄχι ἀπὸ κακίαν, ἀλλ' ἀπ' ἀπειρίαν πραγμάτων· ἐνόμισε τὸν ἐρχομὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Ἀθήνας ὡς πρόσκαιρον, ἐλπίζων τὸν χειμῶνα νὰ διαλυθῇ ἡ πολιορκία. Ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὁ ἐχθρὸς ἦλθεν ἐφωδιασμένος κατὰ πάντα μὲ ἀπόφασιν νὰ κυριεύσῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ μήτε τὸν χειμῶνα μήτε τὸ θέρος πρὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Φρουρίου.

Τέλος πάντων οἱ Ἀθηναῖοι ἀποφασίζουσιν ὅλοι οἱ ἐν ὅπλοις νὰ μείνωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως. Μετακομίζουσιν τὰ γυναικόπαιδα καὶ πᾶν τὸ ἀδύνατον εἰς Σαλαμῖνα καὶ Αἴγιναν. Ὁ ἀρχηγὸς Γκούρας νομίζει συμφερώτερον νὰ συμμείνῃ μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν Πόλιν, διὰ νὰ μὴν ἤθελε συμβῇ ἐν ἀπουσίᾳ του κάμμία ῥαγιουργία ἢ δόλος, ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν προδοσίαν τῶν πραγμάτων. Ἡ κρίσις του ἦτον μὲν ὀρθή, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Φρουρά του ἦτον ὄχι ἀπὸ πολίτας τῶν Ἀθηνῶν, εὗρεν εἰς αὐτοὺς ὅλην τὴν ἀπιστίαν, ἀπείθειαν, καὶ ἀχαριστίαν· ὥστε πρὶν ν' ἀποκλεισθῶσιν, ἄρχισαν νὰ ταράττουν τὰ πράγματα, καὶ νὰ μελετοῦν τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Φρουρίου· καὶ τοῦτο διότι ἦταν ξένοι τοῦ τόπου καὶ δὲν ἐπονοῦσαν διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὁ Γκούρας ἐγνώρισε πραγμκτικῶς τὴν ἀπάτην του, καὶ ἔβλεπε τὸν κίνδυνον εἰς ὃν ἔτρεχεν. Ὅθεν εἰς διόρθωσιν τοῦ πράγματος ἥνωσε μὲ τὴν φρουράν του τοὺς Ἀθηναίους· καὶ οὕτως ἐγένοντο ἓν σῶμα οἱ πολιορκημένοι.

Ὁ Γκούρας, ἀφ' ἧς ἡμέρας διωρίσθη Φρούραρχος ἐφρόντιζε διὰ τὴν ἐφοδίασιν τοῦ Φρουρίου, καὶ χρόνον τὸν χρόνον ηὔξανε τὰ χρειώδη. Χρεωστοῦμεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κοντὰ εἰς τὰς ἀρετὰς εἶχε τὴν κακίαν τῆς φιλαργυρίας, πάθος γενικὸν σχέδιον τῶν Ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ πάθος τοῦτο τὸν ἔκαμε νὰ περιπέσῃ εἰς πολλὰς ἐλλαίψεις. Ἀφου εἰς

διάστημα τεσσάρων ἐτῶν ἐνησχολεῖτο εἰς σύναξιν τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων τοῦ Φρουρίου, τὰ μὲν ἀπὸ τὸ Κοινὸν τῶν Ἀθηνῶν, τὰ δὲ ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος· εἰς τὸν καιρὸν ὅμως τῆς πολιορκίας εὑρέθησαν ὀλίγα, μάλιστα δὲ χαρτὶ διὰ φυσέκια δὲν εὑρέθη, εἰμὴ ποσότης 200 δραχμῶν· καὶ ἂν ἡ Βιβλιοθήκη τῶν Σχολείων δὲν ἤθελε μετακομισθῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πρὸς διάσωσιν, ἀπορῶ πῶς ἤθελεν οἰκονομηθῇ τὸ πρᾶγμα χωρὶς φυσέκια· ὥστε ἡ ἀξιόλογος καὶ πολύτιμος Βιβλιοθήκη τῶν Ἀθηνῶν ἐχρησίμευσεν εἰς κατασκευὴν φυσεκίων. Καὶ ὁ μὲν Γκούρας ἀπέδιδε τὰς ἐλλείψεις εἰς τὸν Οἰκονόμον τοῦ Φρουρίου Χρῆστον Τουφεκτζῆν απομακρυθέντα ἐντεῦθεν κατὰ τὴν πολιορκίαν· ὁ δὲ Τουφεκτζῆς ἀνταπέδιδε τὰς ἐλλείψεις εἰς βάρος τοῦ Φρουράρχου.

Ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ πολεμεφόδια κατὰ τὸ κατάστιχον τοῦ Οἰκονόμου τοῦ Φρουρίου. Σῖτος ὀκάδες. 11,611. Παξιμάδι ὀκάδες 17,484 1/2. Κριθάρι κοιλὰ .667. Ἄλευρον ὀκάδες 5,275. Ὄσπρια ὀκάδες 3,807. Ἐλαῖαι ὀκάδες. 5,300. Ἔλαιον ὀκ. 5,300. Ὄξος ὀκ 1,220 Ρούμι ὀκ 380. Ῥακὶ ὀκάδες 358. Τυρὸς ὀκάδες 6,668, πλὴν ὅλος ἐσφετερίσθη. Καπνὸς ὀκάδες 802. Πετζία ὀκάδες 320. Σαποῦνι ὀκάδες 239 1/2. Βαρούτη ὀκάδες 9,389. Γκβερτζηλὲς ὀκάδες 1710. Μόλυβδος ὀκάδες 9292. Φυσέκια 5,474. Τουφεκόπετραι 18600, ὀλιγώτεραι ὅμως εὑρέθησαν· Χαρτίον ρέσιμα 54,1/2, ἀλλ' οὔτε τὸ ἥμισυ εὑρέθη· Χαρτὶ στράκιο καδέρινα 180. Κανόνια ὀρειχάλκινα 5. σιδηρᾶ 14, καὶ ἄγρηστα 7. Σφαῖραι εἴτε βολαὶ κανονίων 4,230. Βόμβαι 850. Ὅλμοι αὐτῶν τρεῖς. Κατράμι ὀκάδες 755.

Ἐπειδὴ ὁ Οἰκονόμος οὗτος ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Φρουρίου πρὸ τῆς πολιορκίας ὁ Γαβριὴλ Ἀναστασίου διωρίσθη ἐν τῇ πολιορκίᾳ Ἐπιστάτης τοῦ Ταμείου καὶ τροφοδότης.

Συμπεσούσης δὲ τῆς πολιορκίας εἰς τὸ θέρος, οἱ Ἀθηναῖοι μὴ προφθάσαντες νὰ μεταφέρωσι τοὺς καρποὺς των τοὺς ἀπέθεσαν εἰς τὸ Φρούριον ὁμοῦ καὶ διάφορα θρέμματα, καὶ ἄλλα πολλὰ εἴδη ὅλα χρήσιμα εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους· τὰ ὁποῖα ἂν ἔλειπον, τὸ Φρούριον ἤθελε πέσῃ παρευθύς. Ἂς σημειωθῇ ἐν

παρόδῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τέσσαρα ὁλόκληρα ἔτη, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ Γκούρας, ἔτρεφον ἐξ ἰδίων των διάφορα στρατιωτικὰ Σώματα, ἐρχόμενα κατὰ καιρούς. Ἀξία ἀνταμοιβὴ τῶν θυσιῶν δὲν θέλει δοθῇ ποτὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Διὰ νὰ συμπεράνῃ ὁ ἀναγνώστης πόση καὶ ὁποία κλοπὴ ἐγένετο εἰς τὰ ἐφόδια τοῦ Φρουρίου, σημειῶ μόνον τὴν κλοπὴν τοῦ τυροῦ. Ὁ Φρούραρχος εἶχε σημειώσῃ εἰς τοὺς λογαριασμούς του ὑποβληθέντας εἰς τὴν Διοίκησιν τυρὸν ὀκάδας 6,669, καὶ ἡ Διοίκησις παραδεχομένη ἐπεκύρωσεν αὐτούς. Πόσος ἄρα γε νὰ εὑρέθη εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ Φρουρίου τυρός; οὐδὲ μία ὀκᾶ, ἐκτὸς τῶν τεσσαράκοντα κεντηναρίων τυροῦ ἰδιοκτησίας τοῦ μακαρίτου Σπύρου Βινάρδου, τὸν ὁποῖον δυναστικῶς ἀφήρπασεν ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ὁ καλὸς Φρούραρχος.

Εἶνε ἑπόμενον νὰ σημειώσω καὶ ἑτέραν πρᾶξιν τοῦ αὐτοῦ ἀποτέλεσμα τῆς φιλαργυρίας του· ὀλίγας ἡμέρας πρὶν φθάσῃ ὁ ἐχθρὸς εἰς Ἀθήνας, προσδιορίζει εἰσφορὰν εἴς τινας εὐπορωτέρους Πολίτας (α) γρόσια 50,000 πρὸς δέκα γρόσια τοῦ διστήλου λογαριαζομένου. Οἱ Πολῖται οὗτοι ἦσαν μεταβάντες εἰς Σαλαμῖνα, ὡς ἀνίκανοι νὰ συμμείνωσιν εἰς τὸν ἀποκλεισμόν. Διὰ τὴν σύναξιν λοιπὸν τούτων τῶν χρημάτων ἀποστέλλει τὸν σκληρότερον στρατιώτην του τὸν ἐπὶ κακίᾳ διαβόητον Μάνδαλον, συνωδευμένον ἀπὸ ἄλλους δέκα, ὅστις μετεχειρίσθη ὅλην τὴν κακίαν του, κτυπῶν, καὶ δαίρων, καὶ καταθλίβων· ἀφοῦ διέρρηξε τὴν κεφαλὴν Φυλακτοῦ Δεμερτζῆ ἔχοντος δύο υἱοὺς ἐνόπλους εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Πόλεως ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ Χρῆστον καὶ Βασίλειον, ἐθανάτωσε καὶ μίαν γυναῖκα ὀνόματι Αἰκατερίναν θυγατέρα Σπυρίδωνος Τρικαλιανοῦ, συμβίαν Νικολάου Κόρδα, καὶ γυναικαδέλφην Σταύρου Βλάχου, νέαν ὡραιοτάτην καὶ σώφρονα ἐτῶν 22. Περιπλέον ἔφερε δέσμιον τὸν Ἰωάν. Κτενᾶν ἐσχατόγηρον βαίνοντα τὰ 85 ἔτη, ἐνῷ εἶχε τρεῖς υἱοὺς ἐγκαταλείψῃ εἰς τὴν Πόλιν ὁπλοφόρους, καὶ ἑτέρους δύο προ-

---

(α) Ἐν οἷς συμπεριελήφθη ὡς Πολίτης Ἀθηνῶν καὶ ὁ ἀγωνιστὴς Στέργιος Ποστολάκας, πληρώσας ἱκανά.

θυσιασθέντας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τὸν ὁποῖον ἀπέλυσεν ἀφοῦ τοῦ ἀφεῖλεν ἑκατὸν δίστηλα. Ἐκινήθη δὲ εἰς αὐτὴν τὴν φορολογίαν ὁ Γκούρας διὰ προτροπῆς τοῦ Ἐπάρχου Ἀθηνῶν, καὶ ἑνὸς προκρίτου Ἀθηναίου, τῶν ὁποίων τὰ γράμματα σώζονται· ἂς σημειωθῇ ἐν τοσούτῳ, ὅτι ὁ πρόκριτος οὗτος ἦτον γυμνὸς πάσης κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας. Δὲν κατακρίνεται δὲ τόσον διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς εἰσφορᾶς, ὅσον, διότι τὴν ἔλαβεν ἐπὶ λόγῳ νὰ τὴν διαμοιράσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους στρατιώτας πρὸς ἐξοικονόμησίν των, καὶ αὐτὸς ἀντὶ τούτου τὴν μετεχειρίσθη πρὸς τὴν ἰδίαν του Φρουρὰν εἰς λογαριασμὸν μισθοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ πατὴρ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ ψυχὴ τῆς τότε Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, οὕτω κοινῶς λεγόμενος, καὶ τοιοῦτος ἀναδειχθεὶς ἐκ τῶν ἔργων του, ὁ ἔξοχος Φιλέλλην Ἄμιλτων, ἔρχεται εἰς τὴν Πόλιν ἀπὸ Πειραιῶς, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ Φρούριον πρὸς συνέντευξιν τοῦ φρουράρχου καὶ τῶν Δημογερόντων, μετῆλθεν ὅλα τὰ μέσα τῆς ἐνθαρρύνσεως, καὶ ἐνεψύχωσεν ἅπαντας, μὲ ἀμίμητον ζῆλον ὑποστηρίζων τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν Ἑλλήνων χρηστὰς ἐλπίδας. Εἰς τοιαύτας περιστάτεις, καθ᾽ ἃς ὁ φόβος ἦτον μέγας, καὶ ἡ σωτηρία ἐπισφαλής, πόσον συντείνουσι, πόσον κατορθοῦσιν αἱ παραμυθίαι ἀνδρῶν τοιούτων διακεκριμένων, μόνοι οἱ πάσχοντες αἰσθάνονται τὸ μέγεθος τῆς ἐνεργείας παρὰ πάντα ἄλλον.

Τέλος πάντων ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸν Ἰούνιον μῆνα 1826. Τὰ δύο χωρία τῆς Ἀττικῆς Χατσιὰ καὶ Μαινίδιον, τὸν ὑποδέχονται καὶ τὸν προσκυνοῦν· οἱ φρονιμώτεροι ὅμως καὶ προκριτώτεροι τούτων ἦσαν ἑνωμένοι μὲ τοὺς φιλελευθέρους. Τὴν τρίτην δὲ τοῦ ἀκολούθου Ἰουλίου ἐστρατοπέδευσεν ὁ ἐχθρὸς ἔξω τῆς Πόλεως, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἄρχεται ὁ ἀποκλεισμός. Πρὸς τὴν νύκτα αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἦλθεν ἀπὸ Σαλαμῖνος ὁ Ν. Ζαχαρίτσας μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα Ἀθηναίων, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία ὠφέλησε πολύ. Ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος ἔφθανε τὰς 30000· ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἦσαν τοῦ μὲν Φρουράρχου στρατιῶται 300· τῶν δὲ ἄλλων Ὁπλαρχηγῶν Στάθη Κατζικογιάνη, Δ. Εὐμορφοπούλου, καὶ Γερασίμου Φωκᾶ περὶ τοὺς 100. Ἀθηναῖοι δὲ χίλιοι, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ Δη-

μογέροντες Ἀθηνῶν (α) μετὰ τοῦ Δημοσίου Γραμματέως, καὶ τῶν ἐπιστατῶν τῶν Προσόδων· ἦσαν δὲ καὶ γυναικόπαιδα περίπου χίλια. Τῶν δὲ Ἀθηναίων Ὁπλαρχηγοί, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐπιμεληταὶ ἦσαν, Μακρυγιάννης, Κώνστας ὁ ὑπονομοποιός, Συμεὼν Ζαχαρίτζας, Νεροῦτζος Βενιζέλος, Νικόλαος Δανίλης, Ν. Βενιζέλος, Δημήτριος Καψοράχης, καὶ Ἀναγνώστης Ἰω. Δάβαρις· καὶ τούτων προϊστάμενοι ἦσαν οἱ Δημογέροντες.

Ἡ σύμπνοια τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν περὶ τὸν Φωκᾶν καὶ Εὐμορφόπουλον ἔκαμε τὴν ἄτακτον Φρουρὰν τοῦ Γκουρα νὰ συςαλῇ, καὶ νὰ μὴ ταράττεται καὶ ταράττῃ σφοδρῶς· ἐν τούτῳ δὲ ἐκδίδομεν πρὸς τοὺς ἔξω τὴν παροῦσαν προκήρυξιν.

« Κρίνομεν χρέος μας ἱερόν, ἀφοῦ εὑρέθημεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καὶ εἰς τὸ σπαθί μας διὰ νὰ σώσωμεν τὰς ἱερὰς Ἀθήνας, ἢ νὰ συγκαταταφῶμεν εἰς τὴν πλέον ἐπιθυμητὴν γῆν, πρῶτον νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν θείαν βοήθειαν εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ἐπιχειρήματά μας, καὶ δεύτερον νὰ προκηρύξωμεν εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς, καὶ εἰς τὸν ἄλλον Κόσμον ὁποίας ἐλπίδας καὶ ὁποῖα αἰσθήματα πρέπει νὰ ἔχωσι δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὰς Ἀθήνας. Τὸ Μεσολόγγιον ἔγεινε τὸ μόνον παράδειγμα καὶ τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἀπελπισίας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὅθεν ἡμεῖς ἔχοντες τὴν θείαν δύναμιν βοηθόν, καὶ τὴν

(α) Μέλη δὲ τῆς Δημογεροντίας ἦσαν Ν. Ζαχαρίτζας, Ν. Καρόρης, Σταῦρος Βλάχος, Στ. Σεραφίμ· (οὗτος περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου ἐξῆλθε τοῦ Φρουρίου ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Φρουράρχου). Δημόσιος Γραμματεὺς ἦν ὁ Δ. Σουρμελῆς, Ἐπιστάται δὲ Σταῦρος Πατούσας καὶ Ἀνδρέας Ξάνθης· μεταξὺ τῶν ἄλλων ἦσαν Γαβριὴλ Ἀναστασίου, Βασίλειος Βενιζέλος, Σπ. Λιανοσταφίδας, Ἰω. Καλλιφρονᾶς, Θεόφ. Βλάχος, Κων. Βρυζάκης, Ἀθαν. Σουρπιὸς Ἰατρὸς τοῦ Φρουρίου, Παν. Ποῦλος, Δημήτριος Καλλιφρονᾶς, Δημήτριος Μισαραλιώτης, ἀλλ' οἱ τρεῖς τελευταῖοι ἐξῆλθον μετ' οὐ πολύ, καὶ ἐχρησίμευσαν ἔξω, Παυσανίας Ζωγράφος, Δημ. Σαΐνης, Δημ. Λίτζας, οἱ ἀδελφοὶ Ζαχαρία Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος, καὶ ὁ πατρυιὸς αὐτῶν Λάμπρος Ἡλιακόπουλος μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Παππᾶ Σταμάτιος Ἀργυρός, Βασίλειος Θεαγένης, Παναγ. Καλεβρᾶς, Δ. Ματούρης, Ἀθανάσιος Βασιλείου, Νικόλαος Βάθης, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Κτενᾶ, Εὐθύμιος, Διονύσιος, καὶ Γεώργιος, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος ἀπέθανε πληγωθείς, Νικόλαος Κύρτης, καὶ Ἰω. Κανάρης

πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικὴν ἀγάπην, ἐφωδιασμένοι μὲ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα και πολεμεφόδια, (α) θέλομεν πολεμήση τὸν ἐχθρὸν μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς, ἔχοντες παράδειγμα τοὺς ἀθανάτους τοῦ Μεσολογγίου μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον γεννᾷ ἡ θρησκεία καὶ ὁ πατριωτισμός. Ἐὰν δὲ ἐξ ἐναντίας διὰ τὰς ἁμαρτίας μας ἤθελε μᾶς ἐγκαταλίπῃ ὁ θεὸς ἀπροστατεύτους, μᾶς ἀφήσουν οἱ ἀδελφοί μας ὁμογενεῖς ἀβοηθήτους, καὶ οἱ χριστιανοὶ μείνωσιν ἀργοὶ θεαταί, τότε δὴ τότε θέλουσι σκεπάσῃ τὰ σώματά μας οἱ Ναοὶ τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ Ἐρεχθέως, τὰ λείψανα τῶν Προπυλαίων, τὰ ὁποῖα διὰ νὰ μὴ καπνισθοῦν καὶ ἄλλην μίαν φορὰν ἀπὸ τὸν καπνὸν τῶν βαρβάρων θέλουν πέσῃ μαζύ μας ἀπὸ τὸν μαῦρον θάνατον, ὅστις θέλει ἔβγῃ ἀπὸ τὰ σπλάχνα των, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ πεπρωμένον.

Τῇ 28 Ἰουνίου 1826 ».

Ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς ἐστρατοπεδεύθη περὶ τὴν Πόλιν, οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν πηδῶσιν ἔξω τῶν τειχῶν, καὶ ἀπὸ ἀκροβολισμοὺς συνάπτουσι μάχην πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς· ἐπυροβόλει συγχρόνως καὶ τὸ Φρούριον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πεσόντων ἐχθρῶν ἔφθανε τοὺς δεκαπέντε, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἀπέθανον δύο.

Ἀπὸ τῆς πέμπτης μέχρι τῆς δωδεκάτης τοῦ μηνὸς ἐγένοντο μικροὶ ἀκροβολισμοί, καὶ κανονοβολισμοί. Τὴν δὲ ἐρχομένην (τῆς 12) νύκτα οἱ ἐχθροὶ ἔκαμαν μέγαν θόρυβον μετὰ κραυγῶν καὶ τουφεκισμῶν· οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐξελθόντες τῶν τειχῶν κατεδίωξαν αὐτοὺς κτυπῶντες μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ τὸν σίδηρον ἐπέκεινα ἑνὸς μιλίου (σημείου), ἐπέστρεψαν δὲ ἀπλήγωτοι.

Εἶνε περίεργον νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Φρουράρχου (γενομένην κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν) καὶ τινος Ἀλβανοῦ Ἀξιωματικοῦ τοῦ Κιουταχῆ, ὅστις τὸν ἐσυμβούλευε νὰ παραδώσῃ τὸ Φρούριον, καὶ νὰ περάσῃ εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ Σερασκέρη μὲ ὑπόσχεσιν τέλους ἀγαθοῦ. Ὁ Ἀλβανὸς γράφει οὕτως εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσαν· «Φίλε μου Καπ. Γκούρα σὲ χαι-

(α) Ἀπατήθημεν εἰς τοῦτο, πιστεύοντες νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὸ Φρούριον ὅσα ἐφαίνοντο εἰς τὰ κατάστιχα τοῦ Οἰκονόμου.

» ρετῶ καὶ σοῦ φανερόνω ὅτι μὲ ἵμπρι (ἐπιταγὴν) τοῦ Κιαχα-
» γιάμπεϊ ἐφέντη μας ἤλθαμεν ἐδῶ· καὶ ὁ σκοπὸς τῶν Ἀρεν-
» τάδων μας εἶνε νὰ μὴ σηκωθοῦμεν ἀπὸ ἐδῶ, ἐὰν δὲν τελειώ-
» σῃ ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἀθήνας· διὰ τοῦτο ὡς φίλος σὲ συμβου-
» λεύω νὰ μὴ γένῃς αἰτία νὰ χαλασθῇ καὶ νὰ χαθῇ κατὰ κρά-
» τος τέτοιον φοβερὸν Μεμλεκέτι (Ἐπαρχία)· ἐγὼ σοῦ γίνομαι
» κεφίλης (ἐγγυητὴς) διὰ τὴν ζωήν σου ὁποῦ νὰ μὴ πάθῃ τί-
» ποτες, οὔτε μία τρίχα σου, μόνον νὰ κάμῃς ῥάϊ (ὑποταγὴν)
» εἰς τὸν Βεζὺρ Ἀφέντην μας· καὶ πάλιν ἂν θέλῃς νὰ φύγῃς καὶ
» φοβᾶσαι, σοῦ ὑπόσχομαι νὰ σοῦ δείξω στράταν, καὶ νὰ σὲ
» ἀπολύσω χωρὶς νὰ πάθῃς τίποτες κακόν. Ἔτζι πρέπει νὰ
» κάμῃς νὰ εὔγῃς ἔξω, καὶ νὰ δώσῃς ῥεέμι (ὅμηρον) διὰ νὰ
» ἡσυχάσῃ ὁ Φακὴρ Φουκαρᾶς (ἡ πτωχολογιὰ) καὶ νὰ ἡσυχάσῃ
» τὸ Μεμλεκέτι· καὶ σὺ πάλιν ὁ ἴδιος νὰ ἦσαι Καπητάνιος·
» καὶ θὰ ἀπεράσῃς καλά, καὶ νὰ εἶσαι εἰς τὸ ναζάρι (εὔνοιαν)
» τοῦ Βεζὺρ Ἀφέντη μας. Χατχουμαγὶ Φερμάνι (ὑπερτάτη δια-
» ταγὴ) εἶνε ἀπὸ τὸν βασιλέα μας ὁποῦ ὅσα ἔγειναν ἀνάμεσόν
» μας μὲ τοὺς ῥαγιάδες (ὑπηκόους) ἕως τώρα νὰ ἀλησμονη-
» θοῦν καὶ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ Κόσμος. Θέλεις ἰξεύρεις, ἂν δὲν κάμῃς
» ἔτζι, ὁ Βεζύρης Ῥούμελης Βαλεσσῆς ἀφέντης μας θὰ ἔλθῃ
» ἐδῶ μὲ κανόνια καὶ βόμβας, καὶ χωρὶς τὸ κάστρον δὲν θα
» σηκωθῇ· διατὶ ἐμεῖς ἔχομεν βασίλειον, καὶ ὅσα ἐξοδευθοῦν
» καὶ ὅσον ἀσκέρι (στράτευμα) χάσῃ, τὸ βάλλει πάλιν εἰς τὸν
» τόπον του. Δὲν ἔχω ἄλλα νὰ σοῦ γράψω, καὶ ἂν εἶσαι φρόνι-
» μος, ἠμπορεῖς νὰ καταλάβῃς τὸ σελαμέτι σου (σωτηρίαν), καὶ
» νὰ μὴ πάρῃς εἰς τὸν λαιμόν σου τὸ κρίμα τοῦ Φακὴρ Φου-
» καρᾶ.

Τῇ 12 Ἰουλίου 1826, Ἀθήνα.»

Ὁ δὲ Γκούρας ἐπιστέλλει ταῦτα.

« Τὸ Φρούριον τοῦτο δὲν πολεμεῖ μοναχόν του· πολεμεῖ ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τώρα ἓξ χρόνους. Ὅλοι οἱ βασιλεῖς οἱ δίκαιοι κριταὶ τοῦ Κόσμου ἐγνώρισαν τὰ δίκαιά μας καὶ τὰ ἀπεφάσισαν, καὶ θέλουν τὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν πολὺ ὀγλίγωρα, καὶ ὁ Σουλτάνος δὲν θέλει τὰ ἀρνηθῇ. Τὰ χάλια σας (κατάστασιν)

τὰ ἰξεύρομεν. Διορθώσατε λοιπὸν πρῶτον τὸν ἑαυτόν σας, καὶ ἔπειτα συμβουλεύσατε ἄλλους. Ἐν τοσούτῳ σοῦ λέγω, ὅτι ὁ λύκος, ἂν ἐφοβεῖτο τὴν βροχὴν, θὰ ἔφτιανεν τράγινην κάππαν.» Εἶπε δὲ τὴν παροιμίαν ταύτην ἀποτεινόμενος προσφυῶς εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Ἀλβανοῦ ὅτι, «ἂν θέλῃς νὰ φύγῃς καὶ φοβᾶσαι, σοῦ ὑπόσχομαι νὰ σοῦ δείξω στράταν.»

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρὸς τὴν νύκτα εἰσῆλθεν ὁ Κώνστας Λαγουμιτζῆς ὑπονομοποιὸς ἐκ Σαλαμῖνος μετὰ καὶ ἄλλων ἑβδομήκοντα Ἀθηναίων.

Τὴν 15 Ἰουλίου ἐφάνη πρῶτον κανονοστάσιον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἀκολούθως αὔξησεν ὁ ἀριθμός· αἱ σφαῖραι τῶν κανονίων ἦσαν ἀπὸ 5-18 ὀκάδας. Συγχρόνως ἔστησαν καὶ ὅλμους βομβῶν, ὥστε τὸ πῦρ ηὔξανεν ἡμέραν παρ᾽ ἡμέραν· τὸ κάτω Τεῖχος ἐκτυπᾶτο ἀδιακόπως, καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐνησχολοῦντο εἰς ἐπισκευὰς καὶ ἐναντιώσεις.

Καθ᾽ ὅλον τὸν Ἰούλιον μῆνα τίποτε πλειότερον, παρὰ ἀκροβολισμοὺς, πυροβολισμοὺς, καί τινας ἐξορμήσεις τῶν ἀποκλεισμένων μὲ περισσοτέραν ζημίαν τῶν πολεμίων.

Ὁ Κιουταχῆς ἀφοῦ ἔμαθε τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τὴν ἔλευσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σωμάτων εἰς Σαλαμῖνα καὶ Ἐλευσῖνα, πρὶν συνέλθωσιν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐπιφέρωσιν ἐμπόδια, σπεύδει νὰ κυριεύσῃ τὴν Πόλιν. Μετέρχεται λοιπὸν σφοδρότερον καὶ πυκνότερον τὸν κανονοβολισμὸν ἐναντίον τῶν Βουρτζίων ἡμέραν καὶ νύκτα ἀδιακόπως τὴν ά, β΄, καὶ γ΄ τοῦ Αὐγούστου, ὥστε οἱ ἡμέτεροι μὴ δυνάμενοι νὰ προφθάσωσι τὴν ἐπισκευὴν τοῦ κατεδαφισμένου πανταχόθεν τειχίου, δὲν ἦταν ἱκανοὶ οὐδὲ τὴν ἔφοδον τῶν ἐχθρῶν νὰ ἀντικρούσωσι.

Περὶ τὸν ὄρθρον λοιπὸν τῆς τρίτης Αὐγούστου, ἀφοῦ ὁ Κιουταχῆς ἐπότισε τοὺς μέλλοντας νὰ κάμωσι τὴν ἔφοδον ῥακὶ καὶ ῥοῦμι, ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐφόδου. Ὅσοι ἰξεύρουσι τὴν ἔκτασιν τοῦ τειχίου τῆς Πόλεως, μαθόντες δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπερασπιζομένων αὐτὸ, ὅτι δὲν ὑπέβαινε τοὺς ὀκτακοσίους, (διότι οἱ λοιποὶ ἐφύλαττον τὸ Φρούριον) θέλει πιστεύσει, ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ἀντικρούσωσι πέντε χιλιάδας ἐπερχομένους διὰ μιᾶς ἐναντίον δύο, ἢ τριῶν Βουρτζίων, μὴ ἐχόντων πλείο-

νας τῶν ἑκατὸν ὑπερασπιστάς, Μόλον τοῦτο ἐκτυπήθησαν μὲ ἀνδρίαν τῶν ἡμετέρων· καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐφόρμησιν γενομένην κατὰ τὴν πύλην τῆς ἁγ. Τριάδος, (α) δὲν ἐδυνήθησαν νὰ εἰσέλθωσιν, ἀλλ' ὀπισθοδρομήσαντες εἰσῆλθον δι' ἄλλων εἰσόδων ἀδυνατωτέρων περὶ τὴν πύλην τῶν Ἀχαρνῶν. Ἐφονεύθησαν δὲ πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν· ἐξ ἡμῶν δὲ 30 ἐπληγώθησαν, καὶ δώδεκα ἐχάθησαν. Κατ' αὐτὴν ὁ γενναῖος Δημήτριος Ν. Καζαντζῆς πληγωθείς, ὅμως συλλαβὼν ζῶντα ἕνα Τοῦρκον γιγαντιαῖον, ἀνήγαγεν εἰς τὸ Φρούριον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τοῦ τραύματος ἐτελεύτησε νέος.

Οἱ ἡμέτεροι, ἀφοῦ οἱ ἐχθροὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Πόλιν, δὲν ἔπαυον να καταβαίνωσιν ἀπὸ τοῦ Φρουρίου, ἄλλους μὲν νὰ καίωσιν ἐντὸς οἰκιῶν, ἄλλους δὲ νὰ φονεύωσι, καὶ ἄλλους νὰ ζωγρῶσιν.

Ἔχω χρέος νὰ σημειώσω ἐδῶ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρείου Μήτρου Σαρκουδίνου. Οὗτος τὴν τετάρτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν καταβαίνων εἴς τινας οἰκίας πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, εἰσέρχεται ἀτρομήτως, κτυπᾷ, φονεύει· καὶ ἐνῷ μὲ τὸ πῦρ εἰς τὰς χεῖρας ἐπροσπάθει νὰ καύσῃ οἰκίαν τινὰ (τοῦ Σταύρου Πατούσα) ἐν ᾗ ἦσαν Τοῦρκοι, μὴ θέλοντες νὰ παραδοθῶσι, πληγόνεται καιρίως, ἀφοῦ ὅμως κατώρθωσε, διαδοθέντος τοῦ πυρός, νὰ ζωγρηθῶσιν ἓξ ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς ἦν καί τις πυροβολιστὴς Μεϊμέτης τὄνομα, ὅστις διὰ τῆς ὑποκρισίας του ἔπεισε τοὺς μωροὺς καὶ ἔλαβεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἰδιαίτερον κανονοστάσιον εἰς τὸ νὰ πυροβολῇ, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπλήγωσε Τοῦρκον, οὔτε μετέβαλε τὸν ἐθνισμόν του, οὔτε ἐπεθύμει τὸ καλὸν τῶν Ἑλλήνων. Συνεισέφερεν εἰς τὴν σύλληψιν αὐτῶν καὶ ἡ προτροπὴ τῶν Ν. Ζαχαρίτζα καὶ Νερ. Βενιζέλου. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ πληγωθεὶς Σαρκουδῖνος μετὰ τέσσαρας ἡμέρας. Αὐτὸς οὗτος εἶνε, τὸν ὁποῖον ἐνθυμήθημεν εἰς τὸ ά κεφάλαιον τοῦ Α' βιβλίου· ἦν μὲν ἐτῶν 30, ἠθῶν δὲ ἁπλουστάτων, καὶ διαγωγῆς ταπεινῆς. Ὁ ζῆλός του ὅμως εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ

(α) Ἐδῶ ἀρίστευσεν ὁ Δημήτριος Πρεβεζάνος, δείξας ἀνδρίαν μεγάλην.

τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Τούρκους ἦσαν δείγματα τῆς μεγαλοψυχίας του. Αὐθημερὸν πληγωθεὶς καὶ ὁ Δημήτριος Πρεβεζάνος ἐτελεύτησε καὶ οὗτος ὁ ἀνδρεῖος ἀξιωματικὸς τῆς Φρουρᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην θέλοντες νὰ καταλάβωσιν εἰς Πειραιᾶ θέσιν ἁρμοδίαν διὰ νὰ τοποθετηθῶσι πρὶν κυριεύσῃ τὴν πόλιν ὁ ἐχθρός, ἀποστέλλουσιν ἑπτὰ στρατιώτας εἰς τὸν Πειραιᾶ, διὰ νὰ παρατηρήσωσι ποῦ δύνανται νὰ ἔχωσι νερά, καὶ ἀσφάλειαν τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, ἂν ἀποβῶσιν ἐκεῖ. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως συλλαμβάνονται καὶ οἱ ἑπτὰ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, παραφυλάττοντας ἐκεῖ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς ἀμυνόμενος μὲ τὰ ὅπλα ἀπέθανεν. Ἀγομένων δὲ τούτων ἐνώπιον τοῦ Κιουταχῆ, ὁ Φερχάτης Δεβανεφέντης παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ δοθῶσιν ἀλλαγὴ εἰς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰουσοὺφ, ἀποκλεισμένου ὄντος ἐν τῷ Φρουρίῳ. ὥστε συναινέσει τοῦ Κιουταχῆ γράφει ὁ Φερχάτης μετὰ τοῦ Πανούση Σέρβανι ἀλβανοῦ πρὸς τὸν Φρούραρχον, λέγων, ὅτι, ἐπειδὴ ἐπίασαν ἓξ στρατιώτας τοῦ Στρατηγοῦ Βάσσου, τοὺς ὁποίους καὶ ἔχουσι ζῶντας, τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἰουσούφην, καὶ ἀντ' αὐτοῦ δίδουσι τοὺς ἓξ στρατιώτας. Ὁ δὲ Γκούρας ἀπεκρίθη πρὸς ταῦτα οὕτως « Ὁ Ἰουσοὺφ ἐφένδης δὲν εἶνε αἰχμάλωτος, ἀλλ' εἶνε καὶ ζῇ ἐλεύθερος, ἀπολαμβάνων πᾶσαν περιποίησιν καὶ τὴν ἀνήκουσαν τιμήν· αἱ περιστάσεις ὅμως δὲν τῷ συγχωροῦσι νὰ ἀπέλθῃ ἐντεῦθεν. Διορθωθέντων δὲ τῶν πραγμάτων, θέλει ὑπάγῃ ὅπου θελήσει ἀνεμποδίστως, καὶ ἂν θέλῃ ὁ Φερχατεφέντης νὰ ἰδῇ καὶ ὁμιλήσῃ μὲ τὸν ἀδελφόν του Ἰουσοὺφ ἐφένδην, ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἔλθῃ ὅπου θέλει, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Φρούριον· τοὺς δὲ ἓξ στρατιώτας ἐλπίζω ὅτι θέλετε μεταχειρισθῇ ὡς ἀπαιτεῖ ἡ τιμὴ καὶ ἡ παλικαριά ». Ὁ βάρβαρος ὅμως Κιουταχῆς τοὺς ἐθανάτωσεν ὅλους.

Ἀφοῦ δὲ οἱ ἡμέτεροι ἀπέτυχον τότε ν' ἀποβῶσιν εἰς Πειραιᾶ, τὴν ἕκτην τοῦ Αὐγούστου διὰ νυκτὸς καταλαμβάνουσι τὸ

Χαϊδάρι (α) χωρίον τῶν Ἀθηνῶν, πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ Στρατοπέδου, ἀπέχον τῆς Πόλεως ὀλίγον περισσότερον τῆς μιᾶς ὥρας. ἅμα δὲ τοποθετηθέντες γνωστοποιοῦσιν ἐν μέσῳ τῆς νυκτὸς πρὸς τοὺς ἐν Φρουρίῳ τὴν ἔλευσίν των διὰ πυροβολισμοῦ τουφεκίων. Ὁ ἐχθρὸς μὴ προσδοκῶν νὰ πλησιάσωσιν οἱ ἡμέτεροι τόσον πλησίον εἰς τὸ Στρατόπεδόν του, καὶ βλέπων ἀφνηδίως τόσην Ἑλληνικὴν δύναμιν, ἐδειλίασεν ὄχι ὀλίγον. Ἐσυμποσοῦτο δὲ ἡ δύναμις αὕτη ἐπέκεινα τῶν πέντε χιλιάδων, ἦσαν ἑνωμένοι Τακτικοί τε καὶ Ἄτακτοι. Πρώτην φορὰν ἐφάνη τοιοῦτον Στρατόπεδον Ἑλληνικὸν τοποθετημένον εἰς πεδιάδα, ἔχων εἰς μὲν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην, εἰς τὴν ἀριστερὰν δὲ τὸν Νικόλαον Κριεζιώτην, καὶ εἰς τὸ κέντρον τὸν Χριστόφορον Περραιβόν.

Ὁ Κιουταχῆς ἐγκρίνει νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῶν ἡμετέρων τὴν ἰδίαν σχεδὸν νύκτα τῆς ἐμφανείας των, διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούσῃ, πρὶν ὀχυρωθῶσιν ἐκεῖ. Συνάγει τὰς δυνάμεις του πεζικὸν καὶ ἱππικὸν, φέρων καὶ δύο κανόνια, ἔρχεται πρὸς ἀπάντησιν, καὶ στήσας τὰ κανόνια ἐπυροβόλει ἐναντίον τῶν ἡμετέρων. Μετὰ ἱκανὸν δὲ πυροβολισμὸν ἀλλαλάξαντες οἱ ἐχθροὶ, ἀνατείλαντος τοῦ Ἡλίου, ὁρμῶσι τὴν συνήθη ὁρμήν· ἀφοῦ δὲ οἱ ἡμέτεροι τοὺς ἀφῆκαν νὰ προχωρήσωσι πλησιέστερον, ἄρχισε πρῶτον τὸ πυροβολικὸν τοῦ Τακτικοῦ Σώματος ἀφ᾽ ἑκατέρων τῶν μερῶν· εἶτα οἱ ὁπλῖται ἄτακτοι πυροβολοῦντες ἀκαταπαύστως, ἄλλοι μὲν κεκρυμμένοι εἰς ῥεῦμα, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν πεδιάδα, συνῆψαν μάχην σημαντικήν. Διαρκούσης δὲ τῆς μάχης ἀρκετὴν ὥραν μὲ ἀντίστασιν καὶ τῶν δύο μερῶν, οἱ ἐχθροὶ κτυπηθέντες κατὰ κράτος ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, διασωθέντες εἰς τὸν ἐλαιῶνα. Τοὺς δὲ ἐν τῇ Πόλει ἐχθροὺς κατέλαβε φόβος μέγας, ὥστε πολλοὶ ἐξῆλθον ἀπ᾽ αὐτῆς, φοβούμενοι μήπως ἀποκλεισθῶσιν ἐνταῦθα. Ἡ φθορὰ τῶν ἐχθρῶν ἐγένετο μεγάλη· ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἀπέθανον τρεῖς, καὶ ἐκπληγώθησαν δεκαεννέα. Οἱ

(α) Τὸ χωρίον τοῦτο εἶδον εἰς πεπαλαιωμένον πολυχρόνιον χειρόγραφον νὰ καλῆται Ἀχερδάρι. Τί ἄλλο εἶνε ἄρα τοῦτο, εἰμὴ ὁ δῆμος Ἀχερδοῦς τῶν παλαιῶν;

φιλλέληνες Γάλλοι οἱ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Φαββιὲρ ἔδειξαν ἀνδρίαν ἀνυπέρβλητον. Τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ μάχῃ θέλομεν σημειώσῃ εἰς τὸν γενικὸν κατάλογον τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν Ἑλλήνων ἀρίστευσαν ὁ Στέφανος Βούλγαρις καὶ Προκόπιος Κατζαντώνης. Συνεισέφερε δὲ πολὺ κατ' αὐτὴν τὴν μάχην καὶ ἡ παλικαριὰ τοῦ Ὁπλαρχηγοῦ Κριεζιώτη.

Ὁ Κιουταχῆς μὴν ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ πλευρόν του νὰ τὸν φοβερίζῃ, μεταπέμπεται τὸν Ὀμὲρ Πασσᾶν τῆς Εὐβοίας ὅσον τάχιστα, ὅστις τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν φθάνει εἰς τὸ Στρατόπεδον, καὶ γενομένης συνδιαλέξεως, ἀποφασίζουν νὰ ῥιφθῶσιν ἐναντίον τῶν ἡμετέρων μὲ πλειοτέραν δύναμιν. Ὁ Καραϊσκάκης πρὸς ἀσφαλεστέραν ὀχύρωσιν τοῦ Στρατοπέδου διατάττει τὸν Ὁπλαρχηγὸν Δημ. Λέκκαν, ἔχοντα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του 120 Ἀθηναίους, περὶ κατασκευῆς ὀχυρώματος· καὶ οὕτω δι' ὅλης νυκτὸς ἀποπερατώθη τὸ ἔργον· ἔνθα εἰσῆλθον μετὰ τοῦ Λέκκα ὁ Περῤαιβὸς καὶ ὁ Στέφανος Βούλγαρις.

Ὁ ἐχθρὸς δὲ τὴν ὀγδόην τοῦ Αὐγούστου ἀντιπαρατάττεται πρὸς τοὺς ἡμετέρους μὲ πεζοὺς πέντε χιλιάδων καὶ μὲ ἱππεῖς δύω χιλιάδων. Καὶ τοῦ μὲν πεζικοῦ ἀρχηγὸς ἦν ὁ Κιουταχῆς, τοῦ δὲ Ἱππικοῦ ὁ Ὀμέρης, καὶ ὁ πρῶτος ἐκράτει τὴν δεξιὰν πτέρυγα, ὁ δὲ ἕτερος τὴν ἀριστεράν. Ἅμα δὲ τῆς ἡμέρας φαινομένης, ἄρχεται τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν διὰ κανονίων καὶ γρανετῶν· ἡ μάχη ἄρχεται (α) καὶ διαρκεῖ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμονῆς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Οἱ ἐχθροὶ μόλον ὅτι ἦσαν ἀσυγκρίτως περισσότεροι, καὶ εἶχαν ἱππικὸν πολύ, καὶ κανόνια πολλὰ καὶ

(α) Λέγουσιν ὅτι ὁ Φαββιὲρ δὲν ἐφύλαξε τάξιν, ἢ διὰ νὰ εἰπῶ, δὲν ἠθέλησεν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν κατ' αὐτὴν την μάχην· ὅθεν καὶ ὑπέκλινεν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἱππικοῦ, καὶ ἂν οἱ Ἄτακτοι δὲν ἀνεδέχοντο τὴν συμπλοκήν, ἤθελε πάθῃ μεγάλην ζημίαν τὸ Ταχτικόν μας. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο διηγεῖται λεπτομερῶς ὁ **Περῤαιβὸς** εἰς τὴν Ἱστορίαν του (ἴδ. τόμ. β'. Κεφ. ζ'.)

καλά, δὲν ἐδυνήθησαν μ' ὅλα ταῦτα νὰ μετακινήσωσι τοὺς ἡμετέρους ἀπὸ τὰς θέσεις των, πολλάκις ἐφορμήσαντες. Οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ χωρὶς Ἱππικοῦ, καὶ χωρὶς ἱκανοῦ πυροβολικοῦ (ἐκτὸς τεσσάρων μικρῶν κανονίων τοῦ πεδίου, τῶν ὁποίων αἱ ἅμαξαι συνετρίβησαν ἐν τῷ μεταξὺ) ἐτόλμησαν καὶ ἀπὸ τὰς θέσεις των νὰ ἐξέλθωσι, καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου νὰ πολεμήσωσι. Τοιαύτη μάχη, εἶνε ἀληθὲς, δὲν ἦτον γενομένη εἰσέτι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ὄχι τόσον, διότι ἦτον ἄνισος κατὰ τὸ ποσὸν καὶ κατὰ τὸ ποιὸν τοῦ ἐχθρικοῦ Στρατεύματος, καὶ κατὰ πάντα ἄνισος, διότι τοῦτο συνέβη εἰς ὅλας τὰς μάχας, ὅσας οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν μὲ τοὺς Τούρκους, ὅσον, ὅτι ἐπολέμησαν εἰς τὸ πεδίον δι' ὅλης ἡμέρας μὲ τὴν δυνατὴν καρτεροψυχίαν, καὶ ἔβλαψαν τὸν ἐχθρὸν ὄχι ὀλίγον. (α) Ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευμένων Τούρκων εἰς τὴν προχθεσινὴν καὶ σημερινὴν μάχην, ἂν δώσωμεν πίστιν εἰς τοὺς λόγους Ἀλβανοῦ τινὸς ὀμνύοντος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ υἱοῦ του πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, ἀναβαίνει εἰς τοὺς πεντακοσίους, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἀπωλέσθησαν οἱ πάντες περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα. Μετὰ τῶν πεσόντων εἶναι καὶ ὁ χρηστὸς νέος Θεόφιλος Φιλιππίδης Γουναράκης Ἀθηναῖος, ὑπαξιωματικὸς τοῦ Τακτικοῦ Σώματος, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος ἐκλαύθη παρὰ πολλῶν· ἦν δὲ ἐτῶν 20. Ὁ δὲ Χατζῆ Λάμπρος Κορομηλᾶς συλληφθεὶς ζῶν, ἀπάγεται εἰς τὴν Πόλιν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς καρφόνεται ὄρθιος ἀπό τε τὰς χεῖρας καὶ τὰ ὦτα διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ μανίαν τῶν Τούρκων, ὡς κακὰ ἐργασάμενος αὐτοὺς, καὶ ἐξυβρίσας εἰς τὴν τιμὴν αὐτῶν. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν τῆς ἡλώσεώς του φίλος τις αὐτοῦ παρευρεθεὶς Ἀλβανὸς τὸν ἐπιστόλισε, διὰ νὰ τοῦ σηκώσῃ τὰ μακρὰ βάσανα· καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 45· ἄφησε δὲ γυναῖκα χήραν, καὶ παῖδας ἄρρενας ἑπτά· αἰωνία ἡ μνήμη του.

Τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον συνιστᾶτο ἀπὸ τὸ Σῶμα τοῦ Ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη, Ν. Κριεζιώτη, Βάσσου Μαυροβουνιώτη,

---

(α) Εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν συνεισέφερεν ὄχι ὀλίγον καὶ ὁ Χρ. Περραιβὸς διὰ τῆς φρονήσεώς του καὶ ἀνδρείας του.

καὶ ἀπὸ τὸ Τακτικὸν Σῶμα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Φαββιέρ. Οἱ πρῶτοι, οἵτινες προκατέλαβον τὴν Ἐλευσῖνα, καὶ ὠφέλησαν διὰ τοῦτο, ἦσαν Κριεζιώτης καὶ Βάσσος, τοὺς ὁποίους ὁ ἐχθρὸς ἐπροσπάθησε πολὺ νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους, καθὼς ἠπάτησε πολλοὺς ἄλλους Ὁπλαρχηγούς.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον Ἀχερδάρι, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι οἱ ἡμέτεροι, κεῖται εἰς πεδιάδα, ὥστε τοιαύτη θέσις δὲν εἶνε ἁρμοδία εἰς Στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον στερεῖται ὅλως ἱππικοῦ, ἐνῷ μάλιστα ἀπεῖχε μακρὰν τῶν ἀποθηκῶν, οὐσῶν εἰς Σαλαμῖνα, καὶ ἔπρεπε νὰ μετακομίζωνται αἱ τροφαὶ καὶ τὰ πολεμεφόδια διὰ τῆς Ἐλευσῖνος εἰς μακρὸν διάστημα· καὶ ἐκτὸς τούτων, εἰς τὸν τόπον τοῦτον εἶνε ἔλλειψις ὑδάτων τόσον ἀναγκαίων εἰς Στρατόπεδον, καὶ μάλιστα τὸν Αὔγουστον μῆνα. Διὰ ταῦτα ἀπεφάτισαν ἐκ συμφώνου νὰ μεταθέσωσι τὸ Στρατόπεδον εἰς ἄλλον ἐπιτηδειότερον τόπον. Ὅθεν καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἐλευσῖνα, διὰ νὰ συσκεφθῶσι περὶ τῶν μελλόντων.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀντιναύαρχος Δεριγνυὶς (Γάλλος) ἦτον προσωρμισμένος εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὁ Κιουταχῆς μετὰ τοῦ Ὀμὲρ Πασσᾶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν Φρεγάταν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ἀντιναυάρχου. Συνέπεσε νὰ ὑπάγῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν (τὴν 9 Αὐγούστου) καὶ ὁ Καραϊσκάσκης, ἀγνοῶν ὅτι ἐκεῖ θέλει ἀνταμώσῃ τὸν Κιουταχῆν, ἔνθα ἔκαμον συνεντεύξεις οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἀντιπολεμούντων Σωμάτων. ἐδῶ ἐπροσπάθησεν ὁ Κιουταχῆς νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὸν Καραϊσκάκην, ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν ἀξίως τῆς ὑπολήψεώς του καὶ τοῦ χαρακτῆρός του· ὥστε ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε διαφορετικὰ μέτρα περὶ τοῦ μέλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀφοῦ ἀνεχώρησαν οἱ ἡμέτεροι ἀπὸ Χαϊδάρι, ἐλυπήθησαν οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ, βλέποντες τὰ πράγματα ἐναντία τῶν ἐλπίδων των. Οἱ στρατιῶται τοῦ Γκούρα δυσαρεστημένοι διὰ τὴν πολιορκίαν, καὶ μὴ θέλοντες νὰ ὑπομένωσι δεινά, μὴν ἔχοντες Πατρίδα τὰς Ἀθήνας (ὀλίγον γὰρ ἐφρόντιζον περὶ μελλόντων),

διέσπειρον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν λειποταξίαν, ἀπειθεῖς εἰς τὸν Φρούραρχον καὶ ἀχάριστοι, ὅστις ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν μέχρι τοῦδε καὶ τοὺς ὠφέλησε καὶ τοὺς ἐπλούτισεν, ἐμελέτων κακὰ ἐναντίον του, καὶ οὕτως ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθωσι διὰ νυκτός. Ὁ Γκούρας διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔξοδόν των, ἐφώνησε πρὸς τοὺς Τούρκους ἀφ' ὑψηλοῦ, ὅτι τὴν ἐρχομένην νύκτα μέλλουσι ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὸ Φρούριον στρατιῶται μὲ χρήματα καὶ μὲ ὅπλα πολύτιμα, ὅθεν προσέξετε νὰ τοὺς πιάσετε. Οἱ Τοῦρκοι νομίζοντες τὴν φωνὴν ἔμπαιγμα δὲν ἐπίστευσαν. Μόλον τοῦτο οἱ στρατιῶται ἐμποδίσθησαν κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα, καὶ ἀκολούθως ὀλίγοι παρ' ὀλίγους ἐδραπέτευον διὰ νυκτός.

Εἰς τόσην δὲ ἀδημονίαν καὶ ἀνάγκην ἔφερον οἱ καλοὶ στρατιῶται τὸν Φρούραρχον, ὥστε ἑκὼν ἀέκων ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ μυστικῶς πρός τινας τῶν ἔξω νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἀποστολὴν πλοίων εἰς τὸν λιμένα *Τρεῖς Πύργοι* (Κωλιὰς) εἰς μετακόμισιν τῶν ἀποκλεισμένων, ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ. Ὁ σκοπός του δὲ ἀπέβλεπε νὰ διασώσῃ τὴν οἰκογένειάν του συμποσουμένην ἀπὸ πολλὰς ψυχάς.

Ἡ δὲ Δημογεροντία ἔπεμψε γράμματα πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, δι' ὧν ἐδήλου τὴν περίστασιν τοῦ Φρουρίου, παρακαλοῦσα αὐτὸν ν' ἀποστείλῃ ὅσον τάχος ἕνα τῶν Ὁπλαρχηγῶν τὸν καλήτερον μὲ τοὺς ἱκανοὺς στρατιώτας, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν τόπον τῶν λειποτακτῶν. εἰς ἀπάντησιν δὲ ἔχομεν τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν.

« Ἀδελφοί, ἐπληροφορήθημεν τὴν ὁποίαν ἔχετε ἀνάγκην βοηθείας. Λοιπὸν γράφομεν σήμερον εἰς τὸν συναδελφόν μας Στρατηγὸν Γκούραν τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον δύναται νὰ σᾶς ἔλθῃ βοήθεια, καὶ συνεννοηθέντες μετ' ἐκείνου συνεργήσατε καὶ ἡ εὐγενία σας, ὅσον δύνασθε, νὰ εὐκολυνθῇ αὐτὸς ὁ τρόπος, καὶ ἡμεῖς ἐντάχει θέλομεν σᾶς προφθάσῃ βοήθειαν.

Τὴν **26** Αὐγούστου **1826**.

Οἱ ἀδελφοί σας { ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ
ΝΙΚ. ΚΡΙΕΖΙΩΤΗΣ.

Ἐπειδὴ συνεκεντρώθημεν ὅλοι ἐντὸς τοῦ Φρουρίου μετὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Πόλεως, ἐνεκρίθη ν' ἀποπέμψωμεν ἔξω

τὰ περιττὰ γυναικόπαιδα διὰ νὰ μὴν ἐξοδεύωνται μάτην αἱ τροφαὶ καὶ τὸ νερόν. Ὅθεν εἰς τὴν 12 Αὐγούστου ἐξῆλθον διὰ νυκτὸς περίπου τριακόσια γυναικόπαιδα, μεθ' ὧν καὶ πολλοὶ ἄνδρες· ὥστε ἕως τέλους Αὐγούστου ἔμειναν εἰς τὸ Φρούριον Ἀθηναῖοι ὀκτακόσιοι, τοῦ Φρουράρχου 250, καὶ πλείονες τῶν 80 ἐκ τῶν ἄλλων Ὁπλαρχηγῶν· γυναικόπαιδα δὲ περίπου τὰ 500. Ἡ ἀναχώρησις Ἀθηναίων ἐγένετο συναινέσει τοῦ Φρουράρχου καὶ τῶν ἄλλων Ὁπλαρχηγῶν ὡς περιττὸν ν' ἀποκλεισθῶσι τόσον πολλοὶ, καθότι ἦσαν ἀπ' ἀρχῆς χίλιοι.

Ὁ ἐχθρὸς, διὰ νὰ κάμῃ τὴν πολιορκίαν στενωτέραν, ἔσπευσε νὰ πλησιάσῃ παρὰ τὸ Φρούριον, ὀχυρούμενος τὰς θέσεις. Προνοῶν δὲ ὁ Κώνστας ὑπονομοποιὸς, ὅτι θέλει προσπαθήσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ καταλάβῃ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀλεξανδρινοῦ, ἐπιχειρεῖ ἐντὸς αὐτοῦ ὑπόνομον, καὶ μὲ σπουδὴν τελειοποιεῖται καθ' ἣν ἡμέραν ὥρμησαν οἱ ἐχθροὶ νὰ τὸν καταλάβωσιν. Ὅθεν τῇ 15 Αὐγούστου ἀφοῦ ἐπυροβόλησεν ἱκανῶς ἐναντίον τῶν ἀποκλεισμένων, περὶ τὸ δειλινὸν συνελθόντες οἱ διωρισμένοι εἰς τὴν ἐφόρμησιν κατὰ τοῦ ναοῦ μετ ἀλλαλαγμοῦ ἐπιπίπτουσιν· ἡμεῖς δὲ προειδοποιημένοι τὸ πρᾶγμα ἕτοιμοι εἰς τὰς θέσεις μας, περιμένομεν τὸ θῦμα· ἀφοῦ λοιπὸν ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸν ναὸν, οἱ ἐν αὐτῷ ἡμέτεροι προσποιούμενοι δειλίαν, ἔφυγον εὐθύς. Ἀφοῦ δὲ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν οἱ ἐχθροὶ, καὶ ἵσταντο πολλοὶ ἔξωθεν βάλλομεν τὸ πῦρ εἰς τὴν ὑπόνομον, μόλις τελειοποιηθεῖσαν, καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀναστρέφεται ὁ ναὸς, συνθαπτομένων πάντων τῶν ἐν αὐτῷ· συγχρόνως ἤρξατο καὶ ὁ πυροβολισμὸς ἀπὸ τοῦ Φρουρίου ἐναντίον τῶν πολεμίων· ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἀναβαίνει ἐπέκεινα τῶν 300, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί· ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ἐπληγώθησαν μὲν 15, ἀπέθανε δὲ εἷς κτυπηθεὶς τὴν κεφαλὴν, Ἀποστόλης Κοβελάνος, Πολίτης ἀγαθός, ὅστις ἐκπνέων ἐπρόφερεν, ἄχ! τὰ παιδία μου· ἡ φωνὴ αὕτη ἐμφαίνουσα πατρικὰ σπλάγχνα μοὶ εἶνε ἔναυλος μέχρι τῆς σήμερον. Ἀκούων δὲ ὁ πολιορκητὴς ὅτι εἰς τὸ Φρούριον ὑπάρχουσι τροφαὶ ἀρκεταὶ, ὥστε διὰ νὰ ἀναγκασθῶσιν οἱ πολιορκούμενοι ν' ἀφήσωσι τὸ Φρούριον θέλει

περάσῃ πολὺς καιρὸς, φοβούμενος δὲ μήπως διὰ τὴν ἄργηταν τῷ συμβῶσιν ἀπευκταῖα, ἀποφασίζει νὰ ἐπιχειρήσῃ ὑπονόμους εἰς τρόπον ὥστε νὰ βλάψῃ τοὺς ἀποκλεισμένους, καὶ ἐκ τούτου ἀναγκασμένοι νὰ παραδώσωσι τὸ Φρούριον. ἀλλ' οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ ἀπαντῶντες εἰς πᾶσαν ὑπόνομον ἐχθρικὴν, ἐματαίουν τὰς ἐργασίας αὐτῶν. Ὁ Κιουταχῆς δὲ ἀπέδιδε τοῦτο εἰς τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀνεπιτηδειότητα τῶν ὑπονομοποιῶν του, ὡς γίνεται δῆλον ἀπὸ τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν σταλεῖσαν τῇ 28 Αὐγούστου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρός τινα Ὑπουργὸν τῆς Θύρας, ὁμοῦ μὲ τὴν ἐπακόλουθον ἐπιστολὴν τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν μέγαν Βεζύρην, μηνολογημένην τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ.

« Ἀλήαγα. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν δὲν κρέμαται ἀπ' ἄλλο τι, εἰμὴ ἀπὸ ὑπονομοποιούς. Τὸ στράτευμα ὑπῆγε καὶ ἀντέσχεν ἕως εἰς τὴν ῥίζαν (α) τοῦ τέλους τοῦ Φρουρίου· τὰ κανόνια δὲν ὠφελοῦν. Ὅλη ἡ τύχη ἵσταται εἰς τὸ νὰ εὑρεθοῦν ὑπονομοποιοί. Καὶ ὁ τόπος μὲ τὸ νὰ εἶνε πετρώδης, πρέπει νὰ σκαφθῇ εἰς πέτρας ἕως ὀκτὼ ἢ δέκα πήχεις· καὶ τότε ἡ ὑπόθεσις τελειοῦται. Οἱ ὑπονομοποιοὶ ὁποῦ μοὶ ἔστειλες ἀπὸ τὴν Πόλιν, ὑπόνομον δὲν εἶδον εἰς ὅλην των τὴν ζωήν· ἔπεμψα ἐπίτηδες πεζοδρόμον διὰ νὰ φέρω ἀπὸ τὴν Σκόπιαν ἐπιτηδείους ὑπονομοποιούς.»

Πρὸς τὸν Βεζύρην τῆς Βούλας.

Τὸ Φρούριον τῶν Ἀθηνῶν, καθὼς σᾶς εἶνε γνωστὸν, εἶνε παλαιόθεν οἰκοδομημένον εἰς πέτραν ὑψηλὴν καὶ δύσβατον· καὶ οὔτε ὑπόνομον ὑποδέχεται, οὔτε εἰς ἔφοδον ἔρχεται. Ἀπέχει δὲ ἓξ ὥρας ἀπὸ τῶν Δερβενοχωρίων τῆς Πελοποννήσου, καὶ πλησιάζει εἰς τὰς Νήσους· εὑρίσκεται εἰς τὴν ἄκραν τῶν λοιπῶν Ἐπαρχιῶν· καὶ πρὸ πάντων τοῦτο τὸ Φρούριον, ἐπειδὴ εἶνε ὁ τόπος παλαιότατος, καὶ παλαιόθεν ἐβγῆκαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ τόπου πολλοὶ περιβόητοι φιλόσοφοι, καὶ τὰ ὁποῖα ἔχει τεχνικὰ τῆς ἀρχαιότητος ἔργα προξενοῦν θαυμασμὸν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους Εὐρωπαίους· διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ τὰ λοιπὰ

(α) Ψεύδεται· ἀπεῖχε γὰρ πολὺ τῶν ἐσχατιῶν τοῦ Φρουρίου.

ἔθνη τῶν ἀπίστων θεωροῦσι τὸ Φρούριον τοῦτο ὡς ἰδίαν αὐτῶν οἰκίαν· καὶ ἐπειδὴ τὸ νομίζουσιν ὡς προσκυνητήριον, τόσον οἱ Εὐρωπαῖοι, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τῶν ἀπίστων, τῶν ὀνομαζομένων χριστιανῶν, τὸ ὑπερασπίζουσι· καὶ προσπαθοῦσι νὰ μὴν ἐκβῇ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων ἀποστατῶν. Καὶ ἐσυμφώνησαν καὶ ὑπεσχέθησαν γενικῶς τὴν βοήθειάν των καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης· κατὰ τὸ παρὸν συνηθροίσθη εἰς δύο Σώματα τὸ Στράτευμά των εἰς δύο μέρη τῶν Δερβενίων. Τὰ Ὑδραῖα πλοῖα δὲν ἀπολείπουσιν ἀπὸ τοῦ νὰ περιπλέουσιν ἐκεῖ ἀνὰ εἴκοσι, καὶ τριάντα συγχρόνως· καὶ ἐπειδὴ ἐνδεχόμενον εἶνε νὰ σκοπεύωσιν ἀπόβασιν αἰφνηδίως εἴς τινας τόπους διὰ νὰ φέρωσι μεγίστην ζημίαν εἰς τοὺς προσκυνημένους ὑπηκόους μας, τὸ εἰς φύλαξιν τῶν παραθαλασσίων μερῶν εὑρισκόμενον στράτευμά μας πάντοτε φυλάττει, μὴ γενῇ κάμμία ἀπόβασις. Οἱ εἰρημένοι ἀποστάται ἐπειδὴ εἶνε πολυάριθμοι, ὁ δοῦλός σας ἀφῆκα καὶ τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἡσυχίαν, καταγινόμενος εἰς τὸ νὰ καταδαμάσω τοὺς ἀποστάτας. Ἀνίσως οἱ ἄπιστοι Ῥωμαῖοι, συμφωνήσαντες πρὸς ἀλλήλους εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηνῶν θελήσωσι νὰ ἐφορμήσωσι καθ' ἡμῶν, ἐλπίζομεν εἰς τὸν θεὸν νὰ τοὺς τρέψωμεν εἰς φυγὴν, καὶ νὰ διασκεδάσωμεν τὰ κατηραμένα των κινήματα μὲ τὴν ὑπερτάτην θείαν βοήθειαν, καὶ μὲ τὰς θαυματουργοὺς εὐχὰς τοῦ διαδόχου τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τοῦ βασιλέως μας. Κατὰ τὰς τωρινὰς περιστάσεις εἶνε ἀναγκαιότατον νὰ παρευρίσκεται εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν πάντοτε Βεζύρης τολμηρὸς, καὶ ἔμπειρος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς χεῖρας νὰ παραδοθῇ ἡ διοίκησις τῶν πολεμικῶν τῆς πολιορκίας ὑποθέσεων· διότι ἂν τὸ Φρούριον μίαν μόνην ἡμέραν μείνῃ χωρὶς τῆς παρουσίας ἑνὸς Βεζύρη, ἡ κατάστασις τῶν πέριξ μερῶν παρευθὺς θέλει ταραχθῇ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ δοῦλός σας διὰ τὰς πολλὰς ἀσχολίας δὲν ἔχω εὐκαιρίαν, καὶ διὰ νὰ μὴ παρέρχεται ὁ καιρὸς ματαίως, εἶνε ἀναγκαιότατον νὰ διορισθῇ ὅσον τάχιστα εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ὁ Πασσᾶς τῆς Εὐρίπου, ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς. Κατὰ τὴν δουλικήν μου πίστιν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔφθασα εἰς Ἀθήνας, ἡμέραν καὶ νύκτα καταγινόμενος ἀδιακόπως ὅλῃ ψυχῇ, τόσον τὰ Μοναστήρια, ὅσον καὶ τὰς οἰκίας, τὰ ὁποῖα

εἶχαν εἰς τὴν ἐξουσίαν των οἱ ἄπιστοι Ρωμαῖοι, ἐλευθερώνων ἀπὸ τῶν χειρῶν των μετὰ χιλίων δυσκολιῶν, μόλις καὶ μετὰ βίας ἐκαθάρισα τὰ μέσα τῆς Πόλεως ἀπὸ τοῦ ῥύπου καὶ τῆς δυσωδίας τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀπίστων. Καὶ ὅσον καὶ ἂν ἐπεμελήθην διὰ νὰ βάλω ὑπόνομον, ἀφ' ἑνὸς μέρους οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν Πόλιν ὑπονομοποιοὶ δὲν ὠφέλησαν παντελῶς. Τινὲς εἰδήμονες μὲ ἐπληροφόρησαν, ὅτι ἂν εἶχα ἐδῶ τοὺς μεταλουργοὺς τοὺς ὄντας εἰς Σκόπιαν, ἠθέλαμεν τρυπήσῃ πέραν καὶ πέραν (διαμπὰξ) τὸ Φρούριον τῶν Ἀθηνῶν δι' ὑπονόμου. Διὸ καὶ ἔστειλα ἐπίτηδες πεζὸν διὰ νὰ φέρω δέκα ἀπ' αὐτούς· Αὐτοὶ δὲ ὑπεσχέθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς Ἀθήνας εἰς διάστημα δεκαοκτὼ ἡμερῶν Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ ἅμα φθάσωσιν, ἂν τῷ ὄντι εἶναι ἐπιτήδειοι, καθὼς μοὶ παρέστησαν, καὶ κατορθωθῇ ἡ ὑπόνομος, (ὡς ἐλπίζομεν) κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θέλει λάβῃ τέλος ἡ ὑπόθεσις τοῦ Φρουρίου· ἐπειδὴ ἔχει μέσα ἄνδρας πολεμιστάς. Αἱ δυσκολίαι, τὰς ὁποίας δοκιμάζω διὰ τὰς τροφὰς τὰς ἀναγκαίας εἰς τὸ στρατόπεδον, εἶναι ἀπερίγραπτοι. Μόλον τοῦτο ἕως τῆς σήμερον μὲ μεγάλην δυσκολίαν ἠμπόρεσα νὰ οἰκονομήσω τὸ πρᾶγμα, ἀγοράζων μὲ ἀποκομμένην τιμὴν ἀπὸ τὸ στράτευμά μου τὰς ζωοτροφίας, τὰς ὁποίας ἔλαβον κατὰ διαφόρους προσβολὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Πρὸς τούτοις ἀνανέωσα ἕως δέκα (α) μύλους κειμένους εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες καθημερινῶς ἀλέθουν περὶ τὰς πέντε χιλιάδας ὀκάδας ἄλευρον, τὸ ὁποῖον διώρισα νὰ δίδεται εἰς μόνον τὸ στράτευμα τὸ διατεταγμένον εἰς τὴν φύλαξιν τῶν Ἀθηνῶν· πλειότεραι ὅμως ζωοτροφίαι χρειάζονται· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος ὁποῦ δὲν ἔχομεν· διὰ νὰ φυλάττωμεν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοὺς μύλους ὁποῦ ἐσυστήσαμεν, εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ βάλωμεν εἰς κάθε μῦλον διὰ προφύλαξιν ἀπὸ ὀγδοῆντα ἕως ἑκατὸν στρατιώτας. Μ' ὅλον ὅτι ἑτοίμασα περίπου ἓξ ἑπτὰ χιλ. ἐκλεκτὸν στράτευμα, διὰ νὰ τὸ στείλω εἰς τὰ Δερβένια τῆς Πελοποννήσου· μὲ τὸ νὰ μὴν ἠμπόρεσα ὅμως νὰ προμηθεύσω δι' αὐτὸ τὸ στράτευμα τριῶν ἕως πέντε ἡμερῶν τροφὴν, διὰ

(α) Ψεύδεται ἀπὸ αἰσχροκέρδειαν, διότι πέντε μόνον ἐπεσκεύασε.

τοῦτο καὶ δὲν ἐστάλθη. Ἀπέμειναν ὅλαι αἱ ἐλπίδες μου εἰς τὰς τροφὰς ὁποῦ ἐπροσμέναμεν ἀπὸ Λάρισσαν. Πρὸ πολλοῦ τὸ στράτευμα ὅλον ἀπέθνησκεν ἀπὸ τὴν πεῖναν· αἱ τροφαὶ ὁποῦ ἔρχονται ἐκεῖθεν ἐν διαστήματι ἑνὸς μηνὸς μόλις πέντε ἡμέρας ἀρκοῦσιν εἰς τὸ Στρατόπεδον. Ἤδη δὲ οὐδὲ εἷς κόκκος καρποῦ δὲν μᾶς ἔμεινεν, ὥστε κατήντησα εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν. Τῶν τροφῶν τὴν προμήθειαν νὰ φροντίζω, ἢ νὰ φροντίζω διὰ τὰς πολλὰς πολεμικὰς ὑποθέσεις; Διὰ νὰ μὲ ἐλευθερώσετε ἀπὸ αὐτὴν τὴν φροντίδα τῶν ζωοτροφιῶν, διατάξατε ὅπου ἀνήκει διὰ νὰ μὲ προφθάνωσιν αἱ ἀναγκαῖαι τροφαί. Καὶ αἱ σταλησόμεναι τροφαὶ εἶναι ἀναγκαιότατον νὰ μοὶ στέλλωνται εἰς ἄλευρον καὶ οὐχὶ εἰς σῖτον· ἐπειδὴ οἱ μύλοι τῶν Ἀθηνῶν, ὡς εἴπομεν, πλέον τῶν πέντε χιλ. οκάδων ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀλέσουν. Ἂν εἴχαμεν ἐδῶ ὅσους μύλους χρειαζόμεθα, εἰς τὴν Εὔριπον εὑρίσκεται σῖτος, καὶ ἠμποροῦσαμεν νὰ ἐξοικονομηθῶμεν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μοὶ στέλλωνται εἰς ἄλευρον ἀπὸ Λαρίσσης, μόλον ὅτι ἔγραψα καὶ ἐγὼ περὶ τούτου, παρακαλῶ συγχρόνως νὰ ἐκδοθῶσι πρὸς τοὺς ἐκεῖ σφοδραὶ προσταγαὶ περὶ αὐτοῦ τούτου. Ἂς εἶναι διὰ τὸν θεόν! λυπηθῆτε διὰ τὴν κατάστασιν τῶν ὀρθοδόξων, καὶ φροντίσατε νὰ σταλῇ πολὺ ἄλευρον εἰς τὸ στρατόπεδον μὲ πολλὴν ταχύτητα. Ἅπαξ καὶ δὶς παρεκάλεσα νὰ διορισθῇ νέος ἀνδρεῖος Βεζύρης εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν· τὸ Φρούριον τῶν Ἀθηνῶν δὲν ὁμοιάζει μὲ τὰ ἄλλα· κατὰ τὴν δουλικήν μου παρακάλεσιν ἤθελεν εἶναι καλὸν νὰ ἔλθῃ ὁ Πασσᾶς, τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω τῆς ἐσημείωσα, καὶ νὰ παραδοθῇ εἰς χεῖράς του ἡ ὑπόθεσις τῆς πολιορκίας· ἐὰν δὲν τοποθετήσω αὐτὸς ἐγὼ εἰς τὰ πέριξ τοῦ Φρουρίου τὰ ἀναγκαῖα στρατεύματα, δὲν πρέπει οὔτε ἓν βῆμα νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Διότι ἂν ἀπομακρυνθῶ, εἶναι βεβαιότατον, ὅτι καὶ τὰ ἐμπροσθινά μας καὶ τὰ ὀπισθινά μας θέλουν ἔλθῃ εἰς κακὴν κατάστασιν· ὁ ῥηθεὶς Βεζύρης, ὅστις θέλει διορισθῇ εἰς τὴν πολιορκίαν, ἀφοῦ ἔλθῃ καὶ τὸν τοποθετήσω, τότε θέλω κινηθῇ ὅπου διετάχθην· δηλαδὴ ὁ σκοπός μου δὲν εἶναι οὔτε νὰ ἀργοπορήσω, οὔτε νὰ μὴν ὑπάγω εἰς τὰ Δερβένια τῆς Πελοποννήσου καθ' ἣν ἔλαβον

διαταγήν. Εἰς ὁποίαν δούλευσιν καὶ ἂν διορισθῶ, ὁ Θεὸς ἠξεύρει, ὅτι ὑπὸ τὴν βασιλικὴν σκιὰν ποτὲ δὲν θέλω ἀμελήση, οὔτε θέλω λείψῃ ἀπὸ τὸ χρέος μου, ἀλλὰ θέλω δείξῃ τὴν προθυμίαν μου, θυσιάζων καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν μου· ὅμως αἱ περιστάσεις ἀπαιτοῦν νὰ σταλῇ ὁ ῥηθεὶς Πασσᾶς τὸ ὀγλιγωρότερον εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν· καὶ ἀφοῦ τὸν τοποθετήσω μὲ τὰς ἰδίας μου χεῖρας, τότε θὰ κινήσω εἰς τὸ ἴδιον μέρος ὅπου διατάττομαι·. ἐὰν δὲ ἀκολουθήσῃ κἀμμία ταραχὴ εἰς τὴν Εὔβοιαν, ἢ κἀμμία ἐπιδρομὴ τῶν ἀπίστων, θέλομεν πέμψῃ καὶ ἐκεῖ τὰ ἀναγκαῖα στρατεύματα».

Τὰ ἀνωτέρω γράμματα πεμπόμενα εἰς Κωνσταντινούπολιν συνελήφθησαν παρὰ τῶν ἡμετέρων, ἅτινα μᾶς ἐστάλησαν εἰς τὸ Φρούριον γεγραμμένα εἰς Τουρκικὴν διάλεκτον, τὰ ὁποῖα μετέφρασεν ὁ μεθ' ἡμῶν ἀποκλεισμένος Δημήτριος Λαμπήκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Οἱ ἀποκλεισμένοι βλέποντες ὅτι ὁ πολιορκητὴς ἐξακολουθεῖ νὰ σκάπτῃ χανδάκια, δι' ὧν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ὑπονόμων, δὲν ἔκριναν καλὸν νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ προβῇ. Ὅθεν τῇ 26 Αὐγούστου ἐπιπίπτουσι διὰ νυκτὸς εἰς τοὺς χάνδακας, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς τοὺς μὲν φονεύουσι, τοὺς δὲ διώκουσιν· εἶτα καύσαντες τὴν ὕλην ὅλην, ἥτις ἦτον τὸ περίφραγμα τῶν χανδάκων, ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια μὲ λάφυρα, κάππας, καὶ διάφορα ἐργατικὰ ἐργαλεῖα.

Ὁ ἐχθρὸς ὅμως ἐξακολουθεῖ μὲ περισσοτέραν προθυμίαν τὰς ἐργασίας του εἰς κατασκευὴν ὑπονόμων, ὀχυρούμενος ἐντεῦθεν ἀσφαλέστερον. Οἱ ἀποκλεισμένοι βλέπουν τὰς ἐργασίας του, ἰξεύρουν τὸν σκοπόν του, καὶ θέλουν πάλιν νὰ τὸν ματαιώσουν. Ὅθεν τὴν 13 Σεπτεμβρίου περιφρονοῦντες τὰ δυνατὰ ὀχυρώματά του, τὴν νύκτα ἐξελθόντες τοῦ Φρουρίου, ἐπιπηδῶσιν ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ χάνδακος, ἀρχομένου ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ πλησιάζοντος πρὸς τὸ Μεσημβρινὸν τεῖχος τοῦ Σερπεντζέ, διὰ τοῦ ὁποίου χάνδακος κατεσκεύαζον οἱ ἐχθροὶ τρεῖς

ὑπονόμους διευθυνομένας πρὸς αὐτὸν τὸν Σερπεντζέ. Ἀφοῦ δὲ ἐδίωξαν αὐτούς, φονεύοντες πολλούς, συλλαμβάνουσιν ὀκτὼ ζῶντας, καὶ δύο Ἀλβανῶν ἀποτέμνουσι τὰς κεφαλάς, διὰ τὸ νὰ μὴν ἤθελον νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα· Μετὰ τῶν φονευμένων ἦν καὶ ὁ Ἐπιστάτης τῶν ἐργατῶν καὶ ὀχυρωμάτων Τοῦρκος. Κυριεύσαντες δὲ πᾶν ὅ,τι εἶχον ἐκεῖ χρειῶδες, τροφάς, ἐργαλεῖα, κάππας, ὅπλα, χώσαντες τὸν χάνδακα, καὶ τὰς ὑπονόμους ἀνατρέψαντες, ἐπιστρέφουσι μετὰ πλουσίων λαφύρων εἰς τα ἴδια.

Ἡ πρᾶξις αὕτη ὠφέλησεν ὄχι ὀλίγον, ἓν μὲν ὅτι ἀπεματαίωσε τὰς τόσον ἡμερῶν ἐργασίας τῶν ἐχθρῶν, καὶ δεύτερον ἐγνωρίσαμεν τὰ σχέδια καὶ σκοπούς των, καὶ ἐμάθαμεν εἰς πόσα καὶ ποῖα μέρη κατασκευάζονται ὑπόνομοι. Εἰς τὴν ἐξόρμησιν ταύτην ἀπέθανεν ὁ Στάμος Θεοδωρῆς, νέος ἀξιομνημόνευτος, καὶ ἀγαθὸς συμπολίτης· ἦν δὲ σημαιοφόρος τὸν βαθμόν, διὰ τὴν ἀνδρείαν του· εἰς πᾶσαν γὰρ μάχην καὶ συμπλοκὴν ἐγένετο πρόμαχος· ἐτῶν δὲ ἡλικίαν εἶχε περὶ τὰ 35· ἐπληγώθη δὲ καὶ ἕτερός τις στρατιώτης, ὅστις μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐτελεύτησε.

Πλὴν ἀλλὰ ὁ πολιορκητὴς ἐπίμονος εἰς τοὺς σκοπούς του, προστάζει τοὺς ὑπονομοποιούς του νὰ ἐξακολουθήσωσι προθυμότερον τὰς ἐργασίας των· καὶ αὐτὸς θέλει φροντίσῃ περὶ τῆς ἀσφαλείας των, ὥστε νὰ μὴ δύνανται οἱ ἀποκλεισμένοι νὰ τοὺς βλάψωσιν, ἔχων ἐλπίδας ὅτι θέλει ἐπιτύχῃ εἰς αὐτὴν τὴν φοράν· ἐνόμισε δὲ ὅτι θέλει μᾶς ἀπατήσῃ κατὰ τοῦτο, δηλ. μὲ τὸ νὰ ἀνετρέψαμεν τὰς προτέρας του ἐργασίας, καὶ ἐματαιώσαμεν δὶς καὶ τρὶς τὰς σκέψεις του, δὲν ἠθέλαμεν ἐλπίσῃ, ὅτι θέλει ἐπιχειρήσῃ καὶ ἄλλην φοράν, καὶ μάλιστα αὐθημερὸν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τὰς ὑπονόμους. Καὶ οὕτως οἱ μὲν ἐχθροὶ προχωροῦν εἰς τὸ σκάψιμον, ὁ δὲ ἡμέτερος ὑπονομοποιὸς ἄγρυπνος εἰς τὸ ἔργον του, ἀφοῦ ἤκουσε τὸν κτύπον τοῦ ἐχθρικοῦ σκαψίματος, διενοήθη νὰ ἀνατρέψῃ ἐκείνας τῶν ἐχθρῶν μὲ ἰδιαιτέραν ὑπόνομον. Ἀφοῦ λοιπὸν κατεσκευάσθη ἡ ἡμετέρα εἰς τὴν γραμμήν, καθ' ἣν διευθύνοντο αἱ ἐχθρικαί, ἅμα ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροί, δίδοται τὸ πῦρ εἰς τὴν ὑπόνομον τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ τὰ μεσάνυκτα τὴν 19 τοῦ Σεπτεμβρίου· ὥστε πάντες οἵτε ἐρ-

γαζόμενοι καὶ οἱ φύλακες τοῦ χάνδακος, οἱ μὲν συνετάφησαν, οἱ δὲ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ὑπονόμου ἐπιπίπτοντες πρὸς αὐτούς, ἄλλους φονεύουσιν, ἄλλους πληγώνουσι, καὶ ἄλλους συλλαμβάνουσι ζῶντας· λαφυραγωγοῦντες δὲ τουφέκια, σπαθία, πιστόλας, κάππας, καὶ ἄλλα τινά, ὑποχωροῦσι μὲ λύπην των, ἐνῷ ἤλπιζον νὰ κυριεύσωσι καὶ τὰ κανονοστάσια τῶν ἐχθρῶν· καὶ βεβαίως ἤθελον προχωρήσῃ περαιτέρω, ἂν τινὲς στρατιῶται τοῦ Φρουράρχου σύραντες μεθ᾿ ἑαυτῶν καὶ τέσσαρας Ἀθηναίους δὲν ἐλειποτακτοῦσαν κατ᾿ αὐτὴν τὴν στιγμὴν τῆς νίκης, μεταφερόμενοι εἰς Σαλαμῖνα· ὥστε ἡ λειποταξία τούτων τῶν προδοτῶν μᾶς ἐζημίωσε τὰ μέγιστα. Ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ἀπέθανε κατ᾿ αὐτὴν ὁ νέος Νέστωρ Κοπίδης, πληγωθεὶς θανασίμως· ἦν δὲ ἡλικίας ἐτῶν 26.

Ὁ Ἀρχηγὸς Γκούρας ἀφοῦ ἐγνώρισε πραγματικῶς τὴν ἀπιστίαν τῆς φρουρᾶς του, ἐφρόντισε νὰ προλάβῃ τὰ ἀπευκταῖα ἐπακολουθήματα, ἀποστέλλων ἔξω τὸν ἐξάδελφόν του Μεμούρην περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου, ἐφοδιασμένον μὲ γράμματα τοῦ ἰδίου καὶ τῆς Δημογεροντίας, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ Φρούριον ἓν ἄλλο Σῶμα, ἢ τῶν Ἑπτανησίων, ἢ ὁ Συνταγματάρχης Φαββιὲρ μὲ τὸ Τακτικόν, καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον τούτων νὰ διωχθῶσιν οἱ ἄπιστοι στρατιῶται.

Τὸ Ἑπταννήσιον λοιπὸν στρατιωτικὸν Σῶμα, φιλοτιμούμενον νὰ δείξῃ ἔργα λαμπρὰ εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ ἀφοῦ εἰς τὴν 13 τοῦ Σεπτεμβρίου, καθ᾿ ἣν ἐγένετο ἡ ἔξοδος τῶν ἀποκλεισμένων ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, ὡς προείρηται, ἦλθον εἰς Ὑμηττὸν καὶ ἤκουσαν τὸν βομβοκανονοβολισμόν, παρετήρησαν δὲ τὴν ἡμέραν καὶ τὰ περὶ τὸ Φρούριον χαρακώματα καὶ τάφρους τῶν ἐχθρῶν, δὲν ἐτόλμησαν νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν.

Μεθ᾿ ἡμέρας δέ τινας κατὰ τὴν 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπιβαίνουσιν αὖθις κατὰ νύκτα εἰς Κωλιάδα, ἐξ οὗ ἐκινήθησαν πρὸς ἡμᾶς· ἀπέχοντες δὲ τοῦ Φρουρίου ἓν μίλλιον οἱ προπορευόμενοι τοῦ Σώματος, βλέπουσι τὸ ἐχθρικὸν Ἱππικὸν ἐρχόμενον κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδόν· (ἐσυνείθιζον δὲ κατὰ νύκτα νὰ φέρωνται οἱ Ἱππεῖς πρὸς κατασκόπευσιν) ὑποπτευόμενον δὲ τὸ Σῶ-

μα, μήπως ἐπροδόθη, ὀπισθοδρομεῖ ἀτάκτως· οἱ Τοῦρκοι ἀπροσδοκήτως ἀκούοντες τὴν ταραχὴν τῶν φευγόντων, ἀγνοοῦντες δὲ τὸ πρᾶγμα, δὲν ἔτρεξαν εὐθὺς κατόπιν αὐτῶν· ἀφοῦ δὲ εἰδοποίησαν καὶ ἄλλας φυλακὰς περὶ αὐτοῦ τούτου, ἔδραμον πρὸς αὐτούς, ἐκ τῶν ὁποίων, οἱ μὲν ἐτοποθετήθησαν εἰς Κωλιάδα, οἱ δὲ εἰσέβησαν εἰς τὰς ἐσχατιὰς τοῦ Ὑμηττοῦ τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν.. Οἱ Ἱππεῖς Τοῦρκοι ὁρμῶσιν ἐναντίον αὐτῶν, θέλοντες νὰ τοὺς ἐμποδίσωσι τοῦ νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὸ πλοῖον, ἐξ οὗ ἀπέβησαν. Γενομένης δὲ μάχης, καὶ διαρκούσης δύο ὥρας σχεδόν, ὑποχωροῦσιν οἱ ἐχθροὶ μὲ μεγάλην ζημίαν των.

Ἓξ δὲ ἐξ αὐτῶν κλεισμένοι ὄντες εἰς ἓν ἐκκλησίδιον ἅγιος Γεώργιος πλησίον τοῦ εἰρημένου λιμένος, μὴ δυνάμενοι νὰ ἔμβωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ πλοῖον διὰ τὸ διάστημα, ἔμειναν ἐκεῖ, ἀναμένοντες εὐκαιρίαν· οἱ ἐχθροὶ ὅμως νοήσαντες αὐτούς, ἔρχονται ἐναντίον αὐτῶν, στήσαντες δύο κανόνια, δι' ὧν ἐκτύπων τὸ ἐκκλησίδιον· ἀφοῦ δὲ ἐκρήμνισαν τοὺς τοίχους, ὥρμησαν νὰ συλλάβωσι τοὺς ἀποκλεισμένους· οἱ δὲ ἀντέχουσι, καὶ μὲ τὸ πῦρ εἰς τὰς χεῖρας ἀντικρούουσι δὶς τοὺς Ἱππεῖς· ὁρμήσαντες δὲ καὶ τρίτην φορὰν εἰσπηδῶσιν ἐντός, καὶ οἱ Ἕλληνες ἀποθνήσκουσιν ὄχι ὑποτασσομενοι, ἀλλὰ μαχόμενοι μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς· Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν παραδόξως ἐσώθη, ῥιφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ κολυμβῶν ἔφθασεν ἀβλαβὴς εἰς τὸ πλοῖον.

Ἐνῷ δὲ ἐγίνετο ἡ μάχη εἰς Κωλιάδα, οἱ ἐν τῷ Ὑμηττῷ κατέβησαν εἰς τὸν Αἰγιαλόν, καὶ βλέποντες ἐκεῖ μικρόν τι νησίδιον ὀλίγον τι ἀπέχον τῆς ξηρᾶς, ἐνέκριναν νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ, ὡς ἀσφαλέστερον τῆς ξηρᾶς· οἱ δὲ ἐχθροὶ συσσωματωθέντες περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας πεζοί τε καὶ Ἱππεῖς ἦλθον καὶ πρὸς αὐτοὺς τούτους. Οὗτοι δὲ ὄντες εἰκοσιδύω τὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν Δημητρίου Δελούδη Ἰθακησίου, ἐπροσπάθουν νὰ ὀχυρωθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ἀπροπαρασκεύαστοι εἰς ἀντίστασιν, ἐνῷ τοὺς ἐπέστησαν οἱ ἐχθροί, ὁ Δελούδης μετέρχεται στρατήγημα εὐτυχές. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀλαζόνες Τοῦρκοι ἐπρόβαλον πρὸς αὐτοὺς ὑποταγὴν καὶ παράδοσιν, ὁ Δελούδης ὑπόσχεται μέν, ἀλλὰ καλεῖ Ἀλβανοὺς διὰ νὰ δώσῃ καὶ λάβῃ

τὰ πιστά· ἀπατηθέντες εἰς τοῦτο οἱ βάρβαροι, ἕως ὅτου νὰ φέρωσιν Ἀλβανοὺς (καθότι δὲν ἔτυχε νὰ παρευρεθῶσιν), ἔδωκαν καιρὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ κατασκευάσωσιν ὀχυρώματα. Παῤῥησιασθέντων δὲ τῶν Ἀλβανῶν, ὁ Λελούδης μὲ ἐναντίαν γλῶσσαν τοὺς λέγει. « Εἴμεθα Ἕλληνες, εἴμεθα Ἑπτανήσιοι καὶ ἀφήσαμεν τὴν Πατρίδα μας, ὄχι διὰ νὰ δουλεύσωμεν Τούρκους, ἀλλὰ διὰ νὰ φονεύσωμεν αὐτούς, καὶ ἂν δὲν πιστεύετε, λάβετε πεῖραν.» Παρευθὺς οἱ βάρβαροι μὲ μανίαν πυροβολοῦσι διὰ τῶν κανονίων ἐναντίον τῶν ἡμετέρων· οἱ δὲ Ἵππεῖς τρὶς ὁρμήσαντες ἐπὶ τὸ νησίδιον, τρὶς ἀπεκρούσθησαν παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ. Τὸ πῦρ δὲ διήρκησε δι' ὅλης ἡμέρας, καὶ ἡ νὺξ διέλυσε τὴν μάχην· ὥστε κατ' αὐτὴν ὁ Στρατηγὸς Κριεζιώτης ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν αὐτῶν μὲ δύο πλοιάρια, τοὺς ἀνεβίβασεν εἰς αὐτά· καὶ οὕτως ἦλθον εἰς Σαλαμῖνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Ε΄.

Ὁ Πολιορκητὴς ἐξακολουθεῖ μὲ προθυμίαν τὰς ἐργασίας του ἐναντίον τῶν ἀποκλεισμένων· καὶ οὗτοι πάλιν δὲν ἀπαυδῶσιν ἀντεργαζόμενοι καὶ ἀποματαιοῦντες τὰ ἐχθρικά· ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν δὲν παύει τὸ πῦρ, καὶ ἡ ζημία σχεδὸν ἀμοιβαίως, ὅτε ἡ νὺξ ἡ φέρουσα τὴν πρώτην τοῦ Ὀκτωβρίου μᾶς ἐπέφερε τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ Φρουράρχου Γκούρα. Ὁ ἀείμνηστος οὗτος διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἔξοδον τῶν λειποτακτούντων ϛρατιωτῶν διενυκτέρευεν ἔξω τοῦ Σερπεντζὲ, προσέχων δι' ὅλης νυκτὸς τὰ κινήματα καὶ τῶν ἡμετέρων, καὶ ἐκεῖνα τῶν ἐχθρῶν· συνείθιζε δὲ καὶ νὰ τουφεκίζῃ τὴν νύκτα ἐναντίον τῶν πλησίον ἐχθρικῶν χαρακωμάτων· ἐνῷ δὲ κατὰ τὸ μεσαίτατον τῆς νυκτὸς ἔνδοθεν τοῦ χαρακώματος ἔσυρε τὸ πυροβόλον τοῦ τουφεκίου, ὅπερ ἔξωθεν ἀνήφθη, χωρὶς ὅμως νὰ διαδοθῇ τὸ πῦρ καὶ εἰς τὰ ἐντός, καὶ ἐνῷ ἔμενεν εἰς τὴν θέσιν του ἀσάλευτος διὰ νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ, ἄλλος τις ἐκ τῶν ἐναντίων χαρακωμάτων, τουφεκίζει ὡς εἰς σκοπὸν ἐναντίον τοῦ ἐπιφανέντος πυρός, καὶ κατὰ δυστυχίαν τὸ βόλιον διαπερνᾷ τὸν κρόταφον τοῦ Γκούρα χωρὶς νὰ τῷ δώσῃ καιρὸν οὔτε κἂν νὰ ἀναπνεύσῃ. Ὁ

θανατος τούτου τοῦ ἀνδρὸς μᾶς ἐλύπησεν ὅλους, καὶ ἐφόβισε πολλοὺς ἐξ ἡμῶν μήπως ἀκολουθήσῃ γενικὴ λειποταξία τῶν στρατιωτῶν του· ὅμως συνέβη τὸ ἐναντίον, ὡς ῥηθήσεται κατωτέρω·

Οἱ στρατιῶται λαμβάνουσι τὸν νεκρὸν τοῦ Γκούρα, καὶ τὸν φέρουσιν εἰς Σερπεντζὲ μὲ μεγάλην ἡσυχίαν, φυλάττοντες μυστικὸν τὸν θάνατον εἰς τὴν ἰδίαν γυναῖκά του, ἕως ὅτου ἦλθεν ἡ ἡμέρα, διὰ νὰ μὴν ἤθελεν ἀκολουθήσῃ ταραχὴ θρήνου τὴν νύκτα, καὶ τὸ αἰσθανθῶσιν οἱ Τοῦρκοι. Περὶ τὸν ὄρθρον ἀναβιβάζομεν τὸν νεκρὸν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἀποθέτοντές τον περὶ τὸν Παρθενῶνα, ὅπου ποιήσαντες τὰ νενομισμένα νεκρόσιμα, τὸν ἐθάψαμεν ἐν ἡσυχίᾳ εἰς τὰ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ. Πρὶν ὅμως νὰ τὸν ἐνταφιάσωμεν, μανθάνει τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, καὶ διακόπτεται εἰς πικροτάτους κλαθμούς· ἡ φρόνησις ὅμως τὴν ὡδήγησε νὰ φανῇ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν γενναία· καὶ ἀποτεινομένη εἰς τοὺς στρατιώτας, λέγει· « ἂν ἐχάσατε τὸν ἀρχηγόν σας μὴ θέλετε νὰ χάσετε καὶ ἐμέ· ἂν εἶσθε πιστοὶ στρατιῶται τοῦ μακαρίτου ἀνδρός μου, θέλετε τὸ δείξῃ εἰς ἐμὲ καὶ ἐγὼ θέλω τὸ δειξῃ εἰς ἐσᾶς, λαμβάνουσα τὸν τόπον ἐκείνου. »

Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι οἱ στρατιῶται συνετρίβησαν τῇ καρδίᾳ, καὶ ὤμοσαν νὰ φυλάξωσι πίστιν εἰς αὐτὴν μαχόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς μέχρι θανάτου. Τινὲς δὲ ἐξ ἡμῶν λαβόντες εὐκαιρίαν τὴν συντριβὴν τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὸ δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης, ἐκάμαμεν νὰ συνέλθωσιν οἱ προκριτώτεροι τῶν στρατιωτῶν καὶ Ὁπλαρχηγῶν διὰ νὰ ὁμόσωμεν ἅπαντες ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι θέλομεν ὑπερασπισθῇ τὸ Φρούριον μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς χωρὶς νὰ ἐνδώσωμεν παντελῶς εἰς ὅ,τι ἤθελε μᾶς συμβῇ ἐναντίον. Οὕτω λοιπὸν ὡρκίσθημεν, καὶ ὁ ὅρκος ἐφυλάχθη. Μετὰ ταῦτα μηνύομεν εἰς τοὺς ἔξω καὶ εἰς τὴν Διοίκησιν τὸν θάνατον τοῦ Φρουράρχου.

Ὁ ἔνδοξος οὗτος Στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος ὠφέλησε τὰ μέγιστα τὴν Πατρίδα. Παραβαλλόμενος μὲ τοὺς ἄλλους Στρατηγοὺς τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπερέχει αὐτούς εἰς τὴν ὠφέλειαν, διότι εὐτύχησεν εἰς τὰς πράξεις πλειότερον. Ἡ εἰς Βασιλικὰ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶναι πρᾶξις τοῦ Γκούρα. Ἡ ἐν Μαραθῶνι νίκη

τῶν Ἀθηναίων εἶναι ἔργον τοῦ Γκούρα. Ἡ παῦσις τοῦ ἀνταρτικοῦ πολέμου εἶναι θρίαμβος τοῦ Γκούρα. Ἡ σύλληψις τοῦ προδότου Ὀδυσσέως εἶναι δόξα τοῦ Γκούρα. Ἡ φυγὴ τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Σαλώνων τῷ 1825, καὶ ἐπομένως ἀπὸ ὅλην τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ Γκούρα. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιᾶς ἀνδραγαθία τῶν ὀγδοήκοντα εἶχε συνεργὸν τὴν ἀνδρίαν τοῦ Γκούρα. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ τὸ κράτιστον, ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις δὲν ἐσεβάζετο τόσον ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυνατοὺς τῆς Ἑλλάδος, καθὼς ἀπὸ τὸν Γκούραν. Μίαν μόνην φορὰν ἀπείθησεν εἰς τὰς διαταγάς της ἐν καιρῷ περιστάσεως, ὅταν τὸν διέταξε νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ θανατώσῃ τὸν Ὀδυσσέα τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε ἀπεκηρύχθη ὁ Ὀδυσσεὺς προδότης, ὡς ἐῤῥέθη ἐν Κεφαλ. Γ΄ τοῦ Β΄ βιβλίου. Ἡ θέσις εἰς ἣν εὑρίσκετο, τὸν ἔκαμνε πολὺ δυνατόν, ὥστε σμῆνος κολάκων τὸν ὕψωναν ἕως οὐρανοῦ. Μ' ὅλον τοῦτο ἔδειξε φρόνησιν καὶ μετριοφροσύνην εἰς ὅλα· ἤκουε πολλά, ἐλάλει ὀλίγα· ἐπροτρέπετο παρὰ πολλῶν εἰς πολλά, δὲν ἔπραττεν ὅμως κἀνὲν ἀφ' ὅσα ἐγνώριζε κακά. Ποτὲ δὲν ἐκαυχήθη εἰς τὰς πράξεις του, καταγελοῦσε μάλιστα τοὺς κομπάζοντας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐξώκειλεν εἴς τινα κακουργήματα, ἀλλὰ ἂν ἦτον ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναρχίας ἤθελε πράξῃ πολλά.

Ἓν παράδειγμα τῆς φρονήσεως καὶ ἀρετῆς του θέλω φέρῃ ἐξ οὗ ὁ ἀναγνώστης θέλει κρίνῃ τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁποῖος ἦν καὶ περὶ τὰ ἄλλα. Ὁ αἱμοβόρος Ὀδυσσεὺς πρὶν ἐχθρευθῇ μὲ αὐτόν, σχεδιάζει νὰ θανατώσῃ μὲ εὐλογοφανῆ αἰτίαν τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐκ τῶν προκρίτων τῶν Ἀθηνῶν, ὅσους ἐνόμιζεν ἱκανοὺς νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς ὀλεθρίους σκοπούς του· καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, ἰδοὺ τί σχεδιάζει. Προβάλλει εἰς τὸν Ἰω. Βλάχον νὰ τῷ κάμῃ συμπόσιον, προσκαλῶν καὶ τοὺς φίλους του διὰ νὰ εὐθυμήσωσι φιλικῶς. Ὁ Βλάχος, ἀγνοῶν τὰς μηχανουργίας τοῦ κακούργου, τῷ ὑπόσχεται τὸ συμπόσιον μετὰ χαρᾶς. Ὁ Ὀδυσσεὺς παραγγέλλει τὸν Γκούραν νὰ ὁδηγήσῃ τὸν Μεμούρην ὄντα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του νὰ φονεύσῃ τὸν Λάμπρον Νάκον, Ἔπαρχον τότε τῶν Ἀθηνῶν, ἅμα ἐξέλθῃ ἐκ τῆς οἰκίας

τοῦ Βλάχου μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ συμποσίου, διὰ νὰ εὕρῃ εὐκαιρίαν μὲ τοῦτο νὰ κάμῃ τοὺς περὶ τὸν Βλάχον ἐνόχους εἰς τὸν θάνατον τοῦ Νάκου· Ὁ Γκούρας δέ, εἰς μὲν τὸν Ὀδυσσέα ὑπεσχέθη τὴν ἐκτέλεσιν, εἰς δὲ τὸν Μεμούρην παραγγέλλει σφοδρῶς, ἅμα ἰδῇ τὸν Λάμπρον Νάκον ἐξερχόμενον τῆς οἰκίας νὰ τὸν συνωδεύσῃ ἀσφαλῶς ὡς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ οὕτω νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια. Οὕτω λοιπὸν γίνεται τὸ συμπόσιον, συγκροτούμενον ἀπὸ τοὺς Φρουράρχους καὶ τοὺς προκρίτους τῶν Ἀθηνῶν, πυκνοτάτων γιγομένων τῶν προπόσεων κατὰ προτροπὴν τοῦ Ὀδυσσέως, διὰ νὰ μεθύσουν οἱ συμποσιασταί· αὐτὸς δὲ ἔπινεν ὀλιγώτερον, διὰ νὰ ἔχῃ σῶας τὰς φρένας του, προσδοκῶν τὴν ἀπόβασιν τοῦ σχεδιάσματός του. Τέλος πάντων πρὸς τὸ ἑσπέρας ἀφοῦ ἐμέθυσαν ὅλοι, ὁ πονηρὸς προτρέπει φιλικῶς τὸν διαληφθέντα Νάκον νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀντέχῃ εἰς τὸ κρασί. Ἐξερχόμενος δὲ ὁ Νάκος, συνοδεύεται εὐθὺς ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Μεμούρην ἕως τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἀπέφυγε ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἄνθρωπος τὴν ἐνέδραν τοῦ πονηροῦ. Ὁ κακόβουλος Ὀδυσσεὺς περιμένει ν' ἀκούσῃ τὸν φόνον· ἑτοιμάζεται νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φίλον του Νάκον· ἀλλὰ μετὰ πολλὴν ὥραν γνωρίζει, ὅτι ἀπατήθη καὶ κατεγελάσθη ἀπὸ τὸν Γκούραν· καὶ οὕτω διαλύεται τὸ συμπόσιον ἐν ἡσυχίᾳ.

Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι τὸ εἶδος τοῦ θανάτου, ὅπερ ἔλαβεν ὡς εἴπομεν, αὐτὸ τοῦτο εἶχεν ἐπιθυμήσῃ πρό τινος καιροῦ, λέγων εἴς τινα συναναστροφὴν φίλων, παρόντος καὶ ἐμοῦ, ὅτι «δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, ἀλλὰ φοβοῦμαι, μήπως ἀποθάνω βασανιζόμενος· ἐπεθυμοῦσα νὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος ἐδ' ἐκεῖ, (δείχνων τὸν κρόταφον) διὰ νὰ μὴ τὸν αἰσθανθῶ»· καὶ τοιοῦτος ἐστάθη ὁ θάνατός του.

Ἦν δὲ ὁ μακαρίτης Γκούρας σώματος μὲν εὐρώστου, ἀναστήματος δὲ κλίνοντος εἰς τὸ ὑψηλόν, καὶ ὡραίου, τὴν τρίχα ξανθός· μύστακα δὲ εἶχεν ὄχι μεγάλον, σάρκα ὑποκόκκινον, πρόσωπον γαληνόν, ὄψιν εὔχαριν, σιαγόνα κλίνουσαν μικρὸν εἰς μῆκος· ἡ ὀφρῦς ἐφύλαττεν τὴν ἀναλογίαν τοῦ μύστακος· οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ ῥὶν ἦσαν ἀναλόγως τῷ προσώπῳ ἔχοντι τὴν

χάριν τῆς μετριότητος· ἀπέθανε δὲ εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 35.

Ἡ ἀλληλογραφία τούτου τοῦ ἀνδρὸς, ἢ διὰ νὰ εἰπῶ καλήτερα αἱ διάφοροι ἐπιστολαὶ, αἵτινες κατὰ διαφόρους καιροὺς τῆς φρουραρχίας καὶ ἀρχηγίας αὐτοῦ τῷ ἐστέλλοντο παρὰ πολλῶν καὶ προκρίτων τῆς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν ὁποίων γίνονται δῆλα τὰ πνεύματα καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν γραψάντων, αἱ τοιαῦται ἐπιστολαὶ σώζονται, καὶ ἴσως νὰ ἐκδοθῶσιν διὰ τοῦ Τύπου ἀπὸ τὸν κληρονόμον του, χωρὶς ὅμως τῶν ἀπαντήσεων τοῦ ἰδίου Γκούρα· διότι δὲν εὑρέθησαν εἰς τὰ ἔγγραφά του. Συμπεραίνομεν δὲ ὅτι ἔγινε κλοπὴ ἀπό τινα πονηρὸν φθονοῦντα τοῦ Γκούρα τὰ καλά· καθότι ὁ μακαρίτης ἐφύλαττεν ἀντίγραφα ὅλων τῶν ἀπαντήσεών του, καὶ τῶν ἐπιστολῶν του, περὶ πλέον τὸν ἀδίκησε καὶ ὁ πενθερός του Ἀναγνώστης Κονζάμπασις Λιδωρικιώτης (εὑρέθη γὰρ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ὁ δὲ ἐξάδελφος καὶ κληρονόμος τῆς τε περιουσίας καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰωάννης Μεμούρης δὲν παρευρέθη τότε ἐν τῷ Φρουρίῳ· ἦν γὰρ ἀπεσταλμένος ἔξω διὰ νὰ φέρῃ τὴν βοήθειαν εἰς τὸ Φρούριον, ὡς εἴπομεν εἰς τὸ προηγούμενον Κεφάλαιον) κλέπτων καὶ διαῤῥήξας τὴν διαθήκην αὐτοῦ γεγραμμένην τὴν 17 Σεπτεμβρίου 1826, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔδειξε τὴν παλαιοτέραν γεγραμμένην τὴν 24 Μαΐου 1824, ἐνῷ ἔμελλε νὰ κτυπηθῇ μὲ τὸν Ὀμὲρ Πασσᾶν τῆς Εὐβοίας εἰς Μαραθῶνα. Ὅμως ἦτον μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας· ἄλλος ἦν ὁ Γκούρας εἰς τὸ 1824, καὶ ἄλλος ἦν τὸ 1826· μάλιστα δὲ ἡ χρηματική του κατάστασις ἐντὸς τούτων τῶν ἐτῶν ηὐξήνθη πολύ· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πρώτη ἦτον εἰς περισσοτέραν ὠφέλειαν τῆς γυναικός του, ὁ αἰσχροκερδὴς Κοτζάμπασις ἐπρόκρινε νὰ σβύσῃ τὴν τιμὴν τοῦ γαμβροῦ του, τὴν ὁποίαν τῷ ἀπέδιδεν ἡ δευτέρα διαθήκη· καθότι ἄφινε πολλὰ χρήματα εἰς τὴν Φιλόμουσον Ἑταιρείαν, καὶ εἰς τὰ Σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν· πολλὰ ἐχάριζε καὶ εἰς ἄλλα ἐπωφελῆ καταστήματα· μόλον τοῦτο καὶ εἰς τὴν πρώτην δὲν ἐλησμόνησε τὴν Φιλάνθρωπον Ἑταιρείαν· ἔδωκε δὲ εἰς αὐτὴν Γρόσ. 1,000.

Ὁ Γκούρας δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς πάντοτε· καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς δὲν ἐγνώριζε τὸν ἑαυτόν του, ποῖος ἦτον πρὸ

ἑνὸς χρόνου. Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἄρχισεν ἡ Ἐπανάστασις, ἔλαβε πολλὰς ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολάς, τὰς πλείστας ἐπὶ τὰ κρείττω· ἄνθρωπος, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς μὲν ἀνετράφη μὲ παχυτάτην ἀπαιδευσίαν, ἐχρημάτισε δὲ δοῦλος, εἶτα λῃστής, ἔπειτα κακοῦργος· εἰς δὲ τὴν Ἐπανάστασιν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀκόλουθος τοῦ Πανουργιᾶ, εἶτα δὲ Ὁπλαρχηγός, ἔπειτα Φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐκτελεστὴς τῶν διαταγῶν τοῦ Ὀδυσσέως· ἀκολούθως ἐξευγενίζεται, καθίσταται συνέφορος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, τῶν Σχολείων, καὶ ἐπιμελητὴς τῶν προόδων τῆς παιδείας· κατασταίνεται Ἀρχηγὸς τῶν Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων· ἐξαιτεῖται παρὰ τῆς Διοικήσεως τὴν εἰς Ἀθήνας ἔλευσιν τοῦ Τακτικοῦ πολεμικοῦ Σώματος, καὶ συνεργεῖ εἰς τὴν πρόοδόν του. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅστις, γνωρίζων τὸν Γκούραν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἤθελε τὸν ἰδῇ εἰς τὴν ἔσχατον χρόνον τῆς ζωῆς του, ἤθελε μείνῃ ἐκστατικός. Ἰδοὺ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Ὦ πόσον συντείνει ἡ καλὴ συμβίωσις, καὶ ἡ καλὴ συναναστροφὴ εἰς τὰς προόδους τοῦ ἀνθρωπισμοῦ!

Ὑπῆρξεν εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κληρονόμου του· κληρονόμος του δὲ ἦν ὁ Ἰω. Μεμούρης, ὅστις τὸν ὡμοίασε παραπολύ· διότι καὶ οὗτος, ὡς καὶ ἐκεῖνος, εἶνε καὶ ἐδείχθη ἀνδρεῖος, ἀγαθός, νουνεχής, βραχυλόγος, πιστὸς τῶν κατὰ καιρὸν Κυβερνήσεων, καὶ φύλαξ τῶν παραγγελιῶν καὶ διατάξεων τοῦ διαθέτου· μία γὰρ τούτων εἶνε καὶ αὕτη «πάντοτε νὰ εἶσαι μὲ τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ποτὲ δὲν θέλεις πάθῃ κακόν». Τοιαύτας διατάξεις καὶ συμβουλὰς δὲν δίδει εἰμὴ ὁ φρόνιμος καὶ προβλεπτικὸς ἀνήρ.

Ὅσα μέχρι τοῦδε ἔγραψα περὶ τοῦ Γκούρα εἶνε ἔργον ἀμεροληψίας· ἐξ ἴσου ἐξέθεσα τὰς ἀρετάς του, καθὼς καὶ τὰς κακίας του· ἐπεθύμουν νὰ εἶχα ἀφορμὰς νὰ ἔγραφα καὶ περὶ τοῦ Ὀδυσσέως καλά, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν κακουργημάτων του ἀνέστειλε τὴν ἐπιθυμίαν μου· διότι αἱ πράξεις του δὲν ἦταν ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ κανένας δὲν τὰς ἀρνεῖται, οὐδ' αὐτὸς ὁ Κάρπος, χρηματίσας Πρωτοπαλήκαρόν του, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι ἀπέδωκεν αὐτὸς εἰς τοὺς παθόντας τὴν ἐνοχήν, καὶ μὲ τοῦτο διέστρεψε τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Ὁ πολιορκητὴς ἐχθρὸς βλέπων νὰ ματαιοῦνται καθ' ἑκάστην αἱ ἐργασίαι τῶν ὑπονόμων του, ἠγανάκτησεν ἐναντίον τῶν ὑπονομοποιῶν, ὑβρίζων αὐτοὺς αὐστηρῶς. Ὅθεν ἀφοῦ ἐδοκίμασαν ἀπὸ πολλὰς θέσεις, καὶ ἀπέτυχον, ἐγκρίνουσι νὰ πιασθῇ ἡ θέσις *Λεοντάρι*, λέγοντες ὅτι ἐκεῖθεν δύνανται νὰ κατασκευάσωσιν ἀσφαλῶς ὑπονόμους· ὁ Κιουταχῆς διατάττει νὰ καταλάβωσιν ἐξ ἐφόδου τὴν θέσιν αὐτήν· ἡμεῖς ὅμως προϋποπτευόμενοι τοῦτο, ἐπρολάβαμεν ὑπὸ κάτω κατασκευὴν ὑπονόμου, διὰ νὰ δοθῇ τὸ πῦρ, ἅμα ἔλθωσιν οἱ ἐχθροί. Τὴν τρίτην λοιπὸν τοῦ Ὀκτωβρίου, πλησιάζοντος τοῦ ὄρθρου, Μουχουρτάμπεϊς τις Ἀλβανὸς, διωρισμένος, ἂν καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως, Φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν, φιλοτιμεῖται νὰ προηγηθῇ εἰς τὴν ἔφοδον, ὡς ἔχων περισσοτέραν νύξιν, καθὸ Φρούραρχος· καὶ οὕτω παρακολουθούμενος παρὰ πολλῶν ἔρχεται ἔφιππος νὰ ἀναβῇ τὸ Λεοντάρι. Ἡ φυλακὴ βλέπουσα πλησιάζοντα τὸν ἐχθρὸν, ἀποχωρεῖ διὰ νὰ δώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα τῆς ὑπονόμου· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πυρίτις ἔλαβεν ὑγρασίαν διὰ τὴν πολυκαιρίαν, καὶ ἐκ τούτου ἡ ὑπόνομος ἔμεινεν ἄχρηστος, ὁ ἐχθρὸς καταλαμβάνει τὴν θέσιν· ἀλλ' ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ Φρουρίου κυλίοντες μὲ τὰς χεῖρας βόμβας κατὰ τοῦ Λεονταρίου, ἠναγκάσαμεν τοὺς κατασχόντας νὰ φύγωσι μὲ πολλὴν ζημίαν· καθότι διαῤῥηγνύμεναι αἱ βόμβαι πρὸ ποδῶν τῶν ἐχθρῶν, ἐθανάτωσαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ὁμοῦ καὶ τὸν ἀλάζονα φρούραρχον. Ἔπεσον δὲ ἐξ αὐτῶν τεσσαράκοντα, ἐκτὸς τῶν ἀποσωθέντων πληγωμένων. Συνελήφθη καὶ ζῶν εἷς καταπληγωμένος, ὅστις μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπέθανεν.

Ὁ ἐχθρὸς βλέπων καὶ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, ἐδυσφόρει τὰ μέγιστα, φοβούμενος μήπως ματαιωθῶσιν αἱ ἐλπίδες του, ἐνῷ μάλιστα ἔβλεπεν εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα ἀρχηγὸν τῶν Ἑλληνικῶν Σωμάτων τὸν ἀνδρεῖον Καραϊσκάκην, τοῦ ὁποίου τὴν ἀξιότητα ἐφοβεῖτο παρὰ πολύ. Ὅθεν διὰ νὰ μὴν ἐπεκτείνεται ἡ πολιορκία, τὸ ὁποῖον ἐδύνατο νὰ τῷ ἐπιφέρῃ ἀπευκταῖα ἀποτελέσματα, προσκαλεῖ εἰς συνέλευσιν τοὺς Ὁπλαρχηγοὺς καὶ ἀ-

ξιωματικούς του, εἰς τοὺς ὁποίους κοινοποιεῖ, ὅτι ἡ αἴσιος ἔκβασις τῶν πραγμάτων θέλει εἶναι ἀφοῦ κυριεύσωσι τὸν Σερπεντζέ, ἐπειδὴ δὲν τοῖς ἔμεινε πλέον ἐλπὶς ὑπονόμων, δι' ὧν ν' ἀνατρέψωσι τὸ Φρούριον, ὥστε ἀνάγκη πᾶσα νὰ καταληφθῇ ὁ Σερπεντζέ· ἐν τοσούτῳ ὑπεσχέθη δαψιλεστάτας ἀμοιβὰς εἰς τοὺς διαπράξοντας τὴν ἔφοδον· ἦσαν δὲ μετ' αὐτοῦ πολλὰ γένη βαρβάρων, Ἀλβανοί, Βοσνάκιδες, Γκέγκιδες, Ἀσιανοί, καὶ ἄλλοι. Ἐκ τούτων λοιπὸν ὑπόσχονται οἱ Γκέγκιδες ἀλαζονικῶς, καθαπτόμενοι τῶν Ἀλβανῶν, ὅτι ἐδείχθησαν ἄνανδροι εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ λεονταρίου· ὅθεν συνελθόντες ἐπέκεινα τῶν τριῶν χιλιάδων κατὰ τὸ Μουσεῖον καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίναν, ἐκτὸς τοῦ πολλοῦ πλήθους συνηγμένου εἰς τὴν Πόλιν, διὰ νὰ δώσουν βοήθειαν ἐν καιρῷ τῆς εἰσόδου τῶν Γκέγκιδων. Γενομένου δὲ τοῦ συνθήματος τῇ τετάρτῃ καὶ ἡμισείᾳ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης Ὀκτωβρίου, ὁρμῶσιν οἱ Γκέγκιδες αἰφνιδίως, καὶ κατὰ πρώτην προσβολὴν κυριεύουσιν ἓν τῶν ὀχυρωμάτων μας ἔξω τοῦ Σερπεντζέ, ἐξ οὗ κατεσκευάζετο ὑπόνομος ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν, καθ' ἣν ὥραν συνέπεσε νὰ εὑρεθῇ μέσα ὁ ὑπονομοποιὸς Κώνστας, παρατηρῶν τὴν κατασκευήν. Ὁ Μακρυγιάννης βλέπων τὸν κίνδυνον, ὃν ἔτρεχεν ὁ ὑπονομοποιός, ἐνθαῤῥυνθεὶς ἀπὸ τὸν Ἀναστ. Τζίτζηφον προκλείσαντα τὴν θυρίδα τοῦ Σερπεντζὲ εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ἐχθρῶν, καὶ συνωδευμένος ἀπὸ ὀλίγους ἐβγαίνει ἔξω τοῦ Σερπεντζέ, παρορμᾷ τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ γενόμενος ῥιψοκίνδυνος, διασώζει τὸν γενναῖον ὑπονομοποιόν. Ἡ μάχη διαρκεῖ ἀδιάκοπος μὲν δύο ὁλοκλήρους ὥρας, ἐκ διαλειμμάτων δὲ μέχρι νυκτός· τὸ πυροβολικὸν ἀδιάκοπον ἑκατέρωθεν. Μεταξὺ τῶν πολιορκούντων καὶ πολιορκουμένων παρομοία μάχη ἕως τότε δὲν εἶχε γένῃ. Οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιτύχωσι τὴν κατάληψιν τοῦ Σερπεντζέ, ἄλλοι ὀπισθοδρόμησαν, ἄλλοι κατέφυγον τῇδε κἀκεῖσε· καὶ ἄλλοι οἱ προηγούμενοι εἰσῆλθον ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ τείχους τοῦ Σερπεντζέ, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὸ πῦρ· ἀλλ' ἐνταῦθα ἔπαθον τὰ δεινότερα· κρεμῶντες γὰρ οἱ ἡμέτεροι βόμβας κατὰ τῶν στοῶν, ἀφοῦ ἄναπτον τὸ φιτύλιον, καὶ γενομένης τῆς ῥήξεως, κατέκαιον αὐτούς, καὶ ἄλλας ἐμπρηστικὰς ὕλας μετῆλθον εἰς βλάβην αὐτῶν. Μόλον τοῦτο ἐσώθησαν

πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, καὶ ἔμειναν ἀβλαβεῖς, οἵτινες βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν ἐρχομένην νύκτα ἐξῆλθον δρομαῖοι, πεσόντες εἰς τὴν ἔξοδον τέσσαρες ἐξ αὐτῶν· καὶ τὸ πῦρ τῶν μαχομένων μερῶν ἔπαυσεν ἡ νύξ· Ἦτον δὲ περίεργον, ὅτι, ἐνῷ ἐκαίοντο οἱ Γκέγκιδες εἰς τὰς στοάς, οἱ Ἀλβανοὶ ἀπὸ τοῦ Μουσείου ἐπεριγέλων αὐτούς, φωνάζοντες « Γιοῦγα Γιοῦγα, » καὶ ἄλλα παρόμοια ἐμπαικτικά, διὰ νὰ τοὺς ἐνθυμίσωσι τὸν ὀνειδισμὸν ὃν τοῖς ἀπέδωκαν οἱ Γκέγκιδες εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ λεονταρίου. Ἔπεσον δὲ εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐκ τῶν ἐχθρῶν πολλότατοι, τοὺς ὁποίους δι' ὅλης ἡμέρας ἀπεκόμιζον οἱ οἰκεῖοι εἰς τὰ ὀχυρώματά των. Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπέθανον δέκα, ἐν οἷς ἦν ὁ χρυσοῦς νέος, Νεροῦτζος Βενιζέλος, υἱὸς τοῦ Ἀγγελάκη Βενιζέλου, τοῦ σφαγέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, νέος ἀνδρεῖος καὶ φρόνιμος. Οὗτος ἦν ἐπιστήθιος φίλος τοῦ ἀειμνήστου Ν. Σαρῆ· εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἶχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διαγωγήν, εἰς δὲ τὴν Ἐπανάστασιν ἤλλαξαν μὲν ζωὴν καὶ ἤθη, ἐφύλαξαν ὅμως τὴν φιλίαν ἀκέραιον· ἦσαν δὲ ἀμφότεροι ἐξ ἴσου ἀνδρεῖοι, ἐξ ἴσου φιλοπάτριδες· ὁ Βενιζέλος ὅμως ἐφάνη καὶ ἦτον φρονιμώτερος, διότι ὁ Σαρῆς ἦτον θερμοτέρου αἵματος, καὶ διὰ τοῦτο ὀξύθυμος· πλὴν καὶ τοῦτο ἐγεννᾶτο ἀπὸ μέγαν ἐνθουσιασμόν, τὸν ὁποῖον ἐνέπνεον αὐτῷ τὰ πράγματα τῆς Πατρίδος. Ἀρίστευσε δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀπέθανεν ὁ γενναῖος Κωνσταντῆς Ταλαμάγκας, νέος ἀξιομνημόνευτος διὰ τὴν ἀνδρίαν του καὶ πατριωτισμόν του. Μεταξὺ δὲ τῶν πληγωμένων ἦτον καὶ ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης, ὅστις συνεισέφερε πολὺ εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν· ἡ πληγή του ἦν κατὰ κεφαλῆς, τῆς ὁποίας ἡ οὐλὴ σώζεται μέχρι τῆς σήμερον.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τελειοποιήσαντες τὴν ὑπόνομον οἱ ἡμέτεροι, καθ' ἣν συνέπεσε νὰ εὑρεθῇ ὁ ὑπονομοποιός, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἥτις ἦν πλησίον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων κάτωθεν μάλιστα τῆς θέσεως, ὅπου οἱ ἐχθροὶ ἦσαν πλειότεροι, βάλουσιν οἱ ἡμέτεροι τὸ πῦρ κατὰ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτός, καὶ βλέπουσι μετὰ χαρᾶς τοὺς ἐχθροὺς πετομένους τρόπον τινὰ εἰς τὸν ἀέρα διὰ τῆς ὑψώσεως τῶν χωμάτων, καὶ συγχρόνως θαπτομένους ὑπὸ τὰ χώματα. Μετὰ τὸ πῦρ ὁρμῶσιν

οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν ἄλλων χαρακωμάτων, καὶ οἱ ἐχθροὶ ζαλισμένοι ἀπὸ τὸν σεισμὸν τῆς γῆς διὰ τὴν ὑπόνομον, τρέπονται εἰς φυγὴν, ἀπολιπόντες καὶ αὐτὰ τὰ ὅπλα των· ἐφονεύθησαν δὲ πολλοὶ, καὶ ἐπληγώθησαν περισσότεροι· οἱ δὲ ἡμέτεροι λαφυραγωγήσαντες ἐν ἀνέσει τὰ ὀχυρώματα, ἐπιστρέφουσι μετὰ πλουσίων λαφύρων καὶ μὲ κεφαλὰς ἐχθρῶν, κρατοῦντες ἄλλος μίαν, καὶ ἄλλος δύο· χρεωστῶ νὰ σημειώσω ὅτι εἰς πᾶσαν ἔξοδον τῶν ἀποκλεισμένων τολμηρότερος ἐφάνη φέρων πάντοτε ἐχθρικὴν κεφαλὴν ὁ Χρῆστος Κυδωνιεὺς νέος ἐτῶν 20.

Ἀφοῦ οἱ ἔξω ἐπληροφορήθησαν τὸν θάνατον τοῦ Γκούρα, καὶ ἀνέγνωσαν τα γράμματα τῶν ἀποκλεισμένων, οἵτινες ἐζήτουν νὰ τοῖς σταλῇ βοήθεια καὶ ἀρχηγὸς ἱκανὸς νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐταξίαν, καὶ εὐπείθειαν τῶν Ἀτάκτων στρατιωτῶν, ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης προσκαλεσάμενος τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του Ὁπλαρχηγοὺς, ἐπρόβαλε ὅτι ἀνάγκη πᾶσα εἷς ἐξ αὐτῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Φρούριον μὲ τριακοσίους Ἕλληνας, ὅτι τὸ φρούριον μένει ὀρφανὸν ἀπὸ Φρούραρχον. Ὅλοι οἱ Ὁπλαρχηγοὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης, ἀτένισαν πρὸς τὸν Κριεζιώτην· καὶ τῷ ὄντι ἀνδρειότερον τούτου δὲν ἤθελε δυνηθῶσι να εὕρωσιν. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἀγέρωχος οὗτος παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ και τίνας ἄλλους Ὁπλαρχηγοὺς προαιρουμένους νὰ συναγωνισθῶσιν ἐντὸς τοῦ Φρουρίου, μεθ' ὧν ἦν Δημ. Λέκας, Ἰω. Μεμούρης ὁ καὶ τοῦ Γκούρα, Τριαντάφυλλος Τζουρᾶς, καὶ μέρος τῶν Ἑπτανησίων, ἐκπλέει διὰ νυκτὸς ἀπὸ Σαλαμῖνος περὶ τοὺς Τρεῖς Πύργους (Κωλιάδα). Ὁ Ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τοὺς ἐν Φρουρίῳ τὸν ἐρχομὸν τῆς προσδοκωμένης σωματικῆς βοηθείας, ἀποπέμπει περίπου τρεῖς χιλιάδας Στρατεύματος διὰ νὰ πυροβολήσωσιν ἀπέναντι τοῦ Φρουρίου. Φθάσαντες δὲ οὗτοι κάτωθεν τοῦ Μαινιδίου εἰς Δραγουμάνον ἐπυροβόλησαν δὶς περὶ τὰς πέντε τῆς νυκτὸς, καὶ οὕτως ἀνεχώρησαν ἀνεπαισθήτως. Ὁ ἐχθρὸς ἐκπλαγεὶς εἰς τὴν ἐμφάνειαν τούτων τῶν ἡμετέρων, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ὁ δὲ Κριζιώτης ἀποβὰς εἰς τὴν γῆν, διέθεσε τοὺς ὑπ' αὐτὸν, καὶ μετὰ δύο ὥρας τῆς ἐμφανείας τῶν ἐν Μαινιδίῳ ὁδεύει πρὸς τὸ Φρούριον· ἐνῷ δὲ ἔφ-

49 Η ΓΟΡΓΟΕΠΟΙΚΟΟΣ
Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν

L'ÉGLISE "GORGOEPICOOS"
Après la révolution national grecque

θάσαν ὑποκάτω τοῦ Μουσείου, οἱ ἐχθροὶ αἰσθάνθησαν τὸν ἐρχομόν των· ἡ δὲ φυλακὴ ἐρωτῶσα, τίνες εἰσὶ, καὶ ἐπαναλαμβάνουσα δὶς καὶ τρὶς, ἔλαβεν ἀπόκρισιν πραγματικὴν τὸ βάδισμα αὐτῶν πρὸς τὸ Φρούριον. Βεβαιωθέντες δὲ οἱ ἐχθροὶ, ὅτι οἱ ἐμφανισθέντες εἰσέρχονται εἰς τὸ Φρούριον, τουφεκίζουσι πανταχόθεν· οἱ δὲ Ἕλληνες διαβάντες τὸν χάνδακα, ὅς τις διέκοπτε τὴν εἴσοδον τοῦ Φρουρίου, τρέποντες εἰς φυγὴν τοὺς φύλακας, ἀναβαίνουσιν ἀβλαβεῖς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν περὶ τὴν τετάρτην μετὰ τὰ μεσάνυκτα τὴν δωδεκάτην ὀκτωβρίου.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν, διαλεγομένων ἡμῶν περὶ τῶν ἀποβάντων μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν φρουριορκούντων, καὶ γενομένης ὁμιλίας περὶ ὑπονόμων, ἀκούσαντες δὲ οἱ παρόντες ὅτι εἶναι καὶ ἄλλη τις κατεσκευασμένη ὑπόνομος ἐπιβουλευομένη ἐχθρικὰ χαρακώματα, οἱ νεοφερμένοι ἐζήτησαν νὰ δοθῇ πῦρ τὴν ἀκόλουθον νύκτα, φιλοτιμούμενοι νὰ ἐξέλθωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ οὕτως εἰς τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς δοθέντος τοῦ πυρὸς, καὶ ἀναστρεφομένων τῶν ἐχθρῶν, ἐν βαθεῖ σκότει ἐξορμῶσιν οἱ ἡμέτεροι, καὶ κυριεύουσι τὰς θέσεις· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Κριεζιώτην πρωτόπειροι ὄντες τῶν κατὰ τὴν πολιορκίαν, καὶ μὴ γνωρίζοντες τὰς θέσεις, κτυπῶσι τοὺς οἰκείους, τοὺς συνορμήσαντας, ἀγνοοῦντες αὐτοὺς καὶ τρεῖς μὲν θανατώνουσιν, ὀκτὼ δὲ πληγώνουσιν.

Ὁ Πολιορκητὴς μετὰ τὸ ἔμβασμα τοῦ Κριεζιώτου ἐπεχείρησε νὰ βαθύνῃ τὸν χάνδακα ἀρχόμενον ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Μουσείου καὶ παρατεινόμενον περὶ τὰ τείχη τοῦ Σερπεντζὲ, καὶ οὕτως ἐγένετο τάφρος βαθεῖα, ἔχουσα ἐξ ἑκατέρων τῶν πλευρῶν πρόχωμα ὑψηλὸν, καὶ ὕλην δενδρικὴν, ὥστε νὰ μὴν ἤθελεν εἶναι δυνατὸν οὔτε ἡ ἔξοδος οὔτε ἡ εἴσοδος τῶν Ἑλλήνων. Συγχρόνως δὲ ἐνησχολεῖτο καὶ εἰς κατασκευὴν ὑπονόμων ἐναντίον τοῦ Σερπεντζέ· ἀλλ' οὔτε οἱ ἀποκλεισμένοι ἔμενον ἀργοί· ἅμα δὲ αἰσθανθεὶς ὁ ὑπονομοποιὸς τὰς ὑπὸ γῆν ἐργασίας τῶν ἐχθρῶν, ἀντεργάζεται πρὸς αὐτοὺς ὑπόνομον ἱκανὴν νὰ ματαιώσῃ τὰς ἐργασίας των, καὶ τελειοποιηθείσης, περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς τῆς φερούσης τὴν **24** τοῦ αὐτοῦ Ὀκτωβρίου, οἱ Ὁπλαρχηγοὶ προβεβουλευμένοι περὶ τῆς ἐξορμήσεως, καὶ προδιατεθει-

μένοι οἱ στρατιῶται διὰ νὰ μὴν ἤθελεν ἀκολουθήσῃ ὅμοιόν τι μὲ τὸ προλαβὸν, διδομένου τοῦ πυρὸς ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὸ φιτύλιον, καὶ γενομένης ἀποτυχίας, οἱ Ἕλληνες ἀνυπόμονοι εἰς τὴν ἔξοδον, καὶ καταφρονήσαντες τὴν βοήθειαν τῆς ὑπονόμου, ἐπιπίπτουσιν εἰς τὰ χαρακώματα, καὶ εἰς τοὺς χάνδακας, ὅθεν ἐγένοντο αἱ ἐχθρικαὶ ἐργασίαι, φονεύουσι τοὺς φύλακας, συλλαμβάνουσι τοὺς ἐργάτας δεκαὲξ τὸν ἀριθμὸν, ἀποδιώκουσιν ἀπὸ τὰ πέριξ ὀχυρώματα τοὺς ἐχθροὺς, φέροντες τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν, καὶ ἀνατρέψαντες πᾶν τὸ εἰς ὀχύρωμα ἐπιστρέφουσιν, ἀποκομίζοντες τὰ λάφυρά των, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐργαλεῖα, ὅπλα, καὶ ἱμάτια. Ὁ θάνατος τῶν ἐχθρῶν ἐγένετο κατ' αὐτὴν πολὺς παρὰ ἄλλοτε. Ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπέθανον πλειότεροι παρ' ἄλλοτε.

Ὁ ἐχθρὸς δυσφορῶν, βλέπων καθ' ἑκάστην νὰ ματαιοῦνται αἱ ἐργασίαι του, τῶν δὲ ἐναντίων αὐτοῦ ἐξ ἐναντίας νὰ ἀποβαίνωσιν ἀπὸ ἐπιτυχίαν εἰς ἐπιτυχίαν, ἀπηλπισμένος δὲ τοῦ νὰ κυριεύσῃ τὸν Σερπεντζὲ, στρέφει πάλιν τὴν προσοχήν του εἰς τὸν προμαχῶνα τοῦ ὕδατος, πεπεισμένος ὢν, ὅτι εἰς τὴν καταστροφὴν τούτου οἱ ἀποκλεισμένοι θὰ ἔλθωσιν εἰς ἐσχάτην στενοχωρίαν δι' ἔλλειψιν ὕδατος.

Ἐπιχειρίζεται λοιπὸν πάλιν νὰ ὑποσκάπτῃ τὴν γῆν, ἀρχόμενος ἀπὸ τὸν Ναὸν *Ὑπαπαντὴν*, καὶ διευθυνόμενος πρὸς τὸν προμαχῶνα. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ εὑρίσκεται πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀμηχανίαν καὶ ματαιότητα· ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἐργασιῶν μένει κενὸς, ἀπαντῶν ὑπὸ γῆν τὴν ἡμετέραν ἀντίστασιν. Τέλος ἀπηλπισμένος τοῦ νὰ φθάσῃ ὑπὸ τὸν προμαχῶνα, πληροφορημένος δὲ, ὅτι καὶ μακρόθεν ὄχι πλέον τῶν δέκα ὀργυιῶν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸ αὐτὸ, ἐὰν θέσῃ τὴν πυρίτιδα πολλὴν, ἀποφασίζει νὰ πράξῃ τοῦτο, ὁ δὲ ἡμέτερος προνοητικὸς ὑπονομοποιὸς προλαμβάνει καὶ διατάττει νὰ σκαφῶσι περὶ τὴν ἐχθρικὴν ὑπόνομον λάκκοι πολλοὶ καὶ βαθεῖς, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν, καὶ τὸ βάθος ὀργυιῶν ἐννέα· καὶ γενομένων τούτων, καὶ ἔτι πρὸς, ἐπροχωρήσαμεν καὶ εἰς κατασκευὴν ὑπονόμου· ὁ δὲ ἐχθρὸς ἀφοῦ ἔθεσεν εἰς τὴν ὑπόνομόν του ἀπέχουσαν τοῦ προμαχῶνος δέκα ὀργυιὰς, πυρίτιδα ὀκάδ. 2800, καὶ ἐξώδευσε

περισσοτέρας ἡμέρας εἰς τὸ δέσιμον παρὰ εἰς τὸ σκάψιμον. Καὶ ἀφοῦ τὴν δεκάτην Νοεμβρίου περὶ ὄρθρον βαθὺν ἐπυροβόλησε δίς, καὶ ἔκαμε φανὸν εἰς τὴν Ἁγ. Μαρίναν καὶ τὸ Μουσεῖον, διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ, οἵτινες εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἀπὸ τὸν Ἄρειον Πάγον, καὶ ἀπὸ τὴν Ὑπαπαντὴν ὅπου ἦν τὸ φιτύλιον, συναχθέντες οἱ πλεῖστοι εἰς τὸ Μουσεῖον, διὰ νὰ θεωρῶσιν, ὡς ἀφ' ὑψηλοῦ τὸ ἀποβησόμενον, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐφορμήσωσι καὶ κυριεύσωσι τὸ Φρούριον εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ προμαχῶνος. Ἦσαν δὲ τόσον βέβαιοι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑπονόμου των, ὥστε ἦσαν γνώμης οἱ πάντες, ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ Φρουρίου θέλει κατακλυσθῇ εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς ὑπονόμου· διὸ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὴν Πόλιν ἐξῆλθον, μήπως καταπλακωθῶσιν ἀπὸ τὰς πέτρας. Πλὴν ὅμως συνέλαβεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν. Τὸ πῦρ ἐδόθη, ἡ πυρίτις ἐξεκάη ἅπασα· αἱ δὲ φλόγες ἀναπηδήσασαι ἔξω τῶν δώδεκα λάκκων, κατελάμπρυναν τὸν ὁρίζοντα· οἱ δὲ βάρβαροι ἐχθροί, διαχυθέντες εἰς τὴν φωτοχυσίαν αὐτήν, μὴν ἐννοοῦντες τὸ ἀποτέλεσμα, ἐπερίμενον ἐπὶ πολλὴν ὥραν νὰ ἴδωσι τὴν καταστροφὴν τοῦ Φρουρίου. Σημειούσθω ὅτι εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς ὑπονόμου ἐσείσθη ἡ Ἀκρόπολις. Μέγα δὲ δεῖγμα τῆς ἀνοήτου αὐτῶν βαρβαρότητος ἦν, ὅτι πρὸ δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν ἐφώναζον, εἰδοποιοῦντες τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἔχωσι μυστικόν· ἐξαιρέτως δὲ οἱ Ἀλβανοὶ ἐξεφράζοντο σαφῶς, λέγοντες, ὅτι ἂν συμβῇ ἀποτυχία, θέλουν ἀναχωρήσῃ. Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἐπέφερεν ἄκραν ἀδημονίαν εἰς τὸν Κιουταχῆν.

Μ' ὅλον τοῦτο ὁ ἐχθρὸς ἐν ὅσῳ ἔβλεπε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, τοὺς κατοίκους της πάλιν ἐπαναστατημένους, πληροφορημένος ὅτι οἱ ἀποκλεισμένοι ἔχουσι τροφὰς καὶ ὕδωρ τὰ ἀναγκαιότερα, δὲν ἔκρινε καλὸν τὸν μακρὸν ἀποκλεισμόν. Ὅθεν ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τοὺς πρώτους σκοπούς, μ' ὅλον ὅτι ἠπατήθη τοσάκις· καὶ ἐπιχειρεῖ πάλιν ὑπονόμους ἀπὸ τὸ αὐτὸ μέρος τῆς Ὑπαπαντῆς· καὶ μετὰ προθυμίας μεγίστης ἐξακολουθεῖ τὰς ἐργασίας του. Ὁ δὲ ἄγρυπνος καὶ προσεκτικὸς ὑπονομοποιὸς τοῦ Φρουρίου τὸν ἀπαντᾷ μὲ ἄλλην, καὶ ἐνῷ ὁ ἐχθρὸς ἐπιβουλεύετο τὴν ἡμετέραν ἐπὶ σκοπῷ, ἀφοῦ καύσῃ τοὺς ἡμετέρους, νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ σκοπούμενον, (καὶ τοῦτο

ἣν ἡ ἡμετέρα διδασκαλία ὅτι ἱκανῶς ἐδιδάχθη) προλαμβάνει ὁ ἡμέτερος Ἕλλην, καὶ καίει τὸν βάρβαρον κατὰ τὴν 24 τοῦ Νοεμβρίου ἐν ὥρᾳ ἑσπέρας. Ὁ σεισμὸς διεδόθη εἰς τὰ πέριξ μέρη τόσον, ὥστε ἐσείσθη ὀλίγον καὶ ἡ Ἀκρόπολις. Οἱ τοῖχοι τῶν πλησίον οἰκιῶν κατὰ τὴν Ὑπαπαντὴν ἔπεσον· οἱ φύλακες τῶν πέριξ μερῶν ἐζαλίσθησαν, καὶ ἔτρεχον ὡς μεθυσμένοι· ὁ καπνὸς τοῦ πυρὸς μετὰ κονιορτοῦ ἐξετάνθη μέγας· πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἀνεῤῥίφθησαν ἐπιπεσοῦσαι κατ' ἐχθρῶν. Συγχρόνως τὸ Φρούριον ἄρχισε τὸν πυροβολισμὸν, καὶ πολλοὶ ἐχθροὶ φαινόμενοι τῇδε κἀκεῖσε ἔπιπτον νεκροί. Τὸ συμβὰν τοῦτο ἦτον πάντῃ ἀνέλπιστον εἰς τοὺς Τούρκους. Οὗτοι δὲ ὑπέλαβον, ὅτι ἡ πυρῖτις τῆς ὑπονόμου μας ὑπέρβαινε τὰς 2,000 ὀκάδας· ἀλλ' ἡ ἐπιτηδειότης τοῦ ὑπονομοποιοῦ εἰς τὸ δέσμιον συνετέλει τὰ μέγιστα· ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Κιουταχῆς εἶπεν εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ, «Ἂν εἶχα ἐδικόν μου τὸν ὑπονομοποιὸν τοῦ Φρουρίου, ἤθελα τὸν ἀνταμείψω μὲ τόσον χρυσὸν, ὅσον βάρος ζυγίζει τὸ σῶμά του». Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ἀξεότης τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἑνωμένη μὲ τὴν προθυμίαν τῶν φιλεργῶν Ἀθηναίων διέσωσε μέχρι τοῦδε τὸ Φρούριον.

Ἐν τοσούτῳ ἂς ἰξεύρῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἐκτὸς τῶν διαληφθέντων ὁ πυροβολισμὸς δὲν ἔλειπεν εἰς οὐδεμίαν ἡμέραν ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν· ἐνῷ συνέβαινε καὶ φόνος εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη. Πολλοὶ Τοῦρκοι ἀπέθανον καὶ πολλοὶ ἦσαν ἀξιωματικοί· ἔπεσον τινὲς καὶ ἐκ τῶν ὑπονομοποιῶν. Καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ὄχι ὀλίγοι ἀπέθανον ἐν τῷ διαστήματι τῶν τεσσάρων μηνῶν Αὐγούστου, Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου, καὶ Νοεμβρίου.

Δὲν θέλω παραλείψῃ ἐνταῦθα δύο πράξεις βαρβάρους ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν. Ὁ Κιουταχῆς εἴτε διὰ νὰ πειράξῃ, εἴτε διὰ νὰ φοβήσῃ τοὺς ἀποκλεισμένους, παλουκώνει δύο Ἕλληνας, καὶ τοὺς στήνει εἰς Ἄρειον Πάγον ἀπέναντι τοῦ Φρουρίου τὴν 19 Νοεμβρίου λίαν πρωΐ. Βλέποντες δὲ αὐτοὺς οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ, ἐταράχθησαν εἰς τὸν σκληρὸν τοῦτον θάνατον, μανέντες κατὰ τοῦ τολμήσαντος. Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὰς ὑπωπτεύετο εἰς ἀπιστίαν ὁ πυροβολιστὴς Τοῦρκος, ὅστις συνελήφθη τὴν 4 Αὐγούστου, ὡς εἴπομεν εἰς τὸ Α'. Κεφ. τοῦ Γ'. Βιβλίου, φυλα-

κίζεται εἰς τὸν μέγαν πύργον, ὅπου ἐξεταζόμενος παρὰ στρατιωτῶν, μηχανᾶται ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐν Φρουρίῳ Τούρκων, διαβάλλων τὸν Ἰουσοὺφ Δεβένην Κονιτζιώτην, ὅτι ἀνταπεκρίνετο μὲ τοὺς πολιορκοῦντας. Τόσον ἔφθανε διὰ νὰ ἐξάψῃ τὸν θυμὸν τινῶν ἀπαιδεύτων. Ὁ ἀφελὴς Κριεζιώτης πιστεύει τὴν διαβολὴν τοῦ πονηροῦ Τούρκου. Ὁ δὲ κακοηθέστατος καὶ γνωστὸς εἰς ὅλους διὰ τὴν μυσαρότητά του Παππᾶς Συνέσιος ἁδράζει τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τοῦ ἀθώου Ἰουσοὺφ Δεβένη, πειρασμένος ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τούτου τοῦ ἀνδρός. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Κριεζιώτην ἀγνοοῦντα τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ μιαρὸς ἐκινήθη, παραλαμβάνει τὸν Ἰουσούφην, διὰ νὰ τὸν ἐξετάσῃ. Πάραυτα λοιπὸν τὸν βασανίζει καὶ τὸν βιάζει νὰ ὁμολογήσῃ ψευδῶς, ὅτι εἶχεν ἀνταπόκρισιν μὲ τοὺς Τούρκους. Οὗτος δὲ ὑπέμενε τὰς βασάνους μὲ γενναιότητα, καὶ μὲ ἦθος τῷ ὄντι φιλοσοφικὸν, χωρὶς νὰ προφέρῃ τίποτε γογγυστικὸν μεταξὺ τόσων βασάνων. Ὁ δὲ σκληρὸς Συνέσιος ἔχαιρεν εἰς τὰς πράξεις τῆς κακίας του, καὶ κατεμαρτύρει τοῦ ἀθώου, ὅσα ἤθελεν· εἶτα συλλαμβάνονται καὶ οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι δεκαεπτὰ τὸν ἀριθμὸν, κατὰ τῶν ὁποίων ἀποφασίζεται θάνατος ἀπὸ τοὺς Ἀτάκτους Ὁπλαρχηγοὺς τοὺς δυνατοτέρους, οἵτινες ἐπίστευσαν μᾶλλον εἰς τὸν φαυλόβιον ἄνθρωπον, ἢ εἰς τοὺς φρονίμους καὶ εὐυπολήπτους, οἵτινες ἐγνώριζον τὴν ἀθωότητα τοῦ χρηστοῦ Ἰουσούφη, καὶ τῶν ἄλλων καταδικασμένων. Καὶ οὕτως εἰς τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς κατὰ τὴν 28 Νοεμβρίου κρεμῶσι περὶ τὸ Φρούριον τοὺς δυστυχεῖς Τούρκους. Ὁ δὲ χαιρέκακος Συνέσιος πρὶν νὰ δώσῃ τὸν θάνατον εἰς τὸν Δεβένην, θέλει νὰ εὐφρανθῇ μὲ ἄλλην τινὰ πρᾶξιν. Φέρει τὸν κατάδικον εἰς τὸν μῦλον, ὅπου ζεύξας αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πώγωνος, τὸν κτυπᾷ μὲ τὴν μάστιγα, προφέρων τὴν φωνὴν τὴν συνειθισμένην εἰς τὰ ζῶα καὶ ἡμιόνους, καὶ τὸν βιάζει νὰ φέρῃ γῦρον, διὰ νὰ ἀλέσῃ τόσον ἄλευρον, ὅσον ἦτον ἀρκετὸν διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν μιαράν του κοιλίαν. Καὶ τούτου γενομένου, τὸν ἀπάγει εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης του, ὅπου ἐμβάλλων ἰδίοις χερσὶ τὴν ἀγχόνην εἰς τὸν λαιμὸν, καὶ πνίξας αὐτὸν, τὸν κρεμᾷ ἀπὸ τοῦ Φρουρίου πρὸς τὴν Πόλιν.

Ὁ ἐνάρετος οὗτος Τοῦρκος ἦν Ἀλβανὸς τὸ γένος· ἐπαιδεύθη δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔλαβεν ἤθη χρηστά· ἐγνώριζε καὶ ὡμίλει γλώσσας, Τουρκικὴν, Περσικὴν, Ἀραβικὴν, τὴν καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὴν, καὶ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ. Ἦν δὲ φρονημάτων ἐλευθέρων, καὶ φρονήσεως μεγάλης· θάνατον φιλοσοφικὸν ἠκούομεν, καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἄνδρα τὸν εἴδαμεν πραγματικῶς· ἦν δὲ ἐτῶν περὶ τὰ 35. Αἰχμαλωτίσθη δὲ εἰς Λιδωρίκι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, διοικητὴς ὢν τοῦ τόπου τούτου· καὶ ἐφυλάττετο ἀπὸ τὸν Ἀναστάσην Λιδωρίκην διὰ τὰ τέλη του· ὅστις φεύγων ἀπ' Ἀθήνας πρὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν Γκούραν ἐπὶ φύλαξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ζ'.

Ὁ Φρούραρχος τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἤλπιζεν, ὅτι ἡ πολιορκία ἤθελεν ἐκτανθῇ τόσον, οὔτε διενοήθη ποτὲ, ὅτι ἤθελεν ἐξοδευθῇ ἡ βαρούτη εἰς ὑπονόμους κλπ. καθότι ἦτον καὶ αὐτὸς πρωτόπειρος τῶν πολεμικῶν, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες· ὥστε τὸ ἀναγκαιότατον τοῦτο μέσον κατ' ὀλίγον ἐξέλιπεν, ἀδιακόπου γενομένου τοῦ πυρὸς νυκτός τε καὶ ἡμέρας. Ὅθεν φοβούμενοι οἱ ἀποκλεισμένοι μήπως ἡ φρουριορκία παρεκτανθῇ, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ὕλης ταύτης ἤθελεν ἐπιφέρῃ τὰ ἀπευκταῖα, γράφουσι πρὸς τὴν Διοίκησιν περὶ τούτου, διὰ νὰ προμηθεύσῃ τὸ Φρούριον, ὅπως δυνηθῇ, ἀπὸ βαρούτην· συγχρόνως ἐξαποστέλλουσι καὶ τὸν Μακρυγιάννην, διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ἀνάγκην καὶ διὰ ζώσης φωνῆς. Μετ' αὐτοῦ συνεξῆλθον καὶ ἄλλοι ὀκτὼ ἔφιπποι. Ἡμέρα δὲ ἦν ἡ δεκάτη ἑβδόμη Νοεμβρίου.

Προσκαλεῖ λοιπὸν ἡ Διοίκησις τὸν Συνταγματάρχην Φαββιέρον, καὶ ἐπιβάλλει αὐτῷ τὸ νὰ εἰσκομίσῃ εἰς τὸ Φρούριον τὴν βαρούτην, οἷς οἶδε τρόποις. Ὁ Φαββιὲρ εὐπειθὴς εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Διοικήσεως, καὶ πρόθυμος εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῇ τὴν Ἑλλάδα, προθυμότερος δὲ εἰς τὸ νὰ συνεισφέρῃ εἰς σωτηρίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἀναδέχεται τὴν πρᾶξιν, καίτοι ἐπικίνδυνον εἰς τὰ

μάλιστα. Προβάλλει δὲ τὸ δεινὸν τοῦτο ἐπιχείρημα εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας τοῦ Τακτικοῦ· καὶ αὐτοὶ ἕρμαιον δόξης νομίσαντες τὸ τοιοῦτον, μετὰ πάσης χαρᾶς προσέφερον ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρχηγοῦ των· ἦσαν δὲ Ταγματάρχαι ὁ Ῥοβέρτος, ὁ Ἀββάτης, ὁ Πίσας (φιλέλληνες) ὁ Εὐστράτιος Πίσας, Νικόλαος Σκαρβέλης (Ἕλληνες).

Ἀφοῦ λοιπὸν κατεσκευάσθησαν σακκία τόσα, ὅσοι στρατιῶται ἔμελλον νὰ κατορθώσωσι τὸ ἔργον, καὶ ἀφοῦ ἐπληρώθησαν τῆς πυρίτιδος, καὶ τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν, ἀπὸ Μέθενα ἀποβαίνουσιν εἰς τρεῖς Πύργους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἦν περὶ τοὺς τετρακοσίους ὀγδοήκοντα. Ἀράμενοι δ' ἐπ' ὤμων ἕκαστος ἀνὰ ἓν σακκίον, ὁδεύουσι τακτικῶς εἰς τὸ Φρούριον ὑπὸ λαμπροτάτην Σελήνην. Φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Τάφρον, περὶ ἧς προηγουμένως ἐῤῥέθη, βλέποντες δὲ τὴν διάβασιν δύσκολον διὰ τὸ βάθος αὐτῆς, καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἐμποδίζουσαν ὕλην, δὲν ἐδειλίασαν οὐδαμῶς, μ' ὅλον ὅτι οἱ αἰσθανθέντες αὐτοὺς ἐχθροὶ μὲ πῦρ κανονίων καὶ τουφεκίων ἐπῆλθον πρὸς αὐτούς. Οὗτοι δὲ ἀτρόμητοι εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν θάνατον, εἰσπηδῶσι τὴν Τάφρον, διώκουσι τοὺς φύλακας, καίτοι ὀχυρωμένους νῦν μᾶλλον, ἢ ἄλλοτε· καὶ εὐκολυνθέντες εἰς τὴν δίοδον ἐμβαίνουσιν εἰς τὸ Φρούριον, φέροντες τὰ σακκία ἀβλαβῆ καὶ σῶα μετὰ τὰ μεσάνυκτα τὴν πρώτην Δεκεμβρίου. Οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ ἅμα εἶδον τὴν δύναμιν ταύτην πλησιάζουσαν εἰς Σερπεντζὲ ἐξαίφνης καὶ παρ' ἐλπίδα, δὲν ἤθελε πιστεύσωσιν, ὅτι ἦτον τὸ Τακτικὸν Σῶμα, ἂν οἱ τούτου ὁδηγοὶ Ἰωάν. Τουρκοδῆμος, καὶ Ἰωάν. Μακρῆς δὲν τοὺς προανήγγειλον τοῦτο· Καὶ οὕτως ὁ Στρατηγὸς Κριεζιώτης ἅμα εἰδοποιηθεὶς τρέχει ἔξω τοῦ Σερπεντζὲ, κρατῶν γυμνωμένην τὴν σπάθην, καὶ παρορμῶν τοὺς περὶ αὐτὸν, σώζει τὸν φιλέλληνα καὶ μεγαλόψυχον Ταγματάρχην Ῥοβέρτον τὸν Γάλλον, ὅστις ἀγνοῶν ἐπέπεσεν εἰς δέκα ἐχθροὺς κατὰ τὴν τάφρον, καὶ ἔλαβεν 24 πληγὰς ἀπό τε ξίφη καὶ σφαιρίδια κανονίων, τὸν ὁποῖον ἀράμενος ἐπ' ὤμων ὁ γενναῖος Ἰωάννης Τουρκοδῆμος Κουντουριώτης, ἀπεκόμισεν εἰς Ἀκρόπολιν· ἀπέθανε δὲ τῇ 6 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς θρηνούμενος παρὰ πάντων τῶν στρατιωτῶν του καὶ ὅλης τῆς φρουρᾶς. Ἀπέθανον δὲ ἀπὸ μὲν τὸ Τακτι-

κὸν οἱ πάντες τέσσαρες· τοῦ δὲ Στρατηγοῦ Κριεζιώτη δύο· ἐπληγώθησαν δὲ τοῦ μὲν Τακτικοῦ 12, τοῦ δὲ Κριεζιώτη δύο.

Οἱ ἀποκλεισμένοι δὲ πληροφορηθέντες τὰς νίκας τῶν ἡμετέτων κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα τὴν ἔνδοξον ἐκείνην τῆς Ῥάχοβας, ἐπανηγύρισαν εἰς τὸ Φρούριον πυροβολήσαντες τρὶς διά τε τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου πυροβολικοῦ· ὁ ἐχθρὸς κατηφὴς, καὶ περίλυπος ἤκουε τὸν κρότον, καὶ ἐνόμιζε πληγωμένον ἑαυτόν· οἱ δὲ Ἀλβανοὶ νοήσαντες τὴν χατάν μας συνετουφέκιζον καὶ αὐτοὶ, ὑποκρινόμενοι ἐχθροπραξίαν. Ὁ Κιουταχῆς διατρίβων εἰς Πατίσια ὑπέλαβε τὸ πρᾶγμα ἐξόρμησιν τῶν ἡμετέρων πρὸς τὰ αὐτοῦ ὀχυρώματα, καὶ ἐνησχολήθη εἰς ἐξασφάλισιν.

Ὁ Φαββιὲρ εἶχε γνώμην, ἀφοῦ παραδώσῃ εἰς τὸ Φρούριον τὴν βαρούτην νὰ ἀπέλθῃ πάλιν τὴν ἀκόλουθον νύκτα. Ἀφοῦ δ' ἐκοινοποίησε τὴν γνώμην του πρὸς ἡμᾶς, ἐνεκρίθη παρὰ πάντων νὰ γένῃ πρότερον ἔξοδος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν διὰ νὰ ἀνδραγαθήσουν ἄλλην μίαν φορὰν οἱ Τακτικοὶ ἑνωμένοι μὲ τοὺς ἀτάκτους καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν πεῖραν τῶν ἀποκλεισμένων εἰς τὰς κατ' ἐχθρῶν ἐξορμήσεις· καὶ οὕτω προδιατεθειμένοι καὶ προπαρασκευασμένοι, ὁ μὲν Στρατηγὸς Δ. Εὐμορφόπουλος λαμβάνει τὸ μεσημβρινοανατολικὸν μέρος κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Φρουρίου, ὁ δὲ Στρατηγὸς Κριεζιώτης τὸ μέρος κατὰ τὴν Ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὰ πέριξ, τὸ δὲ Τακτικὸν λαμβάνει μέρος μὲν νὰ φυλάττῃ τὰς θέσεις τῶν Ἀτάκτων, ὅσοι ἔμελλον νὰ ἐξέλθωσι, μέρος δὲ νὰ ἐπιπέσῃ εἰς τὴν τάφρον, τὴν ὁποίαν διῆλθον εἰς τὴν εἴσοδόν των. Ὁ δὲ Παππᾶ Κώνστας Τζαμάλας ὑπεισῆλθεν εἰς τὸ κανονοστάσιον, κείμενον εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Μουσείου· τοὺς Ὁπλαρχηγοὺς τούτους ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι Ἀξιωματικοὶ μεγαλόψυχοι, οἷος ὁ Τριαντάφυλλος Τζουρᾶς, καὶ Τόλιας Νικολάου. Ἡ ὥρα τῆς ἐξορμήσεως ἐπλησίαζε σχεδὸν εἰς τὸν ὄρθρον τὸν φέροντα τὴν ἕκτην τοῦ Δεκεμβρίου. Ἡ ὁρμὴ ἐγένετο μὲ ἐνθουσιασμὸν, οἱ Ἕλληνες ἐπιπίπτουσιν εἰς τοὺς ἐχθροὺς κατὰ πρόσωπον· τὰ πυροβολικὰ ἀντεβομβοῦσαν ἑκατέρωθεν· ἡ μάχη συνάπτεται μὲ ἀνδρείαν· οἱ περὶ τῶν Κριεζιώτην καὶ Εὐμορφόπουλον κυριεύουσι τὰς θέσεις τῶν ἐχθρῶν·

ΓΑΜΟΣ.

εἰσπηδῶσιν εἰς τὰς οἰκίας, καὶ τοὺς μὲν σφάζουσι, τοὺς δὲ διώκουσιν, ἄλλους δὲ λαφυραγωγοῦσιν· εἶτα προχωροῦσιν εἰς τὴν Πόλιν εἰσπηδῶντες ἀπὸ οἰκίαν εἰς οἰκίαν, φέροντες τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Ὁ ἐχθρὸς ἀδυνατεῖ καὶ φαίνεται στερημένος πολεμεφοδίων. Ἐπιφασκούσης τῆς ἡμέρας, καὶ γενομένης λαμπροτέρας, αὐξάνει ὁ θάνατος τῶν ἐχθρῶν, διότι καὶ ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις τῆς Ἀκροπόλεως τουφεκιζόμενοι ἀδιάκοπα, ἔπιπτον νεκροί· ἡ μάχη διήρκησεν ὥρας τρεῖς. Οἱ Ἕλληνες δὲ λεηλατήσαντες τάς τε οἰκίας καὶ τὰς καταληφθείσας θέσεις, ἐπανῆλθον φορτωμένοι λάφυρα. Τινὲς δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐμορφόπουλον καὶ Τζουρᾶν ἀπομακρυνθέντες εἰς τὴν Πόλιν δὲν ἐπρόφθασαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Φρούριον· ἀποσυρθέντες δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν σπηλαιὰν πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος ἠναγκάσθησαν νὰ ἐνστήσωσι μάχην ἐπὶ πολλὴν ὥραν· καθότι οἱ ἐχθροὶ βλέποντές τους ἐν τῇ σπηλαίᾳ, συναχθέντες πλῆθος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου, στήνουσιν ἓν κανόνιον, ἔνθα ἦν καὶ ὁ ἴδιος Κιουταχῆς. Ἐκεῖθεν λοιπὸν κτυπῶσι τοὺς ἡμετέρους· ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Ἀκλροπόλει στήσαντες κανόνιον, καὶ πυροβολήσαντες, ἀπεδίωξαν τὸ πλῆθος, διασκορπίζοντές τους τῇδε κἀκεῖσε· συντρίψαντες δὲ τοὺς τροχοὺς τοῦ ἐχθρικοῦ κανονίου, ἔκαμον τὸν Κιουταχῆν νὰ ἀναχωρήσῃ κατῃσχυμένος, ἀφοῦ εἶδε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον πολλῶν ἐδικῶν του. Γενομένης δὲ νυκτὸς οἱ ἀπὸ τῆς σπηλαιᾶς εἰσέρχονται εἰς τὸ Φρούριον. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἀπὸ μὲν τοὺς ἐχθροὺς ἔπεσον πολλοί, οἵτινες ἦσαν περισσότεροι παρ' ἄλλοτε· μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦν καὶ ὁ Πασσᾶς τῶν Βοσναίων, ὅστις παρεκάλει διὰ τὴν ζώγρησίν του· ἀλλ' εἰς τὴν ἔξαψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ θυμοῦ δὲν εἰσηκούσθη, διότι συνέβη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁρμῆς· ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπέθανον δέκα, καὶ ἐπληγώθησαν δεκαπέντε, ἰασίμως ὅμως.

Δὲν εἶναι περιττὸν νὰ σημειώσωμεν καὶ ἄλλην τινὰ ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀλβανῶν πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπηρέτουν Σουλτάνον. Ἡ Διοίκησις πληροφορημένη, ὅτι ὁ Λόρδ Κόχραν ὁ προσδοκώμενος ὡς ἐξ οὐρανοῦ, μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας φθάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀποκλεισμένους καὶ νὰ τοὺς χαροποιήσῃ μὲ τὴν ἀγγελίαν αὐτήν, ἀποστέλλει δύο πεζοὺς γραμ-

ματοκομιστάς· ἐξ ὧν ὁ εἷς ἐπροπορεύετο διὰ νὰ κατασκοπεύῃ, μήπως παρεμπέσωσιν εἰς ἐχθρούς· προχωρούντων δὲ συλλαμβάνεται ὁ προηγούμενος ἀπὸ Ἀλβανούς, ὁ δὲ ἕτερος ὀπισθοδρομεῖ. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν ἐξέτασαν καὶ ἔμαθον παρ᾽αὐτοῦ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Κόγχραν ἔρχονται μετὰ χαρᾶς καὶ μᾶς τὸ κοινοποιοῦν, προσθέτοντες ὅτι ἦλθε· καὶ διὰ νὰ μᾶς βεβαιώσωσι, μᾶς παρουσιάζουσι τὸν γραμματοκομιστὴν, ὅστις κατ᾽ ἐπιταγὴν τῶν Ἀλβανῶν μᾶς εἶπεν ὅτι ἦλθεν εἰς Αἴγιναν, παραβιάσας τὴν ἀλήθειαν. εἶτα δὲ τὸν ἔφερον εἰς τὸν Κιουταχῆν, ἐγχειρίζοντες καὶ τὰ γράμματα, καὶ διὰ νὰ μάθωσι τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα, συνηκολούθησαν ἐπέκεινα τῶν 300. Ὁ Κιουταχῆς ὅμως ἐθανάτωσε τὸν πεζὸν ὀνόματι Παναγῆν Ζωσίμου Κεφαλῆνα. Οὗτος δὲ ἦν ἐντὸς τοῦ Φρουρίου, καὶ ἐξαποσταλεὶς μὲ γράμματα, εἰς τὴν ἐπιστροφὴν συνελήφθη· ἐγένετο δὲ τοῦτο τὴν ὀγδόην Δεκεμβρίου. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκινδυνεύσαμεν ἐγώ τε καὶ οἱ δύο Νικόλαοι Ζαχαρίτζας καὶ Καρόρης ἀπό τε σφαίραν κανονίου καὶ βόμβαν· ἡ μὲν σφαῖρα διεπέρασεν ὑπὲρ κεφαλῆς μίαν σπιθαμὴν, ἡ δὲ βόμβα ἐξεῤῥάγη ἐνώπιον ἡμῶν, οἵτινες πεσόντες κατὰ γῆς ἐσώθημεν. Τοιούτους κινδύνους καὶἄλλοτ᾽ ἐδοκιμάσαμεν πολλάκις πολλούς.

Πληροφορηθεὶς δὲ ὁ Κιουταχῆς ἐκ τῶν γραμμάτων περί τε τοῦ Κόχραν, καὶ τῶν μελετωμένων παρὰ τῶν ἡμετέρων εἰς διάλυσιν τῆς πολιορκίας, διέταξε πάραυτα νὰ ὀχυρωθῶσιν αἱ περὶ τὸ Φρούριον θέσεις του, καὶ νὰ ἐπισκευασθῶσι τὰ Βούρτζια τῆς πόλεως καὶ τλπ.

Ὁ Συνταγματάρχηςδὲ Φαββιὲρ ἀναβάλλει τὴν ἔξοδόν του ἐπ᾽ ὀλίγας ἡμέρας, ἐνασχολούμενος νὰ τρυπήσῃ δύο τρεῖς σφονδύλους ἐκ τῶν κατεδαφισμένων κιόνων τοῦ Παρθενῶνος, τοὺς ὁποίους γεμίσας βαρούτην, καὶ ἐνδέσας κατεκύλισεν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἕνα καθ᾽ ἕνα ἐκ διαλείμματος ἡμερῶν πρὸς τὰς ὑποκάτω οἰκίας, ἔνθα ἐφύλαττον Τοῦρκοι· ἐκραγέντες δὲ οὗτοι ἐκρήμνισαν μὲν σεσαθρωμένους τινας τοίχους ἡ ζημία ὅμως δὲν ἦτον ἀνάλογος μὲ τοὺς κόπους τοὺς καταβληθέντας εἰς τὴν κατασκευὴν τούτου τοῦ φαινομένου. Τέλος ἀποφασίζει νὰ ἐξέλθῃ, καὶ δὶς ἐμποδίζεται ἀπὸ παρεμπίπτοντα ἐμπόδια. Ἂν

ὅμως δὲν ἤθελε συλλάβῃ ὑποψίαν προδοσίας τῆς ἐξόδου του, ἤθελεν εὐκολυνθῇ νὰ ἐξέλθῃ. Συνέβη δὲ τοῦτο εἰς τὰς 19 καὶ 23 Δεκεμβρίου.

Τὴν 25 τούτου τοῦ μηνὸς ἀποστέλλει ὁ ἐχθρὸς κατέναντι ἡμῶν δεδεμένον τὸν Ἀθανάσιον Παππᾶ Ἐμμανουὴλ, συλληφθέντα εἰς Ταλαντονῆσι πρό τινων ἡμερῶν· τὸν ὁποῖον παρήγγειλε νὰ μᾶς ἐξετάσῃ εἰς ποίαν κατάστασιν εἴμεθα, καὶ ἐν ταὐτῷ νὰ μᾶς προτρέψῃ νὰ παραδώσωμεν τὸ Φρούριον εἰς τὸν Κιουταχῆν, ὅστις εἶναι πρόθυμος νὰ δεχθῇ ὁποίας συμφωνίας ἠθέλαμεν τὸν προβάλῃ εἰς ἀσφάλειάν μας· ὑποσχόμενος προσέτι καὶ πληρωμὴν χρημάτων. Ἡμεῖς δὲ συλλυπηθέντες τὸν δέσμιον Ἕλληνα συναδελφόν μας, κατεγελάσαμεν τὴν μωρίαν τοῦ ἀποστείλαντος· ὑπολαμβάνων ὁ Κιουταχῆς τοὺς ἀποκλεισμένους μωροὺς ἐμφαίνει ὅτι ἐστερεῖτο ἀγχινοίας, διότι ἔπρεπε νὰ ἐννοῇ ὅτι ὁ τρόπος οὗτος ἦτον παιδαριώδης.

Ὁ πολιορκητὴς ἐχθρὸς ἀμετακίνητος εἰς τοὺς σκοπούς του, ἀκούραστος εἰς τὸ νὰ ἐργάζεται, βιασμένος νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἅλωσιν τοῦ Φρουρίου, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν μέρους μελετᾷ νὰ καταλάβῃ τὸν Σερπεντζὲ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἐπιχειρίζεται πάλιν ὑπονόμους διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν προμαχῶνα τοῦ ὕδατος· καὶ σπουδαίως ἐνασχολεῖται εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν δύο τούτων σκοπῶν του. Καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν Σερπεντζὲ, γνωρίζει ὅτι πρέπει νὰ προκαταλάβῃ τὸ σπήλαιον τοῦ Βάκχου (Χρυσοσπηλαιώτισσαν) διὰ νὰ εὐκολυνθῇ ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἅλωσιν τοῦ Σερπεντζέ. Τὸν τόπον τοῦτον τοῦ Βάκχου ἐφύλαττεν ὁ Διονύσιος Εὐμορφόπουλος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ἔχων στρατιώτας εὐπειθεῖς καὶ ζηλωτάς.

Ἔστησε λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς δύο κανόνια κατὰ τὴν ἁγ. Παρασκευὴν, ἐξ οὗ ἐκτύπα τὸ σπήλαιον, νομίζων, ὅτι οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Βάκχου ζαλισμένοι ἀπὸ τὸν πυκνὸν καὶ βλαβερὸν κανονοβολισμὸν, δὲν ἤθελον δυνηθῇ νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν ἐπέλευσιν τῶν πολεμίων. Ἐφῳ ὁ Κιουταχῆς μετὰ τῶν μελλόντων νὰ ἐφορμήσωσι ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ Μουσείου, ἐθεώρει τὰ γινόμενα, ἀναμένων καὶ τὴν ὥραν, καθ᾽ ἣν ἔμελλε νὰ δώσῃ τὸ σημεῖον τῆς ἐφορμήσεως· ἀλλ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ βλέπει ἰδίοις

ὄμμασι μὲ δύο μόνον κανόνια τῆς Ἀκροπόλεως τὰ μὲν κανονοστάσιά του συντετριμμένα, τοὺς δὲ πυροβολιστάς του θανατωμένους, καὶ τοὺς περὶ τὰ κανονοστάσια φύλακας διασκορπισμένους. Ἐν τοσούτῳ βλέπει τοὺς πολιορκημένους δυνατοὺς εἰς τὰς θέσεις των, τὰ δὲ πυροβολικά του καί τοι πολλὰ καὶ πυκνὰ ἀδύνατα νὰ ἀποτελέσουν βλάβην, διὰ τὸ ὁποῖον δειλιῶσιν οἱ βάρβαροι, καὶ ἀφίνουσιν ἀτελὲς τὸ ἐπιχείρημα, καταβάντες ἀπὸ τοῦ Μουσείου κατησχυμένοι, μεθ' ὧν καὶ ὁ Κιουταχῆς. Οἱ ἀπὸ τοῦ Φρουρίου δὲ βλέποντες αὐτοὺς καταβαίνοντας ἔνθεν κἀκεῖθεν, ἔβαλον τὰς χλευαστικὰς φωνὰς πρὸς αὐτούς,[3] καταγελῶντες πικρότατα τὸ δρᾶμα τοῦτο· ἐγένετο δὲ τὴν 6 Ἰανουαρίου 1827.

Τὴν ἐρχομένην δὲ νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ ἐτελειοποιήθη ὑπόνομος ἐπιβουλευομένη ἐκείνας τοῦ ἐχθροῦ, ἀποβλεπούσας τὴν καταστροφὴν τοῦ προμαχῶνος, ὡς εἴπομεν, ἀποφασίζεται μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ὑπονόμου νὰ καταλάβωσιν οἱ ἡμέτεροι τὴν Ὑπαπαντήν, καίτοι ὀχυρωμένην ἰσχυρῶς. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο τῷ ὄντι ἦτον τολμηρόν· ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ὑπερενίκησε πᾶσαν δυσκολίαν. Ὅθεν περὶ τὰ μεσάνυκτα δίδεται τὸ πῦρ εἰς τὴν ὑπόνομον· ἡ ἔκρηξις ἐγένετο τρομερά· πέτραι πολλαὶ ἀνυψώθησαν· ὁ σεισμὸς τῆς γῆς ὁμοίως μέγας, ὥστε καὶ οἱ ἐν Ἀκροπόλει τὸν ᾐσθάνθησαν· ἀπεῖχε δὲ τοῦ προμαχῶνος ὀργυιὰς 18· οἱ ἐχθροί, ὡς εἰκός, ἐταράχθησαν· οἱ ἐργαζόμενοι τὰς ὑπονόμους, οἱ μὲν ἀπέφυγον τὸν θάνατον, οἱ δὲ συνετάφησαν εἰς τὰ χώματα· οἱ δὲ διωρισμένοι Ἕλληνες εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Ὑπαπαντῆς τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν εἰσπηδῶσιν ἐντός, καὶ τοὺς φύλακας τοὺς μὲν θανατώνουσι, τοὺς δὲ διώκουσιν, ἄλλους δὲ συλλαμβάνουσι, καὶ ἁρπάσαντες πᾶν τὸ εὑρεθὲν ἐκεῖ, ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου δὲν ἦτον διὰ νὰ ἐμβῶσι καὶ νὰ ἐκβῶσι παραυτα, ἀλλὰ νὰ κερδήσωσι τὴν θέσιν, διὰ νὰ μὴ τὴν ἔχωσι πλέον οἱ ἐχθροὶ εἰς τὸ νὰ μᾶς καταταλαιπωρῶσι μὲ τὰς ἀδιακόπους ἐργασίας τῶν ὑπονόμων· ὀνειδισθέντες δὲ εἰς τοῦτο ἀπεκρίθησαν ὅτι «ἂν ὁ ἐχθρὸς δοκιμάσῃ πάλιν ὑπόνομον, εἴμεθα πρόθυμοι καὶ δευτέραν φορὰν νὰ πράξωμεν τὸ αὐτὸ καὶ χωρὶς βοηθείας ὑπονόμου.»

Ἐν τοσούτῳ ὁ πυροβολισμὸς ἐξακολουθεῖ ἑκατέρωθεν χωρὶς διακοπὴν οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας· ὁ ἐχθρὸς πληροφορηθεὶς, ὅτι εἰς τὸ οἴκημα τοῦ Ἐρεχθέως (τὸ ὡραῖον τοῦτο καὶ μοναδικὸν εἰς ἀφθαρσίαν λείψανον τῆς ἀρχαιότητος) συνοικεῖ ἡ οἰκογένεια τοῦ Γκούρα μετὰ τῶν συγγενῶν της, στρέφει τὰ κανόνιά του πρὸς αὐτὸ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην· καὶ κατὰ δυστυχίαν θραύεται εἷς κίων, καὶ ἑτέρου τὸ ἐπιστύλιον· ἐπειδὴ δὲ τὸ βάρος τὸ ἐπὶ τῶν κιόνων ἦτον πολὺ, (καθότι ὁ Γκούρας διὰ νὰ μένῃ ἀβλαβὴς ἡ σκέπη τοῦ οἰκήματος ἀπὸ ἐπίπτωσιν βομβῶν, εἶχεν ἐπιθέσῃ χῶμα πάμπολυ, τὸ ὁποῖον ὠφέλησεν ἐναντίον τῶν βομβῶν), ἐκλιπούσης δὲ τῆς δυνάμεως τῶν δύω κιόνων, ἡ βαρυτάτη σκέπη μὴ δυναμένη νὰ μένῃ ἀσάλευτος εἰς τὴν συμβᾶσαν κενότητα, πίπτει καὶ καταπλακώνει ἕνδεκα ψυχὰς, τὴν γυναῖκα τοῦ Γκούρα, τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Κάρμεναν μετὰ τεσσάρων της θυγατέρων, μίαν ἀνεψιὰν τοῦ Γκούρα, μίαν θεράπαιναν, καὶ τρεῖς παῖδας, ἐκ τῶν ὁπλίων ὁ εἷς ὀνόματι Λεονάρδος, ἐκ μητρὸς Ἀθηναίας ἐτῶν 14, ἦτον νέος ἀνδρεῖος καὶ καλὸς, ὅστις ἔδωκε δείγματα μεγάλων ἐλπίδων. Ἐσώθησαν δὲ καὶ ἄλλαι τέσσαρες ψυχαὶ εὑρεθεῖσαι ἐντὸς κοιμώμεναι. Συνέβη δὲ τοῦτο περὶ τὰ μέσα τῆς νυκτὸς, τῆς φερούσης τὴν 13 Ἰαννουαρίου. Καθ' ἣν δὲ ὥραν ἐγένετο ἡ ἀνασκαφὴ, ἡ Γκούραινα ὑπῆρχεν εἰσέτι θερμὴ, ὅτι δὲν ἦτον ἀποπνέουσα παρευθὺς, διὰ τὸ νὰ ὑπεκράτησε τὸ πέπλωμα ἀέρα.

Δὲν νομίζω περιττὸν νὰ σημειώσω τὴν εὐχὴν τοῦ μακαρίτου Γκούρα πρὸς τὴν συμβίαν αὐτοῦ πρὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ὀλίγας ἡμέρας· ἐνῷ συνωμιλοῦσε περὶ μελλούσης καταστάσεως καὶ μελλόντων ἀκολούθων, λέγει πρὸς αὐτὴν παρόντος καὶ ἐμοῦ. « Ἐὰν ἀδελφὴ, φυλάξῃς τὴν τιμὴν τοῦ ἀνδρός σου μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ θεὸς νὰ σὲ διαφυλάξῃ ὑγιῆ· καὶ ἐξ ὅλης μου καρδίας σοὶ εὔχομαι νὰ ἀπολαύσῃς μὲ ὅλην τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅσα σοὶ ἀφίνω εἰς τὴν διαθήκην μου· εἰ δὲ καὶ φανῇς ἄπιστος, καὶ μὲ ἀλησμονήσῃς, ὀγλίγωρα ὁ θεὸς νὰ σὲ στείλῃ κατόπιν μου ». Ἡ εὐχὴ δὲ αὕτη ἐπληρώθη οὕτω πως. Ὁ αὐτάδελφός της Ἀναστάσιος Λιδωρίκης ἅμα ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Γκούρα, ἔρχεται εἰς τὸν Ν. Κριεζιώτην, ὑπόσχεται αὐτῷ εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελ-

φήν του Γκούραιναν, καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Κριεζιώτου εἰς τὸ Φρούριον, κοινοποιεῖ δι' ἐπιστολῆς τὰς νέας συμφωνίας πρὸς αὐτὴν, συμβουλεύων καὶ προτρέπων νὰ στέρξῃ εἰς τὸ συνοικέσιον, ὅτι εἰς τὸν Κριεζιώτην θέλει εὕρῃ τὸν Γκούραν· καὶ οὕτως ἡ πιστὴ Γκούραινα συνενοήθη πάραυτα μετὰ τοῦ Κριεζιώτου, ἥτις δὲν ὑπέμεινε τὴν χηρείαν κἂν ἕως οὗ ἐξέλθῃ τοῦ Φρουρίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις, συγκειμένη ἀπὸ Ἀνδρέαν Ζαήμην.(α) Πρόεδρον, Πέτρον Μαυρομιχάλην (β), Ἀναγνώστην Δεληγιάννην,

---

(α) Ὁ ἔνδοξος οὗτος ἀνὴρ, εἷς τῶν πρωταγωνιστῶν καὶ προμάχων τῆς ἐλευθερίας, ἀπεβίωσε τὴν τετάρτην Μαΐου τοῦ 1840 ἐν Ἀθήναις, καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐνδόξως. Εἶχε δὲ ἡλικίας ἔτη περὶ τὰ πεντήκοντα.

(β) Περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου λέγω καὶ ἤδη, ὅ,τι εἶπον καὶ ἄλλοτε ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ· ὅτι τὸν ἄνδρα τοῦτον ἡ θεία Πρόνοια κατὰ προορισμόν της ἐξελέξατο σκεῦος ἐκλογῆς, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ Ἔθνος του ἡ πέτρα, ἐφ' ἧς οἰκοδομήθη τῆς Πατρίδος ἡ ἐλευθερία.. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τὸν Πέτρον «Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν» δὲν ἐννόει ὅτι εἰς τὸν Πέτρον ἀποκλειστικῶς ἔδιδε τὸ πᾶν τῆς οἰκοδομῆς, διότι εἶχε καὶ τόσους ἄλλους Ἀποστόλους ἐπίσης ζηλωτὰς καὶ πιστοὺς, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ διδάξῃ τοὺς μαθητάς του, ὅτι εἰς πᾶν ἔργον θεάρεστον, εἰς πᾶν ἐπιχείρημα θεοφιλὲς, εἰς πᾶν σύστημα φιλανθρωπικὸν, κοινωφελὲς, ἡ θεία Πρόνοια ἐκλέγει τὸ κέντρον, ἀφ' ὅτου μέλλουσι νὰ κινηθῶσι τὰ ὄργανα τοῦ ἐπιχειρήματος. Ἡ θεία Πρόνοια ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἄνθρωπον, πρὸς τὸν ὁποῖον νὰ συγκεντρωθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ μεγάλου ἐπιχειρήματος. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐκλογῆς, πρὸς ὃν διεφύλαξε καὶ τὴν κλῆσιν Πέτρος, διὰ νὰ εἰπῇ καὶ πρὸς τοῦτον ὅ,τι εἶπε καὶ πρὸς τὸν Πέτρον Ἀπόστολον, «Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ταύτῃ οἰκοδομήσω τοῦ λαοῦ μου τὴν ἐλευθερίαν». Πρῶτος λοιπὸν ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὕψωσε τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος. Ἐτελεύτησε δὲ τὴν 17 Ἰαννουαρίου 1848 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν ἑβδομήκοντα ἕξ.

Σπυρίδωνα Τρικούπην, Ἰωάννην Βλάχον (α), Τζαμαδὸν, Χατζῆ Ἀνάργυρον, Δημητρακόπουλον, Ἀναγνώστην Μοναρχίδην, καὶ Κωνσταντῖνον Ζῶτον. Ἡ Διοίκησις αὕτη ἐπροσπάθησεν ὅλαις δυνάμεσιν εἰς σωτηρίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὡσαύτως καὶ ὁ Βλάχος ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του δὲν ἀφῆκεν οὐδεμίαν εὐκαιρίαν νὰ διαφύγῃ ἄπρακτος ὑπὲρ τῆς φίλης Πατρίδος του. Ἅμα δὲ πληροφορηθεῖσα τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀποκλεισμένων ἡμῶν, ἔχουσα καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν δύναμιν τοῦ πολιορκητοῦ, ἥτις δὲν ἐδύνατο νὰ ἀπαυδήσῃ ἀπὸ τὰς ἀντιστάσεις τῶν ἀποκλεισμένων, ἐκίνησε πάντα λίθον, διὰ νὰ συστήσῃ καὶ ἕτερον στρατόπεδον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐκτὸς ἐκείνου τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην. Τὸ Στρατόπεδον τοῦτο συνίστατο ἀπὸ Ὁπλαρχηγοὺς Βάσσον Μαυροβουνιώτην, Ἰω. Νοταρᾶν, Παναγιώτην Νοταρᾶν, Μακρυγιάννην, Προκόπιον Καντζαντώνην, καὶ Δημήτριον Μπούρμπαχιν (β). Μετὰ τούτων συνενώθη καὶ τὸ Τακτικὸν Σῶμα, τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Χαραλάμπου Ἰγγλέση Κεφαλῆνος.

Ἀφοῦ λοιπὸν συνῆλθον τὰ Σώματα ταῦτα εἰς Σαλαμῖνα, τὸ ὅλον συμποσούμενον εἰς ἓξ χιλιάδας, διαιρεῖται εἰς δύο· καὶ τὸ μὲν ἓν ὑπὸ τὸν Βάσσον, Μπούρμπαχιν, Π. Νοταρᾶν, καὶ Προκόπιον Κατζαντώνην, ἐκστρατεύει διὰ ξηρᾶς ἀπὸ Ἐλευσῖνος, καὶ

(α) Ὁ διάσημος οὗτος Ἀθηναῖος ἐτελεύτησε τῇ 28 Δεκεμβρίου 1842 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 45, ἐγκαταλείψας χήραν γυναῖκα καὶ τέκνα ὀκτὼ, ἄῤῥενα ἓξ, καὶ δύο θήλεα, ὧν ὁ μεγαλήτερος ἐστὶν Ἀλέξανδρος Βλάχος, νέος χρηστῶν ἠθῶν καὶ εὐγενὴς εἰς τὴν συμπεριφοράν του.

(β) Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος μόλις πρώτην φορὰν ἐφάνη εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀμέσως ἀπῴχετο, εἶναι χρέος μας νὰ φανερώσωμεν κἂν τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος. Ὢν δὲ πρὸ χρόνων πολλῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας συναγωνιζόμενος 23 ὅλα ἔτη μετὰ τῶν Γαλλικῶν Στρατευμάτων, ὅστις διὰ τὴν ἀξιότητά του καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετήν του ἐπροβιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Συνταγματάρχου, ζήλῳ πατριωτικῷ κινούμενος, ἀπεφάσισε νὰ ἀγωνισθῇ καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας Πατρίδος του· καὶ ἅμα ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα προβάλλει τὸν σκοπόν του εἰς τὴν Διοίκησιν, καὶ ἐξαιτεῖται νὰ τῷ δοθῇ ἄδεια, ἵνα στρατολογήσῃ δι' ἐξόδων του, ὅσους δυνηθῇ, ἐκτὸς τῆς τροφῆς των, καὶ νὰ ἔλθῃ ὅπου διαταχθῇ. Ἡ Διοίκησις ἐδέχθη μετὰ

τοποθετεῖται εἰς Καματερόν. (α) Τὸ δὲ ἕτερον ὑπὸ τὸν Ἰωάν. Νοταρᾶν, Μακρυγιάννην, καὶ Ἰγγλέσην, ἀποβαίνει εἰς Μουνυχίαν συγχρόνως τοῖς ἐν Καματερῷ ἐπὶ τῆς αὐτῆς νυκτὸς τῆς φερούσης τὴν 25 Ἰαννουαρίου. Συμμετέσχον δὲ τῆς ἐκστρατείας ταύτης καὶ σημαντικοὶ Φιλέλληνες, οἵτινες συνέδραμον προθύμως νὰ ἀγωνισθῶσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ εἰς τὸν ὑπὲρ Ἀθηνῶν ἀγῶνα. Μεταξὺ τῶν Φιλελλήνων τούτων εἶναι ὁ Συνταγματάρχης Γόρδων, ὅστις ἀνέλαβε τὴν διὰ θαλάσσης διεύθυνσιν τῆς ἐκστρατείας, ἐξοδεύσας πολλὰ ἐξ ἰδίων· καὶ ὁ Συνταγματάρχης Κάρολος Εἴδεκ μετά τινων ἄλλων ἀξιωματικῶν Βαυαρῶν. Συνεβοήθουν δὲ τὸ Στρατόπεδον τοῦτο καὶ τρία πλοῖα, δηλ. τὸ Ἀτμοκίνητον ἡ *Καρτερία* κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Καρτεροψύχου Ἄστιγκος, καὶ δύο Βρίκια Ψαριανὰ, τὸ μὲν Ν. Γιανίτζη, τὸ δὲ Δημητρίου Παππᾶ Νικολῆ.

Ἅμα δὲ ἀπέβησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Μουνυχίαν, ἡ ἐπὶ τοῦ λόφου λεγομένου *Καστέλλα* Τουρκικὴ φυλλακὴ βλέπουσα τοὺς ἡμετέρους, τουφεκίζουσι τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν, ἀλλ᾽ οὗτοι ἀλλαλάξαντες μιᾷ βοῇ, κατετρόμαξαν τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες κατέφυγον νὰ ἀσφαλισθῶσιν εἰς τὸ Μοναστήριον ὁ *ἅγιος Σπυρίδων*, καὶ εἰς τὸν πύργον τοῦ Τελωνείου· οἱ ἡμέτεροι ἐνησχολήθησαν αὐθωρεὶ εἰς προμαχῶνας καὶ χαρακώματα ἐπὶ τῆς Καστέλλας, καὶ περὶ τὴν Καστέλλαν· καὶ θέσαντες ἐννέα κανόνια ἐπ᾽ αὐτῆς, ἐσχημάτισαν αὐτὴν Φρούριον. Ἦν δὲ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὅλου Σώματος τούτου, τῶν μὲν Τακτικῶν πεντακοσιοστὸς μετὰ εἴκοσι Φιλελλήνων, τῶν Ἀθηναίων δὲ ὁμοίως πεντακοσιοστὸς, οἱ δὲ περὶ τὸν Ἰω. Νοταρᾶν ἦσαν σχεδὸν χίλιοι.

Ἡμεῖς δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ Φρουρίου βλέποντες πυρσοὺς (φωτιὰς) εἰς Καματερὸν, πυρσοὺς εἰς Μουνυχίαν καὶ Πειραιᾶ, ἐπλήσθη-

---

χαρᾶς τὴν αἴτησίν του· καὶ οὕτω συνάξας περὶ τοὺς 800, ἑνώθη μετὰ τῶν προειρημένων Ὁπλαρχηγῶν.

(α) Τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον κατοικήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ὁ πρῶτος οἰκιστὴς ἐπωνομάζετο Καματερὸς ἐκ Χαστιᾶς, ἐξ οὗ καὶ τὸ χωρίον Καματερόν. Πλησίον τούτου πρὸς ἄρκτον κεῖται ὁ παλαιὸς δῆμος Φρέαρροι, καλούμενος τὴν σήμερον ζωφρέαρροι, ἀκατοίκητος ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν.

μεν χαρᾶς· καθότι εἴμεθα μὲν προειδοποιημένοι τὸ τοιοῦτον, ὅμως δὲν ἐπιστεύομεν.

Ἡμέρας δὲ ὑποφαινομένης εἰσελθὸν τὸ ἀτμοκίνητον εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἄρχεται τοῦ κανονοβολισμοῦ, κτυπῶν τὸ Μοναστήριον καὶ τὸν πύργον τοῦ Τελωνείου, ἔνθα ἦσαν κλεισμένοι ἐχθροί. Ὁ πυροβολισμὸς διήρκησε δι' ὅλης ἡμέρας. Ὁ ἐχθρὸς ἐκυριεύθη ἀπὸ ἄκραν ἀμηχανίαν καὶ ταραχήν· θέλει νὰ σώσῃ τοὺς ἐν τῷ Μοναστηρίῳ καὶ πύργῳ, καὶ δὲν δύναται· στέλλει περίπου 100 Ἱππεῖς εἰς βοήθειαν αὐτῶν, πλὴν φεύγουσιν ἄπρακτοι καὶ κτυπημένοι. Μετὰ ταῦτα ἔστειλε τινὰς πρὸς τὸν Κερατόπυργον διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν θέσιν αὐτήν· ἔστησε καὶ κανόνιον κατὰ τὸ Λειβάδι διὰ νὰ κτυπήσῃ ἐκεῖθεν τὸ ἀτμοκίνητον· δὲν ἔβλαψεν ὅμως τίποτε. Τὸ δὲ ἀτμοκίνητον ἐξακολοθεῖ τὸ πῦρ, καὶ κρημνίζει τοίχους τοῦ Μοναστηρίου, και κατέθραυσε τὸν πύργον.

Ὁ ἐχθρὸς σκεπτόμενος περὶ τῶν δύω τούτων Ἑλληνικῶν Σωμάτων τῶν ἐν Καματερῷ καὶ τῶν ἐν Πειραιεῖ, καὶ θεωρῶν τοὺς ἐν Καματερῷ ἀδυνατωτέρους, ἀποφασίζει νὰ πολεμήσῃ πρῶτον τούτους, τοὺς ὁποίους ἀφοῦ χαλάσῃ, θέλει φοβίσῃ καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ οὕτω δὲν θέλει δυσκολευθῇ νὰ καταστρέψῃ καὶ τούτους. Πάραυτα λοιπὸν κινεῖται μὲ δύο χιλιάδας στρατοῦ ἐξ ἱππέων καὶ πεζῶν, φέρων καὶ δύο κανόνια, καὶ ἀντιπαρατάττεται ἐναντίον τῶν ἐν Καματερῷ τὴν 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἀνατείλαντος τοῦ Ἡλίου. Οἱ ἡμέτεροι ἦσαν ἐντὸς δύο χαρακωμάτων ὄχι ὅμως ὀχυρωμένων. Ὁ ἐχθρὸς ἀφοῦ ἐκανονοβόλησεν ἀρκετὰ ἐναντίον τῶν χαρακωμάτων, ἐφορμᾷ ἐπ' αὐτὰ, καὶ τρέπει εἰς φυγὴν τοὺς ἡμετέρους, ἐπιφέρων τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Ὁ δὲ Προκόπιος Κατζαντώνης μαχόμενος ἀνδρεῖος εἰς τὴν θέσιν του, ἀποθνήσκει ὁμοῦ μὲ ἑξήκοντα ἄλλους Ἀθηναίους, ἔχοντας τὸν ζῆλον θερμότερον ὑπὲρ τῆς ἰδίας μητρός των. Ὁ νέος οὗτος ἦτον ἀνδρεῖος, τίμιος, καὶ φιλόπατρις· ἔδειξεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος ἔργα ἐπαινετὰ, καὶ ὠφέλιμα· ἦν δὲ ἀνεψιὸς τῶν Λέκκιδων, Γεωργίου, Ἀναστασίου, καὶ Δημητρίου· βαθμὸν δὲ ἀξιώματος εἶχεν Ἀντιστρατήγου, ἔτη δὲ ἡλικίας εἶχεν 28· ὁ θάνατος τοῦ χρηστοῦ τούτου νέου ἐλύπησε πολλοὺς, ὅτι ἦτον

παρὰ πολλῶν ἀγαπώμενος· καὶ ἡ Πόλις ἡμῶν ἐστερήθη ἀγαθὸν Πολίτην. Μετ' αὐτοῦ δὲ ἀπέθανε καὶ ὁ γενναῖος Ἀναγνώστης Κιουρκατιώτης Μαινιδιάτης, ἀνὴρ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ νέος τὴν ψυχὴν, χρηματίσας ἀπ' ἀρχῆς Ὁπλαρχος τῆς Κωμοπόλεως Μαινιδίου, καὶ χρήσιμος ἀναδειχθεὶς Πολίτης. Ἀπέθανον δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων οἱ πάντες περὶ τοὺς διακοσίους. Μεθ' ὧν ἔπεσε καὶ ὁ ἀγαθὸς Πατριώτης Μπούρμπαχις.

Ἰδοὺ δὲ τὸ αἴτιον τῆς ἥττης. Ὁ Βάσσος (α) συνειθισμένος

(α) Ἡ Ἐπανάστασις ἀνύψωσε πολλοὺς ταπεινοὺς, καὶ τοὺς ἀνέδειξε μεγάλους· μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀνέδειξε καὶ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην ἐκ ταπεινοῦ καὶ φαυλοβίου, διάσημον καὶ Στρατηγὸν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἰς ἡλικίαν νεανικὴν ἐφάνη κατὰ πρῶτον εἰς Ἀθήνας τῷ 1820, ὅτε φυλακισθεὶς ὑπὸ τῆς τοπικῆς Ἐξουσίας κατὰ μήνυσιν Ὀθωμανοῦ τινὸς Σμυρναίου παρεπιδημοῦντος ἐνταῦθα, διὰ κλοπὴν ἣν ἔπραξεν ἐν Σμύρνῃ· ἦν γὰρ λωποδύτης· ἀπελύθη μετὰ καιρὸν, καταταχθεὶς στρατιώτης εἰς τὸ Σῶμα τὸ ἐκστρατεῦσαν κατὰ τοῦ ἀντάρτου Ἀληπασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων· καὶ ἡ αἰτία τῆς κατατάξεώς του ἦτον τοιαύτη. Ἐπεβλήθη παρὰ τῆς Ἐξουσίας εἰς τὴν Κοινότητα τῶν χριστιανῶν Ἀθηναίων, νὰ πέμψωσι στρατιώτας 120 κατὰ τοῦ μνησθέντος ἀντάρτου. Ἕνα τούτων ἐμίσθωσεν ἡ Κοινότης καὶ τὸν Βάσσον δια νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς φυλακῆς· διότι κατὰ τὸν Τουρκικὸν νόμον οἱ ἐγκληματίαι ἀξιοῦνται συγγνώμης, γενόμενοι στρατιῶται. Τοῦτον ὁ Σωματάρχης Λουκᾶς Πρωτομάστορης διώρισε σημαιοφόρον διὰ τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματός του· ἦν γὰρ ὑψηλὸς καὶ εὐειδὴς οὐκ ὀλίγον. Ἑπομένως διαλυθέντος τοῦ Ἀληπασσαλικοῦ πολέμου, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀγνώριστος, καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Εὔβοιαν, ὅπου ἐγένετο Σωματάρχης. Ζῶν δὲ ἀσέμνως καὶ βιαστὴς ἐπιπίπτει εἰς γάμον ἐν χωρίῳ Κριεζιὰ καὶ ἁρπάσας τὴν νύμφην, τὴν ἔφθειρε. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Ὁπλαρχῶν τοῦ τόπου Ν. Κριεζιώτης, συλλαμβάνει τὸν Βάσσον, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδειρε Κριεζιωτικὰ, τὸν ἔπεμψε δέσμιον πρὸς τὸν Φρούραρχον Ἀθηνῶν Γκούραν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1823. Κρατήσας δὲ αὐτὸν ὁ Γκούρας ἐν φυλακῇ τοῦ Φρουρίου μίαν ἑβδομάδα, τὸν ἀπέλυσε παρακλήσει τινῶν ἀξιωματικῶν τῆς Φρουρᾶς του· ἀλλ' ἀπολύων εἶπεν αὐτῷ ταῦτα. « Πρόσεχε καλὰ, μὴ καὶ δευτέραν φορὰν πράξῃς τοιοῦτον αἰσχρὸν ἔγκλημα· διότι ἂν καὶ ἄλλην μίαν φορὰν σὲ στείλουν εἰς χεῖράς μου δι' ὅμοιον ἔγκλημά σου, θέλω σοῦ κόψω τὴν κεφαλὴν ».

Ἀναχωρήσας δὲ ἐντεῦθεν ὁ Βάσσος ἀπῆλθε πάλιν εἰς Εὔβοιαν, καὶ

πέντε ἤδη ἔτη εἰς ἀτάκτους μάχας, ἐγνώρισεν ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ὠχυρωμένοι εἰς τὴν θέσιν, καθ' ἣν ἦσαν στρατοπεδευμένοι, καὶ οὕτως ἐπρόβαλεν ἀποχώρησιν πρὶν ἀντιπαραταχθῇ ὁ ἐχθρός· ἔπρεπεν ὅμως νὰ φροντίσῃ διὰ νὰ γένωσι τὰ χαρακώματα δυνατά. Ὁ δὲ Μπούρμπαχις ἀσυνείθιστος εἰς ἀτάκτους πολέμους, ἀγνοῶν καὶ τοὺς Ἕλληνας, ἀγνοῶν καὶ τοὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους καὶ κατεφρόνει ὡς ἀτάκτους, μόνος ὢν αὐτὸς τακτικὸς, ἐνόμισε καὶ τὴν θέσιν ἱκανὴν νὰ ἀσφαλισθῶσι, καὶ ἐπέμενε, λέγων, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ διασκορπίσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν, ἔχοντας αὐτὸν ὁδηγόν. Οἱ περὶ τὸν Βάσσον διὰ νὰ μὴ ψυχράνωσι τὴν προθυμίαν του, καὶ φανῶσι δειλοὶ μὲ τὴν ἀναχώρησιν, ἐνδίδουσιν εἰς τὴν γνώμην του, καὶ ὑπομένουσι τὸν ἐχθρόν. Δὲν ὑπῆρχεν ὅμως μεταξὺ αὐτῶν ἔμπειρός τις Ἀρχηγὸς, ἄλλως δὲν ἤθελε συμβῇ ἡ ἐπόνειδος αὕτη ἧττα.

Ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν νίκην ἐπανελθὼν εἰς Πατίσια, ἐπιστέλλει διὰ νυκτὸς διά τινος χωρικοῦ συλληφθέντος εἰς τὴν μάχην πρὸς τοὺς ἐν Φρουρίῳ τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν.

« Τῇ 27 Ἰαννουαρίου 1827, Στρατόπεδον Ἀθηνῶν.

» Πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς Ν. Κριεζώτην, Στάθην Κατζηκογιάννην, καὶ λοιποὺς ἐγκρίτους τῶν εἰς τὸ Φρούριον τῶν Ἀθη-

---

προσπεσὼν εἰς τὸν Κριεζιώτην, ἐξήτησεν ἄφεσιν, καὶ ὑπεσχέθη ἀφοσίωσιν αὐτῷ. Ὁ Κριεζιώτης φύσει φιλόκαμπτος ἐν ταῖς ἱκεσίαις τῶν ἐχθρῶν του, τὸν ἐσυγχώρησε· καὶ ἔκτοτε ὁ Βάσσος σχηματίσας νέον Σῶμα στρατιωτῶν, προσεκολλήθη τῷ Κριεζιώτῃ· καὶ ἦσαν οἱ δύο ἀχώριστοι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου μέχρι τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὁ Βάσσος ἦτον πνευματωδέστερος τοῦ Κριεζιώτου, καθὼς καὶ κακοηθέστερος. Μὲ τὴν πρόοδον ὅμως τοῦ χρόνου ἐσωφρονίσθη καὶ διέπρεψε, βελτιωθεὶς κατὰ πάντα, χρηματίσας καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως. Συνέπεσε δὲ ἐν συναναστροφῇ φίλων νὰ εἰπῇ· « ἐν τῇ ζωῇ μου δὲν ἀπήντησα θαυμασιώτερον (ἀπορώτερον) παρὰ τὴν μεταβολὴν ἐμοῦ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ· ὁσάκις, ἐπρόσθεσε, διαλογίζομαι τὸν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως βίον μου, καὶ εἶτα τὴν θέσιν καὶ τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ἤδη εὑρίσκομαι, μένω ἐκστατικὸς εἰς τρόπον, ὥστε δυσπιστῶ ἂν ἐγὼ αὐτὸς εἶμαι ἐκεῖνος ὁ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ». Ἐτελεύτησε δὲ ἐκ νόσου τῇ δεκάτῃ Ἰουνίου τοῦ 1847, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν πεντήκοντα δύο.

νῶν ἀποκλεισμένων. Εἴδετε καὶ μὲ τὰ ἴδιά σας ὀμμάτια ἐκεῖνο ὁποῦ ἔπραξα σήμερον πρὶν τοῦ γεύματος ἐναντίον τῶν εἰς βοήθειάν σας ἐρχομένων καὶ εἰς Καματερὸν ἐστρατοπεδευμένων ὁμογενῶν σας, τὴν μόνην δηλαδὴ ἐλπίδα τῆς ἐδικῆς σας σωτηρίας· ἐπειδὴ ἤργησα νὰ τοὺς κτυπήσω, ἴσως ἐβάλατε τίποτε εἰς τὸν νοῦν σας· ἀλλὰ δὲν ἦτον ἄλλη αἰτία, εἰμὴ ὅτι κατεγινόμην εἰς τὴν διάταξιν καὶ τῶν ἐναντίον τῶν εἰς Δράκον (Πειραιᾶ) ὄντων ὁμογενῶν σας διορισθέντων Στρατευμάτων μου· εὐθὺς ὅμως ὁποῦ ἐκ τούτου ἐλευθερώθην, ἔγεινεν ἐκεῖνο τὸ περίφημον σιμερινὸν, ὃ ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὸ περιγράψω, παρὰ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ παρόντος, ἂν σᾶς εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν, πληροφορεῖσθε. Βλέπετε λοιπὸν ὁποῦ ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας σας δὲν ἔχετε· καὶ σᾶς λέγω ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ νίκαι ὁποῦ ὁ Θεὸς χαρίζε εἰς ἐμὲ, προέρχονται ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον σκοπόν μου, ὁποῦ ἐγὼ ἐπιθυμῶ μόνον τὴν ἡσυχίαν τῆς Κοινότητος, καὶ τὸ καθῆκον τοῦ καθενός. Διὸ καὶ σᾶς λέγω, ἂν θέλετε καὶ σεῖς τὸ ἐδικόν σας καλὸν, ἀποφασίσατε νὰ ἔβγετε αὐτόθεν· καὶ ὅστις θέλει ἂς σταθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν δούλευσιν· ὅστις δὲ μὴ, ἔχει ἄδειαν νὰ πηγαίνῃ, ὡς βούλεται, ὅπου θέλει. Δὲν σᾶς λέγω περισσότερον, παρὰ ἂν θέλετε, προτιμήσατε ἐκεῖνο ὁποῦ σᾶς ὠφελεῖ· ἐφ᾽ ᾧ καὶ αὔριον προσμένω ἀπόκρισίν σας· ὑγιαίνετε.

Ἡμεῖς ἀναγνώσαντες τὸ γράμμα, ἂν καὶ προλυπημένοι διὰ τὴν ἧτταν τῶν ἡμετέρων, ἐχάρημεν κατάτι, ἓν μὲν ὅτι ἐλάβομεν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀπασχολήσωμεν τὸν ἐχθρὸν δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἕως ὅτου νὰ ὀχυρωθῶσιν ἀσφαλῶς οἱ ἐν Μουνυχίᾳ, διὰ νὰ μὴ πάθωσι τὴν τύχην τῶν ἐν Καματερῷ· ἕτερον δὲ ὅτι ἐσυμπεράναμεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκεται εἰς δεινὴν θέσιν τῶν πραγμάτων του, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ μᾶς ἐκπολιορκήσῃ, σπεύδει εἰς αὐτὴν τὴν νίκην ἴσως μᾶς ἀπατήσῃ, νομίζων ἡμᾶς πεφοβισμένους. Γενομένης δὲ ἡμέρας, ζητεῖ τὴν ἀπόκρισιν· ἡμεῖς δὲ τὸν λέγομεν « αὔριον θὰ ἀποκριθῶμεν »· ὁ δὲ ἐπίστευσεν· ἐρχομένης δὲ τῆς δευτέρας ἡμέρας, ἀναζητεῖ τὴν ἀπόκρισιν· ἡμεῖς πάλιν τὸν λέγομεν νὰ προσμείνῃ ἕως αὔριον, ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν περὶ τούτου, ὡς μεγάλου πράγματος καὶ

σημαντικοῦ· ἐπείσθη ὁ ἐχθρὸς, νομίζων ἴσως ὅτι θέλει ἐπιτύχῃ τοὺς σκοπούς του· ἐρχομένης δὲ καὶ τῆς τρίτης, καθ' ἣν ἤλπιζε νὰ λάβῃ ἔγγραφον τὴν ἀπόκρισιν, ἀκούει πάλιν τὸ *αὔριον*. Τότε δὲ ἐγνώρισεν ὅτι περιγελᾶται καὶ ἠπατήθη· καὶ παραυτίκα συνάξας τὰς Δυνάμεις του, ἔρχεται ἐφωδιασμένος νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐν Πειραιεῖ, καὶ μάλλιστα τὴν Καστέλλαν. Καὶ παραταττόμενος εἰς τὸ πεδίον τοῦ Λειβαδίου καὶ τοῦ Μοναστηρίου, στήσας δὲ κανόνια τέσσαρα, ἔχων περὶ αὐτὸν τὸ Ἱππικόν του, ἔκαμε πρῶτος ἀρχὴν τῆς μάχης μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου τὴν 30 Ἰαννουαρίου· οἱ δὲ ἡμέτεροι ὠχυρωμένοι καλῶς, καὶ διατεθειμένοι ὡς ἔπρεπεν, ἀντεπέρχονται μὲ τρομερὸν πῦρ, ἡ μὲν Καρτερία διὰ τοῦ Ἄστιγκος ἀπὸ τοῦ λιμένος ἐκεραυνοβόλει πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, τὰ δὲ δύο Ψαριανὰ πλοῖα ἀφ' ἑτέρου μέρους ἐξηκολούθουν ὁμοίως· οἱ ἀπὸ τῆς Καστέλλας δὲ ἐπυροβόλουν δι' ἐννέα κανονίων· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων ἐτουφέκιζον ἐν ὅσῳ ἔφθανον τὸν ἐχθρόν. Τὸ πῦρ διήρκησεν ἑκατέρωθεν ἀρκετὴν ὥραν· ὁ ἐχθρὸς κτυπημένος ἀπὸ τόσον πῦρ Ἑλληνικὸν, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε δὲν εἶχε δοκιμάσῃ, ὄχι μόνον δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ ἔφοδον κατὰ τὴν συνήθειάν του, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη οὔτε κἂν τὰς θέσεις του νὰ κρατήσῃ· καθότι οἱ ἡμέτεροι βλέποντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν μεγάλην φθορὰν τῶν ἐχθρῶν, ὥρμησαν κατ' αὐτῶν· καὶ μὲ πρῶτον τοὺς ἀπεδιώξαν· θέλοντες δὲ οἱ ἐχθροὶ νὰ ἀναλάβουν τὰς θέσεις των, ἀποδιώκονται πάλιν, μὲ μεγάλην των φθορὰν, χωρὶς νὰ τολμήσωσι πλέον νὰ ἐπανέλθωσιν, ἀλλὰ διεσκορπίσθησαν, ἄλλοι μὲν ὁδεύοντες εἰς Πατίσια, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Πόλιν, καὶ ἄλλοι ἀλλοῦ. Εἶτα δὲ πρὸς τὸ ἑσπέρας ἀποφέρουσι τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς πληγωμένους, τοὺς μὲν εἰς τὴν Πόλιν, τοὺς δὲ εἰς Πατίσια. Ὅλοι σχεδὸν οἱ Ὁπλαρχηγοὶ τῶν ἡμετέρων ἠνδραγάθησαν κατ' αὐτὴν τὴν μάχην. Ὁ λαμπρὸν τόπον λαβὼν κατ' αὐτὴν Στρ. Μακρυγιάννης ἔκαμε λαμπρὸν ἐγκώμιον τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του Ἀθηναίων. Ὑπαρχηγοὶ δὲ τοῦ Σώματος τούτου ἦσαν Δημ. Ἀλ. Βενιζέλος, (α) καὶ Σπ. Δοντᾶς, συντελέσαντες πολὺ διὰ τῆς ἀνδρείας των·

(α) Οὗτος ἐστὶν ἀδελφὸς Παλαιολόγου καὶ Σπυρίδωνος Βενιζέλου.

ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἐχρημάτισαν ἀπ' ἀρχῆς πολεμισταὶ ἀνδρεῖοι μέχρι τέλους τῶν πραγμάτων. Οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ δὲ βλέποντες ὀφθαλμοφανῶς τὴν λαμπρὰν νίκην τῶν ἡμετέρων ἐπλήσθησαν χαρᾶς, πεποιθότες ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν θέλει δυνηθῇ εἰς τὸ ἑξῆς ν' ἀποδιώξῃ τοὺς ἡμετέρους ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς.

Ὁ ἐχθρὸς βλέπει τοὺς Ἕλληνας ἐνδυναμωμένους εἰς Μουνυχίαν καὶ Πειραιᾶ, τοὺς δὲ ἐδικούς του κλεισμένους εἰς τὸ Μοναστήριον. Βλέπει ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θέλει πολεμεῖ δύο Φρούρια, τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν Καστέλλαν. Διανοεῖται, ἂν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν λάβῃ, ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἐκβάλῃ τοὺς κατέχοντας αὐτὸν βοηθουμένους ἀπὸ Θαλάσσης. Ὅθεν πρὶν φθάσωσι νὰ συνέλθωσιν ἐκεῖ καὶ ἄλλαι δυνάμεις, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ γενῇ ἀπ' ἐκείνους τοὺς φυγόντας ἀπὸ Καματερὸν, ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ καὶ ἄλλην μίαν φορὰν τὴν τύχην του ἐναντίον τῶν εἰς Πειραιᾶ. Εἰς τὴν πρώτην λοιπὸν τοῦ Φεβρουαρίου ἔρχεται ἀπέναντι τῶν ἡμετέρων μὲ περισσοτέραν δύναμιν, δὲν τολμᾷ ὅμως νὰ πλησιάσῃ· βλέπει τοὺς οἰκείους αὐτοῦ πεφοβισμένους καὶ δειλοὺς διὰ τὴν προχθεσινὴν ἧτταν, μόλον τοῦτο προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐνθαῤῥύνῃ· τοὺς ἐνθυμίζει προλαβούσας νίκας· καὶ οὕτω τοὺς ἐμβάλλει εἰς μάχην, ἥτις καταντᾷ πεισματώδης, διαρκέσασα ὥρας σχεδὸν τέσσαρας· βλέποντες ὅμως οἱ ἐχθροὶ νὰ πίπτωσιν αὐτοὶ νεκροὶ μὴ δυνάμενοι μήτε τοὺς ἡμετέρους νὰ βλάψωσι, μήτε τοὺς ἐν Μοναστηρίῳ κλεισμένους νὰ σώσωσι, τρέπονται πάλιν εἰς φυγήν. Ἐνθαῤῥύνονται ἔτι μᾶλλον οἱ ἐν Πειραιεῖ, καὶ συλλαμβάνουσιν ἐλπίδας ὑψηλάς. Οἱ ἀπὸ τοῦ Φρουρίου δὲ βλέποντες τὴν ἧτταν τῶν ἐχθρῶν, χαίρουσι καὶ σκιρτῶσι, καὶ ἑτοιμάζονται νὰ ἐπιπέσωσιν εἰς τὰ περὶ τὸ φρούριον χαρακώματα τῶν ἐχθρῶν· ἀλλά τι παρεμπεσὸν ἀνέβαλε τὴν ἀπόφασιν. Ἀπέθανον δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων εἰς τὰς δύο τοῦ Πειραιῶς μάχας περὶ τοὺς ὀκτακοσίους, ἂν πρέπῃ νὰ πιστεύσωμεν τοὺς καλοὺς Ἀλβανοὺς, οἵτινες δὲν ἔλειπον διακοινοῦντες ἡμῖν τὰ κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν· ἀπέθανον δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ὄχι περισσότεροι τῶν δέκα.

Ὁ ἐχθρὸς μόλον τοῦτο δὲν ἡσυχάζει, δὲν κοιμᾶται, ἐργάζεται ὅλον ἓν, καὶ μένει σταθερὸς, ἐλπίζων πάντοτε νὰ

ἐπιτύχῃ τοὺς σκοπούς του· καὶ κατὰ μὲν τὸν Πειραιᾶ στήνει κανόνια, κατασκευάζει χαρακώματα, καὶ φυλάττει ἀπέναντι τῶν ἡμετέρων· πρὸς δὲ τοὺς ἀποκλεισμένους ἐξακολουθεῖ τὸ συνειθισμένον πυροβολικὸν, ἐπισκευάζων τὰ ὀχυρώματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἀπὸ τοῦ Φρουρίου δὲν ἔπαυον νὰ κτυπῶσι καὶ καταβάλλωσι. Πεπεισμένος δὲ ὅτι ἐν ὅσῳ οἱ ἡμέτεροι κατέχουσι τὸν Πειραιᾶ, δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ κυριεύσῃ τὸ Φρούριον, καθότι ἀπελπίσθη ἀπὸ τὴν τύχην τῶν ὑπονόμων του· ἦν δὲ καὶ πληροφορημένος, ὅτι ἡμεῖς δὲν εἴχομεν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ μετὰ πολὺν χρόνον, ἀποφασίζει καὶ τρίτην μάχην εἰς Πειραιᾶ· ἡ ἀπόφασίς του ἦτον φρόνιμος καὶ ἡ κρίσις του ὀρθή· διότι ἔλεγε πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν « Τί μᾶς ὠφελεῖ, ἂν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν κυριεύσωμεν ἐν ὅσῳ οἱ Ἕλληνες κατέχουσι τὸν Πειραιᾶ, καὶ δύνανται νὰ ἀντέχωσιν ἐκεῖ ἀσφαλέστερον, καταστήσαντες τὴν Καστέλλαν ἄλλο Φρούριον, ἔχοντες καὶ τὴν θάλασσαν ἐδικήν των ; Ὁ Πειραιεὺς θέλει μᾶς κατασταθῇ δεινότερον Μεσολόγγιον, ὅτι ἔχουσι πλησίον τὴν Σαλαμῖνα καὶ Αἴγιναν, μάλιστα δὲ Ὕδραν καὶ Σπέτζας (Τρικάρηνον.) ὥστε ὁ στόλος μας δὲν θέλει δυνηθῇ ποτὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς Πειραιᾶ, ἐνῷ περιπλέουν αὐτὸν τόσα Ἑλληνικὰ πλοῖα. Ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα νὰ δοκιμάσωμεν καὶ ἄλλην μίαν φορὰν τὴν τύχην μας ἐναντίον τῶν ἀπίστων· καὶ ἐλπίζω εἰς τὴν θείαν βοήθειαν μὲ τὴν εὐχὴν τοῦ μεγάλου Βασιλέως μας νὰ καταστρέψωμεν τὸν ἐχθρὸν, καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσωμεν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ ζητῇ ἐκεῖθεν τὴν σωτηρίαν του. Ὁ παντοδύναμος Θεὸς δὲν κατήσχυνεν ἕως τώρα τὰ ὅπλα μας, ἐλπίζω καὶ τώρα νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃ νὰ αἰσχυνθῶμεν· εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ ἄπιστοι ἄρχισαν νὰ λειποτακτοῦν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, καὶ νὰ μὴ πείθωνται εἰς τοὺς ἀρχηγούς των, καθὼς πολλάκις τὸ ἔδειξαν ». Ταῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια ἀφοῦ ὡμίλησεν ὁ Κιουταχῆς, οἱ περὶ αὐτὸν ὁμοφώνως ἐπαίνεσαν τὴν πρότασίν του, δείξαντες ἑαυτοὺς προθύμους εἰς τὴν ἀπόφασίν του.

Ἡ εἰκοστὴ τοῦ Φεβρουαρίου ὑπῆρξεν ἡ ἡμέρα τῆς μάχης, τὴν ὁποίαν ὁ ἐχθρὸς ἐνόμισεν ἁρμοδίαν δι' αἰτίαν τοιαύτην. Οἱ

ἡμέτεροι ἠθέλησαν νὰ ἐκτανθῶσι πέριξ τοῦ Φαληρικοῦ, διὰ νὰ καταλάβωσι καὶ ἄλλας θέσεις· καὶ ὁ μὲν Σπ. Δοντᾶς Ἀθηναῖος, καὶ ὁ Γεώργιος Σκουρτανιώτης ἐκ τῆς Ἀττικῆς, καὶ Χ. Νίκας μετὰ τοῦ Μπεκιάρη, κατέλαβον τοὺς τρεῖς πύργους κειμένους κατὰ τὴν τοποθεσίαν Βοστάνια ἕκαστος ἀνὰ ἕνα. Ἀφοῦ δὲ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν πύργων ὅσοι ἐχρειάζοντο, οἱ λοιποὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τοὺς αὔλακας, ἢ νὰ εἰπῶ χανδάκια τῶν Βοστανίων, κατασκευασμένα πρὸ χρόνων διὰ νὰ εἰσρέωσι τὰ ὕδατα εἰς τὴν θάλασσαν, ὅτι ὁ τόπος οὗτος ἀναβρύει πολλά.

Ὁ ἐχθρὸς βλέπων λοιπὸν τοὺς ἡμετέρους τοποθετημένους ἐνταῦθα, ἐνόμισεν εὔκολον τούτους νὰ καταφθείρῃ ἐδῶ, καὶ ἀφοῦ εὕρῃ ἀκολούθως τοὺς ἐν Καστέλλᾳ τεταραγμένους νὰ κυριεύσῃ τὸν Πειραιᾶ μὲ τὸν ὄλεθρον τῶν κρατούντων· εἶχε δὲ μάλιστα ἐλπίδας χρηστάς, ὅτι τὸ πῦρ τοῦ ἀτμοκινήτου δὲν ἔφθανεν ἐδῶ· μήτε τὰ κανόνια τῆς Καστέλλας ἐδύναντο νὰ τὸν βλάπτωσι. Περιέπλεε δὲ τὸν αἰγιαλὸν ἓν βρίκιον ψαριανὸν, ὅπερ μεγάλην βλάβην δὲν ἐδύνατο νὰ τῷ ἐπιφέρῃ.

Πρὶν λοιπὸν ἀνατείλῃ ὁ Ἥλιος, ἐπέρχεται ὁ ἐχθρὸς μὲ μεγάλην δύναμιν πεζικὴν, ἱππικὴν, καὶ πυροβολικήν. Στήνει κανόνια ἀρκετοῦ μεγέθους ἐναντίον τῶν πύργων· ἡ μάχη ἄρχεται μὲ ὅσον ἐνδέχεται ζῆλον ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Ὁ ἐχθρὸς ἔλεγε « Σήμερον εἶνε ἡ κρίσιμος ἡμέρα τῆς τύχης μου καὶ τῆς δόξης μου »· οἱ δὲ ἡμέτεροι « ἂν καὶ σήμερον νικήσωμεν, ἔλεγον, ἐσώσαμεν τὰς Ἀθήνας, εἰ δὲ μὴ, ἐχάθημεν κατὰ κράτος ». Ὁ ἐχθρὸς ἐνθουσιάζεται, καὶ ἀλλαλάζων ἐφορμᾷ πρὸς τοὺς ἡμετέρους διὰ νὰ τοὺς καταπλακώσῃ ἐντὸς τῶν χανδακίων· ἀλλὰ βλέπει πρὸ ὀφθαλμῶν σωρὸν νεκρῶν καὶ δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ· τὸ πῦρ ἐξακολουθεῖ ἀδιάκοπον, καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν ἀφοῦ ἐνεθάῤῥυνε τοὺς οἰκείους μὲ προτρεπτικοὺς λόγους, ὁρμᾷ καὶ δεύτερον, ἀλλ' ἀπαντᾷ ὅπερ καὶ πρότερον· ὀπισθοδρομεῖ δυσφορῶν τὰ μέγιστα. « Δὲν φεύγω, λέγει, ἐντεῦθεν, ἂν δὲν διώξω τοὺς ἀπίστους ἀπὸ τὰς θέσεις των· ἡ δόξα μου ἀπόλλυται, ἡ ζωή μου κινδυνεύει ». Ὅθεν σταθερὸς εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἀνδρεῖος εἰς τὴν ψυχὴν, αὐξάνει τὸ πῦρ διὰ κονονίων κατὰ τῶν ἡμετέρων

διὰ νὰ τοὺς ἀπαυδήσῃ· καὶ τέλος ἐπέρχεται μὲ ὁρμὴν τρίτην φορὰν κατ' αὐτῶν· αἰσθάνεται πραγματικῶς ὑπερέχουσαν ἀνδρίαν Ἑλληνικήν, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε δὲν ἐδοκίμασεν, ὡς ὁ αὐτὸς Κιουταχῆς ἠναγκάσθη νὰ τὸ προφέρῃ. Μόλον τοῦτο καί μετὰ τόσας δοκιμὰς δὲν ἀπελπίζεται· ἐπιμένει δἰ ὅλης ἡμέρας μαχόμενος, καὶ ἀπὸ ὥραν εἰς ὥραν δοκιμάζει τὴν ἀποδίωξιν τῶν ἡμετέρων. Ἐπαινεῖται ἡ σταθερότης καὶ τῶν δύο μερῶν· ὄχι ὅμως ἐξ ἴσου καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ καρτεροψυχία. Ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἱππικὸν ὑπὲρ τοὺς 1, 000, οἱ ἡμέτεροι οὐδένα ἵππον· ὁ ἐχθρὸς εἶχε πεζοὺς ἐπέκεινα τῶν τριῶν χιλιάδων, οἱ δὲ ἡμέτεροι δὲν ἦσαν πλείονες τῶν πεντακοσίων· ὁ ἐχθρὸς εἶχε δυνατὸν πυροβολικὸν ἐκ κανονίων, οἱ δέ ἡμέτεροι μόνον τουφέκια καὶ πιστόλας. Εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐβοήθησε καὶ τὸ Τακτικὸν Σῶμα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Χ. Ἰγγλέση, κατέχον θέσιν πέραν τῶν χαρακωμάτων ἀπέναντι τοῦ ἱππικοῦ διὰ νὰ διακόπτῃ ὁπωσοῦν τὰς ἐφόδους του. Ἔπεσον δὲ εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐκ μὲν τῶν ἐχθρῶν περὶ τοὺς 850, ἂν πιστεύσωμεν τοὺς *φίλους μας* Ἀλβανούς, καὶ ἐπληγώθησαν 1, 200, οἱ μὲν θανασίμως, οἱ δὲ ἰασίμως· ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ἀπέθανον δέκα, καὶ ἐπληγώθησαν εἴκοσι, οἱ πλείονες ἰασίμως· ἔλαβον δὲ καὶ σημαίας ἐχθρικὰς πέντε.

Ἡ φήμη τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης διαδοθεῖσα εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐπροξένησε χαρὰν μεγάλην. Ὅθεν ὁ συντάκτης τῆς γενικῆς ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος, ἀνὴρ ἀξιόπιστος καὶ φιλαλήθης Θεόκλητος Φαρμακίδης πληροφορηθείς, ὅτι ἡ νίκη αὕτη χρεωστεῖται σχεδὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες κατεῖχον τὴν τοποθεσίαν *Βοστάνια*, ἐξέδωκε τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα ἐκθέτω αὐτολεξεί, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ τι ἐδικόν μου, καὶ φανῶ φίλαυτος, ὡς ἐπαινέτης τῶν συμπολιτῶν μου. (Ἴδε Γεν. Ἐφημ. ἀριθ. 31. 23 Φεβρουαρίου 1827). « Ἀλλ' ὁμιλήσαντες πολλάκις περὶ Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γινομένων, δίκαιον νομίζομεν νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ Ἀθηναίων ὀλίγους λόγους, διότι καὶ ἐπολέμησαν, καὶ πολεμοῦν ἀδιακόπως, καὶ θυσιάζονται ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος ὅλης, καὶ ἤδη ὑπὲρ τῆς περικλεοῦς αὐτῶν γῆς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι κανὲν Φρούριον τῆς Ἑλλάδος, κατεχό-

μενον παρὰ τῶν ἐχθρῶν, δὲν ἐπολιορκήθη ἐξ ἀρχῆς τόσον στενῶς, ὅσον ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, κατεχομένη παρὰ τῶν Τούρκων· καὶ εἰς κἀνὲν ἄλλο Φρούριον δὲν ἐτολμήθη τοιαύτη ἔφοδος, ὁποία ἐτολμήθη παρὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ τοῦτο κατ᾽ αὐτὸ ἀκόμη τὸ πρῶτον τοῦ πολέμου ἔτος, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐκυριεύοντο ἀκόμη τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν Τυράννων φόβου, καὶ ἦσαν ἀγύμναστοι εἰς τὰ ὅπλα, ἀλλ᾽ ἀφίνοντες τὰς παλαιοτέρας τῶν Ἀθηνῶν πράξεις εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν, ἀναφέρομεν τὰ νεώτερα αὐτῶν ἔργα. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ὁ Κιουταχῆς, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔλειψαν πολεμοῦντες, ὑπερασπίζοντες ἀνδρείως περίπου δύο μῆνας τὴν Πόλιν τῶν Ἀθηνῶν μετ᾽ ὀλίγων ἄλλων Ἑλλήνων, καὶ ἐκλείσθησαν ἕως ὀκτακόσιοι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ἀπεφάσισαν ἢ νὰ σώσωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα τείχη, ἢ νὰ ταφῶσιν ὑπ᾽ αὐτά. Μὴν ἐλπίζοντες δὲ τόσον μακρὰν πολιορκίαν, ἐκλείσθησαν, ὡς ἔτυχον τότε ὄντες· καὶ εὑρέθησαν κατὰ τὴν πολιορκίαν ἐκτεθειμένοι εἰς πολλοτάτας ἐλλείψεις, καὶ εἰς τὰς ἐκ τοῦ χειμῶνος ταλαιπωρίας, τὰς ὁποίας μόνον τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τῆς σφοδρᾶς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης ἐδύνατο νὰ κάμῃ ὑποφερτάς· ἐφονεύθησαν καὶ ἐπληγώθησαν πολλοί, διότι καὶ ἐῤῥιψοκινδύνευον περισσότερον ὡς ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐδάφους πολεμοῦντες. Ὅσοι δὲ τῶν Ἀθηναίων εὑρέθησαν ὄντες ἐκτὸς τῆς Ἀκροπόλεως, δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τοῦ νὰ φροντίζωσι καὶ πολεμῶσιν ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὰς εἰς Χαϊδάρι μάχας παρευρέθησαν πολλοὶ Ἀθηναῖοι, καὶ εἶχον τὴν δυστυχίαν καὶ νὰ φονευθῶσι καὶ νὰ πληγωθῶσιν ἱκανοί, καί τινες νὰ πέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν αἰχμάλωτοι . . . . . Ἀφοῦ τέλος ἀπεφασίσθη ἐσχάτως ἡ ἐκστρατεία εἰς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως, οἱ Ἀθηναῖοι ἔδραμον προθύμως, οἱ μὲν διὰ ξηρᾶς, καὶ ἀπώλοντο ἐξ αὐτῶν ἱκανοὶ εἰς Καματερόν· ἐν οἷς ὁ ἄξιος καὶ ἀνδρεῖος Προκόπιος ἀνεψιὸς τῶν ἀδελφῶν Λέκκα, καὶ ὁ Χατζῆ Ἀναγνώστης Κιουρκατιώτης προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ νεανίας τὴν ψυχήν· οἱ δὲ διὰ θαλάσσης εἰς τὸν Πειραιᾶ ὑπὸ τὸν ἄριστον Στρατηγὸν Μακρυγιάννην· καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦτο, ἐνῷ αὐτοὶ πρῶτοι ἀπέβησαν, αὐτοὶ καὶ

προθυμώτερον ἐκοπίασαν εἰς τὴν ὀχύρωσιν . . . . »

Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν εἶναι ἐγκωμιαστικοὶ, ἀλλ' εἶναι ἀληθὴς διήγησις, μάλιστα ἐλλείψεις ἔχουσα καὶ οὐχὶ ὑπερβολήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'.

Ἡ διήγησις τῶν ἐν Πειραιεῖ καὶ τῶν ἐν Κερατηνίῳ (α) μὲ κάμνει ν' ἀφήσω πρὸς μικρὸν τοὺς ἐν Ἀκροπόλει, ὅτι ἡ ἐνταῦθα ἔλευσις τοῦ Ἀρχηγοῦ Καραϊσκάκη ἔκαμε νὰ συμβῶσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν μεγάλα καὶ σημαντικά.

Οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ ἐν ὅσῳ ἔβλεπον ἀργοπορίαν καὶ δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ διαλυθῇ ἡ πολιορκία, ἐν ὅσῳ ἔβλεπον τὰς τροφὰς νὰ ὀλιγοστεύωσι, τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα νὰ ἐκλείπωσι, τοὺς ταραχοποιοὺς νὰ προβάλλουν φυγὴν κτλ. γράφουσιν ἐπανειλημμένως πρὸς τοὺς ἔξω, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι, νὰ ἐνεργήσωσιν, ὥστε ὁ Καραϊσκάκης νὰ ἔλθῃ αὐτοπροσώπως εἰς Πειραιᾶ μὲ τὸ Στράτευμα, ὅπου ἑνωμένων τῶν Ἑλληνικῶν Δυνάμεων δύναται καὶ τὸν ἐχθρὸν νὰ καταστρέψῃ, καὶ τὴν πολιορκίαν νὰ διαλύσῃ.

Οὕτω λοιπὸν ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς, λαβὼν διάφορα γράμματα περὶ αὐτοῦ τούτου, ἀφοῦ διέθεσε καὶ διωργάνισε τὰ πράγματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀποδιώξας πανταχόθεν τοὺς Τούρκους, ἦλθεν εἰς Ἐλευσῖνα, ὅπου διασκεψάμενος περὶ τῶν πραγμάτων, καταλαμβάνει διὰ νυκτὸς τὸ Κερατῆνι τὴν τρίτην Μαρτίου· καὶ μετὰ σπουδῆς ἐνασχολεῖται εἰς ὀχύρωσιν, προλαμβάνων τὸ ἄοκνον καὶ δραστήριον τοῦ ἐχθροῦ.

(α) Τοῦτο κεῖται πρὸς βορρᾶν τοῦ Πειραιῶς, ὅπου ὁ λιμὴν Φώρων τῶν παλαιῶν. Ἐκλήθη δὲ Κερατήνιον ἐκ τῶν πολλῶν κερατιῶν, ἃς εἶχεν ἡ γῆ αὕτη, σωζομένας μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως, τὰς ὁποίας ἐν τῇ ἐπαναστάσει κατέκοψαν ἄλλας τὰ στρατεύματα, καὶ ἄλλας οἱ ὑλοτόμοι, καὶ πάλιν ἤρχισαν ἤδη ν' ἀναφύωνται.

Ἡ [illegible] ὅμως Κερατέα τῆς Ἀττικῆς ὠνομάσθη ἐξ ἑρμηνείας Ἀλβανικῆς, διότι ὁ δῆμος Φύρνη τῶν παλαιῶν μετωνομάσθη ἐν τῇ παρακμῇ φρύνη, καὶ εἶτα Πρύνη· ὥστε οἱ κατοικήσαντες τὸν τόπον αὐτὸν Ἀλβανοὶ μεθερμήνευσαν τὴν Πρύνην Κερατέαν· διότι πρὺν ἀλβανιστὶ λέγεται τὸ κέρατον· μὴ θέλοντες ν' ἀκούσωσιν εἰς τὴν γλῶσσάν των τὸ κακόσημον ὄνομα, κέρατον.

Ὁ Κιουταχῆς ἀφοῦ εἶδε τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα κατεφθαρμένας, τοὺς κατοίκους ὅλους ἐπαναστάτας, τὴν ἀπὸ Ζητουνίου (Λαμίας) κοινωνίαν καὶ τῶν ἄλλων μερῶν διακεκομμένην, τὸν ἀνδρεῖον καὶ ἄξιον Καραϊσκάκην εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐναντίον του, κατέλαβεν αὐτὸν φόβος μέγας. Ἔχων λοιπὸν ὅλας του τὰς δυνάμεις συγκεντρωμένας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφοῦ εἶδε τὸ Κερατῆνι κατεχόμενον ἀπὸ ἑτέραν Ἑλληνικὴν δύναμιν, ἐπικράνθη μὲν παρὰ πολύ, δὲν χάνει ὅμως τὸ θάῤῥος του, καὶ σπεύδει νὰ προσβάλῃ ἐκεῖ, πρὶν ἐνδυναμωθῶσιν οἱ ἐναντίοι του· ταχὺς ὢν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά του, τὴν αὐτὴν ἡμέραν πρωΐ, καθ' ἣν ἐνεφανίσθη ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις εἰς Κερατῆνι, ἔρχεται ὄχι διὰ νὰ συνάψῃ γενικὴν μάχην, ἀλλὰ διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὰς κατεχομένας θέσεις, τὰς ὀχυρώσεις, καὶ τὴν ποσότητα τοῦ στρατεύματος, καὶ νὰ δοκιμάσῃ μὲ ἀκροβολισμοὺς τὴν ἀνδρείαν τῆς νεοφανείσης δυνάμεως. Μόλον τοῦτο ὁ ἀκροβολισμὸς κατήντησεν εἰς μάχην περὶ τὸ μεσημέριον, διότι οἱ μὲν Ἕλληνες ἦσαν ἕτοιμοι καὶ πρόθυμοι νὰ συνάψωσι μάχην· ἔφθασε δὲ καὶ τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ πολλοὶ πεζοὶ ἀπὸ τὰ Πατίσια· ὥστε ὁ Κιουταχῆς ἐνέδωκεν εἰς τὴν προθυμίαν τῶν ἡμετέρων, καθότι ἐτοποθετήθη εἰς λόφους καὶ ὑψώματα, καὶ ἔτρεχε μὲ τὸ ἱππικὸν ὅπου ἤθελεν· οἱ δὲ Ἕλληνες ἦσαν εἰς τὸ πεδίον. Βλέπων ὁ ἐχθρὸς ὅτι δὲν δύναται νὰ τοὺς βλάψῃ, διὰ τὸ νὰ μὴν ἦτον παρασκευασμένος ὡς ἤθελεν, ἅμα εἶδε τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ τρέπωνται εἰς φυγήν, καὶ νὰ φονεύωνται, παύει τὴν μάχην, καὶ τὸ ἑσπέρας ἀναχωρεῖ εἰς Πατίσια, ὅπου δι' ὅλης νυκτὸς παρεσκεύαζε τὰ πρὸς τὴν μάχην ἐπὶ τὴν αὔριον.

Τὴν ἐπιοῦσαν λοιπὸν τῆς τετάρτης Μαρτίου, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ἐπέρχεται εἰς Κερατῆνι πανστρατιᾷ, ἔχων πεζοὺς μὲν περὶ τὰς ἓξ χιλιάδας, ἱππεῖς δὲ ἐπέκεινα τῶν 800· τὸ δὲ ἡμέτερον ἱππικὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Στρατηγοῦ Χατζῆ Μιχάλη ἐσυμποσοῦτο εἰς 64 ἵππους, οἱ δὲ πεζοὶ ἀναλογοῦντο μὲ τὸ ἱππικόν. Τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο ἱππικὸν συνωδευμένον ἀπὸ ὀλίγους πεζούς, ἦλθεν ἀπεναντίας τοῦ ἐχθρικοῦ, καὶ ἀντεθεωροῦντο ἑκάτερα ἀκίνητα ὥραν ἀρκετήν. Παράδοξον ὅμως ἦτον οἱ ἑξήκοντα ἱππεῖς νὰ κρατῶσιν εἰς ἀμφιβολίαν τοὺς ὀκτακοσίους. Ὁ ἐχ-

θρὸς ἐπιχειρίζεται νὰ κτυπήσῃ πρῶτον τὸ ἐμπροσθινὸν χαράκωμα, ἐμπεριέχον ἓν οἴκημα μετόχιον λεγόμενον, τὸ ὁποῖον κατεῖχον οἱ προκριτώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ γεν. Ἀρχηγοῦ, οἵτινες εἰσὶν οὗτοι Ἀλέξιος Γρίβας Γαρδικιώτης, Ἀθανάσιος Τούσας, Γεώργιος Βάϊας, Ἰωάννης Ῥούκης, Ἰω. Φαρμάκης Κραββαρίτης, Πέτρος Φαρμάκης, Ν. Κασιμούλης, καὶ Ἀντώνιος Βούτυρος. Ἔστησε λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς κανόνια ἀρκετά, καὶ πυροβολεῖ ἀδιάκοπα τὸ οἴκημα, κρημνίζει τοὺς τοίχους, καταζαλίζει τοὺς ἐν αὐτῷ· ἀλλ' οὗτοι ἀτρόμητοι καὶ ἀνένδοτοι εἰς τὸ τρομερὸν πῦρ, ὅπερ ἤρχετο κατ' αὐτῶν μὲ βαρὺν σίδηρον καὶ μὲ γρανέτας ἐμπρυστικάς, δὲν ἀποχωροῦσιν ἀπὸ τὴν θέσιν των. Ὁ ἐχθρὸς κατεδαφίζει ἐξ ὁλοκλήρου τὸ οἴκημά, ὥστε δὲν τοὺς μένει προφύλαξις. Μόλον τοῦτο σκάπτουσι τὴν γῆν, καὶ προφυλάττονται ὑπ' αὐτήν· ὄχι ὅμως νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν θέσιν των. Ὁ ἐχθρὸς πεισμωμένος εἰς τόσην σταθερότητα καὶ καρτεροψυχίαν, ἀφοῦ ἔρριψε κατ' αὐτῶν τριακοσίας ἀριθμημένας βολὰς κανονίων, καὶ ἄλλας τόσας γρανέτας, παρορμᾷ κατ' αὐτῶν τὸν στρατόν του διὰ νὰ ἐπιπέσωσιν ἐξ ἐφόδου ἐντὸς τοῦ χαρακώματος. Οἱ Τοῦρκοι ἀλλαλάζουσι μὲ μανίαν, καὶ ἐπέρχονται μὲ ὁρμήν· οἱ δὲ ἡμέτεροι ἀκαταμάχητοι ὄντες, κρατοῦσι τὸ πῦρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἐν τῷ πλησιάζειν τοὺς ἐχθροὺς καταβάλλουσι διακοσίους. Οἱ ὀπισθινοὶ βλέποντες τοὺς ἐμπροσθινοὺς νεκροὺς πρὸ ποδῶν, μήτε νὰ προχωρήσωσι δύνανται, μήτε τοὺς νεκροὺς νὰ σηκώσωσιν. Οἱ δὲ ἡμέτεροι ἐνθουσιῶντες γενόμενοι, πηδῶσιν ἔξω τοῦ χαρακώματος καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, θύοντες καὶ ἀπολύοντες, ἕως ὅτου οἱ ζῶντες κατέφυγον εἰς τὰ ἑαυτῶν ὀχυρώματα. Τὸ πρᾶγμα εἶναι τῷ ὄντι θαυμάσιον, καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν ἐν μετοχίῳ σπανιωτάτη. Ἡ πρᾶξις αὕτη χωρὶς φιλονεικίαν κρίνεται ἀξία στεφανώσεως. Συγχρόνως ὅμως ὁ ἐχθρὸς ἐπολέμει καὶ μὲ τὰ ἄλλα χαρακώματα, διηρημένον ἔχων τὸ Σῶμά του εἰς τρία, διὰ νὰ κρατῇ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἰδιαιτέρας ἐνασχολήσεις, ὥστε νὰ μὴν ἔχωσι καιρὸν νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐν Μετοχίῳ. Ἐν τοσούτῳ δὲ ἐκίνει εἰς περιέργειαν τοὺς μακρόθεν θεωροῦντας τὸν πόλεμον ἡ συμπλοκὴ τῶν δύω ἀνίσων ἱππικῶν, καὶ τελευταῖον, ὢ τί παράδοξον, τί ἀξιο-

θέατον, τὸ ὀλιγάριθμον Ἑλληνικὸν νὰ φυγαδεύῃ μεγάλην ἀγέλην ἱππέων, διωκομένων ὡς ἀπὸ λέοντας· καὶ συγχρόνως νὰ βλέπῃς γενικὴν φυγὴν τῶν ἐχθρῶν ἀπ' ὅλας τὰς θέσεις των· καὶ νὰ διώκωνται ζητοῦντες καταφύγιον εἰς τὰ Πατίσια καὶ εἰς τὴν Πόλιν. Οἱ ἀπὸ τοῦ Φρουρίου βλέπουσιν ἀδιάκοπον κομιδὴν νεκρῶν καὶ πληγωμένων τόσον, ὥστε παρομοίαν ἄλλοτε δὲν εἶχαν εἰδῆ· ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευμένων ἐχθρῶν ἀναβαίνει εἰς τοὺς 400, καὶ τῶν πληγωμένων εἰς 600 κατὰ τὴν ἀναφορὰν τῶν 'Αλβανῶν, οἵτινες συνείθιζον νὰ μᾶς διακοινῶσι τὰ τοιαῦτα. Τὸ συμβὰν τοῦτο κατελύπησε τὸν Κιουταχῆν, διότι ἔβλεπεν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον, ὄχι μόνον ἀπὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ Σουλτάνου, ὅστις ἤθελε νομίσῃ ἀπάτην τοὺς λόγους τοῦ Κιουταχῆ ἐπιστέλλοντος αὐτῷ, ὅτι ὅλη ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἀποπερατοῦται καὶ ἡ ὑπόθεσις τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὴν ἅλωσιν τοῦ Φρουρίου, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ὥστε ἡμέραν καὶ νύκτα ἦτον εἰς μεγάλην ἀγωνίαν καὶ ἀθυμίαν· καὶ σχεδὸν ἀπελπίσθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν 'Αθηνῶν. Μόλον τοῦτο ἐπιμένει σταθερὸς εἰς τὸ νὰ πολιορκῇ μὲ ἀπόφασιν, ἢ ἐδῶ νὰ χαθῇ, ὅτι δὲν εἶχε ποῦ ἀλλοῦ νὰ καταφύγῃ, ἢ νὰ κερδίσῃ τοὺς κόπους του.

Οὕτω λοιπὸν ἀφοῦ ἐνεδυνάμωσε τὰ περὶ τὸ Φρούριον ὀχυρώματά του μὲ δύναμιν ἱκανὴν νὰ κρατῇ τοὺς ἐν τῷ Φρουρίῳ ἀποκλεισμένους, λαβὼν τὸ λοιπὸν στράτευμα ἐτοποθέτησε περὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ Κερατῆνι εἰς διάφορα περιφράγματα· καὶ καθ' ἡμέραν ἐγίνοντο ἀψιμαχίαι καὶ συχναὶ μάχαι, εἰς τὰς ὁποίας ὅλας οἱ Ἕλληνες ἐκέρδιζον· καθότι τὰ Ἑλληνικὰ Στρατιωτικὰ Σώματα συνήχθησαν πανταχόθεν ἐνταῦθα, συμποσούμενα ἐπέκεινα τῶν δέκα χιλιάδων· ἐπειδὴ ὁ 'Αρχηγὸς Καραϊσκάκης ἔγραψεν εἰς ὅλους τοὺς Ὁπλαρχηγοὺς τῆς Πελοποννήσου, προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν ὅσον τάχος εἰς τὸ Στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς. Ποτὲ ἄλλοτε τοιοῦτον Στρατόπεδον Ἑλληνικὸν δὲν ἦτον συγκροτημένον· ἐδῶ ἦσαν ὅλοι οἱ ἀξιώτεροι Στρατηγοὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου.

Σημαντικὰς ζημίας ἔλαβεν ὁ ἐχθρὸς τὴν 13 Μαρτίου, 9 Ἀπριλίου, 13 'Απριλίου, καὶ 16 'Απριλίου. Τὴν κατὰ τὴν 13

Απριλίου μάχην ὁ Ναύαρχος Μιαούλης παρὼν, θεωρῶν ἀπὸ τῆς Φρεγάτας Ἑλλὰς, διηγεῖται εἴς τινα ἐπιστολήν του γεγραμμένην τὴν 14 τοῦ αὐτοῦ (ἴδε γεν. Ἐφημ. τῆς Ἑλλάδος ἀριθ. 42, 23 Ἀπριλίου 1827). Ἐξακριβώσας δ' ἐγὼ πεφροντισμένως τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς 13 Ἀπριλίου ἀπὸ παρευρεθέντας ἀξιοπίστους εἰς τὴν μάχην ἄνδρας, ἐκθέτω αὐτὸ ὅπως διέτρεξεν. Ὁ Ἀρχιναύαρχος Κόχραν ἅμα ἐμβὰς ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸν λιμένα μὲ τὰ πλοῖα, ἐκανονοβόλει κατὰ τῶν πολεμίων ὀχυρωμάτων τῶν κατὰ Πειραιᾶ· τινὲς τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ἐκ τῶν πλησίον χαρακωμάτων, βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς τεταραγμένους, διὰ τὴν εἰς τὸν λιμένα εἴσπλευσιν τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, καὶ τὸν κανονοβολισμὸν αὐτῶν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων, καὶ ἐννοήσαντες αὐτοὺς ὅτι ἦλθον εἰς κατάστασιν νὰ παραιτήσωσιν ἐκ μικρᾶς ἀφορμῆς τὰς θέσεις των, ἐκαιροφυλάκτουν ἀσκαρδαμυκτὶ, ὡς ὁ ἀγρευτὴς τὸ θήρευμα, νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῶν· καὶ ἰδοὺ γενομένης ἀποβάσεως ἐκ τῶν πλοίων Ὑδραίων τινῶν εἰς τὴν ξηρὰν, κρατούντων εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα, καὶ ἑτοίμων εἰς ἐξόρμησιν, βλέποντες οἱ ῥηθέντες στρατιῶται τὴν συμπεσοῦσαν εὐκαιρίαν, καὶ ταυτοχρόνως γενομένης φωνῆς παρακελευσματικῆς, ὁρμῶσι μετὰ τῶν Ὑδραίων (α) ἐναντίον τοῦ πλησιεστέρου ἐχθρικοῦ χαρακώματος, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ Τοῦρκοι φεύγουσιν ἔντρομοι· εἶτα συνακολουθήσαντες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐκ τῶν περὶ τὸν Μακρυγιάννην, ἐν

(α(Χρεωστοῦμεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι Ὑδραῖοι κατὰ καιρὸν δὲν ἔλειψαν νὰ συνδράμωσιν εἰς ἀνάγκας τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸ τῶν ἄλλων ὀφείλομεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Μεθενίτην, ὅστις ἐπὶ Βριώνη ἐμβὰς εἰς τὸν λιμένα μὲ τὸ πλοῖόν του ἐνέστησε μάχην κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ καταπολεμήσας μὲ ἀνυπέρβλητον ζῆλον, ἦλθεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον μόλις διέφυγε διὰ λάθος τι τῶν βαρβάρων· ἔκτοτε διὰ βίου ἔπασχε τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὸν πυκνὸν καπνὸν τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁμοίως καὶ ὁ Σάββας Γεωργίου Τρύπου κατηγωνίσθη ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν, ὑπερμαχήσας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Τούρκων ἐν τῷ Φρουρίῳ, κατὰ τὸ ά καὶ 6' ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς παρούσης πολιορκίας ἔδειξεν ἔργα ἀνδρικὰ ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην, ὥστε ἀξιοῦται τῆς κοινῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ δι' ἄλλας θυσίας του ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἀποβάλλουσι τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ ἐννέα χαρακώματα, κυριεύσαντες ὅλον τὸν Πειραιᾶ· ὥστε ἡ κοινωνία τῶν ἐν Μοναστηρίῳ ἀποκλεισμένων ἐχθρῶν διεκόπη ὁλοτελῶς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν δὲν μᾶς εἶναι γνωστὸς, ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ ἀπέθανον δέκα ὅλοι. Ἂν ὅμως ἤθελε προφθάσῃ τὸ Ἱππικόν μας ὀλίγας στιγμὰς πρότερον, ἡ σφαγὴ τῶν Τούρκων ἤθελε γένῃ μεγάλη· τρεῖς μόνον ἱππεῖς παρευρέθησαν, ἐξ ὧν οἱ δύο ἔπεσον φονευθέντες, ὁ δὲ τρίτος Κωνστ. Παλάσκας, πληγωθεὶς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, καὶ τοῦ ἵππου αὐτοῦ φονευθέντος, μόλις ἐσώθη ζῶν.

Εἴπομεν προηγουμένως, ὅτι εἰς τὸ Μοναστήριον *ὁ ἅγιος Σπυρίδων* ἦσαν ἀποκλεισμένοι ἀρκετοὶ Τοῦρκοι, οἵτινες ἀντεῖχον γενναίως, καὶ μόλον ὅτι κατεκρημνίσθησαν ἐπάνω των οἱ τοῖχοι τῶν οἰκοδομῶν ἀπὸ τὸν κτύπον τῶν κανονίων τοῦ πλοίου '*Ελλὰς*, ῥίψαντος κατ᾿ αὐτῶν ὑπὲρ τὰς 2,000 βολάς. Τέλος μὴν ἔχοντες τροφὰς, καὶ ἀπηλπισμένοι ἀπὸ βοήθειαν, ἥτις ἐδύνατο νὰ τοὺς σώσῃ, καὶ ἐπειδὴ τοῖς ἐπροβλήθη νὰ ἐξέλθωσι μὲ ἐντίμους συνθήκας, ἔχοντες δηλαδὴ τὰ ὅπλα των, παρεδόθησαν τῇ 16 Ἀπριλίου. Ἀλλ' ἀπευκταίου τινὸς συμβάντος διεδέχθη τὴν συνθήκην καταστροφή. Διηγοῦμαι δὲ αὐτὸ τὸ συμβὰν ὡς τὸ ἐξέθεσεν ὁ Ἀρχιστράτηγος Τζούρτζης πρὸς τὴν Ἀντικυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος (ἴδ. Γεν. Ἐφημ. τῆς Ἑλλάδος ἀριθ. 41, 19 Ἀπριλίου) » . . . Ὁ Στρατηγὸς Καραϊσκάκης, » ἀφοῦ ἔγεινεν ὁ συμβιβασμὸς μὲ τοὺς Τούρκους διὰ νὰ ἔβγωσιν ἀπὸ τὸ Μοναστήριον, καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὰς σημαίας των, » τοὺς κατέταξεν εἰς στίχον ἔμπροσθεν τῶν τοιχῶν τοῦ Μονα- » στηρίου κατὰ τὸ πρὸς τὴν ξηρὰν μέρος, καὶ εἰς ἀσφάλειαν » αὐτῶν ἔβαλε σειρὰν ἱππέων μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν εἰς τὰς » πλησίον τοῦ Μοναστηρίου θέσεις Στρατευμάτων· ἔβαλε καὶ » πέριξ τοῦ Τουρκικοῦ στίχου ἱππεῖς καὶ πεζοὺς, καὶ εἰς τὸ » κέντρον τοῦ στίχου ἐμβῆκεν ὁ Στρατηγὸς Τζαβέλλας· καὶ » ἄλλοι τῶν ἐπισημοτέρων ἀξιωματικῶν ὡς ὅμηροι. Οἱ Ἀρ- » χηγοὶ τοῦ Ἀτάκτου καὶ τοῦ Τακτικοῦ Ἱππικοῦ ἦσαν ἐπίσης » παρόντες εἰς ὑπεράσπισιν τῶν Τούρκων· καὶ τῷ ὄντι πᾶν μέ- » τρον ἐλήφθη παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Καραϊσκάκη εἰς ἀσφάλειαν

» αὐτῶν· ὁ ἴδιος αὐτὸς ἦτον παρὼν καὶ εἰς τὸ κέντρον μάλι-
» στα τῶν Τούρκων· κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Τουρκικὸς στί-
» χος ἤρχισε νὰ κινῆται ἀπὸ τὸ Μοναστήριον, καὶ ἐπροχώρει
» τακτικῶς, πλὴν ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν ἐνομίζετο κοινῶς εἰς
» τὸ Στρατόπεδον, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος Σερασκέρης καὶ διάφοροι ἀπὸ
» τοὺς πρωτίστους ἀξιωματικοὺς ἦσαν εἰς τὸ Μοναστήριον μὲ
» διάφορα πλούτη, σωρὸς στρατιωτῶν ἀπὸ μίαν θέσιν πλησίον
» κειμένην ἐμβῆκαν εἰς τὸ Μοναστήριον ἐπ᾽ ἐλπίδι λαφυραγω-
» γίας· καὶ ἐπειδὴ ἀπέτυχον, ἤρχοντο κατόπιν τοῦ Τουρκικοῦ
» στίχου· καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν ἁπλώσας τὸ χέρι εἰς τὸ σπαθίον
» ἑνὸς Τούρκου ἐζήτει νὰ τὸ ἐπάρῃ· ὁ Τοῦρκος κατὰ δυστυχίαν
» τὸν ἐπιστόλισεν, ἀντετουφεκίσθη καὶ αὐτός, καὶ οὕτως εἰς
» μίαν στιγμὴν ἄρχισε τὸ πῦρ ἀπὸ τοὺς φιλοταράχους κατὰ
» τῶν Τούρκων, καὶ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, κατὰ τῶν Ἑλλή-
» νων. Οἱ Στρατηγοὶ καὶ Ἀξιωματικοὶ οἱ προστατεύοντες τοὺς
» Τούρκους, ἐκτυπῶντο καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς μανιώδεις τούτους
» Στρατιώτας· καὶ μὲ μεγάλην δυσκολίαν διεσώθησαν, καὶ διά-
» φοροι στρατιῶται ἐφονεύθησαν· ὅσον αὐτοὶ οἱ στρατιῶται
» ἐπροχωροῦσαν, τόσον ἄλλοι στρατιῶται τοὺς ἀκολοθοῦσαν
» ἀπὸ διάφορα μέρη, ἕως οὗ ἔφθασαν εἰς τοὺς πρόποδάς ἑνὸς
» λόφου κατεχομένου ἀπὸ τοὺς Τούρκους· ἀπὸ αὐτὸν τὸν λόφον
» τὰ κανονοστάσια τῶν Τούρκων ἐπυροβόλησαν εἰς τὸν σωρόν,
» καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀθλίους Τούρκους, καθὼς καὶ πολλοὺς
» Ἕλληνας κατὰ δυστυχίαν ἐφόνευσαν· ἡ σύγχυσις καὶ ἡ τα-
» ραχὴ ἦτον ἀπερίγραπτος· κατ᾽ αὐτὴν τὴν στιγμὴν συνέβη τι,
» τὸ ὁποῖον προξενεῖ μεγάλην τιμὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατιω-
» τικόν· αἱ δύο πρώτισται στρατιωτικαὶ ἐμπροσθοφυλακαὶ τοῦ
» Στρατοπέδου, συνιστάμεναι ἀπὸ Σουλιώτας ὑπὸ τὸν Στρατη-
» γὸν Βότσαριν, καὶ ἀπὸ τὸ Σῶμα τοῦ Στρατηγοῦ Νικήτα,
» χωρὶς νὰ βάλωσιν εἰς τὸν νοῦν, ὅτι ἐπλησίασαν τόσον πολὺ
» εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅστις τοὺς ἐκτυποῦσεν, ἔστερξαν νὰ ὑπερα-
» σπίσωσι τὴν ὀπισθοχώρησιν τῶν Τούρκων ἀναγκασθέντων εἰς
» τοῦτο ἀπὸ τὸν κανονοβολισμόν, καὶ ἄνοιξαν εὐτυχῶς εἰς αὐ-
» τοὺς δρόμον φυγῆς, καὶ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον διεσώθησαν
» πολλοί. Ἀφ᾽ ὅσα εἶπεν ἀξιωματικὸς Τοῦρκος ὁ διαφυλαχθεὶς

» παρὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἱππικοῦ, φαίνεται ὅτι » ἕως 130 Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν, καὶ ἄλλοι τόσοι ἐσώθησαν».

Ἡ αἰτία τοῦ συμβάντος προῆλθε βέβαια ἀπὸ τὸν Τοῦρκον τὸν πυροβολήσαντα τὸν Ἕλληνα· καὶ ἂν ὁ Ἕλλην ἐζήτει τὸ σπαθίον τοῦ Τούρκου, οὗτος δὲν ἤθελε τὸ στερηθῇ, ἂν ἀμέσως ἀνεφέρετο εἰς τὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην, μήτε ὁ Ἕλλην ἐτολμοῦσε νὰ τοῦ τὸ ἀφαιρέσῃ μὲ βίαν· καὶ τοῦτο ἂν ἤθελε γένῃ, ὁ Τοῦρκος δὲν ἤθελε χάσῃ τὸ σπαθίον του· ὁ Ἀρχηγὸς ἤθελε τὸν ἀποζημιώσῃ.

Ἀλλ' ἔμελλε τέλος πάντων νὰ συμβῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ δεινὸν καὶ μέγα δυστύχημα. Ἡ ἐν Τροιζῆνι Γ'. τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις διορίζει τὸν Ἄγγλον Τζούρτζην Ἀρχιστράτηγον πάσης τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἄνδρα φιλέλληνα μέν, ἀλλὰ πρώτην φορὰν τότε φανέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα· οὔτε οὗτος ἐγνώριζε τοὺς Ἕλληνας ὁποῖοι εἰσὶ κατὰ ἦθος, κατὰ πνεῦμα, καὶ κατὰ πόλεμον, ἐκτὸς ὅτι ἐγνώρισε Σουλιώτας εἰς Κέρκυραν, καὶ οὔτε οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον τοῦτον· ἄλλα ἤθη τοῦ Ἄγγλου, ἄλλα ἤθη τοῦ Ἕλληνος· ἄλλος ὁ τακτικὸς πόλεμος τῆς Εὐρώπης, καὶ ἄλλος ὁ ἄτακτος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ὁ Ἀρχηγὸς Ἕλλην Καραϊσκάκης ἐπειράχθη εἰς τὸ φιλότιμον, καὶ ἐλυπήθη κατάκαρδα, βλέπων τόσην ἀχαριστίαν τῶν ἰδίων συμπολιτῶν του Ἑλλήνων, ἐνῷ ἔπραξε τόσα λαμπρὰ κατορθώματα. Διὰ ν' ἀφήσω τὰ πρὸ τῆς Ἀρχηγίας του, εἰς μικρὸν διάστημα καιροῦ ἐλευθέρωσε τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἔκαμεν ἐκείνην τὴν ἀξιομνημόνευτον νίκην εἰς Ῥάχοβαν καὶ ἀπέκλεισεν ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ Κιουταχῆ μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν ὁποῖον ἦτον ἑπόμενον νὰ νικήσῃ ἐδῶ κατὰ κράτος, καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Κιουταχῆς δὲν ἐφοβεῖτο τόσον τὸ Ἔθνος ὅλον, ὅσον ἐφοβεῖτο τὴν ἀξιότητα τοῦ Καραϊσκάκη, καθὼς ὁ ἴδιος ἔλεγεν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν· ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀλβανοὶ μᾶς ἔλεγαν περὶ τοῦ Καραϊσκάκη οὕτως. « Ὁ Σουλτάνος ἔχει ἕνα Ῥεσὶτ Πασσᾶν (οὕτως ὀνομάζεται ὁ Κιουταχῆς) καὶ οἱ Ἕλληνες ἕνα Καραϊσκάκην. Δύο Λεοντάρια πολεμοῦν διὰ νὰ καταβάλῃ ἓν τὸ ἄλλο. Ἡ Ἀλβανιτιὰ ἄλλον Ῥωμαῖον, (Ἕλληνα) Κα-

πητάνον δὲν φοβᾶται παρὰ τὸν Καραϊσκάκην,» καὶ ἄλλα πολλά. Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατιωτικόν, ὅλοι οἱ Ἀξιωματικοί τε καὶ Στρατηγοί, δὲν ἐφοβοῦντο, δὲν εὐλαβοῦντο μήτε Ἔθνος μήτε Διοίκησιν, μόνον τὸν Καραϊσκάκην ἐφοβοῦντο καὶ ἔτρεμον· ἐν ταυτῷ ὅμως καὶ τὸν ἐσέβοντο καὶ τὸν ἠγάπων. Ἡ Ἑλλὰς ἄλλον ἀξιώτερον Ἀρχηγὸν (α) καὶ φρονιμώτερον δὲν ἐγνώρισε παρὰ τοῦτον, καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὸ νὰ διοικῇ στρατεύματα Ἑλληνικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἦτον ἀγχίνους, ἐπιχειρηματίας καὶ δραστήριος, ἀνδρεῖος, καὶ ῥιψοκίνδυνος, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέθανεν. Ἰδοὺ λοιπὸν πῶς συνέβη ὁ θάνατός του. Πρέπει ὅμως νὰ προείπωμνν τὸ αἴσθημά του διὰ τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς θάνατον· εἴπομεν ὅτι ἐπειράχθη φιλότιμόν του διὰ τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Τζούρτζη, καὶ ἔλαβεν ἐνδομύχως ἀγανάκτησιν. Λέγει λοιπὸν εἰς ἕνα τῶν φίλων του « διὰ νὰ φυλάξω τὴν δόξαν μου, τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἀπέκτησα, πρέπει νὰ ἀποθάνω· διότι ἡ φιλοτιμία μου δὲν μὲ ἀφίνει νὰ ὑποφέρω μὲ ἀδιαφορίαν τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ περιφρόνησιν τῆς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως». Μόλον τοῦτο ὁ ζῆλος καὶ ἡ προθυμία ἤκμαζεν εἰς τὴν ψυχήν του, καὶ δὲν ἤθελεν ἀφεθῇ οὐδαμῶς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ πᾶν τὸ δυνατὸν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς ὁ ἴδιος ἐπρόφερεν εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου πρὸς τοὺς παρευρεθέντας, ὡς ῥηθήσεται ἑπομένως. Ἔχει δὲ τὸ συμβὰν οὕτω πως. Τινὲς τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν Μουνυχίαν Κρῆτες διὰ τῶν

(α) Μόνος ὁ περίφημος Δ ίκονος Ἀθανάσιος ἐκ Δωρίδος δύναται νὰ ἀντιπαραβληθῇ εἰς τοῦτον τὸν μέγαν ἄνδρα κατὰ τὴν γενναιότητα, ἀνδρίαν, καὶ ἀξιότητα, ὅστις πρῶτος μεταξὺ τῶν Ὁπλάρχων τῆς Ἑλλάδος ἤγειρεν ὅπλα κατὰ τῶν κρατούντων εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, καὶ ἐπέφερε μέγαν ὄλεθρον αὐτῶν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν. Οὗτος ἐπεκύρωσε τὸ ἀξιόπιστον τῶν ἡρωϊκῶν αἰώνων εἰς τὴν γῆν τῆς Λαμίας, ὅπου ἐγκαταλειφθεὶς μόνος μὲ ἓξ στρατιώτας δι' ἀπάτην τινῶν Ὁπλαρχηγῶν, ὑπεστήσατο εἰς μάχην τρεῖς χιλιάδας Τούρκους πεζούς καὶ Ἱππεῖς, καὶ ἀφοῦ ἰδίοις χερσὶ μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ τὴν μάχαιραν κατέβαλεν ἑβδομήκοντα πολεμίους καὶ πέντε ἵππους, καὶ ἀφοῦ ἐξήντλησεν ὅλας τὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἀπέρριψε τὴν σπάθην εἰς τὸ πεδίον κατέναντι τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐκείτατο ἐκτάδην, καὶ συλληφθεὶς ἀποθνήσκει τὸν βαρβαριθώτατον θάνατον τοῦ παττάλου. Ὁ ἀείμνηστος οὗτος ἐπαινεῖται πολὺ διὰ τὸν ὑπὲρ Πατρίδος καὶ Ἐλευθερίας ζῆλόν του.

δολιχοσκίων τουφεκίων των από του χαρακώματος ετουφέκιζον πρὸς ἐχθρικὸν ὀχύρωμα, ὅπου πληγωθεὶς ἕνας Τοῦρκος ἔξω τοῦ περιφράγματος, τὸν ὁποῖον ἐξῆλθον οἱ ἀπὸ τοῦ ὀχυρώματος νὰ παραλάβωσιν. Οἱ ἡμέτεροι βλέποντες ἐξερχομένους πολλοὺς, αὐξάνουν τὸ πῦρ, ὥστε τὸ μικρὸν προέβη εἰς μέγα. Τρέχει τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς οἰκείους κινδυνεύοντας· ὁμοίως καὶ ὁ Νικήτας πηγαίνει βοήθεια τῶν ἡμετέρων· καὶ ἡ μάχη γίνεται ἐπίμονος· ὁ ἀνδρεῖος Καραϊσκάκης ἀκούει ἀπὸ Κερατῆνι τὸν πυροβολισμὸν καὶ τρέχει ἔφιππος εἰς τὴν μάχην, διὰ νὰ καταπαύσῃ, ὡς λέγουν, τὴν μάχην, ὡς γινομένην παρὰ διαταγήν του. Τὸν Ἀρχηγὸν παρακολουθοῦν καὶ ἄλλοι Στρατηγοὶ, ὅπου ἐμπεριπλέχθησαν μὲ τὸ ἱππικὸν καὶ πεζικὸν τοῦ ἐχθροῦ· ἔνθα πληγώνεται ὁ ἀοίδιμος Καραϊσκάκης περὶ τὴν ἥβην καιρίως· ἐπληγώθη δὲ καὶ ὁ Οὐΐκτωμ Ἄγγλος βαρέως ἀπὸ σφαίραν κανονίου, καὶ ὁ Νικήτας ὑπὸ τὴν σιαγόνα, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀξιωματικῶν. Ἅμα δὲ λαβὼν τὴν θανατηφόρον πληγὴν μεταφέρεται εἰς πλοῖον (τοῦ Στολάρχου Κόχραν), διὰ νὰ λάβῃ τὴν δυνατὴν ἰατρικὴν περιποίησιν. Ἀλλ' οὗτος ἠσκημένος ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς σπαθία καὶ τουφέκια, εἰδήμων τῆς φύσεως τῶν πληγῶν, ἐγνώρισεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀφοῦ εἶδε τὴν πληγὴν, ὅτι ἰατρικὰ βοηθήματα δὲν ἰσχύουν, καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐγγίζει. Καὶ ἀφοῦ ἔκαμε τὴν διαθήκην του μὲ πνεῦμα ἀτάραχον, μὲ πρόσωπον γαληνὸν, καὶ μὲ φωνὴν κατανυκτικὴν, παρόντων τοῦ Στολάρχου, τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καὶ πολλῶν Ὁπλαρχηγῶν, ὡμίλησε τὰ τελευταῖα ταῦτα λόγια· « Μεγάλον βάρος μὲ ἐπεφόρτισεν ἡ Πατρὶς δέκα ἤδη μῆνας, μὲ πολλοὺς κόπους ἔκαμα τὸ χρέος μου· δὲν μὲ ἔμεινεν ἄλλο παρὰ ἡ ζωή. Ἰδοὺ τώρα καὶ αὐτὴν τὴν παραδίδω εἰς τὴν Πατρίδα, καὶ δι' αὐτὴν ἀποθνήσκω μὲ εὐχαρίστησιν. Οἱ συντρόφοι μου (δηλ. οἱ Συστρατιῶται) ἂς τελειώσουν, ὅ,τι ἐγὼ δὲν ἐπρόφθασα νὰ τελειώσω μαζύ των· τὰς Ἀθήνας νὰ ἐλευθερώσουν ». Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἕτερα τινά, παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας Θεοῦ θαλασσοπλοούμενος εἰς Σαλαμῖνα κατὰ τὴν νύκτα τῆς 23 Ἀπριλίου, καθ' ἣν ἡμέραν πανηγυρίζεται ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ, μεγαλομάρτυς Γεώργιος.

Ὁ θάνατος τούτου τοῦ ἀνδρὸς παρέδωκε τὴν Ἀκρόπολιν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, διότι τὸ Στρατόπεδον ἔμεινεν ὀρφανὸν, καὶ δὲν εἶχε τὸν ἄξιον ὁδηγόν· εἶχε μὲν πολλοὺς ἄλλους Στρατηγοὺς, πολλοὺς ἀνδρείους, πολλοὺς πολεμιστάς· δὲν εἶχεν ὅμως ἄλλον Καραϊσκάκην. Οὗτος ἦτον ὁ μόνος καὶ ὁ τελευταῖος Ἀρχηγὸς τῶν Δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶχε καὶ τὸ προτέρημα τῆς ἐλευθεριότητος, τῆς εὐρυλογίας, καὶ τῆς πειθοῦς, καίτοι ἀμαθὴς καὶ ἀγράμματος. Πατρίδα δὲ εἶχεν ἐκ μητρὸς τὴν Σκολικαριὰν χωρίον περὶ τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου, κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐγεννήθη ὅμως εἰς Μαυρομάτι χωρίον τῶν Ἀγράφων ἐκ συνουσίας ἀνόμου· ηὐξήθη δὲ εἰς ἡλικίαν ἀνδρὸς ὑπὸ τὴν λῃστείαν Κατζαντώνη ὀνομαστοῦ Ἀρχιλῃστοῦ, ὅπου ἔδειξε τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνδρίας. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ περιβοήτου Ἀλῆ πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου ἔδειξε κἀνταῦθα χαρακτῆρα πολεμικοῦ καὶ γενναίου ἀνδρός. Ἦν δὲ ἀναστήματος μετρίου, πρόσωπον εἶχε μελανόχροον, ὀφθαλμοὺς ὄχι μεγάλους, ῥῖνα μικρὴν, μύστακα ἐπιμήκη. Τὸ δὲ σῶμα ἦν ἰσχνὸς καὶ εὐκίνητος· ἡλικίαν δὲ ἐτῶν εἶχε περὶ τὰ 52. Ἐθρηνήθη παρὰ πάντων ὡς οὐδεὶς ἄλλος, καὶ μόνος εὐτύχησε νὰ μὴν ἀφήσῃ ἐχθρὸν μετὰ θάνατον κανένα τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν πολεμικῶν· ἐνῷ πρὸ τῆς ἀρχηγίας του εἶχε πολλοὺς ἑκατέρωθεν, καὶ πρὸ αὐτῆς εἶχεν ἄλλην ἠθικὴν, καὶ ἄλλον τρόπον τοῦ πολιτεύεσθαι ὄχι ἀξιέπαινον. Ἐτάφη δὲ τὸ σῶμά του εἰς τὴν Σαλαμῖνα μὲ ὅλα τὰ ἀνήκοντα ἐπιτάφια, γενομένης συῤῥοῆς πάντων τῶν παρευρεθέντων, ὀδυρομένων ἐπὶ τῇ συμφορᾷ. Ἡ Διοίκησις μανθάνουσα τὸν θάνατόν του εἰς Πόρον (Καλαβρίαν) ἐπένθησεν αὐτὸν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ἀφοῦ ἐκοινοποίησε τὸ συμβὰν εἰς τὴν ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνέλευσιν, ἐργαζομένην εἰσέτι, ἑτοίμασεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν νεκρόσιμον τελετήν. Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως μὲ πολλοὺς πληρεξουσίους, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Πελοποννησιακῶν Στρατευμάτων μὲ πολλοὺς ἀξιωματικοὺς ἦλθον ἐνταῦθα, διὰ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν τελετὴν, καὶ νὰ συμπενθήσωσιν εἰς τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τῆς Ἑλλάδος. Περὶ τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἄρχεται ἡ τελετὴ

ἀντίπεραν τοῦ Πόρου εἰς τὰ χώματα τῆς Πελοποννήσου. Τὸ κενὸν νεκροφορεῖον μελανοσκέπαστον καὶ δαφνοστεφανωμένον, βασταζόμενον ἀπὸ ἀξιωματικοὺς, καὶ συνοδευόμενον παρὰ Ἀρχιερέων, Ἱερέων, στρατιωτῶν, καὶ πολλοῦ λαοῦ, ἐκομίσθη μετὰ παρατάξεως μέχρις ὡρισμένης ὥρας. Ἀφοῦ δὲ ἐψάλη ἡ νεκρόσιμος ἀκολουθία, ὁ Σπυρ. Τρικούπης ἐξεφώνησε λόγον ἄξιον τοῦ μακαρίτου ἀνδρὸς, τοῦ ὁποίου λόγου ἡ ὕλη εἶνε ἀληθὴς διήγησις τῶν συμβεβηκότων καὶ πράξεων τοῦ θρηνουμένου.

Διὰ νὰ γένῃ γνωστότερον ὁποῖος ἦν ὁ Καραϊσκάκης παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐκθέτω τὴν παροῦσαν διακήρυξιν τῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

« *Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Α'. Στόλαρχον, πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Ἀρχιστράτηγον, καὶ πρὸς τοὺς γενναιοτάτους Ὁπλαρχηγοὺς καὶ στρατιώτας, τοὺς συγκροτοῦντας τὸ Στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς.*

» Ἡ φιλτάτη Πατρὶς θρηνεῖ ἀπαρηγόρητα ἀπολέσασα τὸ γνησιώτατον τέκνον της· θρηνεῖ καὶ κόπτεται στερηθεῖσα τοῦ θερμοῦ προμάχου τῶν ἱερῶν της δικαίων· θρηνεῖ δὲ τὸν διαρρήξαντα τὰς νέας ἁλύσεις τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸν ἔνδοξον νικητὴν τῆς Ῥαχώβης, τὸν ἐξολοθρευτὴν τῶν τυράννων· θρηνεῖ τὸν ἀρειτόλμητον γενικὸν ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην, ὅστις μαχόμενος ὑπὲρ τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν, ἔπεσεν ἐνδόξως, καὶ πνέων τὰ λοίσθια, ἄλλο τι δὲν παρήγγειλε παρὰ τῶν Ἀθηνῶν τὴν διάσωσιν. Ἑλλάς! πένθησον τὸν πολύτιμόν σου Καραϊσκάκην! Ἑλληνίδες! μαυροφορέσατε διὰ τὸν ὑπερασπιστὴν τῆς τιμῆς σας! Φιλέλληνες! Ἕλληνες Στρατιῶται! ἐμβριμήσατε διὰ τὸν ἀνδρεῖον συστρατιώτην σας, καὶ καταβρέχοντες τὴν ἱερὰν γῆν τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν μὲ τὰ καρδιοστάλακτα δάκρυά σας, ἐκδικήθητε τὸ αἷμα του! τιμωρήσατε τοὺς ἀσεβεστάτους φονεῖς του, καὶ σώσατε τὰς Ἀθήνας! Εὐδαίμων Καραϊσκάκη! ὁρκισθεὶς νὰ ζήσῃς ἢ νὰ ἀποθάνῃς ἐλεύθερος, ἐφύλαξας τὸν ὅρκον σου ὡς χρηστὸς Πολίτης, ὡς εὐσεβὴς χριστιανὸς, ὡς τίμιος ἄνθρωπος. Ὡς τοιοῦτον τῆς ἀνεκτιμήτου ἐλευθερίας μάρτυρα, ὡς ἐντίμως ἀθλήσαντα καὶ στεφανωθέντα μὲ τὰς δάφνας τῆς

δόξης καὶ τῆς ἀθανασίας σὲ ὑπεδέχθησαν εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία οἱ τρισόλβιοι ἐκεῖνοι Ἥρωες, ὅσοι ἀπέθανον διὰ τὰ δίκαια τῆς Πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος! Μεταξὺ τούτων περιϊπταμένη ἡ ἀκτινοβόλος σκιά σου εἰς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα, δὲν ἐλησμόνησε τὰς Ἀθήνας· καὶ ἤδη ἐπιφοιτῶσα εἰς τὰς ὁμηγύρεις τοῦ Στολάρχου, τοῦ Ἀρχιστρατήγου, τῶν Ἀρχηγῶν, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Στρατοπέδου τῆς Ἀττικῆς, θεωρεῖ τὰ πολεμικὰ καὶ σωτηριώδη ἐπιχειρήματά των, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν τοῦ ὑπερτάτου βασιλέως, διὰ νὰ βοηθήσῃ νὰ σώσωσι τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν Ἑλλάδα εἰς δόξαν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος.

Ὁ Πρόεδρος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΣΙΝΗΣ.

Ὁ Γραμματεὺς Ν. Σπηλιάδης ».

Ὁ Κιουταχῆς πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη, ἀπὸ τὴν χαράν του παρευθὺς ἔγραψεν εἰς τὴν Θύραν, ἐξαγγέλων τὸν θάνατον τοῦ τρομεροῦ ἐχθροῦ τῆς Τουρκίας. Οἱ Ἀλβανοὶ πρῶται ἐμήνυσαν εἰς τοὺς ἐν Φρουρίῳ τὸν θάνατον μὲ φωνὴν λυπημένης ψυχῆς, ὡς νὰ μὴν ἐπεθύμουν τὸν θάνατον τούτου τοῦ ἀνδρός.

Τὸ δυστύχημα τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Καραϊσκάκη ἐπέφερε κατὰ πόδας ἄλλα δυστυχήματα τόσον μεγαλήτερα, τόσον θλιβερώτερα, καθ' ὅσον τὰ μὲν ἐστέρησαν τὴν Ἑλλάδα διὰ μιᾶς πολλῶν νέων, ἀνδρείων Ὁπλαρχηγῶν, ἀνδρείων στρατιωτῶν, καὶ ὑπερμάχων ζηλωτῶν τῆς Ἐλευθερίας· τὰ δὲ ἐματαίωσαν τὰς χρηστὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες ποτὲ δὲν ἦλθον τόσον ἐγγὺς τῆς βεβαιότητος, ὅσον τὴν αὐτὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐματαιώθησαν. Καὶ ταῦτα ἦσαν ἀποτελέσματα τοῦ θανάτου τοῦ ἀξίου Καραϊσκάκη. Διὸ θέλομεν δώσῃ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν συμβάντων.

Ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, βλέπων τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα, ὅτι ἐπροχώρησαν εἰς τὴν πεδιάδα κατὰ τὸν ἐλαιῶνα, ὅπου ὠχυρώθησαν διὰ χαρακωμάτων, ἔχων δὲ ἐναντίους εἰς τὰ σωτηριώδη σχέδιά του τὸν Ἀρχιναύαρχον

Κόχραν καὶ ἄλλους τινάς, ἐνέδωκε νὰ ἐνεργηθῇ τὸ σχέδιον τοῦτο· δηλαδὴ μέρος τῶν στρατευμάτων ὑπὲρ τὰς 3.000 νὰ ἐπιβιβασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μουνυχίας διὰ νυκτὸς εἰς τὰ πλοῖα, καὶ νὰ ἀποβιβασθῶσιν ἐπέκεινα τῆς Κωλιάδος κατὰ τὸ ἐκκλησίδιον ὁ ἅγ. Γεώργιος, διὰ νὰ προχωρήσωσιν ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Φρούριον ὄπισθεν τοῦ Μουσείου, καὶ νὰ ἀνοίξωσι τὴν κοινωνίαν τοῦ Φρουρίου, καὶ ἢ νὰ φυλάξωσι τὴν γραμμὴν τῆς κοινωνίας, καὶ ἐπομένως νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν, ἢ νὰ ἀνοίξωσι μόνον τὴν ὁδὸν εἰς τὰς γυναῖκας, τὰ παιδία, τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τοὺς πληγωμένους, νὰ ἀλλάξωσι μέρος τῆς Φρουρᾶς, καὶ νὰ ἐμβάσωσιν ὅσας τροφὰς δυνηθῶσι, καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα, καὶ ἐνῷ ἤθελε γίνεται τοῦτο, τὰ περὶ τὸν Πειραιᾶ Σώματα ἔμελλον νὰ κινηθῶσι διὰ τοῦ ἐλαιῶνος, καὶ προβαίνοντα κατὰ τὴν Πόλιν, νὰ ἑλκύσωσι τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ διαιρέσωσι τὴν δύναμιν, ὥστε νὰ μὴν ἐπιπέσῃ ὅλη κατὰ τῶν ἄλλων. Ἡ προετοιμασία τῶν ἀναγκαίων ἐγένετο, καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου ἔμελλε νὰ γενῇ καθ' ἣν ἡμέραν συνέβη ὁ θάνατος τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου.

Μόλον τοῦτο τὰ Στρατεύματα ἂν ἐλυπήθησαν βαρέως διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχηγοῦ, δὲν ἠθέλησαν νὰ δείξωσιν ἀψυχίαν. Διορίζουσι προσωρινῶς Ἀρχηγὸν τὸν Στρ. Κίτζον Τζαβέλαν· καὶ προετοιμασμένοι ὄντες ἐπιχειρίζουσι νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ῥηθὲν σχέδιον διὰ τὴν πολλὴν προτροπὴν τοῦ Κόχραν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἶχαν τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸ φιλόπατρι τοῦ Καραϊσκάκη, ὄχι ὅμως καὶ τὸν νοῦν του, καὶ τὴν ἀξιότητά του, καὶ τὴν ἐπιῤῥοήν του. Ἀποβαίνουσι λοιπὸν εἰς τὸν ῥητὸν τόπον οἱ ἡμέτεροι τὴν νύκτα τὴν 24 Ἀπριλίου, ἔχοντες Ὁπλαρχηγοὺς οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸν Μακρυγιάννην καὶ Συμεὼν Ζαχαρίτζαν, πρό τινων ἡμερῶν ἐξελθόντα τοῦ φρουρίου, οἱ δὲ Κρῆτες τὸν Δημήτριον Καλλέργην, οἱ δὲ Σουλιῶται τὸν Κωνσταντῖνον Βότζαρην, Γ. Δράκον, Λάμπρον Βέϊκον, Ν. Ζέρβαν, καὶ Γ. Τζαβέλαν. Ἦν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Ἰω. Νοταρᾶς μὲ τὸ Στρ. Σῶμά του, καὶ ὁ Χαρ. Ἰγγλέσης μὲ τὸ ὀλίγον Τακτικὸν 180 τὸν ἀριθμόν. Πρῶτον σφάλμα τῶν ἀνάρχων τούτων Ὁπλαρχηγῶν ἦτον, ὅτι ἀπέβησαν εἰς

τὴν γ... περὶ τὸν ὄρθρον, ἐνῷ δὲν εἶχον καιρὸν νὰ ὀχυρωθῶσι, διὰ νὰ ἀπαντήσωσι τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἥτις ἐγένετο ἅμα τῆς ἡμέρας.

Τέλος ἐκινήθησαν τὰ Σώματα καὶ ἦλθον ὁμοῦ μὲ τὴν ἡμέραν ἀπέναντι τοῦ Φρουρίου εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ Μουσείου πλησίον τοῦ ῥεύματος τῆς Καλλιῤῥόης, τοποθετηθέντα εἰς πεδιάδα *Ἀνάλατος* καλουμένην, διαμοιρασμένα εἰς προσεχῆ μικρὰ καὶ πρόχειρα χαρακώματα δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμὸν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ εἶνε πέντε ἢ ἕξ, διὰ νὰ εἶνε δυνατά. Οἱ ἐν τῷ Φρουρίῳ βλέποντες ἔξαφνα τοὺς ἡμετέρους πλησιάσαντας τόσον, ἐσκίρτησαν μὲν ἀπὸ τὴν χαρὰν, καὶ ἐθαύμασαν τὸ θάῤῥος των, νομίσαντες τὴν ἡμέραν ἐκείνην λύσιν τῆς πολιορκίας καὶ παῦσιν τῶν δεινῶν των· εἶπαν ὅμως τινὲς, ὅσοι ἐγνώρισαν τὴν κακὴν θέσιν τῶν ἡμετέρων· «ὁ θεὸς νὰ βοηθήσῃ, ὅτι οἱ ἐδικοί μας κινδυνεύουσι»· καὶ ὁ πρῶτος, ὅστις ἐγνώρισε καὶ εἶπε τοῦτο, ἦτον ὁ Μεμούρης.

Τὰ δε περὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ Μουνυχίαν Σώματα, ἀντὶ νὰ κινηθῶσι καὶ αὐτὰ διὰ τοῦ ἐλαιῶνος κατὰ τὴν συμφωνίαν των ἔμειναν ἀκίνητα καὶ θεαταὶ τῶν ἄλλων.

Ὁ ἐχθρὸς δὲν ἤλπιζεν ἴσως νὰ ἰδῇ τὸ τολμηρὸν τοῦτο κίνημα τῶν Ἑλλήνων. Παρατηρήσας ὅμως αὐτοὺς ἐκτεθειμένους εἰς πεδιάδα καὶ ἀνοχυρώτους, ἐσύναξε τὰς δυνάμεις του Ἱππικὸν, πεζικὸν, καὶ πυροβολικὸν, καὶ παρετάχθη ἐπί τινος λόφου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὑψωμάτων ἀπέναντι τοῦ ἐμπροσθινοῦ χαρακώματος τῶν ἡμετέρων, ὅπερ δὲν ἐμπεριέκλειον πλείονες τῶν διακοσίων· τὸ δὲ Ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἐσυμποσοῦτο ἀπὸ δύο σχεδὸν χιλιάδας. Ἀφοῦ δὲ ἐκανονοβόλησεν ἀρκετὰ τὸ χαράκωμα, παρορμᾷ κατ' αὐτοῦ τοὺς πεζοὺς διὰ νὰ στρατηγήσῃ τοὺς ἡμετέρους, οἵτινες, ἀφοῦ ἐκένωσαν τὰ τουφέκιά των εἰς τὴν ἔφοδον τῶν πεζῶν, δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ τὰ γεμίσωσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἱππικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔτρεξεν εὐθὺς μετὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῶν πεζῶν· καὶ οὕτως εἰσπηδήσαντες οἱ ἱππεῖς εἰς τὸ χαράκωμα, ἀκολουθήσαντες καὶ οἱ πεζοὶ, συνεπλάκησαν μὲ τοὺς ἡμετέρους μαχομένους μὲ πῦρ καὶ μὲ σίδηρον. Οἱ ἡμέτεροι καὶ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, καὶ μὴ δυνάμενοι οὔτε νὰ φύγωσιν, ἀπέθανον πάντες μὲ τὸ σπαθὶ εἰς τὸ χέρι, καί τινες εἰς τὸν σωρὸν τῶν ἐχθρῶν

βάλοντες πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα κόνιν, συνεκάησαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀποθανόντες ἔνδοξον θάνατον. Εἰς τὸ ἐμπροσθινὸν τοῦτο χαράκωμα ἦτον ὁ Συμεὼν Ζαχαρίτζας ὁδηγὸς τῶν ἄλλων, ὅπου ἔγινε θῦμα διὰ τὴν γλυκυτάτην πατρίδα του. (α) Ἀπὸ δὲ τὰ ἄλλα χαρακώματα βλέποντες οἱ ἡμέτεροι τὴν καταστροφὴν τοῦ προηγουμένου, τρέπονται εἰς φυγὴν, χωρὶς νὰ περιμείνωσι τὴν ἔφοδον τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ δὲ ἱππικὸν εἰς τοιαύτην εὐκαιρίαν τρέχον κατόπιν, ἐπιφέρει γενικὴν σφαγὴν τῶν φευγόντων· ἔπεσον δὲ εἰς τὸ πεδίον τοῦτο Ἕλληνες ὑπὲρ τοὺς 800. Μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε οἱ Στρατηγοὶ Λάμπρος Βεῖκος, Ἀθανάσιος Τούσας, Γεώργιος Τζαβέλας, Φῶτος Φωτομάρας, καὶ Ἰω. Νοταρᾶς (β) μεθ' ὧν καὶ ὁ Χαράλαμπος Ἰγγλέσης (γ) μὲ πολλοὺς (δ) Τακτικοὺς, εἰκοσιτεσσάρων μόνον διασωθέντων· ἀπέθανον δὲ καὶ ὀκτὼ φιλέλληνες, δώδεκα ὄντες ὅλοι, ἐζωγρήθησαν καί τινες, ἐν οἷς ἦσαν οἱ Στρατηγοὶ Γ. Δράκος Σουλιώτης, γνωστὸς διὰ τὴν πολλὴν ἀνδρίαν του, καὶ ὁ Δ. Καλλέργης ὁ ἔνδοξος Σε-

---

(α) Οὗτος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 40· ἠγωνίσθη στρατιωτικῶς ὑπὲρ πατρίδος καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, ἔχων βαθμὸν χιλιάρχου· ἦν δὲ ἀναστήματος ὀλίγον ὑψηλοῦ, καὶ τὴν τρίχα εἶχε μέλαιναν, εὐθὺς τὸ ἀνάστημα.

(β) Οὗτος ὑπῆρξε περίφημος, καλούμενος κατ' ἐξοχὴν Ἀρχοντόπουλον, ὡς ἐξ οἴκου λαμπροῦ καὶ πλουσίου ὑπάρχων· ἦν δὲ Ὁπλαρχηγὸς τῆς Κορινθίας ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔχων ἔτη ἡλικίας δεκαεννέα, ὅτε ἦρξε τῶν ὅπλων· ἡ ἀπώλειά του ἄφησε μέγαν κοπετὸν καὶ πόνον εἰς τοὺς γονεῖς του.

(γ) Τοῦτον ὁ Φαββιὲρ εἶχεν ἀφήσῃ τοποτηρητήν του εἰς Μέθενα, ὅστις ἦλθεν εἰς Πειραιᾶ μὲ τὸ ὀλίγον Τακτικὸν, ἔχων βαθμὸν Ταγματάρχου. Ἐπειδὴ δὲ διετέλεσεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος ἀγωνιζόμενος καὶ ὡς Ἄτακτος καὶ ὡς Τακτικὸς στρατιώτης κατὰ τὴν χρείαν, παρευρεθεὶς εἰς τὰς πολιορκίας τῆς τε Τριπόλεως καὶ τοῦ Ναυπλίου, καὶ εὐαρέστησε γενόμενος παράδειγμα καλοῦ καὶ χρηστοῦ πολίτου, τὸν κατατάττομεν εἰς τὴν τάξιν τῶν πρώτων· ἀπέθανε δὲ ἐτῶν εἰκοσιεννέα, εἶχε δὲ πατρίδα τὴν Κεφαληνίαν.

(δ) Μεταξὺ τούτων ἔπεσεν ἐνδόξως καὶ ὁ Ἕλλην Ζήνων Ἰσαυρίδης, ἀγαθὸς πολίτης, καὶ ζηλωτὴς εἰς ἄκρον, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 30, ἀδελφὸς ὢν τοῦ Ἀναστασίου Καραμήχου, γνωστοῦ διά τε τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς του εἰς κατήχησιν ἑταίρων τῆς Φιλικῆς, καὶ διὰ τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνάς του ἐν ὅλῳ τῷ διαστήματι τῆς δεκαετοῦς Ἐπαναστάσεως.

πτεμβριανὸς, Ἀρχηγὸς τῶν Κρητῶν, καὶ ὁ Γεώργιος Τσελεπῆς Αἰγινήτη, εὐπατρίδης, καὶ ὁ νῦν Ὑπομοίραρχος Ἀθανάσιος Λέκκας, ἀνεψιὸς τῶν γενναίων ἀδελφῶν Λέκκα, ὅστις παθὼν πολλὰ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν του μετὰ πέντε ἔτη ἐλευθερώθη. Τὸ δυστύχημα τοῦτο τῶν Ἑλλήνων εἶνε τὸ πρῶτον, τὸ μόνον, καὶ τὸ ὕστερον ἀφοῦ ἄρχισεν ὁ κατὰ τὴν Ἀττικὴν πόλεμος. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἐπαριθμοῦνται Ἀθηναῖοι περὶ τοὺς 120· ἔπεσον δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὄχι ὀλίγοι, καὶ μάλιστα εἰς τὴν συμπλοκὴν τοῦ ἐμπροσθινοῦ χαρακώματος. Ἡ νίκη ὅμως ἐκάλυψε τὴν ζημίαν ὅση μεγάλη καὶ ἂν ἦτον.

Ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν λαμπρὰν νίκην του τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀποστέλλει εἰς τὴν μεγάλην τάφρον τὴν ἀπὸ τοῦ Μουσείου μέχρι τῆς μεσημβρινῆς πύλης, τὸν Γεώργιον Τσελεπῆν, καὶ τὸν Γεώργιον Δράκον, μηνύων πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ὁμιλίαν. Γενομένης ἀνακωχῆς, καὶ ἑπομένως συνδιαλέξεως οἱ Τοῦρκοι μᾶς προβάλλουσιν νὰ παραδώσωμεν τὸ Φρούριον, ὅτι ἐλπὶς σωτηρίας δὲν μᾶς ἔμεινε πλέον· καὶ διὰ νὰ μᾶς προτρέψωσιν ἔτι μᾶλλον, γράφουσιν ἐπιστολὴν καὶ κατ᾽ ἐπιταγὴν ἐνυπογράφεται ὁ Δράκος, ὡς νὰ ἦτον τὸ γράμμα ἐκ μέρους του, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδόθη καὶ μᾶς ἐζητήθη ἀπάντησις· ἡ ἐπιστολὴ ἔχει οὕτω. «Σᾶς φανερώνω τοὺς σκοτωμένους καὶ πιασμένους· ἐσκοτώθηκεν ὁ Καραϊσκάκης, ἐσκοτώθηκε τὸ Ἀρχοντόπουλον (ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς), ὁ Κώστας Βότσαρης, ὁ Λάμπρος Βέϊκος, ἐσκοτώθηκε καὶ ὁ Βάσσος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καπεταναῖοι ἐσκοτώθησαν· ἐπιάσθησαν καὶ ὁ Δ. Καλλέργης, καὶ ὁ Γεώργιος Δράκος οἱ καπεταναῖοι. Διὰ τὸ καλὸν ὁποῦ σᾶς θέλω νὰ παραδώσετε τὸ Κάστρον εἰς τὸν Βεζύρην, ἂν ἀγαπᾶτε τὸ σαλαμέτι σας (σωτηρίαν)». Ἡμεῖς ἀφοῦ ἀνεγνώσαμεν ταῦτα, ὅσον διὰ τοὺς ἀπαριθμημένους φονευμένους δὲν ἐπιστεύσαμεν ὅλους, ὅμως διὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη δὲν ἀμφιβάλαμεν, τεκμαιρόμενοι τοῦτο ἀπὸ τὸ συμβὰν δυστύχημα. Μόλον τοῦτο οἱ Ὁπλαρχηγοὶ τοῦ Φρουρίου ἐπρόβαλαν νὰ γίνῃ ἡ ἀπάντησις ἀξία τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος ὡς πρὸς τὸν ἐχθρὸν σταλητομένη· καὶ εἰς τοῦτο παρεκάλεσαν τὸν δημόσιον Γραμματέα νὰ γράψῃ ὅπως γνωρίζει καλόν. Γενομένη ἡ ἀπάντησις καὶ ὑπογεγραμμένη παρὰ

τῶν Ὁπλαρχηγῶν καὶ τῶν προκριτοτέρων τῆς Ἀκροπόλεως ἐστάλη εἰς τὸν Δράκον (α) μέν, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι τὴν ἔλαβον, καὶ τὴν ἐκόμισαν εἰς τὸν Κιουταχῆν· ἔχει δὲ οὕτω. «Καπετᾶν Δράκω! ἐλάβομεν ἓν γραμματάκι σου, γραμμένον μὲν ἀπὸ ἄλλον, μὲ τὴν ὑπογραφὴν ὅμως τὴν ἐδικήν σου. Εἴδαμεν νὰ μᾶς σημειώνῃς τοὺς σκοτωμένους Καπητανέους· ἀποροῦμεν διὰ τί μᾶς τοὺς ἐγράψατε κατ' ὄνομα εἰς καιρὸν ὁποῦ ἡμεῖς δὲν σᾶς ἐζητήσαμεν νὰ μάθωμεν ἀπὸ ἐσᾶς· καὶ ἂν αὐτοὶ ἐσκοτώθησαν, τοῦτο δὲν μᾶς ἀπελπίζει· ἰξεύρομεν καλὰ καὶ βλέπομεν φανερά, ἂν ἐχάθησαν μερικοί, τὸ ἔθνος ἔχει πολλοὺς καὶ στέλλει ἀντὶ διὰ ἕνα ἑκατόν· τὰ ἄξια παληκάρια δὲν χάνονται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα· ἡμεῖς ὅταν ἐπιάσαμεν τὰ ἅρματα διὰ τὴν ἐλευθερίαν μας, ἐβάλομεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὅλα τὰ ἐναντία, καὶ δὲν λυπούμεθα ἂν χαθοῦν μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔχομεν ἀπόφασιν νὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν· καὶ ἂς μάθῃ ὁ καθένας, ὅτι ἐν ὅσῳ σκοτώνονται Ἕλληνες, τόσον ἐμψυχόνονται οἱ ζωντανοί, καὶ πολεμοῦν διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν των. Ὁ πόλεμος ἔχει καὶ χαλασμόν, ἔχει καὶ νίκην· καὶ ἂν ἐχθὲς ἐχαλάσθησαν οἱ ἐδικοί μας, αὔριον ἐλπίζομεν νὰ νικήσουν καὶ νὰ πάρουν διπλοῦν τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν· ἠξεύρεις καὶ σύ, καὶ ὅλοι, ὅτι ὁ ὅρκος μας εἶναι «ἢ ζωὴ ἐλευθέρα, ἢ θάνατος ἔνδοξος»

Ταῦτα μὲν μέχρις ὧδε τὰ ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς, καὶ τὰ τῆς Ἀρχηγίας καὶ τὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίμου Καραϊσκάκη. Ἤδη δὲ ἐπανέρχομαι εἰς τὸ Φρούριον διὰ νὰ διηγηθῶ τὰ ἀκόλουθα διατρέξαντα, ἀρχόμενος ὅθεν κατέλιπον τὴν διήγησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Παρῆλθεν ὁ Δεκέμβριος, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐξέλιπον αἱ ζωοτροφίαι, ἐκτὸς σίτου καὶ κριθῆς. Συμβαίνει ἐπιδημία νόσου,

(α) Ἀπέθανε δὲ οὗτος ἀπαγόμενος εἰς Χαλκίδα καθ' ὁδὸν εἰς Ἀνηφορίτην κατὰ τὸ κατωφερὲς ἀπὸ ἀθυμίαν ὑπερβολικὴν διὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τὸ δυστύχημα τῶν Ἑλλήνων.

καὶ πάντες κατάκεινται. Η νόσος διαρκεῖ τέσσαρας ὅλους μῆνας. ἀποθνήσκουν πολλοί· ὀλιγώτατοι τῶν πληγωμένων ἐθεραπεύοντο· καθ' ὅτι τὴν πληγὴν διεδέχετο νόσος. ἐν τῷ μεταξὺ ἀῤῥωστεῖ ὁ Φαββιέρ, ὁ Κριεζιώτης, ὁ Μεμούρης, τὰ μέλη τῆς Δημογεροντίας, Γερ. Φωκᾶς. Δ. Εὐμορφόπουλος. πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ Ἰατρὸς τοῦ Φρουρίου. Γενικὴ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων· ὁ ἀσθενὴς ἀνελάμβανε, καὶ δὲν εἶχε τί νὰ φάγῃ· περιπίπτομεν πάντες εἰς κακοπάθειαν, ταλαιπωρίαν, καὶ εἰς πᾶν δεινόν, ἀποτελέσματα πολυχρονίου πολιορκίας. Μόνον δὲ τὸ θάῤῥος μᾶς ἔμεινε.

Τέλος ἀναλαμβάνει τὴν ὑγείαν του ὁ Φαββιὲρ κατὰ τὸν Μάρτιον, καὶ ζητεῖ νὰ τῷ δοθῇ ἡ ἔξοδός του, ὑποσχόμενος (α) ὅτι ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἢ θέλει λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ἢ θέλει πλησιάσῃ εἰς τὸ Φρούριον νὰ δώσῃ βοήθειαν νὰ ἐξέλθωσιν οἱ ἀποκλεισμένοι καὶ νὰ παραιτήσωσι τὸ Φρούριον· καθότι ἂν περάσωσι δέκα ἡμέραι καὶ δὲν γένῃ τίποτε, ἂς μὴν ἐλπίζωσι πλέον σωτηρίαν. Τέλος πάντων ἀπεφασίσθη νὰ ἐξέλθῃ τὴν 31 Μαρτίου. Περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς νυκτός, ὅτε ἐξῆλθε τοῦ Σερπεντζέ, καὶ ἐπροχώρησαν οἱ Φιλέλληνες μέχρι τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, ὅθεν ἔμελλον νὰ διαβῶσιν, ἰδοὺ παῤῥησιάζονται δύο πεζοὶ σταλμένοι ἀπὸ τὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην. Δίδεται ἡ εἴδησις εἰς τὸν Φαββιέρ, ὅστις ὀπισθοδρομεῖ διὰ νὰ μάθῃ τί γράφουν ἀπέξω· καὶ οὕτως ἀναβάλλει τὴν ἔξοδόν του.

Κατὰ δὲ τὴν δεκάτην Ἀπριλίου γενομένης συνελεύσεως τῶν Ὁπλαρχηγῶν, προσκαλεῖται καὶ ὁ Φαββιέρ, ἔνθα προβάλλει περὶ τῆς ἐξόδου του, ὑποσχόμενος πάλιν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν· εἰ δὲ μή, νὰ ἔλθῃ διὰ νυκτὸς μὲ τὸ Σῶμά του νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀποκλεισμένους εἰς τὴν ἔξοδόν των, ὅτι ματαίως θέλει ταλαιπωροῦνται εἰς τὸ Φρούριον· ἔστερξαν δὲ πάντες νὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ μὴν ἐνοχλοῦνται πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἐξόδου, ἀποστέλλοντες μετ' αὐτοῦ καὶ τέσσα-

---

(α) Αἱ ὑποσχέσεις του τῷ ὄντι ἦσαν γελοῖαι καὶ παιδαριώδεις! καὶ πῶς ἐδύνατο νὰ κατορθώσῃ μὲ τὸ ὀλίγον του τακτικόν, ὅ ἐστι μὲ τετρακοσίους ἄνδρας, ἔργον μέγα καὶ δυσκατόρθωτον;

ρας ἄνδρας, διὰ νὰ παραστήσωσι τὰ πράγματα τοῦ Φρουρίου καὶ διὰ ζώσης φωνῆς· καὶ περὶ τὰς ἓξ τῆς νυκτὸς ἐξέρχεται τοῦ Σερπεντζέ· οἱ ἐχθροὶ αἰσθόμενοι τὴν ἔξοδον, ἐτουφέκιζον ἀπὸ τὰς θέσεις των· καὶ ἀπὸ λάθος, λέγει, τοῦ πρώτου τάγματος ὀπισθοδρομεῖ πάλιν. Οἱ δὲ προειρημένοι τέσσαρες ἐξῆλθον τὴν ἀκόλουθον νύκτα, καὶ ἔφθασαν ἀβλαβεῖς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατόπεδον· ἦσαν δὲ οὗτοι Συμεὼν Ζαχαρίτζας, Ν. Καρόρης, Γεώργιος Ὑδραῖος, καὶ Ἰω. Καρατζᾶς Τακτικός.

Ἔκτοτε δὲν ἔβλεπε δυνατὴν τὴν ἔξοδον ὁ Φαββιὲρ, καὶ ἐπεθύμει μὲν νὰ μὴν ὑπάρχῃ εἰς τὸ Φρούριον, καὶ ηὔχετο ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ στέρξωσιν οἱ ἄλλοι νὰ ἐξέλθωμεν μὲ συνθήκας· ἀλλὰ μὴν εὑρίσκων συναινέτας, ἐσιώπα.

Νέος δέ τις τοῦ Φαββιὲρ ἀκόλουθος, Θρᾷξ ἄνθρωπος, περιήρχετο ἀπὸ ἕνα εἰς ἄλλον, διδάσκων τὰς συνθήκας, καὶ προσπαθῶν νὰ πείσῃ· καὶ ἀφοῦ ἐδοκίμασε νὰ φέρῃ εἰς τὴν γνώμην του τοὺς προκρίτους τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες τὸν ἀπέβαλον κακὸν κακῶς, ἐτράπη εἰς τοὺς ἀτάκτους στρατιώτας τοὺς ἱκανοὺς νὰ διεγείρωσι καὶ τοὺς ἄλλους· καὶ ἀπὸ Μάγκαν εἰς Μάγκαν (συντροφίαν ἢ συσσιτίαν, ἢ συνοικίαν) περιερχόμενος διὰ νυκτὸς, ἐδοκίμαζε τὰ πνεύματα τῶν στρατιωτῶν, καὶ κατήχει πολλούς. Μόλον τοῦτο οἱ στρατιῶται δὲν ἀπεφάσιζον ἀκόμη τὰς συνθήκας, ἀπιστοῦντες πολὺ εἰς τὸν ἐχθρόν· καὶ ταῦτα ἔπραττον, ἐνῷ ἔζη ὁ Ἀρχηγὸς Καραϊσκάκης, καὶ ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι εἰς Πειραιᾶ καὶ Κερατῆνι.

Ἐν τούτῳ δὲ σύνοικοι ὄντες καὶ ὁμοδίαιτοι Νικόλαος Ζαχαρίτζας, Σταῦρος Βλάχος, καὶ Διονύσιος Σουρμελῆς, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς σκοποὺς τοῦ Φαββιὲρ, καὶ ὑποπτευόμενοι τοὺς ταραξίας στρατιώτας νὰ μὴ φανῶσιν ἄπιστοι ἐν καιρῷ ἀνάγκης, βουλεύονται, καὶ κρίνουσι καλὸν νὰ προπαρασκευασθῶσιν ὑπόνομοι ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Φρουρίου, διὰ νὰ ἐξέλθωμεν μὲ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, ἂν ἔλθωμεν εἰς τὴν ἀπελπισίαν τῶν πραγμάτων· καὶ οὕτω καλοῦντες τὸν ὑπονομοποιὸν Κώνσταν, κοινοποιοῦσι τὴν γνώμην, καὶ ὁμοφωνήσαντος τούτου αὐθωρὶ κράζονται ὁ Κριεζιώτης, ὁ Εὐμορφόπουλος, καὶ Μεμούρης, εἰς τοὺς ὁποίους κοινοποιεῖται ἡ γνώμη. Ὁμογνωμόνων δὲ καὶ συμ-

ψήφων γενομένων καὶ τούτων, κοινοποιεῖται πάραυτα εἰς πάντας τοὺς ἐν τῷ Φρουρίῳ, ὅτι ἡ ἔξοδος τῶν ἀποκλεισμένων δὲν θέλει γένῃ ἄλλως, ἂν δὲν λυθῇ ἡ πολιορκία, εἰ μὴ μὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Φρουρίου, καὶ μὲ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας. Οἱ στρατιῶται τὸ δέχονται, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀμέσως ἐπιχερίζονται τὰς ἐργασίας. Ὁ Φαββιὲρ βλέπων τὸ τολμηρὸν τοῦτο ἐπιχείρημα δὲν εἶχε τὶ νὰ εἰπῇ· καθότι δὲν ἐδύνατο νὰ φανῇ δειλότερός τῶν Ἑλλήνων, ἐνῷ ἔδειξε τῷ ὄντι ἀνδρίαν εἰς πολλὰς περιστάσεις.

Κατὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἐννάτην τοῦ Ἀπριλίου Γάλλος τις, συνωδευμένος ἀπὸ τὸν Γραμματέα τοῦ Κιουταχῆ, καί τινας δορυφόρους ἐκείνου, παῤῥησιάζεται ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Φρουρίου, λέγων ὅτι θέλει ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Φαββιέρον εἰδοποιηθεὶς δὲ οὗτος ἀποστέλλει τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐρωτῶν, πόθεν ὁ Γάλλος, καὶ τί ζητεῖ· ἀποκρίνεται δὲ οὗτος ἐγγράφως οὕτω πως. « Ὁ Ἀρχιστράτηγός σας Τζούρτζης παρεκάλεσε τὸν Κυβερνήτην τῆς Γαλλικῆς Φρεγάτας Ἥρας Κ. Λεβλὰν νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Ῥεσὶτ Πασσᾶν Σερασκέρην περὶ τῆς ἐξόδου τῶν δυστυχῶν ἀποκλεισμένων ἐν τῷ Φρουρίῳ, γενομένων συνθηκῶν μεταξὺ τῶν δύω μερῶν· καὶ οὕτως ὁ Κ. Λεβλὰν ἀπέστειλεν ἐμὲ πρὸ τὴν γενναιότητά σας νὰ σᾶς ἀναφέρω αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ». Ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὸ γράμμα ὁ Φαββιὲρ, πειραχθεὶς ὅτι ὁ Γάλλος ἐκάλει τὸν Τζούρτζην Ἀρχιστράτηγον αὐτοῦ κατεπήδησε περιφρονητικῶς κατὰ τοῦ Τζούρτζη. Ἰδοὺ, λέγων πρὸς ἡμᾶς, ὁ Ἀρχιστράτηγός σας, Ἰδοὺ ἡ ὑπηρεσία ὁποῦ κάμνει εἰς τὸ ἔθνος σας· ἰδοὺ αἱ ἀπαρχαὶ τῶν ἀγώνων του, τὸ νὰ παραδώσῃ τὸ Φρούριον εἰς τὸν ἐχθρόν ». ἐπειράχθη δὲ περιπλέον, διότι ὁ Γάλλος διεύθυνε τὸν λόγον πρὸς αὐτὸν περὶ παραδόσεως τοῦ Φρουρίου, ἐνῷ ἡ Φρουραρχία δὲν ἦτον εἰς αὐτόν· ὑποπτεύθη προσέτι μήπως ὁ Τζούρτζης ἐπίτηδες παρήγγειλε τὸν Γάλλον νὰ ἀναφερθῇ πρὸς αὐτόν· καὶ οὕτω μετ' ὀργῆς ἀποκρίνεται· ἐφώναξαν ὅμως πρῶτον οἱ Ὁπλαρχηγοὶ καὶ οἱ παρόντες στρατιῶται. « Δὲν στέργομεν συνθήκας, μήτε πιστεύομεν, ἂν ὁ φράγγος ἐστάλη ἀπὸ τὸν Τζούρτζην· βέβαια ὁ Κιουταχῆς προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἀπατήσῃ »· ὁ δὲ Φαββιὲρ ἀπήντησε ταῦτα. « Ἀπορῶ πόθεν παρεκινήθης κύριε νὰ διευθύνῃς τὸν λόγον σου

πρὸς ἐμὲ περὶ συνθηκῶν, ἐνῷ ἐγὼ δὲν εἶμαι συνειθισμένος νὰ κάμνω συνθήκας, καὶ μάλιστα ὁποῦ εἶμαι ἐδῶ εἰς τὸ Φρούριον προσωρινὸς, καὶ ἡ φρουραρχία εἶναι εἰς ἄλλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἠμπορεῖς νὰ γράψῃς περὶ τούτου. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίζω· μόλον τοῦτο δὲν πιστεύω, ἂν τὸ ὑποκείμενον ὁποῦ μοὶ γράφει, εἶσαι σύ· καὶ ἂν ὁ Στρατηγὸς Τζούρτζης παρεκάλεσε τὸν Κ. Λεβλὰν κυβερνήτην τῆς ὁποίας λέγεις Φρεγάτας, νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Πασσᾶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν ἐν τῷ Φρουρίῳ». Ἀφοῦ ἔλαβε ταύτην τὴν ἀπόκρισιν ὁ ἀξιωματικὸς Γάλλος πέμπει ἰδιαίτερον γράμμα τοῦ Λεβλὰν πρὸς τὸν Φαββιέρον, διαλαμβάνον οὕτως.

« Ἐν τῷ Στρατοπέδῳ τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ Σερασκέρη.
Τῇ 11 Μαΐου (Ν. Σ.) 1827.

Κύριε Συνταγματάρχα.

Ἐπεφορτίσθην ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Τζούρτζην νὰ μεσολαβήσω παρὰ τῇ αὐτοῦ ἐξοχότητι τοῦ Σερασκέρη Ῥεσὶτ Πασσᾶ, διὰ νὰ ἀπολαύσω ἀπ' αὐτὸν τὴν ἔξοδόν σας ἀπὸ τὸ Φρούριον ὁποῦ διοικεῖτε, ἀφοῦ τὸν παρεκίνησα τὴν ἐξοχότητά του πρὸς χάριν σας, καὶ πρὸς χάριν τῆς Φρουρᾶς τῆς οὔσης ὑπὸ τὰς διαταγάς σας. Ἡ ἐξοχότης του ἔλαβε τὴν καλοσύνην νὰ μὲ κάμῃ νὰ γνωρίσω τὴν θέλησίν της καὶ τὴν μόνην συνθήκην, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἠμπορεῖ νὰ στέρξῃ τὸ ἀδείασμα τῆς Ἀκροπόλεως. Σᾶς τελειώνω ἐδῶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐξοχότητός του, καὶ προσθέτω προσέτι τὴν βεβαιότητα διὰ τῆς ὁποίας ἔχετε τὴν κυριότητα παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ σας Τζούρτζη νὰ πράξετε, ὡς καταλαμβάνετε εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν. Δὲν στοχάζομαι Κύριε Συνταγματάρχα! ὅτι ἠμπορεῖτε νὰ λάβετε ἄλλο τι πλέον ὠφέλιμον· καὶ περιμένω τὴν ἀπόκρισίν σας παρὰ τῇ Α. Ε. διὰ νὰ τελειώσω ἢ νὰ ἀποβάλω πᾶσαν διαπραγμάτευσιν ὑπὲρ ὑμῶν. Ἰδοὺ λοιπὸν αἱ συνθῆκαι τὰς ὁποίας κελεύει ἡ Ἐξοχότης του. Α΄, Ὁ Συνταγματάρχης Φαββιέρος θέλει ἔχει τὰ ὅπλα του, καὶ ἠμπορεῖ ν' ἀναχωρήσῃ ἐλευθέρως, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰ πράγματά του. Β΄, Οἱ στρατιῶται τῆς Φρουρᾶς θέλουν παραδώσῃ τὰ ὅπλα των, καὶ ἑπομένως ἠμποροῦν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέρως, δι' ὅπου

θελήσουν. Όσοι τῶν στρατιωτῶν ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου θελήσουν νὰ μείνουν εἰς δούλευσιν τῆς Ὑψηλότητός του θέλουν διευθυνθῇ εἰς τὸ Στρατόπεδον τῆς Ἐξοχότητός του τοῦ Σερασκέρη, πληρωμένοι καὶ μεταχειρισμένοι ὡς στρατιῶται τοῦ Σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ καταταχθοῦν. Γ', Τὰ ἄλογα καὶ κάθε ἄλλο μέσον ἀναγκαῖον εἰς μετακόμισιν τῶν πληγωμένων καὶ ἀσθενῶν θέλουν προβλεφθῇ ἀπὸ τὴν Ἐξοχότητά του. Δ', Ἡ Φρουρὰ θέλει ὁδηγηθῇ εἰς τὸ παράλιον ὅπου ἔγεινε τελευταῖον ἡ ἀπόβασις τῶν Ἑλλήνων· αὕτη θέλει ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ὅπου εἶναι μακρὰν τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας κρατοῦν τὰ Τουρκικὰ Στρατεύματα. Ε', Συνοδία τις ἱππικοῦ πολεμικοῦ τῆς Ἐξοχότητός του θέλει διορισθῇ νὰ ὁδηγήσῃ τὴν φρουράν, ἕως εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐμβάσματος εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ δώσῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν. Ἡ Ἐξοχότης του ὑπόσχεται μὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς του τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ὅλων τῶν ἄρθρων τῆς παρούσης συνθήκης.

Προσθήκη Ἄρθρου.

Ἡ Ἐξοχότης του συγκατανεύει περιπλέον νὰ δώσῃ ὁμήρους διὰ νὰ ἀποκριθοῦν περὶ τῆς πιστῆς ἐκτελέσεως τῶν ἄρθρων τῆς ῥηθείσης συνθήκης, οἱ δὲ ὅμηροι οὗτοι θέλει ληφθῶσιν ἐπάνω εἰς τὴν φρεγάταν τοῦ Βασιλέως; *Ηἶαν* ἐμπιστευμένοι εἰς τὸν Κυβερνήτην αὐτῆς· καὶ θέλει ἐπιστραφῶσι διὰ τῆς φροντίδος του εἰς τὸ Στρατόπεδον τῆς Ἐξοχότητός του, ὅταν αἱ συνθῆκαι λάβωσιν ἐντελεστάτην ἐκπλήρωσιν.

Ἐγένετο ἐνώπιον τῆς ἐξοχότητός του καὶ τοῦ Κυβερνήτου ».

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἀκούσαντες τὸ Β'. ἄρθρον τῆς συνθήκης, ἐπλήσθησαν θυμοῦ, καθυβρίζοντες πάντας· εἶτα ἀκούσαντες τὸ Ε'. ἄρθρον ἐγέλασαν, λέγοντες «καλὴν συνοδίαν θέλει μᾶς δώσῃ ὁ Κιουταγῆς, διὰ νὰ μᾶς κατασφάξῃ. Δὲν ἐγνώρισεν ἀκόμη ὁ βάρβαρος, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶναι μωροὶ καὶ ἄνανδροι ».

Ὁ Φαββιὲρ ἐπειδὴ ἀπεκρίθη εἰς τὸν ἀξιωματικὸν Γάλλον, δὲν ἐνέκρινεν ἄλλην ἀπάντησιν.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν μετὰ τὴν μεσημβρίαν προσκαλούμεθα νὰ λάβωμεν γράμματα, καὶ ἰδοὺ μᾶς ἐγχειρίζεται διαταγή τις

τοῦ Ἀρχιστρατήγου Τζούρτζη, δι' ἧς μᾶς διέταττε νὰ παραδώσωμεν τὸ Φρούριον κατὰ τὰς ἐγκλειομένας συνθήκας. αὗται δὲ ἦσαν αἱ ἄνω εἰρημέναι. Ἡ δὲ διαταγὴ εἶνε ἡ ἀκόλουθος.

« *Πρὸς τὸν φρούραρχον καὶ λοιποὺς ὁπλαρχηγοὺς τοῦ Φρουρίου.*

Ἐκ τοῦ κατὰ Φαληρέα (γρ. Μουνυχίαν) Στρατοπέδου,

τῇ 30 Ἀπριλίου 1827.

» Διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ κυβερνήτου τῆς φρεγάτας *Ἥρας* τῆς Χριστιανικωτάτης αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἡ Α. Ε. ὁ Σερασκέρης προσφέρει τὴν ἐγκλειομένην συνθήκην, τὴν ὁποίαν ἐγγυᾶται ὁ ῥηθεὶς Κυβερνήτης Γάλλος. Ἐπειδὴ πολλὰ ὑποκείμενα ἀδύνατα εἶναι κλεισμένα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ἐπειδὴ εἶνε αὐτόθι τὰ μνημεῖα τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος περιπόθητα εἰς τὸν πολιτισμένον Κόσμον, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον τοῦ πολέμου, Σᾶς διατάττω νὰ ἀκολουθήσετε κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν συνθήκην, καὶ ἔσεσθε βέβαιοι ὅτι ὁ κυβερνήτης τῆς ῥηθείσης Φρεγάτας ἔλαβεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν ἀσφάλειάν σας ».

Ἐξεπλάγημεν πάντες, ἀφοῦ εἴδομεν τὴν παροῦσαν διαταγὴν, καὶ κανεὶς δὲν ἔπειθεν ἑαυτὸν νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἶναι τοῦ ἰδίου Ἀρχιστρατήγου. Ὁ Φαββιὲρ ὅμως καὶ ἐπίστευε καὶ ἐπροσπάθει νὰ μᾶς πείσῃ· ἀλλὰ καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν αἰτίαν, τὸ μὲν ἓν νὰ πιστεύῃ, τὸ δὲ ἕτερον νὰ ἀπιστῇ· καὶ ὁ μὲν Φαββιὲρ ἔλεγε « Βασιλικοὶ ἄνδρες, ἐννοῶν τὸν Λεβλὰν, δὲν μετέρχονται τοιαῦτα ἀτοπήματα, οὔτε δύνανται νὰ ψευσθῶσι, (α) διὰ ν' ἀπατήσουν ἕνα λαὸν πολεμοῦντα διὰ τὰ δικαιώματά του ἐναντίον τυραννοῦντος Δεσπότου· ἐνῷ μάλιστα ὁ πόλεμος οὗτος δὲν ἀφορᾷ

(α) Μόλον τοῦτο μετῆλθον ἱκανὴν ἀπάτην· καθότι τὸ ἰδιαίτερον γράμμα τοῦ Τζούρτζη πρὸς τὸν Φαββιὲρ δὲν τὸ ἐφανέρωσαν· ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τὸ ἐγχειρίσωσιν· εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ γράμμα ἔλεγεν ὁ Τζούρτζης νὰ πράξῃ ὁ Φαββιὲρ συμφώνως μὲ τὴν περίστασιν, καὶ τότε νὰ ἐνεργήσῃ τὴν διαταγὴν, ὅταν ἡ ἀνάγκη τοῦ Φρουρίου εἶναι ἀναπόφευκτος. Οὕτω γράφομεν, ὡς ἀκούσαμεν νὰ λέγεται ὡς βέβαιον. Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Τζούρτζης.

εἰς βλάβην τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης». Ἡμεῖς δὲ εἴχομεν αἰτίας τὰς ἑξῆς· πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος δὲν εἶχε γράψη ἄλλοτε πρὸς ἡμᾶς, μήτε ἡμεῖς πρὸς ἐκεῖνον· ἡμεῖς ὡς ἀποκλεισμένοι δὲν ἠξεύραμεν μετὰ βεβαιότητος τὴν Ἀρχιστρατηγίαν του, οὔτε ἡ Διοίκησις εἶχε γράψη πρὸς ἡμᾶς ἐπισήμως περὶ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Τζούρτζη· δεύτερον παρατηροῦμεν ἀσυμφωνίαν μεταξὺ τοῦ γράμματος τοῦ Λεβλὰν καὶ τῆς διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Ὁ Κ. Λεβλὰν λέγει εἰς τὸ γράμμα του (ἴδε § ϑ΄.) «ἔχετε τὴν κυριότητα παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ σας Τζούρτζη, νὰ πράξετε ὡς καταλαμβάνετε εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν». Ὁ δὲ Τζούρτζης «Σᾶς διατάττω, λέγει, νὰ ἀκολουθήσετε τὴν ῥηθεῖσαν συνθήκην,» χωρὶς ν' ἀναφέρῃ τίποτε περὶ κυριότητος, ἢ τοιοῦτόν τι· τρίτον δὲ περὶ ἐγκαταλείψεως τοῦ Φρουρίου καὶ περὶ τῆς ἐξόδου μας, μήτε ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις μᾶς εἶχε γράψη, μήτε ἄλλος τις τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν, εἴτε πολιτικός, εἴτε στρατιωτικός, μήτε κἂν τὸ στρατόπεδον τοῦ Πειραιῶς, μεθ' οὗ εἴχομεν συχνὴν ἀνταπόκρισιν.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τὰ ῥηθέντα αἴτια δὲν ἐδώκαμεν προσοχὴν εἰς τὰ διαταττόμενα, ἀλλ' ἀποφασισμένοι ν' ἀποθάνωμεν διὰ τὴν πατρίδα, ἀποκρινόμεθα ἡμεῖς πρὸς τὸν Λεβλὰν οὕτω «Κ.
» Βλάγκ, σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸν κόπον ὁποῦ ἐκάμετε δι' ἡ-
» μᾶς. Ὑπήκοοι Σουλτάνου, ὡς διαλαμβάνουν αἱ προβληθεῖσαι
» συνθῆκαι τοῦ Κιουταχῆ παρὰ τῆς ἐξοχότητός σας, ἐδῶ δὲν
» ὑπάρχουν· εἴμεθα Ἕλληνες, ἀποφασισμένοι ἢ ν' ἀποθάνωμεν,
» ἢ νὰ ζήσωμεν ἐλεύθεροι. Ὁ Κιουταχῆς ἂν θέλῃ τὰ ἅρματά
» μας, ἂς ἔλθῃ, ἂν εἶναι ἄξιος, νὰ τὰ πάρῃ μὲ τὴν δύναμίν
» του· ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς χαιρετήσωμεν.

Τῇ 30 Ἀπριλίου 1827».

Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ Φαββιὲρ δὲν ὑπέγραψε, βλέπων δὲ τὴν συμφωνίαν ὅλων Ὁπλαρχηγῶν τε καὶ στρατιωτῶν, ἐσιώπα ἀναμένων ἄλλην εὐκαιρίαν.

Ὁ Κιουταχῆς ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὴν ἄνωθεν ἀπάντησίν μας, ἐταράχθη τὰ μέγιστα, καὶ τοιούτῳ τρόπῳ τὴν ἀποπέμπει πρὸς τὸν Λεβλὰν, συνοδεύων αὐτὴν μὲ ἰδιαίτερον γράμμα του, ὅπερ περιεργείας χάριν καταχωρίζεται.

'Εξοχώτατε Κύριε.

Τῇ 12 Μαΐου (Ν. Ε.) 1827, 'Αθῆναι.

Χάριν τῆς φιλίας, τὴν ὁποίαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ δύο Κράτη, εἰσηκούσθη ἡ παράκλησίς σας. Αὐτὸ τὸ γένος οὔτε τὴν φιλανθρωπίαν γνωρίζει, οὔτε τὰ χρέη του φυλάττει. Διὰ χάριν δύω ἢ τριῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔχουσι τὴν δύναμιν, κινδυνεύουσι νὰ συναπολεσθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ ἀθῶαι ψυχαί. Παρατηρήσατε κατὰ ποῖον ὑβριστικὸν τρόπον ἀποκρίνονται. Ὅσον ἐκ μέρους μου ἠμπορῶ νὰ εἴπω, ὅτι σᾶς ὑπηρέτησα, καθὼς μὲ παρεκαλέσατε· καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἰδῶ πάλιν· ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι φίλος πρόθυμος.

Βεζύρης Μεχμὲτ 'Ρεσὶτ Πασσᾶς.

Πληρεξούσιος 'Αρχιστράτηγος κτλ. κτλ.

Ὁ ὑβριστικὸς τρόπος, περὶ οὗ λέγει, εἶναι, ὅτι τὸν ὀνομάζομεν Κιουταχῆν· ἐπειδὴ οὕτως ἀπ' ἀρχῆς οἱ Ἕλληνες τὸν ὠνόμασαν, διὰ τὸ νὰ κατάγεται ἀπὸ τὴν Κιουτάϊαν. Περὶ τούτου εἶχε δίκαιον νὰ παραπονῆται· ὄχι ὅμως νὰ καυχᾶται εἰς τὴν φιλανθρωπίαν του· ἐπειδὴ τοιαῦτα δείγματα δὲν ἔχομεν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν συνελεύσεως γενομένης, ἀποφασίζεται νὰ σταλῇ ἔξω ὁ Τριαντάφυλλος Τζουρᾶς διὰ νὰ παραστήσῃ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τὰ πράγματα τοῦ φρουρίου, καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἀληθῶς ἔχωσι τὰ πραγματευόμενα παρὰ τοῦ κυβερνήτου Λεβλὰν, καὶ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν νὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ μὲ πεζὸν περὶ πάντων τῶν διατρεχόντων· καὶ οὕτω τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐξῆλθεν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν.

Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον αἱ τρεῖς ἡμέραι, καὶ πεζὸς δὲν ἐφάνη νὰ ἔλθῃ, ἄρχισαν πάλιν οἱ ψιθυρισμοὶ, καὶ ὁ καλὸς προμνημονευθεὶς Θρᾴξ, σπορεὺς ψυχρῶν καὶ ἀπελπισμένων λόγων, ἐνησχολεῖτο νὰ κατορθώσῃ τὸ σκοπούμενον, καὶ οὕτω πάλιν ἡ Φατρία τῶν φιλοζώων διήγειρε τοὺς στρατιώτας κατὰ τῶν Ὁπλαρχηγῶν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Ὁπλαρχηγῶν ὁ ταραξίας ἦτον ὁ Στάθης Κατζικογιάννης, ὅστις καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς πολιορκίας ἐτάραττε τὰ πράγ-

ματα, προφέρων αείποτε την έξοδον. Σύμφωνοι μετ' αυτού ἦσαν καί τινες πρώτης Τάξεως στρατιῶται· εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐγνωρίσθησαν εἰλικρινῶς οἱ ἀληθεῖς φιλοπάτριδες. Ὁ ἀγαθὸς Κριζιώτης ἐν ὅσῳ διενοεῖτο τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου, ἐγένετο ἔξω φρενῶν, καὶ ἀπὸ τὴν θλίψιν του καὶ νὰ δακρύη τὸν ἴδομεν. Τοιοῦτοι ἐφάνησαν καὶ οἱ Στρατηγοὶ Δ. Εὐμορφόπουλος Ἰθακήσιος, καὶ Γεράσιμος Φωκᾶς Κεφαλήν. Δὲν ἔχομεν ἱκανοὺς λόγους νὰ ἐπαινέσωμεν τὸ Ἑπταννησιακὸν Σῶμα, τὸ ὁποῖον συμφώνως ἔπνεε διακαῆ ζῆλον, καὶ πατριωτισμὸν ἀνυπέρβλητον· μεταξὺ δὲ τούτου ἦσαν οἱ προκριτώτεροι, Στέλιος Συνοδινός, Ἰω. Δ. Φωκᾶς, Ἀνδρέας Παΰσης, Σπυρ. Ἀβδεζέλος, Κωνσταντῆς Μακρῆς, Κεφαλῆνες. Δημήτριος Λελούδας Ἰθακήσιος, καὶ Ἰω. Βουφάντες Κερκυραῖος· καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶνε εἰς ἔπαινον ὁ Παππᾶ Κώνστας Τζαμάλας, Νικόλαος Κανούσης, Βασίλειος Θεαγένης, Παν. Καλεβρᾶς, Θεοχάρης Μπάφας, ὁ Γρηγόριος τοῦ Κριζιώτη καὶ ὁ Παν. Σ. Ἰγγλέσης. Προσέτι ἀνεδείχθησαν ἀγαθοὶ καὶ γενναῖοι Δελιγεώργης Ὑδραῖος, Κυριάκος Σῶκος Σμυρναῖος, Ἀθανάσιος Σμυρλῆς Σμυρναῖος, Παναγιώτης Μαῦρος, Μάρκος Σκλαβοῦνος, Γιῶβος Σκλαβοῦνος, Δημήτριος Κριεκούκης, Δημήτριος Ἁγιοπετρίτης, ὁ Παππᾶ Γεώργιος Σκιαδᾶς, καὶ ἄλλοι πολλοί. Τὸν δὲ ἄριστον ὑπονομοποιὸν Κώνσταν Ἀργυροκαστρίτην τίποτε δὲν δύναται νὰ τὸν διακρίνῃ ἀπὸ τοὺς διαληφθέντας. Διὰ δὲ τοὺς Ἀθηναίους δὲν λέγω τίποτε, διὰ νὰ μὴ φανῶ ἐπαινέτης τῶν οἰκείων. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους κατατάττω καὶ τὸν Ἰωάννην Μεμούρην τὸν καὶ τοῦ Γκούρα, ὡς ἔχοντα τὰ συμφέροντά του ἐνταῦθα καὶ πολίτην γενόμενον διὰ νυμφεύσεως Ἀθηναίας, ἀδελφῆς Ἰωάννου καὶ Σταύρου Βλάχου. Ἦτον ἑπόμενον νὰ κλαίωσιν οἱ Ἀθηναῖοι! διότι ἐστεροῦντο καὶ πατρίδα καὶ κτήματα, ἔχαναν καὶ ἑπτὰ ἐτῶν πολυμόχθους ἱδρῶτας.

Διὰ νὰ προκαταλάβωσι λοιπὸν οἱ Ὁπλαρχηγοὶ οὗτοι τὰ ἀπευκταῖα, γνωρίζοντες δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Φαββιέρ, ὅτι ἐπεθύμει τὴν ἔξοδόν του, συνῆλθον οἵ τε Ὁπλαρχηγοὶ καὶ οἱ ἔγκριτοι τοῦ φρουρίου, καὶ διασκεψάμενοι περὶ σωτηρίας ἀποφασίζουσιν οὕτως. Ὁ Συνταγματάρχης Φαββιέρ νὰ ἐξέλθῃ

μετὰ τοῦ Σώματός του, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ὅσα ἤθελε δυνηθῇ γυναικόπαιδα. Τοὺς δὲ στρατιώτας οἵτινες δὲν ἐπείθοντο νὰ ἐξέλθῃ μὲν τὸ Τακτικὸν Σῶμα, αὐτοὶ δὲ νὰ μείνωσιν εἰς τὸ φρούριον, τοὺς ἡσύχασαν μετὰ πολλὰς δυσκολίας μὲ δόσιν χρηματικὴν, καὶ μὲ ὑποσχέσεις διπλασίου μηνιαίου μισθοῦ. Ὁ Κριζιώτης καὶ ὁ Μεμούρης ἔδειξαν τὸ παράδειγμα τῆς καταβολῆς τῶν χρημάτων μετά τινων Ἀθηναίων, ἐν οἷς ἦτον καὶ ὁ Σταῦρος Βλάχος.

Συγχρόνως διορίζεται τετραμελὴς ἐπιτροπὴ νὰ συνεξέλθῃ μετὰ τοῦ Φαβδιὲρ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τὰ τοῦ φρουρίου πρός τε τὴν Διοίκησιν, καὶ ὅπου ἀνῆκε· καὶ διὰ νὰ γένῃ γνωστὸν τὸ φρόνημα, καὶ ὁ σκοπὸς τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος πολιτῶν, συνάπτομεν ἐνταῦθα τὴν ἐπιστολὴν αὐτῶν πρὸς τὴν Διοίκησιν.

« *Σεβαστὴ Διοίκησις !*

Ἀπ' ἀρχῆς τῆς πολιορκίας τοῦ Φρουρίου ἐδοκιμάσθη ἐναργῶς, ὅτι κακὸν ὄμμα κακοῦ Δαίμονος ἐπιβλέπει τὰ ἡμέτερα πράγματα, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἀντεπιβλέπει καὶ τὸ παντέφορον ὄμμα τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ. Τὰ παρελθόντα πράγματα τοῦ Φρουρίου σᾶς ἔγειναν γνωστὰ ἕως τώρα. Ἤδη δὲ περὶ τῶν παρόντων θέλει γένῃ ὁ λόγος μας. Μόλον ὅτι Σ. Διοίκησις ! πρὸ πολλῶν μηνῶν κατεχόμεθα ὑπὸ παντελοῦς ἐλλείψεως φαγωσίμων καὶ τῶν ἀναγκαίων εἰς θεραπείαν πληγωμένων καὶ ἀσθενῶν, ὑπομένοντες πᾶν εἶδος ταλαιπωρίας καὶ κακοπαθείας· μόλον ὅτι ἐδείξαμεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔργα θαυμαστὰ καὶ πατριωτισμὸν ἀνυπέρβλητον· καὶ μόλον ὅτι ἤδη τρεφόμεθα μόνον ἀπὸ κριθὴν καὶ νερὸν ὀλιγώτατον, ὅπερ καὶ τοῦτο ἐλαττοῦται παρ' ἡμέραν. Διὰ τὸ νὰ πνέωμεν ὅμως ἀληθῆ τῷ ὄντι καὶ ἀνυπόκριτον ζῆλον ὑπὲρ τῆς φιλτάτης καὶ γλυκυτάτης Πατρίδος μας, ἀποφασισμένοι ὄντες ὄχι μὲ μόνον λόγον, ἀλλὰ μὲ ἔργον εἰς θάνατον, ἀπερρίψαμεν τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, διὰ τὸ νὰ μὴν ἀνῆκον τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὸν χαρακτῆρά μας, καὶ βιάσαντες τὰ ἀδύνατα νὰ γένωσι δυνατὰ, κατεπείσαμεν τοὺς πολυπαθεῖς στρατιώτας καὶ μὲ δόσιν χρημάτων, καὶ μὲ ὑπόσχεσιν μεγαλητέρων ἐλπιζομένων, νὰ συμμείνωσι μεθ' ἡ-

μῶν, ἴσως ἐπιλάμψει ἐλπὶς σωτηρίας τοῦ πολυτιμήτου τούτου Φρουρίου. Σεβαστὴ Διοίκησις! ἡ τελευταία αὕτη ἀπόφασίς μας ἐγένετο διὰ νὰ σώσωμεν, εἰ δυνατὸν, τὰ σωζόμενα ἐνταῦθα λείψανα τῶν θαυμαζομένων ἀρχαιοτήτων, ἔργα τῶν ἀειμνήστων πατέρων μας· ἐν ταυτῷ καὶ τὸν ἐχθρὸν ἀπελπίζομεν καὶ τὸν κάμνομεν νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ ἀλόγους σκοπούς. δείχνομεν καὶ εἰς τὸν Κόσμον, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν πολεμοῦν δίκην ληστῶν. Ὅθεν ἂς εἶνε πεπεισμένη ἡ Σ. Διοίκησις, ὅτι χάριν τῶν πολυποθήτων καὶ πολυτιμήτων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ χάριν τῆς Ἑλληνικῆς δόξης καὶ τιμῆς, θέλομεν ἀνθέξῃ μέχρις ἐσχάτης δυνάμεως ἐναντίον παντὸς ἀντιπολεμοῦντος δεινοῦ. Ἂν ὅμως μέχρι τινὸς δὲν ἐπιφανῇ σωτηρίας ἐλπὶς, καὶ τὸ Ἔθνος δὲν δυνηθῇ νὰ δώσῃ ἀντίληψιν εἰς ἡμᾶς, τότε θέλει δοθῇ τὸ πῦρ εἰς τὸ Φρούριον, καὶ ἂς συναπολεσθῶσι μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτὰ τὰ πολύτιμα τῆς ἀρχαιότητος ἔργα. Καθότι μήτ' αὐτὰ πλέον δὲν ἀνέχονται νὰ περιφρονῶνται καὶ νὰ καταπτύωνται ἀπὸ βάρβαρον στόμα· ὄχι, ὄχι! αὐτὰ ἂν καὶ ἄψυχα, ἀφίνουσιν ὅμως φωνὴν, καὶ μᾶς καταρῶνται, ἂν τὰ ἐγκαταλείψωμεν καὶ αὖθις εἰς τὴν διάκρισιν τῶν βαρβάρων ἐχθρῶν».

Ἐνῷ δὲ ἐγένοντο αἱ ἑτοιμασίαι διὰ νὰ ἐξέλθῃ τὸ Τακτικὸν, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ, στρατιώτης τις τῆς Φρουρᾶς κλέψας σκεύη τινὰ ἀργυρᾶ, φεύγει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὸ δειλινὸν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὥστε ἔκαμε νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἔξοδος· διότι οὗτος ἤθελε τὸ διακοινώσῃ εἰς τὸν ἐχθρόν.

Τέλος κατὰ τὴν 16 Μαΐου συμβαίνει ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Πειραιῶς παρὰ τῶν ἡμετέρων, ἥτις μᾶς ἐπέφερε μεγίστην λύπην, ὥστε ἀπελπίσθημεν πάσης σωτηρίας, καὶ μάλιστα ὅτι εἰς τὴν ἔξοδόν μας, ἂν ποτὲ ἤθελε γένῃ, ἐμέλλομεν νὰ συνακουσθῶμεν μετ' αὐτῶν, διὰ νὰ μᾶς συνδράμωσι· καὶ ἡμεῖς νὰ καταφύγωμεν ἐκεῖ. Τότε δὲ ὁ Φαββιὲρ πηδᾷ καθ' ἡμῶν, καταβοᾷ μετὰ τῶν συμφατριαστῶν του, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα ἡ αἰτία τῆς ἀπωλείας τῶν ἀποκλεισμένων, ὀνοματίσας τινὰς ἐξ ἡμῶν διότι δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ὑπακούσωμεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Ἰδοὺ, λέγει, χανόμεθα, καθότι ὁ ἐχθρὸς δὲν δέχεται πλέον νὰ δώσῃ συνθήκας πρὸς ἡμᾶς· καὶ οὕτω διεγείρει ἐναντίον τῶν

Ὁπλαρχηγῶν καὶ προκρίτων Ἀθηναίων τοὺς στρατιώτας, λέγων, ὅτι, διὰ νὰ διορθωθῇ τὸ πρᾶγμα, πρέπει νὰ θανατωθῶσι πεντέξ οἱ πρωταίτιοι· καὶ ἀναφανδὸν κηρύττει νὰ στείλωμεν παρακλητικὸν γράμμα πρὸς τὸν ἐχθρὸν πραγματευόμενον τὴν ἔξοδόν μας.

Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἐπ' ἀληθείας ἐλάβαμεν τὰς πικροτέρας λύπας καὶ μεγαλητέρας θλίψεις· εἰς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς πολίτας τίποτε ἄλλο δὲν ἐδύνατο, εἰμὴ νὰ καταπραΰνωσι τοὺς στρατιώτας μὲ χρήματα, καὶ μὲ ὑποσχέσεις μεγάλων ἐλπιζομένων, κινοῦντες πάντα λίθον πρὸς κοινὴν ἡσυχίαν.

Ἐνῷ δὲ συνέβαινον ταῦτα ἐντὸς τοῦ Φρουρίου, ὁ ἐχθρὸς ἔξωθεν ἐβιάζετο ἔτι μᾶλλον, διὰ νὰ λάβῃ τέλος ἡ περὶ τοῦ Φρουρίου ὑπόθεσις μὲ συνθήκας, διὰ νὰ μὴ γένῃ ἡ καταστροφὴ αὐτοῦ διὰ τῶν ὑπονόμων κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας. Ὅθεν προσκαλεῖ τὸν κυβερνήτην ἑνὸς Βρικίου Καισαροβασιλικοῦ ὁρμουμένου κατὰ τὸ Κερατῆνι, τὸν ὁποῖον πείθει να μᾶς μηνύσῃ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀποστείλας δέ τινα τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὁ Κυβερνήτης οὗτος τὴν 18 Μαΐου πρὸς ἡμᾶς, τὸν παραγγέλλει νὰ εἴπῃ οὕτως. « Ἐπειδὴ ἐστήσατε σημαίαν λευκὴν ἐπὶ τοῦ Ναοῦ Παρθενῶνος, ἐσυμπέρανεν ὁ Κυβερνήτης τοῦ Ἰμβρικίου τῆς Κ. Β. Α. Μ. ὅτι προσκαλεῖται παρὰ τῶν ἀποκλεισμένων εἰς τὸ Φρούριον, καὶ οὕτως ἦλθεν εἰς τὸν Σερασκέρην Ῥεσὶτ Πασσᾶν νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν διὰ νὰ ἐρωτήσῃ ἂν ἔχετε χρείαν περί τινος προβλήματος· καὶ εἶνε πρόθυμος νὰ σᾶς ὑπηρετήσῃ ». Ἡμεῖς δὲ μήτε σημαίαν ἐστήσαμεν εἰς τὸν ναὸν, μήτε ἄλλο τι σημεῖον ἐγένετο.

Ὁ Φαββιὲρ εὗρεν εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπόν. Ἐρχόμενος δὲ πρὸς τὸν Δ. Εὐμορφόπουλον, αἴ! τὸν λέγει, τί κάμνομεν τώρα; Σεῖς ἰξεύρετε, τὸν ἀποκρίνεται ὁ Εὐμορφόπουλος· ἡμεῖς ἐπροδόθημεν εἰς τοὺς στρατιώτας ὡς κακόβουλοι, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τίποτε ὡς ὕποπτοι. Ἡ γενναιότης σας ἠμπορεῖτε ν' ἀποτελειώσητε τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ ἅπαξ τὸ διεθέσατε οὕτως· ὀργισθεὶς δὲ ἐπὶ τούτῳ ὁ Φαββιὲρ, ἐγὼ τὰ ἔκαμα, λέγει, καὶ ἐγὼ θὰ τὰ κάμω.

Γενομένης δὲ συνελεύσεως τῶν Ὁπλαρχηγῶν, ἔνθα ἦσαν καὶ

πολλοὶ στρατιῶται. « Δὲν μᾶς ἔμεινε πλέον καιρὸς προσδοκίας, λέγει ὁ Φαβδιὲρ, καὶ πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας εἶναι ματαία· ἂς μὴ χάνωμεν τὸν καιρὸν, ἂς παρακαλέσωμεν τοῦτον νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς τὸν Πασσᾶν περὶ τῆς ἐξόδου μας· ἂς παύσουν πλέον οἱ προδόται (προδότας ἐκάλει τοὺς ἀντιφατριαστὰς), ὅτι ἐξ αἰτίας τούτων θὰ χαθῇ ὅλη ἡ Φρουρά· ἐγὼ, λέγει, δίδω λόγον εἰς τὸ Ἔθνος περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Φρουρίου ». Ὁ δὲ Κριεζιώτης ἀφοῦ εἶδε τοὺς στρατιώτας δυσαρεστημένους καὶ ἀπειθεῖς εἰς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἀουστριακοῦ, « τοιαῦτα, λέγει, ἠλπίζαμεν νὰ ἀκούσωμεν ἀπ' ἐσένα τὸν Φιλέλληνα, ὅστις ἔπρεπε νὰ ἐμποδίσῃς ἡμᾶς ἀπὸ τοιαύτην κακὴν καὶ ἄτιμον πρᾶξιν, ἂν ποτε ἡμεῖς ἠθέλαμεν ἀποφασίσῃ τὸ τοιοῦτον ; » « Εἶσαι ἀνόητος, τῷ λέγει ὁ Φαβδιὲρ, καὶ δὲν γνωρίζεις τοῦ Κόσμου τὰ πράγματα »· εἶτα λέγει πρὸς τοὺς στρατιώτας. « Μὴ φοβεῖσθε διὰ τὴν μεσολάβησιν τοῦ Αὐστριακοῦ, ἐγὼ θέλω κάμῃ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὴν μεσολάβησιν καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες παρευρίσκονται ἐδῶ », δείξας τὰ πλοῖα.

Ἀφοῦ λοιπὸν διέθεσε τοὺς στρατιώτας κατὰ τὴν γνώμην του, καὶ φοβίζων τοὺς ἐναντίους του, ὅτι ἄλλος θὰ θανατωθῇ, ἄλλος θὰ δεθῇ καὶ θὰ φυλακωθῇ, καὶ ἄλλος θὰ παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, τοὺς ἔκαμε νὰ μὴ δύνανται οὔτε νὰ εἰσακούωνται εἰς τοὺς στρατιώτας, οὔτε νὰ τολμήσωσί τι, ἐπεχείρησε μόνος καὶ ἐτελείωσε τὰς συνθήκας κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ἐν τοσούτῳ ἂς βεβαιωθῇ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι τὰ ἀνταποκριτικὰ γράμματα τῆς Φρουρᾶς, ἐγράφοντο ἀπὸ τὸν Φαβδιὲρ, ὡς ἐνέκρινεν αὐτὸς, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦ γαλλισμοῦ αὐτῶν, καὶ ὑπεγράφοντο οἱ Ὁπλαρχηγοὶ Ἕλληνες βιασμένοι.

Προτοῦ ὅμως νὰ ἐκθέσω τὴν ἀνταπόκρισιν τὴν διαπραγματευομένην τὰ περὶ τῆς ἐξόδου, χρεωστῶ νὰ εἴπω σαφῶς εἰς ποίαν κατάστασιν ἀθλιότητος ἦσαν οἱ ἀποκλεισμένοι, διὰ νὰ κρίνῃ ἐκ τούτου ὁ ἀναγνώστης, ἂν πρέπῃ νὰ κατακρίνεται ἢ νὰ ἐπαινῆται ὁ Φαβδιὲρ, ἂν πρέπῃ νὰ εὐγνωμονῶμεν ὅτι μᾶς ἔσωσεν, ἢ νὰ τὸν δυσφημῶμεν ὅτι δὲν μᾶς ἄφησε ν' ἀποθάνωμεν, καὶ νὰ καταστρέψωμεν τὸ Φρούριον· ἐγὼ γράφω τὰ πράγματα, καθὼς ἔτρεξαν, καὶ δὲν δύναμαι μήτε νὰ προσθέσω, μήτε ν' ἀ-

φαιρέσω τι. Τότε ἐγὼ ἐν τῷ Φρουρίῳ ἤμην ἐναντίας γνώμης ἐκείνης τοῦ Φαββιὲρ, καὶ ἤθελον νὰ ἐξέλθωμεν δυνάμει τῶν ὅπλων χωρὶς συνθήκας, καταστρέφοντες τὸ Φρούριον, διὰ νὰ μὴ φανῶμεν κατώτεροι ἐκείνων τοῦ Μεσολογγίου. Ἐν ὑστέροις ὅμως ἄλλαξα γνώμην καὶ εὐγνωμονῶ τὸν Φαββιὲρ, διότι εἶδα καὶ ἐγνώρισα, ὅτι α ἐν ἴῃ τιμῇ ἡ μὲν ἐσθλὸς, ἡ δὲ κακός π. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, οἱ μὲν Κηφῆνες τρυφῶσιν, αἱ δὲ μέλισσαι λιμώττουσιν.

Οἱ ἀποκλεισμένοι λοιπὸν ἦσαν εἰς παντελῆ ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων· φορέματα δὲν εἶχον, οἱ δὲ πλειότεροι οὔτε νὰ σκεπάσουν τὰ μέλη των· οἱ πληγωμένοι δὲν εἶχαν οὐδὲ τὸ παραμικρὸν ἰατρικόν· οἱ ἀσθενεῖς ὁμοίως· ἡ τροφή μας ἦτον ἀπ' ἀρχῆς Μαΐου ἐκ κριθῆς μόνον· τὸ νερὸν ἐδίδετο μετρημένον εἰς τὸν καθένα μία ὀκὰ εἰς 24 ὥρας, ἐξ οὗ νὰ ζυμώνῃ τὸ ἄλευρον καὶ νὰ πίνῃ· ἐπειδὴ δὲ τὸ αὐγὸν ἦτον χρησιμώτατον εἰς τὴν πληγὴν ἑνωμένον μὲ ἄλλα εἴδη, ἔτρεφον τινὲς ὄρνιθας ἐπὶ τούτῳ, ὥστε ἡ τιμὴ μιᾶς ὄρνιθος ἔφθασεν εἰς τριάκοντα πέντε δίστυλα, τοῦ δὲ αὐγοῦ εἰς δύο· τὰ ξύλα ἐξέλιπον, καὶ ἐκαίομεν τοὺς φούρνους ἀπὸ κριθάρι. Τὰ πολεμεφόδια δὲν ἦσαν, εἰμὴ 120 ὀκάδες βαρούτη. Οἱ ἀσθενεῖς μὴν ἔχοντες ἄλλο βοήθημα εἰς ἀνάῤῥωσιν, μετέλαβον τροφὴν τοὺς ἵππους, ὄνους, ἡμιόνους· εἰσὶ δέ τινες τῶν φιλελλήνων Γάλλων οἱ φαγόντες γάτας, σκύλους, καὶ ποντικούς· Τινὲς τῶν ἀποκλεισμένων εἰς Μεσολόγγιον παρῆσαν καὶ εἰς τὸ Φρούριον· ἔλεγον δὲ οὗτοι, ὅτι τὸ Μεσολόγγιον τριάκοντα ἡμέρας μόνον ἔπαθεν ἀποκλεισμὸν, ἀφ' ὅτου ὁ Ἰμπραΐμης ἔκλεισε τὴν διάβασιν τῶν Ἑλληνικῶν πλοιαρίων· ἡ δὲ κακοπάθεια διήρκησε ἓξ μόνον ἡμέρας ἕως οὗ ἐξῆλθον, μηδὲν ἔχοντες πλέον· ἐνταῦθα ὅμως ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων συνέβη τῶν μὲν πρὸ τεσσάρων μηνῶν, τῶν δὲ πρὸ πέντε, καὶ τῶν δὲ πρὸ ἓξ, ἑπτὰ, καὶ ὀκτὼ, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐκτανθῇ παραιτέρω ἡ καρτερία των· πρὸς τούτοις τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἐπέφερε μεγάλην ζημίαν, καθότι ἡ βολὴ τῶν κανονίων, καὶ αἱ βόμβαι ῥιπτόμεναι κατὰ πετρῶν, διὰ τὸ νὰ εἶνε κατάλιθον τὸ Φρούριον, συνέτριβον τόσα τμήματα, ἅπερ πίπτοντα σφοδρῶς κατ' ἀνθρώπων, ἐθανάτοναν πολλούς. Τοιαύτη ἦν ἡ περίστασις τῶν

ἀποκλεισμένων, καθ' ἣν ὁ Φαββιὲρ ἐπεχείρησε τὰς συνθήκας. Γράφει λοιπὸν εἰς τὸν Αὐστριακὸν κυβερνήτην τοῦ ῥηθέντος πλοίου οὕτω.

« *Κύριε Κυβερνήτα* !

Ἡ φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν σᾶς εὐχαριστεῖ διὰ τὸ κίνημα ὁποῦ ἐκάμετε. Δεχθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον τὴν διαταγὴν νὰ παραδώσωμεν τὸ Φρούριον, ἀποφασίζομεν νὰ δεχθῇ τὴν μεσιτείαν, ἥτις καὶ ἐπροβλήθη. Ἡ Φρουρὰ πεπεισμένη ὅτι ἔκαμε τὸ χρέος της, λογίζεται ὅτι δὲν θέλει λάβει ἄλλο, παρὰ συμφωνίας ἐντίμους· ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ ἄλλως, αὐτὴ ἤθελεν ἀκολουθήσῃ νὰ ὑπερασπισθῇ ὅσον τὰ περιστατικά της ἤθελον τῆς τὸ συγχωρήσῃ. Ἰξεύρετε Κύριε Κυβερνήτα, ὅτι ὁ Κύριος Λεβλὰν, λοχαγὸς Δικρότου τῆς Χ. Α. Μ, εἶχε προσφέρῃ τὴν μεσολάβησίν του. Στοχαζόμεθα λοιπὸν συμφέρον νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν νὰ λάβετε τὴν καλοσύνην, νὰ τὴν ἐξακολουθήσετε· καὶ ὅτι εἶναι ὠφελιμώτατον ἀκόμη νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτὴν τὴν μεσολάβησιν καὶ οἱ Κυβερνῆται τῶν τριῶν οὐδετέρων Δυνάμεων, Γαλλίας, Ἀγγλίας, καὶ Ἀουστρίας, οἵτινες εὑρίσκονται ἐδῶ πλησίον. Διὸ καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ λάβετε τὴν καλωσύνην νὰ τοῖς τὸ κοινοποιήσετε. Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς χαιρετήσωμεν.

Τῇ 18 Μαΐου 1827, Ἀκρόπολις ».

Ἐδῶ ὁ Φαββιὲρ ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, μὴ θέλων νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἡ φρουρὰ τὴν ἀπέρριψεν ἐπὶ Λεβλὰν, ἀποκριθεῖσα τὴν γενναίαν ἐκείνην ἀπόκρισιν.

Ὁ δὲ Αὐστριακὸς Κυβερνήτης ἀποκρίνεται. « Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄργηταν ἕως οὗ νὰ προσκληθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι Δυνάμεις, ἀλλ' οὐδὲ ὁ Πασσᾶς τὸ δέχεται· ὑπόσχεται ὅμως ἡ Ἐξοχότης του νὰ δεχθῇ ὅ,τι ἄλλο ζητήσετε. Σᾶς ὀμνύω ὅμως ἐγὼ, δίδωντάς σας τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, ὅτι θέλετε ἔχει πᾶσαν ἀσφάλειαν εἰς τὴν ἔξοδόν σας, καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἔρχομαι ὡς ὅμηρος εἰς τὴν συνοδίαν σας, ἕως ὅτου νὰ ἐμβιβασθῆτε εἰς τὰ πλοῖα ».

Τὸ εἰρημένον γράμμα γεγραμμένον εἰς Ἰταλικὴν γλῶσσαν δὲν μᾶς ἐδόθη νὰ τὸ ἰδῶμεν· ἔγραψα δὲ ὡς ἤκουσα ἐκ στόματος τοῦ Γραμματέως τοῦ Φαββιέρ.

Ἀνταποκρίνεται δὲ ὁ Φαββιέρ. « Τὰ πνεύματα τῶν ἐδῶ Ἑλλήνων εἶναι διάφορα καὶ ὕποπτα. Ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρευρεθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι δύο Δυνάμεις, ἢ τοὐλάχιστον ἡ μία ἀπὸ τὰς δύο· ἀλλέως ἡ φρουρὰ δὲν δέχεται συνθήκας ».

Τέλος ὁ Αὐστριακὸς ἀναγκασμένος, ἢ διὰ νὰ εἰπῶ καλήτερα, ὁ Κιουταχῆς, παῤῥησιάζει τὸ πρῶτον γράμμα τῆς φρουρᾶς πρὸς τὸν Δεριγνυί, ὅστις μετὰ χαρᾶς δέχεται τὴν πρόσκλησιν, καὶ γράφει τὰ ἀκόλουθα.

« *Πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῆς Ἀκροπόλεως.*

Κύριοι !

Μοὶ ἐκοινοποιήθη μία γραφὴ γραμμένη εἰς τὸ ὄνομα τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖτε τὴν μεσολάβησιν τοῦ Γαλλικοῦ Κυβερνήτου. Κατὰ περίστασιν εὑρισκόμενος ἐδῶ, θέλω ἀναγκασθῆ κοντὰ εἰς τὴν ἐξοχότητά του τὸν Σερασκέρην νὰ ἀναφέρω ἕνα ἐξισασμὸν,, ὅστις εἶναι ὠφέλιμος διὰ τὰ δύο μέρη. Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς χαιρετήσω.

Προσθήκη — Ἐδῶ δὲν εἶναι κανὲν Ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον. Μαΐου 20 1827.

Ὁ Κυβερνήτης ΔΕΡΙΓΝΥΙΣ.

Ἀπάντησις.

« *Κύριε Κυβερνῆτα !*

Ἡ φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως σᾶς εὐχαριστεῖ κατὰ πολὺ Κύριε Κυβερνῆτα, διὰ τὸν κόπον ὁποῦ ἔδωκες πρὸς ὄφελός της. Μὴν ἔχουσα τὸν καιρὸν ν' ἀποκριθῇ ἀπόψε λεπτομερῶς, θέλει τὸ κάμῃ αὔριον. Τέλος πάντων ἡ φρουρὰ λαμβάνει τὴν ἐλευθερίαν νὰ παρακαλέσῃ τὸν Κύριον Κυβερνήτην, ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου καὶ κανένα κυβερνήτην Ἄγγλον (α). αὕτη ἔχει τὴν τιμὴν νὰ παῤῥησιάσῃ τὸ σέβας της, καὶ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Κύριον Κυβερνήτην διὰ νὰ στείλῃ αὔριον κανένα νὰ λάβῃ τὰ προβλήματά μας.

Κύριε Ναύαρχε !

Κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου μας Τζούρτζη, καὶ

(α) Ὁ Φαββιὲρ ἀναγκασμένος ἀπὸ στρατιώτας ζητεῖ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον.

ἐντελῶς ἐμπιστευμένοι εἰς τὴν μεσιτείαν, καὶ ἐγγύησιν ὁποῦ προσφέρετε, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς δειλοποιήσωμεν, ὅτι εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἐξέλθωμεν ἀπ' αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν μὲ ὅλην τὴν εἰς αὐτὴν φρουρὰν μὲ τὰς ἀκολούθους συμφωνίας. Α'. Ἡ φρουρὰ νὰ ἐξέλθῃ μὲ ὅλην τὴν τελείαν τιμὴν μὲ τὰ ὅπλα καὶ πράγματά της, διὰ νὰ ἐμβαρκαρισθῇ εἰς τὸ παραθαλάσσιον. Β'. Νὰ τραβιχθοῦν τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὰς θέσεις των εἰς τὸ Μενίδι, καὶ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὸ πυροβολικόν του διακοσίους. Γ'. Διὰ νὰ ἦναι πλέον ἀσφαλὴς ἡ φρουρὰ εἰς τὴν ἔξοδόν της, νὰ μᾶς δώσῃ ὁμήρους ἐκείνους ὁποῦ ἡμεῖς θέλομεν. Δ'. Νὰ μᾶς δώσῃ 60 ζῶα φορτηγὰ πρὸς μετακόμισιν τῶν ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων. Ε'. Ὅσας ζωοτροφίας (α) ἔχομεν, ἂν ἔχῃ εὐχαρίστησιν μὲ τὴν συμφωνίαν ὁποῦ θέλομεν κάμῃ νὰ τὰς κρατήσῃ, εἰ δὲ τοὐναντίον νὰ μᾶς δώσῃ τὰ ἀναγκαῖα ζῶα πρὸς μετακόμισιν αὐτῶν. ϛ'. Ὁ Κύριος Ναύαρχος Δεριγνὺ θέλει λάβει ὅλα τὰ συμφέροντα μέτρα, ἐνῷ ἡ φρουρὰ ὅλη ἐμπιστεύονται εἰς αὐτὸ διὰ τοῦτο· καὶ διότι ἠξεύρει ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ Κυρίου Ναυάρχου καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον παρρησιάζει, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ ὥστε ἡ συνθήκη νὰ λάβῃ τὴν παραμικροτέραν πείραξιν. Διὰ τὰ ἄνωθεν ἄρθρα ἀφίνομεν τὴν πληρεξουσιότητα εἰς τὴν ἐξοχότητά σας νὰ κάμῃ ὅπως γνωρίζει. Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν Κύριε Ναύαρχε, νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν, νὰ μᾶς πληροφορήσετε διὰ τὰ μέτρα ὁποῦ ἐλάβετε πρὸ τῆς ἐκτελέσεως. Ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἤμεθα μὲ τὴν πλέον Ὑψηλὴν ὑπόληψιν.

Τῇ 21 Μαΐου 1827.

Ὁ Φαββιὲρ δὲν ἤθελε νὰ προσθέσῃ τὸ Ε'. ἄρθρον τούτων τῶν συνθηκῶν· ἀλλὰ βιασμένος ἀπὸ τοὺς στρατιώτας γράφει μέν, πέμπει δὲ κρυφίως ἄνθρωπόν του πρὸς τοὺς γραμματοφόρους, οἵ-

---

(α) Ἦν δὲ μόνον κριθὴ σεσηπυῖα διὰ τὴν κόπρον τῶν ἐν αὐτῇ κειμένων, ἥτις εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἐχθρῶν ἐπιβαλόντων χεῖρα διὰ χρῆσιν αὐτῆς, ἐπέφερε τὴν μεγαλητέραν ἀποφορὰν δυσωδίας, ὥστε ἔφευγον ἀπ' αὐτῆς κρατοῦντες τοὺς μυκτῆράς των.

τινες ἦσαν εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, καὶ λέγει· ὅτι τὸ Σῶμά του δὲν ἔχει κριθάρι, καὶ περὶ τούτου τοῦ ἄρθρου ἀδιαφορεῖ.

Ἀπάντησις.

«*Κύριοι.*

Ἡ Ἐξοχότης του ὁ Ῥεσὶτ Πασᾶς λαβὼν τὴν κοινοποίησιν τῶν προβλημάτων ὁποῦ μοὶ ἔκαμαν οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ σεβόμενος τὴν ἐδικήν μου μεσολάβησιν, καὶ ἐκείνην τοῦ Κυρίου Κορνέρου Κυβερνήτου τοῦ Ἰμβρικίου τῆς ΚΒ Λ. Μ. δέχεται τὰς συνθήκας ὁποῦ φαίνονται εἰς τὰ ἀκόλουθα ἄρθρα, τὰ ὁποῖα ἐσυμφώνησε μετ' ἐμοῦ, καὶ ἐγὼ τὰ περικλείω ἐνταῦθα πρὸς πίστωσιν· ἔκαμα ὅ,τι ἐκρέματο ἀπ' ἐμὲ, διὰ νὰ ἀπολαύσω, ὥστε ἡ φρουρὰ νὰ εὔγῃ μὲ τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ὁ Πασσᾶς δὲν θέλει ἀπολύτως νὰ στέρξῃ εἰς τοῦτο, παρεκτὸς ἂν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔμβωσιν εἰς τὴν συνθήκην διὰ νὰ ἐξέλθωσιν ἐλεύθεροι· ὅ,τι ἠμπόρεσα νὰ κερδίσω, ἐστάθη τὸ νὰ ἀφήσω εἰς τὴν ἐκλογήν σας τὸ ἐκφραζόμενον τοῦ γ'. ἄρθρου. Καὶ τόσον πιστεύω νὰ ἐκέρδισα ὅ,τι ἠμποροῦσα εὐλόγως νὰ ἐλπίζω. Ἀφοῦ τὰ πράγματα ἄλλαξαν μὲ τὸ ἀδείασμα τοῦ Φαληρέως, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἄλλο, παρὰ νὰ εἰπῶ εἰς τοὺς Ἀρχηγοὺς νὰ παρατηρήσουν, ὅτι αἱ συνθῆκαι ὁποῦ ἐδέσαμεν τώρα, εἶναι καλήτεραι ἀπὸ τὰς πρώτας. Ἤθελε μὲ λυπήσῃ πολὺ, ἂν αἱ συνθῆκαι δὲν σᾶς εὐχαρίστουν, ἐνῷ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἔχετε τὴν βεβαιότητα, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπολαύσετε καλητέρας. Εὐθὺς ὁποῦ οἱ Ἀρχηγοὶ ὑπογράψουν εἰς τὸ ἐγκλειόμενον ἀντίγραφον, ὅτι δέχονται τὴν συνθήκην, ὁ Σερασκέρης θέλει τὴν στείλῃ εἰς τὸ Τουρκικὸν ὑπογεγραμμένην καὶ βουλωμένην (ἐσφραγισμένην) μὲ τὴν σφραγίδα του· καὶ ἐγὼ θέλω μείνῃ παρὼν, ἕως εἰς τὴν τελείαν ἐκτέλεσιν, διὰ νὰ τὴν ἀσφαλίσω ὅσον δύναμαι.

Τῇ 21 Μαΐου, 1827. Ἐκ τοῦ Στρατοπέδου τοῦ Σερασκέρη

Ὁ Ναύαρχος ΔΕΡΙΓΝΥΙΣ.

Ἕπονται τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης.

Ἄρθρ. Α'. Οἱ Καπετάνοι καὶ στρατιῶται τῆς Φρουρᾶς, ὅσοι

δὲν εἶναι Ἀθηναῖοι, θέλουν ἐκβῆ μὲ τὰ ὅπλα, καὶ πράγματά των. Β'. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ αἱ οἰκογένειαι Ἀθηναῖαι θέλουν ἐκβῆ χωρὶς ὅπλα, μὲ τὰ πράγματά των ὅμως· καὶ θέλουν ὑπάγη εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ εἰς τὰ χωρία των, ὅπου ὁ Πασσᾶς ὑπόσχεται νὰ τοὺς δώσῃ τὰ ὑποστατικά των, καὶ νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ζωὴν καὶ ἰδιοκτησίαν. Γ'. Ἐὰν οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἀκροπόλεως δὲν συμφωνήσουν νὰ δεχθοῦν τὰ δύο πρῶτα ἄρθρα, ὁ Πασσᾶς στέργει νὰ βάλῃ εἰς τὸν τόπον τὰ ἀκόλουθα· καὶ ἡ φρουρὰ ἂς ἐκλέξῃ ὁποῖον θελήσει. Γ'. (δὶς) Οἱ Ἀρχηγοὶ ὁποῦ ὑπέγραψαν τὸ γράμμα ἐννέα τὸν ἀριθμὸν, θέλουν ἐκβῆ μὲ τὰ ὅπλα καὶ πράγματά των, καὶ ὁ καθεὶς ἐξ αὐτῶν θέλει ἔχῃ 15 ἀνθρώπους παρομοίως ὡπλισμένους. Οἱ ἄλλοι στρατιῶται θέλουν ἐκβῆ χωρὶς ὅπλα, καὶ ὅλα τὰ ἄτομα κάθε ἡλικίας καὶ γένους Ἀθηναίων καὶ ἄλλων, θέλουν ὑπάγῃ ἐλευθέρως διὰ νὰ ἐμβαρκαρισθοῦν μὲ ὅλα τὰ πράγματά των. Δ'. Ὅλοι οἱ Ὀθωμανοὶ κάθε ἡλικίας καὶ γένους ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ Φρούριον θέλει σταλῶσιν εἰς τὸν Πασσᾶν. Ε'. Ὁ τόπος, ὅστις χωρίζει τὸ Φρούριον ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήριον *Κωλιὰς*, θέλει μείνῃ ἄδειον ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα, ἐκτὸς τοῦ Φιλοπάππου ὅπου θέλουν εἶναι. Ϛ'. Τρεῖς ἀξιωματικοὶ Γάλλοι καὶ Αὐστριακοὶ, καὶ τρεῖς τοῦ Πασσᾶ, ἐξ ὧν ὁ Καρτάναγας, ὁ Τζοχαντάραγας, ὁ Βοϊβόνδας Σαλὴχ Μπεϊς θέλουν συντροφεύσῃ τὴν κολώναν (σῖχον) ἕως εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐμβαρκαρίσματος. Ζ'. Ἐξῆντα ἄλογα θέλει δώσῃ ὁ Πασσᾶς διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων. Η'. Τὸ Φρούριον θέλει παραδοθῇ εἰς τὴν κατάστασιν ὁποῦ εὑρίσκεται μὲ τὴν πυροβολικὴν, πολεμεφόδια, καὶ τροφὰς ὁποῦ ἔχει μέσα. Θ'. Ὁ Πασσᾶς ἰξεύρων ὅτι ἠμπορεῖ νὰ εὑρίσκωνται ὑπόνομοι γεμισμέναι, θέλει στείλῃ τρία ὑποκείμενα ἐμπιστευμένα του, τὰ ὁποῖα θέλουν τὰ δεχθῇ, εὐθὺς ὁποῦ δεχθοῦν τὴν συνθήκην. Ι'. Αὐτὰ τὰ τρία ὑποκείμενα ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἕλληνες ἠμποροῦν νὰ στοχασθοῦν ὡς ἐνέχυρα εἰς τὰς χεῖράς των, θέλουν δώσῃ καὶ αὐτοὶ ἄλλα τρία μετρημένα, τὰ ὁποῖα θέλουν δοθῇ ὀπίσω, εὐθὺς ὁποῦ τὸ Φρούριον ἀδειάσῃ. ΙΑ'. Ἐὰν τύχῃ καὶ τὰ ἐμπιστευμένα ὑποκείμενα τοῦ Πασσᾶ ὁποῦ θὰ ἔμβωσι μέσα εἰς τὸ Φρούριον παρατηρήσουν, ὅτι ἤθε-

λεν εὑρεθοῦν κἄποιαι ζημίαι γενόμεναι εἰς τὰς πηγὰς, τότε αὐτὴ ἡ συνθήκη θέλει ἀναιρεθῇ. ΙΒ'. Εὐθὺς ὁποῦ δεχθοῦν τὴν συνθήκην θέλουν συμφωνήσῃ διὰ τὴν ὥραν, εἰς ἣν ἔχει νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐκτέλεσις.

Ὁ Ναύαρχος ΔΕΡΕΓΝΥΙ.

Ὁ καθεὶς ἂς κάμῃ τὴν κρίσιν του ἐπὶ τοῦ γράμματος τοῦ Δερεγνυί· ἂς ἰδῇ τὸν τρόπον ὃν μετέρχεται διὰ νὰ βιάσῃ τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ στέρξουν εἰς συνθήκας, ὁποιαιδήποτε ἤθελον εἶναι· ἠθέλησε καὶ ὁ Κιουταχῆς νὰ βάλῃ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων· ἀλλὰ τοῦτο ἂν δὲν τὸ ἀπαντοῦσεν αὐτὸς, ἤθελε τῷ ἀποβῇ ἐναντίον τοῦ σκοποῦ του, καὶ ἤθελε ματαιωθῇ ἡ μεσιτεία τοῦ Δερεγνυί.

Ἀπόκρισις τῆς Φρουρᾶς.

« *Κύριε Ναύαρχε!*·

« Ἡ Φρουρὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν γνωρίζει, καθὼς λέγετε, ὅτι αἱ συμφωνίαι ὁποῦ παῤῥησιάζονται διὰ τὴν συνθήκην εἶναι ὠφελιμώτεραι ἀπὸ ἐκείνας ὁποῦ ἐπαῤῥησίασεν ὁ Κ. Λεβλὰν, μ' ὅλον ὅτι αἱ περιστάσεις μας εἶναι αἱ ἴδιαι. Αὕτη ἡ Φρουρὰ γνωρίζει πόσον ζῆλον λαμβάνετε δι' αὐτὴν, καὶ σᾶς ἐκφράζει περὶ τούτου ὅλην τὴν εὐχαρίστησιν. Μία συμφωνία μᾶς παῤῥησιάζει, Κύριε Ναύαρχε, ἓν ἐμπόδιον ἀδιάβατον· δὲν ἠμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ χωρίσωμεν τὴν τύχην μας ἀπ' ἐκείνην τῶν Ἀθηναίων. Μὲ τοῦτο ἤθελε λείψωμεν ἀπὸ τὰ χρέη τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς τιμῆς. Ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐλευθέρωσίν των (α) θελήσουν νὰ ἐπιστρέψουν διὰ νὰ χαροῦν τὰ καλὰ ὁποῦ τοῖς προσφέρετε, εἶνε κύριοι· καὶ ὁ σκοπὸς θέλει τελειώσει καλήτερα οὕτω. Νὰ τοὺς ἀφήσωμεν ὅμως ἡμεῖς, χωρὶς αὐτοὶ νὰ θελήσουν, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀδύνατον· ὅσον διὰ τὰ ὅπλα ὁποῦ ζητεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ, ἡμεῖς Κύριε Ναύαρχε, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὰ ἀφήσωμεν. Καπιτάνοι καὶ στρατιῶται, φρουρὰ, καὶ Ἀθηναῖοι θέλομεν δοκιμάσῃ τὴν αὐτὴν τύχην· καὶ ἴσως διὰ νὰ ἀποφύγῃ κἀνὲν συμβεβηκὸς ὁποῦ ἠμπορεῖ ἀκουσίως νὰ

(α) Ὁ Κ. Φαβδιὲρ γράφει ἐλευθέρωσιν ἀντὶ ἔξοδον.

βλάψη τὴν τιμὴν τοῦ Σερασκέρη, εἶναι συμφερώτερον ἡ Φρουρὰ νὰ εἶναι ὡπλισμένη. Ἰξεύρετε Κ. Ναύαρχε, ὅτι μόνη ἡ διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Τζούρτζη μᾶς παρακινεῖ νὰ δώσωμεν αὐτὸ τὸ Φρούριον· ἂν ὅμως ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἡμᾶς συμφωνίας ἀτίμους, ἔχομεν τοὺς τρόπους νά μακρύνωμεν τὴν ὑπεράσπισίν μας πλέον διεξοδικὸν καιρὸν, ἴσως ἀφ᾽ ὅτι ὁ Σερασκέρης στοχάζεται— Ἐπιθυμοῦμεν ὅτι μὲ τοὺς τρεῖς Ὀθωμανοὺς ἀξιωματικοὺς ὁποῦ μᾶς σημειοῖτε, νὰ εἶναι καὶ ὁ Βελικογιάτζας, καὶ ὁ λιούλιαγας Τζαπάρης, καὶ Μουσταφάγας Γκέκας Σουγκαρίνης. Σᾶς παρακαλοῦμεν καθὼς σᾶς εἴπαμεν καὶ χθὲς, αἱ θέσεις νὰ εἶναι ἄδειαι.

Τῇ 23 Μαΐου 1827»

Ἀπόκρισις.

Μετὰ τὴν χθεσινήν σας ἐπιστολὴν καὶ τὰς ἐκφράσεις τῆς ἐμπιστοσύνης ὁποῦ μοὶ διευθύνετε τελειόνοντες, μετεχειρίσθην ὅλα τὰ δυνατά μου διὰ νὰ σᾶς κάμω τὰς πλέον ὠφελίμους συμφωνίας· ἀπέλαυσα ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τὸν Πασσᾶν τὰ ὅπλα δι᾽ ὅλους τοὺς ἀρχηγοὺς, ἔπειτα πέντε δέκα καὶ δεκαπέντε ἀνθρώπους ὡπλισμένους διὰ κάθε Ἀρχηγόν. Λαμβάνων τὴν ἐπιστολήν σας σήμερον τὸ πρωῒ ἔβαλα νέα δυνατά. Ὁ Πασσᾶς δίδει τὰ ἐνέχυρα ὁποῦ σημειοῖτε, ἀλλ᾽ εἶναι ἀποφασισμένος νὰ μὴν ἀφήσῃ τὰ ὅπλα εἰς ὅλην τὴν Φρουράν· δὲν τὸ θέλει, ἀλλ᾽ οὔτε ἠμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ, καὶ θέλει νὰ περιμένῃ τὰς ἀμοιβὰς τοῦ καιροῦ — Ἐγὼ ἀφίνω τὸ Στρατόπεδον χωρὶς ἐλπίδα τοῦ νὰ ἰδῶ ν᾽ ἀλλάξῃ ἡ ἀπόφασίς του· καὶ μὲ τὴν λύπην τοῦ ὅτι ἠμπόρεσα νὰ σᾶς ὠφελήσω εἰς ἕνα συμβιβασμὸν, ὅστις ἀναφορικῶς πρὸς ἐμὲ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ τρυφερὸς (Δελικάτος)— Φοβηθῆτε (καὶ πρέπει νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ τελειώνων) ὅτι αἱ πολὺ μεγάλαι φιλαυτίαι σας μὴ σᾶς φέρουν ἴσως εἰς τὴν περίστασιν διὰ νὰ μὴν ἀπολαύσετε πλέον κάμμίαν συνθήκην. (α) Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς χαιρετήσω. Ὁ Ἀντιναύαρχος ΔΕΡΙΓΝΥΙ».

(α) Ἡ τελευταία περίοδος αὕτη ὁμοιάζει τρόπον τινὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας προσταγῆς τοῦ Σουλτὰν Μουράτη περὶ παραδόσεως τοῦ Φρουρίου των τῷ 1431. ἔχει δὲ οὕτως. «Προσέξατε μήπως ἀποβάλλοντες τὸ ζήτημά μου δὲν ἔχετε πλέον οὐδὲ καιρὸν νὰ μετανοήσετε». (ἰδ. ἱστορ. Ἠπείρου Πουκεβίλα τόμ. ε. ἔκδ. ά.)

Μὲ τὸν ἐπιφέροντα τὸ ἄνωθεν μηνύει, ὅτι βιάζεται ν' ἀναχωρήσῃ· διότι ἔχει εἰς τὴν Φρεγάταν τὸν ἀδελφὸν τοῦ παρὰ τῇ Πόρτᾳ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας, καὶ ὕστερον δὲν θὰ τὸν εὕρωμεν. Ὄχι ὀλίγον ὅμως καὶ εἰς τὸ γράμμα του μᾶς φοβίζει. Περὶ τὸ δειλινὸν ἔρχεται προσωπικῶς ὁ αὐτὸς Δεριγνὴς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν συνωδευμένος καὶ ἀπὸ τὸν γραμματέα τοῦ Κιουταχῆ Ἐμμανουὴλ . . . . καὶ διὰ στόματος συμβιβάζουν τὰς συνθήκας τὰς τελευταίας, ἀφοῦ ἐνέκρινεν ὁ κύριος Φαββιέρος νὰ ἀφήσῃ τινὰς οἰκογενείας εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ λόγῳ ν' ἀκουσθῇ, ὅτι οἱ κάτοικοι πολῖται Ἀθηναῖοι ἐπροσκύνησαν. Ὁ Ἐχθρὸς εὐχαριστεῖται εἰς πεντὲξ οἰκογενείας, ἀλλ' ὁ Φαββιὲρ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ τῷ δώσῃ περισσοτέρας· καὶ μὲ φυλακὴν αὐστηρὰν ἐπρόσεχε νὰ μὴ φύγῃ κάμμία γυνὴ χήρα ἢ ὀρφανὸν παιδίον τὴν τρομερὰν ὄψιν τοῦ ἐχθροῦ. Μόλον τοῦτο χάρις εἰς τὴν τυφλότητα τῶν Τούρκων, εἰς τὴν ἔξοδον τῶν πολλῶν συνηκολούθησαν καί τινες ψυχαὶ τῶν ἐγκαταλελειμμένων. Πρότερον ὁ καλὸς Φαββιὲρ ἔλεγε, συμφέρει νὰ κάμωμεν συνθήκας διὰ νὰ σώσωμεν τὰ ἀδύνατα μέλη, τὰ γυναικόπαιδα. τώρα δὲ λέγει, συμφέρει ν' ἀφήσωμεν μερικὰς ψυχὰς διὰ νὰ σώσωμεν τὴν Φρουράν. Δάκρυα ποταμηδὸν ἐχύοντο ἀπὸ τὰς δυστυχεῖς γυναῖκας καὶ παιδία, κλαίοντα τὴν δουλείαν των, καὶ τὴν μετὰ Τούρκων ζωήν των.

Τέλος ἀφοῦ κατώρθωσεν ὁ Δεριγνυὶς διὰ τῆς παρουσίας του τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐμβάσματός του, ἀναχωρεῖ. Καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν καταστρώνει τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης ὁ Ἀρχηγὸς Φαββιὲρ, καὶ μὲ γράμμα του ἰδιαίτερον τὰ ἀποςέλλει πρὸς τὸν μεσολαβητὴν Δεριγνυί· εἰς τὸ γράμμα του ἔλεγεν, ὅτι σήμερον εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὰς 5 ἢ ἑπτὰ ὥρας τῆς ἡμέρας.

Ἰδοὺ δὲ τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης τὰ ἐπικυρωθέντα καὶ ὑπογεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ.

Ἄρθρ. Α'. Ὅλα τὰ στρατεύματα τῆς Φρουρᾶς θέλουν ἐκβῇ μὲ τὰ ὅπλα καὶ πράγματά των. Β'. Ὅλαι αἱ οἰκογένειαι Ἀθηναῖαι (α) θέλουν ἐκβῇ χωρὶς ὅπλα, μὲ τὰ πράγματά των ὅμως,

---

(α) Ὅλοι ἐκβῆκαν μὲ τὰ ὅπλα ἐκτὸς 25 ψυχῶν ἀδυνάτων γυναικῶν,

καὶ θέλουν ὑπάγῃ εἰς τὰ σπῆτια των καὶ χωρία των, ὅπου τοὺς ὑπόσχομαι νὰ δώσω τὰς ἰδιοκτησίας των, ὁμοῦ καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς των, τιμῆς των, καὶ ὑπαρχόντων των. Καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ αὐτῶν τῶν οἰκογενειῶν εὑρίσκονται χῆραι, καὶ ἀνήλικα παιδία χωρὶς τοὺς πατέρας των, ὑπόσχομαι καὶ δι' αὐτὰ ἵνα προστατευθῶσι, καὶ δοθῇ ἐκ μέρους μας τὸ ἀναγκαῖον Ταγῆνί των. Γ'. Ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι κάθε ἡλικίας και γένους, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς Ἀκρόπολιν, θέλουν δοθῇ εἰς τὰς χεῖράς μας. Δ'. Ὁ τόπος ὅλος, ἐκτὸς τοῦ Χαβαλὲ θέλει εἶναι εὔκαιρος ἀπὸ στρατεύματά μας, ἕως εἰς τὸ ἀκροθαλάσσιον τῶν Τριῶν Πύργων. Έ. Τρεῖς τῶν ἀξιωματικῶν μας, οἱ λεγόμενοι Γεντικλίδες μας, ἐξ ὧν εἶναι ὁ Καφτάναγας, ὁ Τζοχαντάραγας, καὶ Σαλήχμπεῖς, ὁμοῦ μὲ ἄλλους τρεῖς Ἀρχηγοὺς Ἀλβανοὺς, δοσμένοι ὡς ἐνέχυρα εἰς χεῖράς των, θέλουν συνοδεύσῃ τὰ ςρατεύματά των, ἕως εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐμβαρκαρίσματος, ὅπου θέλει παρευρεθῶσιν ἕως εἰς τὸ ἐντελὲς ἐμβαρκάρισμα. ΣΤ. Διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἀσθενῶν καὶ πληγωμένων θέλουν δοθῶσιν ἐκ μέρους μας ἑξῆντα ἄλογα. Ζ'. Ἡ Ἀκρόπολις θέλει μᾶς παραδοθῆ εἰς τὸν τρόπον καὶ εἰς τὴν κατάστασιν ὁποῦ εὑρίσκεται. δηλ. μὲ τὰ πολεμεφόδια, πυροβολικὰ, καὶ τροφὰς ὁποῦ ἠμποροῦν νὰ εὑρίσκωνται εἰς αὐτήν. Ή. Θέλει σταλθῶσιν ἐκ μέρους μας εἰς Ἀκρόπολιν ἐμπιστευμένοι τρεῖς ἄνθρωποι διὰ νὰ περιεργασθῶσιν ἂν ἦναι ὑτόνομοι, ὡς ἀκούσαμεν, καὶ τοῦτο θέλει γένει ὅταν ὑπογραφῶσιν αἱ συμφωνίαι ἐκ μέρους των. Θ'. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ τρεῖς ἄνθρωποι, ἐπειδὴ θέλουν λογισθῆ ὡς ἐνέχυρα εἰς τὰς χεῖράς των, θέλει δοθῶσιν ἐκ μέρους των εἰς ἀνταλλαγὴν τρία ἀριθμημένα ὑποκείμενα, τὰ ὁποῖα θέλει ἀποδοθῶσιν εὐθὺς ὁποῦ ἀδειασθῇ ἡ Ἀκρόπολις. Ί. Ἐὰν οἱ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀποσταλέντες τρεῖς ἄνθρωποι ἤθελαν ἴδωσι κάμμίαν βλάβην γενομένην μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν, ἢ εἰς τὰς πηγὰς, ἢ εἰς τὸν Πύργον, ἢ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀ-

---

παιδίων, καὶ δύο τριῶν ἀνδρῶν γερόντων, οἵτινες ἔμειναν εἰς τὴν Πόλιν καὶ ὠφελήθησαν πολύ. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐγένετο δι' ἐπίδειξιν Τουρκικῆς φιλαυτίας.

κροπόλεως, θέλει ἀκυρωθῶσιν αἱ συνθῆκαι. ΙΑ΄. καὶ τελευταῖον θέλει διορισθῇ μία ὥρα διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκτελέσεως κατὰ τὴν ἔξοδον.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἕνδεκα ἄρθρα ὑπόσχομαι μεθ' ὅρκου νὰ φυλαχθῶσιν ἀπαρασαλεύτως χωρὶς νὰ γένῃ διαφορετικὰ ἐξ ἀποφάσεως.

Τῇ 24 Μαΐου 1827.

Βεζύρης Μεχμὲτ Ρεσὶτ Πασσᾶς
Πληρεξούσιος Ἀρχιστρ. κτλ.

Οὕτω δὲ ἐξερχόμεθα τοῦ φρουρίου ὁδεύοντες τὴν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Κωλιὰς (1), ὅθεν ἀποπλεύσαντες ἐπὶ πλοίων τῶν μεσολαβησάντων εἰς τὴν ἔξοδόν μας, ἀπέβημεν εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου ὁ Φαββιὲρ ὑπεδέχθη μετ' εὐφημίας παρὰ τῶν γυναικῶν, ὅσων οἱ ἄνδρες καὶ παῖδες ἦταν ἐν τῷ φρουρίῳ ὁμοίως καὶ οἱ ἐν Αἰγίνῃ Ἀθηναῖοι ἀπεκάλουν τὸν Φαββιέρον σωτῆρα τῶν ἀποκλεισμένων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ δυσαρεστηθέντες εἰς τὰς συνθήκας, ἀπέδιδον εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν φιλέλληνα Συνταγματάρχην Φαββιέρ, ἐξ ὧν εἷς καὶ ὁ τὰ παρόντα συγγράφων. Τοῦτον τὸν Ἄνδρα ἂς εὐγνωμονοῦν ὅλοι οἱ περιηγηταὶ τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν λαμβάνουσι τέρψιν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς θεωρίαν τῶν ἀρχαίων τῆς Ἀκροπόλεως· αἱ ἐνταῦθα ὡραῖαι ἀρχαιότητες ἐξ ἀποφάσεως ἤθελον καταστραφῇ διὰ τῶν ἑτοιμασμένων ὑπονόμων, ἂν δὲν ἤθελεν ἐνεργήσῃ καὶ κατορθώσῃ ὁ Φαββιὲρ τὰς συνθήκας. Καὶ ἐκτὸς τούτου οἱ πλειότεροι τῶν ἀποκλεισμένων ἤθελον ἀπολεσθῇ εἰς τὴν ἔξοδόν των· διότι οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον κάμῃ ποτὲ συνθήκας, ἀλλ' οὔτε ἦτον τοῦτο δυνατὸν νὰ κατορθωθῇ, ἐνῷ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγίνετο ἡ ἔξοδός μας, τινὲς ἀνέπεμπον ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων λοιδορίας καὶ ὑβριστίας κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, τοῦ Μωάμεθ, καὶ τοῦ Σουλτάνου, ὥστε γελάσας τὸν Σαρδώνιον γέλωτα, ἀνεπόλησα κατὰ νοῦν τὰς κατὰ Σύλλα ὕβρεις τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ τότε πολιορκίᾳ.

Ὅτι δὲ οἱ ἀποκλεισμένοι ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἐξεπλήρωσαν τὸ χρέος των μὲ πλήρη πατριωτισμόν, ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε ἱστορηθέντων ἀποχρώντως συνιστώντων αὐτούς,

οὐχ' ἧττον διομολογεῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ ἡ τότε Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον διὰ τῆς ἐν Τροιζῆνι Γ'. Ἐθνικῆς Συνελεύσεώς του· καὶ ἡ μὲν Κυβέρνησις διακηρύττει ταῦτα.

» *Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν.*

» Ἀφοῦ μετὰ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως » συμβᾶσαν ἀποτυχίαν τῶν ἡμετέρων διεδόθη πανταχοῦ ἡ ἀ- » πελπισία, ὁ Α' Στόλαρχος ἔκρινεν ἀναγκαῖον ν' ἀποτανθῇ » πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Γαλλικῆς Ναυτικῆς Μοίρας, παρα- » καλῶν αὐτὸν νὰ λάβῃ ἀπόπειραν ἀνταποκρίσεως μετὰ τοῦ » Κιουταχῆ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀκροπόλει ἀποκλεισμένων, ὁ δὲ Κιου- » ταχῆς ἐπρόβαλε συνθήκας, ὁποῖαι εἰς τὸ ἐσώκλειστον ἀντί- » γραφον τῆς μεταφράσεως φαίνονται. Ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι ὑπερα- » σπισταὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἀποῤῥίψαντες τοιαύτας χαμερπεῖς » συνθήκας, ἀπεκρίθησαν πρὸς τὸν μεσίτην Γάλλον δι' ἐπιστο- » λῆς, ἀξίας τῷ ὄντι ἐλευθέρων ἀνδρῶν, τῆς ὁποίας ἀντίγρα- » φον ἐγκλείεται ἐνταῦθα. Ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς ἔμαθε τοιαύτην ἡ- » ρωϊκὴν καρτερίαν τῶν ἡμετέρων, ἄρχισε νὰ βάλλῃ ἀδιακό- » πως μὲ βόμβας τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ τοῦτο ἠκολούθησε καθ' » ὅλον τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυ- » ριακήν. »

Ἐν Πόρῳ, τῇ 2 Μαΐου 1827.

Ἡ Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπή. »

Ἀναγνωσθεῖσα δὲ ἡ ἀναφορὰ αὕτη τῆς Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐν τῇ λη'. Συνεδριάσει αὐτῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ ἀναφοραὶ τῶν Πληρεξουσίων Ἀναστασίου Λιδωρίκη καὶ Σπυρίδωνος Σκούφου, ὑπὲρ τῆς Φρουρᾶς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐνεκρίθησαν παμψηφεί. Ἡ Συνέλευσις δὲ ἐξέδωκε προλαβοῦσα τὸ ΙΑ'. τοῦτο ψήφισμα.

» Θεωροῦσα ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ὀφείλει εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν ἀξίαν ἀθανασίας καὶ δόξης Φρουρὰν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν πατριωτικὴν καρτερίαν καὶ διὰ τὰ ἄξια τοῦ Ἔθνους φρονήματα, ἃ ἔδειξεν ὑπερασπιζομένη αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν.

» Θιῶροῦσα ὅτι κατ' ὀφειλὴν δικαιοσύνης ὀφείλει νὰ πιριθάλψῃ τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ τῶν ἐνδόξως πεσόντων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας αὐτῆς.

Ψηφίζει.

Α'. Προσδιορίζεται ἀνταμοιβὴ γῆς καὶ ἐλαιῶν, ἐκ τοῦ ἐλαιῶνος τοῦ ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἅπαντας τοὺς πολιορκημένους ὅσοι ἀθλήσουν ἄχρι τέλους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν ὑπὲρ αὐτῆς θανατωθέντων, καὶ εἰς τοὺς πεζούς, ὅσοι διεκινδύνευσαν διακομίζοντες εἰδήσεις.

Β'. Ἡ ἀνταμοιβὴ θέλει γένῃ κατ' ἴσην ἀναλογίαν πρὸς ἅπαντας, τὸ δὲ μέτρον καὶ ποσὸν τῆς γῆς καὶ τῶν ἐλαιῶν θέλει ἀποφασισθῇ παρὰ τοῦ Βουλευτικοῦ Σώματος.

Γ'. Τὸ παρὸν ψήφισμα θέλει καταχωρηθῇ εἰς τὸν Κώδηκα τῶν ψηφισμάτων.

Ἐξεδόθη τῇ 8 Ἀπριλίου 1827 ».

Μέλη δὲ τῆς Συνελεύσεως ταύτης ἐκ μέρους τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ὁ Ἰω. Βλάχος καὶ ὁ Στάμος Σεραφείμης· ἡ ἀποστολὴ τοῦ τελευταίου ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, ὡς ἐῤῥέθη ἐν τοῖς προηγουμένοις, συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον καὶ παρὰ τῇ Κυβερνήσει καὶ παρὰ τῇ Ἐθνοσυνελεύσει. Μόλον τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀγωνιστὴς ὢν καὶ μὲ δικαιώματα τοιαῦτα, ἀμηχανεῖ παρηγκωνισμένος ὑπὸ τὸ βάρος πολυανθρώπου οἰκογενείας.

---

(1) Ἐπειδὴ ὁ ἐκ Βρέμης Γερμανὸς Ἐνρῖκος Οὐλερῖχος, ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς συνοδίας τῆς Ἀντιβασιλείας, νέος πεπαιδευμένος καὶ καλῆς ἀνατροφῆς, τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κάτοχος, ἀφοῦ ἐμελέτησε περὶ τῶν λιμένων τῶν Ἀθηνῶν τρία ὅλα ἔτη, ἐξέδωκε περὶ αὐτῶν διατριβήν, δι' ἧς μετέθετε τοὺς λιμένας κατὰ τὴν γνώμην του, παρασυρθεὶς εἰς τοῦτο ἀπὸ τοῦ Στράβωνος τὸ ὑστερόγραφον περὶ τῆς Ἄκρας Κωλιάδος, ἀναφέροντος αὐτὴν μετὰ τοὺς παραλίους δήμους τῆς νοτίας χώρας τῶν Ἀθηνῶν. Ἀναγνώσαντες δὲ ἡμεῖς τὴν διατριβὴν ταύτην, ἐπέστημεν παραυτίκα εἰς τὴν φύσιν τῶν θέσεων· καὶ ἰδόντες ὅτι

ὁ δυτικὸς ἄνεμος ἀπὸ Σαλαμῖνος τὰ συντρίμματα τῶν πλοίων δὲν φέρει κατ᾽ οὐδένα τρόπον εἰς τὴν παραλίαν τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ, ὅστις εἶνε ὁ παλαιὸς δῆμος Ἁλιμοῦς, (α) ἐπεχειρήσαμεν τὴν ἀνασκευὴν, ἥτις εἶνε ἡ ἑπομένη, δημοσιευθεῖσα διὰ τοῦ ὑπ᾽ ἀριθ. 427 φύλλου τῆς ἐφημερίδος ὁ Αἰών. Ἅμα δὲ ἀνέγνωσεν αὐτὴν ὁ μακαρίτης Οὐλερῖχος, ἔδραμε πρὸς τὸ Φάληρον καὶ τὴν Κωλιάδα, καὶ παρατηρήσας ἰδίοις ὄμμασι, καὶ πληροφορηθεὶς ἀπὸ τοὺς αὐτόθι παρευρεθέντας θαλασσινοὺς ὅτι τὰ ἐκ Σαλαμῖνος φερόμενα εἶνε τῶν ἀδυνάτων νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὸν ἅγιον Κοσμᾶν, ἔμεινεν ὡσεὶ *ἐμβρόντητος*, καὶ φιλότιμος ὢν ἐλυπήθη κατάκαρδα.

Ἀνασκευὴ τῶν Οὐλεριχείων λιμένων Ἀθηνῶν.

Ἀναγινώσκων τὴν διατριβὴν τοῦ Κ. Οὐλερίχου «Οἱ λιμένες καὶ τὰ Μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν», ἐπέστην εἰς τὴν παροῦσαν διάταξιν· «Ὅ,τι ἄρα ὁ Γόρδων εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς (Ἑλληνικῆς) Ἐπαναστάσεως, ὁ Σουρμελῆς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ οἱ λοιποὶ ὀνομάζουσι Κωλιάδα ἄκραν, πρέπει νὰ ὀνομασθῇ Φάληρον· ὅ,τι δὲ οὗτοι ὀνομάζουσι Φάληρον, πρέπει νὰ ὀνομασθῇ Μουνυχία» (Ἴδε Εὐρωπ. Ἐραν· Φυλλάδ. Ζ. Τόμ. Α΄. Φεβρ. 1843).καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς διατριβῆς «Ἡ Κωλιὰς ἄκρα εἶναι ὁ νῦν λεγόμενος Κάβος τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ».

Ὁ Κ. Οὐλερῖχος συνέγραψε τὴν διατριβὴν ταύτην μὲ πολλὴν φιλολογίαν, καὶ μὲ ὄχι ὀλιγωτέραν φιλοπονίαν. Ἐπαινοῦμεν τοὺς κόπους του· καὶ ἠθέλαμεν τὸν συγχαρῇ ἐπὶ ἐπιτυχίᾳ ὁλοκλήρων τῶν σκέψεών του, ἂν δὲν εὑρίσκομεν εἰς αὐτὴν ἀδιάβατον τὴν μετάθεσιν τῶν δύω λιμένων Φαλήρου καὶ Κωλιάδος, καὶ κατὰ συνέπειαν τούτων τὰ παρακολουθοῦντα ἐκτοπίσματα τῶν λοιπῶν.

Οἱ παλαιοὶ γράφοντες πρὸς εἰδότας περὶ γνωστῶν, ὁσάκις ὁ λόγος ἐπρόκειτο περὶ πραγμάτων ἀκινήτων, καὶ περὶ θέσεων ἢ τόπων, δὲν ἦτον χρεία νὰ λεπτομερῶσιν, ἢ ν᾽ ἀκριβολογῶνται. Οἱ νεώτεροι δὲ περιηγηταὶ Γεωγράφοι, ἢ Ἱστοριογράφοι ἐπὶ τῆς

(α) Ἐκλήθη Ἁλιμοῦς παρὰ τὸν ἅλιμον, χόρτον ἁλμυρὸν, φυόμενον αὐτόθι μέχρι σήμερον.

Ρωμαϊκῆς Δυναστείας περιγράφοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σύνεπτυγμένως τὰς τοποθεσίας, ἐξέθετον μὲν μὲ πλειοτέραν ἀκρίβειαν τὰς ἀρχαιολογικὰς παρατηρήσεις του, ὄχι ὅμως εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἐκλείπῃ τὸ ἄπορον καὶ ἡ ἀμφιβολία.

Ἀφοῦ δὲ ἐξέλιπε καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νεώτερος Κόσμος τοῦ φωτισμοῦ καὶ ἡ ἀπαιδευσία κατέστρεψε τὰ πάντα, οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἀναγεννηθέντος ἤδη φωτεινοῦ Κόσμου τῆς Εὐρώπης, ὅσοι διαιτῶνται τὸν ἀρχαιολογικὸν καὶ φιλολογικὸν βίον, προσπαθοῦσιν, ὡς οἱ θαλασσοδύται τὰ ἐκ ναυαγίων, τὰ μὲν ν' ἀνακαλύψωσι καὶ προαγάγωσι, τὰ δὲ ν' ἀναστήσωσι καὶ ἀπαρτίσωσιν, ἄλλα δὲ νὰ ἐπιδιορθώσωσι καὶ ἑρμηνεύσωσι, καὶ ἄλλα ἄλλως· ἀλλὰ πάντοτε μὲ τόσην δυσκολίαν, μὲ τόσην ἀμηχανίαν, ὥστε συμβαίνει πολλάκις νὰ περιπίπτωσιν εἰς ἀντιφάσεις, ἀντιμαχόμενοι αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν. Οἱ ἀγῶνες αὐτῶν εἶναι ἀγῶνες κρίσεως. Εἰς τὴν περὶ ἀρχαιολογίας πραγματείαν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ ἐν πᾶσιν ἡγεμόνα τὸν νοῦν, διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ «ὡς οὐδὲν ἡ μάθησις, ἂν μὴ νοῦς παρῇ»· καὶ νὰ προτιμᾷ πάντοτε τὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς λόγους, καὶ τοὺς λόγους νὰ σταθμίζῃ ἐπὶ τῶν πραγμάτων. Τοῦτο εἶναι ὁ μίτος, δι' οὗ δύναται νὰ διεξέλθῃ ἀσφαλῶς τὸν λαβύρινθον τοῦτον τῆς ἀρχαιολογικῆς πραγματεύσεως. Εἰς τὸν κριτικὸν τοῦτον ἀγῶνα οἱ μὲν ἐφάνησαν τολμηροὶ καί ποτε θρασεῖς ὑπὲρ τὸ δέον, οἱ δὲ συνεσταλμένοι καὶ μέτριοι, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιτυχεῖς· ἕτεροι δὲ κοῦφοι καὶ τὰ πάντα διαστρέφοντες. Δὲν ἀμφιβάλλει τις, ὅτι περισσότεροι κόποι θὰ χρειασθῶσι τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν ἀνασκευὴν τῶν τολμηθέντων ἀκρίτως, καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐχόντων καλῶς, παθόντων ὑπ' ἐκείνων κακῶς, παρ' ὅσους ἐδαπάνησαν αὐτοὶ οἱ οὕτω κακῶς ἀθλήσαντες.

Ἄς ἔλθωμεν δὲ ἤδη εἰς τὸ προκείμενον, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ Κωλιάς. Ποῦ κεῖται δὲ αὕτη; ὁ παλαιὸς τῆς Ἱστορίας πατὴρ, αὐτὸς μᾶς δεικνύει τὴν θέσιν, καὶ ὁ Παυσανίας ἔπειτα μᾶς χειραγωγεῖ εἰς τὸν τόπον. Καὶ ὁ μὲν Ἡρόδοτος λέγει «Τῶν δὲ ναυαγίων (ἐκ τῆς περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίας) πολλὰ ὑπολαβὼν ὁ ἄνεμος Ζέφυρος, ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἠϊόνα, τὴν καλεομένην Κωλιάδα» (Οὐραν. Κεφ. 96)· ὁ δὲ Παυσανίας ἀπέχει,

φησὶ, καὶ σταδίους εἴκοσι Κωλιάς· εἰς ταύτην, φθαρέντος τοῦ ναυτικοῦ τῶν Μήδων, κατήνεγκεν ὁ κλύδων τὰ ναυάγια» (Βιβλ. 1. Κεφ. 1. 44). Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· «Ἀθηναίοις μὲν δὴ σταδίους μάλιστα εἴκοσι ἀφέστηκε τῆς πόλεως ἡ πρὸς Φαληρῷ θάλασσα» (Βιβλ. 8. Κεφ. 10. 3. 4). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βεβαιοῦται, ὅτι ἡ Κωλιὰς καὶ τὸ Φάληρον ἔχουσιν ἴσην απόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως· καὶ εἰς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ὁ ἴδιος Οὐλερῖχος, ἔνθα λέγει, ὅτι τὸ διάστημα ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Μουσείου μέχρι τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἶναι εἴκοσι στάδια (σελ. 427). Ὅτι δὲ ἡ Κωλιὰς εἶναι ὁ νῦν ἅγιος Γεώργιος, επιβεβαιοῖ τοῦτο Στέφανος ὁ Βυζάντιος οὕτω· «Κωλιὰς ἄκρα, ἤτοι Φαληροῖ ἀκτὴ» (Ὅρα Κωλιάς). Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Στεφάνου εἶναι ἀλάνθαστος· διότι ἂν ἡ Κωλιὰς ἤθελεν εἶναι ὁ ἅγιος Κοσμᾶς, κατὰ τὸν Οὐλερῖχον, τότε ἀπὸ τῆς πόλεως μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου μετρῶνται στάδια ὄχι εἴκοσι· ἀλλὰ 40 περίπου. Ἰδοὺ πῶς περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν, καὶ ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ ἐξ ἀπροσεξίας.

Ἰσχυροτέρα δὲ ἀπόδειξις ὅτι ἡ Κωλιὰς εἶναι ὁ ἅγιος Γεώργιος πρὸς τὸ Φάληρον, πηγάζει ἐκ τῶν ἑξῆς παρατηρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔπρεπεν ὁ Κ. Οὐλερῖχος νὰ προσέξῃ μᾶλλον, ὡς κειμένης τῆς Σαλαμῖνος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀπήλλαττεν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἡμᾶς αὐτούς. Εἶναι ὁμολογούμενον, ὅτι ἡ περίφημος ναυμαχία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοῦ Ξέρξου ἐγένετο περὶ τὴν νῆσον Σαλαμῖνα, καὶ μάλιστα περὶ τὸ στενὸν τῆς θαλάσσης. Ἡ νῆσος αὕτη κεῖται πρὸς τὸ δυτικοαρκτικὸν τοῦ Πειραιῶς· ὁ φυσῶν τότε ἄνεμος ἦτον ὁ Ζέφυρος, ὁ λεγόμενος Ἰταλιστὶ Πονέντες, πνέων ἐκ τῆς Δύσεως. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον καὶ Παυσανίαν, ὡς ἐῤῥέθη ἄνωθεν, ὁ ἄνεμος οὗτος ἔφερε τὰ ναυάγια εἰς τὴν Κωλιάδα. Τὰ συντρίμματα λοιπὸν τῶν πλοίων ἀπὸ Σαλαμῖνος δύναται νὰ φέρῃ ὁ Ζέφυρος εἰς τὸν ἅγιον Κοσμᾶν; Ἂς παρατηρήσῃ τις ἐπιτοπίως, καὶ θέλει βεβαιωθῇ ἰδίοις ὄμμασιν, ὅτι τὰ ναυάγια τοῦ Περσικοῦ ναυτικοῦ φθαρέντος περὶ τὴν Σαλαμῖνα, δὲν ἠδύνατο ὁ ῥηθεὶς ἄνεμος νὰ τὰ σπρώξῃ, εἰμὴ εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τῆς Μεσείας (Φαληρικοῦ)· μάλιστα δὲ εὐκολώτερον δύναται νὰ πι-

στεύσῃ τις, ὅτι ἠδύνατο ὁ ἄνεμος νὰ τὰ φέρῃ εἰς Πειραιᾶ, παρ' εἰς τὸν ἅγιον Κοσμᾶν, ὡς ἐκ τῆς θέσεως τῆς ναυμαχίας. Αὐτὸ τοῦτο ἔπεισε καὶ τὸν ἡμέτερον Γεωγράφον Μελέτιον νὰ θέσῃ, ἂν καὶ ἐσφαλμένως, ἀλλὰ πολὺ λογικώτερον, τὴν Κωλιάδα εἰς τὸν λιμένα Φωρῶν, ἤτοι τὸ Κερατήνιον· διότι κεῖται ἀπέναντι τούτου ἡ Σαλαμὶς, νομίσας, ὅτι ἐνταῦθα ὁ ἄνεμος ἔφερε τὰ ναυάγια.

Ὁ Κ. Οὐλερῖχος δὲν πιστεύει, λέγει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι « νὰ ἦσαν τόσον τυφλοὶ, ὥστε διὰ πολλῶν αἰώνων δὲν εἶδον » τοὺς πλησίον Φαλήρου καταλληλοτέρους λιμένας Πασσαλιμάνι καὶ Δράκον· διότι ὁ μικρὸς λιμὴν Φανάρι περικλείεται » ἀπὸ ὑψηλοὺς κρημνοὺς, καὶ ἡ θέσις αὕτη εἶναι τόσον δυσπρόσοδος (δυσανάβατος), ὥστε εἶναι ἀδύνατον οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι νὰ μετεχειρίσθησαν αὐτὸν ὡς ἐπίνειον (σελ. 431) ». Παράξενος συλλογισμός! Ἀλλ', ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελ' εἶχον πρὸ πολλῶν αἰώνων τοὺς καταλληλοτέρους λιμένας Πασσαλιμάνι ἢ Δράκον, ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελ' ἦτον τυφλότερος, μὴ γνωρίζων τὴν καταλληλίαν αὐτῶν. Ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τοῦτο δὴ καὶ μόνον κατεσκεύασε τὸν Πειραιᾶ ἐπίνειον διὰ τὸν στενὸν λιμένα τοῦ Φαλήρου, καὶ διὰ τὴν ἀκατάλληλον θέσιν αὐτοῦ, ὅςις εἶναι ὁ λεγόμενος σήμερον Φανάρι. Καὶ διὰ τί τάχα τόση ἀφιλοκαλία τῶν παλαιοτέρων Ἀθηναίων; ἤθελεν εἰπῇ τις· τὸν ἀποκρινόμεθα· α', διότι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ζῶντες βίον ἀγριώτερον τρόπον τινὰ, ἐπροτίμησαν αὐτὸν τὸν λιμένα ὡς πλησιέστερον εἰς τὴν πόλιν, ὡς περιστοιχισμένον ἀπὸ ὑψηλοὺς βράχους, διὰ τῶν ὁποίων ἐδύναντο ὡς ἀπὸ φρουρίου νὰ ὑπερασπίζωνται καὶ τὸν λιμένα καὶ τὸν Δῆμον, ἂν τυχὸν ἤθελε συμβῇ ἐχθρικὴ ἐπιδρομή. Καθὼς καὶ οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατῴκησαν πρῶτον τὸ Ἄστυ, ἤτοι τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ τὸ ὀχυρὸν τῆς θέσεως (α)· καὶ ἔπειτα μὲ τὴν πρόοδον τοῦ

(α) Μαρτυροῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὁ πολυμαθέστατος Εὐστάθιος εἰς τὰ εἰς Διονύσιον τὸν περιηγητὴν ὑπομνήματά του, λέγων οὕτω. « Τὴν δὲ τῶν Ἀθηναίων Ἀκρόπολιν Κεκροπίαν ποτὲ κληθῆναι φασὶ, πόλιν οὖσαν μίαν τῶν ἐπὶ Κέκροπος ἐκτισμένων (στιχ. 423).

πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἐξημερώσεως τῶν ἠθῶν ἐξηπλώθησαν καὶ εἰς τὰ κάτω, τὰ ὁμαλώτερα καὶ καταλληλότερα εἰς τὴν ζωήν· οὕτω συνέβη καὶ εἰς τὴν κατοίκησιν καὶ χρῆσιν τῶν λιμένων. β', διότι οἱ βασιλεῖς αὐτῶν δὲν ἤθελον παντελῶς τὸν θαλάσσιον βίον, καὶ ἐπροσπάθουν ὅλαις δυνάμεσι ν' ἀποσπῶσι τοὺς πολίτας ἀπὸ τὴν θάλασσαν, προτιμῶντές κατὰ πάντα τὸν γεωργικόν βίον, καὶ ἕνεκα τούτου παρημέλουν τὴν βελτίωσιν τῶν λιμένων, διότι ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῶν ἐκ τῆς θαλάσσης ὠφελειῶν. Οἱ λόγοι οὗτοι δὲν εἶναι ἰδικοί μου· εἶναι λόγοι τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλοσόφου Πλουτάρχου, τοὺς ὁποίους παρέλαβε καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἀρχαιοτέρους του συγγραφεῖς· λέγει δὲ «Ἐκ δὲ τούτου τὸν Πειραιᾶ κατεσκεύαζεν (ὁ Θεμιστοκλῆς) κατανοήσας τὴν τῶν λιμένων εὐφυΐαν, τοῖς παλαιοῖς βασιλεῦσιν ἀντιπολιτευόμενος· ἐκεῖνοι μὲν γάρ, ὡς λέγεται, πραγματευόμενοι τοὺς πολίτας ἀποσπᾶσαι τῆς θαλάσσης, καὶ συνεθείσαι ζῆν μὴ πλέοντας, ἀλλὰ τὴν χώραν φυτεύοντας». (Πλούτ. εἰς Θεμισ.).

Εἰς τὸν Κ. Οὐλερῖχον συνέβη ν' ἀληθεύσῃ ἡ παροιμία «Ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος, πολλὰ ἕψονται ἀτοπήματα». Εἰς τὴν σφαλερὰν ταύτην γνώμην, ἣν ἐξέθεσε περὶ τῶν λιμένων Ἀθηνῶν, ἓν καὶ μόνον λάθος τὸν ἔφερε· καὶ τοῦτο εἶναι τόσον εὐκολονόητον, ὅσον μέγα ἀποτέλεσμα παρήγαγε, τὴν μετατόπισιν τόσων λιμένων, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς νήσου Σαλαμῖνος τὴν συγκίνησιν. Τὸ λάθος δὲ τοῦτο εἶναι ὅτι ἑρμήνευσε κακῶς τὸ κείμενον τοῦ Παυσανίου· λέγει γὰρ ὁ συγγραφεὺς οὗτος «Ἀπέχει δὲ καὶ σταδίους εἴκοσι ἄκρα Κωλιάς». Ὁ Κ. Οὐλερῖχος ἑρμήνευσε ταύτην τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Φαλήρου μέχρι τῆς Κωλιάδος, ἐνῷ ὁ νοῦς τοῦ Παυσανίου εἶναι περὶ τῆς ἀποστάσεως τῆς Κωλιάδος ἀπὸ τῆς πόλεως· διότι οὗτος δὲν μετρᾷ τὰς ἀποστάσεις ἀπὸ λιμένος εἰς λιμένα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Πόλεως εἰς τοὺς λιμένας· διότι προηγουμένως εἶπε «Φαληρόνδε· ταύτῃ γὰρ ἀπέχει ἐλάχιστον τῆς πόλεως»· (βιβλ. 1. Κ. 1. §. 2), ὥστε δὲν ἦτον ἐπάναγκες νὰ ὀνομάσῃ ἐκ δευτέρου τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἰς τὴν μέτρησιν τῆς ἀποστάσεως τῆς Κωλιάδος, ἀφοῦ ἅπαξ τὸ μετεχειρίσθη εἰς τὴν τοῦ Φαλήρου, ὡς εἰ ἔλεγεν, ἀπέχει καὶ Κωλιὰς ἄκρα σταδίους εἴκοσι· τοῦτο γὰρ δύναται ὁ Σύν-

δεσμος Καί. Ἂν ὁ Κ. Οὐλερῖχος ἤθελεν ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν εἰς τὸν Στέφανον, (τὸν ὁποῖον ἔκρινεν ἐσφαλμένον), ὅστις τὸν ἔδιδε πλήρη συνδρομήν: διότι λέγει « Κωλιὰς ἄκρα, ἤτοι Φαληροῖ ἀκτὴ », δὲν ἤθελε καταντήσῃ εἰς τόσον ὀλισθηρὸν κατήφορον.

Ἂς μετατεθῶσι λοιπὸν οἱ λιμένες εἰς τὰς προτέρας των θέσεις, ἡ Κωλιὰς εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸ Φάληρον εἰς τὸ Φανάρι, ἡ Μουνυχία εἰς τὸ Πασσαλιμάνι, ὁ Πειραιεὺς εἰς τὸν Δράκον· μετὰ ταῦτα ἂς τακτοποιήσῃ τοὺς λοιποὺς ἕκαστον εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν, ἑπομένως ἂς περιστείλῃ τὰ παρεσκελισμένα σκέλη τοῦ Φαληρικοῦ τείχους, καὶ ἂς θέσῃ αὐτό, ὅπου οἱ παλαιοὶ τὸ οἰκοδόμησαν.

Αἱ εἰλικρινεῖς αὗται παρατηρήσεις μου πιστεύω, ὅτι θέλει χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν Κ. Οὐλερῖχον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἐμβριθεστέρας σκέψεις, ὡς ὁ Σολομώντειος λόγος « Δίδου σοφῷ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται »

Ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Μαρτίου 1843. Δ. Σ.

Εἰς μεγαλητέραν ἔτι ἀπάτην περιέπεσον καὶ οἱ κλεινοὶ Ἀρχαιολόγοι, οἱ καλέσαντες τὸν λόφον τῆς Ἀκαδημίας Κολωνόν. Δὲν χωρεῖ εἰς τὸν νοῦν μου πῶς ἔπαθον τοιοῦτοι σοφοὶ ἄνδρες τοσαύτην ἀπομώρανσιν ! ! ἀφοῦ ἔμαθον ἐκ τῆς μυθολογίας, ὅτι αἱ εἰς ᾅδου καταβάσεις ἐν Ἑλλάδι ἦσαν ὁ Κολωνὸς τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὁ Ταίναρος τῆς Λακωνίας. Καὶ διὰ νὰ πλάσωσιν οἱ Ἕλληνες τὸν μῦθον τοῦτον, ἔπρεπε νὰ ἔχωσι διδόμενα φυσικά· ὅ ἐστι καὶ ὁ Κολωνὸς νὰ ἔχῃ ἄντρον βαθύ, ὡς καὶ ὁ Ταίναρος ἔχει τοιαῦτα. Ἄλλως ἦτον ἀδύνατον νὰ σχηματίσωσι τὴν ἰδέαν αὐτήν. Ὥστε ἐπιστήσαντες εἰς τοῦτο μόνον οἱ Ἀρχαιολόγοι οὗτοι, ὤφειλον νὰ ἐρευνήσωσιν εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ ἄντρου ἢ σπηλαίου ἢ τῆς ὀπῆς τῆς γῆς, ἐχούσης βάθος καὶ μυχοὺς ὑπὸ τὸν λόφον ἢ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀκαδημίας. Ἀλλὰ ὁ τόπος οὗτος ὄχι μόνον δὲν ἔχει ἄντρον, ἢ ἄλλον τοιοῦτον, ἀλλ' οὐδὲ ποντικότρυπαν.

Ἰδοὺ τί λέγει ἡ μυθολογία περὶ τοῦ Πλούτωνος· ὅτι ὁ θεὸς οὗτος ἰδὼν τὴν Περσεφόνην, καὶ τρωθεὶς εἰς ἔρωτα, ἐκαιροφυλάκτει νὰ τὴν συλλάβῃ, καὶ ἐπιτυχὼν αὐτὴν εἰς τοὺς λειμῶνας τῆς Αἴτνης ἀνθολογοῦσαν, τὴν ἥρπασε, καὶ διὰ τῆς ἁμάξης του

ἐν ἀκαρεῖ φθάνει εἰς Κολωνὸν τῆς Ἀττικῆς, ὅθεν ἐστὶν εὐχερὴς ἡ εἰς ἄδου κατάβασις, καὶ διὰ τῆς χαλκόποδος ὁδοῦ τὴν ἤγαγεν εἰς τὰ βασίλειά του· Ἀμφιβάλλει λοιπὸν ὁ νοῦν ἔχων, ἂν μὴν εἶνε καὶ σοφός, ὅτι ὁ Κολωνὸς ἔχει ὀπὴν βαθεῖαν, ἢ ἄντρον καταπληκτικόν;

Ἰδοὺ πόθεν ἐπῆλθεν ἡ ἀπάτη εἰς τοὺς Ἀρχαιολόγους τούτους ἐξ ἀκρισίας. Παρανοήσαντες οὗτοι τὸν περιηγητὴν Παυσανίαν, ἐπίστευσαν ἄλλον ἀντ' ἄλλου. — Ὁ Παυσανίας ἐν τοῖς Ἀττικοῖς γράφων τὰ κατὰ τὴν Ἀκαδημίαν, λέγει « Ἀκαδημίας δὲ οὐ πόῤῥω Πλάτωνος μνῆμα ἐστίν· εἶτα ἐπιφέρει « Κατὰ τοῦτο τῆς χώρας φαίνεται Πύργος Τίμωνος . . . . Δείκνυται δὲ καὶ χῶρος καλούμενος Κολωνὸς Ἵππιος » (κεφ. λ'.). Ὁ Παυσανίας ἀφοῦ ἐξῆλθε τῆς Ἀκαδημίας, ἀπήντησε τὸ μνῆμα τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐκεῖθεν προβαίνων βλέπει τὸν Πύργον τοῦ Τίμωνος, μακρόθεν φαινόμενον, διὰ τὴν λοφώδη θέσιν του, καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν εἶδεν ἐφ' ὑψηλοῦ ἱστάμενον τοῦ Ποσειδῶνος τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ, ἐπονομαζομένου ἐνταῦθα τοῦ θεοῦ τούτου Ἱππίου, ἐξ οὗ καὶ ὁ Κολωνὸς Ἵππιος. Ἡ παρανόησις λοιπὸν τῶν Ἀρχαιολόγων εἶνε εἰς τοῦτο « Κατὰ τοῦτο τῆς χώρας φαίνεται » κτλ. διότι ἐκλαμβάνουσιν αὐτὴν τὴν φράσιν οὕτω· « Κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τῆς Ἀκαδημιακῆς γῆς φαίνεται » κτλ. Ἡ ἀληθὴς ὅμως ἔννοια εἶνε αὕτη « Κατ' αὐτὸ τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς χώρας, ἤτοι τῆς περιφερείας Ἀθηνῶν φαίνεται Πύργος Τίμωνος », ὅ ἐστι μακρόθεν ὁρᾶται· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ « φαίνεται », ὡσαύτως καὶ τὸ « δεικνύται »· διότι ὁ Κολωνός, καθὸ Κολωνός, ἤτοι βουνόν, φαίνεται πανταχόθεν τῆς χώρας τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀδιάφορον, εἴτε τὸ « φαίνεται » εἴτε τὸ « ἐστὶν » ἢ « κεῖται » ἂν γράφῃ. Πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν φύσιν του.

Α'. Ἡ Ἀκαδημία ἦτον καὶ εἶνε τόπος τερπνὸς καὶ χρήσιμος εἰς διατριβὰς (διασκεδάσεις) διὰ τοὺς κήπους της, καὶ διὰ τὴν δενδροφυτείαν της, καὶ τὰ λοιπὰ πλεονεκτήματά της· καὶ ἑπομένως κατέστη σημαντικωτέρα ἡ Ἀκαδημία διὰ τὴν Σχολὴν τοῦ Πλάτωνος, ὅπου συνέῤῥεε πλῆθος μαθητῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἀνθρώπων.

Β΄. Ὁ Τίμων μισήσας τὸ ἄστυ διὰ τοὺς ἀγνώμονας φίλους του, τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς συκοφάντας Πολίτας, ἀπῆλθεν εἰς παράμερον τόπον, εἰς μοναχικὸν βίον, καὶ κατὰ μὲν τὸν Παυσανίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ, κατὰ δὲ τὸν Λουκιανὸν « παρὰ τὸν Ὑμηττὸν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ » (ἴδε Λουκ. Τίμωνα). Ὁ Τίμων ἦτον σύγχρονος τοῦ Ἀριστοφάνους: ὃ ἐστὶν ἔζη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Ἀκαδημία ἤνθει λαμπρῶς, ὅπου ὁ Τίμων δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ποτὲ τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει μοναξίαν, καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῶν ἀνθρώπων, καθὸ μισάνθρωπος· ἄλλως ἤθελε παραμένῃ καὶ εἰς τὸ Ἄστυ· διότι τὸ μέρος τῆς Ἀκαδημίας δὲν ἦτον ὁ κατάλληλος τόπος τῆς ποθητῆς μοναξίας του.

Γ΄. Ὁ Οἰδίπους ἅμα ἐβεβαιώθη τὸ δυστύχημα τῆς συζυγίας του, τὸ νὰ ἔχῃ παράκοιτιν τὴν γεννήσασαν αὐτὸν μητέρα, ἐγένετο ἔκφρων ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης του, καὶ ὑπὸ τὴν κατάστασιν ταύτην ἔδραμεν ἐκ Θηβῶν εἰς τῆς γείτονος Ἀττικῆς τὸν Κολωνὸν, οὐχὶ πρὸς διασκέδασιν, ἀλλὰ να ῥιφθῇ εἰς τὸν θάνατον, νὰ καταβῇ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς τὸν Ἅδην, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ζῇ εἰς τὸν Κόσμον ὑπὸ τὸ βάρος τῆς συμφορᾶς· ὅπου καὶ ἐτάφη.

Συμβιβάζεται λοιπὸν ἡ πολυάνθρωπος καὶ τερπνὴ Ἀκαδημία μὲ τὸν τρομερὸν καὶ φιλαίδην Κολωνὸν, ὃς ἔστ' « ἄθικτος, οὐδ' οἰκητός· αἱ γὰρ ἔμφοβοι θεαὶ σφ' ἔχουσι γῆς τε καὶ σκότου κόραι »; (Σοφοκλ. Οἰδ. στίχ. 40). Συμβιβάζεται τὸ ἦθος τοῦ μισανθρώπου Τίμωνος μὲ τὰς τερπνὰς διατριβὰς τῶν κήπων τῆς Ἀκαδημίας, μὲ τὸν ἀκαδημαϊκὸν Σύλλογον, καὶ τοὺς ἐριστικοὺς λογιωτάτους; Ἔπειτα εἰς τὸν Κολωνὸν ἦσαν πολλὰ κτίρια, ἐκεῖ τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἱππίου Ποσειδῶνος, ἐκεῖ τὸ Τέμενος τῶν Ἐρρινύων θεῶν, ἐκεῖ ἡ Ἱππία Ἀθηνᾶ, καὶ ἡ Δήμητρα, ἐκεῖ ὁ τάφος τοῦ Οἰδίποδος, ἐκεῖ ἡ χαλκόπους ὁδὸς, ἐκεῖ τὸ ἄλσος τοῦ Ποσειδῶνος, ἐκεῖ καὶ τὰ Ἡρῷα Θησέως, Πειρίθου, Ἀδράστου, καὶ ἄλλα διάφορα ἀντικείμενα. Ποῦ λοιπὸν χωρεῖ ταῦτα πάντα ὁ μικρὸς λόφος τῆς Ἀκαδημίας; Ἄρα εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς χώρας Ἀθηνῶν δύναται νὰ εἶνε ὁ Κολωνὸς, ὄχι ὅμως πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν· ἠθέλαμεν προτιμήσῃ μυριάκις μᾶλλον τοῦ Λουκιανοῦ τὴν ἀναφορὰν, θέλοντος τὸν Τίμωνα ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν τοῦ

Ὑμηττοῦ, παρὰ τὸν λόφον τῆς Ἀκαδημίας, ἂν δὲν ἐγνωρίζαμεν τὸν Κολωνὸν ἐξ αὐτῶν τῶν χαρακτηριστικῶν του.

Ποῦ λοιπὸν κεῖται; ποῦ εὑρίσκεται ὁ Κολωνός; θέλουσι μᾶς ἐρωτήσῃ οἱ φιλομαθεῖς· Ἔρχου καὶ ἴδε· ἀνάβηθι τὸν ἄνωθεν τῆς Γυψέλης (α) βουνὸν πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον· ἐρώτα ποῦ κεῖται τοῦ ποιμένος Ἀναστασίου Κίκιζα ὁ τόπος· ἐλθὲ εἰς τὸ ἐνδότερον αὐτοῦ, ὅπου θέλεις ἰδῇ θέσιν ἄχαριν, ἁρμόζουσαν εἰς νυμφῶνα τοῦ Ἅδου, ἣν ὁ Σοφοκλῆς χαλκόπουν καλεῖ ὁδόν· ἰδὲ τὴν ὀπὴν, καὶ τὸ στόμιόν της λαξευτόν· κατάβηθι, ἂν δὲν φοβῆσαι, « τὸν καταράκτην ὁδὸν χαλκοῖς βάθροισι γῆθεν ἐρριζωμένον » (Σοφ. Στιχ. 1590), διὰ σχοινίων ὅμως, διότι ἔχει βάθος ἓξ ὀργυιῶν· εἶτα ἐρεύνησον τὰ κάτω, κρατῶν λαμπάδας ἀναμμένας· προχώρησον καὶ θέλεις πιστεύσῃ, ὅτι ἀληθῶς ἐστὶν ἡ ὁδὸς αὕτη ἡ ἄγουσα εἰς τὸν Ἅδην· ἀφοῦ δὲ ἐξέλθῃς, ῥίψον τὸ βλέμμα σου πρὸς ἀνατολὰς καὶ θέλεις ἰδῇ, ὡς ἐν κοιλάδι, τὸν τόπον τοῦ Ἄλσους· εἶτα ἀνάβηθι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, φέρε κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ θέλεις βοήσῃ « οὗτος ἐστὶν ὁ Κολωνὸς, ὁ περίφημος Κολωνός ». Μάθε τοῦ λοιποῦ νὰ πιστεύῃς τὰ πράγματα καὶ οὐχὶ τοὺς ἀτυχεῖς Ἀρχαιολόγους· μὴν ἐκθαμβῆται τὸ τρόπαιον αὐτῶν, ὅπερ ἔστησαν ἐπὶ τοῦ παραλόφου τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ Κολωνοῦ, τὸν περίφημον λέγω καὶ δεινὸν Ἀρχαιολόγον Γερμανὸν, τὸν μακαρίτην Μύλλερον, ἀνεγείραντες ἐνταῦθα τὸ μνημεῖον αὐτοῦ. Ὁ παράλοφος οὗτος εἶνε ὁ τόπος, ἔνθα ὁ Χάρμος πρῶτος Ἀθηναίων βωμὸν ἀνέθηκεν Ἔρωτος κατὰ τὸν Παυσανίαν, λέγοντα « Πρὸ τῆς

(α) Ἡ Γυψέλη παρὰ τὴν γύπην σημαίνουσαν γυποφωλαιὰν, ὡς τὸ συνώνυμον « νύπη » ἐξ ἧς ἡ Κυψέλη· ἐκλήθη δὲ τὸ χωρίον τοῦτο Γυψέλη ἀπὸ τοὺς ἐμφωλεύοντας εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν γύπας· διότι ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι μετὰ παρέλευσιν χρόνων δὲν ἐπλησίαζον διὰ τὸν φόβον, ὡς ἐκ προλήψεως, ὅτι κατῴκουν ἐκεῖ Δαίμονες διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἅδου· μάλιστα ἐδόξαζον αἱ πρὸ ἡμῶν παλαιαὶ γυναῖκες, ὅτι ὁ Κολωνοβελώνης (Καλικάντζαρος) ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγεννῶν, κατέλυεν αὐτόθι τὴν πρώτην ἑσπερινήν. Τὸ παράδοξον εἶνε, ὅτι τὸ βουνὸν τοῦτο καλεῖται εἰς τὰ Τουρκικὰ ταπία καὶ χοτζέτια Ἀετοφωλεὰ, ταὐτὸν τῇ Γυψέλῃ.

εἰσόδου τῆς Ἀκαδημίας ἔστι βωμὸς Ἔρωτος, ἔχων ἐπίγραμμα» κτλ. (Κεφ. λ'.) Πρὸ τῆς εἰσόδου ἄρα τῆς Ἀκαδημίας κεῖται ὁ λόφος, ἔνθα τοῦ Μύλλερ ὁ τάφος ἀναπληροῖ τοῦ Ἔρωτος τὸν βωμόν. Ἂν ὑπάρχῃ συναίσθησις τοῖς νεκροῖς, ὁ Μύλλερ μαθὼν ἀπὸ τοὺς κάτω τὴν ἐπὶ παραλόφῳ συνοικίαν τοῦ Ἔρωτος, ἀντὶ τοῦ Κολωνοῦ Ἱππίου, πρέπει νὰ ἔπαθεν ὅ,τι καὶ ὁ Οἰδίπους εἰς τὸ μάθημα τοῦ ἀτυχοῦς συνοικεσίου του.

Ὁ Πύργος δὲ τοῦ Τίμωνος κεῖται κάτωθεν τοῦ βουνοῦ Κολωνοῦ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἐπὶ λόφου, ὅπου φαίνονται τὰ ἐρείπια αὐτοῦ. Καὶ ἂν πρέπῃ νὰ παραδεχθῶμεν μυθικὴν διήγησιν ἐσχατογήρου ποιμένος, ὅτι αὐτόθι ἵστατο ποτὲ τὸ τιμῶνι τοῦ Χάρου ὁποῦ ἔφερνε τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Ἅδην, τεκμαιρόμεθα σταθερῶς τὴν βεβαιότητα καὶ τοῦ Τιμωνείου Πύργου καὶ τοῦ Κολωνοῦ.

Ἀλλ' ἡμεῖς χάριν τῶν διστάζόντων παραιτούμεθα τῆς βοηθείας τῶν μυθικῶν παραδόσεων, καὶ ἐπιλαμβανόμεθα ἀκαταμαχήτων βοηθημάτων. Μέτων ὁ ἀρχαῖος περίφημος Ἀστρονόμος τῶν Ἀθηνῶν σύγχρονος τοῦ Σωκράτους, ὁ κανονίσας τὸ μηνολόγιον καὶ τὸν ἡλιακὸν ἐνιαυτὸν, ἔκαμνε τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ. Καὶ μάρτυς τούτου ὁ σύγχρονος Ἀριστοφάνης, λέγων ἐν Ὄρνισι (στίχ. 997) « Μέτων, ὃν οἶδεν Ἑλλὰς καὶ ὁ Κολωνός». ὃ ἐστὶ συχνῶς ἀνέβαινεν ὁ Μέτων τὸν Κολωνὸν πρὸς παρατήρησιν τῶν ἄστρων καὶ μετεώρων. Θεόφραστος ἐν τοῖς μετεωρολογικοῖς λέγει, ὅτι ὁ Φαεινὸς, τοῦ ὁποίου τὰ μαθήματα ἤκουσεν ὁ Μέτων, ἀπὸ τοῦ Λυκαβητοῦ παρετήρει καὶ συνέταττεν, ὡς εἰ ἔλεγεν, ἀπὸ τοῦ Κολωνοῦ· διότι οὗτος προκάθηται τοῦ Λυκαβηττοῦ ἐν ὑψηλοτέρῳ, καὶ ἡ θέα τοῦ Κολωνοῦ εἶνε εὐρυχωροτέρα τῆς τοῦ Λυκαβηττοῦ, καὶ διὰ τοῦτο προτιμητέος παρὰ τοῖς Ἀστρονόμοις ὁ Κολωνὸς τοῦ Ἀγχέσμου (Λυκαβηττοῦ).

Διὰ νὰ κάμνῃ λοιπὸν τὶς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ποῖον τῶν δύω ἤθελεν ἐκλέξῃ; τὸν μικρὸν καὶ περιορισμένον λόφον τῆς Ἀκαδημίας, κείμενον εἰς τόπον ὅλως ἀκατάλληλον πρὸς τοιαύτας ἐργασίας, ἢ τὸν Κολωνὸν τὸν ὑψηλότερον καὶ καταλληλότερον τοῦ Λυκαβηττοῦ; Ποῦ λοιπὸν τῶν μεγάλων Ἀρχαιο-

153 ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
Μὲ τὸ Λυκαβηττὸ ἐπὶ Γεωργίου (1880)

VUE D'ATHÈNES
Avec le Lycabette à l'époque du roi Georges

λόγων μας ἡ κρίσις; Τοιουτοτρόπως ἐξιχνιάζουσι καὶ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα, τὰ παρ' ἡμῖν ἄγνωστα;

Εἶμαι δὲ τοσοῦτον σταθερὸς εἰς ἣν ἐξέθεσα γνώμην περὶ τοῦ Κολωνοῦ, ὥστε, νομίζω, ἅπασαι τοῦ Ἅδου αἱ πύλαι, ἐξ ὧν μία καὶ ἡ τοῦ Κολωνοῦ, δὲν θέλουσι δυνηθῇ νὰ κατισχύσωσι τῆς γνώμης αὐτῆς.

Ἦν δὲ καὶ δῆμος Κολωνὸς ἢ Κολώνη, κατοικοῦντες οἱ Κολωνεῖς κάτωθεν τοῦ βουνοῦ πρὸς τὴν Γυψέλην. Μετωνομάσθη δὲ ἡ Κολώνη Γυψέλη διὰ τὴν ὡς εἴπομεν ἐμφώλευσιν τῶν πτηνῶν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων Περιηγητῶν Εὐρωπαίων πλατύτερον ἔγραψαν περὶ τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς ὁ Ἄγγλος Λὴκ καὶ ὁ Γερμανὸς Λ. Ῥός. ἀλλ' ὡς ξένοι ἦτον ἑπόμενον ν' ἀποτύχωσι τὸ πλεῖστον μέρος, διότι δὲν ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν των νὰ ἐρευνήσωσι καὶ μάθωσι τὰς ἀκατοικήτους θέσεις, τὰς πλησίον τῶν κατοικημένων χωρίων. π. χ. ὁ Γαργηττὸς ὀνομάζεται τὴν σήμερον κατὰ παράδοσιν Γαρηττός· ἂν ὁ Λὴκ ἐμάνθανε τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἤθελε δυσκολευθῇ νὰ εὕρῃ καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἄλλους δήμους, οἷον Παλλήνην, Ἀγνοῦντα, Κύθηρον, καὶ Σφηττόν· ἔχων κέντρον τὸν Γαργηττὸν, εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς λοιποὺς, καὶ δὲν ἤθελε θέσῃ αὐτὸν μεταξὺ Ἀμπελοκήπων καὶ Ὑμηττοῦ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Γαργηττὸς εἶνε ἀναμφιβόλως ὁ νῦν Γαρηττὸς, ἄρα Παλλήνη εἶνε τὰ νῦν Παλλήσια, παρεφθαρμένα ἐκ τοῦ ἀρχαίου Παλληνήσια, ἑορτὴ τῆς Παλληνίδος Ἀθηνᾶς, ὡς τὰ Βραυρώνια, κτλ. κτλ. Ὁ αὐτόθι Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐγένετο ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἥτις καὶ σώζεται. Ἀγνοῦς δὲ εἶνε τὸ Χαρβάτον· ὁ δὲ Σφηττὸς εἶνε ὁ νῦν Σταυρὸς λεγόμενος· καὶ τοῦτο βεβαιοῦται καθ' ὅλου ἀπὸ τὰ περὶ τοῦ Θησέως ἱστορούμενα τοῦ Πλουτάρχου, διότι ὁ Σταυρὸς κεῖται ὅπου ὁ Πλούταρχος θέτει τὸν Σφηττόν· καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ θέσις· διότι ἡ ἀπὸ Μαραθῶνος καὶ ἀπὸ Μεσογείων ὁδὸς φέρει εἰς Ἀθήνας διὰ τοῦ Σταυροῦ, ὅ ἐστι διὰ τοῦ Σφηττοῦ κατὰ Πλούταρχον· ὅθεν καὶ ἐκαλεῖτο Σφηττία ὁδός. Ὁ δὲ Κύθηρος εἶνε τὸ Σπάτα· ὠνομάσθη δὲ Σπάτα ἀπὸ Ὀθωμανοῦ Ἀλβανοῦ Σπάτα ἐπονομαζομένου, γενομένου κυρίου καὶ ἰδιοκτήτου τοῦ χωρίου τούτου κατ'

ἀμοιβὴν τοῦ Σουλτάνου διὰ τὰς πρὸς τὴν Θύραν ἐκδουλεύσεις του, ἐφῷ καὶ ἐκαλεῖτο Σουλτὰν Σπάτα, καὶ ἡ κλῆσις αὕτη ἐφυλάττετο μέχρι τέλους τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὰ Τουρκ. Χοτζέτια.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἀνεκαλύψαμεν τοὺς ἀνωτέρω δήμους, ἕνεκα τῆς διαφυλάξεως τοῦ ὀνόματος «Γαρηττός». Ἐνταῦθα θέλομεν ἐξηγηθῇ ὀλίγον τί περιπλέον, ἀφ' ὅτι ἀνεφέραμεν εἰς τὸ Κεφάλ. Α'. τοῦ Α'. βιβλίου περὶ τοῦ δήμου Ἐχελιδῶν. Ἐπειδὴ ὁ δῆμος οὗτος ὠνομάσθη ἐκ τοῦ Ἥρωος Ἐχέλου, παραγομένου παρὰ τὸ ἔχειν ἕλος, ἐσυμπέρανέ τις ὅτι ὁ δῆμος οὗτος ἔκειτο παρὰ τὸ ἑλῶδες πεδίον τοῦ λιμένος Κανθάρου, ὅπερ ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι Βουρκάρι ἐλέγομεν. Ἠθέλαμεν καὶ ἡμεῖς βεβιασμένως παραδεχθῇ τοῦτο ἕνεκα τοῦ μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, ὅπερ δὲν ἔχει καὶ μεγάλην ὑπόληψιν, ἂν ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος δὲν ἔλεγεν ὅτι «ἐν τοῖς Ἐχελίδαις ἦν Ἱπποδρόμιον, καὶ ἀγὼν ἱπποδρομικός». Ἐρωτῶμεν, δύναται εἰς τὸν βάλτον νὰ γένῃ Ἱπποδρόμιον; Ὁ Ἔχελος παρήχθη μὲν παρὰ τὸ ἔχειν ἕλος, ἀλλ' ὁ δῆμος ὁ ἐξ αὐτοῦ λαβὼν τὴν ὀνομασίαν δὲν ἕπεται ὅτι ἐνεφώλευεν εἰς τὸ ἕλος, εἰς τὸν βάλτον. Προτιμητέα λοιπὸν ἡ νῦν Χελιδοὺ ὅπου εἶνε τόπος καὶ διὰ Ἱπποδρόμιον καὶ Ἱπποτροφεῖον, ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τοῦ Τόπου.

Χάριν τῶν φιλομαθῶν τῶν Δήμων καὶ Χωρίων Ἀττικῆς ἐν παρόδῳ ἐξηγούμεθα καὶ τὰ ἑξῆς.

Κοίλη· τόπος, καὶ οὐχὶ δῆμος, ἐν Ἀθήναις πρὸς τὸ ἀρκτικὸν τῆς Πόλεως, ἑρμηνευθεῖσα ἐν ἐποχῇ ἀγνώστῳ Βάθια, οὕτω καλουμένη παρ' Ἀθηναίοις. Ἂν ὁ Λήκιος, διατρίψας πολὺν χρόνον ἐν Ἀθήναις, ἐμάνθανε τὴν Βάθιαν, δὲν ἔθετε τὴν Κοίλην παρὰ τὰ μακρὰ τείχη, οὐδὲ Δῆμον ἐκάλει αὐτήν. Τὰ δὲ πλησίον τῆς Κοίλης Κιμώνεια μνήματα ἔκειντο, ὅπου νῦν ἡ ὁδὸς Σωκράτους σταυρουμένου μὲ τὴν τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἡ οἰκία τῆς Κομίσσης Ἀγγλίδος Ἰάνθης Δίγβη, καὶ ἡ τοῦ Βλασοπούλου· ἔνθα ἐγένετο ἀνασκαφὴ περὶ τὴν πρώτην δεκάδα τοῦ παρόντος αἰῶνος, κείμενα δὲ πρὸ τοῦ Ἄστεως παρὰ τὰς Μελιτίδας Πύλας τῆς Πόλεως, οὔσας πρὸς τῇ νῦν Πλατείᾳ τοῦ Πυροβολικοῦ, ἔνθα ἐσώζοντο σημεῖα μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ νῦν ἐπ' αὐτῶν θεμελιοῦται οἰκία τοῦ Ν. Σούτζου. Ἐκλήθησαν δὲ Μελιτίδες διὰ

τὴν εἰς Μελίτην φέρουσαν ὁδόν. Δῆμος δέ ἦν ἡ Μελίτη, κείμενος ἔνθα νῦν τὸ χωρίον τοῦ Ξάνθη.

Κυνόσαργες. Ἐπειδὴ τινὲς μὲν ἀμφιβάλλουσι, τινὲς δὲ ἐπιτυγχάνουσι, βεβαιοῦμεν ἡμεῖς τοὺς διστάζοντας, ὅτι τὸ Κυνόσαργες κεῖται ὅπου νῦν ἡ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Πετράκη, ἀνακαλυφθὲν ἐξ ἀνασκαφῶν, καθ' ὃν χρόνον ἀνηγέρθη τὸ κατάστημα τοῦτο περὶ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ ΙΗ. αἰῶνος.

Ἡ δὲ Ἀλωπεκὴ ἀδιστάκτως εἶνε οἱ Ἀμπελοκῆποι. Ὁ Παυσανίας ὁρίζει τὴν ἀπόστασιν εἰς δώδεκα σταδίους ἀπὸ τῆς Πόλεως, καὶ τοσαύτη εἶνε ἡ ἀπόστασις. Ἰδοὺ δὲ πῶς ὁ δῆμος οὗτος τῆς Ἀλωπεκῆς μετεμορφώθη εἰς Ἀμπελοκήπους. Τὸ τοπικὸν ἐπίρρημα λέγεται Ἀλωπεκῆθεν· τοῦτο δὲ μὲ τὴν πρόοδον τοῦ χρόνου τῆς παρακμῆς μετωνομάσθη Ἀλωπεκῆπε· Τοῦτο δὲ διορθωθὲν ὑπὸ τῶν ὀλίγον γραμματισμένων τοῦ κάτω Μεσαιῶνος διὰ τὴν αὐτόθι ἀμπελοφυτείαν, ὠνομάσθη Ἀμπελοκῆποι.

Ἡφαιστιάδαι. Ὁ δῆμος οὗτος καλεῖται νῦν κατὰ μεθερμήνευσιν Χαλκοματάδες, ὅπου μαρτυρεῖ ὁ τόπος ὅτι ἦσαν αὐτόθι μεταλλεῖα χαλκοῦ, ἴσως καὶ ὀλίγου ἀργύρου. Μήτε οἱ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι ἀστόχως ἐκάλεσαν τὸν Δῆμον τοῦτον Ἡφαιστίαν, ἂν δὲν εἶχον ἀφορμὴν ἡφαιστίου ἐργασίας, μήτε οἱ νεώτεροι τυχαίως μετωνόμασαν αὐτὸν Χαλκοματάδες. Μόνος ὁ Φαλμεράϋρερ δυσκόλως ἤθελε παραδεχθῇ τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν.

Ἰκαρία καὶ Ἰκάριος· δῆμος καὶ ὄρος. Διαφωνοῦσι περὶ τούτων οἱ Ἀρχαιολόγοι Λὴκ καὶ Ῥόσ· ὁ μὲν πρῶτος τοὺς θέτει πρὸς τὴν ἀνατολικοβόρειον πλευρὰν, κατὰ τὸν Μαραθῶνα, ὁ δὲ Ῥὸσ τοὐναντίον κατὰ τὴν δυτικὴν μεταξὺ Κιθαιρῶνος καὶ Κεράτων. Ἀγνοοῦντες ἀμφότεροι τὴν σημερινὴν ὀνομασίαν τοῦ Τόπου, εὑρέθησαν εἰς ἀγωνίαν καὶ διχογνωμίαν. Ὁ Ῥὸσ ὅμως ἐφάνη ἐπιτυχέστερος, κρίνας ὀρθότερον κατὰ τὴν κοινωνικὴν συμπεριφορὰν περὶ τῆς ξενίας τῶν δύω Θεῶν Διονύσου καὶ Δήμητρος παρὰ Κελεῷ καὶ Ἰκαρίῳ, τῷ μὲν ἐν Ἐλευσῖνι, τῷ δὲ ἐν Ἰκαρίᾳ· ὥστε δὲν εἶνε τῆς λογικῆς κρίσεως, ἀφοῦ ὁ Κελεὸς ᾤκει ἐν Ἐλευσῖνι, ὅτι ὁ Ἰκάριος νὰ μὴν ἦτον κάτοικος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Ἀττικῆς, ἀφοῦ συνάμα ἦλθον οἱ δύο εἰρημένοι Θεοὶ, καὶ οὐχὶ διηρημένως εἰς δύο διαφόρους ἐποχάς.

Ἡ Ἰκαρία λοιπὸν καὶ ὁ Ἰκάριος κεῖνται πρὸς δυσμὰ. τῶν Ἀθηνῶν, πλησίον τοῦ Δαφνίου πρὸς μεσημβρίαν, και καλεῖται νῦν καὶ ὁ Δῆμος καὶ τὸ Ὄρος Κανιάρο, ἀκατοίκητον ὅμως. Πλησίον δὲ τούτου εἶνε καὶ τὸ χωρίον Ἀσώματοι, κατοικημένον ὑπ' ὀλίγων οἰκογενειῶν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, νῦν δὲ κτῆμα τοῦ Ἐμμανουὴλ Κουτζηκάρη, καὶ δι' ἐπιμελείας αὐτοῦ ἤρξατο νέος οἰκισμός. Τοῦτο δὲ ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Σημαχίδαι ἐκ τοῦ Ἥρωος Σημάχου, ὅστις ὡς γείτων μετὰ τὴν ξενίαν τῶν μνησθέντων Θεῶν παρὰ τῷ Ἰκαρίῳ ἐξένισεν αὐτοὺς ἐν Σημαχιδῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἐποχῇ τῆς παρουσίας των. Ὥστε οἱ Ἰκαριεῖς καὶ οἱ Σημαχίδαι ἦσαν ὅμοροι, γείτονες. Οἱ παραδεχόμενοι τὸ Κανιάρον ὡς Ἰκαρίαν καὶ τοὺς Ἀσωμάτους ὡς Σημαχίδας, δὲν θέλουσιν ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἀπορίαν τινὰ, εἰ μὴ τὴν ἑξῆς ἀμφιβολίαν περὶ τῶν ὀρέων, Ἰκαρίου, Κορυδαλλοῦ, καὶ Αἰγάλεω, ἣν καὶ διαλύομεν.

Ἡ Ἀττικὴ ἔχει ὄρη πολλὰ, ἀλλὰ τὰ ὀνομαστὰ εἶναι πέντε διὰ τὰς Ἀθήνας· Ὑμηττὸς, Βριληττὸς, Πάρνης, Λυκαβηττὸς, καὶ Κορυδαλλός· ἐν τούτοις ἀναφέρονται περὶ τὴν αὐτὴν χώραν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλα Αἰγάλεως, Ἰκάριος, Ἡράκλειον, Ποικίλον, καὶ ἄλλα. Ὁ Ὑμηττὸς καὶ ὁ Πάρνης εἶνε ἀδιαφιλονείκητα. Ὁ Βριληττὸς καὶ Λυκαβηττὸς ἦσαν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν· ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν τὴν ταυτότητα τοῦ Λυκαβηττοῦ μετὰ τοῦ Ἀγχέσμου, καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ Βριληττοῦ μετὰ τοῦ Πεντελικοῦ (Συνοπτ. Κατάσ. τῆς Πόλεως Ἀθηνῶν Σελ. 48, ἐκδ. γ')· καὶ τὰς περὶ τούτων παρατηρήσεις μας παρεδέχθησαν οἱ δυνάμενοι νὰ κρίνωσι. Μένει ἤδη ν' ἀποδείξωμεν καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ Κορυδαλλοῦ, Αἰγάλεω, Ἰκαρίου, καὶ Ἡρακλείου.

Κορυδαλλὸς δὲ ἐλέγετο τὸ ἀπὸ τοῦ Καματεροῦ ἀρχόμενον ὄρος μέχρι τοῦ Δαφνίου, καὶ ἦν ὀνομαστὸν, διότι ἔκειτο ἀπέναντι τῶν Ἀθηνῶν, καὶ δὲν εἶχε, καθὼς δὲν ἔχει, ἄλλο τι πλεονέκτημα. Ἡ δὲ ἀρκτικοδυτικὴ αὐτοῦ πλευρὰ, ἡ βλέπουσα πρὸς Ἐλευσῖνα μέχρι τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμῖνος ἐκαλεῖτο Αἰγάλεως. Ὁ Θουκυδίδης καὶ Ἡρόδοτος, οἱ δύο Ἀρχαῖοι περίφημοι ἱστορικοὶ βεβαιοῦσι τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ, ἐν οἷς λέγουσιν, ὁ μὲν πρῶτος, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰσβάλλοντες εἰς τὴν

Ἀττικὴν ἐπρόβαινον διὰ Κρωπειᾶς εἰς Ἀχαρνὰς, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων (Συγγρ. Β'. 19). ὁ δὲ Ἡρόδοτος, ὅτι ὁ Ξέρξης καθήμενος ὑπὸ τῷ ὄρει τῷ ἀπέναντι Σαλαμῖνος, ὃ καλεῖται Αἰγάλεως, ἐθεώρει τὴν Ναυμαχίαν (Βιβλ. 8. 90)· Ἡράκλειον δὲ ἐκαλεῖτο τὸ ἀπὸ τοῦ Κερατοπύργου, μέχρι τοῦ πορθμοῦ Σαλαμῖνος· καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος εἰς Θεμιστοκλέα· ἔνθα λέγει, ὅτι κατὰ τὸν Φανόδημον ὁ Ξέρξης ἐποπτεύων τὸν στόλον καὶ τὴν παράταξιν, ἐκάθητο ὑπὲρ τὸ Ἡράκλειον, ᾗ βραχεῖ πόρῳ διείργεται τῆς Ἀττικῆς ἡ Νῆσος (Κ. ιγ').

Ἰκάριον δὲ λέγεται τὸ νῦν Κανιάρον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Δαφνίου πρὸς νότον μέχρι τοῦ πορθμοῦ Σαλαμῖνος, τὸ βλέπον πρὸς τὸ πεδίον Ἀθηνῶν, ἡ δὲ δυτικὴ αὐτοῦ πλευρὰ ἡ πρὸς Σαλαμῖνα βλέπουσα, καλεῖται νῦν Σκαρμαγκᾶς. Ἡ δὲ Ἀμφιάλη Ἄκρα καλεῖται νῦν Φιλιατοῦρι. Ὅτι τὸ ὄρος Κορυδαλλὸς καὶ Αἰγάλεως εἶνε τὸ αὐτὸ, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἔχει ἄλλην ὀνομασίαν καὶ ἡ ἀνατολικὴ ἄλλην, δύναταί τις νὰ τὸ θεωρήσῃ δυσπαράδεκτον. Πρὶν ὅμως λύσωμεν τὴν ἀπορίαν τοῦ βάλλομεν ὑπ' ὄψιν τὸ προηγούμενον ὄρος, ὅπερ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι καλοῦμεν τὴν μὲν πρὸς Ἀθήνας πλευρὰν Κανιάρον, τὴν δὲ πρὸς δυσμὰς Σκαρμαγκᾶν. Διὰ τί λοιπὸν οἱ νεώτεροι ἡμεῖς ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἐδώκαμεν δύο ὀνομασίας τὸ Κανιάρον καὶ τὸν Σκαρμαγκᾶν; Ἰδοὺ δὲ ἡ λύσις τῆς ἀπορίας· ἡ Ἀττικὴ πρὸ τοῦ Θησέως, καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ Πανδίονος, διῃρεῖτο εἰς τέσσαρα Κράτη, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Δαφνίου μέχρι Μεγαρίδος, τὸ δὲ περιεῖχεν ὅλην τὴν χώραν τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ Σφηττοῦ, τὸ δὲ τὰ Μεσόγεια· καὶ τὸ τέταρτον ἦν τὸ λεγόμενον σήμερον Κατάδεμα. (Στράβ. καὶ ἄλλοι). Οὐχ ἧττον δὲ ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο καὶ ὁ Θουκυδίδης· « ἐπὶ Κέκροπος καὶ τῶν πρώτων βασιλέων ἡ Ἀττικὴ ἐς Θησέα ἀεὶ κατὰ πόλεις ᾠκεῖτο, Πρυτανεῖα τε ἔχουσα καὶ ἄρχοντας, καὶ ὁπότε μή τι δείσειαν, οὐ ξυνῄεσαν βουλευσόμενοι ὡς τὸν βασιλέα, ἀλλ' αὐτοὶ ἕκαστοι ἐπολιτεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο ». Οἱ παλαιοὶ καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δίδουσιν ὄνομα καὶ εἰς πράγματα καὶ εἰς τόπους, ἢ ὄρη, καὶ εἰς ζῶα, ὅπως λάβωσιν ἀφορμήν. Οἱ κάτοικοι λοιπὸν τῆς δυτικῆς Ἀττικῆς ἔχοντες πρὸς

ἀνατολὰς τὸ ὄρος τοῦτο αἰγάλεων, ἔδωκαν τὸ ὄνομα ἔκ τινος περιστάσεως, εἰς ἣν οἱ τοῦ ἄλλου Κράτους Ἀθηναῖοι δὲν μετεῖχον. Οὗτοι δὲ ἔχοντες οἰκεῖον τὸν Πάρνηθα παραχθέντα παρὰ τὸν Πάρνωπα (εἶδος μεγάλης ἀκρίδος) ἐκάλεσαν τὸ ὑπὸ τὸν Πάρνην ὄρος Κορυδαλλόν. Ὥστε ἐπεκράτησαν τὰ δύο ὀνόματα καὶ μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῶν δήμων ὑπὸ Θησέως εἰς μίαν πολιτείαν.

Δαφνίον. Ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ λόφου ἔκειτο Ναὸς Ἀπόλλωνος Δαφνίου, ἢ Δαφνίτου, ἢ Δαφνηφόρου, λαβόντος τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἐκ τῆς ἐρωμένης του Δάφνης, μεταβληθείσης εἰς φυτὸν, διὰ νὰ μὴ προδώσῃ τὴν παρθενίαν της. Τὸ Δαφνίον βλέπει πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος· ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν αὐτόθι τὸν ἐχθρικὸν στόλον, «πρῶτος λαμβάνει ναῦν (πολεμίαν) Λυκομήδης ὁ Ἀθηναῖος, τριηραρχῶν, ἧς τὰ παράσημα περικόψας ἀνέθηκεν Ἀπόλλωνι Δαφνηφόρῳ» (Πλούταρ. εἰς Θεμιστ κεφ. ιέ). Ἐκ τούτου δηλοῦται, ὅτι τὸ Δαφνίον ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ Δαφνίου Ἀπόλλωνος.

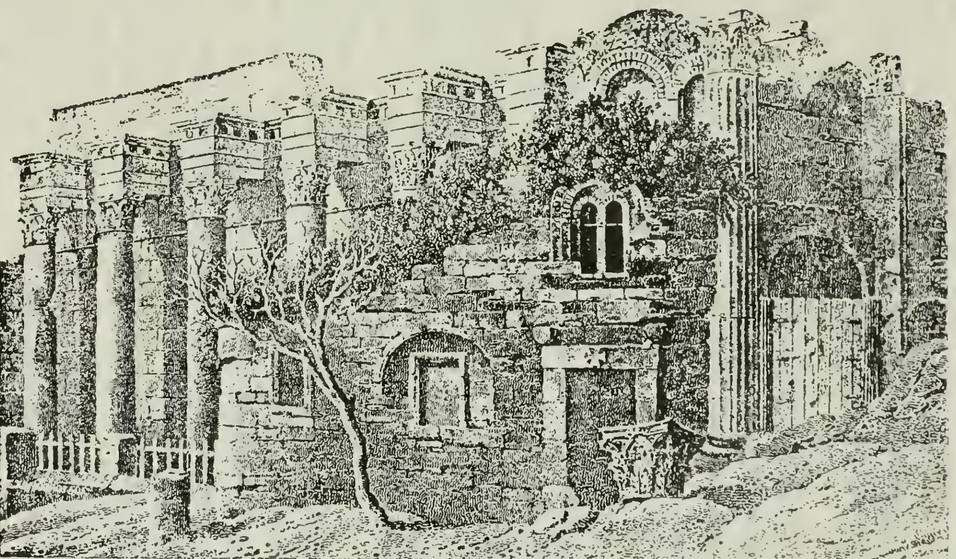
Ἐπειδὴ δὲ οἱ νέοι σχηματισταὶ τῶν νῦν δήμων τῆς Ἀττικῆς, ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τῆς Κώμης Κοροπῆς, ἐνόμισαν ὅτι εἶνε ἡ παλαιὰ Κρωπία ἢ Κρωπειά, καὶ ἐκάλεσαν τὸν νέον δῆμον Κρωπίαν. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἐκ τῶν Καθηγητῶν τῆς Ἀρχαιολογίας. Τὸν Θουκυδίδην οὗτοι καὶ τὴν ἀνέγνωσαν καὶ τὸν ἐμελέτησαν. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν ἐνθυμηθῶσιν, ὅπερ ἀνεφέραμεν προηγουμένως, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ τεμνόντες τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον Πεδίον «προεχώρουν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ αἰγάλεων ὄρος, διὰ *Κρωπειᾶς*, ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνάς;» Ἄρα βεβαιότατα ἡ Κρωπειὰ κεῖται ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Πάρνηθος πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν, πλησίον τῶν νῦν Καλυβίων Χασσιᾶς. Τί κοινὸν λοιπὸν ἔχει τὸ τμῆμα τῆς Κοροπῆς κείμενον ὄπισθεν τοῦ Ὑμηττοῦ μὲ τὸ τμῆμα τῆς Φυλῆς; Πόθεν λοιπὸν ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ Κοροπὴ, ἤθελεν ἐρωτήσῃ τις; Τοῦτο εἶνε μὲν σκοτεινὸν, ὁμολογοῦμεν, θέλομεν ὅμως πλησιάσῃ εἰς τὴν ἀνεύρεσίν του. Ὄπισθεν τοῦ Ὑμηττοῦ ὑπάρχει ὄρος ὄχι μικρὸν καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὑμηττοῦ, καὶ λῆγον πέραν

τῆς Κορωπῆς. Τὸ ὄρος τοῦτο ἐκαλεῖτο Κεκρόπιον, ὅπερ τινὲς, ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος Γεωγράφος Μελέτιος, ἀποδίδουσι συνώνυμον τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἐκ τοῦ ὄρους λοιπὸν τούτου ἐκλήθη τὸ πρῶτον ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Κώμη Κεκροπία, καὶ εἶτα Κοροπή, ὡς κειμένη ὑπὸ τὰς ὑπωρειας αὐτοῦ.

Ἤδη ἂς ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα καὶ περὶ τοῦ δήμου Ἕρμος, ὡς ἀμφισβητουμένου καὶ τούτου παρὰ τοῖς νεωτέροις, ἕνεκα τῶν τολμηρῶν διορθωτῶν τῶν κειμένων τῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων. Ἕρμος παράγεται παρὰ τὸ ἕρμα, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις σημαίνει σωρὸν λίθων, χαλίκων, καὶ ἄλλης ὕλης, καὶ προσέτι μνημεῖον καὶ τάφον. Ὁ δῆμος οὗτος ἐθεμελιώθη πρὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν πρὸ τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν ἐκτίσθη ἡ Κώμη αὕτη, ἔκειτο, καὶ μέχρι σήμερον κεῖνται, πλῆθος ὀστέων ἀπολιθωμένων ἤδη, καὶ χαλίκων. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ τόπου τούτου βλέποντες τὰ ὀστᾶ συσσωρευμένα, εἴκασαν ὅτι εἶνε μνήματα καὶ τάφοι· καὶ ἐκ τούτου ἐκάλεσαν τὸν τόπον Ἕρμος. Εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ ὀστᾶ ἦσαν βεβαίως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, καὶ μὲ τὴν πρόοδον τῶν αἰώνων ἐκαλύφθησαν· διότι ἡ γῆ λαμβάνει στρώματα καὶ ἐπιστρώματα. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο τῶν ἀπολιθωμένων ὀστέων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν χαλικίων ἀνεκαλύφθη πρὸ ὀλίγου δι' ἀνασκαφῆς, ἣν ἐνήργησεν ἀνήρ περίεργος παρατηρητής. Καλεῖται δὲ νῦν τὸ Ἕρμος τοῦτο Πυτζέρμι, παρονομασθὲν οὕτως εἰς ἐποχὴν βάρβαρον, διότι πρότοῦ ἐκαλεῖτο Ἕρμι μὲν εἰς τὴν προφορὰν, ἀλλὰ γραφόμενον οὕτω Ἕρμοι, ὡς τοῦτο βεβαιοῖ ὁ Ἡσύχιος καὶ Φαβωρῖνος. Ἔχοντες λοιπὸν ἀφ' ἑνὸς τὰ ἀνακαλυφθέντα, ὡς ἐῤῥέθη, ἕρματα καλούμενα, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν νῦν ὀνομασίαν τοῦ χωρίου Πυτζέρμι, διϊσχυριζόμεθα ὅτι τὸ Πυτζέρμι εἶνε τὸ Ἕρμος τῶν παλαιῶν. Ἀλλ' ἀπαντῶμεν δυσδιάβατον πρόσκομμα εἰς τὸν Πλούταρχον, ἔνθα λέγει εἰς Φωκίωνα περὶ τοῦ μνημείου τῆς Πυθονίκης, ὅτι «διαμένει ἔτι νῦν ἐν Ἕρμει, ᾗ βαδίζομεν ἐξ Ἄστεως εἰς Ἐλευσῖνα». Τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὡς ἔχει οὕτως, ἀνατρέπει τὸν ἄνωθεν διϊσχυρισμόν μας. Ἡμεῖς ὅμως θέλομεν ἐξομαλύνῃ καὶ αὐτὴν τὴν δυσκολίαν. Εἰς τὰς παλαιὰς ἐκδόσεις τοῦ Πλουτάρχου γράφεται τὸ «Ἕρμει» Ἑρμείῳ, καὶ ἡ γραφὴ αὕτη Ἑρμείῳ

εἶνε ἡ γνησία, ἣν ἐξ ἀσκεψίας κακώρθωσαν οἱ Τολμηροὶ «Ἕρμει», νομίζοντες ὅτι ὁ Συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δήμου Ἕρμους, καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ Ἑρμείου Ναοῦ. Ὅτι δὲ ὁ Πλούταρχος ἐννοεῖ τὸν ναὸν ἢ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἑρμοῦ, ἰδοὺ ὁ λόγος· Ἡ μυθολογία μᾶς διδάσκει, ὅτι οἱ θεοὶ κρίνοντες ἐπὶ φόνῳ τὸν Ἑρμῆν, ἔῤῥιπτον πρὸς αὐτὸν τὰς ψήφους των ἀντὶ λίθων· διὰ τοῦτο ἐπεκράτησεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ κάμνωσι σωροὺς λίθων εἰς τιμὴν τοῦ Ἑρμοῦ, ἑρμαίους λόφους καλουμένους· καὶ ταῦτα ἔπραττον παρὰ τὰς ὁδούς, ἔνθα οἱ παραπορευόμενοι ἔῤῥιπτον λίθους· διὸ καὶ Ἐνόδιος ὁ Ἑρμῆς ἐπωνομάσθη. Ὥστε τὰ Ἑρμεῖα ἱδρύοντο παρὰ τὰς ὁδούς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει, «Διαμένει ἔτι νῦν ἐν Ἑρμείῳ, ᾗ βαδίζομεν ἐξ Ἄστεως εἰς Ἐλευσῖνα», ὅ ἐστιν, ᾗ βαδίζομεν ὁδῷ, διὰ νὰ φανερώσῃ εἰς ποίαν τῶν ὁδῶν κεῖται τὸ Ἑρμεῖον, ἔνθα τέθαπται ἡ Πυθιονίκη· διότι ὁ δῆμος Ἕρμος δὲν ἔκειτο εἰ μὴ εἰς ἓν μόνον μέρος τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἦτον γνωστὸς παρὰ τοῖς τότε· ὥστε δὲν ἦτον χρεία νὰ δηλώσῃ ὁ Πλούταρχος τὴν ὁδὸν παρ' ἣν ἔκειτο τὸ Ἕρμος· ἐξ ἐναντίας μάλιστα γράφων περὶ Ἑρμείου ὤφειλε νὰ δηλώσῃ τὴν ὁδόν, παρ' ἣν ἔκειτο, διότι παρὰ τὰς ὁδοὺς ἦσαν τὰ Ἑρμεῖα. Διὸ πρέπει τὸ κακῶς διορθωθὲν «ἐν Ἕρμει» νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν του γραφὴν «ἐν Ἑρμείῳ». Καὶ παρακαλοῦνται οἱ ἐκδόται τῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων νὰ μὴν εἶνε παράπολυ τολμηροὶ εἰς τὰς διορθώσεις των. Καλεῖται δὲ νῦν τὸ Ἑρμεῖον τοῦτο «Διασωρείτης» διὰ τοὺς κειμένους ἑρμαίους λόφους, ἀρχαίους ὄντας, καὶ παρὰ τὴν ὁδόν, ἣν μνημονεύει ὁ Πλούταρχος, ἤτοι ὁδὸν Ἐλευσῖνος. Ἰστέον δὲ ὅτι οἱ ἑρμαῖοι οὗτοι λόφοι, ὅσοι ἦσαν παρὰ τὴν ὁδόν, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀνεσκάφησαν ἄλλοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ ἄλλοι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐλήφθησαν οἱ λίθοι εἰς χρῆσιν οἰκοδομῶν· οἱ μεγάλοι ὅμως λίθοι τοῦ ναοῦ σώζονται τινές.

Ἐν τούτοις ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν, ἂν ὄχι εὔσχημον ἐξήγησιν, ἀναγκαίαν δέ, πόθεν σύγκειται τὸ ὄνομα Πυτζέρμι, τοῦ ὁποίου ἡ σύνθεσις εἶνε παράδοξος καὶ περίεργος. Εἴπομεν ὅτι τὸ Ἕρμος παρήχθη παρὰ τὸ Ἕρμα. Τοῦτο δὲ πρὸς ταῖς διαφόροις σημασίαις σημαίνει καὶ μόριον γυναικεῖον κατὰ με-

39 ΑΓΙΟΙ ΑΣΩΜΑΤΟΙ "ΣΤΑ ΣΚΑΛΙΑ,,
Παρὰ τὴν στοὰν τοῦ Ἀδριανοῦ

L'ÉGLISE "AGHII ASSOMATI,,
Près du gymnase d'Adrien en l'an 1840

ταφορικὴν χρῆσιν τῶν Κωμικῶν (ὅρα λεξικὸν Φαβωρινοῦ). Τὸ δὲ Πύτζ εἶνε φωνὴ Ἀλβανῶν καὶ Βουλγάρων, ὅ ἐστι Σθλαβικὴ, σημαίνουσα γυναικεῖον αἰδεῖον, παρὰ τὸ Ἑλληνικὸν Πὺξ ταυτόσημον τῇ πυγῇ (κῶλος)· ὥστε ἐκ δύω συνωνύμων κακεμφάτων ὀνομάτων συνετέθη εἰς ἐποχὴν βάρβαρον τὸ χωρίον Πυτζέρμι· ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι τὸ Ἕρμος καὶ Πυτζέρμι εἶνε μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς.

Κίκυννα· δῆμος παλαιὸς, ὃς ἐν τῇ παρακμῇ ἐκλήθη Κούκουνα· ἑπομένως Κουκουνάουνες, οὕτω γραφόμενον τὸ εἴδομεν εἰς παλαιὸν χειρόγραφον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. ἐσχάτως δὲ γράφεται καὶ λέγεται Κουκουβάουνες, νομίσαντες οἱ οὕτω προφέροντες, ὅτι παράγεται παρὰ τὴν Κουκουβάϊαν.

Τὸ ἀκόλουθον εἶνε ἀστεῖον. Ἔστι δῆμος Ἐπιεικίδαι, κείμενος ἄνωθεν τῆς Φλύας (Φλέγας), καλούμενος νῦν Κακουργιάνοι. Τίς ὁ ὀνοματοθέτης οὗτος, καὶ εἰς ποίαν ἐποχὴν ἔζη, εἶνε ἄδηλον· Πιθανὸν ὅμως νὰ εἶνε τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν τὸ Ἕρμος ἐκλήθη Πυτζέρμι, καὶ ἡ Ἀχάρνη Μαινίδιον.

Σφενδάλη· δῆμος κείμενος πρὸς τὰ σύνορα Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας μεταξὺ Τανάγρας καὶ Δεκελείας, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἶνε τὸ νῦν Καλοσάλισι χωρίον τοῦ Ἰωσὴφ Λαπιέρου.

Ἑκάλη· δῆμος ἱστορικὸς διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ ξενίαν τοῦ Θησέως ὑπὸ τῆς Ἑκάλης πρεσβύτιδος γυναικὸς, εἰς τιμὴν τῆς ὁποίας συνέστησεν ὁ Θησεὺς τὰ Ἑκαλήσια, Ἑορτήν. Τὰ Ἑκαλήσια ἐν τῇ παρακμῇ ἐῤῥέθησαν Καλέσια· οἱ δὲ φραγκοκρατοῦντες τῆς Ἀττικῆς ἐπρόφερον Kalesi ὡς τὰ Παρίσια Parisi καὶ οὕτω μέχρι τοῦ νῦν καλεῖται Καλέζι ἢ Καλέντζι. Κεῖται δὲ πρὸς τὰ ὅρια τοῦ Μαραθῶνος.

Τρινέμεια· δῆμος, καὶ οἱ κάτοικοι Τρινεμεῖς. Κατὰ τὸν Στράβωνα κεῖται ὁ δῆμος οὗτος ἀφ' ὅτου ἔχει τὰς ἀρχάς του ὁ Κηφισσός. Ἡ σωζομένη μέχρι τοῦδε παρ' Ἀθηναίοις λέξις, νομὴ, δεικνύει τὸν τόπον τοῦ δήμου τούτου. Νομὴ παρ' Ἀθηναίοις λέγεται προσδιορισμένον ποσὸν ὕδατος, ῥέον ἢ ἐκ πηγῶν, ἢ ἐκ βροχῶν. Εἰσὶ λοιπὸν τρεῖς ῥύακες, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ Κηφισσός· οἱ ῥύακες οὗτοι ἔφερον ἀνὰ μίαν νομὴν, διὸ ἐκλήθη ὁ τόπος Τρινέμεια, διότι παρὰ τὸ νέμω ἡ νομή· κεῖται δὲ ὁ τόπος οὗτος

ἔνθα ἑνοῦνται οἱ τρεῖς ῥύακες παρὰ τὸ χωρίον Μαούνια καλούμενον· ὥστε ἀναμφιβόλως ὁ δῆμος Τρινέμεια εἶνε τὰ Μαούνια. Ἰστέον δὲ ὅτι τὴν σήμερον οἱ ῥηθέντες ῥύακες δὲν ῥέουσι διαρκῶς ὕδατα, εἰ μὴ μόνον ὁ εἷς, καὶ ὁ δεύτερος ὀλιγώτερον.

Παιονία. Ὁ δῆμος οὗτος εἶνε τὸ χωρίον Βαρυμπόμπι, κληθὲν οὕτως ἐκ τοῦ ἰδιοκτήμονος αὐτοῦ. Ἡ οἰκογένεια τούτου «Βαρυμπόμπη» σώζεται μέχρι σήμερον ἐν Ἀθήναις.

Ἐπειδὴ δύο χωρία τῆς Ἀττικῆς καλοῦνται νῦν Λυόσια, πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸ ἓν τοῦ ἄλλου· τὸ μὲν εἶνε ὁ Ἐλαιοῦς, τὸ δὲ ἡ Λουσία, δῆμοι παλαιοί. Καὶ ἡ μὲν Λουσία εἶνε φυλῆς Οἰνηΐδος, κειμένη ἄνωθεν τοῦ νῦν Καματεροῦ Λυόσια καλουμένη, κατοικημένη ὑπὸ Χαττιέων. Ὁ δὲ Ἐλαιοῦς εἶνε φυλῆς Ἱπποθωοντίδος, κείμενος πέραν τῶν Δειράδων πρὸς ἀριστεράν, νῦν κτῆμα τοῦ Γ. Φίνλεϋν.

Ἀρκοῦσι ταῦτα τὰ ἐν παρόδῳ πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἐπιχειρούντων τὴν ἀνεύρεσιν τῶν παλαιῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς. Παρατηρεῖται, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἐξεθέσαμεν, μεγάλη διαφωνία μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν Ἀρχαιολόγων Εὐρωπαίων. Πόθεν δὲ τοῦτο, ἐνῷ ἐκεῖνοι εἶνε καὶ σοφοὶ καὶ ἀφοσιωμένοι εἰς τὰ γράμματα, κατατρίψαντες τὸν βίον αὐτῶν εἰς τὰς μελέτας, ἡμεῖς ἐξ ἐναντίας ὀλιγομαθεῖς καὶ σπανίως μικρὰ φιλολογοῦντες, ὡς ἐν ἑτέρῳ βίῳ σχολάζοντες; Ὅτι ἐκεῖνοι εἶνε ξένοι τοῦ τόπου, καὶ ὡς τοιοῦτοι δὲν δύνανται, ἂν καὶ πνεῦμα ἅγιον ἤθελον ἔχῃ, νὰ ἀνεύρωσι τὰ κεκαλυμμένα ὑπ' ἄλλα ὀνόματα, τὰ μὲν παρακεκομμένα, τὰ δὲ παρεφθαρμένα, τὰ δὲ καὶ σωζόμενα εἰς γλῶσσαν ἀλλοτρίαν ἐκείνων· διότι ὅσον καὶ ἂν γνωρίζωσι τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν, δὲν δύνανται νὰ ἐπιτυγχάνωσι καθ' ὅλα δι' ἄγνοιαν τῆς σημερινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης, καὶ μάλιστα τῶν τοπικῶν φράσεων, καὶ ὀνομάτων, καὶ μεταφορῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Οἱ Ἀθηναῖοι στερημένοι τὴν πατρίδα των, παροίκησαν τὴν Αἴγιναν, Σαλαμῖνα, Πόρον· μετέβησαν δέ τινες εἰς Σύρον, Τῆνον, Ὕδραν, καὶ ὅπου τις εὗρε πόρον ζωῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἰς Αἴγιναν ἦσαν τὰ δύο τρίτα τῶν Ἀθηναίων, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ προκριτώτεροι αὐτῶν, βουλῆς γενομένης ἐνταῦθα, ἐνεκρίθη νὰ τελέσωμεν κατὰ τὸ χριστιανικὸν ἔθος τὰ νομιζόμενα εἰς τοὺς ὑπὲρ Πατρίδος ἀποθανόντας ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ. Καὶ διὰ νὰ γένῃ ἐπίσημος ἡ τελετὴ, προσεκλήθησαν νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὸ μνημόσυνον τὰ διοικητικὰ μέλη, τὰ μέλη τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες προκριτώτεροι τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὁ μὲν Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Νεόφυτος Μεταξᾶς ἐτέλεσε τὴν ἱεροπραξίαν, ὁ δὲ Ἰω. Βλάχος ἐπρόσφερε τὰ ἔξοδα τῆς τελετῆς· ὁ δὲ Διονύσιος Σουρμελῆς τὸν ἐπιτάφιον λόγον· καὶ οὕτως ἐξετελέσθησαν εὐσχημόνως τὰ πάντα κατὰ τὴν ἕκτην Νοεμβρίου 1827. Καὶ τὰ μὲν ὀνόματα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τῷ τέλει τῆς Βίβλου καταταχθήσονται· ὁ ἐπιτάφιος δὲ αὐτῶν ἕπεται οὗτος.

Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἀποθανόντας ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Ἀθηνῶν.

»Ἔβλεπεν ὁ Οὐρανὸς σεβαστοί μοι πολῖται! ἔβλεπε τὴν τόσων αἰώνων θλιβερὰν καὶ ἀξιοδάκρυτον δουλικὴν τῶν Ἑλλήνων κατάπτωσιν· ἔβλεπε τὸ πολυχρόνιον παχύτατον σκότος, ὅπερ ἐκάλυπτε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας μας, καὶ τέλος μὲ λαμπρὰν τινὰ αἰθρίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὁρίζοντος ἐνέσταξεν εἰς ἡμᾶς τὴν δρόσον ἐκείνην, ἥτις ἀποκαθαίρει, ζωοποιεῖ, καὶ κάμνει νὰ γεννᾶται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἐκεῖνο, καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀνθρωπίνου εὐδαίμονος διαγωγῆς. Ἐντεῦθεν νοῦς καὶ καρδία φωτίζονται, καὶ ὁ ἄνθρωπος Ἕλλην δὲν ὑποφέρει τὰς βαρείας τῆς δουλείας ἁλύσεις, συντρίβει τὰ δεσμὰ, τινάζει τὸν ζυγὸν, καὶ μὲ τὰς νηπιώδεις

ὀλίγας δυνάμεις του ἀγωνίζεται ἐναντίον τρομερωτάτης δυνάμεως ν' ἀποκατασταθῇ πάλιν ἐλεύθερος.

» Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ πεπτωκὸς τοῦτο Ἔθνος, οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς ἀνελάβομεν ποτὲ εἰς χεῖρας τὰ ὅπλα εἰς ἀνάκτησιν τῆς χαμένης ἐλευθερίας μας, καὶ εἰς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων μας, ὁ Τύραννος ὅμως ἐχθρὸς, ἐχθρὸς λυσσώδης τῆς ἀνθρωπότητος, ἀγανακτῶν καὶ μαινόμενος καθ' ἡμῶν, κινεῖται καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐπιθέσῃ καὶ αὖθις σκληρότερον καὶ βαρύτερον τὸν τυραννικόν του ζυγόν: Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἀπὸ ψυχῆς ἐπροτίμησαν τὸν ἔνδοξον θάνατον παρὰ τὴν ζωὴν τὴν ἄτιμον καὶ δουλικὴν, ἀντικινοῦνται καὶ ἀντιπολεμοῦν τὸν ἐχθρόν· καὶ ὁ ἀγὼν οὗτος διαρκεῖ ἤδη ἑπτὰ ὅλα ἔτη· ἀγὼν, ὅστις ἐνέχυσεν εἰς ὅλα τῆς Οἰκουμένης τὰ ἔθνη μέγα θάμβος, τὸ ἀρνίον νὰ πολεμῇ τὸ θηρίον, καὶ τὸ θηρίον νὰ λαμβάνῃ τὴν ἧτταν.

» Τέλος πάντων ἀφοῦ ἐνικήθη αἰσχρῶς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ ἔλαβε ζημίας καὶ φθορὰς τὰς μεγίστας, καὶ μόλις ἔγεινε κύριος τῆς γῆς τοῦ Μεσολογγίου, μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ὅμως δόξαν, ἐπηρμένος εἰς κτῆσιν πετρῶν καὶ χωμάτων, ἀναλαμβάνει ἐντόνως τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὑπολαμβάνων, ἂν κερδίσῃ ταύτην τὴν πόλιν, ὅτι θέλει ἐπιθέσει εἰς τοὺς κόπους του τέλος, ἀποκαθιστάμενος πάλιν κύριος, ὡς πρότερον, τῆς Ἑλλάδος. « Ἀλλ' ἡ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη». Ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ Μεσολογγίου, ὁ ἡρωϊσμὸς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ἡ ἀνδρία τῶν λοιπῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, ἐπιφέρουσι τὸν ὄλεθρόν του, καὶ θεμελιοῦσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Τί γὰρ ἄλλο ἐδύνατο, εἰ μὴ τοῦτο νὰ κινήσῃ τὰς μεγάλας τῆς Εὐρώπης Δυνάμεις εἰς τὸ ν' ἀποφασίσωσι τῆς Ἑλλάδος τὴν τύχην ;

» Ἐπειδὴ δὲ σήμερον κατ' ἔθος χριστιανικὸν, καὶ χρέος ἀνθρώπινον, καὶ ἐξαιρέτως κατὰ χρέος ἡμέτερον τῶν σωθέντων μνημονεύομεν τοὺς ἀποθανόντας ὑπὲρ πατρίδος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν, προσφέροντες πρὸς αὐτοὺς τὰς ὀφειλομένας τιμὰς, συνεισφέρω καὶ ἐγὼ πρὸς τιμὴν καὶ ἔπαινον αὐτῶν τὸν ἀδελφικὸν τοῦτον λόγον μου. Γνωρίζω ὅτι τολμηρὸν τὸ ἐπιχείρημά μου, καὶ ἀνώτερον τῆς ἱκανότητός μου· καθότι ἔπρεπε

μὲν τὸ προσφερόμενον νὰ ἦναι ἴσον καὶ ἁρμόζον εἰς τὴν ἀξίαν τῶν πρὸς τοὺς ὁποίους προσφέρεται· ἀλλ' ὃ ἔχω τοῦτο δίδωμι εἰς τὴν κοινὴν εὐλογίαν τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνδρῶν. Εἴθε δὲ αἱ ἱεραὶ τούτων ψυχαὶ νὰ φανῶσιν εἰς ἐμὲ εὐμενεῖς, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν προαίρεσίν μου, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν λόγων μου.

» Διὰ νὰ πληρωθῶσι τὰ γεγραμμένα, καὶ γίνωσιν ὅλα ὅσα ἐπροφήτευσε τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ἕως οὗ ἔλθῃ ὃ ἀπόκειται εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὁ ἐχθρὸς, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἠμπόρεσε κατὰ διαφόρους στρατείας τε καὶ ἐπιδρομὰς εἰς διάστημα ἑξαετοῦς πολέμου νὰ κρατήσῃ εἰς ὑποταγὴν μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐφθείρετο καὶ ἐδυστύχει ἀείποτε, γνωρίσας δὲ ὅτι ματαιοῦται καθ' ὅλα, ἐν ὅσῳ ὑπάρχουσιν ἐλεύθεραι αἱ Ἀθῆναι, ἐπιχειρεῖ μὲ ὅσην ἐδύνατο νὰ συττήσῃ δύναμιν, τὴν πολιορκίαν ταύτης τῆς πόλεως· καὶ ἐδῶ ἀνοίγει ἄλλο σχολεῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς, εἰς ὃ γυμνάζονται καὶ ἀθλοῦσιν ἐνδόξως, ὅσοι δεν ὑπῆρξαν εἰς ἐκεῖνο τοῦ Μεσολογγίου.

» Τί δὲ οἱ ἀγωνισθέντες εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, καὶ ἀποθανόντες ἐνδόξως ὑπερασπισταὶ καὶ ὑπέρμαχοι τῆς Πατρίδος καὶ Πίστεως, οἱ ἀληθινοὶ καὶ γνήσιοι γόνοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων πατέρων μας ; ὡς νὰ ἤκουον ἐξερχομένην φωνὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν μνημάτων, λέγουσαν πρὸς αὐτοὺς οὕτω. « Τέκνα μας φιλόστοργα καὶ ἀγαπητά ! τοὺς καὶ ὁ Κόσμος σᾶς ἐγνώρισε γνησίους γόνους ἡμῶν, ἰδοὺ ὁ βάρβαρος ἐχθρὸς ἀφρισμένος ἀπὸ λύσσαν τυραννικὴν, πατεῖ τὰ χώματα τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν γῆς, ἥτις μόλις ἀνέπνευσε καθαρὸν τὸν ἀέρα, καὶ μέλλει πάλιν νὰ μολύνῃ τοὺς τάφους μας, νὰ μιάνῃ τοὺς ἁγίους ναοὺς, νὰ βεβηλώσῃ τὰ θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ, νὰ ὑβρίσῃ εἰς τὴν ἀμώμητον πίςιν σας, καὶ νὰ καταισχύνῃ ἡμᾶς τοὺς πατέρας σας, εἰς οὐδὲν λογισάμενος τὴν ἑλληνικὴν ἀνδρίαν· ἐνθυμηθῆτε τέκνα μας, ὅτι αὐτὴ ἡ γῆ εἶνε ἐκείνη ἥτις ἐγέννησε τοὺς ἥρωας καὶ ἀνδρείους, ἡ μήτηρ τῶν Μιλτιάδων, Θεμιστοκλέων, Ἀριστειδῶν, Περικλέων, Ἀλκιβιάδων, καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν· αὕτη εἶνε ἡ γῆ ἥτις ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, καὶ μετέδωκε τὰ φῶτα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, μεταῤῥυθμίσασα τὰ ἤθη

ὅλων τῶν βαρβάρων Ἐθνῶν. Τέκνα μας ἂν μᾶς ἀγαπᾶτε, ἂν μᾶς γνωρίζετε ὡς πατέρας σας, καὶ βράζει Ἑλληνικὸν αἷμα μέσα εἰς τὰς φλέβας σας, ἐκδικηθῆτε ἐναντίον τῆς πολυχρονίου βαρβαρικῆς ὕβρεως· ἐκδικηθῆτε τὸ αἷμα τῶν ἀδελφῶν σας, ὅπερ εἰς τὴν ἑξαετίαν τοῦ πολέμου τούτου ἐχύθη. Μὴν ὑποφέρετε, ὡς πότε νὰ καταπατοῦν βάρβαροι πόδες τὰ κόκκαλα τῶν πατέρων σας, καταφρονοῦντες τὴν ἰδιοκτησίαν σας! ὡς πότε τὸ λαμπρὸν ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, βαστάζον τὴν βαρβαρότητα, νὰ κεῖται ἄμορφον καὶ ζοφῶδες εἰς παντελῆ ἐρήμωσιν τῶν ἰδίων. Διὰ νὰ φυλάξετε τὴν τιμήν μας, καὶ νὰ δείξετε εὐγνωμοσύνην εἰς ἡμᾶς, καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀποθανόντας ἐν τούτῳ ἀδελφούς σας, δείξατε ἔργα ἀνδρικὰ καὶ τώρα εἰς τοῦτον τὸν κίνδυνον, καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν γνησιότητα τῆς ἀπογονίας σας· καθότι εἴ τι ἄνανδρον καὶ ἀνάξιον, νομίζομεν ὄνειδος καὶ ἀτιμίαν μας. Ἂν φανῆτε ὑπέρμαχοι, καὶ ἔνθερμοι ζηλωταὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ δὲν προδώσετε τὸ πάτριον φρόνημα, τοῦτο θέλει φέρῃ εἰς ἡμᾶς μεγαλοτάτην καὶ ἀνέκφραστον ἀγαλίασιν. Ἀρκεῖ τοῦτο μόνον ὅτι ἐπολεμήσατε ἀνδρείως, καὶ δὲν ἐνδώσατε εἰς τὸν ἐχθρὸν παντελῶς. Ἂν καὶ τὴν γῆν κυριεύσῃ πρὸς ὥραν, ἡ καρτεροψυχία σας ὅμως θέλει ἐξάψῃ ἄλλας ψυχὰς ἐναντίον του, ἱκανὰς νὰ τὸν καταστρέψωσι, καὶ νὰ καταστήσωσι τὴν γῆν αὐτὴν ἐλευθέραν. Ναὶ τέκνα μας! μὴ δειλιάσετε εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν πρὸς ὑμᾶς ἐνίστησιν εἰς Ἀθήνας, καὶ εἰς ὃν σᾶς προκαλεῖ ὁ βάρβαρος ἐχθρός· ἐνθαρρυνθῆτε, ὁρμήσατε, κτυπήσατε τὸν θεοστυγῆ βάρβαρον, ἐχθρὸν τῆς Πατρίδος, ἐχθρὸν τῆς Πίστεως τοῦ Θεοῦ».

»Αὕτη ἡ θεία φωνὴ ἔναυλος οὖσα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν, τοῖς ἐνέπνεεν ἐνθουσιασμὸν ἄμετρον, μεταίωρον αὐτῶν ποιοῦσα τὸ φρόνημα, καὶ ἀναπτεροῦσα τὸν νοῦν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀθάνατα. Καὶ ἅμα ἤκουσαν τὸν ἐχθρὸν κινοῦντα εἰς τὰς Ἀθήνας, δὲν φοβοῦνται τὴν δύναμίν του, δὲν δειλιῶσιν εἰς τὰς ὑπερηφάνους του ἀπειλάς, οὔτε δελεάζονται ἀπὸ τὰς πλουσίας καὶ μεγάλας του ὑποσχέσεις, ἀλλὰ θαῤῥοῦντες εἰς τὰ σώματά των, πεποιθότες δὲ εἰς τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, μὲ μίαν γνώμην, καὶ μὲ μίαν σύμπνοιαν, οἱ μὲν κάτοικοι τῆς Πόλεως,

ἀποθέτοντες εἰς Σαλαμῖνα τὰ φίλτατα, γυναῖκας, τέκνα, γονεῖς, καὶ πᾶν τὸ ἀδύνατον, οἱ δὲ ἔξωθεν ἐλθόντες συμβοηθοί, ἀφήσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ οἰκεῖα καὶ ἴδια, ἀναμένουσιν αὐτὸν μὲ γενναίαν καὶ ζέουσαν ψυχὴν, ἀποφασισμένοι εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης τῆς Πόλεως, καὶ ὅλης γενικῶς τῆς Ἑλλάδος. Ὦ γενναῖαι ὄντως, καὶ παντὸς ἐπαίνου ὑπέρταται ψυχαί! ὅτι ἐπροτιμήσατε νὰ ἀφήσετε ὀρφανὰ καὶ εἰς λύπην βαθεῖαν τὰς γυναῖκάς σας, τὰ τέκνα σας, τοὺς γονεῖς σας, τοὺς ἀδελφούς σας καὶ φίλους σας, καὶ νὰ δεχθῆτε προθύμως καὶ μετὰ χαρᾶς τὸν θάνατον διὰ τῆς Πατρίδος τὴν σωτηρίαν.

» Καὶ τί λέγω θάνατον! τοῦτο εἶναι ὀλίγον καὶ τὸ ὁλοῦςερινόν! καὶ ποῖον πρὸ θανάτου δεινὸν δὲν ἐδοκίμασαν; ποίαν ταλαιπωρίαν καὶ κακοπάθειαν δὲν ὑπέμειναν; ποίους πόνους καὶ ἀλγηδόνας συνεχεῖς δὲν ὑπέφεραν; ποίους κόπους καὶ ἱδρῶτας διηνεκεῖς δὲν κατέβαλον εἰς τὴν πολυώδυνον ταύτην πολιορκίαν; καθότι ὁ πολιορκητὴς ἐχθρὸς σπεύδων νὰ ἐπιταχύνῃ τοῦ Φρουρίου τὴν ἅλωσιν, τί δὲν ἐπενόησε, τί δὲν ἐμηχανεύθη, καὶ τί δὲν εἰργάσατο εἰς ἡμετέραν στενοχωρίαν; Τὰς καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα βόμβας καὶ κανόνια νὰ εἰπῶ, ἢ τὰς πανταχόθεν συχνὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους ὑπονόμους, καὶ τάφρους, καὶ χάνδακας, εἰς τῶν ὁποίων ὅλων τὴν ἀποματαίωσιν ἀντεργάζοντο καὶ ὑπερεμόχθουν φιλοπονώτατα; Καὶ τί ὁ ἐχθρὸς καθ' ἡμῶν ἐπεχείρει, καὶ δὲν ἦσαν οὗτοι πρόθυμοι νὰ τὸ ματαιώσωσι; Ποσάκις ἔξω τῶν τειχῶν δὲν ἐπήδησαν, φέροντες τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον κατὰ τῶν ἐχθρῶν; Ποσάκις δὲν κατέλαβον τὰς ὑπονόμους αὐτῶν, καὶ τάφρους, καὶ ὀχυρώματα, ἐκδιώκοντες, καὶ φονεύοντες αὐτοὺς, καὶ ζωγροῦντες ἐξ αὐτῶν; Ἐν ἑνὶ λόγῳ ποῦ ἐφαίνετο τοῦ Φρουρίου ὁ κίνδυνος, καὶ αὐτοὶ δὲν ἔτρεχον ἕτοιμοι; ποῦ ἡ ἀνάγκη, καὶ αὐτοὶ δὲν ἀνείχοντο; Ποῦ ὁ ἐχθρὸς ἐφαίνετο δυνατώτερος, καὶ αὐτοὶ δὲν ἀντεῖχον γενναίως; Ἀλλὰ ποῖος εἰς ὅλα αὐτὰ δὲν ἔβλεπεν εἰς αὐτοὺς φαιδρὸν καὶ ἱλαρὸν πρόσωπον; ποῖος δὲν ἔβλεπε ψυχὴν ἀγαλλομένην καὶ χαίρουσαν; Ἐπ' ἀληθείας ἔβλεπες ζωγραφισμένην ἀνυπέρβλητον ἀγάπην Πατρίδος εἰς τὰ ἐνθουσιασμένα των πρόσωπα! ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ κατετρόμαζον, καὶ ἐνεκροῦντο ἀπὸ τὸν φόβον,

ὁσάκις ἐδοκίμαζον τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν. Δέν μοὶ εἶναι εὔκολον ν' ἀπαριθμήσω, οὐδὲ νὰ εἰπῶ ἐμπεριστατωμένως τὰς μάχας καὶ ἐξορμήσεις τούτων ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ὅσας ἐν τῇ πολιορκίᾳ διέπραξαν· ἐν γένει ἔργα ἦσαν πολύπονα καὶ πολύμοχθα· ἀριστεύματα περικλεῆ καὶ ἀξιομνημόνευτα· ἀρετὴ σπανία καὶ ἀνυπέρβλητος.

» Βαβαί! μέγα μου τὸ ἁμάρτημα, τὸ νὰ θέλω ν' ἀποδείξω τὴν ἀνδρίαν καὶ ἀρετὴν τούτων, διηγούμενος μόνον τὰ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Σμικρύνω τὴν δόξαν· σμικρύνω τὸν ἔπαινον· ἀδικῶ τοὺς ἄνδρας· παροργίζω τὰς ἱεράς των ψυχάς. Ἓξ ἤδη χρόνοι παρῆλθον ἕως τότε, ἀφ' ὅτου ἠνοίχθη τὸ στάδιον τοῦ ἱεροῦ μας ἀγῶνος, καὶ ἐν πρώτοις εὐθὺς οἱ ἡρωϊκοὶ οὗτοι, παροξυνόμενοι ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ζῆν ἐλευθέρως, κατησχυμένοι νὰ φέρωσι τὸ σχῆμα τοῦ δούλου, ἀπεκδύθησαν ἐν μέσῳ ἀγωνιζόμενοι, παλαίοντες, πηδῶντες, καὶ τρέχοντες, καὶ κτυπῶντες τὸν ἐχθρὸν πανταχόσε, μαχόμενοι ἀνδρείως, διὰ τὸ ἆθλον, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος. Καὶ ἰδοὺ αἱ πράξεις αὐταί, καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν ἔργα δίδουσι προφανεστάτην ἀπόδειξιν.

» Ἡ γὰρ Ἀκρόπολις Ἀθηνῶν, κρατουμένη ὑπὸ βαρβάρων ἐχθρῶν, πολιορκεῖται ἀπὸ τοὺς Πολίτας, οἰκειοτάτους κατοίκους τας· καὶ τέλος μετὰ πολυκαιρινὴν πολιορκίαν κυριεύεται παρ' ἡμῶν ἐξ ἐφόδου, καὶ ἀπαλλάττεται ἀπὸ τὸ βάρβαρον κράτος. Ἐδῶ ἀπεδείχθη ἀληθῶς ἡ Ἑλληνικὴ ἀνδρία καὶ καρτερία. Ἐδῶ ἐφάνη πόσον δύναται ὁ πατριωτισμός, καὶ πόσον ἰσχύει τὸ φιλελεύθερον. Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐξακουστὸν καὶ πολύκροτον ἀγῶνα ἐχρημάτισαν συναγωνισταὶ καὶ οἱ πλεῖστοι τούτων τῶν προκειμένων εἰς εὐφημίαν, πράττοντες ἀξίως τῆς ὑπολήψεως, μυρία παθόντες καὶ ὑπομείναντες τὰ δεινά.

» Μάχη ἄλλη σημαντικὴ καὶ περίφημος συγκροτεῖται εἰς τὰ Βασιλικὰ (τοποθεσίαν Φθιώτιδος) εἰσβαλόντων μὲν τῶν ἐχθρῶν μὲ στρατὸν περὶ τὰς δέκα χιλιάδας, τῶν Ἑλλήνων δὲ ἀπαντώντων περὶ τοὺς ἑπτακοσίους, ἀρχηγοῦντος τοῦ ἀειμνήστου Γκούρα, φθείρεται μὲν κακὴ κακῶς ὅλη τῶν βαρβάρων ἡ δύναμις, οἱ Ἕλληνες δὲ λαμβάνουσιν ἔνδοξον καὶ σπανίαν τὴν νίκην,

περιχυθέντες εἰς ποταμοὺς ἐχθρικῶν αἱμάτων, πεπληρωμένοι καὶ πλουσιωτάτων λαφύρων· καὶ τοῦτο δὴ ἔργον καὶ ἀνδραγάθημα τούτων τῶν ἡρώων περιφανέστατον.

» Ἄλλη πάλιν μάχη ἐν Λάλᾳ τῆς Πελοποννήσου Ἑλληνική. Οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου ἐκείνου βάρβαροι, θέλοντες νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν γῆν ὡς ἰδίαν, ἐναντιοῦνται πρὸς τοὺς ἡμετέρους γενναίως, οἱ δ' Ἕλληνες ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, δείξαντες ψυχὰς Ἑλληνικὰς, ὀργιζόμενοι εἰς τὴν ἄδικον ἁρπαγὴν τῶν βαρβάρων, ἔλαβον τὴν νίκην περίδοξον, κατὰ κράτος τοὺς ἐχθροὺς ἀναιροῦντες· ἦσαν δὲ καὶ ἐκεῖ σύμμαχοι νικηταὶ ἐκ τούτων τῶν ἡμετέρων ἀνδρῶν.

» Ἔτι δὲ καὶ εἰς Γραβριὰν, καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ Ἀμπλιανὴν, καὶ ἅγιον Λουκᾶν, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς Σάλωνα ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν τὸν ἐχθρὸν νίκας σημαντικάς. Αἱ νίκαι αὗται ἐξητόνισαν μὲν τὸν ἐχθρὸν, καὶ τὸν κατέστησαν ἀνίκανον νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ποτὲ ὑπηκόους του,ἐκράτησα ν δὲ τὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερον μέχρι τῆς σήμερον, ἀνώρθωσαν δὲ τοῦ Ἔθνους τὰ πράγματα, καὶ τὰ ἔφερον εἰς βελτίωσιν, ὥστε ἔδωκαν βεβαίας τὰς ἐλπίδας τῆς ἐλευθερίας μας.

» Καὶ πάλιν ὅτε ὁ Ὀμὲρ Πασσᾶς τῆς Εὐβοίας πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐστρατοπέδευσεν εἰς Καπαδρίτι τῆς Ἀττικῆς μὲ ἓξ χιλιάδας στρατὸν ἐκλεκτὸν, διατεταγμένος νὰ ἐπιπέσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, λεηλατῶν τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἐγένετο ἡ μάχη εἰς Μαραθῶνα, τριακοσίων ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν, Γκούρας ὁ ἀείμνηστος ἐστρατήγει, κλέος μέγα νίκης ἀράμενος, αὐτῶν τούτων συμμαχομένων κἀκεῖ.

» Καὶ ποῦ ἀλλοῦ δὲν ἐπολέμησαν τὸν ἐχθρόν ; Ποῖα ὄρη, ποῖα βουνὰ, ποῖα δάση δὲν περιῆλθον ; Ποῦ ἐφαίνετο ὁ ἐχθρὸς, καὶ δὲν ἐδίωκον οὗτοι ; Ἀπ' αὐτοὺς τούτους δὲν παρῆσαν εἰς ὅλας τὰς μάχας, ὅσαι ἔγειναν κατὰ καιροὺς εἰς Κάρυστον, καὶ ὅλην τὴν νῆσον Εὔβοιαν ; Ὀλίγη ἐχθρικὴ δύναμις ἐνταῦθα κατεσκόπη καὶ διεφθάρη τοσάκις ; Ποσάκις τῆς Καρύστου οἱ βάρβαροι δὲν ἦλθον εἰς ἐσχάτην στενοχωρίαν, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ παραδώσουν τὸ Φρούριον, ἂν ἀνωμαλίαι τινὲς τῶν τότε πραγμάτων δὲν τοὺς ἐβοήθουν ; Τέλος πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπο-

λέμησαν τὸν ἐχθρὸν, μαχόμενοι, πάντα δεύτερα τῆς ἐλευθερίας νομίζοντες.

» Τελευταῖον δὲ, ὅτε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, τακτικά τε καὶ ἄτακτα ἐστρατοπέδευσαν εἰς Χαϊδάρι τῶν Ἀθηνῶν, γενομένης τῆς μεγάλης ἐκείνης μάχης, ἐκέρδισαν τὴν νίκην μὲ μεγάλην ζημίαν τοῦ ἐχθροῦ, πολλοὶ τούτων, ἀφοῦ ἐκεῖ ἐπολέμησαν, ἦλθον νὰ βοηθήσωσι κινδυνεῦον τὸ Φρούριον, ἔνθα θύματα τῆς ἐλευθερίας ἐγένοντο.

» Ταῦτα λοιπὸν καὶ τὰ τοιαῦτα ἀναπείθουσι τὴν Εὐρώπην νὰ μεταβάλῃ δόξαν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν. Ἀναγνωρίζει τοὺς Ἕλληνας ἡμᾶς ὡς ἔθνος ἄξιον νὰ διοικῆται αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον· κυρώνει τὰ δικαιώματά μας μὲ τὴν οὐδετερότητα. Καὶ τέλος μᾶς θεωρεῖ ἐλευθέρους, ἀποδεχομένη τὸ Πολίτευμά μας καὶ ἐπισφραγίζουσα τὴν ἀνεξαρτησίαν μας. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διαχύουσι τὴν χαρὰν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην εἰς τοὺς φιλέλληνας ἄνδρας, καὶ ἐξάπτουσι τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν, ὥστε οἱ μὲν μὲ χρήματα, οἱ δὲ μὲ σώματα, ἔρχονται νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἕλληνας. Πετᾷ τῆς Ἑλλάδος ἡ φήμη πολύκροτος, καὶ περιτρέχει τὴν Εὐρώπην ἄνω καὶ κάτω. Κρούει τῆς ἄνω Γερμανίας τὰς θύρας, εὐαγγελιζομένη τὰ Ἑλληνικὰ, καὶ ἀμέσως ἐξήφθη τὸ πῦρ εἰς τὰς καρδίας τῶν Γερμανῶν, καὶ προθυμοποιοῦνται νὰ συνεισφέρωσι πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν. Διαβαίνει τὴν Ἑλβετίαν, καὶ σημαίνει τὴν Ἑλληνικὴν ἀναγέννησιν, κοινοποιοῦσα τὸν ἀγῶνα, ὃν ἐπεχείρησε τὸ Ἑλληνικὸν εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας του. Ἐδῶ διεγείρεται πνεῦμα μέγα Φιλελληνικὸν, καὶ μετεωρίζει τοὺς Ἑλβετοὺς, ὥστε πολλοὺς καὶ πολλὰ ἀπεφύσησεν εἰς Ἑλλάδα. Παραγίνεται εἰς Ἀγγλίαν, καὶ διαφημίζει εἰς τὸν Φιλελεύθερον ἐκεῖνον λαὸν τὰ νικητικὰ ὅπλα τῶν Ἑλλήνων ἡμῶν. Κινεῖ τὸ Φιλότιμον, παροξύνει τὸ Φιλελεύθερον, καταστaίνει Ἑταιρείας Φιλελληνικὰς, καὶ κινοῦνται πολλὰ, καὶ μεγάλα, καὶ καλὰ, ὑπὲρ τῆς Ἑλλήνων ἐλευθερίας. Εἶτα διαφοιτᾷ εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐκεῖ ἀναγγέλουσα τὰ Ἑλληνικὰ, μηνύει τὴν ὑποδοχὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἑλβετῶν, καὶ ἐξάπτει τὴν ἀντιζηλίαν αὐτῆς· καὶ ἰδοὺ ἀντιφιλοτιμεῖται καθ' ὅλα νὰ μιμηθῇ καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον λαὸν, ἁμιλλωμένη τὴν καλὴν

καὶ ἐπαινετὴν ἅμιλλαν. Ἀντήχησε καὶ εἰς αὐτοὺς τῆς γῆς τοὺς ἀντίποδας, καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἀκούει μὲ θαυμασμόν της τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, καὶ ἐκπλήττεται, καὶ μετὰ χαρᾶς συντρέχει εἰς τὴν τούτων ἀναψυχὴν καὶ ἀνάζησιν. Τούτους τοὺς Φιλέλληνας καὶ Φιλελευθέρους λαοὺς καὶ ἡ Ὀλανδία εἰς ὕστερον μιμουμένη, φιλοτιμεῖται νὰ συναριθμηθῇ εἰς τὸν χορὸν τῶν βοηθῶν τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ συμμεθέξῃ καὶ αὐτὴ τὴν Οὐράνιον καὶ ἀθάνατον δόξαν, ἣν θέλουσιν ἀπολαύσῃ αὐτοὶ οἱ βοηθοὶ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἰδοὺ κυκλικήτις περίοδος ἀδιακόπων εὐεργεσιῶν ἐκ περιστροφῆς τοῦ φιλελληνικοῦ ἄξωνος τῆς Εὐρώπης ἐκεῖθεν ἐν καιρῷ ἀπαντᾷ τὰς ἀνάγκας μας. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνακαλύπτουσι τέλος πάντων καὶ προάγουσι τὸν κεκρυμμένον διὰ τὰς περιστάσεις καὶ πολιτικὰ τέλη φιλελληνισμὸν τῆς μεγάλης Ῥωσσικῆς δυνάμεως, ἥτις μετοχετεύουσα τὸν χείμαῤῥον τῶν χαρίτων της, ἑνωμένον μ᾿ ἐκείνους τῆς Γαλλίας καὶ Βρεταννιας, ἔρχεται νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, κινδυνεύουσαν ὑπὸ δεινῆς ξηρασίας.

» Εἰς τοιούτους λοιπὸν ἄνδρας, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὁποίων ἐνυπῆρχε τόση φιλοπατρία, τόσος ἔνθερμος ζῆλος, τόσος ἡρωϊσμὸς, τοιαῦτα γενναῖα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἀνήγειραν μὲν καὶ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα, ἐκίνησαν δὲ εἰς θαυμασμὸν καὶ εἰς τόσην ἅμιλλαν φιλοτιμίας τὰ πνεύματα τῶν ἐθνῶν· κατήσχυναν δὲ καὶ ἠτίμασαν, καὶ ἀπέδειξαν ἀληθῶς ἀναξίαν καὶ μηδαμινὴν τὴν ὑπερήφανον μεγάλην Τουρκίαν, εἰς τοιούτους ἄνδρας ποία φωνὴ εἶνε ἱκανὴ νὰ δώσῃ τοὺς ἀξίους ἐπαίνους; ἐγὼ ἀπορῶ, καὶ ἀπορῶν, σιωπῶ, καὶ ἄλλος ἰσάγγελός τις μὲ ἀγγελικὴν σάλπιγκα ἂς διασαλπίσῃ τὸν πατριωτισμὸν, τὰ προτερήματα, καὶ ἀρετὴν τῶν ἡρωϊκωτάτων τούτων ἀνδρῶν.

Εἰς τούτους τοὺς ἄνδρας, σεβαστοί μοι πολῖται! ἡ ἐπίγειος αὕτη τιμὴ εἶνε μικρὸν, ὡς πρὸς τὴν οὐράνιον ἐκείνην, ἣν ἔλαβον μεταξὺ τῶν ἁγίων. Εἶνε μικρὰ καὶ ὀλίγα, ὅσα καὶ ἂν προσφέρωσιν οἱ ἄνθρωποι πρὸς αὐτοὺς, ὡς πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τοῖς ἐχάρισεν ἡ θεία Μεγαλειότης. Τούτων ἕκαστον ὑπεδέχθη ὁ βασιλεὺς τῶν ὅλων Χριστὸς μὲ τὴν ποθεινοτάτην καὶ γλυκυτάτην ἐκείνην φωνὴν, « Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, στρατιῶτα

ἐκλεκτὲ καὶ Γενναῖε! μιμητὰ τῶν προγόνων σου, ζηλωτὰ τῆς ἐλευθερίας, ὑπέρμαχε τῆς πρὸς ἐμὲ πίστεως· τὸν ζυγὸν συνέτριψας, τὸν δεσμὸν διέῤῥηξας, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθης, τὴν πίστιν τετήρηκας, τὸν δρόμον τετέλεκας, τελειοτάτην νικήσας τὴν νίκην, καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀμετακίνητον μέχρι τέλους τὸν ὅρκον φυλάξας τῆς Πατρίδος καὶ Πίστεως. Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ στρατιῶτα, τοῦ Οὐρανίου βασιλέως ἀκόλουθε, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου· εἴσελθε εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἀθανάτων· συγχόρευε εἰς τὰς Οὐρανίους χορείας, καὶ μεταξὺ τῶν Ἀγγέλων στεφανηφόρει τὸν στέφανον τῆς δόξης· ἀπολάμβανε ἀφθόνως τὴν ἀΐδιον μακαριότητα, κοινωνὸς γενόμενος τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ὢ μακαριότης! ὢ δόξα αἰωνία! ὢ ζωὴ Οὐρανία καὶ ἀθάνατος! Ὦ Οὐρανὲ, ὁποίας ψυχὰς ἔλαβες εἰς τοὺς κόλπους σου! ὢ ἅγιοι καὶ Ἄγγελοι τοῦ Οὐρανοῦ, ὁποίους συνοίκους καὶ συνομιλητὰς ἐλάβετε εἰς τὴν συντροφίαν σας.

» Ἐπειδὴ δὲ ἐπεχείρησα ὑπὲρ τούτων τὸν λόγον, ἂν καὶ ἀνίκανος, ὡς εἶπον, νὰ θέσω εἰς τὰς λαμπρὰς κεφαλὰς λαμπρὸν τῶν ἐγκωμίων τὸν στέφανον, δὲν κρίνω μ' ὅλον τοῦτο ν' ἀποσιωπήσω ἰδιαιτέραν τινὰ ἔξοχον τῶν ἀνδρῶν ἀρετήν· θέλω νὰ συγκρίνω τοὺς σημερινοὺς τούτους μὲ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ δόξα ἀνέβη ἕως Οὐρανοῦ. Καὶ ἂν οἱ σημερινοὶ ἀποδειχθῶσιν ἐπαινετώτεροι, ἴσως τις ὑπολάβῃ τὸ πρᾶγμα ὑπερβολήν· πλὴν δὲν εἶνε δύσκολον νὰ κάμῃ τὴν κρίσιν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἕκαστος.

» Ἐκεῖνοι μὲν καὶ ἐγεννήθησαν ἐλεύθεροι, καὶ ἀπὸ γονεῖς ἐλευθέρους, καὶ ἀνετράφησαν ἐλευθέρως εἰς ἐλεύθερον πόλιν, καὶ συνηλικιώθησαν, καὶ συνεπαιδεύθησαν μετ' ἐλευθέρων εἰς σχολεῖα ἐλεύθερα, καὶ συνέζησαν καὶ συνεπολιτεύθησαν εἰς πολιτικὴν κοινωνίαν Πόλεως φωτισμένης, φιλελευθέρου, καὶ πολιτικῆς. Αὐτοὶ εἶδαν καὶ γυμνάσια, ἐν οἷς τῆς φιλοτιμίας τὸ πνεῦμα διερεθίζεται, καὶ ὁ νοῦς πεφωτισμένος ζητεῖ πάντοτε τὸ ἐλεύθερον. Αὐτοὶ εἶδαν καὶ τακτικὴν ἐπιστήμην, ἐν ᾗ ἐδιδάσκοντο τῶν ὅπλων καὶ τὴν κτῆσιν καὶ τὴν χρῆσιν, ἐν ᾗ ἐμάνθανον πῶς νὰ καταφρονοῦν, καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται ἐπερχόμενον τὸν ἐχθρὸν, συνειθισμένοι νὰ ἄρχωσι, καὶ οὐχὶ νὰ ἄρχωνται, νὰ σύ-

ρουν ἀνδράποδα καὶ νὰ δουλεύωνται ἀπ' αὐτά, καὶ οὐχὶ νὰ σύρωνται καὶ νὰ δουλεύωσιν ἄλλους· ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἡ μεγαλοφροσύνη τοὺς ἀνύψωνε καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ μὴ δέχωνται ποτὲ ἀνθρώπων ἄλλων ἡμεγονίαν, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ τοῦτο τὸ βαρὺ, δουλοπρεπῆ τυραννίαν. Οὗτοι δὲ οἱ σημερινοὶ καὶ ἐγεννήθησαν δοῦλοι, καὶ ἀπὸ δούλους γονεῖς, καὶ ἀνετράφησαν δουλικῶς, καὶ ἐπαιδεύθησαν δουλικώτερα ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἐκ σπαργάνων δεδιδαγμένοι νὰ δουλεύουν τυράννους, νὰ δουλεύουν αὐθέντας, καὶ συνέζησαν μὲ βαρβάρους εἰς βαθεῖαν ἀπαιδευσίαν, προκατειλημμένοι ὑπὸ προλήψεων καὶ δεισιδαιμονίας, τὰς ὁποίας γεννᾷ ἡ ἀμάθεια, μὴν ἔχοντες σχολεῖα ἐλεύθερα, στερημένοι τὰ φῶτα, καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέσα, ὅσα ἀνάπτουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὸν ζῆλον τῆς ἐλευθερίας, καὶ κρατοῦν ἓν ἔθνος πάντοτ' ἐλεύθερον. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ἂν ἀπέθνησκον διὰ νὰ φυλάξωσι τὴν ἐλευθερίαν των, νὰ ἐκδικηθῶσιν ὑβριζομένην τὴν περικλεῆ των πατρίδα, καὶ νὰ μὴ γένωσιν αἰχμάλωτοι τῶν βαρβάρων, καὶ χρησιμεύσωσιν εἰς θρίαμβον τῶν ποταπῶν καὶ ἀγενῶν οἱ εὐγενεῖς καὶ θεογέννητοι· τοῦτο ἀληθῶς δὲν εἶναι θαυμαστὸν, οὐδὲ παράδοξον. Οὗτοι ὅμως οἱ ταπεινοὶ καὶ καταφρονεμένοι μὲ μόνην τὴν φωνὴν τῶν νεκρῶν, ἥτις τοὺς καλεῖ ἀπογόνους ἐκείνων, καὶ ἐκ τούτου δὲν πρέπει νὰ εἶνε δεδουλωμένοι, οὗτοι νὰ ἀποθάνωσι διὰ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα, προτιμήσαντες κάλλιον τὸν θάνατον, παρὰ τὴν ζωὴν, ἐμβαίνοντες εἰς μάχην μετὰ τοῦ ἀγρίου θηρίου· τοῦτο εἶνε καὶ θαυμαστὸν, καὶ παράδοξον! τοῦτο ἐκπλήττει πᾶσαν ἀκοὴν, καὶ σύρει κάθε εὐαίσθητον ψυχὴν εἰς θαυμασμὸν τῶν ἀνδρῶν τούτων!

» Εἶνε ἀληθὲς, καὶ ἐγὼ δὲν δύναμαι ν' ἀντείπω, ὅτι « πᾶς ἄνθρωπος κἂν δοῦλος ᾖ, ἥδεται τὸ φῶς ὁρᾶν ». Ἥδεται ναὶ καὶ χαίρει, ἀλλ' εὔχεται τοῦτο νὰ τῷ δοθῇ ἀπὸ τύχης. Ἐπιθυμοῦσι τόσα ἄλλα ἔθνη νὰ ἴδωσι τοῦτο τὸ φῶς, τὰ ὁποῖα ποτὲ ἔχαιρον τὴν ἐλευθερίαν των, ἀλλὰ κανὲν δὲν προκρίνει, δὲν ἀποφασίζει τὸν ἔνδοξον θάνατον, παρὰ τὴν ζωὴν τῶν δούλων, καὶ ἀνδραπόδων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπεσον μίαν φορὰν, μένουσιν ἀκίνητοι, μένουσι νεκροί, προσδοκῶντες τὴν γενικὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Ὁ Ἕλλην δ' ὅμως, ἂν ὑπέπεσεν ὑπὸ τὴν δουλείαν τῶν

Τούρκων ὁμοῦ μ' ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας, καὶ μὲ πολλὰ τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔχασε τὸν φυσικὸν χαρακτῆρά του, δὲν ἔχασε τὸ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας· καὶ ἰδοὺ δὲν ὑποφέρει τὴν δουλείαν, δὲν ὑποφέρει τὴν ἄτιμον ζωήν· προτιμᾷ τὸν ἔνδοξον θάνατον. « Κάλλιον, λέγει ν' ἀποθάνω καλῶς, παρὰ νὰ ζῶ αἰσχρῶς· ἂν δὲν κερδίσω ζῶν τὴν ἐλευθερίαν μου, κερδίζω κἂν τὸν ἔνδοξον θάνατον· δὲν θέλω νὰ ζῶ ὡς ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα δοῦλος καὶ ὑπόδουλος· θέλω ἓν ἀπὸ τὰ δύο ἢ ζωὴν ἐλευθέραν, ἢ θάνατον ἔνδοξον ». Ἰδοὺ τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα! βαβαί! τῆς μεγαλοφροσύνης τῶν ἡμετέρων τούτων ἀνδρῶν· ἔπραξαν ὄντως, ὡς ἐφρόνησαν καλῶς.

» Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ λόγου, σεβαστοί μοι πολῖται! περιεστρέφετο ἡ ψυχή μου εἰς χορείαν τινὰ γυναικῶν χήρων, τέκνων ὀρφανῶν, καὶ γονέων ἐρήμων τε καὶ ἀπαίδων· αὕτη δὲ εἶνε αἱ ἔνδοξοι οἰκογένειαι τούτων μας τῶν ἡρώων, τῶν ἀποθανόντων διὰ τῆς Πατρίδος τὴν σωτηρίαν. Πρὸς σᾶς, ὦ ἱερὰ χορεία! ἂν πρὸς τὸ παρὸν δὲν σᾶς ἔχω ὅλους παρόντας, πρὸς σᾶς ὁποῦ μὲ τὰ δάκρυά σας βρέχετε τὴν γῆν, κλαίοντες τὴν χηρείαν σας, τὴν ὀρφανίαν σας, καὶ τὴν ἐρημίαν σας, πρὸς σᾶς ἀποτείνομαι νὰ εἰπῶ. « Ἡ Πατρὶς, ἀδελφοί! ἥτις δὲν ἐδύνατο ἄλλως νὰ σωθῇ, παρὰ μὲ τὰ αἵματα τῶν ἐκλεκτῶν της, σώζεται, σώζεται διὰ τὸν θάνατον τούτων τῶν ἐδικῶν σας· « διὰ νὰ σώσωμεν, εἶπον ἐξ ὅλης ψυχῆς, διὰ νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα, ἂς στερηθῶμεν ἡμεῖς τὴν πατρίδα· διὰ νὰ μὴ χαθῶσι τὰ ἡμέτερα, διὰ να μὴ γένωσι τὰ φίλτατα ἡμῶν λάφυρα τῶν ἐχθρῶν, ἂς ἀποθάνωμεν ἡμεῖς ὑπὲρ τούτων. Ἠξεύρομεν ὅτι ὁ θάνατός μας θέλει γένῃ ζωὴ πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐξ ἐναντίας ἡ ζωή μας θέλει εἶνε θάνατος ». Τούτους ἡ πατρὶς, ἀδελφοί! γνωρίζει ἐκ τῶν σωτήρων της, τούτους γνωρίζει ἐκ τῶν εὐεργετῶν της, τούτους γνωρίζει ἐκ τῶν γνησίων της τέκνων, πρὸς οὓς χρεωστεῖ τὴν ἤδη εὐδαιμονίαν της. Παρηγορηθῆτε, παρηγορηθῆτε ἀδελφοί! ἰδοὺ ἔρχεται ὁ καιρὸς ν' ἀπολαύσητε τὴν κοινὴν, ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν τῆς Πατρίδος εὐχαριστίαν. Ὡς καὶ αὐτὴ ἡ γῆ καλλιεργουμένη ἀπὸ χεῖρας Ἑλληνικὰς, καὶ χαίρουσα τὴν εὐανθίαν της, θέλει εὐγνωμονῇ πρὸς αὐτοὺς, καὶ πρὸς σᾶς θέ-

λει δίδη παρηγορίαν καὶ χαρὰν μεγάλην. Τὰ πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ θέλουν κελαδῇ μὲ εὐχαριστηρίους φωνάς, ἀπολαμβάνοντα καὶ αὐτὰ καθαρὸν τὸν ὁρίζοντα, ἀπαλλαγέντα ἀπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς τοὺς καπνούς. Γυναῖκες! ἂν ἐμείνατε χῆραι ἀπὸ τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν σας, τὰς ψυχάς των ὅμως δὲν τὰς ἐχάσατε· εἰς κάθε βῆμα, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγετε, ὅπου καὶ ἂν περιπατῆτε, θέλει σᾶς παριστάνωνται, καὶ σᾶς συνοδεύουν πανταχοῦ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνδρῶν σας. Ὁ νοῦς σας καὶ ἡ ψυχή σας θὰ χαίρωσιν, ἐνῷ θὰ βλέπετε νὰ γελᾷ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄνθρωποι ν' ἀπολαμβάνωσι τ' ἀγαθά, χαρίσματα τῶν ἀνδρῶν σας. Τέκνα! ἡ ὀρφανία σᾶς ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ μεγαλοφρονῆτε μεγαλαυχοῦντες εἰς τὴν πατρικὴν ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν. Σεῖς ἀποκατέστητε εὐτυχεῖς καὶ περίβλεπτοι, διότι εἰς τοὺς ἐδικούς σας πατέρας χρεωστοῦμεν τὴν σωτηρίαν μας. Σεῖς θέλετ' ἔχῃ, μὴν ἀμφιβάλλετε, ἔρχετε ὁ καιρός, θέλετ' ἔχῃ τὰς τιμὰς καὶ ἀγάπην τῶν ἀνθρώπων οἰκειοτέρας τε καὶ δικαιοτέρας, καὶ τὸν πρῶτον τῆς εὐγενείας βαθμόν, ἔχοντες τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν πατέρων σας οἰκειότερον. Ἀπὸ σᾶς ἡ πατρίς, ἥτις ἐξ εὐγενοῦς καὶ ἐντίμου μετέπεσεν εἰς ἀγένειαν καὶ ἀτιμίαν, ἀπὸ σᾶς πρώτους λαμβάνει πάλιν τῆς εὐγενείας τὸ ὄνομα. Γονεῖς! τῶν παίδων σας ὁ θάνατος οὗτος σᾶς ἀπέδειξεν ὄντως μακαρίους καὶ εὐτυχεῖς εἰς τὴν τεκνογονίαν σας. Αὐτὸς σᾶς προσφέρει τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀναφαίρετον κτῆμα· καὶ ἡ Πατρὶς σᾶς εὐγνωμονεῖ, ὅτι ἀπεδώκατε εἰς αὐτὴν προσφορὰς θυσιῶν τὰς πολυτιμωτέρας. Χαίρετε καλοὶ γονεῖς! ὅτι σεῖς θέλει ἔχετε λαμπρὸν τὸν τόπον, καὶ εἰς ἐκείνην τὴν οὐράνιον μακαριότητα, συνευφραινόμενοι μετὰ τῶν ἁγίων παίδων σας εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀγγέλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Θεοῦ, ὧν ἡ μνήμη ἔσται αἰωνία εἰς αἰῶνας τοὺς ἅπαντας.

Οἱ πτωχοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλιμοκτόνουν εἰς Αἴγιναν, μηδὲν ἔχοντες νὰ ἐργασθῶσιν. Ἡ θεία Πρόνοια ὅμως δὲν τοὺς ἀφῆκε μέχρι τέλους ν' ἀποπνεύσωσιν. Αἱ εὐεργέτιδες καὶ ἐλεημονητικαὶ χεῖρες τῶν Ἀμερικανῶν ἔφθασαν ἐκεῖθεν νὰ δώσωσιν ἀνα-

ψυχήν τινα εἰς τεθλιμμένους πτωχοὺς, χήρας, ὀρφανὰ, καὶ γέροντας. Συνεισέφερε δὲ εἰς ἀναψυχὴν ὄχι ὀλίγον καὶ ἡ ἐνταῦθα παρουσία τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ οὗτος ἐπεχείρησε νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ ἐν Αἰγίνῃ Ὀρφανοτροφεῖον, εὗρον πόρον μικρὸν τῆς τροφῆς των· ὀκτακόσιοι περίπου ψυχαὶ Ἀθηναίων, ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδες, καὶ κοράσια, εἰργάζοντο εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην, οἱ πλεῖστοι μετακομίζοντες λίθους καὶ χώματα. Οἱ καλοὶ ἐπιστάται δὲν ἔλειψαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὰς γυναῖκας τῶν ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντων εἰς κάθαρσιν τῶν κόπρων, τῶν κατὰ τὰς ῥύμας καὶ διόδους τῆς Πόλεως. Μόλον τοῦτο εὐπάτριδες τινὲς μὴν ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωσι τὰς συμπολίτιδάς των εἰς ἀκαθάρτους ἐργασίας, ἐμπόδισαν τὸ τοιοῦτον, οἰκονομήσαντες ἄλλως τὸ πρᾶγμα.

Ἀφοῦ δὲ ἀπεπερατώθη τὸ μέγα τοῦτο οἰκοδόμημα τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καὶ ἐκ τούτου ἔπαυσεν ὁ πόρος, ὁ Ἀμερικανὸς Ἄου, ἐπίτροπος εὐεργεσιῶν Ἀμερικανῶν Φιλελληνίδων πρὸς τὰς χήρας καὶ ὀρφανὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὴν ἀπορίαν αὐτῶν, κατεσκεύασε λιμένα εἰς Αἴγιναν, ὅπου εἰργάζοντο πάλιν οἱ πτωχοὶ Ἀθηναῖοι, μετακομίζοντες λίθους καὶ πᾶν τὸ χρειῶδες εἰς τὴν κατασκευήν. Δὲν εἶνε ἔργον μου νὰ εἰπῶ περὶ τῶν καταχρήσεων τοῦ ἀνθρώπου τούτου εἰς τὴν χρῆσιν τῶν εὐεργεσιῶν. Πολλοὶ πολλὰ λέγουσι, καὶ ἴσως τινὲς ἐκ τῶν πολλῶν ἱστορήσουσι τινά.

Ἐν τοσούτῳ φανερόνομεν, ὅτι ἐπέκεινα τῶν τριακοσίων Ἀθηναίων ἦσαν εἰς τὴν στρατιωτικὴν τάξιν εἰς τὸ Στρατόπεδον τοῦ Στρατάρχου Ὑψηλάντου, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον τῶν Θηβῶν ὑπὸ τὸν Δημήτριον Καψοράχην, οἱ δὲ παρευρέθησαν εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ παράδοσιν τῆς Ναυπάκτου, καὶ εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τὸν Σπύρον Δοντᾶν, ἕτεροι δὲ ὑπὸ τὸν γενικὸν Πολιτάρχην τῆς Πελοποννήσου Μακρυγιάννην, διωρισμένον τότε ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου. Οὗτοι δὲ πάντες ἀνέφεραν εἰς τὸν Στρατάρχην, ὅτε ἐγίνετο ὁ Στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς, νὰ σχηματισθῇ ἐξ Ἀθηναίων μία Πεντακοσιαρχία, οὗτος δὲ διεύθυνε τὴν ἀναφοράν των πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἥτις δὲν ἐνέκρινε τὸ τοιοῦτον· καθότι τὸ πνεῦμα τοῦ Κυβερνήτου ἦτον

νὰ διαλύσῃ καὶ ὄχι νὰ καταστήσῃ τὸ στρατιωτικὸν ἄτακτον.

Εἴπομεν προηγουμένως, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν δύο χωρίων Χαστιᾶς καὶ Μαινιδίου ὑπετάγησαν εἰς τὸν Τοῦρκον, ὅτε εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Τούτους λοιπὸν θέλων νὰ ἐπαναστήσῃ ὁ Στρατάρχης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποστέλλει τοὺς δύο Ὁπλαρχηγοὺς Δημήτριον Λέκκαν, καὶ Νικόλαον Δανίλην Ἀθηναίους, διὰ νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἀποστασίαν. Ἀλλ᾽ οἱ μισελεύθεροι οὗτοι, προδόσαντες αὐτοὺς εἰς τοὺς Τούρκους, τοὺς κάμνουσι νὰ κλεισθῶσιν εἰς ἓν οἰκίδιον, καὶ παραδοθέντες μὲ συνθήκας, ἀντὶ ν᾽ ἀφεθῶσι, φέρονται εἰς Εὔβοιαν πρὸς τὸν Ὀμὲρ Πασσᾶν, ὅστις προσταζει κατ᾽ αὐτῶν τὸν ὠμότατον καὶ ἀπανθρωπότατον θάνατον. Καὶ ὁ μὲν Λέκκας κρεμασθεὶς ἀπὸ σιδηρᾶς ἁρπάγας (τζεγκέλια) ἐκδαίρεται ζῶν· ὁ δὲ Νικόλαος Δανίλης πατταλωθεὶς (παλουκωθεὶς) ἐκπνέει ἀθλίως. ἐγένετο δὲ τοῦτο περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1829· Ἐχρημάτισαν δὲ ἀμφότεροι Ὁπλαρχοι καὶ ὑπέρμαχοι τῆς ἐλευθερίας. ἀπ᾽ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μέχρι τῆς τελευτῆς των· καὶ ὁ μὲν Λέκκας ἔχασεν εἰς τὸν ἀγῶνα τρεῖς ἀδελφοὺς καὶ πολλοὺς συγγενεῖς ὅλους ἄνδρας γενναίους. Ὁ δὲ Δανίλης ἐπρόπεμψεν εἰς τὴν ἀθανασίαν πατέρα καὶ ἀδελφὸν ὑπὲρ πατρίδος ἀποθανόντας. Ὁ δὲ μονογενὴς αὐτοῦ υἱὸς Ἀλκιβιάδης Δανίλης, μὴν ἀξιωθεὶς διὰ τὴν ὀρφανίαν του οὐδεμίαν προστασίαν οὐδὲ σύστασιν τινά, ἀναξιοπαθεῖ παραβλεπόμενος, ὡς νὰ μὴν ἔχῃ δικαιώματα.

Ἡ διαγωγὴ τῶν Ἀθηναίων εἰς Αἴγιναν ὑπῆρξε χαρακτῆρος τιμίου. Δὲν ἐδούλωσαν τὸ φρόνημά των, δὲν ἐξουδενήθησαν, οὔτε ἐξέπεσον εἰς ἀτοπήματα. Ἔλεγε ποτὲ παλαιὸς Ἀθηναῖος ἐκ τῶν ἐπισήμων εἰς παρομοίαν ἴσως περίστασιν ἐλθὼν μετὰ τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν του, ἔλεγε τὸ ἀληθὲς τοῦτο, « Εἰ τοῖς ἐν οἴκῳ χρήμασι λελείμμεθα, ἀλλ᾽ ἡ εὐγένεια καὶ τὸ γενναῖον μένει ». Αὐτὸ τοῦτο, δὲν ψεύδομαι, προσφυῶς δύναμαι νὰ εἴπω περὶ τῶν ἐν παροικίᾳ Ἀθηναίων. Κατέστησαν ἐδῶ Δημογεροντίαν, ἥτις ἐξηκολούθει τὰς πράξεις της τακτικῶς· καὶ κατὰ τὸ Πολίτευμα συνελθόντες ἐψήφισαν Βουλευτήν, ἐνεργούσης τῆς Ἐθνικῆς Βουλῆς, τὸν Ἰω. Βλάχον. Ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ μέρους ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ἐξετέλει τὰ καθήκοντά του κατ᾽ ἔκτασιν εἰς

τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψίν του πολίτας. Μία ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῶν Ἀθηναίων ἐστάθη, τὸ νὰ μὴν ἐνδώσωσιν εἰς τὰς παρακλήσεις καὶ ἐπιθυμίας πολλῶν φιλοτιμουμένων νὰ πολιτογραφηθῶσιν Ἀθηναῖοι· καὶ ἐν ᾧ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ ἐμάνησαν ποῖοι πρῶτοι ν' ἀδράξωσι τὴν εὐκαιρίαν νὰ πολιτογράψωσι τὸν μὲν καὶ τὸν δέ, μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν κατεδέχθησαν νὰ ταπεινωθῶσι· « χωρίς, ἔλεγον, ῥητῆς πραγματικῆς ὠφελείας ἀναλόγου πρὸς τὴν Πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, δὲν δύναται νὰ γένῃ τις Πολίτης Ἀθηναῖος; ». Καὶ τοῦτο κατὰ μίμησιν τῶν παλαιῶν, οἵτινες δὲν ἐπολιτογράφουν, εἰμὴ τοὺς μεγάλα εὐεργετοῦντας τὴν Πόλιν.

Ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ὅτε διέλυσε τὴν Ἐθνικὴν Βουλήν, τὸν μὲν Ἰω. Βλάχον διώρισε μέλος τοῦ Πανελληνίου, τὸν δὲ Γ. Ψύλλαν ἔκτακτον Ἐπίτροπον Λακωνίας. Εἰς δὲ τὴν Δ' συγκροτηθεῖσαν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐν Ἄργει, ἐξελέξαντο οἱ Ἀθηναῖοι πληρεξουσίους τὸν Γ. Ψύλλαν καὶ Ν. Καρόρην.

Ἐπειδὴ δὲ συνέπεσεν, ὥστε ὁ Γ. Ψύλλας νὰ εἶνε εἷς τῶν ἀπεσταλμένων πληρεξουσίων τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν πρώτην Ἐθνικὴν ἐν Πηγιάδῃ Συνέλευσιν ἢ Βουλήν, καὶ ὁ αὐτὸς νὰ εἶνε εἰς τὴν τελευταίαν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἄργους, ἐνεθυμήθην νὰ παρενείρω ἐνταῦθα, ὅπερ κατ' ἀρχὰς παρέλειπον δι' ἔλλειψιν τοῦ ἐπισήμου ἀκολούθου ἐγγράφου. Οἱ Ἀθηναῖοι συμμορφούμενοι καὶ αὐτοὶ κατὰ τὰ δεδογμένα τοῦ Ἔθνους, ἀπέστειλαν Παραστάτας τῆς Ἐπαρχίας διὰ τοῦ ἑξῆς ἐγγράφου· καὶ ἐπειδὴ τοῦτο εἶνε Ἀρχαϊκόν, καὶ διὰ τοῦτο ἀξιοσημείωτον, δημοσιεύομεν αὐτὸ εἰς διαφύλαξιν καὶ γνῶσιν τῶν ἀναγνωστῶν.

» Ἀθηνῶν Διονύσιος Ἐπιβεβαιοῖ.

» Ἡ Ἀττικὴ ἐπιθυμοῦσα καὶ αὐτη τὴν ἀλληλένδετον Κυβέρνησιν τοῦ ὅλου Ἔθνους, ἐκλέγει καὶ ἀποπέμπει εἰς Πηγιάδα Παραστάτας τῆς Ἐθνικῆς Βουλῆς τὸν Σπυρίδωνα Πατούσαν, Διονύσιον Πετράκην, καὶ Γεώργιον Ψύλλαν, ἄνδρας ἐναρέτους καὶ φρονίμους, καὶ τοὺς συνοδεύει μὲ τὴν πληρεξουσιότητα εἰς πᾶν ὅ,τι γνωρίσωσι καὶ ἀποφασίσωσιν, ὡς συμφέρον εἰς αὐτὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς Ἐθνικῆς Βουλῆς, δίδουσα αὐτοῖς τὸ πα-

ρὸν εἰς ἔνδειξιν, ἐσφραγισμένον καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν ἐγκρίτων αὐτῆς πολιτῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰαννουαρίου 1822.

Ἀφοῦ δὲ ἐγένετο παῦσις τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ὀλίγοι παρ' ὀλίγους οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἑστίας των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Τέλος τὸ ἐν Λονδίνῳ Πρωτόκολλον τῆς τρίτης Φεβρουαρίου 1830 ἔκαμε νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Πατρίδα αὐτῶν, καὶ ἀκολούθως μέχρι τέλους τοῦ ἔτους τούτου συνῆλθον σχεδὸν πάντες εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον τὴν Πόλιν ὅλην ἐρείπιον, τὸν ἐλαιῶνα κεκαυμένον τὸ πλεῖστον μέρος, τοὺς κήπους, ἀμπελῶνας, καὶ ἀγροὺς ἐξηφανισμένους παντάπασι. Τὰ λαμπρὰ Πατίσια (α) καὶ Συπόλια (β) κατεστημένα ἄμορφα, γυμνὰ, καὶ εἰς θέαν ἀξιολύπητον. Ἡ ζημία δὲ τῶν ἐλαιῶν τῆς Ἀττικῆς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ Πολέμου ἀναβαίνει περὶ τὰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας δένδρων.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ παρεπόμενα τοῦ διαληφθέντος Πρωτοκόλλου ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἀθηνῶν Τούρκους, νὰ πωλήσωσι τὰ κατὰ τὴν Ἀττικὴν κτήματά των, ὅσοι θελήσουσι, συνέρρευσαν πολλοὶ ἐκ παντοδαπῶν πόλεων ν' ἀγοράσωσι κτήματα· ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο κτηματικοὶ καὶ δημόται

(α) Τὰ Πατίσια ἐκαλοῦντο τὸ πάλαι Κῆποι κατ' ἐξοχήν· ὅπου ὁ Ἐπίκουρος ἐδίδασκε τὴν Φιλοσοφίαν του. Εἶτα εἰς τὴν παρακμὴν ὠνομάσθησαν Παραδείσια. Ἀπὸ δὲ τοῦ πορθητοῦ τῶν Ἀθηνῶν Σουλτάνου, ἐλθόντος εἰς Ἀθήνας τῷ 1459, καὶ καταλύσαντος εἰς τοὺς Κήπους αὐτοὺς, ἐκλήθησαν Πατίσια ἐκ τοῦ ὀνόματος Πατισιὰχ (μέγας Κύριος).

(β) Τὰ νῦν Συπόλια, τὰ ἐπάνω μάλιστα, παρήχθησαν ἐκ τοῦ δήμου Συπαληττοῦ. Ὁ δῆμος οὗτος ἔκειτο, ὅπου νῦν τὸ χωρίον Λεβῆ. Ἐπειδὴ ἡ γῆ τούτου συνορεύει μετὰ τῆς Ἀκαδημίας, καὶ οἱ κῆποι τῶν δύω τούτων χώρων συνέχονται, ἐκλήθη ἡ περιφέρεια αὐτῶν ἐν τῇ ἀπαιδευσίᾳ Συπόλια, καὶ εἶτα Σεπόλια. ἡ δὲ Ἀκαδημία ἐλέγετο μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως Καδήμια. Ὁ μνησθεὶς ἄνωθεν Λεβῆς ἦτον ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ Χωρίου, ζήσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Εὐχῆς ἔργον ἦτον νὰ μὴν ἐκαλοῦντο τὰ χωρία ἐπ' ὀνόματι τῶν ἰδιοκτητῶν· διότι θὰ ἐσώζοντο τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῶν δήμων, ἂς ἦσαν καὶ παρεφθαρμένα.

Ἀθηνῶν. Οἱ ἐντόπιοι δὲ Τοῦρκοι, ἀναχωροῦντες ἐντεῦθεν ἔχυνον πικρότατα δάκρυα, στερούμενοι τῆς γεννησαμένης καὶ θρεψάσης αὐτοὺς γῆς. Εἷς ἐξ αὐτῶν σκύψας κατὰ γῆς ἐν Πειραιεῖ, κατεφίλησεν αὐτὴν τρὶς, «γλυκυτάτη μου, λέγων, Πατρὶς, σὲ χάνω, χωρὶς πλέον νὰ σε ἰδῶ».

Ἐπειδὴ δὲ ὧδε γίνεται λόγος περὶ πωλήσεως τῶν Ὀθωμανικῶν κτημάτων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν ἀναχωρήσεως τῶν ἐντοπίων Τούρκων: συνέπεσε δὲ νὰ λάβω εἰς χεῖρας, καθ' ἣν ἑβδομάδα ἔμελλε νὰ τυπωθῇ τὸ ιή τυπογραφικὸν φύλλον τῆς παρούσης Συγγραφῆς, τὸν Ά Τόμον τοῦ νεοεκδοθέντος συγγράμματος τοῦ Ι. Ρ. Ῥαγκαβῆ « Τὰ Ἑλληνικὰ » ἐπιγραφομένου, ἀνέγνωσα μόνον τὰ Ἀττικὰ, ὡς ἐνδιαφέροντά μοι. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν δύναμαι νὰ ἐκτιμήσω τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τούτου, τεκμαίρομαι ὅμως, ὅτι εἶνε πολλοῦ λόγου ἄξιον διὰ τὴν συλλογὴν τῆς ἀρχαιολογικῆς ὕλης, ἀναγκαίας παράπολυ εἰς τὴν σημερινὴν Νεολαίαν. Ἤθελεν εἶναι ἁγνὸν τὸ σύγγραμμα, ἂν δὲν περιεῖχε τὰ λάθη καὶ τὰς ἀτυχεῖς κρίσεις τῶν νεωτέρων Ἀρχαιολόγων. Ἐθαύμασα δὲ πῶς ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἀνὴρ Ῥαγκαβῆς παρένειρε μεταξὺ τῶν σπουδαίων καὶ μύθους περὶ Ἀθηνῶν, καθ ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἐπανάστασιν. Τὸν εὐχαριστοῦμεν κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ὄνειρόν του δὲν εἶνε διεξοδικὸν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχομεν νὰ ὑποφέρωμεν πολύ. Παραλείποντες τ' ἄλλα ὀνειροπολήματά του, ἐπιλαμβανόμεθα μόνον τῶν οὐσιωδεστέρων (ὅρα σελ. 198—202). ὅτι τριακόσιοι δέκα Ἕλληνες ἐκ Κουντούρων καὶ Βίλιας ἀφείλοντο ὑπὸ τὰ τηλεβόλα τῆς Ἀκροπόλεως τρεῖς χιλιάδας πρόβατα τῶν Ὀθωμανῶν. Εἶνε πανάληθες ὅτι οὔτε ἦλθον, οὔτ' ἔλαβον οἱ ῥηθέντες Ἕλληνες οὐδὲ ἓν πρόβατον. Ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν τῆς παραλαβῆς τῶν προβάτων ἐξῆλθον Ὀθωμανοὶ διακόσιοι Ἱππεῖς πρὸς καταδίωξιν τῶν ἁρπακτήρων. Εἶνε πανάληθες καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἦσαν μήτε δέκα Ἱππεῖς, πολλῷ μᾶλλον διακόσιοι. Ὅτι εὑρέθησαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει, καθ' ὃν καιρὸν παρεδόθησαν οἱ Τοῦρκοι, πλούσιαι ἐσθῆτες, καὶ μεγάλη ποσότης χαλκοῦ, δέκα χιλιάδες κοιλὰ σίτου, τριάκοντα χιλιάδες ὀκάδ. βαμβάκι, τριάκοντα χιλιάδες ὀκ. κανάβι, τεσσαράκοντα καντάρια (κεντηνάρια) ἀργύ-

ρου, πλῆθος πολυτίμων λίθων καὶ μαργαρίτων, ἑκατὸν χιλιάδες γρόσια εἰς μετρητὰ, καὶ μεγάλαι ποσότητες βουτύρου, τυροῦ, μέλιτος, κτλ. κτλ. Τὰ μεγάλα ταῦτα ποσὰ, ἃς ἀκούσῃ καὶ μάθῃ ὁ θέλων τὴν ἀλήθειαν· ὅτι οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν πένητες, καὶ δύο μόνον ἐξ αὐτῶν ἐθεωροῦντο πλούσιοι, καὶ τὰ πλούτη αὐτῶν συνίσταντο εἰς κτήματα ἀκίνητα. Καὶ τὰ κτήματα τῶν Ὀθωμανῶν δὲν ἦσαν μεγάλης ἀξίας, ὡς ἐν Ἀττικῇ κείμενα. Τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἦσαν εὐτελῆ καὶ μικρᾶς ἀξίας, ὥςε δὲν ἀνήκει νὰ τὰ μνημονεύῃ τις. Ὁ εὑρεθεὶς δὲ ἐν Ἀκροπόλει χαλκὸς ἦτον τῶν χριστιανῶν Ἀθηναίων, ληφθεὶς ἐκ τῶν κρυψώνων κατὰ τὴν διάλυσιν τῆς Α΄ πολιορκίας, ὅτε ὁ Ὁμὲρ Βριώνης εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας· ὡσαύτως καὶ τὸ βαμβάκιον καὶ καννάβιον ἦσαν τῶν ἰδίων χριστιανῶν, ποσότης ἀσήμαντος, μόλις τριακοσίων ὀκάδων, καὶ οὐχὶ ἑξήκοντα χιλιάδων. Σῖτος δὲ δὲν εὑρέθη οὐδὲ δέκα κοιλῶν, πολλῷ μᾶλλον 10,000. Ἄργυρος δὲ εἰς διάφορα Τουρκικὰ σκεύη σύμμικτα μὲ χαλκὸν δὲν ἔφθανε τὸ ἓν κεντηνάριον, πολλῷ μᾶλλον τὰ τεσσαράκοντα. Χρήματα δὲ ἀριθμητὰ οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον τῶν *μετρητῶν* τοῦ Ῥαγκαβῆ· διότι τὸ ὀλίγον χρηματικὸν ποσὸν, ὅπερ εἶχον τινὲς ἐξ αὐτῶν, τὸ ἔθεσαν ἐν παραβύστῳ. Καὶ οἱ πολύτιμοι λεγόμενοι λίθοι ἦσαν καὶ ὀλίγοι καὶ εὐτελεῖς, σύμμικτοι μὲ ὑάλους διὰ τὴν ἀπειρίαν καὶ ἄγνοιαν τῶν ἐχόντων βαρβάρων. Βούτυρον δὲ καὶ μέλι ἦσαν τοσαῦτα, ὥστε μόλις ἤρκει νὰ κατασκευάσῃ τις ὀθωμανικὸν χαλβᾶν διὰ νὰ φάγωσι χορταστικὰ δύο Ἀρχαιολόγοι τῶν Ἀθηνῶν. Οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὰ ἐξ Ὕδρας πολεμεφόδια ὁμοιάζουσι τὰ βούτυρα καὶ μέλια τῆς Ἀκροπόλεως. Λυπούμεθα, διότι εὑρέθημεν εἰς ἀνάγκην νὰ πικράνωμεν τὸν ἀξιοσέβαστον γέροντα Ῥαγκαβῆν διὰ τ᾽ ἀνωτέρω λάθη του. Ἀλλὰ τί πταίομεν ἡμεῖς; ἔπρεπε τάχα νὰ σιωπήσωμεν δημοσιευομένων τοιούτων παχυλῶν ψεύδεων, ἀντικείμενον ἐχόντων τὴν περὶ ἧς πραγματευόμεθα ὑπόθεσιν; Οἱ γράφοντες ἱστορίαν πρέπει νὰ εἶνε ὄχι μόνον ἀμερόληπτοι, ἀλλὰ καὶ προσεκτικοὶ εἰς τὴν συλλογὴν τῆς ὕλης, ἔχοντες τὸ διαγνωστικὸν οὐκ ὀλίγον, διὰ νὰ μὴ συμπεριλαμβάνωσι μετὰ ῥόδων ἀκάνθας, οὐδὲ νὰ ἑνώνωσιν ἀδάμαντας μὲ ὑάλους, ὅ ἐστι μετ᾽ ἀληθείας τὸ ψεῦδος.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰαννουαρίου 1831 συνῆλθον οἱ Ἀντιπρέσβεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων κατὰ τὸν Πειραιᾶ, μεθ' ὧν ἦν ὁ Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Καποδίστριας. Κατὰ δὲ τὴν 12 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνέβησαν εἰς τὴν Πόλιν διὰ νὰ ὁμιλήσωσι μετὰ τοῦ Πληρεξουσίου τῆς Θύρας περὶ ἐκκενώσεως τοῦ φρουρίου, Ἀφοῦ ἔκαμαν τρεῖς συνεδριάσεις, δὲν ἐμπόρεσαν οἱ Ἀντιπρέσβεις νὰ πείσωσι τὸν Πληρεξούσιον Τοῦρκον νὰ παραχωρήσῃ πρὸς αὐτοὺς τὰ φρούρια Ἀθηνῶν καὶ Εὐβοίας, ἂν δὲν παρέδιδον ταὐτοχρόνως εἰς χεῖρας Τουρκικὰς τὸ φρούριον τῆς Βονίτζης. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐκρίθη εὔλογον νὰ δοθῇ ἡ Βόνιτζα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, πρὶν λάβῃ τέλος ἡ ἀκολουθία τῶν ἐν Λονδίνῳ συνδιαλέξεων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Συμμάχων δυνάμεων, ἀνεβλήθη τὸ πρᾶγμα μέχρι δευτέρων διαταγῶν. Ὁ δὲ Κυβερνήτης Καποδίστριας, συνωδευμένος ἀπὸ δύο ἐδικούς του, ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ καταβὰς εἰς τὴν Πόλιν, συνωμίλησε μετὰ τοῦ Πληρεξουσίου τῆς Θύρας περὶ τῶν πωλητηρίων ἐγγράφων, περὶ ὧν ὁ Τοῦρκος τῷ ἐπρότεινε αἰτήσας τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ἀπὸ μέρους τοῦ Πληρεξουσίου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Εἶτα ἀπελθὼν εἰς Πατίσια, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐπιβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ἐξ οὗ ἀπέβη. Δὲν ἠθέλησε δὲ νὰ γένῃ γνωστὴ ἡ ἐνταῦθα παρουσία του, καὶ οὕτως ἀπέφυγε τὴν ἐπίσημον ὑποδοχήν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Πόλεως ἄρχισαν νὰ κτίζωσι κατοικίας, νὰ οἰκοδομῶσιν ἀποθήκας, ἐργαστήρια, νὰ ἐργάζωνται τὴν γῆν, νὰ καλλιεργῶσι κήπους, ἀμπέλους, ἐλαιόδενδρα, καὶ πᾶν τὸ καρποφόρον.

Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τρεῖς Ἀμερικανοὶ Κὶγκ, Χὶλ. καὶ Ῥοβερσὼν ἐπίτροποι τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσιῶν δύο ἑταιρειῶν κατὰ τὴν Ἀμερικὴν, ἀνέγειραν Σχολεῖα τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς διὰ τοὺς ἄῤῥενας, Σχολεῖον παιδαγωγικὸν διὰ τὰ κοράσια. Κατέστησαν δὲ καὶ τυπογραφίαν πλουσιωτάτην, δι' ἧς ἐξέδιδον διάφορα βιβλία χριστιανικὰ, τὰ πλεῖστα μεταφρασμένα ἀπὸ Ἀγγλικὴν γλῶσσαν εἰς χρῆσιν τῶν σπουδαζόντων παίδων.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ συνελθόντες τῇ δεκάτῃ τρίτῃ Μαΐου 1831 ἐκλέγουσι προσωρινὴν Δημογεροντίαν μέχρι ἀποκαταστάσεως τῶν

πραγμάτων τῆς Ἀττικῆς, καὶ οἱ ἐκλεχθέντες ἦσαν Ἀνάργυρος Πετράκης, Νικόλαος Ζαχαρίτζας, Ἄγγελος Γέροντας, καὶ Μιχαὴλ Βουζίκης. Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Ἀρχὴν ταύτην ὡς ὑπάλληλον τῆς Κυβερνήσεώς του ἐν ᾧ οἱ συνελθόντες Ἀθηναῖοι δυνάμει του μνησθέντος Πρωτοκόλλου ἦσαν ἐλεύθεροι, ἀδιαφοροῦντες ἂν ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως ἔμενεν εἰσέτι εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων· ἡ δὲ Δημογεροντία διοίκει τὰ κατ' αὐτὴν ὡς νὰ ἦτον ὑπὸ Κράτος ἐλεύθερον, ἀψηφοῦσα τὴν ἀδύνατον τουρκικὴν Ἐξουσίαν.

Ὁ Καποδίστριας ἔπαιξε πολιτικὴν ἀνάρμοστον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι συνέλαβον ὑπονοίας κατ' αὐτοῦ. Οὗτος θεωρῶν αὐτοὺς εἰς τοιαύτην διάθεσιν, δυσμενῶς ἐφέρετο πρὸς αὐτούς, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς του εἵλκυσε τρόπον τινὰ πρὸς τὸ μέρος του τὴν τουρκικὴν Ἐξουσίαν, καὶ μέσον αὐτῆς ἁρπάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν τὸν ἐνταῦθα προσφυγούτα Δημήτριον Ζῆνον, τὸν νῦν Ταγματάρχην τῆς χωροφυλακῆς, ὃν δέσμιον φέρουσιν εἰς Ναύπλιον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες ἀφ' ἑνὸς τὴν δυσμένειαν τοῦ Κυβερνήτου, ἀφ' ἑτέρου τῆς τουρκικῆς Ἐξουσίας τὸν φθόνον, καὶ τὴν ἐχθρικὴν διάθεσίν της διὰ τὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἐμικροψύχησαν οὐδὲ ἐταπείνωσαν τὸ φρόνημα, καὶ συμφώνως μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἑλλάδος ἐπισέλλουσι καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Κυβερνήτην τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν.

« *Ἐξοχώτατε Κυβερνῆτα !*

» Ὅταν τὸ Ἔθνος βεβαρυμένον ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, ἀνέλαβε τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς ἀνεγέρσεώς του, ὡρκίσθη ἱερὸν ὅρκον νὰ ἀνακτήσῃ τὰ δίκαιά του, καὶ νὰ συναριθμηθῇ μὲ τὰ ἐλεύθερα ἔθνη τῶν ὁμοθρήσκων του. Ἡ θυσία τῶν τέκνων, ἀδελφῶν, συγγενῶν, καὶ συμπολιτῶν μας, ἡ κατεδάφισις τῶν πόλεών μας, ἡ στέρησις τῶν χρημάτων καὶ ὅλης τῆς περιουσίας μας μαρτυροῦσι τρανῶς τὴν σταθεράν μας ταύτην ἀπόφασιν· ὅλα ταῦτα, μεταναστεύσεις συνωδευμένας μὲ ὅλα τὰ βάρη τῆς περιπλανήσεως ἔνθεν κἀκεῖθεν ὑπεφέραμεν ἀγογγύστως, διὰ νὰ φθάσωμεν τὸν προκείμενον σκοπόν, τὴν πολιτικήν μας ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν τὸ Ἔθνος ἐσπούδαζε νὰ θεμελιώσῃ εἰς βάσεις

φρονίμου συνταγματικῆς πολιτείας. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δεινοτέρων περιστάσεων τρεῖς Ἐθνικαὶ Συνελεύσεις συνέταξαν καὶ καθιέρωσαν τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Δυνάμει ἑνὸς τῶν ψηφισμάτων τῆς τελευταίας συνελεύσεως προσεκλήθητε ἐξοχώτατε, Πρόεδρος, διὰ νὰ ἀναπτύξετε καὶ στηρίξετε τοῦτο τὸ Σύνταγμα. Τὸ Ἔθνος σᾶς ἐδέχθη μὲ ἀνοικτὴν καρδίαν, καὶ εἰς τὴν φρόνησιν καὶ ἐμπειρίαν σας ἀφιέρωσεν ὅλας τὰς ἐλπίδας τῶν πολυτίμων θυσιῶν του. Ἀλλ' ἐναντίον τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν εὐχῶν του, τὸ Σύνταγμα, ὅπερ ἐγγυᾶτο τὴν μεταξὺ κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων ἐμπιστοσύνην, ἐφάνη ὡς πρόσκομμα. Ἡ Ἐθνικὴ Βουλὴ κατηργήθη· ὅθεν κατεπατήθη τὸ πολίτευμα. Ἡ τυπογραφία ἐδεσμεύθη· ἀκυρώθη ὁ περὶ ἐκλογῆς τῶν Δημογερόντων νόμος· παρεβιάσθη ἡ ἐκλογὴ τῶν Πληρεξουσίων. Δικαστήρια ὠργανίσθησαν ἀσυμβίβαστα εἰς ἔθνος ἐλεύθερον· πλῆθος Ἀστυνόμων τακτικῶν καὶ ἀτάκτων (καλουμένων), καὶ ἄλλων δούλων τῆς Ἐξουσίας διωρισμένων νὰ πιέζουν τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ, τρέφονται παχέως, ἐνῷ τὰ παιδία τῶν πεσόντων ὑπὲρ Πατρίδος λιμώττουσι καὶ παραμελοῦνται. Ἐκ τούτων δυσαρέσκειαι, ἐνοχλήσεις, παράπονα, καταδρομαί, ἔπειτα καὶ ἐξορίαι τῶν τιμίων πολιτῶν, νέκρωσις τοῦ ἐμπορίου, γενικὴ ἀμηχανία, καὶ γογγυσμός.

» Εἰς τοιαύτην κατάστασιν μὴ βλέποντες ἄλλου Ἐξοχώτατε, τὴν θεραπείαν ὅλων αὐτῶν τῶν δεινῶν τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον χρεωστεῖ νὰ δικαιώσῃ καὶ τὰς μεγάλας εὐεργεσίας τῶν Ὑψηλῶν Δυνάμεων, πολιτευόμενον ὡς ἔθνος ἐλεύθερον καὶ κυβερνώμενον κατὰ τὸν τρέχοντα φωτισμένον αἰῶνα, χρεωστοῦμεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, Σύνταγμα. Εἰς αὐτὸ οἱ Ἕλληνες θέλουσιν εὕρῃ τὴν ἐγγύησιν τῆς προσωπικῆς καὶ κτηματικῆς ἀσφαλείας των, ἀφειμένης σήμερον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐσχάτου ὑπαλλήλου τῆς Κυβερνήσεως· εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ἐλπίζομεν καὶ τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀφίνει ἀκόμη νὰ στενάζωμεν ὑποκάτω εἰς ξένην ἐξουσίαν, ὕστερον ἀπὸ τόσας καὶ τόσας θυσίας.

» Παρακαλοῦμεν, ἐξοχώτατε, νὰ δεχθῆτε εὐμενῶς τὴν κοινήν μας ταύτην ἐθνικὴν αἴτησιν, καὶ νὰ θεραπεύσητε τὰς πλη-

γὰς τῶν Ἑλλήνων, ἐπικαλουμένων Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, Σύνταγμα.

Τῇ 8 Ἰουλίου 1831, ἐκ τῶν Ἐρειπίων Ἀθηνῶν κτλ.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐτάραξε πολὺ τὸν Καποδίστριαν, καὶ ἐκαιροφυλάκτει οὗτος νὰ ἐκδικηθῇ κατὰ τῶν ἐνεργησάντων τὸ τοιοῦτον κίνημα. Ἀλλὰ χεῖρες ἀτρομήτων ἀνδρῶν ἀφαιροῦσι τὴν ζωὴν τοῦ ἀτυχοῦς Κυβερνήτου, καθ' ἣν ἡμέραν εἰσέπλεεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ Ἀντιναύαρχος Ῥικόρδος, διὰ νὰ συλλάβῃ τινὰς ἐκ τῶν προκρίτων ἀντικυβερνητικῶν κατὰ τὴν μετὰ ταῦτα ἐξομολόγησιν τοῦ Διοικητοῦ Τούρκου.

Οἱ Τοῦρκοι ἐφοβήθησαν τὰ μέγιστα διὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδίστρια, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγείρωσιν ὅπλα κατ' αὐτῶν. Τοιοῦτον τι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποπτευθῶσι· διότι ἡ διαμονὴ αὐτῶν ἦτον προσωρινή, καὶ ἡ Δύναμίς των ἐλαχίστη. Διὸ καὶ οἱ Πολῖται διῆγον ἐν ἀφοβίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ, προσδοκῶντες τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Περὶ τοῦ ἀνδρὸς Ἰω. Καποδίστρια ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὡμίλησαν καὶ ἔγραψαν πολλὰ πολλοί, καὶ οἱ ἐπαινέται του καὶ οἱ κατήγοροί του. Ἡμεῖς ὅμως μετριοφρονοῦντες ἀπέχομεν τοῦ νὰ συμμερισθῶμεν οὐδετέρων τῶν κομμάτων τὸ φρόνημα. Ἐπαινοῦντες τὰς ἄλλας του ἀρετάς, μεμφόμεθα μόνον τοῦ ἀνθρώπου τὰς ἑξῆς τρεῖς πράξεις, γνωστὰς εἰς ὅλον τὸ Ἔθνος, εἰς ὅλον τὸν Κόσμον, τὰς ὁποίας μήδ' αὐτοὶ οἱ σφόδρα ἐπαινέται του δὲν δύνανται νὰ καλύψωσιν ὑπ' οὐδενὶ προσχήματι.

Α'. Ἀφοῦ καλῶς ποιῶν διώρισε κατ' ἐκλογήν του, κατὰ μὲν τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα Στρατάρχην τὸν Δημ. Ὑψηλάντην, κατὰ δὲ τὴν Δυτικὴν Στρατηγὸν τὸν Ῥικάρδον Τζούρτζην, καὶ τὸ Κοινὸν ἐπεφήμησεν εἰς τὸν εὔστοχον τοῦτον διορισμόν, καὶ κατὰ συνέπειαν προώδευον τὰ Πράγματα καθ' ἑκάτερα τὰ μέρη, διανοεῖται παράδοξον διανόημα, καὶ διορίζει ἀπόλυτον πληρεξούσιον καὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ὅλης τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. Ποῖον ἄνδρα; Ποῖον πολεμικὸν ἢ πολιτικὸν διάσημον ἄνδρα; Τὸν ἀδελφόν του Αὐγουστῖνον ! ! ! Τίς ὁ Αὐγουστῖνος οὗτος Καποδίστριας; Ποίου ἆρά γε βαθμοῦ μικρονοίας καὶ αναξιότητος ὑπολαμβάνει τις τὸν ἄνθρωπον τοῦτον; Ἐκ τῶν

πολλῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ δύο μόνον ἀρκοῦσι νὰ τὸν χαρακτηρίσωσιν ἐντελῶς. Καὶ τὸ πρῶτον εἶνε, ὅτε ἀποβιβασθεὶς ὁ ἀπόλυτος οὗτος Πληρεξούσιος εἰς Ἄσπρα Σπήτια, νεώριον ποτὲ τῶν Ἀμβρωσέων (Διστόμου) πρὸς τὸν Κορινθιακὸν Κολπον, ἔνθα συνῆλθον, κατ' ἐπιταγὴν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτικῶν Σωμάτων, καὶ οἱ Διοικηταὶ ἀμφοτέρων τῶν Τμημάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὰς συνήθεις προσρήσεις, γενομένης συνεντεύξεως, μεταξὺ σχεδιαζομένων πολεμικῶν μέτρων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, προτείνει ὁ γενικὸς Πληρεξούσιος καὶ Ἀρχιστράτηγος, παρευρεθέντος καὶ ἐμοῦ τότε ἐκεῖ, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ὁπλαρχηγούς· «Ἀνάγκη πᾶσα νὰ διατάξω, ἵνα τὸ Ἀτμοκίνητον, ἡ Καρτερία, εἰσέλθῃ εἰς τὸν βοιωτικὸν Κόλπον, καὶ κτυπήσῃ διὰ τῶν κανονίων τὸ Φρούριον τῆς Πουδουνίτζης»· κατεχόμενον τότε ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Μετὰ βαθεῖαν ἀπορίαν τῶν ἀκουσάντων, ἀποκρίνεται αὐτῷ γελῶν ὁ Στρατηγὸς Χριστόδουλος Χ. Πέτρου, «Τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, Ἐξοχώτατε, διότι ἀπέχει τὸ Φρούριον πολλὰ μίλια ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ εἶνε καὶ βουνά»· ἀπαράλλακτα λαλῶν, ὡς τὸ ὁμηρικὸν «Οὔρεά τε σκιόεντα, θάλασσά τε ἠχήεσσα». Τὸ δεύτερον δὲ εἶνε, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του Κυβερνήτου, ὅτε ἀνηγορεύετο ἀπὸ τὸ Ναπικὸν Κόμμα Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ τῶν ζήτοκραυγῶν καὶ χειροκροτήσεων, ἱστάμενος οὗτος ἐν τῷ μέσῳ, ἐχειροκρότει καὶ αὐτός, καὶ τὸ ζήτω συνεκραύγαζεν ἐκπηδῶν, λησμονήσας ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτον τὸ ἀντικείμενον τῆς εὐφημήσεως, εἰς τρόπον ὥστε ἐκίνησεν ὅλους τοὺς παρεστῶτας εἰς γέλωτα (α).

Β'. Ἐνῷ ὁ Στρατάρχης Ὑψηλάντης ἔμελλε νὰ ἐπιπέσῃ εἰς Εὔβοιαν καὶ Ἀττικήν, διὰ νὰ κυριεύσῃ τὰς δύο αὐτὰς Ἐπαρχίας κατὰ τὸ 1829, καθ' ὃ ἔτος οἱ Τοῦρκοι ἦσαν πάντῃ ἀδύ-

---

(α) Ἔκτοτε ὠνομάσθη ὁ Αὐγουστῖνος Νάπας, διότι ὡμοίαζε συμπολίτην του τινὰ Νάπαν καλούμενον, διατρίβοντα τότε ἐν Ἑλλάδι, ὅστις ἐπὶ μισθῷ ἑνὸς λεπτοῦ, καὶ ἐχόρευε, καὶ ἐπήδα, καὶ ἐσκόπευεν εἰς τὰς τρύπας, καὶ τρέχων ἔθετε τὸν λιχανὸν δάκτυλόν του· καὶ διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην ἐφώνει «Ζήτω τὸ Παληκάρι ὁ Νάπας».

νατοι διὰ τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον τῆς 'Ρωσσίας, καὶ ἡ ἐπιτυχία ἦτον βεβαιοτάτη· διότι καθ' ἃς εἴχομεν πληροφορίας καὶ γνώσεις τῶν κατὰ τὴν Εὔβοιαν καὶ Ἀττικὴν Τουρκικῶν πραγμάτων, μόλις ἠδύναντο οἱ μὲν τῶν Ἀθηνῶν Τοῦρκοι νὰ ἀνθέξωσι μίαν μόνην ἑβδομάδα, ἂν ἐπολιορκοῦντο, δι' ἔλλειψιν τροφῶν· οἱ δὲ τῆς Χαλκίδος μόλις ἠδύναντο νὰ καρτερήσωσι δύο ἴσως μῆνας τὸ πολύ. Ὁ καλὸς Κυβερνήτης ἀπαρεσκόμενος εἰς τοῦτο, παραλύει τὸ Στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντου διὰ τοῦ ἀπολύτου πληρεξουσίου ἀδελφοῦ του, ἐμβαλὼν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν διχόνοιαν, διότι τὰ ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγον Σώματα εἶχον τὰς τροφάς των ἀνελλειπεῖς, καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν ἐμπροθέσμως, τὰ δὲ ὑπὸ τὸν Στρατάρχην Σώματα ἀμελημένα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἐστεροῦντο τὰ πάντα. Ταῦτα δὲ πάντα ἦσαν πασίδηλα, καὶ δὲν ὑπάγονται ἤδη εἰς ἀνασκευήν· ὥστε ἐναντίον καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ Στρατάρχου καὶ τοῦ ἔθνους ἀφίονται αὐταὶ αἱ δύο Ἐπαρχίαι διὰ νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὰ δωρεὰν δῆθεν παραχωρηθέντα μέρη. Ἡ ἀπὸ δεκάτης τετάρτης Αὐγούστου τοῦ 1829 ἐπιστολὴ τοῦ Στρατάρχου πρὸς τὸν Κυβερνήτην γεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τῆς Στραταρχίας Φιλήμονος μὲ πολλὴν λεπτομερῆ ἀκρίβειαν καὶ σαφήνειαν, ἐξιστορεῖ τὰς συνεπείας τοῦ μέτρου περὶ τῆς ἀρχιστρατηγίας καὶ ἀπολύτου πληρεξουσιότητος τοῦ Αὐγουστίνου Καποδίστρια. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Κυβερνήτου τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Εὔβοιαν καὶ Ἀττικὴν ὑπὸ τὸ Κράτος τῆς Τουρκίας, θέλοντες τινὲς τῶν Ναπέων νὰ δικαιολογήσωσι, προτείνουσι τὴν πρὸς αὐτὸν διακοίνωσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ Ἀντιπρέσβεως Δώνκες, ἐν ᾧ αὕτη δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ καμμίαν βαρύτητα, ὡς μὴ συναδουσῶν εἰς τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων δύω Δυνάμεων Γαλλίας καὶ 'Ρουσσίας. Ἔπειτα ἡ ἀξιότης τοῦ μεγάλου Πολιτικοῦ ἀνδρὸς εἰς τοιαύτας περιστάσεις πρέπει νὰ φαίνεται· διότι ποῖα δυσάρεστα ἀποτελέσματα ἤθελε φέρῃ ἡ ἅλωσις τοῦ Φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ ἅπασα ἡ Ἐπαρχία ἦτον ἐλευθέρα, καὶ ἡ ἅλωσις τοῦ Φρουρίου Χαλκίδος, ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι τῆς Νήσου ἦσαν ἐπαναστάται; Καὶ δὲν ἐγνώριζε βεβαίως ὁ διπλωμάτης ἐκεῖνος ἀνὴρ πόσον διαφέρει, νὰ ζητῶμεν ὅ,τι δὲν

έχομεν τοῦ νὰ θέλωμεν νὰ ἔχωμεν ὅ,τι κατέχομεν; Πόσον δυσκόλως παραχωρεῖται εἰς ἕτερον ὅ,τι ὁ ἄλλος κατέχει εἰς χεῖράς του, ὅσον εὔκολα ἀφίεται ὅ,τι δὲν κατέχεται. ἂν ἡμεῖς εἴχομεν Ἀττικὴν, Εὔβοιαν, καὶ Φθιώτιδα, αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις ἤθελον φιλοτιμηθῇ νὰ μᾶς δωρήσωσιν ἀληθῶς ὅ,τι δὲν εἴχομεν, ὅ,τι δὲν ἐφθάταμεν νὰ προσλάβωμεν, διὰ νὰ ἀναφανῶσιν ὅτι μᾶς εὐεργετῶσι πραγματικῶς.

„Γ'. Ὅτι αἱ τρεῖς μεγάλαι Δυνάμεις ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Λεοπόλδον, ἀντὶ νὰ ἐνθαῤῥύνῃ καὶ προτρέψῃ ὁ Κυβερνήτης τὸν νέον βασιλέα νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἔλευσίν του, τὸν τρομάζει καὶ τὸν ἀπελπίζει διὰ τῶν γνωστῶν ῥαδιούργων ἐπιστολῶν του, ζωγραφίζων τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ Τόπου με τὰ πλέον μαῦρα καὶ δυσειδῆ χρώματα, καὶ ἐπὶ τέλους προτείνων διὰ τῆς δουλόφρονος Γερουσίας του πρὸς τὸν Λεοπόλδον τὸ βάπτισμα, τὸν ἔκαμε νὰ παραιτηθῇ τῆς βασιλείας. Καὶ ἐκ τούτου συνέβη ἡ κατ' αὐτοῦ ἀνταρσία τῶν Ἑλλήνων, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ θάνατός του· διότι ἀπελπισθέντες οἱ προσωποκρατούμενοι Μαυρομιχάλαι διὰ τὴν παραίτησιν τῆς βασιλείας, διέπραξαν τοῦ φόνου τὸ τόλμημα. Ποῖος ἀμφιβάλλει ὅτι ζῶντος τοῦ Κυβερνήτου, ἡ Ἑλλὰς ἤθελε μένει ἀβασίλευτος ἕνεκα τῆς προτάσεως τοῦ βαπτίσματος; διότι κἀνένας τῶν βασιλοπαίδων δὲν ἤθελεν ἀνταλλάξῃ τὸ θρήσκευμά του μὲ θρόνον ἑνὸς Τόπου μόλις καταρτιζομένου, καὶ λαοῦ κακοσυστημένου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυβερνήτου, ὡς ἐκ τῶν πρὸς Λεοπόλδον ἐπιστολῶν του διαδηλοῦται τρανώτατα. Ἡ Ἑλλὰς ἤθελε στερῆται τὴν σήμερον καὶ τὸν ἀγαθὸν Ὄθωνα ὡς καὶ τὸν Λεοπόλδον, διότι καὶ ὁ Ὄθων δὲν ἤθελε φανῇ ὀλιγώτερον φιλότιμος καὶ εὐσυνείδητος τοῦ Λεοπόλδου, καὶ δὲν ἤθελε δεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ βαπτίσματος, μήτε αὐτὸς, μήτε ὁ βασιλεὺς πατήρ του· καὶ ἤθελε θυσιάσῃ ὁ Ὄθων τὰ πατρικὰ δικαιώματά του, ἃ εἶχεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος· διότι μόνος ὁ πατήρ του μεταξὺ τῶν βασιλέων πρῶτος ἀνεδείχθη τῆς Ἑλλάδος Προστάτης καὶ Εὐεργέτης. Ἡ ἀπὸ πέμπτης Μαΐου 1827 πρὸς τὴν Α. Μ. ἐπιστολὴ (α) τῆς

(α) Ὅρα Συλλογὴν Μάμουκα τῆς ἀναγεν. Ἑλλ. Τόμ. Θ' Σελ 65. ἔκδοσιν Α'.

ἐν Τροιζῆνι Ἐθνοσυνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων εἶνε μαρτυρία τρανώτάτη τῶν ἀποκτηθέντων δικαιωμάτων του. Ἔπειτα ἐν ᾧ ἀφ᾽ ἑνὸς ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἡγεμόνας τὸ βάπτισμα ὡς φόβητρον, καὶ ἐγνώριζε καλῶς τὸ ἀπραγματοποίητον τῆς προτάσεως διὰ τὸν σταθερὸν χαρακτῆρα τῶν Ἡγεμόνων εἰς τὴν διαφύλαξιν τοῦ πατρῴου Θρησκεύματος, ἀφ᾽ ἑτέρου ἐπρότεινεν ἔκτασιν ὁρίων τοῦ βασιλείου, καθ᾽ ὃν χρόνον ἄφινε τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὔβοιαν ὑπὸ τὸ Κράτος τῶν Τούρκων, καθ᾽ ὃν χρόνον ἠδύνατο νὰ κυριεύσῃ ἐνδόξως διὰ τῶν ὅπλων καὶ αὐτὰς τὰς Ἐπαρχίας, καὶ προσέτι τὴν Φθιώτιδα. Μόνοι οἱ μωροὶ τῶν Ναπαίων δὲν δύνανται νὰ κατανοήσωσι τοῦ Καποδιστρίου τὸ πνεῦμα, γνωρίζοντος νὰ περιπλέκῃ τὰ πράγματα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς αὐλὰς τῶν Δυνάμεων. Ταῦτα εἰσὶ τὰ τρία μεγάλα ἁμαρτήματα τοῦ ἐνδόξου ἀνδρὸς, ἅτινα δὲν ἐπιδέχονται τροπολογίαν, ὅσον καὶ ἂν θελήσῃ τις νὰ τὰ κολάσῃ.

Εἰς δὲ τὸν πόλεμον τῶν Συνταγματικῶν κατὰ τῶν Καποδιστριακῶν, αἱ Ἀθῆναι καίτοι ὑπὸ Τουρκικὴν ἐξουσίαν, συνεισέφερον τὸ πολύ. καθότι ἡ ἐν Μεγάροις Συνταγματικὴ Ἀρχὴ ἐνήργει τὰς ὑποθέσεις της διὰ τῆς Πόλεώς μας, δι᾽ ἧς καὶ Πληρεξούσιοι τῶν Ἐπαρχιῶν, καὶ χρήματα, καὶ πολεμεφόδια, καὶ Τυπογραφία, καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα διεκομίζοντο εἰς Μέγαρα, προστασίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ Ν. Ζαχαρίτζα, συμπραττόντων καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, οἵτινες καὶ διεβλήθησαν, ὡς ἀντιπράττοντες κατὰ τῆς ἐξουσίας εἰς τὸν Πασσᾶν τῆς Εὐβοίας ὑπὸ τῶν φίλων καὶ ὑπηρετῶν τοῦ Καποδιστριακοῦ Κόμματος. Ἀλλ᾽ αὐτοὶ διέμειναν ἀτρόμητοι καὶ πρόθυμοι μέχρι τέλους τῶν Συνταγματικῶν ὑποθέσεων· ὅ ἐστιν ἕως τῆς φυγῆς τοῦ Αὐγουστίνου.

Μ᾽ ὅλα ταῦτα ἡ διάδοχος τοῦ Ἰω. Καποδίστρια ἐξουσία, διὰ νὰ βλάψῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἔπεμψε δύο πλοῖα κατὰ τὸν Πειραιᾶ, ἅτινα παρεμπόδιζον τοὺς εἰσπλέοντας διὰ νὰ ἐπιφέρῃ ζημίαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὰ τέλη τῆς Τουρκικῆς Ἐξουσίας. Ὁ δὲ Διοικητὴς καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι Πολῖται παρακαλοῦσι τὴν Δημογεροντίαν ν᾽ ἀναφερθῇ περὶ τούτου εἰς τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν τριῶν Δυνάμεων, ἥτις καὶ ἐπέστειλε τὰ ἀκόλουθα.

» *Σεβαστοὶ Ἀντιπρέσβεις!*

Εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, καὶ εἰς τὴν θέσιν, καθ' ἣν ἤδη εὑρίσκεται ἡ Πόλις ἡμῶν, δὲν δύναται, εἰ μὴ νὰ φυλάττῃ οὐδετερότητα εἰς τὴν σημερινὴν ταραχὴν τῆς Ἑλλάδος· καὶ προσπαθεῖ, ὅσον δύναται, νὰ βαδίζῃ συμφώνως μὲ τὴν τοπικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς γενικῆς ἀποκαταστάσεως.— Ἀλλ' ἐκ Ναυπλίου ἐστάλησαν πολεμικὰ πλοῖα, καὶ ἀποκλείουσιν ὀκτὼ ἤδη ἡμέρας τὸν Πειραιᾶ· κίνημα τὸ ὁποῖον παρενοχλεῖ καὶ ἐμποδίζει καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰσπλέοντας. Καὶ ἡ μὲν Ἐξουσία παραπονεῖται διὰ τὴν στέρησιν τῶν ἀπὸ θαλάσσης κερδῶν της, οἱ δὲ Πολῖται γογγύζουσι ζημιούμενοι, ὅσοι μετέρχονται τὸ μικρὸν ἐμπόριον τοῦ Πειραιῶς. Κατὰ ξηρὰν δὲ οἱ ἐν Ἐλευσῖνι στρατιῶται πράττουσιν ἀνουσιουργήματα, καὶ ἀπογυμνόνουσι τοὺς διαβαίνοντας Ἕλληνάς τε καὶ οὕςτινας ἐκ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν.

» Ὅθεν κατ' αἴτησιν τῆς Τοπικῆς Ἐξουσίας, καὶ τῶν Πολιτῶν ἀναφέρονται οἱ ὑποφαινόμενοι περὶ τούτων, καὶ παρακαλοῦσι θερμῶς τοὺς Κυρίους Ἀντιπρέσβεις, νὰ λάβωσι πρόνοιαν περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τοπικῆς ἡσυχίας, ὥστε οἱ Πολῖται, γενόμενοι ἐλεύθεροι πάσης ἐπηρείας ἐξωτερικῆς ἐξουσίας, νὰ μετέρχωνται τὰς ἐργασίας καὶ τὸ ἐμπόριον ἀκωλύτως.— Ἐν τοσούτῳ λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ καλούμεθα τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος.

Τῇ 3 Φεβρουαρίου 1833, ἐν Ἀθήναις.

Ταπεινοὶ Δοῦλοι

Οἱ Δημογέροντες Ἀθηνῶν.

Ν. ΖΑΧΑΡΙΤΖΑΣ — ΑΝΑΡΓΥΡΟΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΓΕΡΟΝΤΑΣ — ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΥΖΙΚΗΣ.

Ἅμα δὲ εἰδοποιηθέντες οἱ Ἀντιπρέσβεις, ἐνήργησαν τὴν διάλυσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηντλημένοι εἰς χρηματικὰς δυνάμεις καὶ πάντῃ ἐνδεεῖς εἰς ἀνέγερσιν οἰκιῶν, καὶ εἰς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, ἐβουλεύθησαν νὰ ζητήσωσι δάνειον ἀπὸ τοὺς πλουσίους τῆς Ἀμερικῆς μέσον τῶν ἐνταῦθα Ἀμερικανῶν Ἱερέων Ἵλλου καὶ Ῥοβερσῶνος, ἐκφράζοντες τὴν ζήτησίν των διὰ τῆς ἀκολούθου γραφῆς.

» Πρὸς τοὺς Κυρίους Φιλέλληνας τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Κύριοι!

» Ὁ ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων ζῆλός σας, τὰ φιλάνθρωπα ἔργα, καὶ αἱ μεγάλαι ἀγαθοεργίαι, τὰς ὁποίας ἐπεδαψιλεύσατε μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὴν πάσχουσαν, ἀλλ' ἀγαπητήν σας Ἑλλάδα, ἐξαιρέτως δὲ τὰ κατὰ τὴν Πατρίδα ἡμῶν Ἀθήνας χορηγούμενα μέσα εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων μας, (περὶ ὧν ὑποχρεωμένοι βαθέως, θέλει εὐγνωμονοῦμεν ἀείποτε), ταῦτα μᾶς ἐκίνησαν καὶ εἰς ἄλλας οὐσιώδεις ἐλπίδας, ἀποβλεπούσας τὴν ἀνόρθωσιν καὶ συντήρησιν τῶν ἐναπολειφθέντων κτημάτων μας. Κύριοι Φιλέλληνες! Ἀφοῦ ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐλευθερίας ἐπεχειρήσαμεν, κατεδάφισε τὰς οἰκίας μας, τὰ ἐργαστήρια καὶ ἀποθήκας μας, κατέφθειρε τοὺς κήπους καὶ τὰς ἀμπέλους μας, κατέκαυσε τὰς ἐλαίας μας μετὰ καὶ ἄλλων τόσων φυτῶν, κατεχέρσωσε τὰς γαίας μας, καὶ τέλος μᾶς ἐγύμνωσεν ἀφ' ὅλα τὰ κινητὰ κτήματά τε καὶ χρήματα, μᾶς ἄφησεν ἤδη ἀπόρους καὶ στενάζοντας, ἐνῷ βλέπομεν τοιαύτην θλιβερὰν ἀμορφίαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἰδιοκτησίας μας. = ὥστε διὰ νὰ ἀνεγείρωμεν τὰ πεπτωκότα, νὰ δώσωμεν μορφὴν εἰς τὰ ἄμορφα, καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν τὰ χερσωμένα, ἔχομεν χρείαν δανείου· καὶ ἐπειδὴ ἕως τῆς σήμερον δὲν ἐφάνη οὐδεὶς Τραπεζίτης εἰς Ἑλλάδα, διὰ νὰ μᾶς δανείσῃ ὑπὸ νόμιμον τόκον, δὲν μᾶς ἔμεινεν ἤδη ἀσφαλεστέρα ἐλπὶς, εἰ μὴ νὰ καταφύγωμεν, ἂν καὶ μακρὰν, εἰς τὴν φιλοῦσαν ἡμᾶς Ἀμερικὴν, ἔνθα παρακαλοῦμεν τοὺς φιλέλληνας τῶν ἑνωμένων Ἐπαρχιῶν, νὰ χορηγήσωσι πρὸς ἡμᾶς καὶ ταύτην τοῦ δανείου τὴν χάριν, περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ ὁποίου πληροφορεῖσθε ἀπὸ ἰδιαίτερον ἐπίσημον ἔγγραφον, διαλαμβάνον τὸν ὀργανισμὸν τοῦ δανείου, τὸ ὁποῖον παρεδώκαμεν πρὸς τοὺς αἰδεσιμωτάτους Κυρίους Ἰ. Ἵλλον καὶ Ἰ. Ῥοβερσὼν, παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀσφαλοῦς διευθύνσεως.

Ἂν ἄρα εὕρωμεν κύριοι Φιλέλληνες, χάριν ἐνώπιόν σας περὶ ὧν ἐξαιτούμεθα (ἂν μᾶς συγχωρῆται νὰ διστάζωμεν περὶ τού-

του, ἔχοντες προλαβόντως ἄφθονα τὰ παρ' ὑμῶν βοηθήματα·) θέλομεν ἐγχαράξῃ καὶ τὴν παροῦσαν εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἄλλων ἀγαθοεργιῶν ἀθανάτου εὐγνωμοσύνης τεκμήριον.— Ὑποσημειούμεθα μὲ τὴν ὀφειλομένην ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην.

Τῇ: Μαΐου 1832.

Ὁ ὀργανισμὸς, ὃν διαλαμβάνει τὸ ἀνωτέρω ἦν εἴδη τινὰ γνωμῶν περὶ συνθήκης τοῦ δανείου, ἀφειμένα εἰς τὴν προαίρεσιν τῶν δανειστῶν. Πλὴν ἀλλὰ ἡ αἴτησίς μας ἐγένετο ἐπὶ ματαίῳ· μόλον ὅτι ὁ μεσολαβητὴς μᾶς ἀπεκρίθη ἐξ Ἀμερικῆς, ὅτι τὸ δάνειον στέλλεται ὀγλίγωρα εἰς Ἀθήνας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἱστορία ἀκολουθεῖ τὴν συνέχειάν της, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποσιωπήσωμεν ὁποίαν δήποτε σχέσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον μ' ἄλλο τι ἔθνος, εὐεργετούμενοι ὑπ' αὐτοῦ. Ἰδιαιτέρως τῶν Ἑλλήνων ἡμεῖς χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην ἀθάνατον εἰς τοὺς Φιλέλληνας τῆς Ἀμερικῆς, διὰ τὴν προσπάθειαν καὶ φιλοτιμίαν των εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῆς Νεολαίας μας. Πρὶν εἴπω τὰ περὶ τῶν Σχολείων, προεκθέτω τὴν ἐπιστολὴν τῶν μαθητῶν τοῦ Λυκείου ἐπονομαζομένου *Βαζικτὼν* πρὸς τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτείνεται πρὸς τὰς Ἀθήνας· προηγοῦνται δὲ τὰ διατρέξαντα τοῦ γράμματος.

Ἐν Συνελεύσει τῶν μαθητῶν τῆς εἰρημένης Σχολῆς τὴν παρασκευὴν 30 Ἰαννουαρίου 1832 ὁ Κύριος Ἰ. Κ. Ῥισχόμδος νεωστὶ ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὡμίλησε περὶ συστάσεως ἑνὸς Σχολείου εἰς τὰς Ἀθήνας ὕστερον ἀπὸ σύντομον τινὰ, ἀλλὰ πολὺ ἀξιόλογον ἔκθεσιν τῶν ἠθῶν καὶ τῆς παιδαγωγίας εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, καὶ ἔκαμε κατανυκτικὴν περιγραφὴν τῆς καταστροφῆς, ἥτις βασιλεύει εἰς τὰς λαμπρὰς Ἀθήνας. Ἐτελείωσε τὸν λόγον μὲ μίαν ἔκθεσιν τῶν πολλῶν καὶ μονίμων καλῶν, ὅσα κατ' ὀρθὸν λόγον ἐλπίζονται ἀπὸ τὴν σύστασιν τοῦ προβλημένου καταστήματος. Ὅθεν ἀφοῦ ὠργανίσθη ἡ ἐν τάξει συνέλευσις, ἀπεφασίσθησαν τὰ ἀκόλουθα.

» Ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι αἰσθανόμεθα βαθέως τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδαγωγίας, καὶ ἐξαιρέτως ἐπιθυμοῦμεν νὰ συμμεθέξωμεν εἰς τὰς προσπαθήσεις πρὸς σύστασιν Σχολείου εἰς Ἀθήνας. Διὰ τοῦ-

το άπεφασίσαμεν νὰ συστηθῇ ἐπιτροπὴ σύνθετος ἀπὸ ὀκτὼ μέλη διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος ἐκφραστικὴν τῶν αἰσθημάτων, τῆς συμπαθείας, καὶ τῆς ἀγάπης μας, καὶ τῶν μεγίστων εὐχῶν μας, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ εὐγενοῦς των ἐπιχειρήματος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκπληροῦσατὸ χρέος ἑτοίμασε τὴν ἀκόλουθόν ἐπιστολήν.

» Νέοι τῆς Ἑλλάδος! αἱ προσπαθήσεις τῶν φιλανθρώπων συμπολιτῶν μας εἰς τὸ νὰ συστήσουν εἰς Ἀθήνας κατάστημα πρὸς ἄμεσόν σας ὠφέλειαν, ἐξύπνησαν εἰς ἡμᾶς τὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἠσθάνθημεν διὰ τὸν δυστυχῆ τόπον σας. Τὸ εὐτυχὲς τέλος τῶν νέων ἀγώνων σας σᾶς ἔθεσεν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἐλευθερίας· καὶ τὸ πρᾶγμα, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν τελειοποίησιν τώρα συνεργοῦμεν, εἶνε ἡ ἐξύψωσις αὐτῆς τῆς ἀπολαύσεως διὰ τῶν καλῶν τῆς παιδείας.

» Σεῖς εἶσθε ἕνας λαὸς, εἰς ὃν αἱ ὑποχρεώσεις μας εἶνε πολλαὶ καὶ διάφοροι· διότι ἀπὸ σᾶς οἱ πεπαιδευμένοι μας ἔλαβον τὰς γνώσεις των, οἱ ποιηταί μας τὰς ἐμπνεύσεις των, καὶ οἱ Πατριῶται μας τὰ λαμπρότερά των παραδείγματα. Ἀπὸ σᾶς τῷ ὄντι ἐπήγασε τὸ φῶς εἰς τὸν πολιτισμένον Κόσμον· αἱ τέχναι σας καὶ ἡ φιλολογία ἤνθουν, ὅτε οὗτος ὁ τόπος ἦτον ἄγνωστος καὶ βάρβαρος. Ὅθεν αἰσθανόμεθα μίαν εὐγενῆ εὐχαρίστησιν, ὅταν συντρέχωμεν εἰς τὴν ἀνέργεσιν τῆς δόξης τῆς ποτὲ πεφημισμένης καθέδρας τῆς μαθήσεως καὶ σοφίας. Καὶ αὐτὸς ὁ στοχασμὸς τοῦ νὰ συστήσωμεν Στολὴν εἰς Ἀθήνας, ἐξυπνᾷ εἰς ἡμᾶς πολλὰς ἡδονικὰς σκέψεις. Ἀνήκοντες εἰς ἓν φιλολογικὸν Κλασικὸν κατάστημα, αἰσθανόμεθα τὴν χαρὰν, ὅτι ἡ Κοινωνία μεταξὺ τῶν φωτισμένων ἐθνῶν, τὴν ὁποίαν διέκοψε διὰ πολλοὺς χρόνους ἡ σκληρὰ Τυραννία, θέλει ἀνανεωθῇ, καὶ ἐξακολουθῇ πάλιν πρὸς ἀμοιβαῖον ὄφελος. Ζῶντες ὑπὸ Κυβέρνησιν, ἥτις χρεωστεῖ τὴν δόξαν της, τὰ ἀγαθὰ τοῦ φωτισμοῦ, καὶ τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν της εἰς τὴν σύστασιν τῶν ἐλευθέρων καταστημάτων της, ἐπευχόμεθα μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ εἰς ἐσᾶς τὴν ταχεῖαν διάδοσιν τῶν ἰδίων ἀγαθῶν. Σᾶς ἐπευχόμεθα εἰδικώτερον τοῦτο, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἱερὰν γῆν τῆς Πατρίδος σας μέλλει

νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ Τουρκικὴ ἀμάθεια, καὶ ὁ χριστιανισμὸς νὰ ἀναφανῇ εἰς τὴν φυσικήν του ὡραιότητα καὶ ἁπλότητα.

» Νέοι τῆς Ἑλλάδος, δὲν δυνάμεθα νὰ σᾶς ἐξηγήσωμεν πόσα καλὰ θέλει προκύψωσιν ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Σχολῆς. Διὰ τοῦ καταστήματος τούτου σᾶς προτρέπομεν νὰ προχωρήσετε εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ τόσον καλὰ ἀρχήσατε. Οἱ πρόγονοί σας ἦσαν λαὸς ἐξαίρετος, γενναῖος, καὶ εὐγενικός. Ἀποτινάξαντες τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκικῆς Δυναστείας ἐδείξατε ὅτι τὸ λαμπρὸν πνεῦμά των δὲν ἐκρύωσε παντάπασιν εἰς τὰ στήθη τῶν πολυπαθῶν ἀπογόνων των. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ὅτι ἡ Πατρίς σας εἶχε τὸν ὑψηλότερον τόπον, ὅτε ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη ἦσαν εἰς κατάστασιν δουλικήν, χαίρουσα τοιαῦτα ἐλεύθερα καταστήματα, ὁποῖα ἄρχονται ἤδη νὰ κινοῦσι τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ Κόσμου. Ἡ ἀνάμνησις αὕτη σᾶς ἐνέπνευσε μὲ ἀπαραμείωτον γενναιότητα διὰ ν' ἀνακτήσετε καὶ νὰ ὑπερασπισθῆτε τὰ φυσικά σας ἀναφαίρετα δικαιώματα· ἀλλ' οἱ πρόγονοί σας ἦσαν ἀκόμη σοφοί, καθὼς καὶ γενναῖοι. Ἡ ἀνάμνησις αὕτη δύναται νὰ μὴ σᾶς ὁδηγήσῃ νὰ κάμετε τὰς ἰδίας προσπαθείας, καὶ διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν παλαιῶν σας τεχνῶν, καὶ γραμμάτων; μέλλει νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ἀφοῦ ἐπολεμήσατε διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τόπου σας, δὲν κάμνετε ὅλα σας τὰ δυνατά, διὰ νὰ ἐπανακαλέσετε τὰ φῶτα, καὶ νὰ ἀνορθώσετε τὴν δόξαν τῶν εὐτυχισμένων ἡμερῶν σας; Ὄχι Ἑλληνόπαιδες! ἡμεῖς ἐλπίζομεν καλήτερα πράγματα ἀπὸ μέρους σας. Γνωρίζομεν τὴν φυσικήν σας δραστηριότητα, τὸν ἡρωϊκὸν πατριωτισμόν σας, καὶ τὴν διακαῆ δίψαν σας πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὰς Ἐπιστήμας. Γνωρίζομεν ὅτι δὲν θέλετε καταχρασθῇ τὰ φυσικά σας χαρίσματα, ἀλλὰ θέλετε πασχίσῃ νὰ θεμελιώσετε τὴν μέλλουσαν ἠθικὴν μεγαλειότητα τῆς Πατρίδος σας· ὅτι θέλετε προσπαθήσῃ νὰ καταστήσετε δευτέραν φορὰν τὰς Ἀθήνας τὸ ὄμμα τῆς Ἑλλάδος, τὴν Πόλιν τοῦ Κόσμου. Ἡ ἐπιῤῥοὴ τοῦ τόπου, τὸ κλίμα καὶ ἡ γῆ σᾶς χορηγοῦσι καὶ σήμερον τὰ ὁποῖα ἐχορήγουν πάντοτε χαρίσματα. Συχνὰ οἱ τόποι γίνονται λάφυρον εἰς τοὺς κατακτητάς, καὶ τὰ καταστήματά των μεταβάλλονται, ἢ ἀνατρέπονται, τέχνη, δόξα, ἐλευθερία, πίπτει, ἀλλ' ἡ φύσις μένει πάντοτε

ὡραία. Ὁ αὐτὸς λαμπρὸς Ἥλιος ὅπου ἔλαμπεν ἐπάνω εἰς τὸν Σωκράτην καὶ Πλάτωνα, εἰς τοὺς Ἥρωας τῆς Σαλαμῖνος, καὶ εἰς τοὺς Ῥήτορας τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἀθηναίων, λάμπει καὶ ἐφ' ὑμᾶς σήμερον μὲ τὴν αὐτὴν λαμπρότητα. Πόσον λοιπὸν χρεωστεῖτε νὰ προσπαθήσετε, ὅσον δύνασθε διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς προτέρας σας δόξης. Νέοι τῆς Ἑλλάδος! πλατὺς ὠκεανὸς χύνεται ἀνάμεσόν μας· ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα φίλοι σας, ἀδελφοί σας. Σᾶς χαιρετοῦμεν ὡς γενεὰν ἐλευθέραν, γενναίαν, καὶ εὐγενικήν. Σᾶς ἀγαπῶμεν καὶ σᾶς σεβόμεθα διὰ τὴν ἀγαθὴν μερίδα, ἣν ἐλάβατε εἰς τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Σᾶς ἀγαπῶμεν διὰ τὴν ἀνάμνησιν τῶν προγόνων σας, καὶ μᾶς εἶσθε προσφιλεῖς, διότι ἑνώθητε μαζύ μας καὶ μὲ κάθε ἠθικὴν καὶ νοερὰν σχέσιν· ὄχι μόνον ἡμεῖς σᾶς διευθύνομεν τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν μὲ τὰ αἰσθήματα τῆς συμπαθείας· εἰς ὁποῖον μέρος οἱ θησαυροὶ τῆς φιλολογίας τῶν Κλασικῶν σας, καὶ ἡ Ἱστορία τῶν νεωτέρων ἀγώνων σας ἔφθασεν, ἐκεῖ εἶναι βαθὺ αἴσθημα πρὸς βοήθειάν σας. Σᾶς παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ μᾶς πιστεύσετε εἰλικρινεῖς εἰς τὰς ὑποσχέσεις μας, ἔχοντες πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, ὅτι οἱ φίλοι σας εἰς Ἀμερικὴν ἵστανται ἐνατενίζοντες εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ δόξαν τῶν Κοσμοβλέπτων καταστημάτων σας μὲ ἀδελφικὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἀνυπομονησίαν.

Ὑπογεγραμμένοι. »

Οἱ φιλόκαλοι καὶ σπουδαῖοι τῶν Ἀθηναίων ἅμα ἀνέγνωσαν τὴν παροῦσαν φιλοφρονητικὴν ἐπιστολήν, ἐνεπνεύσθησαν διακαῶν αἰσθημάτων. Καὶ ἡμεῖς ὁρμήσαντες εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων μας, ἀπαντήσαμεν οὕτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος, ὡς δι' ἐφημερίδος ἀνέγνομεν τὴν ἐκείνων ἐπιστολήν.

Ἀπάντησις Ἀθηναίων.

« Μὲ ἀνέκφραστον χαρὰν νέοι τῆς ἐνδόξου Ἀμερικῆς! ἀνέγνωμεν εἰς τὰς ἐφημερίδας τὴν πρὸς τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος ἐπιστολὴν τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς Βάζικτων.

» Φιλέλληνες νέοι τῆς Ἀμερικῆς! τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὅπερ

δὲν ἀφίνει ὑπερβολὴν εὐγενικῶν αἰσθημάτων, καὶ ἀγωγῆς ἐλευθέρας, μᾶς κατέφλεξε τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἀναμνήσεως τῶν προπατορικῶν ἀρετῶν, διὰ τῶν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαίνων ἕνεκα τῶν ὑπὲρ Ἐλευθερίας ἀγώνων μας, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα ἀδελφικῆς προτροπῆς εἰς ἀνάκτησιν τῆς παλαιᾶς ἡμῶν ἐκείνης εὐκλείας.

» Νέοι τῆς φίλης ἡμῶν Ἀμερικῆς! ἂν τὸ εἰρημένον γράμμα ἀποτείνεται γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἐπειδὴ ὅμως ἀποβλέπει τὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὴν λαμπρὰν τύχην τοῦ τόπου μας, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς καὶ πρὶν συμβουλευθῶμεν τοὺς λοιποὺς τῆς Ἑλλάδος νέους, δὲν δυνάμεθα νὰ κρατήσωμεν τὴν προθυμίαν μας εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς εὐγνωμοσύνης μας καὶ εἰς τὴν δεῖξιν τῶν αἰσθημάτων μας. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἡμεῖς (ἂς μᾶς συγχωρηθῇ τὸ μικρὸν τοῦτο, ἀλλ' ἀληθὲς καύχημα) μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων δεινῶν τῆς Ἐπαναστάσεώς μας, μεταξὺ τῶν τρομερῶν τοῦ Ἄρεως ἡμερῶν δὲν ἀμελήσαμεν τῆς νεολαίας τὸν φωτισμόν· ἐπεριποιήθημεν τὰς Μούσας, ὅσον τὸ δυναντόν· καὶ Σχολεῖα ἀλληλοδιδακτικὰ κατεστήσαμεν, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ὁμοίως, μεθ' ὧν καὶ διδασκάλους τῆς Γαλλικῆς, Ἰταλικῆς, καὶ Ἀγγλικῆς εἴχομεν γλώσσης. Συγχρόνως καὶ τὴν Φιλόμουσον ἀνεγείραμεν Ἑταιρείαν, γνωστὴν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, πάντα λίθον κινοῦντες εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας ἡμῶν, καθ' ὅσον μᾶς ἐσυγχώρουν αἱ καικαὶ περιστάσεις. Περὶ ὧν ἱκανῶς εἴρηται εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ Ἔθνους, καὶ ἄλλοι περὶ τούτων εἰς ἄλλας ἐφημερίδας ὡμίλησαν. Ἤδη δὲ ἐπανελθόντες προπέρυσιν εἰς τὴν γεννησαμένην ἡμᾶς, εὑρίσκομεν τὴν φιλανθρωπίαν τῶν φιλελλήνων Ἀμερικανῶν, νὰ ὑποδέχεται μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας τὴν τεθλιμμένην καὶ πολυπαθῆ νεολαίαν μας θηλυκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ γένους εἰς καταστήματα παιδαγωγικά, συντηρητικὰ ψυχῆς τε καὶ σώματος.

» Καὶ ἐν τοσούτῳ αἱ ἐπόμεναι μετὰ σπουδῆς προσπαθήσεις τῶν φιλανθρώπων συμπολιτῶν σας εἰς σύστασιν καὶ ἄλλων λαμπροτέρων καταστημάτων εἰς ἡμετέραν ὠφέλειαν, μᾶς ἐγέμισαν χαρᾶς δακρύων, καὶ μᾶς ἐκίνησαν συγχρόνως ν' ἀναπέμψωμεν εἰς τὸν Ὕψιστον ἐγκαρδίους εὐχαριστήσεις ἡνωμένας μὲ

τὰς κατανυκτικὰς εὐχάς μας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων εὐεργετῶν, ὅ ἐστι τῶν εὐεργετῶν πάσης Ἑλλάδος. Ὥστε ἡ εὐγνωμοσύνη ἡμῶν διὰ τὰ πρὸς ἡμᾶς ἐν καιρῷ ἄπειρα ἀγαθὰ τῆς πατρίδος σας Φιλέλληνες Νέοι τῆς Ἀμερικῆς, εἶνε ἄπειρος! καὶ θέλει εἶνε ἀθάνατος καὶ ἀνεξάλειπτος εἰς τοὺς αἰῶνας.!

» Πεπεισμένοι δὲ ὅτι θέλετε ἔχῃ πάντοτε τοὺς Ἀθηναίους εὐγνώμονας καὶ προθύμους ἐκτελεστὰς τῶν πρὸς ἡμᾶς ὑμετέρων διαταγῶν, καταδεχθῆτε νὰ ἐγχαράξητε μέσα εἰς τὰς ψυχάς σας τὰς βαθείας ὑποχρεώσεις μας τεκμήριον τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης σας.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Φεβρουαρίου 1832».

Ἐν τούτοις αἱ δύο φιλελληνικαὶ Ἑταιρεῖαι κατὰ τὰς ἡνωμένας Ἐπαρχίας τῆς Ἀμερικῆς, ἄσχετοι μὲν πρὸς ἀλλήλας, τὸν αὐτὸν δὲ ἔχουσαι σκοπὸν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸν φωτισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας, χορηγοῦσι τὰ μέσα δαψιλῆ, πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἐπιτρόπους των, οἵτινες ἐσπούδαζον μετὰ ζήλου νὰ ὠφελήσωσι καὶ νὰ μεταδώσωσι τὰ φῶτα καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς παιδείας εἰς τοὺς νέους καὶ νέας τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς ποσῶς νὰ προσκρούσωσιν εἰς τὰ ἰδιαίτερα δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἐπίτροποι δὲ ἀπεσταλμένοι ἦσαν οἱ Ἱερεῖς Ἰω. Ἵλλος μετὰ τῆς σεμνοβίου συζύγου του, Ῥοβερσὼν, καὶ Ἰωνᾶς Κίγκ.

Ἐν τοσούτῳ χρεωττοῦμεν νὰ κηρύξωμεν εἰς τὸν Κόσμον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὀφείλουσι μυρίας εὐγνωμοσύνας πρὸς τοὺς Φιλέλληνας Ἀμερικανοὺς διὰ τὴν ἐν Ἀθήναις σύστασιν τῶν παιδαγωγείων, καθ' ἣν ἐποχὴν ἔλειπον τὰ μέσα τῶν ἐντοπίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η εἰς τὸ προηγούμενον Κεφάλαιον μνημονευθεῖσα Δημογεροντία παύει τῶν ἐργασιῶν της περὶ τὰ τέλη Μαΐου τοῦ 1832. Καὶ γενομένης ἐν Συνελεύσει Ὀχλαγωγίας ἀηδοῦς, διορίζονται ἐκλογεῖς τῶν μελῶν τῆς ἐσομένης Δημογεροντίας. Τὴν δὲ β'

Ιουνίου διορίζεται τριμελὴς δημοτικὴ Ἀρχὴ ἐπὶ προσδιορισμένον χρόνον μηνῶν ἕξ, παραιτηθέντος δὲ τοῦ ἑνὸς μέλους μετὰ ἕνα μῆνα, ἀντικαθίστανται δύο, καὶ γίνεται τετραμελής· ἀλλὰ παραιτοῦνται ὅλοι περὶ τὰς 23 Σεπτεμβρίου, διὰ γενομένας πρὸς αὐτοὺς ὑβρισίας ἀπό τινας τῶν Πολιτῶν.

Κατεπείγουσαι δὲ ὑποθέσεις τῆς Κοινότητος ἀναγκάζουσι τοὺς Πολίτας νὰ διορίσωσι τὴν ἐννάτην Ὀκτωβρίου δωδεκαμελῆ Ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ πράττῃ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Πόλεως εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις μέχρι τῆς πρώτης τοῦ ἐλευσομένου Ἰαννουαρίου. Εἷς δὲ τῶν τυχόντων ἐπρόσθεσε καὶ δέκατον τρίτον, ὅστις ἐφάνη δεκτὸς εἰς τοὺς δώδεκα. Συνελθόντα δὲ τὰ Μέλη ὑποδιαιροῦνται εἰς Τμήματα τέσσαρα ἀνὰ τρεῖς τὰ τρία, καὶ ἀνὰ τέσσαρας τὸ τέταρτον, διὰ νὰ διοικῇ ἀνὰ ἑβδομάδα ἕκαστον Τμῆμα περιοδικῶς, ὅπερ εἰς τὴν ἑβδομάδα του ὠνομάσθη Προεδρεῦον Τμῆμα τῆς Ἐπιτροπῆς· κακῶς· ἀντὶ τοῦ Συνεδριάζον Τμῆμα τῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἰς μεγαλητέρας ὅμως ὑποθέσεις ἀπαιτούσας σκέψεις ἐμβριθεστέρας συνήρχοντο ὅλα τὰ Μέλη, καὶ συνυπεγράφοντο πάντες, ἂν ἐξεδίδετο ἐπίσημον ἔγγραφον. Ὅμως « συνέλαβεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν· » ἐκεῖνοι δὲ οἱ δυνάμενοι παρὰ τῇ Τουρκικῇ ἐξουσίᾳ, εἴτε ἦσαν Μέλη τῆς Δημογεροντίας, εἴτε δὲν ἦσαν, ὠφέλησαν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Τὸ 1832 ἔτος παρήρχοντο ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ μεταξὺ τῶν Πολιτῶν καὶ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἑνὸς μέρους, καὶ ἡ ἀναρχία τοῦ ἄλλου μέρους ἐσυμβίβαζεν ἀμφότερα, καὶ τὰ ἐκράτει εἰς εὐταξίαν. Ἀλλ' ἡ εἰκοστὴ τοῦ Νοεμβρίου ἐγέννησεν ἀπευκταῖον. Ὁ ἐνταῦθα Ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐξουσιαστοῦ τῆς Εὐβοίας ἔκδοτος εἰς τὰ οἰνικὰ πνεύματα, δι' ἑκάστης νυκτὸς ἐγίνετο ὑπὸ μέθην· ἔπασχε δὲ καὶ πλεονεξίαν, διὰ τὸ τελειοῦσθαι αὐτῷ τὰ πράγματα, καὶ εἰς πολλὰ ἐπεβάρυνε τοὺς κατοίκους εἰς τὴν σύναξιν τῶν προσόδων ἐπὶ λόγῳ παλαιᾶς συνηθείας Τουρκικοῦ δικαιώματος.

Ὅθεν εἰς τὴν νύκτα φέρουσαν τὴν 20 τοῦ εἰρημένου μηνὸς ὑποβρύχιος γενόμενος εἰς τὴν μέθην, προσκαλεῖ τὸν παραστάτην τοῦ Συναφίου (συντεχνίας τῶν Ὀψοπώλων Ἀναγνώστην Σχοι-

νᾶν, πρὸς ὃν λέγει. « Διὰ τί δὲν δίδεις τὰ κουκία μου εἰς τοὺς Μπακάλιδες; » τὸν ἀποκρίνεται ἐκεῖνος. « Δὲν τὰ θέλουν, ἐπειδὴ ζητεῖς τιμὴν ἀκριβήν. » Ἐσὺ εἶσαι τὸ ἐμπόδιον, προσθέτων, ἀδράζει μαινόμενος τὸν Βαλτᾶν (Πέλεκυν) καὶ τὸν κτυπᾷ δεκαοκτώ, ὥστε ἐγένετο ἡμιθανὴς ὁ δυστυχὴς Σχοινᾶς. Μετὰ τοῦτο τὸν ρίπτει εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅθεν ἀναλαβόμενος παρὰ τῶν οἰκείων φέρεται εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔνθα τελευτᾷ περὶ τὸ δεῖλυ τῆς ἡμέρας. Οἱ Ἀθηναῖοι μικροὶ μεγάλοι ἐπανίστανται κατὰ τοῦ τολμήσαντος τὸν φόνον, καὶ ἀναφερόμενοι εἰς τοὺς ἐνταῦθα Προξένους Ρωσσίας καὶ Γαλλίας, τὸν βιάζουσι ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὅπερ ἐγένετο, μὴ δυνάμενος νὰ διαμένῃ τοῦ λοιποῦ διὰ τὰς καθ' αὐτοῦ περιφρονήσεις καὶ ὕβρεις τῶν τυχόντων. Ὁ δὲ νεκρὸς ἐνταφιάζεται μὲ ὅλην τὴν ἐνδεχομένην πομπὴν τοῦ λαοῦ, ἥτις ἦτον μία ἀπὸ τὰς σπανίας. κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἡ ὀχλαγωγία ἐτάραξεν.

Ὁ φονεὺς δὲ νήφων γενόμενος καὶ αἰσθανθεὶς τὸ δεινὸν τῆς πράξεώς του, μετενόησε πικρῶς, καὶ ἐφοβήθη μεγάλως. Ὅθεν διὰ νὰ διαφύγῃ τὴν δίκην, ἐπρόσφερεν εἰς τὴν χήραν καὶ ὀρφανὰ τοῦ φονευθέντος κριθάρι κοιλὰ 1250· ὄχι ὅμως ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ βιασμένος.

Κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος συνέβησαν πολλαὶ καταχρήσεις εἰς τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ὥστε ὁ Διοικητὴς Τοῦρκος λαβὼν τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Κοινότητος τῆς Πόλεως, καὶ παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτη ἀποκεφαλίζει δύο, καὶ συλλαμβάνει τέσταρας εἰς τὸ χωρίον Ἀμαρύσιον. Ὄχι ὀλίγας καταχρήσεις ἔπραττον καὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Διοικητοῦ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀναρχίαν.

Σημειούσθω, ὅτι ὁ εἰρημένος Βάσσος μετῴκησε πανοικὶ εἰς Μαινίδιον μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Καποδιστριακῶν, τοῦ ὁποίου οἱ Στρατιῶται δὲν ἔλειπον τοῦ νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς Ἀθηναίους, μετερχόμενοι τὴν λῃστείαν. Τινὲς δὲ ἐφόνευσαν καὶ ἕνα χωρικὸν πάντῃ ἀθῶον, κάτοικον τοῦ χωρίου Κουβαρᾶ (α) κα-

(α) Ἐνταῦθα ἦν ὁ δῆμος Κυρτιάδαι τῶν παλαιῶν, καθ' ἣν ἔχομεν πεποίθησιν ἐξ ἀνασκαφῆς τυχαίας γενομένης τῷ ἔτει 1809, ἔνθα εὑρέθη λίθος τεθλασμένος, ἔχων γράμματα Κ υ ρ τ ι.

λούμενον Κώνστα Παππᾶ. Χάρις εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν! ὅτι ἡ Ἀττικὴ δὲν ἐδοκίμασε τὰ κακὰ, ἅπερ ἔπαθεν ἡ λοιπὴ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους στρατιώτας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς πολυαρχίας, ἢ ὅπως ἄλλως τις ἤθελεν ὀνομάσῃ.

Τέλος πάντων φθάνει ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἦλθεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ λαὸς συνέρχονται τὴν 25 Ἰαννουαρίου 1833 εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ ἅγιος Γεώργιος Καρύκης, (6) ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἀναβαίνει περὶ τοὺς 500, καὶ δημηγορίας γενομένης τινῶν ἀτόμων, ἐσυμφώνησαν, ἀφοῦ ὡρκώθησαν, νὰ καταστήσωσι πρῶτον προσωρινὴν Δημογεροντίαν, καὶ ἔπειτα νὰ ἐκλέξωσι τὴν Πρεσβείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ φέρῃ τὰ σεβάσματα τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων συμβαίνει διχόνοια, ὥστε ἀναχωροῦσιν οἱ πλείονες· οἱ δ' ἐπιμείναντες 153 τὸν ἀριθμὸν ἐκλέγουσι διὰ ψήφων τρεῖς εὐυπολήπτους Πολίτας Δημογέροντας, Μ. Τυρναβίτην, Σ. Πατούσαν, καὶ Σταῦρον Βλάχον. Ἑπομένως διωρίσθη ἡ Πρεσβεία ἐπταμελὴς, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολήν της.

Τὴν δευτέραν Φεβρουαρίου γίνεται αὐτοσχέδιος δοξολογία εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θησέως, ἔνθα ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον πάντων τὸ πρῶτον διάγγελμα τῆς Α. Μεγαλειότητος τῆς 25 Ἰαννουαρίου· ὡμίλησε δὲ καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ἀττικῆς κατὰ τὴν συνήθειάν του.

Κατὰ τὴν πρώτην δὲ Μαρτίου φθάνει εἰς Ἀθήνας ὁ Πρέσβυς τῆς βασιλείας, διωρισμένος εἰς τὴν παραλαβὴν τῶν ὑπὸ Τουρκικὴν ἐξουσίαν Φρουρίων, Ἰάκωβος Ῥίζος. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἓν Σῶμα Τούρκων περὶ τοὺς ἑκατὸν ἀναχωροῦσιν εἰς Εὔβοιαν πρὸς τὸν Πασσᾶν Ὀμέρη.

---

(6) Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐκτίσθη ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Α'. καὶ ὁ κτίτωρ αὐτῆς ἐκαλεῖτο Καρύκης, εἷς ἐκ τῶν ὀνομαστῶν τῆς Κωνσαντινουπόλεως, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς δὲν ἦτον ἐκ τῶν εὐνοουμένων τοῦ Αὐτοκράτορος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς Ἀλεξιάδος τῆς Ἄννης Κομνηνῆς. Ἡ οἰκογένεια τούτου τοῦ Καρύκη σώζεται μέχρι σήμερον ἐν Καρυταίνῃ τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δεινοὶ ὀνοματοθέται τῶν ἀγυιῶν τῆς Πόλεώς μας ἀνέγραψαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἐκκλησίας « Καρύτζη », καίτοι καυχόμενοι ἐπὶ Ἀρχαιολογίᾳ, καὶ Τίτλον Καθηγητοῦ φέροντες.

Συγχρόνως ἦλθον καὶ δύο ἀπεσταλμένοι τῆς βασιλείας ὁ μὲν Ἀρχιτέκτων, ὁ δὲ Γεωμέτρης, διὰ νὰ παρατηρήσωσι τὴν θέσιν τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Πειραιῶς, νὰ κάμωσι τὰς περιγραφὰς καὶ καταμετρήσεις, καὶ ὅλα τὰ χρειώδη, τὰ ὁποῖα νὰ τεθῶσιν ὑπ' ὄψιν τῆς βασιλείας, διὰ ν' ἀποφασίσῃ τὴν Καθέδραν τοῦ Βασιλείου.

Ἐπειδὴ ἡ Πόλις εἶχε κατασταθῆ ὅλη ἐρείπιον διὰ τὰ περιστατικὰ τοῦ πολέμου, ἦτον ἐπάναγκες νὰ διαγραφῇ ἐξ ὑπαρχῆς εἰς νέον σχέδιον ὁ σχηματισμὸς αὐτὸς πρὸς τὸ καταλληλότερον τῆς θέσεως μέρος· καὶ ἕνεκα τούτου οἱ Ἀρχιτέκτονες Σκκαουβὲρ καὶ Κλεάνθης ἐπεχείρησαν οἱ πρῶτοι τὸ ἔργον τῆς σχεδιάσεως. Ἐπομένως ὁ βασιλικὸς τῆς Παυαρίας Ἀρχιτέκτων Κλαὶνς μετερρύθμισε παραλλάξας τὸ σχέδιον· καὶ τέλος ἡ Πόλις ἀνῳκοδομήθη μὲ κακόμορφον και ἄχαριν σχηματισμόν.

Ἡ εἰκοστὴ τοῦ Μαρτίου ὑπῆρξε χαρμόσυνος διὰ τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλικῆς Φρουρᾶς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν ὅλοι σχεδὸν οἱ Πολῖται, τὸ Ἱερατεῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων. Οἱ λόφοι καὶ τὰ ὑψώματα ἦσαν γεμάτα ἀπὸ ἀνθρώπους ἐκφωνοῦντας τὸ « *Ζήτω ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος* »· ἡ Φρουρὰ εἰσέρχεται διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ τῆς Ἐλευσῖνος, καὶ ὡδηγήθη εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θησέως, ὅπου τὸ Ἱερατεῖον ἐπρόσφερε τὰς ἀνευφημήσεις ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, καὶ ἀνεφώνησαν οἱ βασιλικοὶ « *Ζήτω ἡ Ἑλλάς! Ζήτω ὁ Βασιλεύς!* » Εἶτα δὲ διαλυθείσης τῆς ὁμηγύρεως, οἱ ἐπὶ τῶν καταλυμάτων ὡδήγησαν ἑκάστους εἰς ἴδια καταλύματα.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος διώρισε προσωρινὸν Διοικητὴν τῆς Ἀττικῆς τὸν Κωνσταντῖνον Μάνον, Ὑγειονόμον δὲ τὸν Ἄγγελον Γέροντα, ὅστις ἐνήργει καὶ τὰ χρέη τοῦ Λιμενάρχου. Ἀστυνόμον δὲ Παντελῆ Βασιλείου Ὑδραῖον. Διατρίψας δὲ ὀλίγας ἀναχωρεῖ ἐπὶ Εὔβοιαν, ἔνθα γενομένης συνδιαλέξεως τῶν ἀντιπρέσβεων τῶν συμμάχων Δυνάμεων μετὰ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Σουλτάνου, παραλαμβάνει τὸ Φρούριον· καὶ συγχρόνως ἐκεῖθεν πέμπονται γράμματα πρὸς τοὺς ἐδῶ περὶ τῆς παραδόσεως τῆς Ἀκροπόλεως. Καὶ τῇ 31 Μαρτίου τὴν μεγάλην Παρασκευὴν ἀναχωρεῖ ἡ Τουρκικὴ φρουρὰ ἀπὸ τὴν Ἀκρόπο-

20

λιν, ἀφοῦ ὁ λαὸς καὶ ἡ βασιλικὴ φρουρὰ εἰσῆλθον μὲ τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, τὴν ὁποίαν ἔφερον στρατιωτικοὶ Ἀθηναῖοι, συνωδευμένην ἀπὸ ὅλον τὸ Ἱερατεῖον, προπορευομένου τοῦ Ἀρχιερέως ἐν τελετῇ, ἀπονεμομένης εἰς τὸν Ὕψιστον τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας. Διαλυθέντος τοῦ πλήθους, οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Φρουρᾶς, ἡ τοπικὴ Διοίκησις, οἱ πρόκριτοι τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ οἱ παρευρεθέντες Πρόξενοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐκάθησαν εἰς δεῖπνον εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ εἰς χαρὰν τῆς Πατρίδος· ἣν διαφυλάττοι ἡ θεία Δύναμις ἐλευθέραν καὶ ἀκαταμάχητον εἰς αἰῶνας αἰώνων.

Τοῖς ἀπογόνοις τῶν νῦν Ἑλλήνων τὸ χαίρειν.

Οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐλεύθεροι ὄντες καὶ ἐλευθέραν ἔχοντες Πατρίδα, ἔλεγον «οὐδὲν γλύκιον γῆς Πατρίδος». Οἱ δὲ δοῦλοι καὶ δεδουλωμένης Πατρίδος γεννήματα, εἶπον ἀπὸ καρδίας «οὐδὲν γλύκιον τῆς Ἐλευθερίας». Τὰ δύο ταῦτα μεγάλα αἰσθήματα ἔχοντες οἱ Ἕλληνες τῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τὴν στέρησιν τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ἐλευθερίας, ἐρρίφθησαν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ νὰ συντρίψωσι τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ ν' ἀποκαταστήσωσι πάλιν τὴν Πατρίδα ἐλευθέραν. Καὶ ἰδοὺ παρέδωκαν πρὸς ὑμᾶς τὴν Ἐλευθερίαν ἐξαγορασμένην μὲ δώδεκα ἐτῶν ἀδιάκοπον κακοπάθειαν, μὲ συμφορὰς πικροτάτας, παλαίσαντες μ' ὅλα τὰ ἐναντία στοιχεῖα, τὴν γυμνότητα, τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὰς θλίψεις, τοὺς πόνους, τοὺς θανατηροὺς ἱδρῶτας, τὰς καταστροφὰς καὶ τὰς ἐρημώσεις, τὰς αἰχμαλωσίας, τὰς χύσεις αἱμάτων, σχηματίζοντες σωροὺς νεκρῶν πεσόντων εἰς τὸν ἀγῶνα.

Εἶσθε εὐδαίμονες καὶ τρισευδαίμονες οἱ εὑρόντες ἕρμαιον τὴν Ἐλευθερίαν· χαίρετε καὶ εὐγνωμονεῖτε τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς ἀνεκτιμήτου ἐλευθερίας. Ἀποτελειώσατε ὑμεῖς ὅ,τι οἱ πατέρες ὑμῶν κατέλιπον ἡμιτελές, διὰ τὰς ἐκνευρωθείσας δυνάμεις των, διὰ τὰς ἐλλείψεις τῶν μέσων. Πρὸ πάντων εὐγνωμοσύνης ἕνεκα, ἀνεγείρατε ἀνδριάντας α´) τῶν τριῶν μεγάλων Ἡγεμόνων εὐεργετῶν· β´) τοῦ Λουδοβίκου βασιλέως Βαβαρίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Κάνιγκος, καὶ τοῦ Στολάρχου Ἀμιλτῶνος, διὰ τὸν ἀκραιφνῆ ζῆλον καὶ

τὰς μεγάλας των προσπαθήσεις ὑπὲρ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλλήνων· γ΄) τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Μάνης Πέτρου Μαυρομιχάλη, τοῦ Στολοκτήμονος Λαζάρου Κουντουριώτου, καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Ἀθανασίου Διάκου. Διότι ἡ μὲν Πελοπόννησος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἴπῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν Πρωταγωνιστῶν της περὶ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη ὅ,τι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἀποστόλων του περὶ τοῦ Πέτρου Σίμωνος, «ἐπὶ τῇ Πέτρᾳ ταύτῃ ᾠκοδόμησα τὴν Ἐλευθερίαν». Αἱ δὲ Ναυτικαὶ Νῆσοι δύνανται νὰ εἴπωσι δικαιωματικῶς περὶ τοῦ Κουντουριώτου, ὅτι οὔτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς ὑφίσταται, οὔτε ἄνευ Κουντουριώτου ναυτικαὶ τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις ἐδύναντο νὰ ὑπάρξωσιν. Ὡσαύτως καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καυχᾶται ὅτι, ἂν ὁ Διάκος ἀρχηγὸς πεντακοσίων Ἐκλεκτῶν Παληκαρίων δὲν ὕψωνε πρῶτος εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἠθέλαμεν ἔχῃ τοὺς ἀναδειχθέντας ἀκολούθως μεγάλους στρατηγοὺς τῆς Ἑλλάδος, τοὺς καταπολεμήσαντας τὰ πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐν τούτοις ἐνθυμηθῆτε ν' ἀποτρίψητε ἀπὸ προσώπου ὑμῶν τὸ προπατορικὸν στίγμα τῆς δουλείας, ὅπερ ἐνεχάραξεν εἰς ὅλα τῆς Εὐρώπης τὰ ἔθνη ἡ παλαιὰ Ῥώμη, καὶ φέρουσι μέχρι σήμερον τὸ στίγμα, ἢ χάραγμα, ἅπαντα αὐτὰ τὰ Ἔθνη μικρά, μεγάλα, ἐλεύθερα, δοῦλα, πλούσια, πτωχά, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως (κεφ. ΙΓ΄. ιϐ). Εἶνε δὲ τοῦτο οἱ δώδεκα μῆνες τοῦ ἔτους. Ἕως πότε θὰ κρατῶσι δεδεμένους τοὺς Ἕλληνας ὁ Ἰούνιος, Ἰούλιος, καὶ Αὔγουστος, οἱ Ῥωμαῖοι; Ὀνομάσατε Ἑλληνιστὶ τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ ἔτους, οὐχὶ ὅμως κατὰ τὸ παλαιόν· διότι ἕκαστος τῶν ἀρχαίων μηνῶν ὠνομάσθη ἐξ ἰδίας περιστάσεως καὶ ἰδίας ἀφορμῆς, αἵτινες δὲν ὑπάρχουσι πλέον εἰς ἡμᾶς. Ὀνομάσατέ τους ἐκ τῶν χρονικῶν ἐποχῶν. Π. Χ. Τὸν Μάρτιον Ἐαρινὸν διὰ τὸ ἔαρ, τὸν Σεπτέμϐριον Τρυγαῖον διὰ τὸν Τρυγητόν, τὸν Ὀκτώϐριον Δημήτριον διὰ τὴν σπορὰν τῶν δημητριακῶν καρπῶν κτλ.

Πρὸ πάντων καταστήσατε τὴν κέ Μαρτίου ἡμέραν λαμπροτάτην, τριήμερον τοὐλάχιστον ἑορτάζοντες ἑορτήν, ἑορτὴν ἑορτῶν καὶ πανήγυριν πανηγύρεων· διότι ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε ὑψη-

λοτέρα καὶ τῶν Παναθηναίων, καὶ τῶν Ἐλευσινίων, καὶ τῶν Διονυσίων· ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπερτερεῖ καὶ τὰ Ὀλύμπια, καὶ τὰ Ἴσθμια, καὶ ὅλας τῶν Προγόνων τὰς ἑορτάς. Ἀποδώσατε λοιπὸν εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὸ ἀνῆκον μεγαλεῖον, καὶ ἐπιγράψατε τὸν Τίτλον, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ.

Ἐν τούτοις εὐχόμεθα ὑμῖν νὰ ἀναδειχθῆτε ἄξιοι τοῦ μεγάλου δωρήματος τῆς Ἐλευθερίας, καὶ νὰ διαφυλάξετε αὐτὴν εἰς αἰῶνας, ἔχοντες εἰς τὴν μνήμην ἀείποτε τὴν φοβερὰν τοῦ ἀλανθάστου τούτου χρησμοῦ ἀπειλήν. « Τότε δὴ ἔσται ἡ συντέλεια » τῆς Ἐλευθερίας, ὅταν ὁ Οὐρανὸς καταραθῇ τοὺς Ἕλληνας ἵνα » ζητήσωσι Δημοκρατίαν ».

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐπειδὴ σελ. 258 στίχ. 30. Τὸ ἥμισυ τῶν ἀντιτύπων φύλλων ἔχει ὀρθῶς, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐλλιπῶς, διορθοῦται ὁ στίχος· « ὅπου νῦν ἡ ὁδὸς Σωκράτους, σταυρουμένη μὲ τὴν τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἡ οἰκία τῆς Κομίσσης Ἀγγλίδος Ἰάνθης Δίγβη καὶ ἡ τοῦ Βλασοπούλου.

ΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣΑΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΝΤΩΝ.

Ἀγάπιος.
Ἀγγελῆς.
Ἀγγελίδης.
Ἀδαμάκης.
Ἀδάμης.
Ἀδριανός.
Ἀθανάσης.
Αἰβαλιώτης.
Αἴσωπος.
Ἄκαιος.
Ἀλαγιάννης.
Ἀλέξης.
Ἀλεπούς.
Ἀλευροῦχος.
Ἀνατολίτης.
Ἀντάρας,
Ἀντινός.
Ἀτζαμῆς.
Ἀραμπατζῆς.
Ἀρβανιτάκος.
Ἀργύρης.
Ἀργυρός.
Ἀτέσης.
Αὐλωνίτης.
Ἀρσενικός.
Αὐγερινός.
Βάθυς.
Βαϊρακτάρης.
Βάκκος.
Βαλανανᾶς.
Βακογιάννης.
Βαλάμης.
Βαλακάκης.
Βαλμᾶς.
Βάβαρις.
Βανάνας.
Βαρβάρας.
Βάρδης.
Βαρελᾶς.
Βαρυβόμβης.
Βαρῶνος.
Βαρναβιώτης.
Βαρούς.
Βασιλειᾶς.
Βάσσος.
Βαχαλᾶς.
Βεζιανῆς.
Βεϊσαράπης.
Βελεγρῆς.
Βενάρδος.
Βενέτας.
Βενιζέλος.
Βενούς.
Βεκούσης.
Βέλπας.
Βερσῆς.
Βέρτζος.
Βερνέας.
Βηλαρᾶς.
Βισταράκης.
Βίμβος.
Βισβηρίκος.
Βιλδανιώτης.
Βλασαρός.
Βλάχος.
Βλαχάκης.
Βόλπατζας.
Βονοπάρτης.
Βδρσας.
Βοτζαλούς.
Βουγικλῆς.
Βουζίκης.
Βούκρας.
Βουλούκας.
Βουλίκης.
Βουρνάζος.
Βουραΐμης.
Βοῦντρος.
Βρετός.
Βουμβέσης.
Βούσουλας.
Βουδουμιώτης.
Βουτζαρᾶς.
Βρυζάκης.
Βυλιώτης.
Βυρτόλης.
Βυσαράκης.
Βώγκλης.
Βώγκας.
Βώγρης.
Βώϊστας.
Γαλάκης.
Γαρδέλης.
Γαρεφάλης.
Γελαδάκης.
Γενήτης.
Γέροντας.
Γεωργαντᾶς.
Γεώργης.
Γιαγλῆς.
Γιαλίστρας.
Γιαναράπης.
Γιαλούρης.
Γκαστρωμένος.
Γκίζας.
Γκίκας.
Γκικάκης.
Γκινοσιώτης.
Γόλφης.
Γκούκης.
Γουναράκης.
(νῦν Φιλιππίδης.
Γουρδάκης.
Γράφιζας.
Γριπιώτης.
Γροσάρας
Δαβιδᾶς.
Δάβαρις.
Δαλέκκας.
Δανίλης.
Δανούρδης.
Δεδούσης.
Δέκας.
Δελετάρης.
Δεληγιάννης.
Δεμερτζῆς.
Δελβεράκης.
Δέρβος
Διπλάρης.
Δόγαρις.
Δόλκας.
Δοντᾶς.
Δουκουμές.
Δούνης.
Δοῦρος.
Δούσης.

Δρακάκης.	Καμπᾶς.	Κατζοράλης.	Κουντουριώτης.
Δράκαρος.	Κανάρης.	Κεφαλᾶς.	Κουκάκης.
Δραμισιώτης.	Κανατᾶς.	Κεραμιδιώτης.	Κούνουπας.
Δωμοκότης.	Κανέλλος.	Κερατιώτης.	Κουνενές.
Εὐθύμιος.	Κάνος.	Κηρύκος.	Κουρελιᾶς.
Ἔγγελις.	Κανάκης.	Κιμινιάτης.	Κουλουριώτης.
Ἐλμάζης.	Καναριώτης.	Κινάτος.	Κούβελος.
Ζαμανῆκος.	Κανακίδης.	Κιατίπης.	Κουκούπετρος.
Ζαχαρίτζας.	Καντζούρης.	Κλέζος.	Κουκουμάκης.
Ζαχαρίας.	Καπλάνης.	Κλισσαριστός.	Κουμουλέζας.
Ζηάπας.	Καπούλης.	Κοβελάνος.	Κουρτέσης.
Ζῆνος.	Καπουράλλος.	Κόρδας.	Κούρτης.
Ζητουνιάτης.	Καππότας.	Κοπίδης.	Κουτζογιάννης.
Ζῆφος.	Καπαοόζης.	Κοπίκης.	Κούμας.
Ζουμαρίτης.	Καραδήμας.	Κονδύλης.	Κουντουμάδης.
Ζούνης.	Καράβελας.	Κολιάτζος.	Κροντηρᾶς.
Ζωγράφος.	Καραογλάνης.	Κορομηλᾶς.	Κοπουτζημάδης
Ζώης.	Καραθανάσης.	Κόσκορος.	Κόκκαλις.
Θαμβῆσκος,	Καράλλος.	Κολιαλῆς.	Κροκιδᾶς.
Θεοδωρῆς.	Καραγιάννης.	Κορφίτης.	Κροκάτος.
Θεοδόσης.	Καρίδης.	Κωκώνας.	Κτενᾶς.
Θερμιώτης.	Καρόρης.	Κοκώσης.	Κυμβέζης.
Θηβαῖος.	Καραμαλλῆς.	Κιαμπρὲς.	Κυριακός.
Θιάσπρας.	Καραβάνας.	Κολοβός.	Κυκλίδης.
Καβαλάρης.	Κάρης.	Κολοράκος.	Κυβισιώτης.
Καγγελέρης.	Καρακατζάνης.	Κολοτζῆνος.	Κύρτης.
Καζαντζῆς.	Καραβέλας.	Κόκκινος.	Κωλοκέντης.
Καισάρης.	Κάρλος.	Κοκκοδίνης.	Κωνστῆς.
Κανατᾶς.	Καρούμπας.	Κορδατζῆς.	Κωνςατιλάκης.
Κακούρης.	Καρταλᾶς.	Κοντός.	Κωντζᾶς.
Καλαμπόκης.	Κασκανδάμης.	Κοτσωρός.	Κῶτζος.
Καλαντζῆς.	Κασίδης.	Κοντομανόλης.	Λαβουτιστής.
Κάλκος.	Κάσταγλις.	Κότωρος.	Λαγάνας.
Καλλιφρονᾶς.	Κασταλιᾶς.	Κοροπιώτης.	Λαγάνης.
Καλλιπολίτης.	Κατζανδρῆς.	Κοσμᾶς.	Λαγός.
Καλλιαδάμης.	Κατζαντώνης.	Κοφινᾶς.	Λαλᾶς.
Καλιοντζῆς.	Κατζίκας.	Κουβαριώτης.	Λαμπήρης.
Καλούδης.	Κάτζικας.	Κουλικούρδης.	Λάργκας.
Καλογερᾶς.	Καφαντάρης.	Κούτουφας.	Λαρδῆς.
Καλόγερος.	Καψίλης.	Κούρης.	Λάσσος.
Καλογρίκης.	Καψοράχης.	Κουσουρῆς.	Λαλαούνης

Λεβῆς.
Λεβαδίτης.
Λέβας.
Λεβέντης.
Λέκκας.
Λελούδης.
Λεώνης.
Ληστής.
Λιανοσταφίδας.
Λιούλης.
Λιούμης.
Λιάσκος.
Λειώσης.
Λιβανᾶς.
Λιβέρης.
Λιάσκας.
Λούης.
Λουκατζῆκος.
Λούντρας.
Μάγειρας.
Μαγκύρης.
Μαδαρός.
Μαζιώτης.
Μακρῆς.
Μαμούνης.
Μανδραβίλης.
Μαντάδης.
Μανόλης.
Μανούσης.
Μανταδάκης.
Μαραθωνίτης.
Μάρκος.
Μαρκουράκης.
Μανδρᾶς.
Μαρμαροτούρης.
Μαρούλης.
Μαρούγκας.
Μαρουλάκης.
Μαρμαρᾶς.
Μωλῆς.
Μασούρης.
Ματουκᾶς.
Μαργέτης.
Μαρίνης.
Μαρκοπουλιώτης
Μαυράκης.
Μαντζάκος.
Μαντζάρης.
Μαυρομάτης.
Μάστης.
Μαχαιρᾶς.
Μβάτης.
Μεγαρίτης.
Μεθενίτης.
Μελές.
Μένεγος.
Μενιδιάτης.
Μερτρούδ.
Μερτζάνης.
Μεταξᾶς.
Μῆτζος.
Μισαραλιώτης.
Μισερέτουλος.
Μιστήρης.
Μιτυλιναῖος.
Μιχελῆς.
Μονοτόβολος.
Μονοβρέκας.
Μόσχας.
Μόσχος.
Μποτζῆσκος.
Μοστρούς.
Μούμουζας.
Μπογιατζάρας.
Μπρακιώτης.
Μπινζάρης.
Μουστάκας.
Μουρίκης.
Μυρτίκαλις.
Μωραΐτης.
Νάκος.
Νάστης.
Νάστος.
Νεζάνιος.
Νίκας.
Νεροῦτζος.
Ξάνθης.
Ξενάκης.
Ξεροτάγαρος.
Ξυληγόνας.
Παγκῆς.
Παγώνης.
Παλαιολόγος.
Πάλλης.
Παλούκης.
Πάνος.
Παναγιωτάκης.
Πανταζῆς.
Παππαμάρκος.
Παππαγιάννης.
Παππαγκλέζος.
Παππαστάμος.
Παππαδάκης.
Πατούσας.
Παππούς.
Πασσαλῆς.
Πάσσος.
Παπούρας.
Παράσχος.
Πασχάλης.
Παρδάλης.
Παραθύρας.
Πασπαλιάρης.
Παυλίδης.
Πειρασμός.
Πέππας.
Πέρβας.
Περούς.
Πετράκης.
Πέτρος.
Περδελῆς.
Πετροθεοδωρῆς.
Πετροῦτζος.
Πεφάνης.
Πηγαδίτης.
Πικρός.
Πιττάκης.
Πιτζούνης.
Πιτσούρης.
Πολίτης.
Πολιτάκης.
Ποριώτης.
Ποῦλος.
Πουλημένος.
Πιτάρης.
Πονηρός.
Πρέντζας.
Πρέπας.
Πρέσης.
Πρεβάζης.
Προβατάρης.
Πυρῆς.
Πυρσῆς.
Ραπτόπουλος.
Ρέντας.
Ρέτζας.
Ρήγας.
Ρούλιας.
Ρουμπέσης.
Ροῦσσος.
Ρουσάκης.
Ροῦτος.
Ρούφας.
Ρύστος.
Ρώζης.
Ρωμανός.
Σαββατικνός.
Σαΐνης.
Σαΐτας.
Σαμαρᾶς.
Σαμαρτζῆς.
Σαντοριναῖος.
Σαλίγκαρος.
Σαράντης.

Σαρῆς.
Σαλιμένης.
Σαλωνίτης·
Σακκελάρης.
Σαρδελᾶς.
Σαρκουδῆνος.
Σαχανᾶς.
Σεΐζης.
Σεραφίμης.
Σερετης.
Σιέγκος.
Σκαπέσος.
Σκαρβούλης.
Σκαρδιάκος.
Σκαβάντζας.
Σκιαδᾶς.
Σκουζές.
Σκορδαρᾶς.
Σκλέπας.
Σκουπέρης.
Σκουρῆς.
Σκοτίδης.
Σουλιώτης.
Σουρμελῆς.
Σούγκρας.
Σωφρῆς.
Σπαντίδος.
Σπαντῆς.
Σπανός·
Σπηλαιώτης.
Σμυρλῆς.
Στάθης.

Στέκας,
Στέφος.
Στέφας.
Στέρβος.
Στιμόλας.
Στίνης.
Στήρης.
Στρέφης·
Στράγκας.
Σταμέλος·
Στουραΐτης.
Σταυριανός.
Συκουρῆς.
Συριάρης.
Σύρμος·
Σφίνας.
Σχοινᾶς.
Σφαλτός.
Ταβάνης.
Τάγκος.
Τακλαρᾶς.
Τακλαγιάννης.
Ταραμένος.
Τέγκλερις.
Τζάγκρης.
Τζάκωνας.
Τζαμπάζης.
Τζίγκας.
Τζίντζηκας.
Τζιτζιμβάκος.
Τζικμεδάνης.
Τζίμπης.

Τζίγκρης.
Τζίντζιφος.
Τζιώτης.
Τζοῦτζος.
Τζούσης.
Τζούτης.
Τζοπανάκης.
Τζοκαντᾶς.
Τομαρᾶς.
Τοτώμης.
Τουτουντζῆς.
Τουφεκτζῆς.
Τουλοῦμος.
Τούντας.
Τομπρωτῆς.
Τομῆς.
Τζουτζούρης.
Τζώκλης.
Τρακάδας.
Τρέκας.
Τρικκαλιώτης.
Τρίμης.
Τριανταφύλλης.
Τρικκαλιανός.
Τρούγκας.
Τυρναβίτης.
Τυροποῦλος.
Τζωέρης.
Φαμελιάρης.
Φιλιππῆς.
Φραντζέσκος.
Φρεούζης.

Φουρτούνας.
Φουντικλῆς.
Φύσας.
Φυρῆγος.
Φύτιζας.
Φυτζόνης.
Φωκᾶς.
Φώτης.
Φωτόπουλος.
Χαϊδεμένος.
Χαϊμαντᾶς.
Χαλκοκονδύλης.
Χαρίτος.
Χαρβούρης.
Χασιώτης.
Χατζηπαναγιώτης.
Χέλμης.
Χελιδώνης.
Χελιώτης.
Χιώτης.
Χονδρός.
Χορευταρᾶς.
Χοϊμβός.
Χρόνης.
Χρυσοχός.
Χρυσομάλης.
Χωματιανός.
Χώρβαλις.
Ψαῤῥᾶς.
Ψούφας.
Ψύλλας.

ΟΙ ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Ζ΄. ΕΤΟΥΣ.

Ἄγγελος Βενιζέλος.
Ἄγ. Κωντζᾶς.
Ἄγ. Ἀργύρης.
Ἄγ. Νεροῦτζος.
Ἄγ. Βουμβέσης.
Ἄγ. Λιούμης.
Ἀναγνώστης Π. Γεωργαντᾶς.
Ἀν. Ῥουμπέσης.
Ἀν. Βουδουμιώτης.
Ἀν. Πετρακιανός.
Ἀν. Παππᾶ.
Ἀθανάσιος Μουρίκης.
Ἀθ. Ἄγγελος.
Ἀθ. Στουραΐτης.
Ἀθ. Πολιτάκης.
Ἀθ. Βωΐστας.
Ἀθ. Κουτζούρης.
Ἀθ. Μανούσης.
Ἀθ. Κατζάπης.
Ἀνδρέας Κανατᾶς.
Ἀν. Χέλμης.
Ἀνανίας Κερατιώτης.
Ἀνανίας Βάθυς.
Ἀναςάσιος Γ. Ποῦλος.
Ἀν. Κουτζούρης.
Ἀν. Λέκκας.
Ἀν. Σκουρτανιώτης.
Ἀν. Κουλουριώτης.
Ἀν. Βλάχος.
Ἀν. Γιάννη.
Ἀνάργυρος Κοντύλης.
Ἄνθιμος Πετράκης.
Ἀντώνιος Κολοβός.
Ἀ. Σκιαδᾶς.
Ἀ. Κιαμπρές.
Ἀ. Καβαλάρης.
Ἀ. Χρόνης.
Ἀ. Γιαννορούσης.
Ἀ. Ζούνης.
Ἀ. Κουλουριώτης.
Ἀποστόλης Βισβιρῆκος.
Βασίλειος Κοῦκος.
Β. Καντζούρης.
Β. Κοντός.
Β. Σαράντης.
Βενέδικτος Καλαμιώτης.
Γεώργιος Μπάρπανος.
Γ. Σκουζές.
Γ. Μαργέτης.
Γ. Πολίτης.
Γ. Κοντομανώλης.
Γ. Κοσμᾶς.
Γ. Ἄγγελος.
Γ. Κῶττος.
Γ. Σύρμος.
Γ. Δέρβος.
Γ. Κροκιδᾶς.
Γ. Σπηλαιώτης.
Γ. Χώρβαλις.
Γ. Ἀλεποῦς.
Γ. Τζημπάσης.
Γ. Τέγκλερις.
Γ. Καπούλης Ἱερεύς.
Γ. Κουρτέσης.
Γ. Ζῆφος.
Γ. Τρούγκας.
Γ. Διάκος.
Γ. Δ. Γανωντζῆ.
Γ. Βώσνας.
Γ. Μωραΐτης.
Γρηγόριος Πάστρας.
Γ. Πίντζος.
Γ. Καντζούρης.
Γ. Κωντζᾶς.
Γ. Γκλιάτης.
Δανιὴλ Π. Ἀλέξη.
Δῆμος Ῥουμπέσης.
Δ. Κωντζᾶς.
Δ. Βλάχου.
Δ. Δηλβεράκης.
Δημήτριος Μακρῆς.
Δ. Χωϊμβός.
Δ. Κουτζογιάννης.
Δ. Καράβελας.
Δ. Σπαντίδος.
Δ. Διάσκος.
Δ. Κυμβέζης.
Δ. Βεϊζαράπης.
Δ. Καλαμπόκης.
Δ. Δεμερτζῆς.
Δ. Βρετός.
Δ. Ἀρσενικός.
Δ. Κουκουμάκης.
Δ. Ῥούλιας.
Δ. Μισίρης.
Δ. Πρέντζας.
Δ. Λιούμης.
Δ. Κακούρης.
Δ. Κοροβέσης.

Δ. Αὐγερινός.
Δ. Βρύσος.
Δ. Κλυσσάρης.
Δ. Κάτζικας Ἱερεύς.
Δ. Δανούρδης.
Δ. Πρέπας.
Δ. Βουλίκης.
Δ. Βαλτινός.
Δ. Πάλλης.
Δ. Βελεγρῆς.
Δ. Καραγιάννης.
Δ. Κασταλιᾶς.
Δ. Στιμόλας.
Δ. Στέκας.
Δ. Βάρβανος.
Δ. Σκευᾶς Χασιώτης.
Δ. Μπούκρας.
Δ. Χαρβάτας.
Δ. Δέκκας.
Δ. Τρούγκας.
Ἡλίας Χρόνης.
Θεόδωρος Γόλφης.
Θ. Συρβάτης.
Θ. Τρίμης.
Θεοδόσιος Δελούδης.
Θεόφιλος Φ. Γουναράκης.
Θωμᾶς Ἀρσενικός.
Ἰσίδωρος Βεκούσης. Ἱερεύς.
Ἰωάννης Γούμενος.
Ἰ. Κοκκινογίαννος.
Ἰ. Δανίλης.
Ἰ. Μεθενίτης.
Ἰ. Βογιαντζάρας.
Ἰ. Κόκκινος.
Ἰ. Κουρίκαβλας.
Ἰ. Μαρίνης.
Ἰ. Φυρῆγος.
Ἰ. Δοντᾶς.
Ἰ. Ῥουμπέσης.
Ἰ. Κακούρης.
Ἰ. Σαρδελᾶς.
Ἰ. Καρβελᾶς.
Ἰ. Χαϊμαντᾶς.
Ἰ. Σπουργίτης.
Ἰ. Π. Νικολάου.
Ἰ. Π. Πετράκης.
Ἰ. Κουτζουμάδης.
Ἰ. Κουλουριώτης.
Ἰ. Τρούγκας.
Ἰ. Πίνης.
Ἰ. Ζούνης.
Ἰ. Πρίφτης.
Ἰ. Ζῆφος.
Ἰ. Μακρομαρίας.
Ἰ. Στάθης.
Ἰ. Καλλέργης.
Ἰ. Χασιώτης.
Ἰ. Πέπας.
Ἰ. Πρέπας.
Ἰ. Μαυρομάτης.
Ἰ. Ρουμπέσης.
Ἰ. Σαχανᾶς.
Ἰ. Ῥέτζιας.
Ἰ. Δούσης.
Ἰ. Σιέγκος.
Ἰ. Καλλεργιώτης.
Ἰ. Κούκης.
Ἰ. Πίντζος.
Ἰ. Καρναμπάκος
Ἰ. Δήμας.
Ἰ. τζούσης.
Ἰωακεὶμ Ραπιτώσης.
Ἰωαννίκιος Τράσσας.
Καλλίνικος Μοναχός.
Κυριακός Δελετάρης.
Κ. Ἀγάπιος.
Κ. Παπαδήμου.
Κώλιας Βάθυς.
Κόλιας Καρβελᾶς.
Κ. Καπουράλιος.
Κωνσαντῆς Τζίγκρης
Κ. Χασιώτης.
Κ. Σαμαρτζῆς.
Κ. Κροκιδᾶς.
Κ. Βιλιώτης.
Κ. Ληστής.
Κ. Πολιτάκης.
Κ. Καρβελᾶς.
Κ. Μαργέτης.
Κ. Λαγός.
Λάμπρος Κορομηλᾶς.
Λ. Καπουράλλης.
Λ. Τοτώμης.
Λ. Καζαντζῆς.
Λαυρέντιος Ἀδάμης.
Λιβέριος Βουζίκης.
Λουκᾶς Χατζῆς.
Λουκᾶς Ῥούσσας.
Μαρίνης Πέπας.
Μάνθος Κοῦκος.
Μητροφάνης Βούτζης.
Μιχαὴλ Καλαντζῆς.
Μ. Κερατιώτης.
Μ. Καμπέρης.
Μ. Χρήστου.
Μ. Ἰωάννου.
Μ. Γρηπιώτης.
Νικόλαος Σαρῆς.
Ν. Δανίλης.
Ν. Στίνης.
Ν. Σκαπέσος.
Ν. Σαντοριναῖος.
Ν. Καπαρέλης.
Ν. Βρετός.
Ν. Κιατίπης.
Ν. Κρητικός.
Ν. Γκικάκης.
Ν. Π. Σπύρου.
Ν. Ἀλβανίτης.
Ν. Λαμπρυνός.
Ν. Μαρίνης.

Ν. Συρβάτης.
Ν. Γκινοσιώτης.
Ν. Ἀλαγιάννης.
Ν. Καλλιωντζῆς.
Ν. Β. Μαρούλας.
Ν. Τζοέρης.
Ν. Δρύτζας.
Ν. Σακκελάρης.
Ν. Ζαμανίκος.
Ν. Μωραΐτης
Παΐσιος Λέκκας.
Π. Ἱερομόναχος.
Παναγιώ. Τέγκλερις.
Π. Τζούνας.
Π. Ῥούλιας.
Π. Μισήρης.
Π. Τζοπανάκης.
Π. Ἀργύρης.
Π. Δόγαρις.
Π. Καλούδης.
Π. Παλούκης.
Π. Δ. Καλαμπόκης.
Π. Λάγκης.
Π. Φώτης.
Παῦλος Δανούρδης.
Πανούσιος Τούντας.
Παν. Βάκκος.
Παν. Τοτώμης.
Παν. Καλούδης.
Παν. Βουμβέσης.
Πέτρος Δοντᾶς.
Πέτ. Κακούρης.
Πέτ. Παναγιώτης.
Πέτ. Θεοδωρῆς.
Πέτ. Πλειάκος.
Πέτ. Δρ. Στιμόλας.
Προκόπιος Κατζάντιώνης.
Προκ. Τζούσης.
Προκ. Κουρτέσης.
Προκ. Καλαμπόκης.
Σιδέρης Θωμᾶς.
Σ. Λαλαούνης.
Σ. Πάτρας.
Σ. Σαρδελᾶς.
Σ. Τρικκαλιώτης.
Σ. Κατζίκης.
Σ. Φουρτούνας.
Σ. Συρβάτης.
Σ. Μιχελῆς.
Σ. Πρέσης.
Σπυρίδων Βουλούκας.
Σ. Γόλφης.
Σ. Δόγαρις.
Σ. Σιέγκος.
Σ. Κώνστας.
Σ. Ξεροτάγαρος.
Σ. Βαριώτης.
Σ. Μαντζάρης.
Τ. Κούρης.
Σ. Βενάρδος.
Σ. Βελεγρῆς.
Σ. Βέλφας.
Σ. Καφανδάρης.
Σ. Λάμπρου.
Σ. Κωντζᾶς.
Σ. Γαλάκης.
Σ. Γριπιώτης.
Σ. Ληστής.
Σ. Ῥέτζιας.
Σ. Νίκας.
Σ. Κουρτελᾶς.
Στάμος Λιβέρης.
Στ. Κουλουριώτης.
Σταμάτης Χωϊμβόης.
Στ. Βρετός.
Στ. Βύθας.
Στ. Κωντζᾶς.
Στ. Εὐθύμης.
Στ. Μωραΐτης.
Στ. Βώϊστας.
Στ. Δελετάρης.
Στ. Βούκουρης.
Στ. Πρίφτης.
Στ. Γκίκας.
Σταῦρος Κουλουριώτης.
Σταῦρος Καλλιαδάμης.
Σταῦρος Σπανός.
Συμεὼν Ζαχαρίτζας.
Συμ. Πάνος.
Συμ. Τζάκονας.
Συμ. Καζάζης.
Συμ. Κόκκαλις.
Σωτήρης Σαββατιανός.
Σωτ. Καπουράλλιος.
Σωτ. Βουτζαρᾶς.
Σωτ. Ῥουμπέσης.
Σωτ. Αὐλωνίτης.
Σωτ. Μανδρᾶς.
Σωτ. Κάσταγλις.
Σωτ. Ἀθ Δρύτζας.
Σωτ. Λειώσης.
Τριαντάφυλλος Κουκάκης.
Χρῆστος Πάνος.
Χρ. Φιλιππῆς.
Χρ. Δρύτζας.
Χρ. Εὐθύμης.
Χρ. Καλαμπόκης.
Χρ. Βερτζῆκος.
Χρ. Παππαδήμου.
Χρ. Ζώης.

ΟΙ ΠΕΣΟΝΤΕΣ ΕΝ ΤΩ ΦΡΟΥΡΙΩ ΑΘΗΝΑΙΟΙ

ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΚΙΟΥΤΑΧΗ.

Ἀγγελῆς Κουσουρῆς.
Ἀγ. Μανδραβίλης.
Ἀγ. Βλάχος.
Ἀγ. Κούρης.
Ἀγ. Τακλαγιάννης.
Ἀθανάσιος Ἱεροδιάκ. Κολιάτζος.
Ἀθ. Πολιτάκης.
Ἀθ. Σεΐζης.
Ἀθ. Βάκκος.
Ἀθ. Βιλδανιώτης.
Ἀθ. Σύρμος.
Ἀθ. Μενιδιάτης.
Ἀνδρέας Ξάνθης.
Ἀνδρῆκος Δούσης.
Ἀναστάσιος Χασιώτης.
Ἀν. Καναριώτης.
Ἀποστόλης Κοβελάνος.
Ἀναγν. Μάρκου Μαρούσης.
Ἀναστάσιος Διπλάρης.
Ἀνασ. Καλαμπόκης.
Ἀνασ. Κοπίδης.
Ἀν. Ποῦλος.
Ἀν. Καπανδρίτης.
Ἀναγνώστης Μαρκοπολίτης.
Ἀν. Ν. Ζήνου.
Ἀν. Βουμβέσης.
Ἀν. Σίδερης Μωραΐτης.
Ἀνδρῆκος Σκιαδᾶς.
Ἀνδρ. Τζιώτης.
Ἄνθιμος Ἱερομόναχος.
Ἀντώνιος Ἄκακος.
Ἀν. Ἀθ. Φουσαΐτης.
Ἀντ. Τζωλάκος.
Ἀντ. Λιούμης.
Ἀντ. Μεσογείτης.
Ἀντ. Μ. Μαρκοπολίτης.
Ἀποστόλης Παναγιώτης.
Ἀργυρὸς Βουτζαρᾶς.
Ἀργ. Κατσήκας.
Ἀργ. Βαϊρακτάρης.
Ἀργ. Παππαγιάννης.
Βασίλειος Κωλιάκος.
Βασ. Καπανδριώτης.
Βασ. Μεθενίτης.
Βασ. Π. Χαϊμαντᾶς.
Βασ. Τζιτζιμβάκκος.
Γαβριὴλ Ἱερομόναχος.
Γεράσιμος Μοναχός.
Γεώργιος Δούσης.
Γ. Σκυματαριώτης.
Γ. Βουλούκας.
Γ. Χασιώτης.
Γ. Δ. Λέκκας.
Γ. Κ. Λέκκας.
Γ. Δελετάρης.
Γ. Γριπιώτης.
Γ. Βιλδανιώτης.
Γ. Σταυριανοῦ.
Γ. Παντ. Θιάσπρας.
Γ. Τέγκλερις.
Γ. Κολαράκος.
Γ. Κασίδης.
Γ. Θεοδόσης.
Γ. Πεφάνης.
Γ. Κοκκώσης.
Γ. Καρακατζάνης.
Γ. Ζαχαρίας.
Γ. Κτενᾶς.
Γ. Μάγειρας.
Γ. Κούρτης.
Γ. Βάθης.
Γ. Φιλ. Τζιώτης.
Γ. Λάσκος Ἐλευσίνιος.
Γ. Κατσήκας.
Γ. Κούβελος.
Γ. Μαράκης.
Γ. Ἀναστ. Καναριώτης.
Γ. Λούης.
Γ. Βλαχάκης.
Γ. Δεμερτζῆς.
Γ. Βισβιρῆκος.
Γ. Σκουπέρης.
Γ. Τριάθης.
Γ. Καράβελας.
Γ. Πασπαλιάρης.
Γ. Δ. Τέγκλερις.
Γ. Χασιώτης.
Γ. Κουβαριώτης.
Γ. Κουμελέζας.
Γ. Σκαπαρδώνης.
Γ. Καπανδρίτης.

Γ. Κουρίκαβλας.
Δ. Ξενάκης.
Δ. Καζαντζῆς.
Δ. Βιλδανιώτης.
Δ. Τουφεκτζῆς.
Δ. Σαλωνίτης.
Δ. Βούκρας.
Δ. Νάκος.
Δ. Κεραμιώτης.
Δ. Κανάκας.
Δ. Ρούκης.
Δ. Μαρίνης.
Δ. Σαρκουδῖνος.
Δ. Λιούμης.
Δ. Τζιτζιμβάκκος.
Δ. Κοροπιώτης.
Δ. Σαλύγκαρος.
Δ. Καλλιωτζῆς.
Δ. Αδάμης.
Δ. Καρβελᾶς.
Δ. Ἐλευσίνιος.
Δ. Κιαμπρές.
Δ. Γενήτης.
Δ. Τουφεκτζῆς.
Δ. Βελιαντζῆς.
Δ. Ζαμανίκος.
Δ. Πανοῦσος.
Δ. Βόρσας.
Δ. Μενιδιάτης.
Δ. Καρταλᾶς.
Δ. Σακκελάρης.
Δ. Καπανδριώτης.
Δ. Ἀραμπαντζῆς.
Δ. Βαμβακᾶς.
Εὐθύμιος Κτενᾶς.
Εὐθ. Ἱερομόναχος.
Ἐλευθέριος Ῥέντας.
Ἐλευθ. Βελεγρῆς.
Ἠλίας Μανόλης.
Ἠλίας Τεκλαγιάννης.
Θεόδωρος Φωκᾶς.
Θ. Κοτζωρός.
Θ. Γριπαῖος.
Θεοφάνης Π. Βλάχος.
Θωμᾶς. Θηβαῖος.
Ἱερόθεος Π. Δημητρ.
Ἰωάννης Καλλιφρονᾶς.
Ἰ. Φύτυζας.
Ἰ. Καζαντζῆς.
Ἰ. Λάσκας.
Ἰ. Παππαγιάννης.
Ἰ. Λαζάρου Μενιδιάτης.
Ἰ. Δημητρακόπουλος
Ἰ. Στίνης.
Ἰ. Μάστης.
Ἰ. Καλαμιώτης.
Ἰ. Πάλλης.
Ἰ. Ἀργύρης.
Ἰ. Ἐλευθεροῦκος.
Ἰ. Μαραθωνίτης.
Ἰ. Λιάκουρας.
Ἰ.Ποριώτης.
Ἰ. Πυρσῆς.
Ἰ. Δαλέκος.
Ἰ. Γριπαῖος.
Ἰ. Κουκουμάκης.
Ἰ. Ἱερεύς.
Ἰ. Πέτρου Χασιώτης.
Ἰ. Σπαντῆς.
Ἰ. Π. Σακκελάριος.
Ἰ. Μενιδιάτης.
Ἰ. Περσινός.
Ἰ. Τουρκοδῆμος.
Ἰ. Δρίτζας.
Κόλιας Λιούμης.
Κ. Μασούρης.
Κ. Σπαντῖδος.
Κ. Κωντζᾶς.
Κ. Μκυράκης.
Κ. Πταλεύκας.
Κ. Σακκελάρης.
Κ. Κουντουριώτης.
Κ. Θηβαῖος.
Κ. Κουμουλέζας.
Κ. Ταραμαριώτης.
Κωνσταντῖνος Κάρλος
Κ. Περδικάρης.
Κ. Μόσχας.
Κ. Τέγκλερις.
Κ. Κωνστῆς.
Κ. Μισαραλιώτης.
Κ. Καπλάνης.
Κ. Χασιώτης.
Κ. Δούσης.
Κ. Καρακατζάνης.
Κῶτζος Κουβαριώτης
Κ. Χασιώτης.
Κ. Καπανδρίτης.
Κυριακὸς Σκιαδᾶς.
Λάμπρος Κατζίκης.
Λάμ. Ἠλιακόπουλος.
Λάμ. Βλάχος.
Λεονάρδος Καρίδης.
Λ. Γεωργαντᾶς.
Λ. Ἀναγνώστου.
Λ. Λ. Βλάχου.
Λουκᾶς Δραμισιώτης.
Λούκας Σκουρτανιώτης.
Νεροῦτζος Βενιζέλος.
Νέστωρ Κοπίδης.
Νέστωρ Τέττιγας.
Νικόλαος Χαϊμαντᾶς.
Ν. Ἰω. τζιτζιφιᾶς.
Ν. Πέτρου.
Ν. Καλαντζῆς.
Ν. Κουμουλέζας.
Ν. Κουκάκης.
Ν. Πιττάκης.
Ν. Παπούρης.

Ν. Παγώνης.
Ν. Κακούρης.
Ν. Πετροῦτζος.
Ν. Γόλφης.
Ν. Τρίμης.
Ν. Ἀδάμης.
Νικ. Ἱερεύς.
Ν. Κούρης.
Παναγιώτης Τζούνας.
Παν. Ῥούλιας.
Π. Τζαρουχᾶς.
Π. Τζάκωνας.
Π. Μαγκανᾶς.
Π. Σαββατιανός.
Π. Μπίμπος.
Π. Κωνσταλούντρας.
Π. Ἀνδ. Σχοινᾶς.
Π. Χασιώτης.
Π. Σακκελάρης.
Πανούσης Τοτώμης.
Π. Σιέγκος.
Π. Καλούδης.
Π. Κιουρκατιώτης.
Π. Χασιώτης.
Πέτρος Π. Παναγιώτου.
Πέτ. Κωντζᾶς.
Πέτ. Λέκκας.
Πέτ. Δράκαρος.
Πιέρος Ἀραμπαντζῆς
Προκόπιος Σαμαρτζῆ.
Πέτρος λούης.
Σαμουὴλ Ἱερομόναχ.
Σαράντης Σπαντίδος.
Σ. τζίπης.
Σιδέρης Στρέφης.
Σ. Σαρδελᾶς. Ἱερεύς.
Σ. Λιούμης.
Σ. Συργιάρης.
Σπυρίδων Ξεροτάγαρος.
Σ. Ἀθ. Ξεροτάγαρος.
Σπ. Ν. Πετροῦτζος.
Σπ. Βενέτας.
Σπ. Βέκας.
Σπ. Φωκᾶς.
Σπ. Βωϊστάρης
Σπ. Βαρούς.
Σπ. ἀντ. Λιούμης.
Σπ. Κακούρης.
Σπ. Σαλύγκαρος.
Σπ. Παράσχος.
Σπ. Κανάκης.
Σπ. Θηβαῖος.
Σπ. Βάβαρις.
Σπ. Τζιώτης.
Σπ. Κωντζᾶς.
Σπ. Μ. Δανούρδης.
Σπ. Παν. Ξεροτάγαρος.
Σπ. Θιάσπρας.
Σπ. Κουβαριώτης.
Σπ. Τζύγκρης.
Σπ. Ἰω. Μαραθωνίτης.
Στάμος Λάσσος.
Στ. Μακελάρης.
Στ. Ἀν. Θεοδωρῆς.
Στ. Μυρτίκαλις.
Στ. Πάλλης.
Στ. Κωνσταλούντρας
Στ. Ζήνης.
Σταῦρος Βλαχάκης.
Στ. Κουτός.
Στ. Σπαντῖδος.
Στέφανος Καλαμπόκης.
Συμεὼν Τρίμης.
Σωτήρης Θηβαῖος.
Σ. Δανιλῆς.
Σ. Κάσταγλις.
Σ. Λιούμης.
Σ. Βόρσας.
Σ. Τρακάδας.
Τριαντάφυλλος Βλαχάκης.
Φίλιππος Βάβαρις.
Φυλακτὸς Ξεροτάγαρος.
Φυλακτὸς Μανδρᾶς.
Χρῆστος Γ. Μωραΐτης
Χρῆστος Γενήτης.

ΟΙ ΜΗ ΑΘΗΝΑΙΟΙ.

Ἀθανάσιος Μ. Μουσταφιώτης.
Ἀθ. Δραγμαναῖος.
Ἀθ. Ἀσπροποταμίτ.
Ἀθ. Μαμουλαῖος.
Ἀθ. Ἀγραφιώτης.
Ἀθ. Μουταυτζῆς.
Ἀθ. Λάμπρος.
Ἀθ. Φαραὼ Σαλων·
Ἀθ. Μιτυληναῖος.
Ἀθ. Καράλης εὐβοεύς
Ἀναγώστης Σαματαρίτης.
Ἀν. Γεωρ. εὐβοεύς.
Ἀν. Διδωρίκης πενθερὸς τοῦ Γκούρα.
Ἀλέξης Καράθιος·
Ἀνδρ. Καλκαμέντζας
Ἀνδρ. Ἰωάννου Θηβαῖος.
Ἀντώνιος Καπνόριζ.
(Ἀντών. ἀθ. Φαναριώτης.
Ἀντώνιος Σιδέρης.
Ἀντ. δεδούσης.
Ἀντ. Λάμπρου Θηβαῖος.
Ἀντ. Κουτρούλης Εὐβοεύς.
Ἀντ. Τζιρυγώτης.
Ἀν. Καρπούζας.
Ἀν. Βομβιέρης.
Ἀντώνιος Κύπριος.
Ἀναστάσιος Σαλων.
Ἀνασ. Μαρτῖνος.
Ἀποστόλης Ζητουνιώτης.
Ἀποσ. Κατζικογιάν.
Ἀποσ. Βλάχος Καλαρίτης.
Ἀπος. Ἀναστασίου.
Ἀπος. Κορίνθιος.
Ἀπος. Δρακοσπηλ.
Αὐγέρης Κασέλης.
Βασίλειος Βλάσης Ὑδραῖος.
Γεώργιος Μουμτζῆς.
Γ. Κοκκιναῖος.
Γ. Μουσταφιώτης.
Γ. Γερολουκᾶ.
Γ. Καλούσης.
Γ. Ἱερεὺς Σαλων.
Γ. Δραγμαναῖος.
Γ. Λάμπρου Εὐβοεύς.
Γ. Λελούδας Κεφ.
Γ. Βενετζανόπουλος
Γ. Ἰωάν. Πάτμιος.
Γ. Φροντιστής.
Γ. Μαργεντίνης.
Γεροστάμος Θηβαῖος.
Γεροζάχος Σαλωνίτης
Γερομάρκος Σέρασλις
Γερογιάννης Λευκάδ.
Γούλας Ἀγραφιώτης.
Δημήτριος Πρεβεζάνος
Δημ. Καινούριος.
Δήμας Μαυροδήμου.
Δήμ. Γαβριά.
Δημ. Γεροδήμου.
Δημ. Χαλιώτης.
Δημ. Πράπας.
Δημ. Λάγιος Σαλων.
Δημ. Π. Γεωργ. Σαλ.
Δημ. Καλιδιάρης Εὐβοεύς.
Δημ. Βλαχοχωρίτης
Δημ. Γ. Χυλᾶς.
Δημ. Δέδες Εὐβοεύς.
Δημ. Φιλίππου Λεβ.
Δημ. Λάμπρου Σαλων
Ἠλίας Πάνου Σαλων.
Ἠλίας Κατζαρὸς Σαλ.
Θεόδωρος Ἐρρωμένος
Θεόδ. Ἀμπελακιώτ.
Ἰωάν. Γερογιάννης.
Ἰω. Κασνισαῖος.
Ἰω. Ἁγιωργίτης.
Ἰω. Ἀγραφιώτης.
Ἰω. Γραβανιώτης.
Ἰω. Ρεκὲς Θηβαῖος.
Ἰω. Δεληγιάννης.
Ἰω. Δρακοσπηλαιώτης.
Ἰω. Τοπιτζῆς.
Ἰω. Καμήλας Εὐβοεύς.
Ἰω. Σ. Ναύπλης.
Ἰωακεὶμ Ἱερεὺς Κρής.
Ἰωάννης Ἀθανασίου.
Ἰω. Πετρῆς Τζεσμελ.
Ἰω. Ἀντ. Τζακωνίτης
Ἰω. Μιχαὴλ καραγιάννης.
Ἰω. Π. Κουτρουβέλος.
Κοσμᾶς Βυζάντιος.
Κοσμᾶς Κύτζου Βυζ.
Κώνστας Βούλγαρις Σαλωνίτης.
Κωνστάντιος Ἰωάν.
Κων. Ξεροβεδούρης
Κῶτζος Παναγιώτου.
Κῶτζος Δημητρίου.
Κώνστας Πλουμαρίτ.
Κων. Δ. Κρύτζαλις.
Κων. Θερμὸς Λευκάδ.

Κωνς. Χρυσαΐτης.
Κωνς. Ταλαμάγκας.
Κωνς. Κασάπης.
Κωνς. Ἰω. Λεβαδίτης
Κώλιας Δημητρίου.
Λουκᾶς Ἀρετόπουλος
Λεονάρδος Κωνσταντούρης.
Λουκᾶς Ἀρετόπουλος
Μανώλης Αἰνίτης.
Μιχάλης Βλάχος.
Μηνᾶς Γεωργίου.
Μιχαὴλ Καζέπης.
Νικόλαος Κονιτζιώτ.
Ν. Κιαπάτης Θηβαῖος
Ν. Κίτζου Σαλωνίτης
Ν. Καράμαγλις.
Ν. Ζοῦλφος Καρύστιος.
Ν. Θεοδώρου.
Ν. Μακρῆς Κεφαλήν.
Παναγ. Ταλιάρας Σαλ
Παναγ. Σ. Παυλιαίτ.
Παν. Κωτζάνου.
Παν. Δημ. Καρύστιος.
Παν. Μαῦρος Κιδων.
Παν. Καραμυθιώτης.
Παν. Μανιάτης.
Παν. Ζωσίμου Κεφαλ.
Πανοῦτος Κουλκιώτης
Πανοῦτ. Τζούπα Εὐβ.
Πέτρος Δερνικοῦ Σαλ.
Παῦλος Κακολιριανός
Παρασκ. Κωτόπουλος
Προκ. Παλαιολόγος.
Σίμος Κουντάνας.
Σπυρίδων Δεδούσης.
Σπύρος Ἀναστασίου.
Σπυρος Δημητρίου.
Σπ. Ψευδοσπύρος.
Στάθης Ταγαράκης.
Στάθης Δημητρίου.
Στάθης Ραγωβίτης.
Σταῦρος Ἀλβάνης.
Σταῦρος Πλιάτζηκας.
Σωτήριος Στάμου.
Τάσσος Βαΐωνης.
Τριαντάφ. ἀργύρης.
Τριαντάφ. Χρήστου.
Τριαντάφ. τζαβελέκ.
Χρῆστος Πατούλας.
Χρ. Κεραμιδας.
Χρῆς. Θεοδώρου.
Χαραλάμπης. Κεφ.
Ἀναστάσιος Γεωργ.
Ἀνδρέας Ἰωάννου.
Ἀποστόλης Ἰωάννου.
Γεώργιος Πεχλιβάν.
Γεώρ. Τριπολιτζιώτ.
Γεώρ. Βασιλείου.
Γεώρ. Πίνης Κρής.
Δημήτ. Σκιαδᾶς.
Δημ. Παρασκευᾶς.
Ἐμμανουὴλ Σαπαρίδ.
Ἐμμαν. Γεωργίου.
Ἰωάννης Κοκκίνης.
Ἰωάννης Καραγιάν.
Ἰωάννης Κρητικός.
Ἰωάννης Γκαβός.
Κωνσταν. Τόγιας.
Λουκάκης Πατρινός.
Νικόλαος Ἰωάννου.
Ν. Καψοράκης.
Ν. Βασιλίου Κυδωνι.
Ν. Δημητρίου Ὀλύμ.
Ν. Ἰωβάνης.
Ν. Σαλάκας Ἄνδριος.
Παναγιωτης Στέλιος.
Στέργιος Βασιλείου.
Σταῦρος Σταματάκ.
Σωτήρης Γεωργίου.
Χριστόδ. Παρδάλης.

ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ.

Λίτιὲν Κλὼδ Ῥιγὰλ ἐξ Ἀγκτὶ τῆς Γαλλίας· ἀπέθανε τῇ 6. Φεβρουαρίου 1827
Βοαριὼν ἐκ Λεμὲλ τῆς Γαλλίας, τῇ 25 Φεβ.
Γαβριὴλ Ῥεβὰλ Γενουβέζος Ὑπολοχαγὸς τῇ 1 Φεβρουαρ.
Δαρμανιὰκ ἐκ Τούλους τῆς Γαλλ. τῇ 5 Φεβ.
Κλεμὰν ἐκ Συαλῶν τῆς Γαλλ. Λοχαγός· τῇ 26 Μαρτ.
Λουὶ Κλὼδ Ῥαφαὴλ ἐκ Παρισ. τῇ 27. Φεβρ.
Πιὲρ Παρὰ ἐκ Ζουνιὲ τῆς Γαλλ. τῇ 5 Φεβρ.
Ῥιβέρος Μεσιὲλ Φερδινάνδος Ἱσπανὸς Ὑπολογ. τῇ 3 Φεβρουαρ.
Ῥομπὲρ ἐκ Ναυσὶ τῆς Γαλλίας Ταγματ. τῇ 6 Δεκεμ.
Σεραφῖνος Λιμὰρ ἐκ Πέμπλαο Ἱσπανίας.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΗι ΒΙΒΛΩι.

ΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ.

ΚΛΗΡΙΚΟΙ

'Αθηνῶν Μητροπολίτης Νεόφυτος. 5
Θήρας 'Επίσκοπος 'Ιερόθεος · · 1
Κορίνθου 'Αρχιεπίσκοπος 'Ιωνᾶς. 2
Οἰτύλου 'Επίσκοπος Προκόπιος. 1
'Αμβρόσιος Ψιλογαλάνης 'Αρχιμανδρίτης. · · · · · · 1
'Αμφιλόχιος Γαρδέλης 'Ιερομόναχος · · · · · 1
Βαρθολομαῖος 'Ασκάθαρος · · 1
Γεώργιος Παῦλος · · · · · 1
Διονύσιος Χουντουμάδης · · · 1
Δημήτριος Μασούρης · · · · 1
Δημήτριος Σάμιος · · · · · 1
Ζαχαρίας Μαθᾶς 'Αρχιμανδρίτης. 1
'Ιωάννης 'Εφημέριος τοῦ 'Αγίου Γεωργίου · · · · · · · 1
'Ιωάννης Ματζάκος · · · · · 1
'Ιάκωβος Δ. Θωμᾶς · · · · · 1
'Ιωάννης Χλωρός · · · · · · 1
'Ιωάννης 'Ισιδώρου · · · · · 1
'Ιωσὴφ Ταμβακόπουλος · · · 2
'Ιωσὴφ Καλαμαράκης · · · · 1
Κύριλος Πεντέλης 'Ηγούμενος · 2
Κωνσταντῖνος Δημητρίου · · · 1
Μάρκος Μοσχᾶτος · · · · · 1
Νεκτάριος Πετράκη 'Ηγούμενος. 2
Προκόπιος 'Αρχιδιάκονος · · · 1
Σταμάτης 'Αργυρὸς Σακκελάριος. 1
Φιλόθεος Οἰκονομόπουλος 'Αρχιμανδρίτης · · · · · · 1

Λαϊκοί.

Τὸ 'Υπουργεῖον τῶν 'Εκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας. 50
Ὁ Δῆμος 'Αθηναίων · · · 100
Ἄγγελος Λ. Χωματιανός · · 1
Ἄγγελος 'Ιωάννου · · · · · 1
Ἄγγελος Παλαιολόγος · · · · 1
'Αγγελῆς Χατζάρας · · · · 1
'Αθανάσιος Μπερτζουάνης · · 1
'Αθαν. Κουτζανδρόπουλος · · · 1
'Αθαν. Γ. Κωστόπουλος · · · 1
'Αθαν. Σμυρλῆς · · · · · · 1
'Αθαν. Λέκκας · · · · · · · 1
'Αθαν. Σ. Κατζανδρῆς · · · · 1
'Αλέξανδρος Βενιζέλος · · · · 1
'Αλέξ. Δ. Βενιζέλος · · · · · 1
'Αλέξ. Δ. Σοῦτζος · · · · · 1
'Αλέξ. Α. Γεωργιάδης · · · · 1
'Αλέξ. Ματζόνης · · · · · · 1
'Αλέξ. Α. Σταματάκης · · · 1
'Αλκιβιάδης Ζήνης · · · · · 1
'Αμβρόσιος Βαφιαδάκης · · · 1
'Αναστάσιος Λόντος · · · · · 1
'Αναςτ. Μαυρομιχάλης · · · · 1
'Αναςτ. Καραμῖχος · · · · · 1
Α'. Κωστῆς · · · · · · · 1
'Αναςτ. Κωνοφάος · · · · · · 1
Α. Σκοῦφος · · · · · · · · 1
Α. Μητρόπουλος · · · · · · 1
Α. Λαζαρῆς · · · · · · · · 1
Α. Παππαθανασόπουλος · · · 1
'Αναςτ. Χελιώτης · · · · · 1
'Ανάργυρος Πετράκης · · · 2
'Ανδρέας Κομπατῆς · · · · · 1
'Ανδρέας Πασχάλης · · · · 1
'Ανδρέας Δ. Τόμπρας · · · 1
'Αναγνώστης Παπατζόρης · · 1
'Αναγ. Κοντάκης · · · · · 1
'Αντ. Β. Βενιζέλος · · · · · 1
'Αντώνιος Πραϊλώης · · · · 1
'Αντώνιος Κρεϊδόπουλος · · · 1
'Αντώνιος 'Εμ. Βάος · · · 1
'Απόστολος Χ. Κτενᾶς · · · 1
'Απός. Βεκούσης · · · · · 1
'Αργύριος Πέπας · · · · · 1
'Αργύρης Κωνσταντίνου · · · 1
'Αριστείδης Ν. Λιανοσταφίδας · 1
'Αριστείδης 'Εμμανουὴλ · · · 1
'Αριστομένης Δρακόπουλος · · 1
Βασίλειος Κομνηνός · · · · 1
Βασίλ. Κρασσᾶς · · · · · 1
Βασίλ. Βασιλειάδης · · · · 1
Βασ. Ν. Κωνσταντίνου · · · 1
Βασιλ. Κυργιαζῆς · · · · · 1
Βασιλ. Σφακιώτης · · · · · 1
Γεώργιος Ψύλλας · · · · · 1
Γεώργ. Σκοῦφος · · · · · 1
Γεώργ. Γεννάδιος δι' ἑαυτὸν · 1
Διὰ τὸ Α' Γυμνάσιον · · 1
Διὰ τὸ 'Ελλη. Σχολεῖον · · 1
Γ. Χρυσοβέργης · · · · · 2
Γεώργ. 'Αφθονίδης · · · · · 1
Γεώργ. Λάπας · · · · · · · 1
Γ. Γ. Βουλπιώτης · · · · · 1

Γ. Κατζαρὸς	1
Γ. Μωραΐτης	1
Γ. Εὐσταθόπουλος	1
Γ. Κανδυλιώτης	1
Γ. Σύρπης	1
Γ. Δ. Νάκος	1
Γ. Β. Μωραΐτης	1
Γ. Π. Λύμος	1
Γ. Ν. Βαρζέλης	1
Γ. Π. Δι Φραγκούλης	1
Γ. Βερόπουλος	1
Γ. Ματουκᾶς	1
Γ. Σεμπτέλος	1
Γ. Παυλίδης	1
Γ. Ἐαρινὸς	1
Γ. Ν. Οἰκονομόπουλος	1
Γ. Ξάνθης	1
Γ. Χριστοδούλου.	1
Γ. Κ. Τυπάλδος	1
Γ. Πάγκαλος	1
Γ. Πέρδικας	1
Γιανούκας Χ. Πέτρου	1
Γ. Ν. Θεοφιλόπουλος	1
Γ. Φινάλης	1
Γ. Χ. Κοπουτζιμάδης	1
Γ. Μασούρης	1
Δαμιανὸς Ι. Βεκούσης	1
Δημήτριος Χατζίσκος	1
Δημ. Μισαραλιώτης	1
Δημ. Σκουζές	1
Δ. Σακελλαράκης	1
Δ. Ξερογιανόπουλος	1
Δ. Ι. Χαζηλίδης	1
Δ. Κωνσταντινίδης	1
Δημ. Ζριεκκιούκης	1
Δημ. Κεμπρέκος	1
Δημ. Κριεζιώτης	1
Δημ. Παπᾶ Νικολάου	1
Δημ. Ζέζος	1
Δημ. Ῥούκης	1
Δ. Ι. Μερίκας	1
Δημ. Οἰκονόμου	1
Δημ. Σκουπέρτης	1
Δ. Χ. Κοπουτζιμάδης	1
Δημ. Κωνσταντίνου	1
Δ. Α. Κοντάκης	1
Δ. Π. Κοντογιάννης	1
Δημ. Ν. Γούτιος	1
Δημ. Γ. Μάνεσης	1
Δρόσος Μανσόλας	1
Ἐμμανουὴλ Κουτζικάρης	1
Ἐμμ. Μαλιαράκης	1
Ἐμμ. Στεφανίδης	1
Εὐθύμιος Καστόρχης	1
Εὐστράτιος Βάγιας	1
Εὐστρ. Γ. Κλονιάδης	1
Ζαχαρίας Ἰωάννου	1
Ζωρζῆς Ζ. Περδικάρης	1
Θεόδωρος Μανούσης	1
Θεόδωρος Καγκελέρης	1
Θεόδωρος Στάγκαλας	1
Θεόδωρος Τερζάκης	1
Θωμᾶς Καγκελέρης	1
Θεμιστοκλῆς Ζωγράφος	1
Θεμιστ. Βάβαρις	1
Θεμιστ. Ἰ. Φραγκούλης	1
Θεμιστ. Κυθαριόλος	1
Ἰορδάνης Μόσχος	1
Ἰω. τοῦ Γκούρα	10
Ἰω. Οἰκονόμου	1
Ἰω. Α. Χωματιανός	1
Ἰω. Σ. Κυριακὸς	1
Ἰω. Δ. Ξάνθης	1
Ἰω. Ῥούκης	1
Ἰω Προΐχος	1
Ἰωσὴφ. Λαπιέρος	1
Ἰω. Χαλκοκονδίλης	1
Ἰω. Θεοδωρόπουλος	1
Ἰω. Π. Δούκα	1
Ἰω. Σαντορινaῖος	1
Ἰω. Νικολαΐδης	1
Ἰω. Τρίμης	1
Ἰω. Πανοῦσος	1
Ἰω. Σ. Κοντογιάνης	1
Ἰω. Στεφανίδης	1
Ἰω. Γ. Κράνος	1
Ἰω. Ἀντωνιάδης	1
Ἰω. Σεβαστόπουλος	1
Ἰω. Δ. Πλάκας	1
Ἰω. Τζανέτος	1
Ἰω. Γ. Κολοσούκας	1
Ἰω. Τυπάλδος	1
Ἰω. Κοζαδῖνος	1
Ἰω. Χ. Θ. Κριτόβουλος	1
Ἰω. Λιάγκας	1
Ἰω. Π. Κανέλης	1
Ἰω. Ν. Καπετανάκης	1
Ἰω. Κ. Γεωργαντόπουλος	1
Ἰω. Π. Οἰκονόμου	1
Ἰω. Τομαρόπουλος	1
Κάρολος Θών	1
Κάλορος Α. Γαλλιάν	1

Κυριακὸς Δ. Μυλωνᾶς	1
Κωνσταντῖνος Λεβίδης	2
Κωνσταντῖνος Σπαθής	1
Κωνσταντῖνος Πιτάρης	1
Κωνσταντῖνος Λεκάτης	1
Κωνσταντῖνος Φ. Μωραΐτης	1
Κωνσταντῖνος Δ. Βλάμης	1
Κωνσταντῖνος Κυπριάδης	1
Κωνσταντῖνος Βελεμέζος	1
Κωνσταντῖνος Οἰ. Ἀφεντάκης	1
Κωνσταντῖνος Πελάσκας	1
Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης	1
Κωνσταντῖνος Μαρκοπουλιώτης	1
Λάμπρος Νάκος	1
Λεωνίδας Λεβέντης	1
Λεωνίδας Ἀργύρης	1
Λεωνίδας Π. Εὐαγόρας	1
Ματθαῖος Λιανοσταφίδας	1
Μελέτιος Α. Μουρικίδης	5
Μιχαὴλ Βουζίκης	1
Μιλτιάδης Ν. Λιανοσταφίδας	1
Ναοὺμ Βασιλείου	1
Νικόλαος Ζαχαρίτζας	2
Ν. Φλογαΐτης	1
Ν. Γ. Μπλοῦχος	1
Ν. Μπόνης	1
Ν. Γ. Ζυγομαλᾶς	1
Ν. Κροκίδας	1
Ν. Σταματίου	1
Ν. Κούγκουλις	1
Ν. Δανιήλ	1
Ν. Κοκόνης	1
Ν. Σερούῖος	1
Ν. Σουρβάλης	1
Ν. Χατζῆ Πέτρου	1
Ν. Ἀναγνωστίδης	1
Ν. Α. Ἰατροῦ	1
Ν. Κωνσταντινίδης	1
Ν. Δίδυμος	1
Ὀδυσσεὺς Α. Χρυσοχόος	1
Ὀδυσσεὺς Ἰάλωρος	1
Ὄθων Ν. Σοῦτζος	1
Παναγιώτης Ποῦλος	1
Παν. Λ. Χωματιανός	1
Παν. Σ. Κυριακός	1
Π. Πικόπουλος 1	1
Παν. Σκαπέσος	1
Παν. Α. Βλάχος	1
Π. Μ. Χρυσοχόος	1
Π. Γ. Σκοῦφος	1
Π. Ζωγράφος	1
Π. Α. Γεωργαντᾶς	1
Π. Ἰωαννίδης	1
Π. Βρανᾶς	1
Π. Μανολίδης	1
Π. Η. Κοντογιούνης	1
Π. Ἀντωνιάδης	1
Π. Χρ. Βόρσας	1
Π. Ἀρχοντούλης	1
Π. Γ. Κολοσούκας	1
Π. Ἀγγελόπουλος	1
Π. Πυρῆς	1
Π. Παππᾶ Ἠλίας	1
Π. Σκαλιζάκης	1
Παντολέων Γαλανός	1
Παππᾶ Κώνστας Τζαμάλας	1
Παρασκευᾶς Ἀλεξόπουλος	1
Περικλῆς Ζαχαρίτζας	1
Π. Πετρόπουλος	1
Πέτρος Ἰ. Βαλάσης	1
Πέτρος Λ. Νάκος	1
Πέτρος Γεωργόπουλος	1
Πέτρος Πολυκράτης	1
Ῥήγας Ἀθ. Κοχοσλῆς	1
Σάββας Π. Κυπριανίδης	1
Σπυρίδων Πατούσας	1
Σπ. Ζωγράφος	1
Σπ. Σκοῦφος	2
Σπ. Τριανταφύλλης	1
Σπ. Σ. Βλάχος	1
Σπ. Ἀβαντινός	1
Σπ. Φιντικλῆς	1
Σπ. Α. Παυλίδης	1
Σπ. Δημητριάδης	1
Σπ. Α. Ἀνδρεόπουλος	1
Στάμος Σεραφίμης	1
Σταμάτιος Κρῖνος	1
Σταμ. Ἰαννακόπουλος	1
Σταμ. Γεωργαντόπουλος	1
Στέργιος Ποστολάκας	1
Στέφ. Φιλιππίδης	1
Στέφ. Κρήτης	1
Σταῦρος Βλάχος	4
Σταῦρος Λεωνίδας	1
Στ. Βελισσάριος	1
Στ. Δάβαρις	1
Σωτήριος Βερσῆς	1
Σωτ. Καρτέσιος	1
Σωτήριος Δέδες	1
Τρύφων Παππᾶ Πέτρου	1
Τρ. Γ. Λιανόπουλος	1
Φίλιππος Ἰωάννου	1
Φίλ. Πυλαρινός	1
Φίλ. Ε. Κανελόπουλος	1

Φίλ. Κολιάτζου	1	Χρ. Οἰκονομίδης	1
Φίλ. Σκλέπας	1	Χρ. Δ. Τζαπέκος	1
Χαράλαμπος Χρηστόπουλος.	1	Χρ. Χέλμης	1
Χρῆστος Λέκκας	1	Χρ. Α. Δόστης	1
Χρ. Παυλίδης	1		

JUL
12
1911

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 19 03 02 014 8